JESU CHRISTI
DOMINI NOSTRI
Novum Teſtamentum,
SIVE
Novum Fœdus.

INTERPRETE
THEODORO BEZA.

Ad fidem optimarum Editionum recenſitum, & ſummâ diligentiâ ab erratis typographicis liberatum.

LONDINI,
Ex Officina J. EMONSON,
mpenſis Societatis Stationariorum.
MDCCLXX.

BRITISH

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPUT I.

Genealogia & nativitas Christi.

LIber generationis Jesu Christi, filii Davidis, filii Abrahami.

2 Abrahamus genuit Isaacum, Isaacus autem genuit Jacobum, Jacobus autem genuit Judam & fratres ejus.

3 Judas autem genuit Phareum & Zaramum è Thamara, Phares autem genuit Esromum, Esromus autem genuit Aramum.

4 Aramus autem genuit Aminadabum, Aminadabus autem genuit Naasson, Naasson verò genuit Salmonem.

5 Salmon verò genuit Boozum è Rachaba, Boozus autem genuit Obedem è Rutha, Obedes autem genuit Jessen.

6 Jesse verò genuit Davidem illum regem, David autem rex ille genuit Solomonem ex eâ quæ *fuerat uxor* Uriæ.

7 Solomon verò genuit Roboamum, Roboamus autem genuit Abiam, Abia autem genuit Asam.

8 Asa autem genuit Josaphatum, Josaphatus autem genuit Joramum, Joramus autem genuit Oziam.

9 Ozias autem genuit Joathamum, Joathamus autem genuit Achazum, Achazus autem genuit Ezechiam.

10 Ezechias autem genuit Manassem, Manasses autem genuit Amonem, Amon autem genuit Josiam.

11 Josias autem genuit Jechoniam & fratres ejus, in transportatione illâ Babylonicâ.

12 Post transportationem autem illam Babylonicam, Jechonias genuit Salathielem, Salathiel autem genuit Zorobabelem.

13 Zorobabel autem genuit Abiudem, Abiud autem genuit Eliacimum, Eliacimus autem genuit Azorem.

14 Azor autem genuit Sadocum, Sadocus autem genuit Achimum, Achimus autem genuit Eliudem.

15 Eliud autem genuit Eleazarum, Eleazarus autem genuit Matthanem, Matthan autem genuit Jacobum.

16 Jacobus autem genuit Josephum virum Mariæ, ex qua genitus est Jesus ille qui dicitur Christus.

17 Universæ igitur progenies ab Abrahamo usque ad Davidem, progenies quatuordecim: & à Davide usque ad transportationem Babylonicam, progenies quatuordecim: & à transportatione Babylonicâ usque ad Christum, progenies quatuordecim.

18 Jesu verò Christi nativitas ita fuit. Cum enim mater ejus Maria desponsata esset Josepho, priusquam ipsi convenissent, comperta est prægnans esse è Spiritu Sancto.

19 Porrò Josephus vir ejus, cùm esset justus, & nollet eam ignominiæ exponere, voluit clàm eam dimittere.

20 Hæc autem cum in animum

mum induxiſſet, ecce angelus Domini in ſomnio apparuit ei, dicens, Joſephe, fili Davidis, ne metue accipere Mariam uxorem tuam: Nam quod in eâ genitum eſt, ex Spiritu Sancto eſt.

21 Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: Ipſe enim liberabit populum ſuum ex peccatis ipſius.

22 (Totum hoc autem factum eſt, ut impleretur quod ait Dominus per Prophetam, dicentem,

23 Ecce, virgo prægnans erit, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel: quod eſt, ſi interpreteris, Nobiſcum Deus.)

24 Experrectus autem Joſephus ex ſomno, fecit ut ei imperârat angelus Domini, & accepit uxorem ſuam.

25 Et non cognovit eam, quouſque peperiſſet filium illum ſuum primogenitum: vocavitque nomen ejus Jeſum.

CAP. II.

Magi Chriſtum adorant. Joſephus Angeli monitu fugit cum Jeſu & matre in Ægyptum. Infanticidium.

CUM ergo natus eſſet Jeſus in *eâ* Bethleemâ *quæ eſt* Judææ, temporibus Herodis regis, ecce, magi ab Oriente advenerunt Hieroſolymam,

2 Dicentes, Ubi eſt ille rex Judæorum qui natus eſt? vidimus enim ejus ſtellam in Oriente, & venimus ut adoremus eum.

3 His autem auditis Herodes rex turbatus eſt, & tota Hieroſolyma cum eo.

4 Et congregatis omnibus primariis ſacerdotibus, & ſcribis populi, percontatus eſt ab eis ubi Chriſtus ille naſciturus eſſet.

5 At illi dixerunt ei, in *eâ* Bethleemâ *quæ eſt* Judææ. Sic enim ſcriptum eſt per prophetam,

6 Et tu Bethleema terra Judæ, nequaquam minima es inter duces Judæ: ex te enim exibit dux, qui paſcet populum illum meum Iſraelem.

7 Tunc Herodes, clam vocatis magis, exquiſivit ab eis quo tempore ſtella apparuiſſet.

8 Et eis Bethleemam dimiſſis, dixit, Profecti, penitus exquirite de puerulo illo: poſtquam autem *illum* inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniam & adorem eum.

9 Ipſi verò, audito rege, profecti ſunt: & ecce, ſtella quam viderant in Oriente, præibat eis, donec venit ſtetitque ſupra *locum* in quo erat puerulus ille.

10 Viſâ autem ſtellâ gaviſi ſunt gaudio magno valde.

11 Et ingreſſi domum, invenerunt puerulum cum Maria matre ipſius; & proſtrati adoraverunt eum: apertiſque theſauris ſuis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.

12 Et divinitus admoniti in ſomnio ne reverterentur ad Herodem, per aliam viam regreſſi ſunt in regionem ſuam.

13 Ipſis autem regreſſis, ecce, Angelus Domini apparet in ſomnio Joſepho, dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum: & eſto illic uſquedum dixerò tibi. Futurum eſt enim ut Herodes quærat puerulum, ad eum perdendum.

14 Ille verò experrectus accepit puerulum & matrem ejus nocte, & receſſit in Ægyptum:

15 Et fuit illic uſque ad obitum Herodis: ut impleretur quod ait Dominus per prophetam, dicentem, Ex Ægypto vocavi filium meum.

16 Tum Herodes, cum vi-

diſſet

dissset se illusum esse à magis, excanduit valde: & missis *carnificibus* interemit omnes pueros qui erant in Bethleem, & in omni confinio ejus, a bimulis & infra, secundùm tempus quod exquisierat ex magis.

17 Tunc impletum fuit quod ait Dominus per Hieremiam prophetam, dicentem,

18 Vox in Rama audita est, lamentatio & fletus & ejulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere, *de eo* quod non sint.

19 Quum autem obiisset Herodes, ecce angelus Domini in somnio apparet Josepho in Ægypto:

20 Dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & proficiscere in regionem Israelis: Mortui sunt enim qui petebant animam pueruli.

21 Ille verò experrectus accepit puerulum & matrem ipsius, & venit in regionem Israelis.

22 Quum autem audisset Archelaum regnare in Judæâ pro Herode patre suo, timuit illuc abire: verum divinitus admonitus in somnio, secessit in partes Galilææ.

23 Et quum eò venisset, habitavit in urbe quæ dicitur Nazareth: ut impleretur quod dictum est per prophetas, fore ut Nazarænus vocaretur.

CAP. III.

Doctrina & vita Johannis, à quo Christus baptizatus.

1 In temporibus autem illis adfuit Johannes Baptista, praedicans in deserto Judææ,

2 Dicensque, Resipiscite; appropinquavit enim regnum cœlorum.

3 Nam hic est ille de quo dictum est per Esaiam prophetam, dicentem, *Vox* clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Ipse verò Johannes habebat vestimentum suum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circum lumbos suos: alimentum autem ejus erat locustæ & mel agreste.

5 Tunc exivit ad eum Hierosolyma, & tota Judæa, totaque regio circumjacens Jordani:

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.

7 Quum vidisset autem multos ex Pharisæis & Sadducæis venientes ad baptismum suum, dixit eis, Progenies viperarum, quis vobis præmonstravit ut fugeretis à futurâ irâ?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ.

9 Et ne putate *vobis* dicendum apud vos ipsos, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, Deum posse etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

10 Jam verò etiam securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor non ferens fructum bonum excidituri, & in ignem abjicitur.

11 Ego quidem baptizo vos aquâ ad resipiscentiam: is verò qui pone me venit, validior me est, cujus non sum dignus qui soleas portem: ipse vos baptizabit Spiritu Sancto & igne.

12 Cujus ventilabrum *est* in manu sua, & *qui* perpurgabit aream suam: & coget triticum suum in horreum, paleam autem exuret igni inextincto.

13 Tunc advenit Jesus à Galilæâ ad Jordanem ad Johannem, ut baptizaretur ab eo.

14 At Johannes obnixe prohibebat eum, dicens, Mihi opus est ut à te baptizer, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus

dixit ad eum, Omitte *me* nunc, ita enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc omittit eum.

16 Et baptizatus Jesus ascendit statim ex aquâ: & ecce aperti sunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei descendentem quasi columbam, & venientem super ipsum.

17 Et ecce vox *adfuit* è cœlis, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

CAP. IV.

Christus jejunans tentatur à diabolo. Quo victo inchoat suum ministerium.

TUNC Jesus subductus fuit in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.

2 Et cum jejunâsset dies quadraginta, & noctes quadraginta, postea esuriit.

3 Et cum venisset ad eum tentator, dixit: Si filius es Dei, dic ut isti lapides panes fiant.

4 At ille respondens dixit, Scriptum est, Non solo pane vivet homo, sed ex quovis verbo prodeunte per os Dei.

5 Tunc assumit eum diabolus in sanctam urbem, & statuit eum super pinnas templi:

6 Dixitque ei, Si filius es Dei, dejice teipsum deorsum: nam scriptum est, Angelis suis mandabit de te, & *ipsi* attollent te in manus, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum.

7 Dixit ei Jesus: Vicissim scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.

8 Rursum assumit eum diabolus in montem sublimem valde, & ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum.

9 Dicitque ei, Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraveris me.

10 Tunc dicit ei Jesus, Abi Satana: scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli servies.

11 Tunc omittit eum diabolus: & ecce, angeli accesserunt, & ministrabant ei.

12 Cum audisset autem Jesus Johannem traditum esse *in custodiam*, rediit in Galilæam.

13 Et relictâ Nazareth, venit & habitavit in Capernaumo *urbe* maritimâ, in finibus Zabulon & Nepthalim:

14 Ut impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, dicentem,

15 Terra Zabulon & terra Nephthalim; *ad* viam maris secus Jordanem, Galilæa Gentium:

16 Populus positus in tenebris vidit lucem magnam: & positis in regione & umbrâ mortis lux exorta est.

17 Ex eo tempore cœpit Jesus prædicare; & dicere, Resipiscite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

18 Ambulans autem Jesus ad mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui dictus est Petrus, & Andream fratrem ejus, jacientes rete in mare (erant enim piscatores:)

19 Et dicit eis, Sequimini me, & faciam vos piscatores hominum.

20 Illi verò statim, omissis retibus, secuti sunt eum.

21 Tunc progressus illinc, vidit alios duos fratres, Jacobum filium Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, in navigio cum Zebedæo patre suo, sarcientes retia sua: & vocavit eos.

22 Illi autem statim, omisso navigio & patre suo, secuti sunt eum.

23 Et obivit totam Galilæam Jesus, docens in synagogis ipsorum, & prædicans evangelium regni, & sanans quem-

vis

vis morbum & quemvis languorem in populo.

24 Tunc emanavit fama ipsius in totam Syriam: & obtulerunt ei omnes malè affectos, variis morbis & cruciatibus detentos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos: sanavitque eos.

25 Et secuta est eum turba multa à Galilæa ac Decapoli & Hierosolymis & Judæa, & *regionibus* trans Jordanem *sitis*.

CAP. V.

Concio Christi in monte, complexa octo beatitudines & explicationem legis.

CUM vidisset autem turbam, ascendit in montem: & cum consedisset, adierunt eum discipuli ejus.

2 Tunc aperto ore suo docebat eos, dicens:

3 Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

4 Beati qui lugent: quoniam ipsi solamen recipient.

5 Beati qui sunt mites: quoniam ipsi terram hæreditario jure obtinebunt.

6 Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7 Beati qui sunt misericordes: quoniam ipsis misericordia tribuetur.

8 Beati qui sunt mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

9 Beati qui sunt pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.

10 Beati quos persequuntur *homines* justitiæ causâ: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

11 Beati eritis, cum vos conviciis affecerint, & persecuti fuerint, & mentientes dixerint quidvis mali adversùs vos, propter me.

12 Gaudete & exultate: quoniam merces vestra multa est in cœlis: ita enim persecuti fuerunt prophetas qui *fuerunt* ante vos.

13 Vos estis sal terræ: quod si sal infatuatus fuerit, quo salietur? ad nihil valet amplius, nisi ut abjiciatur foras, & conculcetur a quibusvis.

14 Vos estis lux mundi. Non potest urbs occultari supra montem posita.

15 Neque accendunt lucernam, & ponunt eam subter modium, sed in candelabrum: & splendet omnibus qui sunt in domo.

16 Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem illum vestrum qui *est* in cœlis.

17 Ne existimate me venisse ut dissolvam legem, aut prophetas: non veni ut *eam* dissolvam, sed ut *eam* impleam.

18 Amen quippe dico vobis, usquedum præterierit cœlum & terra, iota unum aut unus apex nequaquam præterierit ex Lege, usquedum omnia facta fuerint.

19 Quisquis igitur solverit unum ex mandatis hisce minimis, & ita docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: quisquis autem fecerit & docuerit, ille magnus vocabitur in regno cœlorum.

20 Dico enim vobis, nisi abundaverit vestra justitia plus quàm *illa* Scribarum & Pharisæorum, vos nequaquam ingressuros in regnum cœlorum.

21 Audistis dictum fuisse à veteribus, Non occides: quisquis autem occiderit, tenebitur judicio.

22 Ego vero dico vobis, Quicumque irascitur fratri suo temere, tenebitur judicio: quicumque verò dixerit fratri suo, Raca, tenebitur consessu: quisquis autem dixerit, Fatue,

tenebitur gehennâ ignis.

23 Igitur ſi munus tuum attuleris ad altare, & illic memineris fratrem tuum habere aliquid contra te,

24 Omitte illic munus tuum coram altari, & abi: primùm reconciliator fratri tuo, & tunc ubi veneris, offer munus tuum.

25 Eſto amicus adverſario tuo cito, dum es in via cum eo; ne quando te tradat adverſarius judici, & judex te tradat miniſtro, & in cuſtodiam conjiciaris.

26 Amen dico tibi, Nequaquam exibis illinc uſque dum reddideris ultimum quadrantem.

27 Audiſtis dictum fuiſſe à veteribus, Non mœchaberis.

28 Ego verò dico vobis, Quicumque aſpicit mulierem ut eam concupiſcat, jam adulteravit eam in corde ſuo.

29 Quod ſi oculus tuus dexter facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

30 Et ſi dextera tua manus facit ut tu offendas, excinde eam, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

31 Dictum eſt autem, Quiſquis dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum abſceſſionis.

32 Ego verò dico vobis, Quiſquis dimiſerit uxorem ſuam, extra rationem ſcortationis, facit ut ea mœchetur: & quiſquis dimiſſam duxerit, mœchatur.

33 Rurſum audiſtis dictum fuiſſe veteribus, Non pejerabis, ſed reddes Domino quæ tu juraveris.

34 Ego verò dico vobis, Ne jurate omnino: neque per cœlum, quia thronus Dei eſt:

35 Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus: neque per Hieroſolymam, quia urbs eſt magni regis:

36 Neque per caput tuum jures, quia non potes unum capillum album aut nigrum facere.

37 Eſto autem ſermo veſter, Etiam, etiam, non, non: quod autem ſupra hæc redundat, à malo eſt.

38 Audiſtis dictum fuiſſe, Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39 Ego verò dico vobis, Ne obſiſtite improbo: ſed qui te cædet in dexteram tuam maxillam, obverte ei & alteram:

40 Et ei qui velit tecum contendere ac tunicam tuam capere, dimitte illi etiam pallium.

41 Et quiſquis te angariabit *ad* milliare unum, abi cum eo duo.

42 Petenti abs te dato: & volentem mutuari abs te ne averſere.

43 Audiſtis dictum fuiſſe, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44 Ego verò dico vobis, Diligite inimicos veſtros, benedicite iis qui devovent vos, benefacite iis qui oderunt vos, & precamini pro iis qui vobis infeſti ſunt & perſequuntur vos:

45 Ut ſitis filii Patris illius veſtri qui eſt in cœlis: facit enim ut ſol ſuus exoriatur ſuper malos ac bonos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.

46 Nam ſi dilexeritis eos qui diligunt vos, quam mercedem habebitis? nonne & publicani idem faciunt?

47 Et ſi complexi fueritis fratres veſtros ſolùm, quid amplius

plius facitis? nonne & publicani ita faciunt?

48 Estote igitur vos perfecti, ut Pater vester qui est in cœlis perfectus est.

CAP. VI.

De eleemosynâ, Oratione Dominicâ, jejunio, mammona, & regno Dei.

ATtendite ne justitiam vestram exerceatis coram hominibus, ut spectemini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui *est* in cœlis.

2 Itaque quum præstabis eleemosynam, ne curato buccina cani coram te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in plateis, ut gloriam consequantur ab hominibus. Amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.

3 Cum verò tu das eleemosynam, ne noverit sinistra tua quid faciat dextera tua:

4 Ut sit tua eleemosyna in occulto: Pater autem tuus qui te aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

5 Et cum precaberis, ne esto ut hypocritæ: amant enim in conventibus & in angulis platearum stantes precari, ut appareant hominibus. Amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.

6 Tu verò cum precaris, introito in conclave tuum, & clauso ostio tuo precare Patrem tuum in occulto: & Pater tuus qui *te* aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

7 Precantes autem ne eadem blaterate ut Ethnici: putant enim fore ut suâ illâ loquacitate exaudiantur.

8 Ne igitur ipsis assimilamini: novit enim Pater ille vester, quibus sit vobis opus, antequam vos petatis ab eo.

9 Vos igitur ita precamini, PATER noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicut in cœlo, *ita* etiam in terrâ.

11 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris.

13 Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos ab illo malo. Quia tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula. Amen.

14 Nam si remiseritis hominibus suos lapsus, remittet etiam vobis Pater ille vester cœlestis:

15 Sin autem non remiseritis hominibus ipsorum lapsus, nec Pater vester remittet vobis offensas vestras.

16 Cum autem jejunatis, ne estote ut hypocritæ, tetrico vultu: deformant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunare. Amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.

17 Tu verò, cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava:

18 Ut ne appareas hominibus jejunare, sed Patri tuo qui *est* in occulto: & Pater tuus, qui aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

19 Ne thesauros recondite in terra, ubi tinea & eroso corrumpit, & ubi fures persodiunt ac furantur.

20 Sed recondite vobis thesauros in cœlo, ubi neque tinea neque eroso corrumpit, & ubi fures non persodiunt, neque furantur.

21 Nam ubi est thesaurus vester, illic erit etiam cor vestrum.

22 Lucerna corporis est oculus. Itaque si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.

23 Sin autem oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Ergo si lumen quod est in te, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ?

24 Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum habebit odio, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & mammonæ.

25 Propterea dico vobis, Ne estote soliciti de animâ vestrâ, quid esuri sitis, aut quid bibituri; neque de corpore vestro, quâ re sitis induendi. Nonne anima plus est quam alimentum, & corpus quam vestitus?

26 Intuemini in volucres cœli: non enim serunt, neque metunt, neque cogunt in horrea; sed Pater ille vester cœlestis alit eas: nonne vos multò præstatis eis?

27 Quis autem ex vobis solicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?

28 Ac de vestitu quid soliciti estis? discite quomodo lilia agrorum augescant: non laborant, neque nent.

29 Sed dico vobis, ne Solomonem quidem cum universâ gloriâ suâ sic amictum fuisse ut unum ex istis.

30 Quod si herbam agri, quæ hodie extat, & cras in clibanum conjicitur, Deus ita circumvestit; nonne vos multò magis, ô exiguâ fide præditi?

31 Ne igitur estote soliciti, dicentes, Quid edemus, aut quid bibemus, aut quo amiciemur?

32 (Nam omnia ista gentes requirunt) novit enim Pater ille vester cœlestis vos indigere his omnibus.

33 Sed quærite primo regnum Dei & justitiam ejus, & ista omnia adjicientur vobis.

34 Ne igitur estote soliciti de crastino: nam crastinus *dies* solicitus erit de *rebus* suis: sufficit diei sua vexatio.

CAP. VII.

Non judicandum de proximo. Sanctum canibus non dandum. Via lata & arcta. Prophetæ ex fructu discernendi. Domus quæ benè & quæ malè fundata.

NE judicate, ut ne judicemini.

2 Quo enim judicio judicatis, judicabimini: & quâ mensurâ metimini, *eadem* contra metietur vobis.

3 Quid autem spectas festucam quæ est in oculo fratris tui, trabem verò quæ est in oculo tuo non animadvertis?

4 Aut quomodo dices fratri tuo, Sine ejiciam festucam ex oculo tuo, & ecce trabes in oculo tuo?

5 Hypocrita, ejice primùm trabem illam ex oculo tuo, & tum dispicies ut ejicias festucam ex oculo fratris tui.

6 Ne date *quod* sanctum *est* canibus, nec projicite margaritas vestras coram porcis: nequando conculcent eas pedibus suis, & conversi lacerent vos.

7 Petite, & dabitur vobis; quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

8 Quisquis enim petit, accipit: & qui quærit, invenit: & ei qui pulsat, aperietur.

9 Nam quis est ex vobis homo, qui, si filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem?

10 Et si piscem petierit, num serpentem dabit ei?

11 Si vos igitur, qui mali estis, nôstis dona bona dare liberis vestris, quanto magis Pater ille vester, qui est in cœlis, dabit bona iis qui petierint ab ipso?

12 Quæ-

12 Quæcunque igitur volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis: ista enim est Lex & Prophetæ.

13 Introite per angustam portam: quoniam lata est porta & spatiosa via quæ abducit in exitium, multique sunt qui introeunt per eam.

14 Quia angusta est porta, & strieta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniant eam.

15 Cavete verò vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos cum vestimentis ovium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces.

16 A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus putres.

18 Non potest arbor bona fructus malos ferre, neque arbor mala fructus bonos ferre.

19 Quæcunque arbor non fert fructum bonum, exciditur, & in ignem conjicitur.

20 Nempe igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis eos.

21 Non quisquis dicit mihi, Domine, Domine, introibit in regnum cœlorum, sed qui facit quod vult Pater meus qui in cœlis est.

22 Multi dicent mihi die illo, Domine, Domine, nonne *per* nomen tuum prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & *per* nomen tuum multas virtutes edidimus?

23 Tunc autem profitebor eis, Certe nunquam novi vos, discedite à me qui operam datis transgressioni legis.

24 Quisquis igitur audit ex me sermones istos, & eos præstat, assimilabo eum viro prudenti, qui ædificavit domum suam super petram.

25 Decidit autem nimbus, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & inciderunt domui illi; sed non cecidit: fundata enim fuerat super petram.

26 Et quisquis audit ex me hos sermones, & eos non præstat, assimilabitur viro fatuo, qui ædificavit domum suam super arenam.

27 Descendit autem pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & impegerunt in domum illam: & cecidit, & fuit casus ejus magnus.

28 Factum est autem, cum finisset Jesus sermones istos, ut percelleretur turba super doctrina ipsius.

29 Docebat enim eos ut habens auctoritatem, non autem ut Scribæ.

CAP. VIII.

Leprosus, Centurionis puer, & Socrus Petri juvantur. Sedatur tempestas à Christo, & dæmones ex hominibus ejecti in porcos ruunt.

DEscendentem autem eum è monte, sequuta est turba multa.

2 Et ecce, leprosus cum veniset, adoravit eum, dicens, Domine, si velis, potes me purgare.

3 Extensâque manu tetigit eum Jesus, dicens, Volo, purgator. Statim igitur purgata fuit ejus lepra.

4 Tunc dicit ei Jesus, Vide *ut* nulli dicas: sed abi, ostende te sacerdoti, & offer donum illud quod imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capernaum adiit Centurio, precans eum,

6 Et dicens, Domine, puer meus projectus est domi paralyticus, & vehementer torquetur.

7 Tunc dicit ei Jesus, Ego

cum venero, ſanabo eum.

8 Et reſpondens Centurio dixit, Domine, non ſum dignus ut ſub tectum meum ingrediaris; ſed ſolùm loquere, & ſanabitur puer meus.

9 Etenim ego ſum homo ſub poteſtate *conſtitutus*, habens ſub me milites: & dico huic, Proficiſcere, & proficiſcitur: & alteri, Veni, & venit: & ſervo meo, Fac hoc, & facit.

10 *Hæc* autem cum audiſſet Jeſus, miratus eſt; & dixit iis qui ſequebantur, Amen dico vobis, ne in Iſraele quidem tantam fidem inveni.

11 Dico autem vobis, multos ab Oriente & Occidente venturos, & accubituros cum Abrahamo & Iſaaco & Jacobo in regno cœlorum:

12 Filios verò regni ejectum iri in tenebras illas exteras; illic erit fletus & ſtridor dentium.

13 Et dixit Jeſus Centurioni, Abi, & ut credidiſti, fiat tibi: Sanatuſque eſt puer ejus eo ipſo momento.

14 Et cum veniſſet Jeſus domum Petri, vidit ſocrum ejus in lecto projectam, & febricitantem:

15 Tetigitque manum ejus, & dimiſit eam febris: & ſurrexit, ac miniſtravit eis.

16 Cum autem ſerum *diei* eſſet, obtulerunt ei dæmoniacos multos, & ejecit ſpiritus verbo, omneſque male habentes ſanavit.

17 Ut impleretur quod dictum eſt per Eſaiam prophetam, dicentem, Ipſe invaletudines noſtras accepit, & morbos portavit.

18 Cum vidiſſet autem Jeſus turbam multam circum ſeſe, juſſit ut abiretur in ulteriorem *ripam*.

19 Et cum acceſſiſſet quidam Scriba, dixit ei, Magiſter, ſequar te quocunque abieris.

20 Tunc dicit ei Jeſus, Vulpes habent luſtra, & volucres cœli nidos; filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius autem ex diſcipulis ejus dixit ei, Domine, permitte mihi primum abire, & ſepelire patrem meum.

22 Jeſus autem dixit ei, Sequere me, & ſine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos.

23 Ipſum autem ingreſſum in navigium, ſecuti ſunt eum diſcipuli ejus.

24 Et ecce concuſſio magna facta eſt in mari, adeo ut navis operiretur fluctibus: ipſe verò dormiebat.

25 Et accedentes diſcipuli excitaverunt eum, dicentes, Domine, ſerva nos, perimus.

26 *Ipſe* verò dixit eis, Quid timidi eſtis, ó exiguâ fide prædiți? Tunc experrectus objurgavit ventos & mare: & facta eſt tranquillitas magna.

27 Homines autem illi mirati ſunt, dicentes, Qualis eſt iſte, quod venti quoque & mare auſcultant ei?

28 Et cum veniſſet ipſe ad ulteriorem ripam, in regionem Gergeſenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis prodeuntes, ſævi valde; adeò ut non valeret quiſquam præterire per viam illam.

29 Et ecce clamârunt, dicentes, Quid nobis tecum, Jeſu fili Dei? veniſti huc vexatum nos ante conſtitutum tempus?

30 Erat autem longè ab eis grex porcorum multorum paſcens.

31 Dæmones verò precabantur eum, dicentes, Si ejicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.

32 Et ait eis, Abite. Illi verò

verò egressi abierunt in illum gregem porcorum: & ecce, ruit totus ille grex porcorum è præcipitio in mare, & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & cum abiissent in urbem, renunciârunt omnia, & quæ dæmoniacis facta fuerant.

34 Et ecce, tota urbs illa exivit in occursum Jesu: & cum vidissent eum, rogârunt ut digrederetur à finibus suis.

CAP. IX.

Christus peccata & paralysin solvit, Matthæum vocat, quinque edit miracula, & in multâ messe operarios jubet petere.

INgressus igitur navigium, trajecit, & venit in suam urbem.

2 Et ecce, obtulerunt ei paralyticum in lecto projectum: cumque vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Confide fili: remissa sunt tibi peccata tua.

3 Et ecce quidam è Scribis dicebant apud se, Iste blasphemat.

4 Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit, Quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Utrum enim est facilius, dicere, Remissa sunt tibi peccata: an dicere, Surge & ambula?

6 Ut autem sciatis potestatem habere Filium hominis in terrâ remittendi peccata, (tunc dixit paralytico) Surge, attolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Tunc *ille* surrexit, abiitque domum suam.

8 Turba verò cum *hoc* vidisset, mirata est, & glorificavit Deum, qui dedisset talem potestatem hominibus.

9 Et cum digrederetur Jesus illinc, vidit quendam sedentem ad telonium, qui Matthæus dicebatur, & dixit ei, Sequere me. Atque *is* surgens secutus est eum.

10 Et ecce, factum est cum Jesus accumberet domi *illius*, ut multi publicani & peccatores qui venerant, simul accumberent cum Jesu & discipulis ejus.

11 Quum autem *id* vidissent Pharisæi, dixerunt discipulis ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus edit magister vester?

12 Jesus autem cum hoc audisset, dixit eis, Iis qui valent non est opus medico, sed iis qui malè *se* habent.

13 Ite verò & discite quid sit, Miserationem volo, & non sacrificium: non enim veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

14 Tunc adeunt eum discipuli Johannis, dicentes, Quare nos & Pharisæi multùm jejunamus, discipuli verò tui non jejunant?

15 Et dixit eis Jesus, Num possunt filii thalami lugere quamdiu cum eis est sponsus? aderunt autem dies cum tolletur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.

16 Nullus autem indit panniculum novum in vestimentum vetus: illud enim ipsius supplementum tollit *aliquid* ex illo vestimento, & fit pejor fissura.

17 Neque injiciunt vinum novum in utres veteres: alioqui rumpuntur utres, & *tum* vinum effunditur, & utres pereunt: sed injiciunt vinum novum in utres recentes, & utraque conservantur.

18 Hæc eo loquente ipsis, ecce, quidam præfectus *synagogæ* venit, & adoravit eum, dicens, Filia mea modo defuncta est; sed veni & impone

ne manum tuam ſuper eam, & vivet.

19 Tunc ſurgens Jeſus ſecutus eſt eum, & diſcipuli ejus.

20 Et ecce, mulier ſanguinis profluvio laborans à duodecim annis, accedens à tergo, tetigit fimbriam veſtimenti illius.

21 Dicebat enim apud ſe, Si ſolùm tetigero veſtimentum ejus, liberabor.

22 Jeſus verò converſus & intuitus eam, dixit, Confide, filia: fides tua te liberavit. Et liberata fuit mulier ab eo momento.

23 Et cum veniſſet Jeſus domum præfecti *ſynagogæ*, vidiſſetque tibicines & turbam tumultuantem,

24 Dicit eis, Recedite, non enim mortua eſt puella, ſed dormit. Et deridebant eum.

25 Cum autem fuiſſet ejecta turba, ingreſſus prehendit manum ejus: & ſurrexit adoleſcentula.

26 Et exiit hæc fama in totam illam regionem.

27 Cumque digrederetur illinc Jeſus, ſecuti ſunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes, Miſerere noſtrî, filî David.

28 Cum autem veniſſet domum, adierunt eum cæci illi, & dicit eis Jeſus, Creditis me hoc poſſe facere? Dicunt ei, Etiam Domine.

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens, Secundum fidem veſtram fiat vobis.

30 Et aperti ſunt oculi eorum: & graviter interminatus eſt eis Jeſus, dicens, Videte nemo ſciat.

31 At illi egreſſi ſparſerunt ejus famam in totâ illâ regione.

32 Ipſis autem egredientibus, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmoniacum.

33 Et ejecto dæmonio locutus eſt mutus: & mirata eſt turba, dicens, Nunquam apparuit tale quidpiam in Iſraele.

34 Phariſæi verò dicebant, Per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

35 Et obibat Jeſus urbes omnes ac vicos, docens in ſynagogis eorum, & prædicans Evangelium regni, & ſanans quemvis morbum, & quemvis languorem in populo.

36 Cum vidiſſet autem turbam, commiſeratione intimâ commotus eſt ſuper eis, quòd eſſent diſſipati & diſjecti, quaſi oves non habentes paſtorem.

37 Tunc dicit diſcipulis ſuis, Ipſi quidem meſſis multa, operarii autem pauci.

38 Rogate igitur Dominum meſſis, ut emittat operarios in meſſem ſuam.

CAP. X.

Vocatio duodecim Apoſtolorum, illorumque perſecutio, conſolatio, & ſummaria inſtructio.

TUNC advocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis poteſtatem adversùs ſpiritus impuros, ut ejicerent eos, & ſanarent omnem morbum & omnem languorem.

2 Porrò duodecim Apoſtolorum nomina ſunt hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus: Jacobus filius Zebedæi, & Johannes frater ejus.

3 Philippus, & Bartholomæus; Thomas, & Matthæus ille publicanus: Jacobus *filius* Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thaddæus.

4 Simon Cananites, & Judas Iſcariotes, qui etiam prodidit eum.

5 Hos duodecim miſit Jeſus, & addidit eis mandata, dicens, In viam Gentium ne abieritis, & in urbem Samaritanorum ne ingrediamini:

6 ſed

6 Sed proficiſcimini potius ad oves perditas domûs Iſraelis.

7 Iter facientes verò proclamate, dicentes, Appropinquavit regnum cœlorum.

8 Ægrotos ſanate, leproſos purgate, mortuos ſuſcitate, dæmonia ejicite, dono accepiſtis, dono date.

9 Ne comparate aurum, neque argentum, neque æs in zonis veſtris.

10 Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque ſoleas, neque baculum: nam dignus eſt operarius alimento ſuo.

11 In quamcunque verò urbem aut vicum introieritis, exquirite quis in eâ ſit dignus: & illic manete uſquedum exeatis.

12 Introeuntes autem domum, ſalutate eam.

13 Et ſi quidem fuerit domus digna, venito pax veſtra ſuper eam: ſin autem non fuerit digna, pax veſtra ad vos revertitor.

14 Et quicunque non exceperit vos, neque audierit ſermones veſtros, exeuntes domo aut urbe illâ, excutite pulverem pedum veſtrorum.

15 Amen dico vobis, Tolerabilior erit conditio terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii quam urbis illius.

16 Ecce, ego mitto vos ut oves in medium luporum: eſtote igitur prudentes ut ſerpentes, & ſimplices ut columbæ.

17 Cavete verò ab hominibus: tradent enim vos in conſeſſus, & in conventibus ſuis flagellabunt vos.

18 Sed & ad præſides ac reges ducemini meâ causâ, *ut hoc ſit* eis & gentibus teſtimonium.

19 Sed cum tradent vos, ne eſtote ſoliciti quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis illo momento quod loquamini.

20 Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri *is eſt* qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium, & inſurgent liberi in parentes, & morte mulctandos eos curabunt.

22 Et eritis exoſi omnibus propter nomen meum: verùm qui ſuſtinuerit ad finem uſque, is ſervabitur.

23 Cum autem perſequentur vos in eâ urbe, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, Nequaquam obieritis urbes Iſraelis, quin venerit Filius hominis.

24 Non eſt diſcipulus ſupra doctorem, neque ſervus ſupra dominum ſuum.

25 Sufficiat diſcipulo ut ſit ſicut doctor ipſius: & *ut* ſervus *ſit* ſicut dominus ipſius: Si ipſum patremfamilias Beelzebulem vocârunt, quanto magis domeſticos ejus?

26 Itaque ne eos timete, nihil enim eſt opertum, quod non ſit retegendum; & nihil occultum, quod non ſit cognoſcendum.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, prædicate in ſolariis.

28 Et ne timete *vobis* ab iis qui trucidant corpus, animam autem non poſſunt trucidare: ſed timete potius eum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennâ.

29 Nonne duo paſſerculi aſſario veneunt, & unus ex eis non cadet in terram ſine Patre veſtro.

30 Veſtri verò etiam capilli capitis omnes numerati ſunt.

31 Ne

31 Ne igitur timete: vos multis paſſerculis præſtatis.

32 Quiſquis igitur agnoſcet me coram hominibus, agnoſcam & ego eum coram Patre meo qui eſt in cœlis.

33 Quiſquis autem abnegaverit me coram hominibus, abnegabo eum & ego coram Patre meo qui eſt in cœlis.

34 Ne exiſtimate me veniſſe immiſſurum pacem in terram: non veni immiſſurus pacem, ſed gladium.

35 Nam veni facturus ut diſſideat filius à patre ſuo, & filia à matre ſuâ, & nurus à ſocru ſuâ.

36 Et inimici hominis *erunt qui ſunt* domeſtici ipſius.

37 Qui amat patrem aut matrem ſupra me, non eſt me dignus; & qui amat filium aut filiam ſupra me, non eſt me dignus.

38 Et qui non accipit crucem ſuam, ac ponè me ſequitur, non eſt me dignus.

39 Qui invenerit animam ſuam, perdet eam: & qui perdiderit animam ſuam meâ causâ, inveniet eam.

40 Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui miſit me.

41 Qui recipit Prophetam nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit juſtum nomine juſti, mercedem juſti accipiet.

42 Et quicunque potum dederit uni ex his parvis poculum frigidæ ſolum, nomine diſcipuli, Amen dico vobis, non perdiderit mercedem ſuam.

CAP. XI.

Lectio Johannis ad Chriſtum, Chriſtique concio legalis & evangelica.

ET factum eſt, cum finem feciſſet Jeſus præcipiendi duodecim diſcipulis ſuis, ut digreſſus illinc doceret & prædicaret in urbibus eorum.

2 Johannes autem cum audiſſet in vinculis opera Chriſti, miſſis duobus ex diſcipulis ſuis,

3 Dixit ei, Túne is es qui venturus erat, an alium expectabimus?

4 Et reſpondens Jeſus, dixit eis, Ite & renunciate Johanni quæ auditis & videtis:

5 Cæci viſum recipiunt, & claudi ambulant, leproſi mundantur, & ſurdi audiunt, mortui ſuſcitantur, & pauperibus evangelizatur.

6 Et beatus eſt qui non fuerit offenſus in me.

7 Illis autem abeuntibus, cœpit Jeſus dicere turbæ de Johanne: Quid exiiſtis in desertum ſpectaturi? arundinem quæ agitetur à vento?

8 Sed quid exiiſtis viſuri? hominem mollibus veſtibus amictum? ecce qui gerunt molles veſtes, in domibus regum ſunt.

9 Sed quid exiiſtis viſuri? prophetam? certè dico vobis etiam amplius quàm prophetam.

10 Iſte enim eſt de quo ſcriptum eſt, Ecce, ego mitto nunciùm meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam coram te.

11 Amen dico vobis, Non eſt ſuſcitatus inter genitos è mulieribus quiſquam major Johanne Baptiſtâ: ſed qui eſt minimus in regno cœlorum, major eo eſt.

12 Porrò à diebus Johannis Baptiſtæ uſque nunc, regno cœlorum vis affertur, & violenti rapiunt illud.

13 Nam omnes Prophetæ & ipſa Lex uſque ad Johannem prophetârunt.

14 Et, ſi vultis *hoc* recipere, ipſe eſt Elias ille qui venturus erat.

15 Qui

15 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

16 Sed cui assimilabo generationem istam? Similis est pueris qui sedent in foris, & aclamant sodalibus suis,

17 Ac dicunt, Tibiis cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus vobis, & non planxistis.

18 Venit enim Johannes nec edens nec bibens, & aiunt, Dæmonium habet.

19 Venit Filius hominis edens ac bibens, & dicunt, Ecce homo edax & vini potor, publicanorum amicus & peccatorum: Sed justificata est sapientia à filiis suis.

20 Tunc cœpit cum probris increpare civitates, in quibus editæ fuerant plurimæ virtutes ipsius, quod non resipuissent, *dicens:*

21 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida: nam si Tyri & Sidone editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco & cinere *sedentes* resipuissent.

22 Quinetiam dico vobis, Tyro & Sidoni tolerabilior erit conditio in die judicii, quàm vestra.

23 Et tu Capernaum, quæ usque ad cœlum sublata, usque ad inferos deprimeris: quòd si Sodomis editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud te, mansissent utique ad hodiernum diem.

24 Quinetiam dico vobis, terræ Sodomorum tolerabilior erit conditio in die judicii, quàm tua.

25 In illo tempore respondens Jesus dixit, Gloriam tibi do, Pater, Domine cœli & terræ, quod hæc occultaveris à sapientibus & intelligentibus, & ea retexeris infantibus.

26 Etiam Pater, quia ita placuit tibi.

27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quisquam novit nisi Filius, & cuicumque voluerit Filius retegere.

28 Venite ad me omnes qui fatigati estis & onerati, & ego faciam ut requiescatis.

29 Attollite jugum meum in vos, & discite à me, quòd mitis sim & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.

30 Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.

CAP. XII.

Quid Sabbato & Sacrificio præstantius. Diabolum non posse ejici nisi digito Dei, & bonum esse debere qui bene agat. Jonas typus Christi.

ILlo tempore ibat Jesus sabbato per sata: discipuli verò ipsius esuriebant, cœperuntque vellere spicas & edere.

2 Pharisæi verò, cum *hæc* vidissent, dixerunt ei, Ecce, discipuli tui faciunt, quod non licet facere sabbato.

3 Ipse autem dixit eis, Non legistis quid fecerit David, cum esuriret ipse, & qui erant cum eo?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositionis ederit, quibus vesci non erat ipsi licitum, neque iis qui cum eo erant, sed Sacerdotibus solis?

5 Aut non legistis in Lege, sabbatis Sacerdotes in templo sabbatum profanare, & inculpabiles esse?

6 Dico autem vobis, *quendam* templo majorem hic esse.

7 Quòd si nôsetis quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium, non condemnâssetis inculpabiles.

8 Nam Dominus est etiam sabbati Filius hominis.

9 Et digressus illinc, venit

nit in Synagogam eorum.

10 Et ecce, quidam *illic* erat manum habens aridam: & interrogârunt eum, dicentes, Licetne ſabbatis *quempiam* ſanare? ut accuſarent eum.

11 Ipſe verò dixit eis: Quis erit ex vobis qui habeat ovem unam, &, ſi ea inciderit ſabbato in foveam, non apprehendat eum & erigat?

12 Quantum autem homo præſtat ovi? Itaque licet ſabbatis benefacere.

13 Tunc dixit homini illi, Protende manum tuam. Et *is* extendit: eſtque reſtituta ſana ut altera.

14 Phariſæi verò egreſſi ceperunt conſilium adversùs eum, ut eum perderent.

15 Jeſus autem cum *hoc* nôſſet, ſeceſſit illinc, ſecutaque eſt eum turba multa, ſanavitque eos omnes.

16 Et interminatus eſt eis ne ſe manifeſtum facerent:

17 Ut impleretur quod dictum erat per Eſaiam prophetam, dicentem:

18 Ecce ſervus ille meus, quem elegi: dilectus ille meus, in quo acquieſcit anima mea; ponam Spiritum meum ſuper eum, & judicium Gentibus annunciabit.

19 Non litigabit neque clamitabit, neque audiet quiſquam in plateis vocem ejus.

20 Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, uſque dum protulerit ad victoriam judicium;

21 Et in ejus nomine Gentes ſperabunt.

22 Tunc oblatus eſt ei dæmoniacus cæcus & mutus: & ſanavit eum, adeò ut qui cæcus ac mutus *fuerat*, & loqueretur & videret.

23 Et obſtupuit tota turba, dicebatque, Nonne iſte eſt filius ille Davidis?

24 Phariſæi verò, cum hæc audiſſent, dicebant, Iſte non ejicit dæmonia niſi per Beelzebulem principem dæmoniorum.

25 Jeſus autem, cum ſciret cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum diſſidens adversùs ſeſe, vaſtatur, & omnis urbs aut domus diſſidens adversùs ſeipſam, non ſtabit.

26 Sed ſi Satanas Satanam ejicit, adversùs ſeipſum diſſidet: quomodo ergo ſtabit regnum ejus:

27 Et, ſi ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii veſtri per quem *ea* ejiciunt? propterea ipſi erunt veſtri judices.

28 Sin autem per Spiritum Dei ego ejicio dæmonia, nempe pervenit ad vos regnum Dei.

29 Nam quomodo poteſt aliquis ingredi domum potentis *alicujus*, & vaſa ejus diripere, niſi primò vinxerit potentem illum, & tunc domum illius diripiet?

30 Qui non eſt mecum, adversùm me eſt: & qui non cogit mecum, ſpargit.

31 Propterea dico vobis, Quodvis peccatum & blaſphemia remittetur hominibus? blaſphemia verò in Spiritum non remittetur hominibus.

32 Et quiſquis locutus fuerit adversùs Filium hominis, remittetur ei: quiſquis autem fuerit locutus adversùs Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſeculo neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam & fructum ejus bonum, aut facite arborem putrem, & fructum ejus putrem. Nam è fructu arbor cognoſcitur.

34 Progenies viperarum, quomodo poſſitis bona loqui, cum ſitis mali? Nam ex re-

undantiâ cordis os loquitur.

35 Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona: & malus homo ex malo thesauro profert mala.

36 Sed dico vobis: Quodcumque verbum otiosum locuti fuerint homines, de eo reddituros rationem in die judicii.

37 Ex sermonibus enim tuis justificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt quidam è Scribis ac Pharisæis, dicentes, Præceptor, velimus ex te signum videre.

39 Ipse verò respondens, dixit eis, Gens mala & adulterina signum requirit, sed signum non dabitur ei nisi signum illud Jonæ prophetæ.

40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies & tres noctes, ita erit Filius hominis in corde terræ tres dies & tres noctes.

41 Ninevitæ resurgent in judicio cum gente istâ, & condemnabunt eam: quòd pœnâ resipuerint ad præconium Jonæ: & ecce, plus quàm Jonas *est* in hoc loco.

42 Regina Austri surget in judicio cum gente istâ, & condemnabit eam: quod venerit à terminis terræ ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce, plus quàm Solomon *est* in hoc loco.

43 Cæterùm, cum impurus spiritus exierit à quopiam, ambulat per arida loca, quærens requiem, & non invenit.

44 Tunc dicit, Revertar domum meam, unde exivi. Et cum venit, invenit *eam* vacantem, versam, & ornatam.

45 Tunc abit & accipit septem alios spiritus pejores quàm ipse *sit*, & ingressi habitant illic; fitque ultima conditio hominis illius deterior priore: ita etiam erit genti isti malæ.

46 Cum autem adhuc loqueretur turbæ, ecce, mater & fratres ejus adstiterunt foris, quærentes ejus colloquium.

47 Dixit autem ei quidam, Ecce, mater tua & fratres tui foris adstant, quærentes tuum colloquium.

48 Ipse verò respondens dixit illi qui *hæc* ei dixerat, Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei?

49 Et protensâ manu suâ in discipulos suos, dixit, Ecce, mater mea, & fratres mei?

50 Quisquis enim fecerit quod vult Pater ille meus qui est in cœlis, is est meus frater, & soror, & mater.

CAP. XIII.

Concio Christi complexa parabolam de semine, & septem alias. Despicitur Jesus à cognatis.

ILLO verò die egressus Jesus domo, sedit apud mare.

2 Et coacta est ad eum turba multa, adeò ut navigium ingressus sederet: tota autem turba in littore adstabat.

3 Et locutus est eis multa per parabolas, dicens, Ecce *quidam* sator exiit ad serendum.

4 Et cum is seminaret, alia quidem ceciderunt secundùm viam: & venerunt volucres, & devoraverunt ea.

5 Alia vero ceciderunt in petrosa, ubi non habebat terram multam: & statim exorta sunt, propterea quòd non habebant profundam terram.

6 Sole autem exorto, ardore tacta sunt, & propterea quòd non habebant radicem, exaruerunt.

7 Alia verò ceciderunt in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocârunt ea.

8 Alia verò ceciderunt in terram bonam, & ediderunt fructum, aliud centenum,

na,

na, aliud verò sexagena, aliud verò tricena.

9 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Tunc accedentes discipuli, dixerunt ei, Quare per parabolas loqueris eis?

11 Ipse verò respondens, dixit eis, Quia vobis datum est nôsse mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum.

12 Quisquis enim habet, dabitur ei, & amplius habebit: quisquis autem non habet, etiam quod habet tolletur ab eo.

13 Propterea per parabolas loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14 Itaque completur in ipsis prophetia Isaiæ, quæ dicit, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

15 Crassum factum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt; ne quando cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & se convertant, & sanem eos.

16 Vestri verò beati sunt oculi, quòd videant: & aures vestræ, quòd audiant.

17 Amen enim dico vobis, multi prophetæ & justi desiderârunt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.

18 Vos igitur audite parabolam ejus qui seminat.

19 Quoties quispiam audit sermonem de regno illo, & non attendit, venit ille Malus, & rapit quod satum est in corde ipsius: is est qui secundùm viam semen excipit.

20 Qui verò in petrosa semen excepit, is est qui sermonem audit, & eum statim cum gaudio excipit:

21 Non habet autem radicem in se, sed temporarius est: ortâque oppressione vel persecutione propter sermonem, statim offenditur.

22 Qui verò in spinas semen excepit, is est qui sermonem audit: sed solicitudo seculi hujus, & fallacia divitiarum suffocat sermonem, qui sit fructus expers.

23 Qui verò in terram bonam excepit semen, is est qui sermonem audit & intelligentiam intendit, qui videlicet fructum fert: editque alius quidem centena, alius sexagena, alius verò tricena.

24 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum homini serenti bonum semen in agro suo.

25 Cum autem dormirent homines, venit ejus inimicus, & sevit zizania inter triticum: & abiit.

26 Cum verò germinâsset herba, & fructum edidisset, tunc apparuerunt etiam zizania.

27 Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei, Domine, nonne bonum semen seviisti in tuo agro? unde ergo habet zizania?

28 Ille verò dixit eis, Inimicus quispiam hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis igitur abeamus & colligamus ea?

29 At ille dixit, Non: ne colligendo zizania, eradicetis simul cum eis triticum.

30 Sinite utraque simul crescere usque ad messem: & tempore messis dicam messoribus, Colligite primùm zizania, & ligate ea in fasciculos, ad exurendum ea: triticum verò cogite in horreum meum.

31 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum quispiam sevit in agro suo:

32 Quod

32 Quod minimum quidem est omnium seminum: cum autem excreverit, maximum est olerum, & arboreſcit, adeo ut veniant volucres cœli, & nidulentur in ramis ipſius.

33 Aliam parabolam locutus est eis, *dicens*, Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usquequo fermentaretur tota.

34 Hæc omnia locutus est Jesus per parabolas ad turbam: & absque parabola nihil locutus est eis:

35 Ut compleretur quod dictum fuit per Prophetam, dicentem, Aperiam per parabolas os meum: eructabo occultata à jacto mundi fundamento.

36 Tunc dimissâ turbâ venit domum Jesus, & adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri illius.

37 Ipse verò respondens dixit eis, Qui seminat bonum semen, est Filius hominis:

38 Ager autem est mundus: bonum verò semen, sunt filii regni; zizania verò filii illius Mali.

39 Inimicus autem qui seminavit ea, est diabolus: messis verò consummatio seculi est: messores autem Angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania & igni exuruntur: ita erit in consummatione seculi hujus.

41 Mittet Filius hominis Angelos suos, qui colligent ex ipsius regno omnia offendicula, & eos qui dant operam transgreſſioni legis.

42 Projicientque eos in fornacem ignis: illic erat fletus ſtridorque dentium.

43 Tunc justi effulgebunt ut sol in regno Patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Rursus simile est regnum cœlorum thesauro occultato in agro: quem nactus quiſpiam occubuit, & præ gaudio quod accipit ex eo, subducit *ſeſe*, & omnia quæ habet vendit, emitque agrum illum.

45 Rursus simile est regnum cœlorum cuipiam negotiatori, quærenti pulchras margaritas.

46 Qui nactus quandam magni pretii margaritam, abiit & venundedit omnia quæ habebat, & emit eam.

47 Rursum simile est regnum cœlorum sagenæ jactæ in mare, & quæ res cujusvis generis coegit:

48 Quam impletam *piscatores* subduxerunt in littus: & sedentes, quæ bona erant in vasa collegerunt, quæ verò putria extra abjecerunt.

49 Ita erit in consummatione seculi: prodibunt Angeli, & segregabunt malos è medio justorum.

50 Projicientque eos in caminum ignis: illic erit fletus & stridor dentium.

51 Dicit eis Jesus, Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam, Domine.

52 Ipse verò dixit eis, Propterea omnis Scriba edoctus in regno cœlorum, similis est cuipiam patri-familias qui profert è thesauro suo nova & vetera.

53 Et factum est cum finisset Jesus parabolas istas, ut solveret illinc.

54 Et cum venisset in patriam suam, docuit eos in Synagoga eorum: *adeò* ut percellerentur, ac dicerent, Unde huic sapientia ista & virtutes?

55 Nonne iste est ille fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus & Joses & Simon & Judas?

56 Et sorores ejus nonne omnes

omnes apud nos sunt? unde igitur istî hæc omnia.

57 Et offendebantur in eo. Jesus autem dixit eis, Non est Propheta inhonoratus nisi in patriâ suâ & domo suâ.

58 Neque edidit illic virtutes multas, propter incredulitatem eorum.

CAP. XIV.

Herodis de Jesu judicium: quare Johannes vinctus & decollatus fuit: miraculum quinque panum: fide firmantur fluctus.

ILLO tempore audivit Herodes Tetrarcha famam *de* Jesu.

2 Et dixit pueris suis, Iste est Johannes ille Baptista: ipse suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

3 Nam Herodes prehensum Johannem vinxerat, & conjecerat in carcerem, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui.

4 Dicebat enim ei Johannes, Non licet tibi eam habere.

5 Et cum cuperet eum occidere, metuebat turbam, quod eum haberent ut prophetam.

6 Cum autem agerentur natalitia Herodis, saltavit filia Herodiadis in medio: & placuit Herodi.

7 Unde cum jurejurando spopondit *se* daturum ei quicquid petiisset.

8 Illa verò producta à matre suâ, Da mihi, inquit, hîc in patinâ caput Johannis Baptistæ.

9 Et contristatus fuerat rex: sed propter jusjurandum, & eos qui simul accumbebant, jussit dari.

10 Et misso *carnifice* decollavit Johannem in carcere.

11 Et allatum fuit caput ejus in patinâ, datumque puellæ, & *ipsa* obtulit illud matri suæ.

12 Et cum accessissent discipuli ejus, sustulerunt corpus illius, illudque sepelierunt veneruntque & renunciaverunt Jesu.

13 *Hæc* igitur cum audisset Jesus, secessit illinc è navigio in desertum locum privatim & cum *hoc* audisset turba, pedibus secuta est eum ab urbibus.

14 Et egressus Jesus vidit multam turbam: & commiseratione intimâ commotus est erga eos, sanavitque eorum ægrotos.

15 Cum autem serum diceret, adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Desertus est locus, & tempus jam præterijt, dimitte turbam, ut abeuntes in vicos emant sibi escas.

16 Jesus autem dixit eis, Non habent necesse abire: date eis vos quo vescantur.

17 Ipsi vero dicunt ei, Non habemus hîc nisi quinque panes, & duos pisces.

18 Ipse autem dixit, Afferte mihi eos huc.

19 Et jussâ turbâ per herbam discumbere, acceptis quinque illis panibus ac duobus piscibus, suspiciens in cœlum benedixit: & cum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli verò turbæ.

20 Et comederunt omnes & saturati sunt: sustulerunt que quod superfuerat fragmentorum, duodecim cophinos plenos.

21 Qui autem ederant, fuerunt viri quasi quinquies mille absque mulieribus ac pueris.

22 Et statim adegit Jesus discipulos suos inscendere navigium, & præire sibi ripam alteram, dum dimitteret turbam.

23 Dimissâ igitur turbâ ascendit in montem privatim ad orandum. Cum autem

rum diei esset, solus erat illic.
24 Navigium verò jam in medio maris erat, vexatum à fluctibus. Nam ventus erat contrarius.
25 Quartâ autem noctis vigiliâ abiit ad eos Jesus, ambulans super mare.
26 Et eo viso super mare ambulante, discipuli turbati sunt, dicentes, Spectrum est: & præ metu clamârunt.
27 Sed statim locutus est eis Jesus, dicens, Confidite: ego sum, ne timete.
28 Respondens autem ei Petrus dixit, Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas.
29 Ipse verò dixit, Veni. Et cum descendisset è navigio Petrus, ambulavit super aquas ut veniret ad Jesum.
30 Videns autem ventum validum timuit: & cum cœpisset demergi, clamavit, dicens, Domine, serva me.
31 Statim verò Jesus, extentâ manu, apprehendit eum, dicitque ei, Exiguæ fidei prædite, quid dubitâsti?
32 Et cum ipsi essent ingressi navigium, pacatus fuit ventus.
33 Qui autem erant in navigio, venientes adoraverunt eum, dicentes, Verè Dei filius es.
34 Et cum trajecissent, venerunt in terram Gennesaret.
35 Et cum agnovissent eum viri loci illius, miserunt in totam circumjacentem illam regionem, & obtulerunt ei omnes malè affectos.
36 Et precabantur eum, ut solum tangerent fimbriam palli ipsius: & quotquot tetigerunt, liberati sunt.

CAP. XV.

Incusantur Apostoli de non lavatis manibus. Quid polluat hominem. Historia Chananææ; septem panum cum piscibus.

TUnc quidam *qui* Hierosolymis *advenerant* Scribæ & Pharisæi, adierunt Jesum, dicentes,
2 Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? non enim lavant manus suas cum edunt panem.
3 At ille respondens dixit eis, Quare & vos transgredimini mandatum Dei per traditionem vestram?
4 Nam Deus mandavit, dicens, Honora patrem tuum & matrem; & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.
5 Vos autem dicitis, Quicumq; dixerit patri aut matri, Donum *est*, quocumque à me juvari posses, *insons erit*: etiamsi nequaquam honoraverit patrem suum aut matrem suam.
6 Et irritum fecistis mandatum Dei per traditionem vestram.
7 Hypocritæ, bene de vobis prophetavit Esaias, dicens,
8 Appropinquat mihi populus hic ore suo, & labiis me honorat: cor autem eorum procul abest à me.
9 Sed frustra me colunt, docentes doctrinas *quæ sunt* mandata hominum.
10 Et advocatâ turbâ dixit eis, Audite & intelligite.
11 Non quod ingreditur in os, polluit hominem, sed quod egreditur ex ore, hoc polluit hominem.
12 Tunc accedentes discipuli ejus dixerunt ei, Nôsti Pharisæos audito isto sermone offensos fuisse?
13 Ipse verò respondens dixit, Omnis planta quam non plantavit Pater ille meus cœlestis, eradicabitur.
14 Omittite illos: duces sunt cæci cæcorum. Quòd si cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.
15 Respondens autem Petrus dixit

dixit ei, Ediffere nobis parabolam iſtam.

16 Jeſus autem dixit, Adhuc & vos intelligentiâ caretis?

17 Nondum intelligitis, quicquid ingreditur in os, in ventrem cedere, & in latrinam ejici?

18 Quæ autem proficiſcuntur ex ore, ex ipſo corde egrediuntur, & illa polluunt hominem.

19 Nam ex corde egrediuntur cogitationes malæ, cædes, adulteria, ſcortationes, furta, falſa teſtimonia, maledicta.

20 Hæc ſunt quæ polluunt hominem: illotis autem manibus veſci, non polluit hominem.

21 Et egreſſus illinc Jeſus ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis.

22 Et ecce, mulier Chananæa, à finibus illis egreſſa, clamitavit, dicens ei, Miſerere mei, Domine, fili David: Filia mea malè à dæmonio vexatur.

23 Ille verò non reſpondit ei quicquam. Tunc accedentes diſcipuli ejus rogârunt eum, dicentes, Dimitte eam: nam clamat poſt nos.

24 Ipſe verò reſpondens dixit, Non ſum miſſus niſi ad oves perditas domûs Iſraelis.

25 Illa autem venit & adoravit eum, dicens, Domine, ſuccurre mihi.

26 Ipſe verò reſpondens dixit, Non eſt bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

27 Ipſa autem dixit, Etiam, Domine: etenim catelli veſcuntur micis quæ cadunt è menſâ dominorum ſuorum.

28 Tunc reſpondens Jeſus dixit ei, O mulier, magna eſt fides tua: fiat tibi ut vis. Et ſanata fuit filia ejus ab eo momento.

29 Et digreſſus illinc Jeſus venit juxta mare Galilææ: & cum aſcendiſſet in montem ſedit illic.

30 Tunc adiit eum turba multa, habéns ſecum claudos, cæcos, mutos, mancos, & alios multos: & abjecerunt eos ad pedes Jeſu, & ſanavit eos.

31 *Adeò* ut turba mirata eſſet cum videret mutos loquentes, mancos ſanos, claudos ambulantes, cæcos videntes: & glorificârunt Deum Iſraelis.

32 Jeſus autem, advocatis diſcipulis ſuis, dixit, Commoveor miſericordiâ erga turbam: quia jam triduum perſtant apud me, & non habent quo veſcantur: & dimittere eos jejunos nolo, ne viribus deficiant in via.

33 Tunc dicunt ei diſcipuli ejus, Unde nobis in deſerto tot panes ut ſaturemus turbam tantam?

34 Dicit igitur eis Jeſus, Quot panes habetis? Illi autem dixerunt, Septem, & pauci piſciculos.

35 Tunc juſſit turbam discumbere humi.

36 Et acceptis ſeptem illis panibus & piſcibus, cum gratias egiſſet, fregit deditque diſcipulis ſuis; diſcipuli verò turbæ.

37 Comederuntque omnes & ſaturati ſunt: & ſuſtulerunt quod ſuperfuerat fragmentorum, ſeptem ſportas plenas.

38 Erant ſpontè qui comederant, quatuor millia virorum, abſque mulieribus & puerulis.

39 Tunc dimiſſa turbâ, aſcendit in navigium, venitque in fines Magdala.

CAP. XVI.

Cavendum à fermento Phariſæorum. Confeſſio Petri. Petra & clavis Eccleſiæ. Abnegatio ſui, & crux, quam neceſſaria.

ET cum accessissent Pharisæi & Sadducæi, tentantes rogârunt eum ut signum è cœlo ipsis ostenderet.

2 Ipse verò respondens dixit eis, Quando serum est dici, dicitis, Serenitas *erit*: rubet enim cœlum.

3 Et mane, Hodie *erit* tempestas: rubet enim cœlum triste. Hypocritæ, faciem quidem cœli nôstis discernere, signa verò temporum illorum non potestis?

4 Gens mala & adulterina signum requirit: sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ. Et relictis eis abiit.

5 Et cum venissent discipuli eius in ulteriorem ripam, obliti fuerant sumere panes.

6 Jesus autem dixit eis, Videte & cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.

7 Ipsi verò disceptabant inter se, dicentes, Panes non sumpsimus.

8 *Id* autem cum nôsset Jesus, dixit eis, Quid disceptatis inter vos, exigua fide prædicti, quòd panes non sumpsistis?

9 Non animadvertitis, neque recordamini quinque illos panes *hominum* quinquies millium & quot cophinos acceperitis?

10 Neque septem illos panes quater mille *hominum*, & quot sportas acceperitis?

11 Quomodo non animadvertitis me non dixisse vobis de pane, ut caveretis à fermento Pharisæorum & Sadducæorum?

12 Tunc intellexerunt eum non dixisse ut caverent a fermento panis, sed à fermento doctrinæ Pharisæorum & Sadducæorum.

13 Cum venisset autem Jesus in partes Cæsareæ *quæ dicitur* Philippi, interrogavit discipulos suos, dicens, Quemnam esse me dicunt homines, Filium hominis?

14 Illi verò dixerunt, Alii quidem Johannem Baptistam, alii verò Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis.

15 Dicit eis, Vos autem quem me dicitis esse?

16 Respondens verò Simon Petrus dixit, Tu es Christus, Filius ille Dei viventis.

17 Tunc respondens Jesus dixit ei, Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro & sanguis *hoc* non retexit tibi, sed pater meus qui est in cœlis.

18 Sed & ego tibi dico, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo meam ecclesiam: & portæ inferorum non superabunt eam.

19 Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris in terrâ, erit ligatum in cœlis: & quicquid solveris in terrâ, erit solutum in cœlis.

20 Tunc interdixit discipulis suis ut nemini dicerent se esse Jesum illum Christum.

21 Ex eo tempore cœpit Jesus indicare discipulis suis, oportere se abire Hierosolymam, & multa pati à Senioribus & primariis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & tertio die suscitari.

22 Et prehensum eum Petrus cœpit objurgare, dicens, Propitius tibi esto, Domine: nequaquam erit tibi hoc.

23 At ille sese convertens dixit Petro, Abscede à me, Satana, offendiculo es mihi, nam non sapis quæ *sunt* Dei, sed quæ *sunt* hominum.

24 Tunc Jesus dixit discipulis suis, Si quis vult post me venire, abdicet semetipsum,

sum, & attollat crucem suam, ac sequatur me.

25 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.

26 Quid enim prodest cuipiam si totum mundum lucratus fuerit, animâ verò suâ mulctetur? aut quum dabit quispiam compensationem animæ suæ?

27 Futurum est enim ut Filius hominis veniat cum gloriâ Patris sui cum Angelis suis; & tunc reddet uniculque secundùm facta ipsius.

28 Amen dico vobis, sunt quidam ex his qui hic adstant, qui nequaquam gustabunt mortem, usquedum viderint Filium hominis venientem in regnum suum.

CAP. XVII.

Transformatio Christi. Elias quis. Puero vis fidei. Christus prædicit passionem suam, & tributum solvit.

SEXTO verò post die assumit Jesus Petrum ac Jacobum & Johannem fratrem ejus, & subducit eos privatim in montem sublimem:

2 Transformatúsque est coram eis, & fulsit facies ejus ut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba ut lux.

3 Et ecce, conspecti sunt eis Moses & Elias, cum eo colloquentes.

4 Respondens autem Petrus dixit Jesu, Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida inumbravit eos: & ecce vox è nube, dicens, Hic est filius ille meus dilectus, ille in quo acquiesco: ipsum audite.

6 Et cum *hæc* audissent discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt vehementer.

7 Tunc accedens Jesus tetigit eos dixitque, Surgite & nolite timere.

8 Sublatis autem oculis suis, neminem viderunt, nisi Jesum solum.

9 Et cum descenderent de monte, mandavit eis Jesus, dicens, Nemini dixeritis quod vidistis, usquequo Filius hominis à mortuis resurgat.

10 Tunc interrogaverunt eum discipuli sui, dicentes, Quid igitur Scribæ dicunt, oportere ut Elias primùm veniat?

11 Jesus autem respondens dixit eis, Elias quidem veniet primùm & restituet omnia:

12 Sed dico vobis, Eliam jam venisse, quem non agnoverunt sed fecerunt ei quæcunque voluerunt; ita futurum est & Filius hominis patiatur ab eis.

13 Tunc intellexerunt discipuli *eum* de Johanne Baptista *hæc* illis dixisse.

14 Et cum venissent ad turbam, adiit eum quidam procidens ei ad genua;

15 Et dicens, Domine, miserere filii mei, quoniam lunaticus est, & malè afficitur nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam.

16 Et obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare.

17 Respondens autem Jesus dixit, O natio incredula & perversa, quousque tandem ero vobiscum; quousque tandem tolerabo vos? adducite mihi eum huc.

18 Et increpavit dæmonium Jesus, exiitque illud ab eo & sanatus est puer ab illo momento.

19 Tunc adeuntes discipuli Jesum privatim, dixerunt

Qua

Quare nos non potuimus illud ejicere?

20 Jesus autem dixit eis, Propter incredulitatem vestram: Amen quippe dico vobis, si habeatis fidem quantulum est granum sinapis, dicetis huic monti, Transgreditor hinc illuc, & demigrabit: & nihil impossibile vobis erit.

21 Hoc verò genus *dæmoniorum* non egreditur nisi per precationem & jejunium.

22 Versantibus autem ipsis in Galilæa, dixit eis Jesus, Futurum est ut Filius hominis tradatur in manus hominum;

23 Et trucidabunt eum, sed tertio die suscitabitur. Et contristati sunt vehementer.

24 Cum autem venissent Capernaumum, venerunt ad Petrum qui didrachma accipiunt, dixeruntque, Præceptor vester non solvit didrachma?

25 Dicit, Etiam. Et cum ingressus fuisset domum, prævenit eum Jesus, dicens, Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributa sive censum? à filiis suis, an ab alienis?

26 Dicit ei Petrus, Ab alienis. Ait ei Jesus, Nempe igitur liberi sunt filii.

27 Sed ne offendiculo simus eis, profectus ad mare, mitte hamum; & eum piscem qui ascenderit primus, tolle: & aperto ore ejus invenies staterem: acceptum illum da eis pro me & pro te.

CAP. XVIII.

Pueruli imitandi proponuntur. Instituitur disciplina Ecclesiastica.

IN ipso tempore adierunt Jesum discipuli, dicentes, Quisnam maximus est in regno cœlorum?

2 Et cum advocâsset puerulum Jesus, statuit eum in medio eorum.

3 Et dixit, Amen dico vobis, nisi vos converteritis, & fiatis ut pueruli, nequaquam ingrediemini in regnum cœlorum.

4 Quisquis igitur summiserit sese sicut *est* puerulus iste, is est maximus ille in regno cœlorum.

5 Et quisquis exceperit aliquem puerulum talem nomine meo, me excipit.

6 Quisquis autem offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui in me credunt, præstiterit ei ut suspendatur *mola asinaria in collo* ejus, ac demergatur in profundo maris.

7 Væ mundo ab offendiculis: necesse est enim ut eveniant offendicula, veruntamen væ homini illi per quem offendiculum evenit.

8 Si verò manus tua vel pes tuus facit ut tu offendas, excinde ea, & abjice abs te: bonum est tibi in vitam ingredi claudum aut mancum, *potius* quam duas manus vel duos pedes habentem conjici in ignem illum æternum.

9 Et si oculus tuus facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: bonum est tibi luscum ingredi in vitam *potius* quàm duos oculos habentem conjici in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis aliquem ex parvis istis: dico enim vobis, Angelos eorum in cœlis per omne *tempus* intueri faciem Patris mei qui in cœlis est.

11 Venit enim Filius hominis, ut servet quod perierat.

12 Quid vobis videtur? si fuerint alicui homini centum oves, & erraverit una ex iis, nonne relictis ipsis nonaginta novem, profectus in montes, quærit eam quæ aberraverat?

13 Quòd si acciderit ut inveniat eam, amen dico vobis,

gaudet super eâ magis quam super illis nonaginta novem quæ non aberrârant.

14 Ita non vult Pater vester qui in cœlis est ut pereat ullus ex parvis istis.

15 Si verò peccaverit in te frater tuus, ito, & argue eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin verò te non audierit, assume tecum adhuc unum aut duos: ut ex ore duorum aut trium testium confirmetur res tota.

17 Quòd si neglexerit eos audire, dic Ecclesiæ: quod si Ecclesiam audire neglexerit, sit tibi velut Ethnicus & publicanus quispiam.

18 Amen dico vobis, Quæcunque ligaveritis in terrâ, erunt ligata in cœlo: & quæcunque solveritis in terrâ, erunt soluta in cœlo.

19 Rursum dico vobis, Si duo ex vobis consenserint in terrâ de omni re quam petierint, fiet eis à Patre meo qui in cœlis est.

20 Ubi enim sunt duo vel tres coacti in nomine meo, illic sum in medio eorum.

21 Tunc audiens eum Petrus dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? *an* usque septies?

22 Dicit ei Jesus, Non dico tibi, Usque septies; sed usque septuagies septies.

23 Propterea simile est regnum cœlorum regi qui voluit conferre rationem cum servis suis.

24 Et cum cœpisset conferre, oblatus est ei quidam debitor decies mille talentorum.

25 Cum autem is non posset *hæc* reddere, jussit eum Dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & liberos, & omnia quæ habebat, & reddi *debitum*.

26 Procidens ergo servus ille adorabat eum, dicens, Domine, cohibe iram adversùm me, & omnia tibi reddam.

27 Commotus autem intimâ commiseratione Dominus servi illius, dimisit eum, & mutuum remisit ei.

28 Egressus verò servus ille invenit unum ex conservis suis, qui debebat ei centum denarios: & prehensum eum suffocabat, dicens, Redde quod debes.

29 Procidens ergo conservus ejus ad ejus pedes, precabatur eum, dicens, Cohibe iram adversùm me, & omnia reddam tibi.

30 Ille verò noluit: sed abiens conjecit eum in carcerem, quousque redderet debitum.

31 Cum autem vidissent conservi ejus quæ facta fuerant, doluerunt vehementer, & cum venissent, declarârunt domino suo omnia quæ facta fuerant.

32 Tunc eo advocato dominus ipsius dixit ei, Serve male, totum debitum illud remisi tibi, quia precatus es me:

33 Nonne oportuit & te misereri conservi tui, ut & ego tui misertus sum?

34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, usquequo redderet id omne quod sibi debebatur.

35 Ita & Pater ille meus cœlestis faciet vobis, nisi remiseritis suo quisque fratri ex cordibus vestris lapsus eorum.

CAP. XIX.

Jus divortii. Distinguuntur Eunuchi. Acceptantur pueri. Quid ad vitam transeat, & quid impediat.

ET factum est, cùm finisset Jesus sermones istos, ut solveret è Galilæa, & veniret in fines Judææ, secus Jordanem.

2 Est secuta est eum turba multa, sanavitque eos illic.

3 Tunc adierunt eum Pharisæi, tentantes eum, & dicentes ei, Licétne homini dimittere uxorem suam quâvis ex causâ?

4 Ille verò respondens dixit eis, Non legistis Opificem ab initio seciſſe masculum & fœminam?

5 Et dixisse, Propterea derelinquet homo patrem & matrem, & agglutinabitur uxori suæ, & qui duo *fuerant*, erunt una caro?

6 Itaque non amplius sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.

7 Dicunt ei, Cur ergo Moses mandavit dare libellum discessionis, & eam dimittere?

8 Dicit eis, Moses pro duritiâ cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: cæterùm à principio non fuit ita.

9 Dico autem vobis, Quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob scortationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.

10 Dicunt ei discipuli ejus, Si tale est negotium hominis cum uxore, non expedit uxorem ducere.

11 Ipse verò dixit eis, Non omnes sunt capaces hujus sermonis, sed *ii* quibus datum.

12 Sunt enim eunuchi qui ex matris utero nati sunt ita: & sunt eunuchi qui castrati sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui seipsos castrârunt propter regnum cœlorum. Qui potest capax esse *hujus rei*, capiat.

13 Tunc oblati sunt ei pueri, ut manus eis imponeret, & precaretur: discipuli autem objurgârunt eos.

14 Jesus autem ait, Omittite istos pueruIos, & ne prohibete eos ad me venire: talium est enim regnum cœlorum.

15 Et cum imposuisset eis manus, profectus est illinc.

16 Et ecce, quidam accedens dixit ei, Doctor bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam?

17 Ipse verò dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, *nempe* Deus. Si vis autem ad vitam ingredi, serva mandata.

18 Dicit ei, Quæ? Jesus autem dixit, Non occides, Non mœchaberis, Non furaberis. Non dices falsum testimonium.

19 Honora patrem & matrem, &, Diliges proximum tuum ut teipsum.

20 Dicit ei adolescens ille, Omnia hæc observavi à juventute meâ: quo adhuc deficior?

21 Ait ei Jesus, Si vis perfectus esse, abi, vende quæ tibi suppetunt, & da pauperibus; & habebis thesaurum in cœlo; & adesdum, sequere me.

22 Cum audisset autem adolescens ille hunc sermonem, abiit tristitiâ affectus: habebat enim bona multa.

23 Jesus autem dixit discipulis suis, Amen dico vobis, dives difficulter introibit in regnum cœlorum.

24 Rursum verò dico vobis, Facilius est camelum per foramen acûs transire, quam divitem in regnum Dei introire.

25 *His* autem auditis discipuli ejus perculsi sunt valde, dicentes, Quis ergo potest servari?

26 Intuitus autem *eos* Jesus dixit eis, Apud homines hoc impossibile est: Apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27 Tunc respondens Petrus, dixit ei, Ecce, nos reliquimus

omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?

28 Jesus autem dixit eis, Amen dico vobis, vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in throno gloriæ suæ, sedebitis vos etiam, *inquam*, in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.

29 Et quisquis reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, causâ nominis mei, centuplicia accipiet, & vitam æternam hæreditatis jure possidebit.

30 Multi autem primi, erunt ultimi; & ultimi, primi.

CAP. XX.

Ecclesia est vinea. Zebedæorum petitio enodatur, & cæci duo sanantur.

Simile enim est regnum cœlorum patrifamilias, qui exiit cum primâ luce ad conducendos operarios *quos mitteret* in vineam suam.

2 Pactus autem cum operariis denario in diem misit eos in vineam suam.

3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos,

4 Et illis dixit, Abite & vos in vineam, & quodcunque justum fuerit dabo vobis.

5 Illi autem abierunt. Rursum egressus circa sextam & nonam horam, fecit itidem.

6 Circa horam autem undecimam egressus, invenit alios stantes otiosos; ac dicit eis, Cur hic statis totum diem otiosi?

7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit eis, Abite & vos in vineam: & quicquid fuerit justum accipietis.

8 Cum autem serum diei esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde eis mercedem, exorsus ab ultimis, usque ad primos.

9 Et cum venissent qui circa undecimam horam *conducti fuerant*, acceperunt singuli denarium.

10 Cum venissent autem primi, existimârunt se plus esse accepturos: sed acceperunt ipsi quoque singuli denarium.

11 Sed cum accepissent, murmurabant adversùs patremfamilias,

12 Dicentes, Isti ultimi unam horam *opus* fecerunt, & eos æquales nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstum.

13 Ipse verò respondens dixit uni eorum, Amice, non facio tibi injuriam: nonne denario pactus es mecum?

14 Tolle quod tuum est; & abi. Volo autem huic ultimo dare ut & tibi.

15 Annon licet mihi quod volo facere in meis *rebus*? an oculus tuus malus est, quia ego bonus sum?

16 Sic ultimi erunt primi; & primi ultimi: multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

17 Et ascendens Jesus Hierosolymam, assumpsit duodecim discipulos suos privatim in via, & dixit eis,

18 Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur primariis sacerdotibus ac scribis, & condemnabunt eum morte;

19 Tradentque eum gentibus, ut illudant, & flagellent, & crucifigant; sed tertia die resurget.

20 Tunc venit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo.

21 Ipse verò dixit ei, Quid vis? Ait ei, Dic ut sedeant isti duo filii mei, unus ad dexteram

teram tuam, & alter ad sinistram, in regno tuo.

22 Respondens autem Jesus dixit, Nescitis quid petatis: potestis bibere poculum quod ego bibiturus sum, & baptismate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei, Possumus.

23 Tunc dicit eis, Poculum quidem meum bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dexteram meam & sinistram meam, non est meum dare, sed *dabitur* quibus paratum est à Patre meo.

24 Et cum *hæc* audissent *alii* decem, indignati sunt de duobus fratribus.

25 Jesus autem eum eos advocâsset, ait, Scitis principes gentium in eas dominari, & magnates potestatem exercere in eas.

26 Verùm non ita erit inter vos: sed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, esto vester minister:

27 Et quicunque voluerit inter vos primus esse, sit vester servus.

28 Sicut Filius hominis non venit ut sibi ministretur, sed ut ministret, detque animam suam *in* redemptionis pretium pro multis.

29 Egre dientibus autem ipsis *urbe* Jericho, secuta est eum turba multa.

30 Et ecce, duo cæci sedentes apud viam, cum audivissent Jesum præterire, clamârunt, dicentes, Miserere nostri, Domine, Fili Davidis.

31 Turba autem objurgabat eos ut silerent: illi verò magis clamabant, dicentes, Miserere nostri, Domine, Fili Davidis.

32 Et cum substitisset Jesus, vocavit eos, & ait, Quid vultis faciam vobis?

33 Dicunt ei, Domine, ut aperiantur oculi nostri.

34 Commiseratione autem intimâ commotus Jesus tetigit oculos eorum: & statim visum receperunt oculi eorum, & *ipsi* secuti sunt eum.

CAP. XXI.

Pompa regalis Christi asinâ vecti & læto Hosannâ excepti. Ejus ira in dicatur facere quod pater vult.

ET cum appropinquâssent Hierosolymis, & venissent Bethphagen ad montem Olearum, tunc Jesus misit duos discipulos,

2 Dicens eis, Ite in vicum qui vobis est ex adverso, & statim invenietis asinam ligatam & pullum cum eâ: solventes *eos* adducite mihi.

3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite, Domino his opus est: statim autem mittet eos.

4 Hoc autem totum factum est, ut impleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem,

5 Dicite filiæ Sion, Ecce, rex tuus venit tibi mitis, & insidens asinæ, ac pullo fœtui subjugis *asinæ*.

6 Profecti autem sunt discipuli, fecerunteque sicut imperârat eis Jesus.

7 Et adduxerunt asinam & pullum, & eis imposuerunt vestimenta sua, & collocârunt *ipsum* super ea.

8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in viâ: alii verò cædebant ramos ex arboribus, & sternebant in via.

9 Porrò turba quæ præibat, & quæ sequebatur, clamabat, dicens, Hosanna filio Davidis: benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna, *O qui es in cœlis* altissimis.

10 Et cum introisset Hierosolymam, commota est universa urbs, dicens, Quis est hic?

11 Turba autem dicebat, Hic est Jesus ille Propheta ortus Nazarethâ *urbe* Galilææ.

12 Et introivit Jesus in templum Dei, & ejecit omnes qui vendebant & qui emebant in templo; mensâsque nummulariorum & cathedras vendentium columbas subvertit:

13 Et dixit eis, Scriptum est, Domus mea, domus precationis vocabitur: at vos fecistis eam spelunçam latronum.

14 Tunc venerunt ad eum cæci & claudi in templo: & sanavit eos.

15 Cum vidissent autem primarii Sacerdotes & Scribæ miranda illa quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hosanna filio Davidis, indignati sunt.

16 Et dixerunt ei, Audis quid isti dicant? Jesus autem dixit eis, Etiam: nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?

17 Et eis relictis abiit Bethaniam extra urbem, & diversatus est illic.

18 Mane autem rediens in urbem, esuriit.

19 Et cum vidisset ficum quandam apud viam, venit ad eam, & nihil invenit in eâ nisi folia solum: tunc dicit ei, Ne amplius ex te fructus nascitur in æternum. Et exaruit illico ficus.

20 Cum igitur hoc vidissent discipuli, mirati sunt, dicentes, quomodo illico exaruit ficus?

21 Respondens autem Jesus ait eis, Amen dico vobis, si habueritis fidem, neque dubitaveritis, *non* solùm hoc quod *factum est* ficui facietis, verùm etiam si monti isti dixeritis, Tollitor, & projicitor in mare, ne..

22 Et quæcunque precando petieritis, si credideritis, accipietis.

23 Cum autem venisset in templum, primarii Sacerdotes & seniores populi eum docentem adierunt, dicentes, Quâ auctoritate facis ista? & quis tibi dedit istam auctoritatem?

24 Respondens verò Jesus dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quandam: quam si dixeritis mihi, dicam & ego vobis quâ auctoritate ista faciam.

25 Baptisma Johannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi ratiocinabantur apud se, dicentes, Si dixerimus, è cœlo: dicet nobis, Quare ergo non credidistis ei?

26 Sin autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam: omnes enim habent Johannem ut Prophetam.

27 Et respondentes Jesu dixerunt, Nescimus. Ait eis & ipse, Nec ego vobis dicam quâ auctoritate ista faciam.

28 Quid autem vobis videtur? Quidam habebat duos filios: & accedens ad priorem, dixit, Fili, abi, hodie operare in vineâ meâ.

29 Ille verò respondens ait, Nolo: sed postea cum resipuisset, abiit.

30 Et accedens ille ad secundum, dixit itidem. Is verò respondens ait, Ego *abeo*, domine. Sed non abiit.

31 Uter e duobus fecit quod voluit *ejus* pater? Dicunt ei, Prior. Dicit eis Jesus, Amen dico vobis, publicani & meretrices præcant vobis in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johannes viâ justitiæ, & non credidistis ei: publicani verò & meretrices crediderunt ei. Vos autem qui *hoc* vidistis, non resipuistis postea ut ei crederetis.

33 Alium parabolam audite, Fuit quidam paterfamilias qui plantavit vineam, & sepem circum-

circumposuit ei, foditque in eâ torcular, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregrè profectus est.

34 Cum autem tempus fructuum appropinquâsset, misit servos suos ad agricolas, ut ejus fructus perciperent.

35 Agricolæ verò, captis ejus servis, alium quidem cecidérunt, alium verò trucidârunt, alium autem lapidârunt.

36 Rursum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt eis itidem.

37 Postremò autem misit ad eos filium suum, dicens, Reverebuntur filium meum.

38 Agricolæ verò viso filio dixerunt inter se, iste est hæres, adeste, trucidemus eum, & obtineamus hæreditatem ejus.

39 Et captum eum ejecerunt extra vineam, & trucidârunt.

40 Cum igitur venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41 Dicunt ei, Malos ipsos male perdet: & vineam suam elocabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.

42 Dicit eis Jesus, Nunquam legistis in Scripturis, Quem lapidem reprobârunt ædificantes, is factus est caput anguli: à Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

43 Propterea dico vobis, Tolletur à vobis regnum Dei, & dabitur genti quæ ferat ejus fructus.

44 Porrò qui ceciderit ad lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, dissipabit eum.

45 Et cum audissent primarii Sacerdotes ac Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt *hæc* de se dici.

46 Et cum studerent eum prehendere, timuerunt turbam, quoniam ut prophetam, eum habebat.

CAP. XXII.

Nuptiarum parabola. Gentium vocatio. Quæstiones de censu Cæsaris, de resurrectione, & mandato maximo. Messias quis.

1 TUnc respondens Jesus, rursum locutus est eis per parabolas, dicens,

2 Simile est regnum cœlorum cuidam regi, qui fecit nuptias filio suo:

3 Et misit servos suos qui vocarent vocatos ad nuptias: sed noluerunt venire.

4 Rursus misit alios servos, dicens, Dicite vocatis, Ecce, prandium meum paravi, tauri mei & altilia mactata sunt, & omnia parata: adeste ad nuptias.

5 Illi autem cum *hoc* neglexissent, abierunt, alius quidem in agrum suum, alius verò ad mercaturam suam.

6 Reliqui verò prehensos servos ejus contumeliis affecerunt, & trucidarunt.

7 Rex autem cum *hoc* audisset, iratus est: & missis copiis suis, perdidit homicidas illos, & urbem eorum incendit.

8 Tunc dicit servis suis, Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui vocati fuerant, non erant digni.

9 Ite ergo ad compita viarum, & quotcunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egressi servi illi in vias, congregârunt omnes quos invenerunt, malos pariter ac bonos: & impletæ sunt nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem rex ut spectaret convivas, vidit illic quendam non indutum veste nuptiali.

12 Tunc dicit ei, Amice, quomodo huc introisti non habens vestem nuptialem? At illi os occlusum est.

13 Tunc dicit rex ministris,

ligatis pedibus & manibus ejus, tollite eum, & ejicite eum in tenebras exteriores: Illic erit fletus & stridor dentium.

14 Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

15 Tunc profecti Pharisæi consilium ceperunt ut illaqueare[nt] eum in sermone.

16 Itaque mittunt ad eum discipulos suos cum Herodianis, dicentes, Præceptor, scimus te veracem esse, & viam Dei in veritate docere, nec quemquam curare: non enim respicis ad personam hominum.

17 Dic ergo nobis, quid tibi videtur? licet censum dare Cæsari, an non?

18 Cognitâ autem Jesus malitiâ eorum, ait, Quid me tentatis, hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma censûs. Illi verò obtulerunt ei denarium.

20 Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio?

21 Dicunt ei, Cæsaris. Tunc dicit eis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.

22 Cum igitur hæc audissent, mirati sunt: & omisso eo abierunt.

23 In illo die adierunt eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogarunt eum,

24 Dicentes, Præceptor, Moses dixit, Si quis mortuus fuerit non habens filios, ejus frater ducet uxorem ejus, & suscitabit sobolem fratri suo.

25 Fuerunt autem apud nos septem fratres: & primus uxore ductâ obiit: & cum non haberet semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter etiam secundus & tertius, usque ad illos septem.

27 Post omnes autem mortua est mulier.

28 In resurrectione ergo cujus ex illis septem erit uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Jesus dixit eis, Erratis, neque scripturas scientes neque potentiam Dei.

30 Nam in resurrectione neque uxores ducunt, neque nuptum dantur: sed sunt ut Angeli Dei in cœlo.

31 De resurrectione verò mortuorum, non legistis, quod vobis dictum est à Deo, dicente,

32 Ego sum Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi? Deus non est Deus mortuorum, sed viventium.

33 Et cum hæc audisset turba, perculsa est super doctrinâ ipsius.

34 Pharisæi verò, cum *eum* audissent os occlusisse Sadducæis, coacti sunt in unum.

35 Tunc interrogavit *eum* quidam ex ipsis Legis interpres, tentans eum & dicens,

36 Præceptor, quod est mandatum magnum in Lege?

37 Jesus autem dixit ei, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex totâ cogitatione tuâ.

38 Istud est primum & magnum mandatum.

39 Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum ut teipsum.

40 Ab istis duobus mandatis tota Lex & Prophetæ pendent.

41 Coactis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus,

42 Dicens, Quid vobis videtur de Christo illo? cujus filius est? Dicunt ei, Davidis.

43 Dicit eis, Quomodo ergo David per Spiritum vocat eum Dominum, dicens,

44 Dixit

44 Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam, usquedum ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?

46 Et nemo poterat ei respondere quicquam: neque ausus fuit quisquam ab illo die amplius illum interrogare.

CAP. XXIII.

Doctrina & vita Pharisæorum gravibus à Christo debellata.

TUnc Jesus locutus est turbæ & discipulis suis,

2 Dicens, In cathedra Mosis sedent Scribæ & Pharisæi;

3 Omnia ergo quæ dixerint vobis ut servetis, servate & facite: sed secundùm opera eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.

4 Ligant enim onera gravia & difficiliaque portatu, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.

5 Omnia verò opera sua faciunt ut spectentur ab hominibus: dilatant enim phylacteria sua, & producunt fimbrias pallioium suorum;

6 Amantque primos accubitus in cœnis, & primos consessus in conventibus;

7 Et in foris salutationes, & vocari ab hominibus, Rabbi, Rabbi.

8 Vos autem ne vocamini Rabbi: unus est enim Doctor vester, *nempe* Christus: Omnes autem vos fratres estis.

9 Et patrem vestrum ne *quemquam* vocate in terrâ: unus est enim Pater vester qui in cœlis est.

10 Nec vocemini doctores: unus enim vester est Doctor, *nempe* Christus.

11 Sed qui maximus est vestrum, sit minister vester.

12 Porrò qui sese extollet, deprimetur: & qui sese deprimet, extolletur.

13 Sed væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quoniam præcluditis regnum cœlorum hominibus: vos enim non introitis, nec introeuntes finitis introire.

14 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quoniam exeditis domos viduarum, idque in speciem utentes longis precibus: propterea auferetis gravioremcondemnationem.

15 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quoniam circumitis mare & terram, ut faciatis unum proselytum; & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo magis quam vos *sitis*.

16 Væ vobis, duces cæci, qui dicitis, Quisquis juraverit per templum, nihil est: quicunque autem juraverit per aurum templi, reus est.

17 Stulti, & cæci, utrum enim majus est, aurum, an templum quod sanctificat aurum?

18 Et, Quisquis juraverit per altare, nihil est: quicunque autem juraverit per donum quod est super ipsum, reus est.

19 Fatui ac cæci, utrum enim majus est, munus, an altare quod sanctificat munus?

20 Qui ergo juraverit per altare, jurat per ipsum & per omnia quæ super illud sunt.

21 Et qui juraverit per templum, jurat per ipsum & per eum qui habitat in eo.

22 Et qui juraverit per cœlum, jurat per thronum Dei, & per eum qui sedet super ipsum.

23 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham & anethum & cyminum, & omittitis quæ graviora sunt Legis, judicium misericordiam ac fidem: hæc

oportuit facere, & illa non omittere.

24 Duces cæci, qui percolatis culicem, camelum autem deglutitis.

25 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui purgatis exteriorem poculi patinæque partem, intus autem *illa* plena sunt rapinâ & intemperantiâ.

26 Pharisæe cæce, purga primùm quod est intra poculum & patinam, ut id quoque quod extra est purum fiat.

27 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ extra quidem apparent speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum omnique immunditiâ.

28 Ita & vos extra quidem apparetis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.

29 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra prophetarum, & ornatis monumenta justorum;

30 Et dicitis, Si fuissemus temporibus patrum nostrorum, non fuissemus eorum socii in cæde prophetarum.

31 Itaque testamini adversùs vosmetipsos, vos esse filios eorum qui Prophetas occiderunt.

32 Vos quoque complete mensuram patrum vestrorum.

33 Serpentes, progenies viperarum, quomodo effugere possitis condemnationem gehennæ?

34 Propterea, ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex ipsis *nonnullos* trucidabitis & crucifigetis: & ex ipsis nonnullos flagellabitis in conventibus vestris, & persequemini oppidatim:

35 Ut veniat super vos omnis sanguis justus effusus super terram, à sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.

36 Amen dico vobis, Venient hæc omnia super ætatem istam.

37 Jerusalem, Jerusalem, trucidatrix prophetarum & lapidatrix eorum qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?

38 Ecce, relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico enim vobis, Nequaquam me videbitis ab hoc tempore, usquedum dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAP. XXIV.

Signa excidii Hierosolymorum pariter & finis hujus sæculi.

ET egressus Jesus è templo, abibat: & accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificia templi.

2 Jesus autem dixit eis, Non videtis hæc omnia? Amen dico vobis, Non relinquetur hîc lapis super lapidem, qui non dissolvatur.

3 Sedente autem eo in monte Olearum, adierunt eum discipuli privatim, dicentes, Dic nobis quando hæc erunt, & quod *erit* signum adventûs tui, & consummationis sæculi?

4 Et respondens Jesus dixit eis, Videte ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum Christus ille, multosque seducent.

6 Futurum est autem ut audiatis bella & rumores bellorum: videte ne turbemini; oportet enim omnia *hæc* fieri, sed nondum erit finis.

7 Insurget enim gens in gentem,

tem, & regnum in regnum: & erunt fames, & pestilentiæ, & terræ motus singulis locis.

8 Hæc autem omnia principium *erunt* dolorum *partûs*.

9 Tunc tradent vos afflictioni, & trucidabunt vos: & eritis exosi omnibus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc offendentur multi, & alius alium prodet, & odio habebit alius alium.

11 Et multi pseudoprophetæ exorientur, ac seducent multos.

12 Et quoniam multiplicata erit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

13 Sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

14 Et prædicabitur istud Evangelium regni in toto terrarum orbe, ut sit testimonio omnibus gentibus: & tunc veniet finis.

15 Cum ergo videritis abominationem illam vastatricem, quæ dicta est per Danielem prophetam, positam in loco sancto: (qui legit, animadvertat)

16 Tunc qui in Judæa *fuerint*, fugiant in montes.

17 Qui in solario, non descendat ut sumat quicquam è domo suâ.

18 Et qui in agro, non revertatur retro ut sumat vestimenta sua.

19 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

20 Orate verò ne fiat fuga vestra hyeme, neque sabbato.

21 Erit enim tunc afflictio magna, qualis facta non fuit a principio mundi ad hoc usque tempus: neque unquam fiet.

22 Et nisi decurtati fuissent dies illi, periret omnis caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi.

23 Tunc si quis vobis dixerit, Ecce, hic Christus, aut hic, ne credite.

24 Excitabuntur enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & edent signa magna & miracula! ita ut seducant (si fieri possit) etiam electos.

25 Ecce, prædixi vobis.

26 Itaque si dixerint vobis, Ecce, in deserto est, ne egredimini: Ecce, in conclavibus, ne credite.

27 Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usque in occidentem, ita etiam erit adventus Filii hominis.

28 Ubicunque enim fuerit cadaver, illuc congregabuntur aquilæ.

29 Statim autem post compressionem dierum illorum sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem suum, & stellæ cadent è cœlo, & potestates cœlorum concutientur.

30 Tunc apparebit signum Filii hominis in cœlo, & tunc omnes tribus terræ plangent, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum potentiâ & gloriâ multâ.

31 *Is* verò mittet Angelos suos cum tubæ voce magnâ, & cogent electos ejus à quatuor ventis, à cœlorum extremo ad eorum extremum.

32 A ficu autem discite parabolam: Cum jam ramus ejus tener fit, & folia germinat, nôstis prope esse æstatem:

33 Ita & vos, cum videritis hæc omnia, scitote *illam* prope esse & ad fores.

34 Amen dico vobis: nequaquam præterierit ætas hæc, usquedum omnia ista facta sint.

35 Cœlum & terra præteribunt: sermones autem mei nequaquam præteribunt.

36 De die autem illo & hora nemo scit, ne Angeli quidem

dem cœlorum: sed pater meus solus.

37 Sicut autem *erant dies* Noe, ita erit & adventus Filii hominis.

38 Sicut enim diebus qui præcesserunt diluvium, edebant & bibebant, uxores ducebant & nuptum dabant, ad eum usque diem quo ingressus est Noe in arcam:

39 Nec agnoverunt diluvium usquedum veniret & tolleret omnes: ita erit & adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

41 Duæ molentes in pistrino: una accipietur, & altera relinquetur.

42 Vigilate ergo: nescitis enim quâ horâ Dominus vester venturus sit.

43 Illud autem scitote, si sciret paterfamilias quâ vigiliâ fur venturus sit, vigilaret, nec sineret perodi domum suam.

44 Propterea & vos estote parati: quia quâ horâ non putatis, Filius hominis venturus est.

45 Quis igitur est fidelis servus & prudens, quem præfecit dominus familitio suo, ut det illis alimentum in tempore?

46 Beatus servus ille, quem, cum venerit dominus ejus, invenerit ita facientem.

47 Amen dico vobis, omnibus quæ sibi suppetunt præficiet eum.

48 Quod si dixerit servus ille malus in corde suo, Differt dominus meus adventum;

49 Cœperitque verberare conservos, quinetiam edere & bibere cum ebriis:

50 Veniet dominus servi illius die quo non expectat, & quâ horâ non novit;

51 Et separabit eum, ac partem assignabit cum hypocritis: illic erit fletus & stridor dentium.

CAP. XXV.

Decem virgines, talenta, & processus ultimi judicii.

TUNC erit simile regnum cœlorum decem virginibus, quæ sumptis lampadibus suis exierunt in occursum sponsi.

2 Quinque autem ex eis erant prudentes, & quinque fatuæ.

3 Quæ erant fatuæ sumptis lampadibus suis non ceperunt oleum secum.

4 Prudentes verò ceperunt oleum in vasis suis unà cum suis lampadibus.

5 Morante autem sponso, nictârunt omnes, ac dormierunt.

6 Mediâ verò nocte clamor ortus est *dicentium*, Ecce, sponsus venit, exite in occursum ejus.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, & adornârunt lampades suas.

8 Fatuæ verò prudentibus dixerunt, Date nobis ex oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.

9 Respondentes autem prudentes illæ, dicentes, *Ne forte*, non forte non sufficiat nobis & vobis: ite verò potiùs ad eos qui vendunt, & ipsæ vobis emite.

10 Cum autem abirent emptum, venit sponsus: & quæ paratæ erant, introiverunt cum eo ad nuptias: clausaque est janua.

11 Postea verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, domine, aperi nobis.

12 Ipse verò respondens ait, Amen dico vobis, non novi vos.

13 Vigilate itaque; quia neque

neque illum diem neque illam horam scitis, quâ filius hominis veniet.

14 *Ita* enim *est* ut *cum* quispiam peregre proficiscens vocavit servos suos, & tradidit eis quæ sibi supptebant:

15 Et huic quidem dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum; unicuique secundùm ipsius facultatem: & peregre profectus est statim.

16 Profectus autem qui quinque talenta acceperat, negotiatus est ex iis, & fecit altera quinque talenta.

17 Itidem & qui duo acceperat, lucratus est & ipse altera duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiit & defodit *illud* in terram, & occultavit pecuniam Domini sui.

19 Post multum verò tempus venit Dominus servorum illorum, & confert rationem cum eis.

20 Tunc accedens is qui quinque talenta acceperat, attulit altera quinque talenta, dicens, Domine, quinque talenta tradidisti mihi: ecce, altera quinque talenta lucratus sum ex iis.

21 Dixit autem ei dominus ejus, Bene *est*, serve bone & fidelis: in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium domini tui.

22 Accedens autem & qui duo talenta acceperat, ait, Domine, duo talenta tradidisti mihi: ecce, alia duo lucratus sum ex iis.

23 Ait ei dominus ejus, Bene *est*, serve bone & fidelis: in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium domini tui.

24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait, Domine, noveram te hominem durum esse, qui metas ubi non seviisti, & inde cogas ubi non sparsisti.

25 Itaque timens abii & occultavi talentum tuum in terrâ: ecce, habes quod tuum est.

26 Respondens autem Dominus ejus dixit ei, Serve male & ignave, sciebas me metere ubi non sevi, & inde cogere ubi non sparsi:

27 Oportuit ergo te tradere pecuniam meam mensariis: & ego cum veniissem recepissem meum cum fœnore.

28 Tollite ergo ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.

29 Omni enim qui habet dabitur, & is exuberabit: qui verò non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.

30 Et inutilem servum ejicite in tenebras illas extimas: illic erit fletus & stridor dentium.

31 Cum autem venerit Filius hominis cum gloria suâ, & omnes sancti Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ.

32 Et cogentur coram eo omnes gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, ut pastor separat oves ab hœdis:

33 Et statuet oves quidem ad dexteram suam, hœdos autem ad sinistram.

34 Tunc dicet rex iis qui ad dexteram ipsius *erunt*, Adeste, benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento.

35 Esurivi enim, & dedistis mihi *quo* vescerer: sitivi, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me:

36 Nudus, & amicivistis me: ægrotavi, & invisistis me: in carcere eram, & venistis ad me.

37 Tunc respondebunt ei justi,

justi, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem & aluimus? aut sitientem, & dedimus tibi potum?

38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & amicivimus?

39 Aut quando te vidimus ægrotum, aut in carcere, & venimus ad te?

40 Et respondens Rex dicet eis, Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41 Tunc dicet etiam iis qui ad sinistram *erunt*, Execrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.

42 Esurivi enim, & non dedistis mihi *quo* vescerer: sitivi, & non dedistis mihi potum:

43 Hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non amicivistis me: ægrotus, & in carcere *eram*, & non invisistis me.

44 Tunc ipsi quoque respondebunt ei, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

45 Tunc respondebit eis dicens, Amen dico vobis, quatenus id non fecistis uni ex istis minimis, nec mihi fecistis.

46 Et abibunt isti ad supplicium æternum: justi vero ad vitam æternam.

CAP. XXVI.

Προπάθεια Christi & institutio S. Cœnæ.

ET factum est cum finisset Jesus omnes istos sermones, dixit discipulis,

2 Scitis post biduum Pascha fore, & Filius hominis prodetur ut crucifigatur.

3 Tunc coacti sunt primarii Sacerdotes & Scribæ & Seniores populi in aulam Pontificis maximi, qui dicebatur Caiphas.

4 Et simul consultârunt ut Jesum dolo prehenderent, & trucidarent.

5 Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus fiat in populo.

6 Cum autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7 Venerat ad eum mulier habens alabastrum unguenti gravis pretii, & effuderat in caput ipsius accumbentis.

8 *Hæc* autem videntes discipuli ejus indignati sunt, dicentes, Quorsum perditio hæc?

9 Potuit enim istud unguentum vænire magno, & dari pauperibus.

10 Cum autem hoc cognovisset Jesus, ait eis, Quid molestiam exhibetis isti mulieri? opus enim bonum operata est erga me.

11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum: me verò non semper habebitis.

12 Quod enim hæc unguentum hoc injecit corpori meo, ad sepeliendum me fecit.

13 Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, etiam quod hæc fecit dicetur ad memoriam ipsius.

14 Tunc profectus unus ex duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad primarios Sacerdotes,

15 Ait eis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Ipsi verò appenderunt ei triginta argenteos *nummos*.

16 Et ex eo tempore quærebat opportunitatem ad eum prodendum.

17 Primo autem *die* azymorum accesserunt discipuli ad Jesum,

sum, dicentes ei, Ubi vis paremus tibi ad edendum Pascha?

18 Ipse verò dixit, Abite in urbem ad quendam, & dicite ei, Præceptor dicit, Tempus meum prope est, apud te faciam Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli sicut præceperat eis Jesus: & paraverunt Pascha.

20 Cum autem serum diei fieret, discubuit cum duodecim.

21 Et edentibus ipsis, dixit, Amen dico vobis, unus vestrum me prodet.

22 Tunc contristati vehementer, cœperunt singuli eorum ipsi dicere, Num ego sum, Domine?

23 Ipse verò respondens ait, Qui intingit mecum manum in disco, is me prodet.

24 Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo; væ autem homini illi per quem Filius hominis prodetur; bonum erat homini illi si natus non fuisset.

25 Respondens autem Judas qui prodidit eum, dixit, Num ego sum, Rabbi? Dicit ei, Tu dixisti.

26 Edentibus autem eis, Jesus cum accepisset panem, & benedixisset, fregit eum, deditque discipulis, & ait, Accipite, comedite: hoc est corpus meum.

27 Et accepto poculo, ac gratiis actis, dedit eis, dicens, Bibite ex eo omnes.

28 Hoc est enim sanguis meus Novi Fœderis, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis, Non bibam ab hoc tempore ex hoc fructu vitis, usque ad diem illum cum ipsum bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30 Et cum hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum.

31 Tunc dicit eis Jesus, Omnes vos istà nocte offendemini in me: scriptum est enim, Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32 Postquam autem suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

33 Respondens verò Petrus dixit ei, Etiamsi omnes offendantur in te, ego nunquam offendar.

34 Dixit ei Jesus, Amen dico tibi, istà nocte antequam gallus vocem mittat, ter me abnegabis.

35 Dicit ei Petrus, Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te abnegabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Jesus cum eis in locum qui dicitur Gethsemane: & dicit discipulis, Sedete hic usquequo profectus precatus fuero illic.

37 Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari & gravissimè angi.

38 Tunc dicit eis Jesus, Undequaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate mecum.

39 Et progressus paululum, procidit in faciem suam, precans & dicens, Pater mi, si possibile est, abeat à me poculum istud: veruntamen non ut ego volo, sed ut tu.

40 Tunc venit ad discipulos, & reperit eos dormientes: & dicit Petro: Itane non potuistis unam horam vigilare mecum?

41 Vigilate & orate, ne introeatis in tentationem: Spiritus quidem est promptus, sed caro infirma.

42 Rursum secundò abiit, & precatus est, dicens, Pater mi, si non potest hoc poculum

lum abire a me quin bibam ipsum, fiat voluntas tua.

43 Et cum venisset, reperit eos rursum dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relictis eis, rursum abiit: & precatus est tertiò, eundem sermonem locutus.

45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit eis, Dormite, quod superest, & requiescite: ecce, appropinquavit hora illa, & Filius hominis proditur in manus peccatorum.

46 Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me prodit.

47 Et adhuc eo loquente, ecce, Judas unus ex duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, a primariis Sacerdotibus & Senioribus populi.

48 Is verò qui prodebat eum, dederat eis signum, dicens, Quem osculatus fuero is est, prehendite eum.

49 Itaque statim cum venisset ad Jesum, dixit, Ave, Rabbi: Et deosculatus est eum.

50 At Jesus dixit ei, Amice, quorsum ades? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & prehenderunt eum.

51 Et ecce, unus ex iis qui *erant* cum Jesu, extensâ manu distrinxit gladium suum: & percusso servo Pontificis maximi, abstulit auriculam ejus.

52 Tunc ait ei Jesus, Converte gladium tuum in locum suum: quicunque enim acceperint gladium, gladio peribunt.

53 An putas me non posse nunc precari patrem meum, qui huc sistat mihi plures quàm duodecim legiones Angelorum?

54 Quomodo ergo implerentur Scripturæ *quæ dicunt* sic oportere fieri?

55 In illâ horâ dixit Jesus turbæ, Ut adversùs latronem existis cum gladiis & fustibus, ut comprehenderetis me? quotidie apud vos sedebam docens in templo, nec prehendistis me.

56 Hoc autem totum factum est ut implerentur Scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt.

57 Illi verò prehensum Jesum abduxerunt ad Caiaphan Pontificem maximum, ubi Scribæ & Seniores coacti erant.

58 Petrus autem sequebatur eum è longinquo usque in aulam Pontificis maximi, & ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59 Primarii verò Sacerdotes & Seniores & totus consessus quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morte afficerent:

60 Et non invenerunt: etiam cum multi falsi testes accessissent, non invenerunt. Postremò verò advenientes duo falsi testes,

61 Dixerunt, Iste dixit, Possum destruere templum Dei, & triduo ipsum ædificare.

62 Et cum exsurrexisset Pontifex maximus, dixit ei, Nihil respondes? quid *est quod* isti adversùm te testificantur?

63 Jesus autem silebat. Et respondens Pontifex maximus dixit ei, Adjuro te per Deum viventem, ut dicas nobis an tu sis Christus ille filius Dei?

64 Dicit ei Jesus, Tu dixisti; quinetiam dico vobis, Ab hoc tempore videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem in nubibus cœli.

65 Tunc Pontifex maximus dirupit vestimenta sua, dicens, Blasphemavit: quid amplius egemus testibus? ecce, nunc audistis blasphemiam ejus.

66 Quid vobis videtur? Ipsi verò

verò respondentes dixerunt, Tetur mortis pœnâ.

67 Tunc inspuerunt in faiem ejus, & colaphos ei inixerunt: alii verò bacillis eum ceciderunt;

68 Dicentes, Vaticinare nois, Christe, quis sit qui te perussit.

69 Petrus autem sedebat extra in aula: & accessit ad eum uædam ancillula, dicens, Et tu um Jesu Galilæo eras.

70 Ipse verò negavit coram mnibus, dicens, Nescio quid dicas.

71 Eum autem egredientem in vestibulum vidit alia *ancilla*: & dixit iis qui *erant* illic, Et iste erat cum Jesu Nazareno.

72 Tunc rursus negavit cum urejurando, *dicens*, Non novi hominem.

73 Paulo post autem accesserunt qui astabant, & dixerant Petro, Verò & tu ex ipsis es: nam & locutio tua te manifestum facit.

74 Tunc cœpit seipsum devovere & jurare, *dicens*, Non novi hominem. Et statim gallus cinit vocem.

75 Et recordatus est Petrus verborum Jesu, qui dixerat ei, Priusquam gallus vocem mittat, ter me abnegabis. Et egressus extra, flevit amare.

CAP. XXVII.

Historia passionis, mortis & sepulturæ Christi.

MAne autem cum esset, consilium ce erunt omnes primi Sacerdotes & seniores populi adversùs Jesum, ut eum morte afficerent.

2 Et vinctum eum abduxerunt, ac tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

3 Tunc Judas, qui eum prodide at, cum vidisset eum damnatum esse, pœnitens, retulit triginta argenteos *nummos* ad primarios Sacerdotes & Seniores,

4 Dicens, Peccavi, prodito sanguine innoxio. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris.

5 Ipse verò projectis *illis nummis* argenteis in templum, recessit: & profectus strangulavit *sese*.

6 Primarii autem Sacerdotes acceptis *nummis* illis argenteis, dixerunt, Non licet eos immittere in corbanan; quoniam pretium sanguinis est.

7 Consilio autem capto, emerunt ex eis agrum figuli in agruli, ad sepulturam hospitum.

8 Quapropter vocatus est ager ille, Ager Sanguinis, usque in hodiernum diem.

9 (Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam *Prophetam*, dicentem, Et acceperunt triginta *nummos* argenteos, pretium æstimati, qui æstimatus fuit à filiis Israel;

10 Et dederunt eos ad *emendum* illum agrum figuli, sicut injunxit mihi Dominus.)

11 Jesus autem stetit coram præside; & interrogavit eum præses dicens, Tune es rex ille Judæorum? Dixit autem ei Jesus, Tu dicis.

12 Et cum ipse accusaretur à primariis Sacerdotibus & Senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit ei Pilatus, Non audis quam multa adversùm te testificentur?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum: ita ut miraretur præses valde.

15 Præses autem singulis festis consueverat turbæ dimittere unum vinctum, quem volebant.

16 Habebant verò tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Ipsis igitur congregatis, dixit ei Pilatus, Utrum vultis dimittam vobis? Barabbam, an Jesum

Jesum qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum.

19 Sedente autem eo in tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens, Nihil tibi rei *sit* cum justo illo: multa enim passa sum hodie in somnio propter eum.

20 Primarii verò Sacerdotes & Seniores persuaserunt turbæ ut peteret Barabbam, Jesum verò perderet.

21 Respondens autem præses dixit eis, Utrum è duobus illis vultis ut vobis dimittam? Ipsi verò dixerunt, Barabbam.

22 Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciam Jesu qui dicitur Christus? Dicunt ei omnes, Crucifigatur.

23 Præses autem ait, At enim quid mali fecit? At illi amplius clamabant, dicentes, Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus se nihil proficere, sed majorem tumultum fieri, acceptâ aquâ abluit manus coram turbâ, dicens, Innoxius ego sum à sanguine hujus justi: vos videritis.

25 Et respondens universus populus dixit, Sanguis ejus super nos & super filios nostros.

26 Tunc dimisit eis Barabbam: Jesum autem cum flagellâsset, tradidit ut crucifigeretur.

27 Tunc milites præsidis, cum abduxissent Jesum in prætorium, coegerunt ad eum universam cohortem.

28 Et cum exuissent eum, circumposuerunt ei chlamydem coccineam;

29 Et coronam è spinis contextam imposuerunt ejus capiti, & arundinem in dexteram ejus: & genu ante eum summisso illudebant ei, dicentes, Ave, rex Judæorum.

30 Et cum inspuissent in eum, ceperunt arundinem illam, & verberabant caput ejus.

31 Et postquam illusissent ei, exuerunt eum chlamyde, induerunteque vestimentis suis: & abduxerunt eum ut crucifigerent.

32 Exeuntes autem invenerunt quendam Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut attolleret crucem ejus.

33 Et cum venissent in locum qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus,

34 Dederunt ei acetum bibendum cum felle mistum: & cum gustâsset noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, partiti sunt ejus vestimenta, sortem jacientes: ut impleretur quod dictum est à prophetâ, Partiti sunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam jecerunt sortem.

36 Et sedentes servabant eum illic.

37 Et imposuerunt super caput ejus crimen ipsius scriptum, HIC EST JESUS REX ILLE JUDÆORUM.

38 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones: unus ad dexteram, & alter ad sinistram.

39 Qui verò præteribant conviciabantur ei, moventes capita sua,

40 Et dicentes, Tu, qui destruis templum, & triduo ædificas, serva temetipsum: Si filius Dei es, descende è cruce.

41 Similiter autem etiam primarii Sacerdotes illudentes cum Scribis & Senioribus, dicebant,

42 Alios servavit, seipsum non potest servare: si rex Israelis est, descendat nunc à cruce, & credemus ei.

43 Con-

43 Confidit in Deo; eruat ipsum nunc, si placet ei: dixit enim, Filius Dei sum.

44 Id ipsum autem etiam latrones, qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.

45 A sextâ autem horâ tenebræ factæ sunt super universam regionem, usque ad horam nonam.

46 Circiter verò horam nonam exclamavit Jesus voce magna, dicens, Eli, Eli, lama sabachthani? Hoc est, Deus mi, Deus mi, cur deseruisti me?

47 Quidam autem illic stantium cum hoc audissent dicebant, Eliam vocat iste.

48 Et statim currens quidam ex eis, cum acceptam spongiam implevisset aceto, & circumposuisset calamo, dedit ei ut biberet.

49 Reliqui verò dicebant, Sine, videamus an veniat Elias servaturus eum.

50 Jesus autem cum rursum clamasset voce magna, emisit spiritum.

51 Et ecce, velum templi fissum est in duas partes à summo usque ad imum: & terra mota est, & petræ fissæ sunt.

52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt,

53 Qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus, introierunt in sanctam urbem, & apparuerunt multis.

54 Centurio verò & qui cum eo servabant Jesum, visa terræ motu & iis quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, dicentes, Verè filius Dei erat iste.

55 Erant autem illic mulieres multæ è longinquo spectantes, quæ secutæ fuerant Jesum à Galilæa, ministrantes ei.

56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria mater Jacobi & Joseph, & mater filiorum Zebedæi.

57 Cum autem serum diei esset, venit homo dives Arimathæensis, nomine Josephus, qui & ipse discipulus fuerat Jesu:

58 Is adiit Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.

59 Et Josephus, cum accepisset corpus, involvit illud sindone puræ;

60 Posuitque in monumento suo novo quod excíderat in petrâ: & advoluto saxo magno ad ostium monumenti, abiit.

61 Erat autem illic Maria Magdalene & altera illa Maria, sedentes contra sepulcrum.

62 Postero autem die, qui est post Parasceven, coacti sunt primarii Sacerdotes & Pharisæi ad Pilatum,

63 Dicentes, Domine, meminimus planum illum dixisse cum adhuc viveret, Tertio post die resurgam.

64 Jube ergo muniri sepulcrum usque in diem tertium: ne quando veniant discipuli ejus nocte, & furentur eum, dicantque populo, Surrexit è mortuis: & erit ultimus error pejor priore.

65 Dixit eis Pilatus, Habetis custodiam: ite, munite, sicut scitis.

66 Ipsi autem profecti munierunt sepulcrum, obsignato lapide, cum custodia.

CAP. XXVIII.

Christi resurrectio, & ejus alia. Baptismi catholici institutio & Apostolatus inauguratio.

1 EXtremo autem sabbato, cum lucesceret in primam sabbathi, venit Maria Magdalene, & altera illa Maria, ut spectarent sepulcrum:

2 Et

2 Et ecce, terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini cum descendisset è cœlo, accessit & avolvit saxum ab ostio, sedebatque super illud.

3 Erat autem visus ejus ut fulgur, & vestimentum ejus album sicut nix.

4 Custodes autem perculsi sunt præ ipsius timore, & facti sunt sicut mortui.

5 Respondens autem Angelus dixit mulieribus, Vos *verò* ne timete; scio enim vos Jesum crucifixum quærere.

6 Non est hic; resurrexit enim, prout dixit. Adeste, videte locum ubi jacebat Dominus.

7 Et citò profectæ dicite discipulis ejus eum resurrexisse à mortuis. Et ecce præit vobis in Galilæam: illic eum videbitis: ecce dixi vobis.

8 Tunc egressæ citò à monumento cum timore & gaudio magno, currebant, ut renunciarent discipulis ejus.

9 Ut autem proficiscebantur ut *hoc* renunciarent discipulis ejus, ecce, Jesus occurrit eis, dicens, Avete. Illæ verò accesserunt, & prehenderunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait eis Jesus, Ne timete: abite, renunciate fratribus meis ut abeant in Galilæam: illic me videbunt.

11 Euntibus autem ipsis, ecce quidam ex custodiâ venerunt in urbem, & renunciârunt primariis Sacerdotibus omnia quæ facta fuerant.

12 Ipsi verò congregati cum Senioribus, consilioque capto nummos multos dederunt militibus,

13 Dicentes, Dicite, Discipuli ejus nocte venerunt, & eum furati sunt, nobis dormientibus.

14 Quod si hoc auditum fuerit apud præsidem, nos persuadebimus ei, & securos vos præstabimus.

15 Ipsi verò acceptâ pecuniâ fecerunt sicut erant edocti, & divulgatus est ille sermo apud Judæos usque ad hodiernum diem.

16 Undecim autem illi discipuli profecti sunt in Galilæam in montem ubi constituerat eis Jesus.

17 Et cum vidissent eum, adoraverunt eum: quidam autem dubitaverunt.

18 Et cum accessisset *ad eos* Jesus, locutus est eis, dicens, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terrâ.

19 Profecti ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris & Filii & Spiritûs Sancti;

20 Docentes eos servare omnia quæ mandavi vobis: & ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Amen.

EVAN-

EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

CAPUT I.

Johannis ministerium victus & vestitus. Christi investitura per baptismum & probatio per tentationem. Evangelii praedicatio. Discipulorum vocatio & miracula.

1 PRincipium Evangelii Jesu Christi Filii Dei.

2 Ut scriptum est in prophetis, Ecce, ego mitto nuncium illum meum ante faciem tuam, qui parabit viam tuam coram te.

3 Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in deserto, & praedicabat baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum.

5 Et exibat ad eum omnis Judæa regio ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab eo in Jordane flumine, confitentes peccata sua.

6 Indutus autem erat Johannes pilis camelorum, & zona coriacea circa lumbos suos: & edebat locustas & mel sylvestre.

7 Et prædicabat, dicens, Venit post me qui validior me est, cujus non sum dignus qui incurvatus solvam corrigiam soleæ.

8 Ego quidem baptizavi vos aquâ, ipse verò baptizabit vos Spiritu Sancto.

9 Et factum est diebus illis, ut Jesus, cum venisset Nazarethâ *urbe* Galilææ, baptizatus est in Jordane à Johanne:

10 Et *is* statim ascendens ex aquâ vidit findi cœlos, & Spiritum quasi columbam descendere super eum;

11 Et vox extitit è cœlis, Tu es filius ille meus dilectus, in quo acquiesco.

12 Statimque Spiritus eum expellit in desertum.

13 Et fuit illic in deserto dies quadraginta, tentante eum Satana: eratque cum feris: & angeli ministrabant ei.

14 Postquam autem traditus fuit Johannes in custodiam, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei,

15 Et dicens, Expletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei: resipiscite, & credite Evangelio.

16 Ambulans autem apud mare Galilææ, vidit Simonem & Andream fratrem ejus, jacientes rete in mare, (erant enim piscatores,)

17 Et dixit eis Jesus, Sequimini me, & faciam ut sitis piscatores hominum.

18 Et *ipsi* statim omissis retibus suis, secuti sunt eum.

19 Tunc progressus illinc paululum, vidit Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, qui et ipsi in navigio sarcichant retia:

20 Statimque vocavit eos: & *ipsi* omisso patre suo Zebedæo in navigio cum mercenariis, secuti sunt eum.

21 Et ingrediuntur Capernaumum: statimque sabbâto ingressus Jesus in synagogam, docebat.

22 Et

22 Et percellebantur super doctrinâ ejus: docebat enim eos ut auctoritatem habens, & non ut scribæ.

23 Fuit autem in Synagogâ eorum quidam in quo erat spiritus impurus: qui exclamavit,

24 Dicens, Ah, quid nobis tecum, Jesu Nazarene; venisti ut perderes nos? novi te quis sis, *nimirum* Sanctus ille Dei.

25 Et objurgavit eum Jesus, dicens, Obmutesce, & exi ex eo.

26 Tunc cum discerpsisset eum spiritus impurus, & clamâsset voce magnâ, exiit ex eo.

27 Et expaverunt omnes, ita ut mutuò quærerent inter se, dicentes, Quid est hoc? quæ doctrina nova hæc, quòd per potestatem imperat etiam spiritibus impuris, & auscultant ei?

28 Emanavit autem fama ipsius statim in totam regionem circumjacentem Galilææ.

29 Et statim è synagogâ egressi, venerunt domum Simonis & Andreæ cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis decumbebat febricitans: & statim dicunt ei de illâ.

31 Tunc accedens erexit eam prehensâ manu ejus: & dimisit eam febris statim, & ministravit eis.

32 Cum autem serum dici esset, occidente sole, adducebant ad eum omnes malè affectos & daemoniacos.

33 Et civitas tota coacta erat ad ostium.

34 Et sanavit multos malè affectos variis morbis: & daemonia multa ejecit, & non sinebat dicere daemonia quòd ipsum nôssent.

35 Et manè, valde multâ nocte cum surrexisset exiit, & abiit in desertum locum, & illic precabatur.

36 Et prosecuti sunt eum Simon & qui cum ipso erant.

37 Et cum invenissent eum dicunt ei, Omnes te quærunt.

38 Tunc dicit eis, Eamus contiguos oppidula, ut & illic prædicem; ad hoc enim sum egressus.

39 Et prædicabat in synagogis eorum in totâ Galilæâ & dæmonia ejiciebat.

40 Venitque ad eum leprosus precans eum, eique ad genua procidens, ac dicens ei, Si velis potes me purgare.

41 Jesus autem commiseratione intimâ commotus, extendit manu tetigit eum, & dixit ei Volo: purgator.

42 Et cum hæc dixisset, statim abiit ab eo lepra, & purgatus fuit.

43 Et graviter increpans eum, statim ejecit eum,

44 Dixitque ei, Vide ut nemini quicquam dicas: sed abi, ostende teipsum Sacerdoti, & offer pro purgatione tua quæ imperavit Moses, ut sit eis testimonio.

45 Ille verò egressus coepit prædicare multa, & rem vulgare, ita ut jam non posset Jesus manifestè introire in civitatem: sed foris in desertis locis erat, & veniebant ad eum undique.

CAP. II.

Christus sanat paralyticum & peccata solent. Matthæum vocat, discipulosque excusat neglecti jejunii & sabbati.

ET rursus intravit Capernaum interjectis aliquot diebus, & auditum est eum domi esse.

2 Statimque coacti sunt multi, *adeò* ut jam non caperet *eos* ne ea quidem *loca* quæ erant

d ostium: & loquebatur eis ermonem *Evangelii*.

3 Tunc venerunt ad eum erentes paralyticum, qui à uatuor portabatur.

4 Et cum non possent ei appropinquare propter turbam, etexerunt tabulatum *loci* in uo erat, eoque perfosso, *fu-ibus* demiserunt grabbatum n quo paralyticus jacebat.

5 Cum autem vidisset Jesus dei eorum, dixit paralytico, ili, remissa sunt tibi peccata ua.

6 Erant autem illic quidam x Scribis sedentes, & ratiocinantes in cordibus suis,

7 Quid iste ita loquitur laspheмias? quis potest remittere peccata, nisi solus eus?

8 Et cum statim cognovisset Jesus spiritu suo, eos ita tiocinari apud se, dixit eis, uid ista ratiocinamini in cordibus vestris?

9 Utrum est facilius, dicere aralytico, Remissa sunt tibi eccata: an dicere, Surge, & tolle grabbatum tuum, & mbula?

10 Ut autem sciatis filium ominis habere potestatem emittendi peccata in terrâ it paralytico)

11 Tibi dico, Surge, & atile grabbatum tuum, & abi omum tuam.

12 Tunc *ille* statim surrexit, ablatóque in humeros grabato, egressus est coram omnibus: adeo ut obstupescerent nnes, & glorificarent Deum, icentes, Nunquam tale quicuam vidimus.

13 Et egressus est rursus ad are, totaque turba veniebat eum, ac docebat eos.

14 Et cum prætergrederetur, vidit Levin Alphæi *filium* dentem ad telonium: dixitque ei, Sequere me. Et *is* surgens secutus est eum.

15 Et factum est, cum jesus accumberet in domo illius, ut multi etiam publicani & peccatores simul discubuerint cum Jesu & discipulis ejus: erant enim multi, & secuti fuerant eum.

16 Cumque Scribæ ac Pharisæi vidissent eum edentem cum publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis ejus, Quid *est* quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit?

17 Et cum *hoc* audisset Jesus, dicit eis, Iis qui valent non opus est medico, sed iis qui male *se* habent: non veni ut vocarem justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

18 Discipuli autem Johannis ac Pharisæorum jejunabant: veniunt igitur & dicunt ei, Quare discipuli Johannis & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?

19 Tunc ait eis Jesus, Num possunt filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunare? quamdiu habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 Venient autem dies cum sublatus erit ab eis sponsus, & tunc jejunabunt illis diebus.

21 Sed nemo panniculum impexum insuit vestimento veteri: alioquin illud ipsius supplementum novum tollit *aliquid* ex vetere *vestimento*, & fit pejor fissura.

22 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui vinum effunditur, & utres pereunt: sed vinum novum in utres recentes injiciendum est.

23 Factum est autem ut ipse præteriret sabbato per sata, & cœperunt discipuli ejus iter faciendo vellere spicas.

24 Tunc Pharisæi dixerunt ei, Ecce, cur faciunt sabbato quod non licet?

25 Et ipse dixit eis, Nunquam legistis quid fecerit David cum egeret, & esuriret ipse, & qui cum eo *erant*;

26 Quomodo ingressus sit domum Dei sub Abiathare Pontifice maximo, & panes proposititios ederit, quos non licet edere nisi sacerdotibus, & dederit etiam iis qui secum erant?

27 Dixit etiam eis, Sabbatum propter hominem factum est, non homo propter sabbatum.

28 Itaque Filius hominis est etiam sabbati dominus.

CAP. III.

Jus sabbati. Investitura Apostolorum. Per quam vim ejiciantur dæmonia. Quis mater aut frater Christi.

ET introivit rursus in synagogam: eratque illic quidam aresactam manum habens.

2 Et observabant an sabbato sanaturus esset eum: ut ipsum accusarent.

3 Tunc ait homini habenti manum arefactam: Surge in medium.

4 Eis autem dixit, Licet sabbato benefacere, an malefacere *cuipiam*? hominem servare, an trucidare? Ipsi verò silebant.

5 Et cum circumspexisset eos cum irâ, simul dolens quòd occalluisset cor eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et *is* extendit: restitutaque est manus ejus sana ut altera.

6 Tunc egressi Pharisæi statim cum Herodianis consilium inierunt adversùs eum, ut eum perderent.

7 Sed Jesus cum discipulis suis secessit ad mare: & magna multitudo secuta est eum à Galilæâ, & à Judæâ,

8 Et Hierosolymis, & ab Idumæâ, & *regione quæ* trans Jordanem: & qui c Tyrum & Sidonem *hab bant*, magnâ multitud cum audissent quanta face venerunt ad eum.

9 Ipse autem dixit discip suis ut navigiolum sibi ser adesset propter turbam, ne sum opprimerent.

10 Multos enim sanave adeo ut inciderent in eum ipsum tangerent, quotquot nebantur flagellis.

11 Et Spiritus impuri eum conspexerant, accidet ei *ad pedes*, & clamabant, centes, Tu es Filius ille De

12 Ipse verò multum in minabatur eis, ne ipsum nifestum facerent.

13 Tunc ascendit in m tem, & advocavit ad se q ipse voluit: & venerunt eum.

14 Et constituit duode ut secum essent, & ut mi ret eos ad prædicandum *vangelium*:

15 Et ut haberent pot tem sanandi morbos, & ciendi dæmonia:

16 Primum Simonem impositit nomen Petrum:

17 Et Jacobum *filium* bedæi, & Johannem fra Jacobi (& imposuit eis n na Boanerges, quod est tonitrui)

18 Et Andream, & Ph pum, & Bartholomæum, Matthæum, & Thoma Jacobum Alphæi *filium*, Thaddæum, & Simonem naaniten,

19 Et Judam Iscarioten & prodidit eum: venerunque domum.

20 Convenit autem ru turba, adeo ut ne capere dem cibum possent.

21 Et cum *hæc* audisse sius propinqui, venerun pr

prehenderent eum: dicebant enim eum apud se non esse.

22 Scribæ verò qui Hierosolymis descenderant, dicebant, Certe habet Beelzebubem: & certè per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

23 Quum autem eos advocasset, dixit eis per parabolas, Quomodo potest Satanas Satanam ejicere?

24 Neque si regnum adversùs se ipsum dissideat, potest stare regnum illud.

25 Neque si domus contra semetipsam dissideat, potest stare domus illa.

26 *Sic* quoque si Satanas insurgat & dissideat adversùs semetipsum, stare non potest, sed finem habet.

27 Non potest quisquam potentis *alicujus* vasa, ingressus domum ejus, diripere, nisi primò validum illum vinxerit; & tunc domum ejus diripiet.

28 Amen dico vobis, quæcunque peccata remittentur filiis hominum, & blasphemiæ quascunque blasphemârint:

29 Sed quicunque blasphemâverit in Spiritum Sanctum, non habet remissionem in æternum, sed tenetur æterno judicio.

30 Dicebant enim, Spiritum impurum habet.

31 Veniunt igitur fratres & mater ejus: & foris stantes miserunt ad eum, & eum vocârunt.

32 Sedebat autem circa eum turba: *Illi* verò dixerunt ei, Ecce, mater tua & fratres tui foris quærunt te.

33 Tunc respondit eis, dicens, Quæ est mater mea, aut fratres mei?

34 Et cum circumspexisset in circuitu eos qui circumsedebant, ait, Ecce, mater mea, & fratres mei.

35 Quicunque enim fecerit quod Deus vult, is est frater meus, & soror mea, & mater.

CAP. IV.

Parabola seminantis, ejusdemque expositio: & navigatio periculosa.

ET rursus cœpit docere apud mare: & coacta est ad eum turba multa adeo ut ipse navigium ingressus sederet in mari, tota autem turba apud mare in terrâ erat.

2 Et docebat eos per parabolas multa, dicebatque eis in doctrinâ suâ,

3 Audite, Ecce, *quidam* sator exiit satum.

4 Et factum est inter serendum, aliud quidem cecidit secundùm viam: veneruntque volucres cœli, & devoraverunt illud.

5 Aliud verò cecidit in petrosa, ubi non habebat terram multam: & statim exortum est, propterea quòd non habebat profundam terram:

6 Sole autem exorto, ardore tactum est, & propterea quod non habebat radicem, exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, ac suffocârunt illud, & fructum non edidit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam, edidítque fructum assurgentem ac crescentem: & tulit aliud tricena, & aliud sexagena, & aliud centena.

9 Tunc dixit eis, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Cum autem esset solus, interrogârunt eum qui circum eum erant cum duodecim, de parabolâ.

11 Et dixit eis, Vobis datum est nôsse mysterium regni Dei: iis autem qui foris sunt, per parabolas omnia *ista* fiunt:

12 Ut videntes videant, & non cernant: & audientes audiant,

diant, & non intelligant: nequando *se* convertant, & remittantur eis peccata.

13 Præterea dixit eis, Nescitis parabolam istam? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14 Sator ille sermonem serit.

15 Isti autem sunt qui juxta viam *semen excipiunt*, in quibus *videlicet* seminatur sermo: sed postquam audierunt, statim venit Satanas, & tollit sermonem qui seminatus fuerat in cordibus eorum.

16 Et isti sunt similiter qui in petrosa semen excipiunt: qui *videlicet* cum audierint sermonem, statim cum gaudio excipiunt eum:

17 Et non habent radicem in sese, sed temporarii sunt: deinde ortâ afflictione aut persecutione propter sermonem, statim offenduntur.

18 Hi sunt autem qui in spinas semen excipiunt, hi, *inquam*, qui sermonem audiunt:

19 Sed sollicitudines seculi hujus, & fallacia divitiarum, & cupiditates quæ in cæteris rebus *versantur*, introeuntes suffocant sermonem, isque redditur fructûs expers.

20 Hi sunt verò qui in terram bonam semen exceperunt, qui *videlicet* audiunt sermonem, & excipiunt: & fructum ferunt, aliud tricena, aliud sexagena, aliud centena *grana*.

21 Dixit etiam eis, Num lucerna venit ut subter modium ponatur, aut subter lectum? nonne ut candelabro imponatur?

22 Non est enim quicquam occultum quod non fit manifestum futurum, neque *quod* abscondatur, quin *oportet* ut in apertum veniat.

23 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

24 Præterea dixit eis, Videte quid audiatis: quâ mensurâ metimini, vobis metietur, & adjicietur vobis qui auditis.

25 Qui enim habet, dabitur ei: & qui non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.

26 Item dicebat, Ita est regnum Dei ut si quispiam jaciat semen in terram;

27 Et dormiat, & exurgat nocte ac die: & semen germinet, & assurgat quomodo ipse nescit.

28 Sponte enim terra fructum fert, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spicâ.

29 Cum autem prodideri*t* *se* fructus, statim mittit messores, quoniam adest messis.

30 Dicebat etiam, Cui rei assimilaverimus regnum Dei, aut quâ collatione contulerimus illud?

31 Velut granum sinapis, quod cùm seritur in terra minimum est omnium seminum quæ in terrâ sunt:

32 Sed cum satum fuerit assurgit, & fit maximum omnium olerum; editque ramos magnos, ita ut possint sub ejus umbrâ volucres cœli nidulari.

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis sermonem *Evangelii*, prout poterant audire.

34 Absque parabolâ verò non loquebatur eis: privatim autem discipulis suis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis die illo cùm serum *diei* esset, Transeamus in ulteriorem *ripam*.

36 Dimissâ igitur turbâ acceperunt eum ut erat in navigio: sed & alia navigiola erant cum eo.

37 Tu

37 Tunc oritur turbo venti magnus: & fluctus irruebant in navigium, ita ut jam impleretur.

38 Erat autem ipse in puppi, cervicali indormiens: tunc expergefaciunt eum, dicuntque ei, Magister: non est tibi curæ quod perimus?

39 Exprrectus igitur objurgavit ventum, dixitque mari, Sile, obmutesce. Tum quievit ventus, factaque est tranquillitas magna.

40 Dixit autem eis, Quid ita timidi estis? quomodo fidem non habetis?

41 Et timuerunt timore magno, dicebantque alius ad alium, Quisnam iste est, quod etiam ventus & mare auscultant ei?

CAP. V.

Miracula erga Dæmoniacum, erga filiam Jairi, & erga mulierem sanguinis fluxu laborantem.

ET venerunt in ulteriorem *ripam* maris, in regionem Gadarenorum.

2 Egresso autem ipsi è navigio, statim occurrit è monumentis quidam in quo erat spiritus impurus:

3 Qui domicilium habebat in monumentis, & ne catenis quidem quisquam poterat eum vincire:

4 Propterea quod sæpe pedicis, & catenis vinctus fuerat, sed discerptæ fuerant ab eo catenæ, & pedicæ contritæ: neque quisquam poterat eum domare.

5 Et per omne *tempus erat* die ac nocte in montibus & in monumentis, clamans, & concidens seipsum lapidibus.

6 Cum vidisset autem Jesum procul, cucurrit & adoravit eum:

7 Et clamans voce magnâ dixit, Quid mihi tecum, Jesu, Fili Dei altissimi? adjuro te *per* Deum ne me torqueas.

8 (Dicebat enim ei *Jesus*, Exi, spiritus impure, ex isto homine.)

9 Tunc interrogavit eum, Quod tibi nomen *est*? Et respondit dicens, Legio mihi nomen *est*; quia multi sumus.

10 Et multum precabatur eum ne ipsos mitteret extra illam regionem.

11 Erat autem illic apud montes grex porcorum magnus pascens.

12 Et precati sunt eum omnes *illi* dæmones, dicentes, Mitte nos ad porcos, ut in eos introeamus.

13 Et permisit eis statim Jesus. Egressi verò spiritus illi impuri introierunt in porcos: & ruit ille grex è præcipitio in mare, (erant autem quasi bis mille) & suffocati sunt in mari.

14 Qui verò pascebant porcos fugerunt, & renunciârunt in urbem & in agros. Et *illi* egressi sunt ut viderent quid illud esset quod factum fuerat.

15 Veniunt igitur ad Jesum, & conspiciunt eum qui fuerat dæmoniacus sedentem ac vestitum & sanæ mentis, eum *inquam* qui habuerat Legionem: & timuerunt.

16 Et qui *id* viderant, narraverunt eis quomodo actum esset cum dæmoniaco, & de porcis.

17 Tunc *illi* cœperunt eum rogare ut abiret ex finibus ipsorum.

18 Ipso verò ingresso in navigium, rogabat eum ille qui fuerat dæmoniacus, ut esset cum ipso.

19 Jesus autem non permisit ei, sed ei dixit, Abi domum tuam ad tuos, & eis renuncia quanta tibi Dominus præsti-

terit, & quod misertus sit tui.

20 Abiit igitur *ille*, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta ipsi fecisset Jesus; & omnes mirabantur.

21 Et cum Jesus rursum trajecisset navigio in ulteriorem *ripam*, coacta est turba multa ad eum: eratque apud mare.

22 Et ecce, venit unus ex præfectis synagogæ, nomine Jairus: & cum vidisset eum, accidit ad pedes ejus;

23 Et multum precabatur eum, dicens, Filiola mea in extremum adducta est: *rogo* ut venias, & imponas ei manus, ut servetur: & vivet.

24 Abiit igitur *Jesus* cum eo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25 Tunc mulier quædam, quæ erat in fluxione sanguinis *ab* annis duodecim.

26 Fueratque multa perpessa à multis medicis, & impenderat omnia sua, & nihil adjuta fuerat, sed potiùs in deterius venerat:

27 Cum audisset de Jesu, venit in turbâ à tergo, & tetigit vestimentum ejus.

28 Dicebat enim, Si vel vestimenta ejus tetigero, servabor.

29 Et statim exaruit fons sanguinis ejus; & sensit corpore se sanatam esse ex eo flagello.

30 Statim autem Jesus, cum apud se cognovisset vim illam quæ ex seipso prodierat, conversus, in turbâ, dixit, Quis tetigit vestimenta mea?

31 Et dixerunt ei discipuli ipsius, Vides turbam te comprimentem, & dicis, Quis me tetigit?

32 *Ipse* verò circumspiciebat ut videret eam quæ hoc fecerat.

33 Mulier autem timens & tremens, cum sciret quod in se factum fuerat, venit, & accidit ei *ad pedes*, dixitque ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te servavit: abi cum pace, & esto sana ex flagello tuo.

35 Adhuc eo loquente veniunt *quidam* à præfecto synagogæ, dicentes, Filia tua mortua est: quid ampliùs vexas Magistrum?

36 Jesus autem, statim ut audit hunc sermonem qui dicebatur, dicit præfecto synagogæ, Ne metue, solummodo crede.

37 Neque permisit ut se quisquam unà sequeretur nisi Petrus, & Jacobus, & Johannes frater Jacobi.

38 Venit igitur domum præfecti synagogæ, & tumultum conspicit, flentes & ejulantes multum.

39 Et ingressus dicit eis, Quid tumultuamini & fletis? puella non est mortua, sed dormit:

40 Et deridebant eum. Ipse verò, ejectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & eos qui secum erant, & ingreditur *eo* ubi erat puella jacens:

41 Prehensâque manu puellæ dicit *ei*, Talitha cumi: quod est, si interpreteris, Puella (tibi dico) surge.

42 Et statim surrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim, & obstupuerunt stupore magno.

43 *Ipse* verò multùm imperavit eis ne quis id resciret: dixitque ut daretur puellæ quo vesceretur.

CAP. VI.

Prædicans Christus in patria contemnitur. Mittuntur à postoli. Johannes ab Hero de decollatur. Quinque mi-

nibus saturatur ingens populus.

ET egressus est illinc, venitque in patriam suam: & secuti sunt eum discipuli ejus.

2 Cumque advenisset sabbatum, cœpit in synagogâ docere: multique audientes admirabantur, dicentes, Unde huic ista? & quæ est hæc sapientia quæ data est ei, quòd etiam virtutes tales per manus ejus efficantur?

3 Nonne iste est faber ille, filius Mariæ, frater Jacobi & Joseæ & Judæ & Simonis? nonne & sorores ejus hic sunt apud nos? & offendebantur in ipso.

4 Dicebat autem eis Jesus, Non est propheta inhonoratus nisi in patriâ suâ, & inter cognatos, & domi suæ:

5 Neque potuit illic virtutem ullam edere, nisi *quòd* cùm paucis ægrotis impositis manus, sanavit *eos*.

6 Mirabatúrque propter incredulitatem eorum; & circuibat vicos in orbem, docens.

7 Tunc advocavit duodecim illos, cœpitque eos mittere binos: deditque eis potestatem *adversùs* spiritus immundos,

8 Et præcepit eis ut nihil sumerent ad iter, nisi virgam tantùm, non peram, non panem, non æs in zonâ:

9 Sed *ut* calcearentur sandaliis: & ne induerentur binis tunicis.

10 Et dicebat eis, Ubicunque introieritis domum, illic manete, usquedum exeatis illinc.

11 Et quicunque non excepirint vos, neque audierint vos, egressi illinc, excutite pulverem qui erit sub pedibus vestris, ut hoc *sit* testimonium adversùs eos. Amen dico vobis, tolerabilior erit Sodomorum *conditio* aut Gomorrhorum in die judicii quam urbis illius.

12 Egressi igitur *illi* proclamabant ut resipiscerent *homines*.

13 Et dæmonia multa ejiciebant, ungebantque oleo multos ægrotos, & sanabant *eos*.

14 Audivit autem *hæc* rex Herodes, (clarum enim factum erat nomen ejus) dixitque, Johannes ille qui baptizabat, suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

15 Alii dicebant, Elias est: Alii verò dicebant, Propheta est, vel unus ex prophetis illis.

16 Cum igitur *hæc* audisset Herodes, ait, Iste est Johannes quem ego decollavi: ipse suscitatus est ex mortuis.

17 Ipse autem Herodes missis *satellitibus* prehenderat Johannem, & vinxerat eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam uxorem.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui:

19 Herodias autem imminebat ei, & cupiebat eum trucidare: nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Johannem, sciens eum esse virum justum ac sanctum, & observabat eum, auditoque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Cum igitur dies opportunus adesset, quo tempore Herodes in natalitiis suis cœnam faciebat proceribus suis ac chiliarchis & primariis Galilææ:

22 Et introisset filia ipsius Herodiadis, ac saltâsset, placuisseque Herodi & simul accumbentibus, rex ait puellæ,

Pete à me quodcunque volueris, & dabo tibi.

23 Juravitque ei, Quodcunque à me petieris dabò tibi, usque ad dimidium regni mei.

24 At illa egressa dixit matri suæ, Quid petam? Illa verò dixit, Caput Johannis Baptistæ.

25 *Puella* igitur cum festinatione statim ad regem ingressa, *id* petiit, dicens, Velim ut jam nunc des mihi in patinâ caput Johannis Baptistæ.

26 Rex autem valde tristis factus; noluit *tamen* propter jusjurandum, & eos qui simul accumbebant, eam aspernari.

27 Et statim rex misso speculatore imperavit ut afferretur caput ejus.

28 Ille verò abiit, ac decollavit eum in carcere: attulitque caput ejus in patinâ, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ.

29 Cumque *hoc* audissent discipuli ejus, venerunt, & sustulerunt cadaver ejus, & posuerunt in monumento.

30 Coacti sunt autem Apostoli ad Jesum, & annunciaverunt ei omnia, & quæ egerant, & quæ docuerant.

31 Et dixit eis, Venite vos seorsum in desertum locum, & requiescite paululum. Erant enim multi venientes & abeuntes: & ne cibum quidem capere ipsis vacabat.

32 Abierunt igitur in desertum locum navigio seorsum.

33 Vidit autem eos abeuntes turba, & agnoverunt eum multi: & pedibus ex omnibus civitatibus concurrerunt illuc, prævenerunteque eos, & convenerunt ad eum.

34 Tunc egressus vidit turbam multam Jesus, & commiseratione intimâ commotus est super eis, quoniam erant ut oves non habentes pastorem: cœpitque eos docere multa.

35 Cum autem jam multus dies esset, adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Desertus est locus iste, & jam multus dies est:

36 Dimitte eos, ut abeuntes in circumjacentes agros ac vicos emant sibi panes: nam quo vescantur non habent.

37 At ille respondens dixit eis, Date vos ipsis quo vescantur. Tunc dicunt ei, *Num* profecti emerimus ducentis denariis panes, & dederimus eis quo vescantur?

38 Ipse verò dixit eis, Quot panes habetis? abite & videte. Et *illi*, re cognitâ, dixerunt, Quinque, & duos pisces.

39 Tunc imperavit eis ut facerent discumbere omnes per convivia super viridi gramine.

40 Discubuerunt igitur sigillatim per areolas *partim* centeni, & *partim* quinquageni.

41 Et acceptis quinque illis panibus, ac duobus illis piscibus, cum suspexisset in cœlum, benedixit ac fregit panes, deditque discipulis suis ut illis apponerent, & duos pisces partitus est omnibus.

42 Comederuntque omnes, & saturati sunt.

43 Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & ex piscibus.

44 Erant autem qui comederant quasi quinquies mille viri.

45 Et statim coegit discipulos suos inscendere navigium, & præire in ulteriorem *ripam* Bethsaidæ oppositam, dum ipse dimitteret turbam.

46 Et cum amandâsset eos, abiit in montem ad precandum.

47 Cum autem serum *diei* adesset, erat navigium in medio

medio mari, & ipse solus in terrâ.

48 Viditque eos vexatos in *navigio* provehendo: (erat enim ventus eis contrarius) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans super mare: volebatque eos præterire.

49 Illi verò viso eo ambulante super mare, putârunt spectrum esse: & exclamaverunt:

50 (Omnes enim videbant eum & turbati sunt) sed statim locutus est cum eis, & dixit, Confidite, ego sum, ne timete.

51 Tunc ascendit ad eos in navigium, quievitque ventus: & *ipsi* multò magis apud sese obstupescebant, & mirabantur.

52 Non enim intellexerant *quid factum fuerat* illis panibus: quoniam cor eorum stupidum erat.

53 Et cum trajecissent, venerunt in terram Genesaret, & appulerunt.

54 Tunc ipsis egressis è navigio, statim agnito eo,

55 Percursâ totâ illâ circumjacente regione, *homines loci illius* cœperunt in grabatis malè affectos circumferre ubi audiebant eum esse.

56 Et quocunque introiisset in vicos, aut urbes, aut agros, in foris ponebant ægrotos: & precabantur eum ut vel fimbriam pallii ipsius tangerent: & quotquot tangebant eum, servabantur.

CAP. VII.

Præpostera Pharisæorum religio. Chananæa fides. Surdus mutus sanatur.

TUNC coguntur ad eum Pharisæi & quidam ex Scribis, qui venerant Hierosolymis:

2 Et cum vidissent quosdam ex discipulis ejus pollutis manibus (id est, illotis) edere panem, conquesti sunt.

3 Nam Pharisæi & omnes Judæi, nisi pugno laverint manus, non edunt, tenentes traditionem Seniorum.

4 Et à foro *venientes* nisi loti fuerint non edunt. Et alia multa sunt quæ acceperunt tenenda, *nempe* lotiones poculorum, & sextariorum, & æramentorum, & lectorum.

5 Deindè interrogârunt eum Pharisæi & Scribæ, Quare discipuli tui non ambulant secundùm traditionem Seniorum, sed illotis manibus edunt panem?

6 Ille verò respondens dixit eis, Bene certè prophetavit Esaias de vobis hypocritis: ut scriptum est, Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum procul abest à me.

7 Frustra verò me colunt, docentes doctrinas *quæ sunt* mandata hominum.

8 Nam omisso mandato Dei, tenetis traditionem hominum, lotiones sextariorum & poculorum: aliaque similia hujusmodi multa facitis.

9 Præterea dixit eis, *Sane* bellè aboletis mandatum Dei, ut traditionem vestram servetis.

10 Moses enim dixit, Honora patrem tuum, & matrem tuam, &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.

11 Vos autem dicitis, Si dixerit quispiam patri vel matri, Corban (id est, donum) *est* quocunque à me juvari posses, *infens erit*:

12 Nec permittitis ampliùs eum quicquam præstare patri suo aut matri suæ:

13 Irritum facientes sermonem Dei traditione vestrâ quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.

14 Advocatâ etiam totâ turbâ, dixit eis, Audite me omnes, & attendite.

15 Nihil est extra hominem, quod ingrediens in eum possit eum polluere; sed quæ egrediuntur ex eo, illa sunt quæ polluunt hominem.

16 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

17 Et cum introîsset domum *digressus* à turba, interrogarunt eum discipuli ejus de parabolâ.

18 Tunc dicit eis, Itane & vos intelligentiâ caretis? non intelligitis quidquid extrinsecus ingreditur in hominem, non posse eum polluere?

19 Non enim ingreditur in cor ejus, sed in ventrem: & in latrinam abit, purgans omnes escas.

20 Dicebat autem, quod ex homine egreditur, illud polluere hominem.

21 Intus enim, ex corde hominum, malæ cogitationes egrediuntur: adulteria, scortationes, cædes:

22 Furta, augendæ rei artes, scelera, dolus, protervia, oculus malus, obtrectatio, superbia, amentia.

23 Omnia hæc scelera intus exeunt, & polluunt hominem.

24 Et illinc surgens abiit in confinia Tyri ac Sidonis: & ingressus domum, neminem volebat *hoc* scire: sed non potuit latere.

25 Cum enim de eo audisset mulier, cujus filiola habebat spiritum impurum, venit, & accidit ad pedes ejus:

26 (Erat autem mulier Græca, Syrophœnissa gente) & rogavit eum ut dæmonium ejiceret ex filiâ suâ.

27 Jesus autem dixit ei, Sine prius saturari liberos: non est enim bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

28 Ipsa verò respondit, & dixit ei, Etiam, Domine: sed enim catelli edunt sub mensâ ex micis puerorum.

29 Tunc dixit ei, Propter istum sermonem abi, exiit dæmonium ex filiâ tuâ.

30 Cum autem *illa* abiisset domum suam, invenit dæmonium exiisse, & filiam projectam.

31 Tunc regressus è finibus Tyri ac Sidonis venit ad mare Galilææ, per medios fines Decapolis.

32 Et offerunt ei surdum difficulter loquentem: & precantur eum ut imponat ei manum.

33 *Ipse* verò cum abduxisset eum è turba privatim, misit digitos suos in auriculas ejus: & cum spuisset, tetigit linguam ejus.

34 Et cum suspexisset in cœlum, ingemuit, dixitque ei, Ephphatha, quod est, Adaperitor.

35 Et statim adapertæ sunt ejus aures: & solutum est vinculum linguæ ipsius, & loquebatur rectè.

36 Et interdixit eis ne cui dicerent. Sed quantumcunque ipse eis interdixisset, multò magis *hoc* prædicabant:

37 Et supra modum percellebantur, dicentes, Bene omnia fecit: facit ut & surdi audiant & muti loquantur.

CAP. VIII.

Miraculum septem panum. Caci sanatio. Apostolorum de Christo confessio. Satanam esse qui animam servare suadet.

Diebus illis, cum multa omnino turba esset, nec haberent quo vescerentur, advocatis Jesus discipulis suis dixit eis:

2 Intimâ misericordiâ commoveor erga turbam: quia jam triduum manent apud me,

me, nec habent quo vescantur.

3 Quod si dimisero eos jejunos domum suam, deficient in viâ: quidam enim ex eis procul venerunt.

4 Responderunt autem ei discipuli ejus, Unde istos quispiam possit hic satiare panibus in deserto?

5 Interrogavit autem eos, Quot panes habetis? Ipsi verò dixerunt, Septem.

6 Tunc denunciavit turbæ ut discumberet humi: & acceptis septem illis panibus, cum gratias egisset, fregit, dedit que discipulis suis ut *eos* apponerent: & apposuerunt turbæ.

7 Habebant autem pisciculos paucos: & cum benedixisset, dixit ut hos etiam apponerent:

8 Comederunt autem, & saturati sunt: & sustulerunt fragmentorum quæ superfuerant septem sportas.

9 Erant autem qui comederant, quasi quater mille: dimisitque eos.

10 Et statim ingressus in navigium cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

11 Prodierunt autem Pharisæi, cœperuntque altercari cum eo, quærentes ab eo signum è cœlo, ipsum tentando.

12 Ipse verò cum altè ingemuisset spiritu suo, dixit, Cur gens ista signum requirit? Amen dico vobis, non dabitur isti genti signum.

13 Et eis relictis, ingressus rursus navigium, abiit in ulteriorem *ripam*.

14 Fuerant autem obliti discipuli sumere panes, & panem non nisi unum habebant secum in navigio.

15 Tunc edixit eis, dicens, Videte, cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.

16 Disceptabant igitur alli adversùs alios, dicentes, Panes non habemus.

17 *Il* autem cum nôsset Jesus, dixit eis, Quid disceptatis quòd panes non habetis? nondùm animum advertitis, nec intelligentiâ præditi estis? adhuc stupidum habetis cor vestrum?

18 Cum oculos habeatis, non cernitis? & cum aures habeatis, non auditis? neque memores estis?

19 Cum quinque illos panes fregi illis quinquies mille, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim.

20 Cum autem septem illos *panes* illis quater mille, quot sportas fragmentis plenas sustulistis? Illi verò dixerunt, Septem.

21 Tunc dixit eis, Quomodo *hæc* non intelligitis?

22 Venit autem Bethsaidam: & obtulerunt ei cæcum, & precati sunt eum ut ipsum tangeret.

23 Tunc prehensâ manu cæci, eduxit eum extra vicum: & cum inspuisset in oculos ejus, imposuisseque ei manus, interrogavit eum ecquid videret.

24 Qui cum suspexisset, dixit, Video homines instar arborum ambulantes.

25 Deinde rursum imposuit manus oculis ejus, fecitque ut *denuo* oculos attolleret: & restitutus fuit, viditque procul & dilucidè omnes.

26 Tunc *Jesus* misit eum domum suam, dicens, Neque in vicum illum ingreditor, neque *hæc* dicito cuiquam in vico.

27 Egressus est autem Jesus ac discipuli ejus in vicos Cæsareæ *quæ cognominatur* Philippi: & in viâ interrogavit

discipulos suos, dicens eis, Quemnam esse me dicunt homines?

28 Illi verò responderunt, Johannem Baptistam: & alii, Eliam: alii verò, unum ex Prophetis.

29 Tunc ipse dixit eis, Vos autem quem me dicitis esse? Respondens verò Petrus dicit ei, Tu es ille Christus.

30 Tunc interminatus est ut nulli *id* dicerent de se.

31 Et cœpit eos docere quod oporteret Filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus & primariis Sacerdotibus ac Scribis, & trucidari, & tribus post diebus resurgere.

32 Et apertè eum sermonem loquebatur. Tunc prehensum eum Petrus cœpit objurgare.

33 Ipse verò conversus & intuitus discipulos suos, objurgavit Petrum, dicens, Abscede à me, Satana: nam non sapis quæ Dei *sunt*, sed quæ *sunt* hominum.

34 Et cum advocâsset turbam cum discipulis suis, dixit eis, Quicunque vult pone me venire, abdicet semetipsum, & tollat crucem suam, ac sequatur me.

35 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam causâ meâ & Evangelii, is servabit eam.

36 Quid enim profuerit cuipiam, si lucratus fuerit mundum totum, & animâ suâ mulctetur?

37 Aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?

38 Nam quemcunque puduerit mei ac meorum sermonum in gente istâ adulterâ & peccatrice, Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloriâ patris sui cum Angelis illis sanctis.

CAP. IX.

Transfiguratio Christi. Quòd Elias sit. Spiritus malus ejicitur. Discipuli exemplo pueruli de prioritate instruuntur.

PRæterea dixit eis, Amen dico vobis, sunt quidam ex iis qui hic adstant, qui nequaquam gustabunt mortem usquedum viderint regnum Dei venisse cum potentiâ.

2 Sexto verò post die assumit Jesus Petrum & Jacobum & Johannem, & subducit eos in montem sublimem seorsum solos: & transformatus fuit coram eis.

3 Et vestimenta ejus facta sunt coruscantia, candida valde ut nix, qualia nosi potest fullo in terra dealbare.

4 Et visus est eis Elias cum Mose, qui colloquebantur cum Jesu.

5 Tunc respondens Petrus dicit Jesu, Rabbi, bonum est nos hîc esse: faciamus igitur tabernacula tria, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

6 Nec enim sciebat quid loqueretur: erant enim exterriti.

7 Et exstitit nubes quæ inumbravit eos: venitque vox è nube, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.

8 Et repentè cùm circumspexissent, non amplius viderant quenquam, nisi solum Jesum secum.

9 Cum verò descenderant è monte, interdixit eis ut nemini narrarent quæ viderant, nisi postquam Filius hominis à mortuis resurrexisset.

10 *Ipsi* igitur hanc rem continuerunt apud se, mutuò quærentes quid illud esset, A mortuis resurgere.

11 Et interrogârunt eum, dicentes, Cur Scribæ dicunt

eportere ut Elias prius veniat?

12 Ipse verò respondens dixit eis, Elias quidem postquam priùs venerit, restituet omnia: sed ut scriptum est de Filio hominis, *oportet* ut multa patiatur, & pro nihilo habeatur.

13 Sed dico vobis, & Eliam venisse, & *istos* ei fecisse quæcunque voluerunt, sicut scriptum est de eo.

14 Et cum veniset ad discipulos *suos*, vidit turbam multam circa eos, & Scribas cum eis altercantes.

15 Et statim tota turba viso eo expavit: & accurrentes salutaverunt eum.

16 Tunc interrogavit Scribas, Quid altercamini inter vos?

17 Et respondens quidam è turba dixit, Magister, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum:

18 Qui ubicunque eum corripuerit, lacerat eum: *ipse* verò spumat, & stridet dentibus suis, & exarescit. Et dixi discipulis tuis, ut eum ejicerent, sed non potuerunt.

19 Ipse verò respondens ei, dixit, O natio incredula, quousque apud vos ero? quousque tolerabo vos? adducite eum ad me.

20 Illum igitur adduxerunt ad eum, & eo conspecto, statim spiritus discerpsit illum: & ille cum cecidisset in terram, volutabat sese spumans.

21 Tunc interrogavit *Jesus* patrem ejus, Quantum temporis est quod hoc accidit ei? Ipse verò ait, Ab infante.

22 Et sæpe eum tum in ignem abjecit, tum in aquas, ut perderet eum. Sed si quid potes, succurre nobis, intima misericordia commotus erga nos.

23 Jesus autem dixit ei, Si potes hoc credere, omnia fieri possunt credenti.

24 Pater verò pueri statim clamans cum lacrymis dixit, Credo, Domine: succurre incredulitati meæ.

25 Cum vidisset autem Jesus turbam simul accurrere, objurgavit spiritum illum impurum, dicens ei, *Tu* spiritus mute et surde, ego tibi impero, Exi ab eo, & ne ampliùs ingreditor in eum.

26 Et cum clamâsset *spiritus*, multumque discerpsisset eum, exivit: & *ille* factus est quasi mortuus, adeo ut multi dicerent, Certè mortuus est.

27 Jesus verò prehensâ manu ejus erexit eum: & *ille* surrexit.

28 Cum autem esset ingressus domum, discipuli ejus interrogârunt eum privatim, Cur nos non potuimus *spiritum* illum ejicere?

29 *Ipse* verò dixit eis, Hoc genus *dæmoniorum* nullâ re potest exire nisi precatione & jejunio.

30 Et illinc egressi, unà iter faciebant per Galilæam: nec volebat ut quisquam *id* sciret.

31 Docebat enim discipulos suos, & dicebat eis, Filius hominis tradetur in manus hominum, qui trucidabunt eum: sed trucidatus, tertio die resurget.

32 Ipsi vero ignorabant hoc dictum, & timebant eum interrogare.

33 Venit igitur Capernaum: & cum veniset domum interrogavit eos, Quid in viâ inter vos disceptabatis?

34 Ipsi verò siluerunt, nam alii adversùs alios differuerant in viâ, quis *esset futurus ipsorum* maximus.

35 Et cum consedisset, vocavit duodecim illos, & dixit eis, Si quis vult primus esse, erit omnium ultimus, & omnium minister.

36 Et acceptum puerulum statuit in medio eorum: eoque in ulnas recepto, dixit eis,

37 Quisquis unum ex talibus puerulis exceperit meo nomine, me excipit; & quicunque me exceperit, non me excipit, sed eum qui misit me.

38 Respondit autem ei Johannes, dicens, Præceptor, vidimus quenquam per nomen tuum ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos: & prohibuimus eum, quia non sequitur nos.

39 Jesus autem ait, Ne illum prohibete: nullus enim est qui edat virtutem per nomen meum, & possit cito male loqui de me.

40 Nam qui non est contra nos, pro nobis est.

41 Quisquis enim potum dederit vobis poculum aquæ in nomine meo, *id est*, quod estis Christi, Amen dico vobis, nequaquam perdiderit mercedem suam.

42 Et quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui credunt in me, bonum esset ei potiùs si circumponeretur saxum molare circa collum ejus, & projiceretur in mare.

43 Quod si manus tua facit ut tu offendas, abscinde eam: bonum est tibi ad vitam ingredi mancum, *potius* quàm duas manus habentem abire in gehennam, *id est*, in ignem illum inextinctum:

44 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

45 Et si pes tuus facit ut tu offendas, abscinde eum: bonum est tibi ingredi in vitam claudum, *potius* quam duos pedes habentem projici in gehennam, *id est*, in ignem inextinctum:

46 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

47 Et si oculus tuus facit ut tu offendas, erue eum; bonum est tibi introire in regnum Dei luscum, *potius* quàm duos oculos habentem projici in gehennam ignis:

48 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

49 Nam omnis *homo* igne salietur: & omnis oblatio sale salietur.

50 Bonus est sal; si verò sal insulsus fuerit, quonam ipsum condietis? habete in vobis ipsis salem, & pacem habete alii cum aliis.

CAP. X.

Jus repudii. Parvulorum prærogativa. Difficultas divitum salvandorum. Petitio filiorum Zebedæi.

ET illinc digressus venit in fines Judææ per oram Jordanis: & convenit rursum turba ad eum; &, ut consueverat, rursum docebat eos.

2 Tunc accedentes Pharisæi interrogârunt eum, an liceret viro uxorem dimittere; tentantes eum.

3 Ipse verò respondens dixit eis, Quid vobis mandavit Moses?

4 Ipsi autem dixerunt, Moses permisit libellum abscessionis scribere, & dimittere *uxorem*.

5 Tunc respondens Jesus dixit eis, Pro duritia cordis vestri scripsit vobis mandatum istud.

6 A principio verò creationis masculum & fœminam fecit Deus.

7 Propterea relinquet homo patrem suum & matrem, & agglutinabitur uxori suæ.

8 Et qui duo *fuerant*, erunt caro una. Itaque non sunt ampliùs duo, sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjungit, homo ne disjungat.

10 Et

10 Et domi rursum discipuli ejus eâdem de re interrogârunt eum.

11 *Ipse* verò dixit eis, Quicunque dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, mœchatur adversùs eam.

12 Et si mulier dimiserit virum suum, & nupserit alteri, mœchatur.

13 Tunc obtulerunt ei puerulos ut tangeret eos: discipuli verò objurgabant eos qui offerebant.

14 Quod cùm vidisset Jesus, indignatus est, & dixit eis, Sinite puerulos venire ad me, & ne prohibete eos: talium enim est regnum Dei.

15 Amen dico vobis, Quicunque non exceperit regnum Dei ut puerulus, nequaquam in id ingredietur.

16 Et cum accepisset eos in ulnas, impositis in eos manibus, benedixit eis.

17 Egrediente autem ipso *ut ipse daret* in viam, quidam, cum accurrisset, & accidisset ei ad genua, interrogavit eum, Præceptor bone, quid faciam ut vitam æternam possideam?

18 Jesus autem dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, *nempe* Deus.

19 Mandata nôsti, Ne mœchator, Ne occidito, Ne furator, Ne falsum testimonium dicito, Ne damno afficito *quenquam*, Honora patrem tuum & matrem.

20 Ille verò respondens dixit ei, Magister, hæc omnia observavi à juventute meâ.

21 Jesus autem eum intuitus, dilexit eum, & dixit ei, Unum te deficit: abi, quæcunque habes vende, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me, sublatâ *in humeros* cruce.

22 Ille verò mœstus factus propter hunc sermonem, abiit contristatus: habebat enim possessiones multas.

23 Et cum circumspexisset Jesus, dixit discipulis suis, Quam difficulter qui opes habent in regnum Dei introibunt?

24 Discipuli verò expaverunt ad hos sermones ipsius. Jesus autem rursum respondens dixit eis, Filii, quam difficile est eos qui confidunt opibus in regnum Dei introire?

25 Facilius est camelum per foramen acûs transire, quam divitem in regnum Dei introire.

26 Illi verò ampliùs percellebantur, dicentes inter se, Et quis potest servari?

27 Intuitus autem eos Jesus dicit, Apud homines hoc impossibile est, sed non apud Deum; nam omnia fieri possunt apud Deum.

28 Tunc Petrus cœpit dicere, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

29 Respondens autem Jesus ait, Amen dico vobis, nullus est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, meâ causâ & Evangelii,

30 Quin accipiet centuplicia nunc isto tempore, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros, cum persecutionibus, & in seculo venturo vitam æternam.

31 Multi autem primi erunt ultimi: & ultimi, primi.

32 Erant autem in viâ ascendentes Hierosolymam: & præibat eis Jesus, & expavescebant, & *eum* sequendo terrebantur. Ipse verò assumptis rursum duodecim, illis cœpit dicere quæ sibi erant eventura,

33 *Dicens*, Ecce, ascendi-

mus

mus Hierosolymam, & Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum & Scribis: & condemnabunt eum morte, tradentque eum Gentibus:

34 Et *ipsæ* illudent ei, & flagellabunt eum, & inspuent in eum, & trucidabunt eum: sed tertiâ die resurget.

35 Tunc accedunt ad eum Jacobus & Johannes filii Zebedæi, dicentes, Magister, velimus ut quicquid petierimus præstes nobis.

36 Ipse verò dixit eis, Quid me vultis vobis præstare?

37 Illi autem dixerunt ei, Da nobis ut unus ad dexteram tuam & alter ad sinistram tuam sedeamus in gloriâ tuâ.

38 Jesus autem dixit eis, Nescitis quid petatis: potestis bibere poculum quod ego bibo, & baptismo quo ego baptizor, baptizari?

39 Ipsi verò dixerunt ei, Possumus. Jesus autem dixit eis, Poculum quidem quod ego bibo, bibetis: & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini:

40 Sed sedere ad dexteram meam & ad sinistram meam, non est meum dare, sed *dabitur* quibus paratum est.

41 Et cùm *hæc* audissent *alii* decem, cœperunt indignari de Jacobo & Johanne.

42 Jesus autem cum eos advocâsset, dixit eis, Scitis eos qui censentur imperare Gentibus, dominari in eas: & earum magnates potestatem habere in eas.

43 Verùm non ita erit inter vos: sed quicunque voluerit fieri magnus inter vos, sit minister vester.

44 Et quicunque voluerit ex vobis fieri primus, sit omnium servus.

45 Nam & Filius hominis non venit ut sibi ministraretur, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionis pretium pro multis.

46 Tunc veniunt Hierichò; eoque egrediente ab Hierichò, ac discipulis ejus, & turbâ multâ, filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat apud viam mendicans.

47 Et cùm audîsset ipsum esse Jesum illum Nazarenum, cœpit clamare, & dicere, Fili Davidis, Jesu, miserere mei.

48 Objurgabant autem eum multi ut sileret: ille verò multo magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

49 Tunc Jesus, cum substitisset, jussit eum vocari. Vocant igitur cæcum, dicentes ei, Confide, surge: vocat te.

50 Ille verò abjecto pallio suo, cùm surrexisset, venit ad Jesum.

51 Et respondens dixit ei Jesus, Quid vis tibi faciam? Cæcus autem ait ei, Rabboni, ut visum recipiam.

52 Jesus autem dixit ei, Abi, fides tua te servavit. Statim igitur recepit visum, & sequebatur Jesum in illo itinere.

CAP. XI.

Christus ingreditur Hierosolymam; ejicit templo vendentes & ementes. Vim fidei prædicat, & quæstione de Baptismo Johannis Sacerdotum os obturat.

CUM autem appropinquarent Hierosolymis ad Bethphage & Bethaniam apud montem Olearum, misit duos è discipulis suis,

2 Et dicit eis, Abite in vicum qui vobis est ex adverso: & statim ut ingrediemini in eum, invenietis pullum ligatum, in quo nullus hominum sedit: solvite eum & adducite.

3 Quod si quis vobis dixerit, Cur hoc facitis? dicite, Quoniam eo opus est Domino:

eum statim huc mittet.

4 Abierunt igitur & invenerunt pullum ligatum ad ostium foris in bivio: & solverunt eum.

5 Tunc quidam eorum qui illic aditabant, dixerunt eis, Quid facitis qui solvitis pullum?

6 Ipsi verò dixerunt eis, prout mandârat Jesus: *& illi* dimiserunt eos.

7 Adduxerunt igitur pullum ad Jesum & injecerunt ei pallia sua, & insedit ei.

8 Multi verò pallia sua straverunt per viam: alii autem frondes cædebant ex arboribus, & sternebant in viam.

9 Et qui præibant, quique sequebantur, clamabant, dicentes, Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini.

10 Benedictum regnum patris nostri Davidis quod venit in nomine Domini: Hosanna, *O qui es* in *cœlis* altissimis.

11 Et ingressus est Hierosolymam Dominus, & in templum: cumque circumspexisset omnia, & vespera jam hora esset, abiit ad Bethaniam cum illis duodecim.

12 Et postero die cùm exissent Bethaniâ, esuriit.

13 Cùmque procul vidisset ficum habentem folia, venit *videns* vid licet num inveniret aliquid in eâ: & cùm veniss t ad eam, nihil invenit nisi folia, non enim erat tempus ficuum.

14 Tunc respondens Jesus dixit ficui, Ne amplius ex te in seculum quisquam fructum comedat. Et *hoc* audierunt discipuli ejus.

15 Veniunt igitur Hierosolymam. Et ingressus Jesus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant & emebant in templo, & mensas nummularorum, & cathedras vendentium columbas subvertit:

16 Nec sinebat ut quisquam deportaret vas per templum.

17 Et docebat, dicens eis, Nonne scriptum est, Domum meam domum precationis vocatum iri ab omnibus Gentibus? vos autem eam fecistis speluncam latronum.

18 Et *hoc* audierunt Scribæ & primarii Sacerdotes, & quærebant quomodo eum perderent; timebant enim eum, quia tota turba percellebatur super doctrina ipsius.

19 Quum verò vespera advenisset, egressus est Jesus extra urbem.

20 Et manè iter facientes prope ficum, viderunt eam exaruisse radicitùs.

21 Tunc recordatus Petrus dixit ei, Rabbi, ecce, ficus illa cui imprecatus es, exaruit.

22 Et respondens Jesus dixit eis, Habete fidem Dei.

23 Amen enim dico vobis, Quicunque dixerit monti huic, Tolle te & projice te in mare, nec addubitaverit in corde suo, sed crediderit futura quæ dicit, fiet ei quicquid dixerit.

24 Propterea dico vobis, Quæcunque precantes petitis, crédite vos accepturos: & erunt vobis.

25 Et cum adstiteritis precantes, remittite si quid habetis adversùs aliquem: ut & Pater ille veiter qui in cœlis *est*, remittat vobis offensas vestras.

26 Nam si vos non remiseritis, nec Pater ille veiter qui in cœlis *est* remittet offensas vestras.

27 Tunc veniunt rursus Hierololymam: & cum ipse ambularet in templo, veniunt ad eum primarii Sacerdotes & Scribæ & Seniores:

28 Et dicunt ei, Quâ auctoritate ista facis? & quis tibi dedit auctoritatem istam, ut hæc facias? 29 Je-

29 Jesus autem respondens dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quandam: Respondete igitur mihi, & dicam vobis quâ auctoritate hæc faciam.

30 Baptisma Johannis è cœlo erat, an ex hominibus? respondete mihi.

31 Ratiocinabantur autem apud se, dicentes, Si dixerimus, Ex cœlo; dicet, Quare ergo non credidistis ei?

32 Sed si dicamus, Ex hominibus; timemus populum: omnes enim sentiebant de Johanne, eum verè Prophetam fuisse.

33 Tunc respondentes dicunt Jesu, Nescimus. Et Jesus respondens dicit eis, Nec ego dicam vobis quâ auctoritate hæc faciam.

CAP. XII.

De labide ab ædificatoribus reprobato. Similitudine vineæ. De tributo. De resurrectione mortuorum. De legis summâ, Filio Davidis & vidua pauperculâ.

ET cœpit eis per parabolas dicere. Vineam plantavit quidam, & circumposuit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregre profectus est:

2 Misitque servum ad agricolas *suo* tempore, ut ab agricolis acciperet ex fructu vineæ.

3 Illi verò captum eum cæderunt, ac remiserunt inanem.

4 Et rursum misit ad eos alium servum, & *illi* huic quoque lapidato caput comminuerunt, & remiserunt dedecoratum.

5 Et rursum alium misit: & illum trucidârunt, multosque alios, hos quidem cædentes, illos verò trucidantes.

6 Cùm ergo unum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ultimum ad eos, dicens, reverebuntur filium meum.

7 Illi verò agricolæ dixerunt inter se, Ite est hæres, venite, trucidemus eum, & nostra erit hæreditas.

8 Et captum eum trucidârunt, & ejecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet & perdet agricolas, & dabit vineam aliis.

10 Ne hanc quidem Scripturam legistis, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus caput est anguli?

11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

12 Studebant igitur eum prehendere, sed timuerunt turbam: nôrant enim eum adversùs ipsos illam parabolam dixisse. Itaque omisso eo abierunt.

13 Et miserunt ad eum quosdam è Pharisæis & Herodianis, ut eum irretirent captum sermone.

14 Illi verò cum veniissent, dicunt ei, Præceptor, scimus te veracem esse, neque curare quenquam: non enim respicis ad personam hominum, sed in veritate viam Dei doces: Licet censum Cæsari dare, an non? demus, an non demus?

15 Ipse verò cùm sciret eorum hypocrisin, dixit eis, Quid me tentatis? proferte mihi denarium ut videam.

16 Illi verò protulerunt. Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio? Illi verò dixerunt ei, Cæsaris.

17 Et respondens Jesus dixit eis, Reddite quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei *sunt*, Deo. Et admirati sunt super eo.

18 Tunc

18 Tunc veniunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogâverunt eum, dicentes,

19 Præceptor, Moses scripsit nobis, ut si cujus frater mortuus sit, ac reliquerit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat ipsius frater uxorem ejus, & excitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres fuerunt: ac primus accepit uxorem, & moriens non reliquit semen.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est, & ne ipse quidem reliquit semen: & tertius itidem.

22 Et acceperunt eam septem illi, neque reliquerunt semen: ultima omnium mortua est & mulier.

23 In resurrectione ergo, postquam resurrexerint, cujus eorum erit uxor; nam septem habuerunt eam uxorem?

24 Tunc respondens Jesus dixit eis, Nonne propterea erratis quòd non sciatis Scripturas, neque potentiam Dei?

25 Postquam enim a mortuis resurrexerint, neque uxores ducunt, neque nuptum dantur: sed sunt ut Angeli qui in cœlis *sunt*.

26 De mortuis verò, quòd suscitandi sint, non legistis in libro Mosis quomodo in rubo locutus sit ei Deus, dicens, Ego *sum* Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi?

27 Non est Deus, *Deus* mortuorum, sed Deus viventium: vos ergo multum erratis.

28 Et cum accessisset quidam è Scribis qui audierat eos disceptantes, & sciebat eum bene illis respondisse, interrogavit eum, *dicens*, Quod est primum omnium mandatum?

29 Jesus autem respondit ei, Primum omnium mandatorum *est*, Audi Israel, Dominus Deus noster Dominus unus est:

30 Diliges igitur Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex totâ cogitatione tuâ, & ex totis viribus tuis; hoc est primum mandatum.

31 Et secundum *illi* simile, hoc *est*, Diliges proximum tuum ut teipsum: majus istis aliud mandatum non est.

32 Tunc dixit ei Scriba ille, Bene, Præceptor, in veritate dixisti: nam unus est Deus, nec alius est præter eum:

33 Et diligere eum ex toto corde, & ex totâ intelligentiâ, & ex totâ animâ, & ex totis viribus: ac diligere proximum ut seipsum, plus est quàm omnia holocaustomata & sacrificia.

34 Tunc Jesus cùm vidisset eum cordate respondisse, dixit ei, Non longe es à regno Dei. Et nemo ampliùs audebat eum interrogare.

35 Et respondens Jesus docebat, docens in templo. Quomodo dicunt Scribæ Christum esse filium Davidis?

36 Nam ipse David dixit per Spiritum Sanctum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam, usquedum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37 Ipse ergo David dicit eum Dominum: unde igitur filius ejus est? Et multa turba audiebat eum libenter.

38 *Ipse* autem dicebat eis in doctrinâ suâ, Cavete à Scribis, qui amant stolati ambulare, & salutationes in foris,

39 Primósque consessus in conventibus, & primos accubitus in cœnis:

40 Qui devorant domos viduarum, & in speciem utuntur longis precibus: isti auferent gravius judicium.

41 Et cum sedisset Jesus ex adverso

adverſo gazophylacii, ſpectabat quomodo turba immitteret æs in gazophylacium; multi igitur divites injiciebant multa.

42 Et cùm veniſſet quædam vidua pauper, injecit minuta *æreola* duo, quod eſt quadrans.

43 Tunc *ille*, cum advocâſſet diſcipulos ſuos, dixit eis, Amen dico vobis, vidua hæc pauper plus immiſit quam omnes *alii* qui miſerunt *pecuniam* in gazophylacium.

44 Nam omnes ex eo quod ipſis redundat, immiſerunt: hæc verò è penuriâ ſuâ, immiſit omnia quæ habebat, totum *nempe* victum ſuum.

CAP. XIII.

Conſummatio hujus ſeculi figuratur per excidium Hieroſolymorum.

CUM autem egrederetur è templo, dixit ei quidam è diſcipulis ejus, Præceptor, vide quales lapides, & qualia *iſta ſunt* ædificia.

2 Tunc Jeſus reſpondens dixit ei, Vides iſta magna ædificia? non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non diſſolvatur.

3 Et cùm ſederet in monte Olearum ex adverſo templi, interrogârunt eum privatim Petrus & Jacobus & Johannes & Andreas,

4 Dic nobis quando hæc erunt, & quod ſignum *erit* quando futurum eſt ut hæc omnia finem habeant.

5 Jeſus autem eis reſpondens cœpit dicere, Videte ne quis vos ſeducat.

6 Multi enim venient ſub nomine meo, dicentes, Ego ſum *Chriſtus*: multoſque ſeducent.

7 Cùm autem audieritis bella & rumores bellorum, ne turbemini, oportet enim *iſta* fieri: at nondum *erit* finis.

8 Surget enim gens in gentem, & regnum in regnum; eruntque terræ-motus ſingulis locis & erunt fames ac turbæ.

9 Principia *erunt* dolorum *partûs* iſta: ſed cavete vos vobis ipſis: tradent enim vos in conſeſſus & conventus: cædemini, & coram præſidibus ac regibus ſiſtemini propter me, *ut hoc ſit* teſtimonio adversùs eos.

10 Et apud omnes gentes oportet primùm prædicari Evangelium.

11 Cum autem vos tradendo duxerint, ne ante ſolliciti eſtote quid dicturi ſitis, neque meditamini: ſed quicquid datum fuerit vobis illo momento, id loquimini; non enim eſtis vos qui loquimini, ſed Spiritus Sanctus.

12 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium: & inſurgent liberi adversùs parentes, & eos curabunt morte mulctandos.

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: ſed qui ſuſtinuerit ad finem uſque, is ſervabitur.

14 Cùm autem videritis abominationem illam vaſtatricem, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, poſitam ubi non oportet, (qui legit animadvertat) tunc qui *fuerint* in Judæâ, fugiant in montes.

15 Qui verò *fuerit* in ſolario, ne deſcendat in domum, nec ingrediatur ut quicquam ſumat è domo ſuâ.

16 Et qui fuerit in agro, ne revertatur retrò ut ſumat pallium ſuum.

17 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

18 Orate verò ne fiat fuga veſtra hyeme.

19 Erunt enim dies illi *talis* afflictio, qualis non fuit à principio rerum conditarum, quas

quas condidit Deus, usque ad hoc tempus, neque fiet.

20 Et nisi Dominus decurtasset dies illos, omnis caro periret: sed propter electos quos elegit, decurtavit dies illos.

21 Tunc autem si quis dixerit, Ecce hic Christus, vel ecce illic, ne credite:

22 Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ; & dabunt signa ac miracula, ad seducendum, si fieri possit, etiam electos.

23 Vos autem cavete. Ecce, prædixi vobis omnia.

24 Cæterùm per illos dies, post afflictionem illam, sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem suum.

25 Et stellæ cœli excident, & potestates quæ in cœlis *sunt* concutientur.

26 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum potentiâ multâ & gloriâ.

27 *Ipse* verò tunc mittet Angelos suos, & suos electos congregabit à quatuor ventis, ab extremo terræ usque ad extremum cœli.

28 A ficu verò discite parabolam. Cùm ramus ejus jam tener sit, & germinet folia, nôstis prope esse æstatem:

29 Ita & vos, cum hæc videritis fieri, scitote, *illum* prope esse ad fores.

30 Amen dico vobis, nequaquam præterierit hæc ætas usquedum facta sunt hæc omnia.

31 Cœlum & terra præteribunt, sermones autem mei nequaquam præteribunt.

32 Sed de die illo ac horâ nemo scit, ne Angeli quidem qui in cœlo sunt, neque ipse Filius, sed Pater.

33 Cavete, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus illud sit futurum.

34 *Nam filius hominis ita est* ut quispiam qui peregre abiens relictâ domo suâ, datâque servis suis potestate, ac suo cuique opere, janitori mandavit ut vigilaret.

35 Vigilate igitur: (nescitis enim quando dominus domûs veniet, vespere, an mediâ nocte, an in gallicinio, an mane,)

36 Ne cum repente venerit, inveniat vos dormientes.

37 Quæ autem dico vobis, omnibus dico, Vigilate.

CAP. XIV.

Christi propassio.

ERat autem Pascha, & Azyma duobus post diebus, & quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum dolo prehensum trucidarent:

2 Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus sit populi.

3 Cum autem *Jesus* esset apud Bethaniam in domo Simonis Leprosi, accumbente eo, venerat mulier habens alabastrum unguenti nardi liquidæ multi pretii; & confracto alabastro effuderat ei in caput.

4 Quidam autem indignabantur apud sese, & dicebant, Quorsum perditio ista unguenti facta est?

5 Nam poterat hoc venire amplius quàm trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6 Jesus autem ait, Omittite eam: quid ei molestiam exhibetis? bonum opus operata est erga me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiscum, & quandocunque volueritis, potestis eis benefacere: me verò non semper habebitis.

8 Hæc quod potuit fecit: occupavit enim ungere meum corpus ad funerationem.

9 Amen dico vobis, ubicunque

cunque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo, etiam id quod ista fecit dicetur in memoriam ipsius.

10 Tunc Judas Iscariotes, unus ex illis duodecim, abiit ad primarios Sacerdotes, ut eum ipsis proderet.

11 Illi verò *eo* audito gavisi sunt: & polliciti sunt se pecuniam ei daturos. Quærebat igitur quomodo opportunè eum proderet.

12 Primo autem die Azymorum, quando Pascha mactabatur, dicunt ei discipuli ipsius, Ubi vis ut profecti paremus ut edas Pascha?

13 Tunc mittit duos e discipulis suis, & dicit eis, Abite in urbem, & occurret quidam bajulans amphoram aquæ, sequimini eum:

14 Et quocunque introierit, dicite patrifamilias, Præceptor dicit, Ubi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis edam?

15 Tunc ipse vobis monstrabit cœnaculum magnum stratum, paratum: illic parate nobis *Pascha*.

16 Abierunt igitur discipuli ejus, veneruntque in civitatem, & invenerunt *omnia* prout dixerat eis: & paraverunt Pascha.

17 Et cum serum *dici* esset, venit cum duodecim.

18 Cumque discubuissent, & ederent, ait Jesus, Amen dico vobis, unus ex vobis prodet me, qui edit mecum.

19 Ipsi verò cœperunt contristari, & ei dicere sigillatim, Num ego? & alius, Num ego?

20 Ipse autem respondens dixit eis, Unus ex duodecim qui *manum* intingit mecum in catinum, *me prodet*.

21 Filius quidem hominis abit prout scriptum est de eo: sed væ homini illi per quem filius hominis proditur! bonum erat homini illi si natus non fuisset.

22 Et edentibus ipsis, cum accepisset Jesus panem, & benedixisset, fregit, deditque eis, & ait, Accipite, edite: Hoc est corpus meum.

23 Et accepto poculo, cùm gratias egisset, dedit eis: & biberunt ex eo omnes.

24 Et dixit eis, Hoc est sanguis meus novi illius fœderis, qui pro multis effunditur.

25 Amen dico vobis, non bibam ampliùs ex fructu vitis, usque ad diem illum cum ipsum bibam novum in regno Dei.

26 Et cùm hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum.

27 Tunc dicit eis Jesus, Omnes offendemini in me nocte istâ. Nam scriptum est, Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

29 Petrus autem dixit ei, Etiamsi omnes offendantur, at non ego.

30 Tunc dicit ei Jesus, Amen dico tibi, hodie, nocte istâ, priusquam bis gallus vocem miserit, ter abnegabis me.

31 At ille multò magis dicebat, Si me oportuerit commori tibi, haudquaquam te abnegabo. Itidem autem et iam omnes dicebant.

32 Veniunt igitur in locum cujus nomen *est* Gethsemane. Tunc dicit discipulis suis, Sedete hic usquedum precatus fuero.

33 Et assumit Petrum & Jacobum & Johannem secum, cœpitque expavescere, & gravissimè angi.

34 Et

34 Et dixit eis, Undequaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate.

35 Progressusque paululum, procidit in terram: & oravit ut, si fieri posset, abiret ab eo hora illa.

36 Dixitque, Abba, Pater, omnia fieri abs te possunt: transfer à me istud poculum: verùm non quid ego velim, sed quid tu.

37 Tunc venit, & invenit eos dormientes: dixitque Petro, Simon, dormis? non potuisti unam horam vigilare?

38 Vigilate & precamini, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem promptus est, sed caro infirma.

39 Et cùm rursum abiisset, precatus est, eundem sermonem locutus.

40 Reversus autem invenit eos rursum dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) neque sciebant quid ei responderent.

41 Et venit tertiò, dicitque eis, Dormite quod supersit, & requiescite: sufficit, venit hora: ecce traditur Filius hominis in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus: ecce, qui prodit me, appropinquavit.

43 Et statim, adhuc eo loquente, adest Judas, qui erat unus è duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus à primariis Sacerdotibus & Scribis & Senioribus.

44 Dederat autem eis iste qui eum tradebat commune inter ipsos signum, dicens: Quemcunque osculatus fuero, is est; prehendite eum, & abducite tutò.

45 Cum igitur venisset, statim accedens ad eum dixit ei, Rabbi, Rabbi: ac deosculatus est eum.

46 Illi verò injecis in eum manibus prehenderunt eum.

47 Quidam autem ex iis qui aditabant stricto gladio percussit servum Pontificis maximi, & abstulit ejus auriculam.

48 Respondens autem Jesus dixit eis, Ut adversùs latronem exiistis cum gladiis & fustibus ad comprehendendum me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, nec prehendistis me. Sed *oportet* ut impleantur Scripturæ.

50 Tunc relicto eo, omnes fugerunt.

51 Quidam autem juvenis sequebatur eum, amictus sindone super nudum *corpus*, & prehenderunt eum juvenes.

52 Ipse verò, derelictâ sindone, nudus effugit ab illis.

53 Tunc abduxerunt Jesum ad Pontificem maximum: cum quo convenerunt omnes primarii Sacerdotes, & Seniores, & Scribæ.

54 Petrus autem è longinquo secutus est eum intrò usque in aulam Pontificis maximi: & confidebat cum ministris, & calefaciebat *se* ad ignem.

55 Primarii verò Sacerdotes & totus consessus quærebant testimonium adversùs Jesum ut eum morte mulctarent, nec inveniebant.

56 Nam multi falsum testimonium dicebant adversùs eum: sed non erant paria ipsorum testimonia.

57 Tunc quidam surrexerunt, & falsa testati sunt adversùs eum, dicentes,

58 Nos audivimus eum dicentem, Ego destruam templum hoc quod est manibus factum, & intra triduum absque manibus factum aliud ædificabo.

59 Sed ne sic quidem par erat testimonium eorum.

60 Tunc Pontifex maximus, cùm

cùm assurrexisset in medium, interrogavit Jesum, dicens, Non respondes quicquam? quid *illud est quod* isti adversùm te testificantur?

61 Ipse verò silebat, & nihil respondit. Rursum Pontifex maximus eum interrogavit, & dixit ei, Tune es ille Christus filius illius Benedicti?

62 Jesus autem dixit, Ego sum: & videbitis filium hominis sedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem cum nubibus cœli.

63 Pontifex maximus verò disruptis vestibus suis, dixit, Quid adhuc nobis opus est testibus?

64 Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Illi verò omnes contra eum judicârunt, ipsum teneri mortis pœnâ.

65 Et cœperunt quidam inspuere in eum, & obtegere faciem ejus, & colaphos ei infligere, & dicere ei, Vaticinare. Ministri verò bacillorum ictibus eum cædebant.

66 Cùm verò Petrus esset in aulâ inferiùs, venit quædam ex ancillis Pontificis maximi:

67 Et cùm vidisset Petrum se calefacientem, intuita in eum, dixit, Et tu cum Nazareno Jesu eras.

68 Ipse verò negavit, dicens, non novi *illum*, neque scio quid tu dicas. Et exivit extra in vestibulum, & gallus vocem emisit.

69 Tunc ancilla cùm rursus vidisset eum, cœpit dicere iis qui astabant, Hic est *unus* ex ipsis.

70 Ipse verò rursum negavit; & rursus paulo post qui adstabant dixerunt Petro, Verè ex ipsis es: etenim Galilæus es, & locutio tua similis est.

71 Ipse autem cœpit execrari & jurare, *dicens*, Non novi hominem istum quem dicitis.

72 Tunc secundò gallus vocem emisit, & recordatus est Petrus verborum quæ dixerat ei Jesus, Priusquam gallus vocem bis miserit, ter me abnegabis: Et cum *se* prorripuisset, flevit.

CAP. XV.

Christi passio, mors & sepultura.

STatim autem, manè consilio inito, summi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis totusque consessus, vinctum Jesum abduxerunt, tradideruntque Pilato.

2 Et interrogavit eum Pilatus, Tune es ille rex Judæorum? Ipse verò respondens dixit ei, Tu dicis.

3 Et accusabant eum primarii Sacerdotes de multis.

4 Pilatus autem rursus interrogavit eum, dicens, Non respondes quicquam? ecce quam multa adversùs te testificantur.

5 Jesus autem nihil amplius respondit, adeò ut miraretur Pilatus.

6 Cæterùm singulis festis dimittebat eis unum ex vinctis, quemcunque postulâssent.

7 Erat verò quidam qui dicebatur Barabbas, vinctus cum seditionis sociis, qui cædem per seditionem fecerat.

8 Et vociferans turba cœpit petere *ut faceret* prout semper ipsis fecerat.

9 Pilatus autem respondit eis, dicens, Vultis dimittam vobis regem illum Judæorum?

10 (Noverat enim eum per invidiam traditum fuisse à primariis Sacerdotibus)

11 Primarii verò Sacerdotes concitârunt turbam ut potiùs Barabbam ipsis dimitteret.

12 Tum Pilatus respondens rursùm

rsùm dixit eis, Quid ergò
ultis faciam isto quem dici-
s regem Judæorum?
13 Ipsi verò rursum clama-
erunt, Crucifige eum.
14 Pilatus autem dicebat
is, Enim verò quid mali fe-
it? Illi autem amplius cla-
averunt, Crucifige eum.
15 Pilatus igitur volens tur-
e ità satisfacere, dimisit eis Ba-
bbam, & Jesum flagellatum
adidit ut crucifigeretur.
16 Milites verò abduxerunt
m intra aulam, id est, præ-
rium, & convocaverunt to-
m cohortem:
17 Et induerunt eum pur-
ra, & circumposuerunt ei
xam coronam spineam:
18 Et coperunt eum salu-
re, *dicentes*, Ave, rex Judæ-
rum.
19 Et verberabant ejus ca-
ut calamo, & inspuebant in
um, ac summissis genibus ad-
rabant eum.
20 Cùm autem illusissent
i, exuerunt eum purpurâ, &
duerunt eum suis ipsius ve-
mentis: eduxeruntque ut
crucifigerent eum.
21 Præterea angariârunt
rætereuntem quendam Simo-
nem Cyrenæum (venientem
rum, patrem Alexandri & Ru-
, ut attolleret crucem ejus.
22 Duxerúntque eum in lo-
um Golgotha: quod est, si
nterpreteris, Calvæ locus.
23 Et dederunt ei bibere
m myrrhatum vinum: ipse
verò non sumpsit.
24 Cùm que crucifixissent
eum, partiti sunt vestimenta
ejus, jactâ sorte super ea, quis
quis tolleret.
25 Erat autem hora tertia
quando crucifixerunt eum.
26 Erátque inscriptio cri-
minis ipsius inscripta: REX
IUDÆORUM, REX ILLE JUDÆO-
RUM.
27 Crucifixerunt etiam cum
eo duos latrones, unum ad
dexteram, & alterum ad si-
nistram ejus.
28 Et impleta est Scriptura
quæ dicit, Et cum sceleratis
numeratus est.
29 Qui verò præteribant
convitiabantur ei, moventes
capita sua, & dicentes, Vah,
Tu qui destruis templum, &
triduo ædificas,
30 Serva teipsum, & descen-
de de cruce.
31 Similiter autem & pri-
marii Sacerdotes illudentes,
dicebant alii ad alios cum
Scribis, Alios servavit, seip-
sum servare non potest:
32 Christus ille Rex Isra-
elis descendat nunc è cruce, ut
videamus & credamus. Et
qui crucifixi erant cum eo
probris afficiebant eum.
33 Cum verò advenisset ho-
ra sexta, tenebræ factæ sunt
super totam regionem usque
ad horam nonam.
34 Et horâ nonâ clamavit
Jesus voce magnâ, dicens, E-
loi, Eloi, lama sabachthani?
quod est, si quis interpre-
tetur, Deus mi, Deus mi, cur
me dereliquisti?
35 Et quidam adstantium
cùm audissent, dicebant, Ec-
ce, Eliam vocat.
36 Cucurrit autem quidam,
& impletâ spongiâ aceto, &
arundini circumpositâ, dedit
ei potum, dicens, Sinite: vide-
amus an veniat Elias ad eum
deponendum.
37 Jesus verò, emissâ voce
magnâ, expiravit.
38 Et velamen templi scis-
sum est in duas partes, à sum-
mo usque ad imum.
39 Cùm videret autem Cen-
turio, qui adstabat ex adver-
so, eum ita emisso clamore
expirasse, dixit, Verè homo
ille Filius erat Dei.

40 Erant autem etiam & mulieres è longinquo ſpectantes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi parvi & Joſe mater, & Salome:

41 Quæ etiam, cùm eſſet in Galilæâ, ſecutæ fuerant eum, & miniſtraverant ei: aliæque multæ, quæ ſimul cum eo adſcenderant Hieroſolyma.

42 Cùm autem ſerum *diei* jam eſſet, (quoniam erat Paraſceve, hoc eſt, anteſabbatum)

43 Veniens Joſephus Arimathæenſis, honoratus Senator, qui & ipſe exſpectabat regnum Dei, fidenti animo introiit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu.

44 Pilatus autem miratus eſt ſi jam mortuus eſſet, & advocato Centurione, interrogavit eum an jamdudum mortuus fuiſſet.

45 Et *re* cognitâ ex Centurione, donavit corpus Joſepho.

46 Is autem emit ſindonem, & detractum eum involvit ſindone: depoſuitque in monumento quod erat exciſum è petra: & advolvit ſaxum ad oſtium monumenti.

47 Maria Magdalene verò & Maria *mater* Joſe ſpectabant ubi poneretur.

CAP. XVI.

Chriſti reſurrectio. Apparitio. Baptiſmi inſtitutio, & aſcenſio in cœlum.

ET exacto intercedente Sabbato. Maria Magdalene & Maria Jacobi *mater* & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent eum.

2 Et valdè manè, primo die hebdomadis, veniunt ad monumentum, exorto ſole.

3 Dicebantque inter ſeſe, Quis devolvet nobis ſaxum ab oſtio monumenti?

4 Intuitæ verò conſpiciu ſaxum eſſe devolutum: na erat magnum valdè.

5 Ingreſſæ igitur in mon mentum, viderunt juvene ſedentem ad dexteram am ctum ſtolâ candidâ: & exp verunt.

6 Ipſe verò dixit eis, N expaveſcite: Jeſum quæriti Nazarenum illum, qui fu crucifixus: ſuſcitatus eſt, no eſt hic: ecce locus ubi poſu rant eum.

7 Sed abite, dicite diſcipu lis ejus & Petro, *ipſum* pra ire vobis in Galilæam: illi eum videbitis, prout dix vobis.

8 Tunc digreſſæ citò fugi runt a monumento; teneba enim eas tremor & ſtupor neque cuiquam quicquam di cebant: timebant enim.

9 Cùm autem reſurrexiſſe Jeſus, manè, primo die heb domadis, apparuit primum Mariæ Magdalenæ, ex quâ e jecerat ſeptem dæmonia.

10 Illa profecta annuncia vit iis qui cum ipſo fuerant lugentibus ac flentibus.

11 Illi verò cum audiſſen eum vivere, & conſpectu fuiſſe ab eâ, non crediderunt

12 Poſteà autem duobus e ipſis ambulantibus apparui aliâ formâ, cùm rus proficiſ cerentur.

13 Et illi abierunt, & an nunciaverunt reliquis, qui n illis quidem crediderunt.

14 Poſtremò verò unà ſe dentibus ipſis undecim con ſpicuum ſeſe præbuit, & ex probravit incredulitatem eo rum, & cordis duritiem; e quòd iis qui ipſum conſpexe rant ſuſcitatum non credidi ſent.

15 Et dixit eis, Profecti i mundum univerſum prædicate Evangelium omni creaturæ.

16 Q

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſervabitur; qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint hæc conſequentur: in nomen meum dæmonia ejicient; linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & ſi quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis: ægrotis manus imponent, & benè habebunt.

19 Dominus igitur, poſtquam locutus fuiſſet eis, ſurſum receptus eſt in cœlum, & ſedit ad dexteram Dei.

20 Illi verò profecti prædicârunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem *eorum* confirmante per ſigna ſubſequentia.

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

CAPUT I.

Hiſtoria parentum Johannis, ejuſque nativitatis & functionis. Annunciatur conceptio Chriſti. Magnificat Deum Maria, & Zacharias prophetat de Johanne.

QUoniam multi aggreſſi ſunt componere narrationem earum rerum quarum plena fides nobis facta eſt,

2 Prout tradiderunt nobis qui à principio ſpectatores ipſi & miniſtri fuerunt ſermonis;

3 Viſum eſt etiam mihi, omnia altè *repetita* penitus aſſecuto, ordine *illa* ad te ſcribere, præſtantiſſime Theophile;

4 Ut agnoſcas earum rerum veritatem, quas auditione accepiſti.

5 FUit diebus Herodis illius Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias, ex familiâ Abiæ; uxor verò ipſius erat ex filiabus Aaron, & nomen ejus Eliſabeta.

6 Erant autem juſti ambo in conſpectu Dei, incedentes in omnibus mandatis & conſtitutionibus Domini inculpatè:

7 Nec erat eis proles, eo quòd eſſet Eliſabeta ſterilis, & ambo provecti jam eſſent ætate.

8 Factum eſt autem ut cùm is ſacerdotio fungeretur in ordine ſuæ claſſis ante Deum,

9 Secundum ritum ſunctionis ſacerdotalis, ſortitus ſit *munus* ſuffitûs faciendi ingrediendo in templum Domini.

10 Tota verò multitudo populi foris precabatur tempore ſuffitûs.

11 Viſus autem eſt ei Angelus Domini, ſtans ad dexteram altaris ſuffitûs.

12 Et Zacharias *eo* viſo turbatus eſt, & timor incidit in eum.

13 Dixit autem ei Angelus, Ne time, Zacharia; nam exaudita eſt deprecatio tua, uxorque tua Eliſabeta gignet tibi filium, & vocabis nomen ejus Johannem.

14 Et *is* erit tibi gaudio &

exultationi, multique super ejus nativitate gaudebunt.

15 Erit enim magnus in conspectu Domini: & vinum siceramque non bibet: & Spiritu Sancto implebitur etiam à ventre matris suæ;

16 Multosque filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.

17 Nam ipse præcedet in conspectu ejus cum spiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam justorum: ut paret Domino populum instructum.

18 Tunc dixit Zacharias Angelo, Quo *argumento* istud noscam? ego enim sum senex, & uxor mea provecta est ætate.

19 Et respondens Angelus dixit ei, Ego sum Gabriel qui adsto in conspectu Dei, missusque sum ut te alloquar, & hæc tibi læta nunciem.

20 Et ecce, silebis, nec loqui poteris *ad cum* usque diem quo hæc fiant: eò quòd non credidisti sermonibus meis, qui implebuntur tempore suo.

21 Erat autem populus expectans Zachariam: & mirabantur quod is tardaret in templo.

22 *Ille* verò egressus non poterat eis loqui: & animoverunt eum visionem vidisse in templo. Nam ipse innuebat eis: permansitque mutus.

23 Et factum est, ut impleti sunt dies ministerii ipsius, abiit domum suam.

24 Post illos autem dies concepit Elizabeta uxor ejus: & occultavit se menses quinque, dicens,

25 Nempe ita mihi fecit Dominus diebus quibus *me* intuitus est, *ut* auferret probrum illud meum inter homines.

26 Mense autem sexto missus est Angelus Gabriel a Deo in urbem Galilææ cui nomen Nazaretha,

27 Ad virginem desponsam viro cui nomen erat Josephus ex domo Davidis: nomen autem virginis *erat* Maria.

28 Ingressus igitur Angelus ad eam, dixit, Ave, gratiâ dilecta: Dominus tecum *est* benedicta tu inter mulieres.

29 Illa verò cùm *eum* vidisset, perturbata est super ejus sermone, & cogitabat qualis esset salutatio ista.

30 Tunc dixit ei Angelus, Ne time, Maria: es enim in gratiâ apud Deum.

31 Et ecce, concipies in utero, & paries filium: & vocabis nomen ejus Jesum.

32 Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur; dabitque ei Dominus Deus sedem Davidis patris ipsius.

33 Regnabitque in domo Jacobi in æternum, & regni ejus non erit finis.

34 Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo erit istud, quandoquidem virum non novi?

35 Et respondens Angelus dixit ei, Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi inumbrabit te: propterea *id* etiam quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.

36 Et ecce, Elisabeta cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute suâ, & hic mensis est sextus ipsi quæ vocabatur sterilis.

37 Quia apud Deum non erit ullum verbum quod fieri non possit.

38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et abiit ab eâ Angelus.

39 Surgens verò Maria per

os dies, profecta est in mon-
anam *regionem*, cum festina-
one, in urbem Juda.

40 Et ingressa est domum
achariæ, & salutavit Elisa-
etam.

41 Et factum est, ut audi-
it Elisabeta salutationem Ma-
iæ, subsiliit fœtus in utero
jus, & repleta est Spiritu
ancto Elisabeta.

42 Exclamavitque voce ma-
nâ, & dixit, Benedicta tu
nter mulieres quia benedictus
ructus uteri tui.

43 Et unde hoc mihi, ut
veniat mater Domini mei ad
me?

44 Ecce enim, ut exstitit
vox salutationis tuæ in auri-
bus meis, subsiliit fœtus ex-
ultans in utero meo.

45 Et beata *est* quæ credi-
it: nam perficientur ea quæ
dicta sunt ei à Domino.

46 Tunc ait Maria, Magni-
icat anima mea Dominum,

47 Et exultat spiritus meus
uper Deo servatore meo.

48 Quia respexit humilem
ancillam suam, ecce enim ex
hoc *tempore* beatam me præ-
dicabunt omnes ætates:

49 Quia magnificè mecum
egit potens ille, cujus sanctum
st nomen:

50 Et cujus misericordia in
omnes ætates *parata* est ti-
mentibus ipsum.

51 Forte facinus fecit bra-
chio suo: dissipavit superbos
cogitatione cordis ipsorum.

52 Detraxit potentes è thro-
nis, & extulit humiles.

53 Famelicos implevit bo-
nis, & divites ablegavit in-
anes:

54 Suscepit Israelum pue-
rum suum, ut memor esset
misericordiæ,

55 (Prout locutus est patri-
bus nostris, *nimirum* Abraha-
mo, & semini ejus) in æter-
num.

56 Mansit autem Maria cum
illa quasi menses tres: & *po-
stea* revertit domum suam.

57 Elisabetæ verò complete-
tum est tempus ad pariendum;
& peperit filium.

58 Et audierunt accolæ &
cognati ejus, Dominum magni-
ficâ misericordiâ suâ usum
esse erga eam: & ei gratula-
bantur.

59 Et factum est, ut die
octavo venerint ad circumci-
dendum puerulum, vocabant
autem eum ex nomine patris
ipsius, Zachariam.

60 Sed respondens mater
ejus ait, Nequaquàm: sed vo-
cabitur Johannes.

61 Et dixerunt ad eam,
Nemo est in cognatione tuâ
qui vocetur isto nomine.

62 Innuebant autem patri
ejus, quid vellet eum vocari.

63 Isque postulatâ tabellâ
scripsit, dicens, Johannes est
nomen ejus. Et mirati sunt
omnes.

64 Apertum est autem os
ejus illicò, & lingua ejus: &
loquebatur benedicens Deo.

65 Ortus est igitur timor
omnibus accolis eorum: & in
totâ montanâ regione Judææ
divulgata sunt omnia verba
ista.

66 Et omnes qui audierunt,
reposuerunt *ea* in corde suo,
dicentes, Quisnam puerulus
hic erit? Manus autem Do-
mini erat cum eo.

67 Et Zacharias pater ejus
repletus est Spiritu Sancto:
prophetavitque, dicens,

68 Benedictus Dominus Deus
Israelis, quòd invisserit &
redemerit populum suum.

69 Et erexerit cornu salutis
nobis in domo Davidis pueri
sui.

70 Prout locutus est per os
sanctorum, qui à seculo fue-
runt, Prophetarum suorum,

71 *Fore ut nos* ſervaret ex inimicis noſtris, & è manu omnium qui oderunt nos.

72 Ut uteretur miſericordiâ erga patres noſtros, ac memor eſſet fœderis ſui ſancti;

73 Et jurisjurandi quod juravit Abrahamo patri noſtro, *nimirum ſe* daturum nobis,

74 Ut ſine metu, è manu inimicorum noſtrorum liberati, ſerviamus ipſi,

75 Cum ſanctitate & juſtitia, in ipſius conſpectu, cunctis vitæ noſtræ diebus.

76 Tu verò, puerule, Prophéta Altiſſimi vocaberis; præibis enim ante faciem Domini, ut pares vias ejus,

77 Et des cognitionem ſalutis populo ejus, per remiſſionem peccatorum ipſorum,

78 Ex intimâ miſericordiâ Dei noſtri, quâ inviſit nos is qui prodit ex alto:

79 Ut appareat iis qui in tenebris & umbra mortis poſiti ſunt, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.

80 Ipſe autem puerulus creſcebat & corroborabatur Spiritu: fuitque in deſertis ad eum uſque diem quo ſe oſtenderet apud Iſraelem.

CAP. II.

Nativitas Chriſti quomodo facta & patefacta, ejuſque Circumciſio. Purificatio Mariæ. Canticum Simeonis. Concio Annæ, & Chriſti pueri cum doctoribus συζήτησις.

FActum eſt autem diebus illis, ut prodiret edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur totus terrarum orbis.

2 (Hæc deſcriptio prima facta eſt præſidente Syriæ Cyrenio.)

3 Ibant igitur omnes ut deſcriberentur, in ſuam quiſque urbem.

4 Aſcendit autem etiam Joſephus à Galilæâ, ex urbe Nazareta, in Judæam, in urbem Davidis, quæ vocatur Bethlehema, propterea quòd erat ex domo & familia Davidis:

5 Ut deſcriberetur cum Maria deſponſa ſibi uxore, quæ erat prægnans.

6 Factum eſt autem cum eſſent illic, ut explerentur dies ipſius ad pariendum.

7 Peperit igitur filium ſuum primogenitum, & faſciis eum involvit, reclinavitque eum in præſepi: eò quòd non erat eis locus in diverſorio.

8 Erant autem paſtores in eadem regione excubantes, & agentes vigilias noctis ſuper gregem ſuum.

9 Et ecce, Angelus Domini ſupervenit ipſis, & gloria Domini circumfulſit eos: & timuerunt timore magno.

10 Tunc dixit eis Angelus, Ne timete: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit toti populo:

11 *Nempe* natum eſſe vobis hodie Servatorem, qui eſt Chriſtus Dominus, in urbe Davidis.

12 Hoc autem vobis ſignum *erit*, Invenietis infantem faſciis involutum, jacentem in præſepi.

13 Et repentè adfuit cum Angelo multitudo exercituum cœleſtium, laudantium Deum, & dicentium,

14 Gloria in *cœlis* altiſſimis Deo, & in terra pax, in hominibus benevolentia.

15 Et factum eſt, ut diſceſſerunt ab eis Angeli in cœlum, tunc paſtores illi dicerent alii ad alios, Eamus ſanè Bethlehemam uſque, & videamus factum illud quod Dominus notum fecit nobis.

16 Venerunt igitur feſtinantes, & invenerunt Mariam &

Joſephum, & infantem jacentem in præſepi.

17 *Eo* autem viſo, divulgaverunt *id* quod dictum fuerat ipſis de puerulo illo.

18 Et omnes qui audierunt, mirati ſunt ea quæ ipſis dicta erant à paſtoribus illis.

19 Maria verò iſta omnia conſervabat, conferens *ea* in corde ſuo.

20 Reverſi ſunt autem paſtores, glorificantes & laudantes Deum ſuper omnibus quæ audierant & viderant, prout ipſis dictum fuerat.

21 Et cùm adveniſſet dies octavus ad circumcidendum puerulum, vocatum eſt nomen ejus Jeſus, quod vocatum fuerat ab Angelo priuſquam in utero conciperetur.

22 Et cùm impleti fuiſſent dies purgationis Mariæ, ſecundum legem Moſis, adduxerunt eum Hieroſolymam, ut ſiſterent eum Domino:

23 (Prout ſcriptum eſt in lege Domini, Omnis maſculus primogenitus ſanctus Domino vocabitur)

24 Et ut darent oblationem, ſecundum *id* quod dictum eſt in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.

25 Et ecce, quidam erat Hieroſolymis cui nomen Simeon: *eratque* homo iſte juſtus ac religioſus, expectans conſolationem Iſrael: & Spiritus Sanctus erat ſuper eum.

26 Fueratque ipſi divinitùs nunciatum à Spiritu Sancto, *ipſum* non viſurum mortem priuſquàm vidiſſet Chriſtum Domini.

27 Is igitur venit impulſore Spiritu in templum. Et cùm introducerent puerulum Jeſum parentes, ut ejus causà facerent quod ex Lege conſuetum erat,

28 Tunc ipſe recepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deo, & dixit:

29 Nunc dimittis ſervum tuum, Domine, ſecundum verbum tuum, cum pace:

30 Quia viderunt oculi mei ſalutem tuam,

31 Quam parâſti in oculis omnium populorum:

32 Lumen detegendum gentibus, & gloriam populi tui Iſraelis.

33 Joſephus autem & mater ejus mirabantur ſuper iis quæ dicebantur de eo.

34 Et benedixit eis Simeon, dixitque Mariæ matri ejus, Ecce poſitus eſt ille caſui & reſurrectioni multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicatur:

35 (Quin & tuam ipſius animam trajiciet gladius) ut detegantur ex multis cordibus cogitationes.

36 Erat etiam *quædam* Anna Prophetiſſa, filia Phanuelis ex tribu Aſeris, provecta in multam ætatem, poſtquam vixiſſet cum viro annos ſeptem a virginitate ſuâ.

37 Et *cum eſſet* vidua quaſi annorum octoginta quatuor, non abſcedebat à templo, jejuniis ac deprecationibus colens *Deum*, noctem ac diem.

38 Hæc igitur eo ipſo momento cùm ſuperveniſſet, viciſſim palàm agnoſcebat Dominum, & loquebatur de eo omnibus qui redemptionem expectabant Hieroſolymis.

39 At *illi* ut perfecerunt omnia ſecundùm Legem Domini, reverſi ſunt in Galilæam in urbem ſuam Nazaretam.

40 Puerulus autem creſcebat, & corroborabatur Spiritu, implebaturque ſapientiâ: & Dei gratia erat ſuper eum.

41 Ibant verò parentes ejus quotannis Hieroſolymam in feſto Paſchæ.

42 Cum igitur factus esset annorum duodecim, ipsique adcendissent Hierosolymam secundum morem illius festi,

43 Et peregissent illius dies, revertentibus ipsis, subsstiterat puer Jesus Hierosolymis: & hoc nescivit Josephus nec mater ejus.

44 Existimantes autem eum esse in comitatu, ierunt viam *unius* diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos:

45 Et cùm eum non invenissent, reversi sunt Hierosolymam quærentes eum.

46 Et factum est triduo post ut invenirent eum in templo, sedentem in medio magistrorum, & audientem eos, & eos interrogantem.

47 Percellebantur autem omnes qui eum audiebant, super intelligentiâ & responsis ejus.

48 Et eo viso facti fuerunt *parentes ejus* attoniti: & dixit ad eum mater ipsius, Fili, cur ita fecisti nobis? ecce pater tuus & ego anxii quærebamus te.

49 Tunc dixit ad eos, Quid est quod quærebatis me? *an* nesciebatis oportere me in iis esse quæ Patris mei sunt?

50 Sed ipsi non intellexerunt verba, quæ ipsis fuerat locutus.

51 Descendit autem cum eis, venitque Nazaretam: & erat eis subjectus. Et mater ejus conservabat verba hæc omnia in corde suo.

52 Jesus verò proficiebat sapientiâ, & statura, ac gratiâ apud Deum & homines.

CAP. III.

Ministerium Johannis, ejusque de Christo testimonium. Ejus incarceratio & mors, nec non baptismus & genealogia Christi.

ANno autem decimo quinto imperii Tiberii Cæsaris, Pontio Pilato procurante Judæam, tetrarchâ Galilææ Herode, Philippo autem ipsius fratre tetrarchâ Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysaniâ Abilenes tetrarchâ,

2 Sub Pontificibus maximis Annâ & Caiaphâ, factum est verbum Domini ad Johannem Zachariæ filium in deserto.

3 Venit igitur in omnem regionem circumjacentem Jordani, prædicans Baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum:

4 Ut scriptum est in libro sermonum Esaiæ Prophetæ, dicentis, Vox vociferantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis deprimetur: & quæ curva sunt, fient *via* recta, & asperæ viæ *fient* planæ.

6 Videbitque omnis caro salutem Dei.

7 Dicebat igitur turbæ venienti ut baptizaretur ab ipso, Progenies viperarum, quis prænonstravit vobis ut fugeretis à futurâ irâ?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ, & ne cœperitis dicere apud vos ipsos, Patrem habemus Abrahamum: dico enim vobis, Posse Deum etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

9 Jam verò etiam securis ad radicem arborum posita est: omnis ergò arbor non ferens fructum bonum, exscinditur, & in ignem abjicitur.

10 Et interrogavit eum turba, dicens, Quid igitur faciemus?

11 Respondens autem dixit eis, Qui habet duas tunicas, impertiat non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

12 Vene-

12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur: & dixerunt ei, Magister, quid faciemus?

13 Ipse verò dixit eis, Nihil amplius quam quod constitutum est vobis, exigite.

14 Interrogârunt autem eum etiam milites, dicentes, Et nos quid faciemus? Et ait eis, Neminem concutite, neque dolo opprimite: & contenti estote stipendiis vestris.

15 Exspectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Johanne numnam ipse esset Christus ille:

16 Respondit Johannes, dicens omnibus, Ego quidem baptizo vos aquâ: sed venit qui validior me est, cujus non sum dignus qui solvam corrigiam solearum: ipse vos baptizabit Spiritu Sancto & igni.

17 Cujus ventilabrum in manu ipsius: & qui perpurgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleam autem exuret igni inextinguibili.

18 Multa igitur etiam alia exhortans evangelizabat populo.

19 Herodes autem tetrarcha, cùm argueretur ab eo de Herodiade uxore Philippi fratris ejus, deque omnibus sceleribus quæ ipse patrârat,

20 Adjecit & hoc supra omnia, quòd inclusit Johannem in carcere.

21 Factum est autem cùm baptizaretur omnis populus: & Jesus baptizatus esset & oraret, ut aperiretur cœlum,

22 Et descenderet Spiritus Sanctus corporeâ specie, tanquam columba, supra eum: & vox de cœlo existeret, dicens, Tu es Filius ille meus, dilectus ille, in te acquiesco.

23 Ipse autem Jesus incipiebat esse quasi annorum triginta, filius (ut existimabatur) Josephi, *filii* Heli,

24 *Filii* Matthati, *filii* Levi, *filii* Melchi, *filii* Jannæ, *filii* Josephi,

25 *Filii* Mattathiæ, *filii* Amos, *filii* Naumi, *filii* Esai, *filii* Naggæ,

26 *Filii* Maathi, *filii* Mattathiæ, *filii* Semei, *filii* Josephi, *filii* Judæ,

27 *Filii* Johannæ, *filii* Rhesæ, *filii* Zorobabelis, *filii* Salathielis, *filii* Neri,

28 *Filii* Melchi, *filii* Addi, *filii* Cosami, *filii* Elmodami, *filii* Eris,

29 *Filii* Josæ, *filii* Eliezeris, *filii* Jorimi, *filii* Matthati, *filii* Levi,

30 *Filii* Simeonis, *filii* Judæ, *filii* Josephi, *filii* Jonami, *filii* Eliacimi,

31 *Filii* Meleæ, *filii* Mainani, *filii* Mattathæ, *filii* Nathanis, *filii* Davidis,

32 *Filii* Jesse, *filii* Obedis, *filii* Booſi, *filii* Salmonis, *filii* Naasonis,

33 *Filii* Aminadabi, *filii* Arami, *filii* Esromi, *filii* Phares, *filii* Judæ,

34 *Filii* Jacobi, *filii* Isaaci, *filii* Abrahami, *filii* Tharæ, *filii* Nachoris,

35 *Filii* Saruchi, *filii* Ragavi, *filii* Phaleci, *filii* Heberis, *filii* Salæ,

36 *Filii* Arphaxadi, *filii* Semi, *filii* Noæ, *filii* Lamechi,

37 *Filii* Methusalæ, *filii* Henochi, *filii* Jaredis, *filii* Mahalaleelis, *filii* Cainani,

38 *Filii* Henoſi, *filii* Sethi, *filii* Adami, *qui fuit* Dei.

CAP. IV.

Jejunium Christi quadragesimale. Monomachia felix cum diabolo, & concio inter populares, & miracula.

JESUS autem plenus Spiritu Sancto revertit à Jordane,

& actus est ab *eodem* spiritu in desertum,

2 Dies quadraginta tentante *eum* diabolo. Nec edit quicquam per illos dies, sed iis finitis postea esuriit.

3 Tum dixit ei diabolus, Si filius es Dei, dic isti lapidi ut fiat panis.

4 Et respondit ei Jesus, dicens, Scriptum est, Non pane solo vivet homo, sed quovis verbo Dei.

5 Tunc cùm subduxisset eum diabolus in montem sublimem, ostendit ei omnia regna terræ puncto temporis.

6 Et ait ei diabolus, Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum *regnorum*: nam mihi tradita est, & cuicunque voluero do eam.

7 Itaque si tu adoraveris me, erunt tua omnia.

8 Respondens autem Jesus dixit ei, Abscede à me, Satana, Scriptum est enim, Adorabis Dominum Deum tuum, & eum solum coles.

9 Tum duxit eum Hierosolymam, & eum statuit supra pinnas templi: & dixit ei, Si tu filius Dei es, dejice teipsum hinc deorsum.

10 Scriptum est enim, Angelis suis præcipiet de te, ut custodiant te:

11 Et in manus attollent te, nequando impingas ad lapidem pedem tuum.

12 Respondens autem Jesus dixit ei, Dictum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.

13 Et finitâ omni tentatione, diabolus abscessit ab eo ad tempus.

14 Reversus est autem Jesus cum virtute Spiritus in Galilæam: & fama de eo exiit in totam circumjacentem regionem.

15 Et ipse docebat in synagogis eorum, omnibus ipsum glorificantibus.

16 Venit igitur Nazaretam, ubi fuerat nutritus; & intravit, ut consueverat, die Sabbati in Synagogam: & surrexit ut legeret.

17 Tunc datus est ei liber Esaiæ Prophetæ: cámque explicuisset librum, invenit locum *in* quo scriptum erat;

18 Spiritus Domini super me, propterea quòd unxit me, ut evangelizem pauperibus: misit me, ut medear contritis corde, ut prædicem captivis dimissionem, & cæcis visûs recuperationem, ut confractos emittam in libertatem:

19 Ut prædicem annum Domini acceptum.

20 Et complicatum librum cùm reddidisset ministro, sedit: & omnium in synagogâ oculi erant intenti in eum.

21 Cœpit autem eis dicere, Certè hodie impleta est hæc Scriptura audientibus vobis.

22 Et omnes testimonium ei dabant, ac mirabantur super sermonibus *plenis* gratiâ, procedentibus ex ore ipsius, dicebantque, Nonne iste est filius ille Josephi?

23 Et dixit ad eos, Omnino dicetis mihi hoc proverbium, Medice, cura teipsum: quæcunque audivimus facta fuisse in urbe Capernaumo, fac etiam hic in patriâ tuâ.

24 Dixit autem, Amen dico vobis, nemo Propheta acceptus est in patriâ suâ.

25 Sed in veritate dico vobis, Multæ viduæ erant diebus Eliæ in Israele, quando clausum fuit cœlum ad tres annos & sex menses, *adeo* ut fuerit fames magna per totam regionem;

26 Et ad nullam illarum missus est Elias, sed Sareptam *urbem* Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27 Et multi leprosi erant in

in Israele sub Elisæo Prophetâ: & nullus eorum purificatus est, sed Naamanus Syrus.

28 Tum repleti sunt omnes excandescentiâ in synagogâ, hæc audentes.

29 Et cùm surrexissent, ejecerunt eum extra urbem: & duxerunt eum usque ad supercilium montis, super quem urbs ipsorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.

30 Ipse verò cùm transisset per medios ipsos, profectus est.

31 Et descendit Capernaum urbem Galilææ, ibique docebat eos sabbatis.

32 Et percellebantur super doctrinâ ejus: erat enim sermo ipsius cum autoritate.

33 Erat autem in synagogâ quidam habens spiritum dæmoniacum impurum, qui exclamavit voce magnâ,

34 Dicens, Ah, quid nobis tecum, Jesu Nazaræe? venisti ut perderes nos? novi te quis sis, *nimirum* Sanctus ille Dei.

35 Et objurgavit eum Jesus, dicens, Obmutesce, & exi ab eo. Tum dæmonium, projecto illo in medium, exiit ex eo, nihilque ei nocuit.

36 Et obortus est pavor in omnibus: & colloquebantur alii cum aliis, dicentes, Quid hoc rei est, quod cum autoritate ac potestate imperat impuris spiritibus, & exeunt?

37 Et dimanavit rumor de eo in omnem locum circumjacentis regionis.

38 Egressus autem Jesus è synagoga introivit domum Simonis: socrus verò Simonis detinebatur febri magnâ: & rogaverunt eum pro illâ.

39 Tunc *ipse* astans supra eam, objurgavit febrem: & *febris* eam dimisit; *illa* verò cùm illicò surrexisset, ministravit eis.

40 Occidente autem sole, omnes qui habebant infirmos morbis variis ducebant ipsos ad eum; ille vero unicuique ipsorum impositis manibus, sanavit eos.

41 Exibant autem etiam dæmonia ex multis, clamantia ac dicentia, Certè tu es Christus ille, Filius ille Dei. Sed *ipse* objurgans non sinebat ea loqui, quod scirent ipsum esse Christum illum.

42 Orto autem die egressus profectus est in desertum locum, & turba quærebat eum, veneruntque usque ad ipsum, & retinebant eum ne ab ipsis discederet.

43 Ille verò dixit eis, Certè etiam aliis urbibus oportet me evangelizare regnum Dei: nam ad hoc missus sum.

44 Et prædicabat in synagogis Galilææ.

CAP. V.

Christus docet è navigio, & per capturam piscium attrahit Petrum, Jacobum & Johannem. Simul paralysin & peccata solvit. Vocat Levi publicanum. Excusat suos discipulos à jejunio.

FActum est autem, cùm turba incumberet ei audiendi verbi Dei causâ, ipse stabat apud lacum Gennezaret:

2 Viditque duo navigia quæ ad lacum erant: piscatores verò cùm ex iis descendissent, abluebant retia.

3 Ingressus autem in unum istorum navigiorum, quod erat Simonis, rogavit eum ut à terrâ proveheret paululum; cùmque consedisset, docebat turbam ex navigio.

4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem, Provehito in altum, & dimittite retia vestra ad capturam.

5 Tum respondens Simon, ait ei, Magister, cùm per totam

noctem nos fatigaverimus, nihil cepimus: tamen ex tuo jussu demittam rete.

6 Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem magnam: dirumpebatur autem rete eorum.

7 Et innuerunt consortibus qui *erant* in altero navigio ut venirent, & sibi opitularentur. Venerunt igitur, & impleverunt ambas naves, ita ut pene mergerentur.

8 Cùm autem *hæc* vidisset Simon Petrus, accidit ad genua Jesu, dicens, Discede à me, nam homo peccator sum, Domine.

9 Pavor enim occupârat eum & omnes qui cum eo *erant* super captûrâ piscium quam comprehenderant:

10 Similiter autem & Jacobum & Johannem filios Zebedæi, qui erant socii Simoni. Tunc ait ad Simonem Jesus, Ne metue: ab hoc *tempore* vivos capies homines.

11 *Illi* autem cùm subduxissent in terram navigia, relictis omnibus, secuti sunt eum.

12 Et ecce factum est, ut cum esset in quadam urbe, tum *adveniret* quidam plenus leprâ; ac viso Jesu procidens in faciem, deprecaretur eum, dicens, Domine, si velis, potes me purificare.

13 *Jesus* autem extensâ manu tetigit eum, dicens, Volo, purificator. Et statim lepra abiit ab eo.

14 Ipse verò mandavit ei ut nulli *hoc* diceret: sed profectus, *inquit*, ostende teipsum sacerdoti, & offer pro purificatione tui, prout imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

15 Dimanabant autem eò magis sermones de eo: & conveniebat turba multa ut audirent, & per eum sanarentur ab infirmitatibus suis.

16 Ipse autem secedens erat in desertis, & orabat.

17 Et factum est quodam die, cùm ipse doceret, sedérentque Pharisæi ac Legis doctores, qui venerunt ex omnibus vicis Galilææ, & Judææ, & Hierosolymis: & virtus Domini adesset *ei* ad sanandum illos:

18 Tunc ecce *advenerunt* quidam ferentes in lecto hominem qui erat paralyticus: & studebant eum inferre, & ponere in ipsius conspectu.

19 Et cum non invenissent quâ ipsum inferrent, propter turbam, ascenderunt in solarium, & perfosso testaceo pavimento, demiserunt eum cum lectulo in medium ante Jesum;

20 Qui, fide eorum visâ, dixit, Deus tu, remissa sunt tibi peccata tua.

21 Tunc cœperunt ratiocinari Scribæ & Pharisæi, dicentes, Quis est iste qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata nisi solus Deus?

22 Jesus autem agnitis eorum cogitationibus, respondens dixit eis, Quid ratiocinamini in cordibus vestris?

23 Utrum est facilius? dicere, Remissa sunt tibi peccata; aut dicere, Surge & ambula?

24 Ut autem sciatis Filium hominis autoritatem habere in terrâ remittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, Surge, & sublato *in humeris* lectulo tuo, abi domum tuam.

25 *Is* autem illicò surgens in eorum conspectu, sublato *in humeros eo* in quo jacuerat, abiit domum suam glorificans Deum.

26 Et stupor cepit omnes, & glorificabant Deum; & repleti sunt metu, dicentes:

Certè

Certè vidimus inopinata hodie.

27 Post hæc verò exiit, & conspexit publicanum, nomine Levi, sedentem ad teloniũm, & dixit ei, Sequere me.

28 Et *ille*, derelictis omnibus, surrexit, & secutus est eum.

29 Et fecit ei Levi epulum magnum domi suæ: eratque turba multa publicanorum, & aliorum qui cum ipsis accumbebant.

30 Obmurmurabant autem eis Scribæ ac Pharisæi, dicentes ad discipulos ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis?

31 Et respondens Jesus dixit eis, Non opus est iis qui sani sunt, medico: sed iis qui malè *se* habent.

32 Non veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

33 Ipsi verò dixerunt ei, Quare discipuli Johannis jejunant crebro, & deprecationes faciunt, similiter & *discipuli* Pharisæorum; tui verò edunt & bibunt?

34 Ipse autem dixit eis, Num potestis facere ut filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunent?

35 Venient autem dies, cùm tolletur ab eis sponsus: tunc jejunabunt illis diebus.

36 Dicebat autem eis etiam parabolam, Nemo panniculum novi vestimenti indit in vestimentum vetus: alioqui & illud novum findit *vetus*, & veteri non convenit panniculus *sumptus* ex novo.

37 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui disrumpit vinum novum utres, & ipsum effundetur, & utres peribunt.

38 Sed vinum novum in utres recentes injiciendum est: & utraque conservantur.

39 Et nemo qui biberit vetus, statim vult novum; dicit enim, Vetus utilius est.

CAP. VI.

Συζήτησις de Sabbato. Electio & recensio Apostolorum. Concio de beatitudine & contra, de inimicorum dilectione, & de fugiendis judiciis temerariis & hypocrisi.

FActum est verò ut sabbato altero primo pertransiret per sata: Vellebant autem discipuli spicas, edebantque confricantes manibus.

2 Quidam autem Pharisæorum dixerunt eis, Cur facitis quod non licet facere sabbatis?

3 Tunc respondens Jesus dixit eis, Ne hoc quidem legistis, quod fecit David cùm esuriret ipse, & qui cum eo erant;

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositionis sumpserit, ederitque ac dederit etiam iis qui secum *erant*: quibus *panibus* non licet vesci nisi solis Sacerdotibus?

5 Et dicebat eis, Filius hominis dominus est etiam sabbati.

6 Factum est verò etiam alio sabbato ut ipse ingrederetur in synagogam, ac doceret. Erat autem ibi quidam cujus manus dextera erat arida.

7 Observabant autem eum Scribæ ac Pharisæi, an sabbato sanaturus esset *illum*, ut invenirent accusationem *adversus* eum.

8 At ipse nôrat cogitationes eorum: & dixit homini illi qui habebat manum aridam, Surge, & asta in medio. Ille verò surgens adstitit.

9 Dixit igitur eis Jesus, Interrogabo vos quiddam, Licet sabbatis benefacere, an male-

facere

facere *cuipiam*? hominem ſervare, an perdere?

10 Et cùm eos omnes circumſpexiſſet, ait homini, Extende manum tuam. Ille autem ita fecit: & reſtituta eſt manus ejus ſana ſicut altera.

11 Ipſi autem repleti ſunt amentiâ: & colloquebantur alii cum aliis, quidnam facerent Jeſu.

12 Factum eſt autem illis diebus, abiit in montem ad orandum, & pernoctavit *illic* in precatione Dei.

13 Et cùm dies ortus eſſet, advocavit diſcipulos ſuos, & cùm ex ipſis ſelegiſſet duodecim, quos & Apoſtolos nominavit:

14 (*Nempe* Simonem, quem etiam nominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum & Johannem, Philippum & Bartholomæum,

15 Matthæum & Thomam, Jacobum Alphæi *filium*, & Simonem qui vocatur Zelotes,

16 Judam Jacobi *fratrem*, & Judam Iſcariotem, qui etiam fuit proditor:)

17 Et deſcendens cum eis, ſubſtitit in loco campeſtri: turbaque diſcipulorum ejus, & multitudo magna plebis ex totâ Judæâ & Hieruſalem, & à maritimâ *regione* Tyri & Sidonis, qui venerant ut audirent eum, & ſanarentur ab infirmitatibus ſuis:

18 Et qui vexabantur à ſpiritibus impuris: & ſanabantur.

19 Et tota turba ſtudebat eum tangere: quia vis ab eo prodibat, & ſanabat omnes.

20 Ipſe verò ſublatis oculis ſuis in diſcipulos, dicebat, Beati *eſtis* pauperes: quia veſtrum eſt regnum Dei.

21 Beati qui nunc eſuritis: quia ſaturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.

22 Beati eritis cùm vos oderint homines, & ſeparaverint vos, & conviciis affecerint *vos*, & nomen veſtrum ut improbum abjecerint, propter Filium hominis.

23 Gaudete illo die, & ſalite, Ecce enim merces veſtra multa *eſt* in cœlis: nam itidem faciebant Prophetis patres eorum.

24 Sed væ vobis divitibus: nam perceptum habetis ſolatium veſtrum.

25 Væ vobis qui impleti eſtis: nam eſurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: nam lugebitis & flebitis.

26 Væ vobis cùm bene vobis dixerint omnes homines: nam itidem faciebant pſeudoprophetis patres eorum.

27 Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos veſtros: benefacite iis qui vos oderunt.

28 Benedicite iis qui execrantur vos, & orate pro infeſtantibus vos.

29 Ei qui tibi ceciderit maxillam, præbe & alteram: & ab eo qui tollit tibi pallium, etiam & tunicam ne prohibeto.

30 Cuivis autem petenti abſte da: & ab eo qui tollit ra tuas ne repetito.

31 Et prout vultis ut faciant vobis homines, vos etiam facite eis ſimiliter.

32 Quod ſi diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores diligunt eos à quibus diliguntur.

33 Et ſi benefeceritis iis qui vobis benefaciunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores idem faciunt.

34 Et ſi mutuum dederitis iis à quibus ſperatis vos recepturos, quæ gratia erit vobis? nam & peccatores peccatoribus

bus dant mutuum, ut recipiant paria.

35 Imò diligite inimicos vestros, & *iis* benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, ac filii eritis illius Altissimi: nam ipse benignus est erga ingratos & malos.

36 Estote ergò misericordes, prout & Pater vester misericors est.

37 Ne judicate, & non judicabamini: ne condemnate, & non condemnabimini: absolvite, & absolvemini.

38 Date, & dabitur vobis; mensuram *inquam* bonam, pressam, agitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem enim mensura quâ metimini, contrà metietur vobis.

39 Dicebat autem eis parabolam, Num potest cæcus cæco viæ dux esse? nonne ambo in foveam cadent?

40 Non est discipulus supra magistrum suum: sed unusquisque *erit* perfectus *discipulus*, erit ut magister.

41 Quid autem aspicis festucam quæ est in oculo fratris tui, trabem autem quæ est in oculo tuo non consideras?

42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine ejiciam festucam, quæ in oculo tuo est: cùm ipse trabem quæ est in oculo tuo non respicias? Hypocrita, ejice primùm trabem illam ex oculo tuo, & tunc despicies ut ejicias festucam quæ est in oculo fratris tui.

43 Non est arbor bona quæ ferat fructum malum, neque arbor mala quæ ferat fructum bonum.

44 Unaquæque enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim è spinis colliguntur ficus, neque è rubo vindemiant uvam.

45 Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum: ex abundantia enim cordis loquitur os ejus.

46 Quid autem vocatis me, Domine, Domine: & non facitis quæ dico?

47 Quisquis venit ad me, & audit sermones meos, & eos præstat, prædemonstrabo vobis cui similis sit.

48 Similis est cuipiam ædificanti domum, qui fodit, & excavavit, statuitque fundamenta super petram. Ubi autem venit inundatio, illisum est flumen domui illi, sed nequivit eam quatere: fundata enim erat super petram.

49 Qui autem *meos sermones* audivit, nec præstitit, similis est cuipiam qui ædificavit domum suam super solum absque fundamento: cui illisum est flumen: itaque statim cecidit, fuitque ruina domus illius magna.

CAP. VII.

Christus servum Centurionis sanat, & filium viduæ resuscitat. Legatos Johannis excipit. Edit miracula, & peccata remittit.

Cùm autem finivisset omnia verba sua, audiente populo, ingressus est Capernaumum.

2 Centurionis verò cujusdam servus malè affectus moribundus erat, qui erat ipsi pretiosus.

3 *Is* verò cùm audivisset de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum ut veniret & servaret servum suum.

4 Isti autem cùm venissent ad Jesum, precati sunt eum studiosè, dicentes, Certè dignus est cui hoc præbeas.

5 Diligit enim gentem nostram, & synagogam ædificavit nobis.

6 Jesus

6 Jesus ergò ibat cum eis, & cùm jam non longe abesset ab illâ domo, misit ad eum Centurio ille amicos, dicens ei, Domine, ne vexator: nec enim sum dignus ut tectum meum subeas.

7 Ideò ne meipsum quidem sum dignum arbitratus qui venirem ad te: sed loquere, & sanabitur puer meus.

8 Etenim ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic, Vade, & vadit: & alteri, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, ac facit.

9 Auditis autem his, Jesus admiratus est eum: & conversus dixit turbæ, quæ ipsum sequebatur, Dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

10 Et domum reversi qui missi fuerant, sanum invenerunt servum qui infirmus fuerat.

11 Et factum est *die* sequenti ut proficisceretur in civitatem quæ vocatur Nain: proficiscebantur autem cum eo discipuli ejus multi, turbáque multa.

12 Ut autem appropinquavit portæ civitatis, tum ecce, defunctus efferebatur, *qui* unigenitus *fuerat* matri suæ, & ipsa *quidem* viduæ: turbáque civitatis multa erat cum eâ.

13 Dominus verò ipsam intuitus, intimâ misericordiâ commotus est super eâ, & dixit, Ne fleto.

14 Cúmque accessisset, tetigit loculum: (qui verò portabant substiterunt) & dixit, Adolescens, tibi dico, Surge.

15 Tunc resedit qui fuerat mortuus, & cœpit loqui: & *ille* dedit eum matri suæ.

16 Cepit autem omnes timor: & glorificabant Deum, dicentes, Certè Propheta magnus susceitatus est inter nos & Certè Deus respexit populum suum.

17 Pervenitque iste de eo sermo in totam Judæam, & in totam regionem circumjacentem.

18 Et annunciârunt Johanni discipuli ipsius de his omnibus: qui advocatos duos quosdam è discipulis suis,

19 Misit ad eum, dicens, Túne is es qui venturus erat, an alium exspectabimus?

20 Cùm igitur venissent ad eum viri illi, dixerunt, Johannes Baptista misit nos ad te, dicens, Túne is es qui venturus erat, an alium exspectabimus?

21 Eâdem autem horâ multos sanavit à morbis, & flagellis, & spiritibus improbis: & cæcis multis visum gratificatus est.

22 Et respondens Jesus dixit eis, Profecti annunciate Johanni quæ vidistis & audistis: cæcos visum recipere, claudos ambulare, leprosos purificari, surdos audire, mortuos suscitari, pauperibus evangelizari.

23 Beatus est autem quicunque non fuerit offensus in me.

24 Et cùm abiissent nuncii Johannis, cœpit de Johanne dicere ad turbam, Quid existis in desertum spectaturi? arundinem à vento agitatam?

25 Sed quid existis visuri? hominem mollibus vestibus amictum? ecce, qui vestitu magnifico utuntur & in luxu versantur, sunt in palatiis regis.

26 Sed quid existis visuri? Prophetam? certè dico vobis, etiam ampliùs quàm Prophetam.

27 Hic est de quo scriptum est, Ecce mitto nuncium meum

um ante faciem tuam, qui apparabit viam tuam coram te.

28 Nam dico vobis, Inter natos ex mulieribus, nullus est major Propheta Johanne Baptista: sed qui minimus est in regno Dei, major est eo.

29 Et *eo* audito, totus populus & publicani justificârunt Deum, baptizati baptismo Johannis.

30 Pharisæi verò & Legis interpretes consilium Dei aspernati sunt adversus semetipsos, non baptizati ab eo.

31 Dixit præterea Dominus, Cui ergo assimilabo homines gentis istius? & cui rei similes sunt?

32 Similes sunt puerulis sedentibus in foro: qui acclamant alii aliis, & dicunt, Cecinimus vobis tibiis, & non saltâstis: lamentati sumus vobis, & non flevistis.

33 Venit enim Johannes Baptista, neque edens panem, neque bibens vinum, & dicitis, Dæmonium habet.

34 Venit filius hominis edens ac bibens, & dicitis, Ecce homo edax & vini potor, amicus publicanorum ac peccatorum.

35 Sed justificata est sapientia à filiis suis omnibus.

36 Rogavit autem eum quidam ex Pharisæis ut secum ederet: itaque ingressus domum Pharisæi, discubuit.

37 Et ecce mulier, quæ fuerat in urbe, peccatrix, cum cognovisset eum accumbere in domo Pharisæi, allato alabastro unguenti,

38 Et stans apud pedes ejus retrò, flens, cœpit lacrymis rigare pedes ejus, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabatur pedes ejus, & illo unguento ungebat.

39 Cùm autem id vidisset Pharisæus qui vocaverat eum, dixit apud se, Hic, si esset Propheta, nôsset utique quæ & qualis sit ea mulier quæ tangit ipsum: quòd *videlicet* sit peccatrix.

40 Tunc respondens Jesus dixit ei, Simon, habeo quiddam quod tibi dicam. At ille ait, Magister, dic.

41 Duo debitores, *inquit Jesus*, erant cuidam creditori: unus debebat denarios quingentos, alter vero quinquaginta.

42 Cum autem illi non essent solvendo, gratificatus est *debitum* utrisque. Horum igitur dic uter eum plus diliget?

43 Respondens verò Simon dixit, *Ille*, præsumo, cui plus gratificatus est. At ille dixit ei, Rectè judicâsti.

44 Et conversus ad mulierem dixit Simoni, Cernis hanc mulierem? ingressus sum domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis capitis sui extersit.

45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo ingressa est, non intermisit deosculari pedes meos.

46 Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos.

47 Cujus rei gratiâ, dico tibi, remissa esse multa illa ipsius peccata; nam dilexit multum: cui autem paululum remittitur, paululum diligit.

48 Dixit autem ei, Remissa sunt tibi peccata.

49 Et cœperunt qui simul accumbebant dicere apud se, Quis est hic qui etiam peccata remittit?

50 Dixit autem ad mulierem illam, Fides tua te servavit: vade cum pace.

CAP. VIII.

Mulieres Christo ministrant. Parabola de semine & de lucerna.

lucernâ. Item quatuor miracula.

ET factum est deinceps, ut ipse iter faceret oppidatim & vicatim, prædicans & evangelizans regnum Dei, & duodecim illi *erant* cum eo:

2 Et quædam mulieres quas sanaverat à spiritibus improbis & morbis; *nempe* Maria, quæ vocabatur Magdalene, ex quâ septem dæmonia exierant,

3 Et Johanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei ex iis quæ sibi suppetebant.

4 Cum autem multa turba conveniret, & qui in singulis urbibus erant proficiscerentur ad eum, dixit per parabolam,

5 Quidam sator exiit ut sereret semen suum: & inter serendum aliud cecidit secundum viam, & conculcatum est, & volucres cœli exederunt illud:

6 Et aliud cecidit in petram, & enatum exaruit, quia non habebat humorem:

7 Et aliud cecidit inter spinas, & simul enatæ spinæ suffocârunt illud:

8 Et aliud cecidit in terram bonam, & cùm enatum esset, edidit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, dicentes, quæ esset ista parabola?

10 Ipse verò dixit *eis*, Vobis datum est nôsse mysteria regni Dei: reliquis autem per parabolas *loquor*, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc parabola: Semen illud est sermo Dei.

12 Qui autem secundùm viam *semen excipiunt*, ii sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit sermonem è corde eorum, ne postquam crediderint, serventur.

13 Qui verò in petram, *ii sunt* qui cùm audierint, cum gaudio excipiunt sermonem: sed isti radices non habent, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis abscedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit, ii sunt qui audierunt, sed profecti, à solicitudinibus & divitiis ac voluptatibus vitæ suffocantur, nec fructus proferunt.

15 Quod autem in bonam terram *cecidit*, ii sunt qui in corde honesto ac bono auditum sermonem retinent, & fructum adferunt per tolerantiam.

16 Nemo porro, qui lucernam accenderit, operit eam vase, aut subter lectum ponit, sed candelabro imponit, ut qui ingrediuntur cernant lumen.

17 Non est enim *quicquam* occultum quod non sit futurum manifestum: nec celatum quod non sit futurum ut innotescat, & veniat in apertum.

18 Videte ergò quomodo audiatis: quisquis enim habet, dabitur ei, & quicunque non habet, etiam quod videtur habere tolletur ab eo.

19 Venerunt autem ad eum mater & fratres ejus, & non poterant cum convenire propter turbam.

20 Et annunciatum est ei, dicentibus *nonnullis*, Mater tua & fratres tui adstant foris, cupientes te videre.

21 Ipse verò respondens dixit, Mater mea, & fratres mei, ii sunt qui sermonem Dei audiunt, & eum præstant.

22 Factum est autem quodam die, ut ipse ingrederetur in navigium, ac discipuli ejus, & diceret eis, Transeamus ad ulteriorem

nteriorem ripam lacûs. Profecti sunt igitur.

23 Navigantibus autem eis ipitus est; & descendit turbo enti in lacum: & complebantur ac periclitabantur.

24 Accedentes autem excitaverunt eum, dicentes, præceptor, præceptor, perimus. Ipse verò experrectus objurgavit ventum ac fluctuationem aquæ, & cessaverunt, ûsque est tranquillitas.

25 Dixit autem eis, Ubi est des vestra? Metuentes autem irati sunt, dicentes alii ad ios, Quisnam iste est, ut ventis quoque & aquæ imperet, & auscultent ei?

26 Et navigarunt in regionem Gadarenorum, quæ est opposita ripâ Galilææ.

27 Ipsi autem egresso in ram, occurrit ex urbe vir uidam qui habebat dæmonia temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque ullâ domo manebat, sed in monumentis.

28 *Is* ergò cum vidisset Jeum, & exclamasset, accidit d *ad pedes*, & voce magnâ ixit, Quid mihi tecum, Jesu Fili Dei altissimi? rogo te ne me torqueas.

29 Mandabat enim illi spiritui impuro ut exiret ab eo homine, nam à multo tempore corripuerat eum: itaque vinctus *ille* catenis & pedicis, custodiebatur: sed diruptis vinculis agitabatur à dæmone in deserta.

30 Interrogavit autem eum Jesus, dicens, Quod tibi nomen est? Ipse verò dixit, Legio. Nam dæmonia multa ingressa erant in eum.

31 Et rogabant eum ne imperaret sibi ut abirent in abyssum.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum *dæmonia* ut *ipsis* permitteret in illos ingredi, Et permisit eis.

33 Egressa autem dæmonia ex eo homine, ingressa sunt in porcos: & grex ille ruit è præcipitio in lacum, & suffocatus est.

34 Cùm autem pastores vidissent quod factum fuerat, fugerunt: & profecti annunciarunt in urbem & in agros.

35 Exierunt igitur ut viderent quod factum erat: venerunt que ad Jesum, & invenerunt hominem illum à quo dæmonia exierunt, vestitum, ac sanæ mentis, ad pedes Jesu: & metuerunt.

36 Annunciaverunt autem ipsis etiam ii qui viderant, quomodo liberatus fuisset qui fuerat dæmoniacus.

37 Et rogavit eum tota multitudo circumjacentis regionis Gadarenorum ut discederet ab ipsis, quia magno metu tenebantur: ipse autem ingressus navigium reversus est.

38 Deprecatus est autem eum vir ille a quo dæmonia exierant, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, dicens,

39 Revertere domum tuam, & narra quanta tibi præstiterit Deus. Abiit igitur prædicans per totam urbem quanta sibi præstitisset Jesus.

40 Factum est autem ut cùm revertisset Jesus, exceperit eum turba: nam omnes expectabant eum.

41 Et ecce, venit quidam cui nomen Jairus, qui erat præfectus synagogæ: & accidens ad pedes Jesu, rogabat eum ut ingrederetur domum suam:

42 Quoniam erat ei unigenita filia quasi annorum duodecim, eaque moriebatur. Inter eundum verò turba coarctabat eum.

43 Mu-

43 Mulier autem quæ erat in fluxione sanguinis ab annis duodecim, & in medicos impenderat totum victum, nec ab ullo potuerat curari;

44 Cùm accessisset à tergo, tetigit fimbriam pallii ipsius: & illico substitit fluxio sanguinis ejus.

45 Tunc ait Jesus, Quis *est* qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus & qui cum eo erant, Magister, turba te constringit & opprimit, & dicis, Quis *est* qui me tetigit?

46 Jesus autem ait, Tetigit me aliquis, nam ego cognovi virtutem à me prodiisse.

47 Videns autem mulier illa se non latuisse, tremens venit, & accidens ei *ad pedes*, declaravit ei in conspectu totius populi, quam ob causam tetigisset eum, & quomodo sanata fuerat illicò.

48 Ipse verò dixit ei, Confide, filia; fides tua te servavit: vade cum pace.

49 Adhuc eo loquente, venit quidam à præfecto synagogæ, dicens ei, Mortua est filia tua: ne vexa magistrum.

50 Jesus autem *hoc* audito, respondit ei, Ne metue, crede solummodo, & servabitur.

51 Ingressus verò domum, non permisit ingredi quenquam, nisi Petrum & Jacobum & Johannem, & patrem ac matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant eam: ipse verò dixit, Ne flete: non est mortua, sed dormit.

53 Et deridebant eum, quòd scirent esse mortuam.

54 Ipse verò ejectis foràs omnibus, & prehensâ manu ejus, clamavit dicens, Puella, surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, ac surrexit illico: & *ipse* imperavit ut ei daretur quod ederet.

56 Et perculsi fuerunt parentes ejus: ipse verò mandavit eis ut nulli dicerent quod factum fuerat.

CAP. IX.

Commissio & missio duodecim Apostolorum. Miraculum quinque panum & duorum piscium. Quid vulgus & quid Apostoli de Christo sentiant. Præmonet Christus de morte & resurrectione sua. Transfiguratur. Dæmoniacum sanat. Contentionem de primatu reprimit. Zelum inconsideratum redarguit. Sequi se volentes instruit.

CONvocatis autem *Jesus* duodecim discipulis suis, dedit eis vim & potestatem in omnia dæmonia & morbos sanandi.

2 Misitque eos ut prædicarent regnum Dei, & sanarent infirmos.

3 Et dixit eis, Nihil sumite ad iter, neque virgas, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habete.

4 Et in quamcunque domum intraveritis, illic manete, & illinc exite.

5 Et quicunque non receperint vos, exeuntes ex urbe illâ, etiam pulverem à pedibus vestris excutite, *ut hoc sit* testimonium adversus eos.

6 Exeuntes igitur obibant singulos vicos, evangelizantes & sanantes *morbos* ubique.

7 Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæsitabat, propterea quod dicebatur à quibusdam Johannem suscitatum esse è mortuis:

8 A quibusdam verò, Eliam apparuisse: ab aliis autem, Pro-

Prophetam quemquam ex antiquis surrexisse.

9 Tunc ait Herodes, Joannem ego decollavi: quis est autem iste de quo ego talia audio? & studebat eum videre.

10 Reversi autem Apostoli narraverunt ei quæcunque fecerant: & ipse assumptis illis, secessit privatim in locum desertum urbis quæ vocatur Bethsaida.

11 Quod cùm cognovisset turba, secuta est eum: ipse autem excepit eos, & loquebatur eis de regno Dei: & eos qui curatione opus erat, sanabat.

12 Dies autem cœperat inclinare: & accedentes duodecim dixerunt ei, Dimitte turbam, ut abeuntes in circumjacentes vicos & agros, diversentur & inveniant cibaria: nam hic in loco deserto sumus.

13 Ipse verò dixit eis, Date ipsis vos quod edant: ipsi verò dixerunt, Non sunt nobis plus quam quinque panes & duo pisces, nisi nos profecti emamus toti huic populo escas.

14 Aderant enim quasi viri quinquies mille: Ait autem discipulis suis, Facite ut discumbant per singulos quosque discubitus quinquageni.

15 Ipsi igitur ita fecerunt, & discubuerunt omnes.

16 Ipse verò acceptis quinque illis panibus & duobus piscibus, suspiciens in cœlum, benedixit eis: & fregit, deditque discipulis ut apponerent turbæ.

17 Ederunt igitur omnes illi, & saturati sunt: & sublatum est quod superfuit ipsis fragmentorum, cophini duodecim.

18 Et factum est ut cum ipse seorsum oraret, erant unà cum eo discipuli: quos interrogavit, dicens, Quemnam esse me dicit turba?

19 Ipsi autem respondentes dixerunt, Johannem Baptistam: alii autem, Eliam: alii verò, Prophetam quempiam ex antiquis resurrexisse.

20 Dixit autem eis, Vos verò quem me esse dicitis? Respondens autem Petrus dixit, Christum illum Dei.

21 Ipse verò interminatus eis, mandavit ut nulli hoc dicerent;

22 Dicens, Oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus & principibus Sacerdotum, & Scribis; & interimi, & tertio die suscitari.

23 Dicebat autem omnibus, Si quis vult me sequi, abdicet seipsum, & attollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

24 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis verò perdiderit animam suam meâ causâ, is servabit eam.

25 Quid enim prodest cuipiam si lucretur universum mundum, seipsum autem perdat, sive sui ipsius exitio multetur?

26 Quem enim puduerit mei ac meorum sermonum, ejus pudebit Filium hominis quando venerit cum gloriâ suâ & Patris, sanctorumque Angelorum.

27 Dico autem vobis verò, Sunt quidam ex iis qui hic adstant, qui nequaquam gustabunt mortem usquedum viderint regnum Dei.

28 Factum est autem, cùm post hæc verba quasi dies octo *intercessissent*, ut assumptis Petro & Johanne & Jacobo, ascenderet in montem ad orandum,

29 Fa-

29 Facta est autem inter orandum species faciei ipsius alia, & vestitus ejus albus ac refulgens.

30 Et ecce, duo viri colloquebantur cum eo, qui erant Moses & Elias;

31 Qui visi cum gloriâ, dicebant ipsius exitum, quo futurum erat ut defungeretur in Hierusalem.

32 Petrus verò & qui cum ipso erant, gravati erant somno: cùm autem evigilâssent, viderunt gloriam ejus, & duos illos viros stantes cum eo.

33 Et factum est cùm illi discederent ab eo, ut diceret Petrus ad Jesum, Magister, bonum est nos hic esse: atque *adeò* faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Mosi, & unum Eliæ, nesciens quid diceret.

34 Hæc autem ipso dicente, extitit nubes quæ inumbravit illos: metuerunt autem dum illi ingrederentur in nubem.

35 Et vox extitit è nube, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille: ipsum audite.

36 Et postquam vox illa extitisset, inventus est Jesus solus: ipsi autem siluerunt, & nulli annunciarunt per id tempus quicquam eorum quæ viderant.

37 Factum est autem sequente die, ut cum ipsi descendissent è monte, occurreret ei turba multa.

38 Et ecce quidam è turbâ vociferatus est, dicens, Magister, deprecor te, respice ad filium meum: nam unigenitus est mihi.

39 Et ecce spiritus apprehendit eum, & *ipse* repente clamat, & *spiritus* discerpit eum spumantem, & vix abscedit ab eo, conterens eum.

40 Et deprecatus sum discipulos tuos ut ipsum ejicerent: sed non potuerunt.

41 Respondens autem Jesus ait, O gens incredula & perversa, quousque tandem ero apud vos, & sufferam vos? Adduc filium tuum huc.

42 Cùm autem adhuc accederet, allisit eum dæmonius & discerpsit. Objurgavit autem Jesus spiritum impurum & sanavit puerum: & reddidit eum patri suo.

43 Percellebantur igitur omnes super magnificâ Dei virtute: omnibus verò miratibus super omnibus quæ faciebat, dixit discipulis suis,

44 Reponite vos in aures vestras sermones istos: futurum est enim ut Filius hominis tradatur in manus hominum.

45 Ipsi verò ignorabant dictum istud, eratque ipsis occultum, adeo ut illud non sentirent: & metuebant eum interrogare de hoc dicto.

46 Incidit autem cogitatio inter eos, quis esset eorum maximus.

47 Jesus verò, visâ cogitatione cordis ipsorum, acceptum puerulum statuit apud se,

48 Et dixit eis, Quicunque exceperit puerulum hunc nomine meo, me excipit, & quicunque me exceperit, excipit eum qui me misit: nam qui minimus est inter vos, hic erit magnus.

49 Respondens autem Johannes ait, Magister, vidimus quendam sub nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia *te* non sequitur nobiscum.

50 Et dixit ei Jesus, Nolite prohibere *illum*: qui enim non est adversum nos, pro nobis est.

51 Factum est autem interim dum compleretur tempus quo sursum reciperetur, tu

ipse faciem suam direxit ad
undem Hierosolymam.
52 Misitque nuncios ante
aciem suam: qui profecti in-
ressi sunt in vicum Samari-
anorum, ut pararent ei *ho-*
spitium.
53 Sed *illi* non receperunt
um, quòd facies ejus esset
rofícíscentis Hierosolymam.
54 Cum autem hoc vidíssent
us discípuli Jacobus & Jo-
nnes, dixerunt, Domine, vis
mus ut ignis descendat è
lo, & consumat eos, ut
am Elias fecit?
55 Sed conversus Jesus, ob-
rgavit eos, dicens, Nescitis
alis spíritus vos sitis.
56 Filius enim hominis non
nit ut perderet animas ho-
ium, sed ut servaret. Abie-
nt igitur in alium vicum.
57 Factum est autem ut, pro-
icentibus ipsis, quidam in
i dixerit ei, Sequar te quo-
nque ieris, Domine.
58 Dixit autem ei Jesus,
pes habent lustra, & vo-
res cœli nidos: Filius au-
m hominis non habet ubi
ut reclinet.
59 Dixit verò ad alium
ndam, Sequere me. At ille
it, Domine, permitte mi-
ut primus abeam, ac sepe-
m patrem meum.
60 Dixit autem ei Jesus,
e ut mortui sepeliant mor-
os suos: Tu verò profectus
uncia regnum Dei.
61 Dixit autem etiam alius,
ar te, Domine: sed per-
e mihi prius ut valedicam
qui sunt domi meæ.
62 Ait autem ei Jesus, Ne-
qui manu suâ admotâ
o, respexerit ad ea quæ
si sunt, appositus est ad
um Dei.

CAP. X.

aginta discípuli adjun-
ntur duodecim Apostolis,
& Væ urbibus infidelibus de-
nunciatur. Quis proximus,
& quæ diversa studia Mar-
thæ & Mariæ.

POST hæc autem designavit Dominus etiam alios *discípulos* septuaginta, misitque eos binos ante faciem suam in omnem urbem & locum, quo futurum erat ut ipse veniret.

2 Dicebat igitur eis, Messis quidem multa, sed operarii pauci: deprecamini ergo dominum messis, ut emittat operarios in messem suam.

3 Abite, ecce, ego mitto vos ut agnos in medium luporum.

4 Ne portate crumenam, neque peram, neque soleas: & neminem in viâ salutaveritis.

5 In quamcunque domum ingrediamini, primùm dicite, Pax *esto* huic domui.

6 Quod si fuerit illic quispiam filius pacis, requiescet super eum pax vestra: sin minùs, ad vos revertetur.

7 Manete autem in eâ ipsâ domo, edentes & bibentes quæ ab ipsis *apposita fuerint*: dignus enim est operarius mercede suâ. Ne egredimini è domo in domum.

8 Sed & in quamcunque urbem ingressi fueritis, & exceperint vos, edite quæ apponuntur vobis.

9 Et sanate infirmos qui in eâ fuerint, & dicite eis, Appropinquavit ad vos regnum Dei.

10 In quamcunque autem urbem ingressi fueritis, & non exceperint vos, egressi in plateas ejus, dicite;

11 Etiam pulverem qui adhæsit nobis ex urbe vestra, vobis abstergimus: tamen hoc scitote, appropinquâsse ad vos regnum Dei.

12 Dico autem vobis, Sodomorum conditionem die illo tole-

tolerabiliorem fore quàm urbis illius.

13 Væ tibi, Chorazin, væ tibi Bethſaïda: nam ſi in Tyro & Sidone editæ fuiſſent virtutes quæ editæ ſunt apud vos, olim cum ſacco & cinere ſedentes reſipuiſſent.

14 Ideo Tyri & Sidonis tolerabilior erit conditio in judicio quàm veſtra.

15 Et tu, Capernaum, quæ uſque ad cœlum elata es, uſque ad inferos deprimêris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos aſpernatur, me aſpernatur: qui verò me aſpernatur, aſpernatur eum qui miſit me.

17 Reverſi ſunt autem ſeptuaginta cum gaudio, dicentes, Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis per nomen tuum.

18 *Ipſe* autem dixit eis, Spectabam Satanam, ut fulgur, è cœlo cadentem.

19 Ecce, do vobis poteſtatem calcandi ſerpentes & ſcorpiones, & ſupra omnem vim inimici, & nihil vos lædet.

20 Sed de eo ne gaudete quòd ſpiritus vobis ſubjiciantur: gaudete verò potius quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.

21 Eo ipſo momento exultavit Jeſus in ſpiritu, & dixit, Gloriam tibi tribuo, Pater, Domine cœli & terræ, quòd hæc occultâveris ſapientibus & intelligentibus; & detexeris ea infantibus; etiam Pater, quia ita libuit tibi.

22 Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo: & nemo novit quis ſit Filius, niſi Pater, & quis ſit Pater, niſi Filius, & cuicunque voluerit Filius *eum* revelare.

23 Et converſus ad diſcipulos, privatim dixit *eis*, Beati oculi qui vident quæ vos videtis.

24 Dico enim vobis, multi prophetas & reges cupivi videre quæ vos videtis, n viderunt; & audire quæ aud tis, nec audiſſe.

25 Tum ecce, quidam L gis interpres ſurrexit, tentan eum, & dicens, Magiſter, qui faciendo vitam æternam po fidebo?

26 At ille dixit ei, In Leg quid ſcriptum eſt? quomod legis?

27 Ille verò reſpondens d xit, Diliges Dominum Deu tuum ex toto corde tuo, ex totâ animâ tuâ, & ex tot viribus tuis, & ex totâ cog tatione tuâ: & proximum t um ut teipſum.

28 Tunc *ipſe* dixit ei, R ctè reſpondiſti: hoc fac vives.

29 Ille autem volens juſ ficare ſeipſum, dixit Jeſu, quis eſt meus proximus?

30 Excipiens autem *ſermonem* Jeſus dixit, Quidam deſcendebat ab Hieruſalem Jericho, & incidit in latr nes, qui exſpoliato eo & p gis impoſitis abierunt, *et* minece relicto.

31 Caſu autem ſacerdos qu dam deſcendit per eand viam: qui viſo eo, ex adve ſo præteriit.

32 Similiter & Levita, c veniſſet eo, & illum vidi præteriit ex adverſo.

33 Samaritanus autem qu dam iter faciens, venit eo, ipſo conſpecto, miſericord intimâ commotus eſt.

34 Et accedens obligav ejus vulnera, infundens o um ac vinum: & ipſum, i poſitum ſuo jumento, du in diverſorium, & ejus c ram egit.

35 Poſtero autem die a ens, prolatos duos denar dedit hoſpiti, & dixit

Curam ipsius age: & quodcunque præterea insumpseris, ego, cùm rediero, reddam tibi.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus fuisse illi qui incidit in latrones?

37 Ille autem dixit, Is qui usus est misericordiâ erga eum. Ait igitur ei Jesus, Abi, & tu fac similiter.

38 Factum est verò inter eundum, ut ipse ingrederetur in quendam vicum: mulier autem quædam Martha nomine excepit eum domum suam.

39 Et huic erat soror quæ vocabatur Maria, quæ etiam assidens ad pedes Jesu, audiebat ipsius sermonem.

40 Martha verò distrahebatur circa frequens ministerium: superveniens igitur ait, Domine, non est tibi curæ quòd soror mea dereliquit me ut sola ministrem? dic ergo ei ut me vicissim adjuvet.

41 Respondens autem dixit ei Jesus, Martha, Martha, sollicita es & satagis de multis:

42 Atqui uno opus est. Maria verò bonam partem elegit, quæ non auferetur ab eâ.

CAP. XI.

Christus docet orare. Dæmonium mutum ejicit. Docet qui sint beati, quæ signa improbis data, & quomodo lucidum fiat corpus. A Pharisæo invitatus, externam sanctimoniæ larvam increpat.

ET factum est, ut cùm ipse oraret quodam in loco, postquam cessâsset, diceret ei quidam ex ejus discipulis, Domine, doce nos orare, prout & Joannes docuit discipulos suos.

2 Dixit autem eis, Cùm oratis, dicite, PATER noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum: veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita etiam in terrâ.

3 Panem nostrum quotidianum da nobis in diem.

4 Et remitte nobis peccata nostra: nam & ipsi remittimus cuivis nobis aliquid debenti. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos ab illo improbo.

5 Dixit etiam eis, Quis vestrûm habebit amicum, & proficiscetur ad eum mediâ nocte, & dicet ei, Amice, da mihi mutuo tres panes;

6 Quoniam amicus meus venit de viâ ad me, & non habeo quod apponam ei.

7 Et ille intus respondens dicat, Ne mihi molestias præbe; jam ostium clausum est, & pueruli mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi.

8 Dico vobis, etiamsi non dederit ei experrectus, eò quòd amicus ejus sit: at certè propter importunitatem ejus experrectus dabit ei quotquot sunt ei opus.

9 Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

10 Quisquis enim petit, accipit; & qui quærit, invenit; & pulsanti aperietur.

11 Ecquis autem ex vobis pater, *si* filius *ab eo* petierit panem, lapidem ei dabit? aut si piscem, num pro pisce dabit ei serpentem?

12 Aut si petierit ovum, num dabit ei scorpium?

13 Si vos igitur qui mali estis, nôstis bona dona dare liberis vestris, quantò magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum Sanctum petentibus ab ipso?

14 Ejecit etiam dæmonium quod erat mutum: factum est autem, egresso dæmonio, locutus est ille mutus, & mirata est turba.

15 Quidam verò ex eis dixerunt, Per Beelzebulem principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

16 Et alii *eum* tentantes, signum è cœlo petebant ab eo.

17 Ipse verò cum nôsset cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum dissidens adversus sese, vastatur: & domus adversus sese *dissidens* cadit.

18 Quòd si etiam Satanas adversus seipsum dissidet, quomodo stabit regnum ejus? Nam dicitis, per Beelzebulem ejicere me dæmonia.

19 Quod si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri judices.

20 Sin autem digito Dei ejicio dæmonia, nempe antevertens pervenit ad vos regnum Dei.

21 Cùm validus quispiam armatus custodit aulam suam, in pace sunt quæ ipsi suppetunt:

22 Postquam verò quispiam eo validior superveniens vicerit eum, totam armaturam ejus tollit quâ confidebat, & spolia ejus distribuit.

23 Qui non est mecum, adversum me est: & qui non congregat mecum, spargit.

24 Cùm impurus spiritus exierit à quopiam, transit per arida loca, quærens requiem: & non inveniens, dicit, Revertar domum meam unde exivi.

25 Veniens igitur invenit eam versam & ornatam.

26 Tunc proficiscitur & assumit septem alios spiritus improbiores quam sit ipse, & ingressi habitant illic: sitque ultima conditio hominis illius deterior priore.

27 Factum est autem cum hæc diceret, attollens vocem quædam mulier è turbâ, dixit ei, Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 Ipse autem dixit, Imò verò beati qui audiunt sermonem Dei, & eum observant.

29 Cùm autem turba aggregaretur apud eum, cœpit dicere, Gens ista improba est: signum requirit; sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ.

30 Nam prout fuit Jonas signum Ninevitis, ita etiam erit Filius hominis isti genti.

31 Regina Austri surget in judicio cum viris gentis hujus, & condemnabit eos: quòd venerit ab ultimis terris ut audiret sapientiam Salomonis; & ecce, plus quam Salomon *est* hoc in loco.

32 Viri Ninevitæ exurgent in judicio cum gente ista, & condemnabunt eam: quòd ad præconium Jonæ resipuerint; & ecce plus quam Jonas *est* hoc in loco.

33 Nullus verò si lucernam accenderit, in occulto *eam* ponit *eam*, neque subter modium, sed in candelabrum, ut qui ingrediuntur, splendorem cernant.

34 Lucerna corporis est oculus: cum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: cùm verò malus fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35 Considera ergo num lumen quod in te est, tenebræ sint.

36 Itaque si corpus tuum totum lucidum *fuerit*, non habens aliquam partem tenebrosam, erit lucidum totum, ut cùm lucerna fulgore te illustrat.

37 Cùm autem *hæc* locutus esset, rogavit eum quidam Pharisæus ut pranderet apud se. Ingressus igitur recubuit.

38 Pharisæus verò cum *hoc* vi-

vidisset, admiratus est eum non prius ablutum fuisse ante prandium.

39 Dixit autem ei Dominus, Vos quidem Pharisæi exteriorem poculi patinæque partem purificatis: sed quod intra vos est, plenum est rapinâ & improbitate.

40 Desipientes, nonne qui fecit quod foris est, etiam id quod intus est fecit?

41 Imò, ea quæ penes vos sunt date *in* eleemosynam: & ecce, omnia erunt vobis munda.

42 Sed væ vobis Pharisæis, qui decimatis mentham & rutam, & quodvis olus; sed præteritis judicium & charitatem Dei: hæc autem oportuit facere & illa non omittere.

43 Væ vobis Pharisæis, qui diligitis primum consessum in conventibus, & salutationes in foris.

44 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi, hypocritæ, qui estis ut monumenta quæ non apparent, & *quæ* nesciunt ii qui super *ea* ambulant.

45 Respondens autem quidam ex Legis interpretibus, ait ei, Magister, cùm hæc dicis, etiam nos afficis injuriâ.

46 Ipse autem ait, Væ vobis quoque Legis interpretibus, quoniam oneratis homines oneribus difficilibus portatu, sed ipsi uno ex digitis vestris non attingitis onera.

47 Væ vobis, quoniam ædificatis monumenta Prophetarum, patres autem vestri interemerunt eos.

48 Nempe testimonio vestro ultrò consentitis factis patrum vestrorum: quoniam illi quidem eos interimerunt, vos autem ædificatis eorum monumenta.

49 Propterea etiam Sapientia Dei dixit, Mittam ad eos Prophetas & Apostolos, & ex ipsis *quosdam* interiment, & *quosdam* expellent;

50 Ut à gente istâ requiratur sanguis omnium Prophetarum effusus à jacto mundi fundamento,

51 A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem; profectò, dico vobis, requiretur ab hâc gente.

52 Væ vobis Legis interpretibus, quoniam sustulistis clavem cognitionis: ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis.

53 Cùm autem hæc eis diceret, cœperunt Scribæ & Pharisæi vehementer *ipsi* imminere, & eum allicere ad loquendum de multis:

54 Insidiantes ei, & cupidè venantes aliquid ex ipsius ore, ut eum accusarent.

CAP. XII.

Christus à fermento Pharisæorum, à timore hominum, ab avaritia & solicitudine terrenorum deterritat, jubetque ad regni sui præcursoria attendere.

1 Interea cum aggregata esset permultа turba, adeò ut alii alios conculcarent, cœpit dicere discipulis suis, Imprimis cavete vobis à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

2 Nihil enim opertum est, quod non detegatur: & *nihil* occultum, quod non innotescat.

3 Propterea quæ in tenebris dixistis, in luce audientur: & quod in aurem locuti estis in conclavibus, prædicabitur in solariis.

4 Dico autem vobis amicis meis, Ne metuite *vobis* ab iis qui interimunt corpus, & post-

ſtea, non habent quod ampliùs faciant:

5 Prædemonſtrabo autem vobis quem metuatis: metuite eum qui poſtquam interemit, autoritatem habet conjiciendi in gehennam: utique, dico vobis, hunc metuite.

6 Nonne quinque paſſerculi veneunt aſſariis duobus? & *tamen* unus ex iis non eſt in oblivione in conſpectu Dei.

7 Quinetiam capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. Ne igitur metuite: multis paſſerculis præſtatis.

8 Dico autem vobis, Quiſquis me agnoverit coram hominibus, Filius quoque hominis agnoſcet eum coram Angelis Dei.

9 Qui verò me abnegaverit in conſpectu hominum, abnegabitur in conſpectu Angelorum Dei.

10 Et quiſquis locutus fuerit adverſus Filium hominis, ei remittetur; ei verò qui adverſus Spiritum Sanctum blaſphemaverit, non remittetur ei.

11 Cùm autem adduxerint vos ad ſynagogas & ad magiſtratus ac poteſtates, ne ſoliciti eſtote quomodo aut quid pro defenſione allaturi, aut quid dicturi ſitis.

12 Spiritus enim Sanctus docebit vos eo ipſo momento, quæ oporteat dicere.

13 Dixit autem ei quidam è turbâ, Magiſter, dic fratri meo ut partiatur mecum hæreditatem.

14 Ipſe verò dixit ei, Heus tu, quis me vobis judicem aut partitorem præfecit?

15 Dixit igitur eis, Videte & cavete ab avaritiâ: nec enim cujuſquam vita ex iis quæ ipſi ſuppetunt, in eo ſita eſt ut redundet.

16 Dixit autem eis parabolam in hæc verba, Hominis cujuſdam divitis exuberârat regio.

17 Itaque ratiocinabatur apud ſe, dicens, Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos.

18 Et dixit, Hoc faciam: deſtruam horrea mea & majora ædificabo: & illic congregem omnes proventus meos, & bona mea:

19 Et dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona repoſita in annos multos: requieſce, ede, bibe, oblectare.

20 Dixit autem ei Deus, Deſipiens, hâc nocte animam tuam repetunt abs te: quæ verò paraſti cujus erunt?

21 Ita *eſt* qui theſaurum recondit ſibi, nec eſt in Deo dives.

22 Dixit autem diſcipulis ſuis, Propterea dico vobis, ne ſoliciti eſtote de animâ veſtrâ, quid eſuri ſitis, neque de corpore, quâ re ſitis indendi.

23 Anima plus eſt quàm alimentum, & corpus quàm indumentum.

24 Conſiderate corvos neque ſerere neque metere; quibus non eſt cella neque horreum, & *tamen* Deus alit eos: quanto vos præſtatis volucribus?

25 Quis autem ex vobis ſolicitè cogitando poteſt apponere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?

26 Itaque ſi ne rem quidem minimam *præſtare* poteſtis, quid de reliquis illis eſtis ſolliciti?

27 Conſiderate lilia, quomodo creſcant: non fatigantur neque nent: dico autem vobis ne Solomonem quidem in omni gloriâ ſuâ amictum fuiſſe ut unum illorum.

28 Quòd ſi herbam, quæ hodie eſt in agro, & cras

libanum immittitur, Deus ita circumvestit, quantò magis vos, exiguâ fide præditi?

29 Vos igitur ne quærite quid esuri sitis, & quid bibituri: & ne suspenso animo sitote.

30 Hæc enim omnia gentes mundi requirunt: Pater autem vester novit vos istis indigere.

31 Quin potius quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.

32 Ne metue, parve grex: nam libuit Patri vestro dare vobis regnum illud.

33 Vendite quæ habetis, & date eleemosynam: parate vobis crumenas quæ non vetescunt, thesaurum in cœlis qui nunquam deficiat, quò fur non appropinquat, & *ubi* tinea non corrumpit.

34 Ubi enim thesaurus vester est, illic & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri succincti, & *vestræ* lucernæ ardentes.

36 Et similes estote vos iis qui exspectant quando dominus suus regressurus sit à nuptiis, ut cùm venerit ac pulsaverit, statim aperiant ei.

37 Beati servi illi, quos cùm venerit dominus invenerit vigilantes. Amen dico vobis, præcinget se & faciet ut discumbant, & accedens ministrabit eis.

38 Et si venerit in secundâ vigiliâ, & si in tertiâ vigiliâ venerit, atque ita invenerit, beati sunt servi illi.

39 Hoc autem scitote, si sciret paterfamilias quâ horâ fur venturus sit, vigilaret, nec sineret perfodi domum suam.

40 Et vos igitur estote parati: quia qua horâ non putatis Filius hominis venit.

41 Dixit autem ei Petrus, Domine, nobis dicis hanc parabolam, an etiam omnibus?

42 Dixit autem Dominus, Quisnam est fidus dispensator ac prudens, quem dominus constituet supra familitium suum ut tempore præstituto det demensum?

43 Beatus servus ille, quem, cum venerit dominus, invenerit ita facientem.

44 Verè dico vobis, supra omnia quæ sibi suppetunt, præficiet eum.

45 Quòd si dixerit servus ille in corde suo, Tardat dominus meus adventum: cœperitque cædere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46 Veniet dominus servi illius eo die quo *ipsum* non exspectat, & eâ horâ quam non novit: & separabit eum, partemque cum incredulis ei statuet.

47 Ille autem servus qui novit voluntatem domini sui, & neque *se* comparavit, neque fecit ex ejus voluntate, cædetur multis *plagis*:

48 Qui verò non novit & fecit digna plagis, cædetur *plagis* paucis: Porrò cuicunque multum datum fuerit, multum repetetur ab eo, & apud quem depositum fuerit multum, amplius reposcetur ab eo.

49 Ignem veni missurus in terram, & quid volo si jam accensus est?

50 Sed baptismo oportet me baptizari, & quomodo constringor usquequo *hoc* perficiatur?

51 Putatis me advenisse pacem daturum in terrâ? non, dico vobis, imò dissidium.

52 Erunt enim ex hoc *tempore* quinque in unâ domo dissidentes, tres adversus duos, & duo adversus tres.

53 Dissidebit pater adversus filium, & filius adversus pa-

patrem: mater adversus filiam, & filia adversus matrem: socrus adversus nurum suam, & nurus adversus socrum suam.

54 Dicebat autem etiam turbæ, Cùm videritis nubem exorientem ab Occasu, statim dicitis, Imber venit: & ita fit.

55 Et cum Austrum flantem, dicitis, Æstus erit: & fit *æstus*.

56 Hypocritæ, faciem terræ & cœli nostis explorare: hoc autem *præsitutum* tempus qui fit ut non exploretis?

57 Cur autem & per vos ipsos non discernitis quod justum est?

58 Enimverò dum abis cum adversario tuo ad magistratum, da operam in via ut libereris ab eo: ne pertrahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor conjiciat te in carcerem.

59 Dico tibi, Non exibis illinc usquequo ultimum etiam minutum reddideris.

CAP. XIII.

Exemplis & similitudine ad respiscentiam exhortatio. Mulier sabbato sanatur. Parabola grani sinapis, & fermenti. Salvandi difficultas, & luctus Christi super Hierusalem.

ADfuerunt autem eò ipso tempore quidam annunciantes ei de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum ipsorum sacrificiis.

2 Et respondens Jesus dixit eis, Putatis hos Galilæos præ omnibus Galilæis peccatores fuisse, quòd talia passi sint?

3 Nequaquam, dico vobis: imò nisi resipiscatis, omnes itidem peribitis.

4 Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloam, & quos interemit, putatis debitores fuisse præ omnibus hominibus qui habitabant Hierosolymis?

5 Nequaquam, dico vobis: imò nisi resipiscatis, omnes similiter peribitis.

6 Dixit autem hanc parabolam, Ficum habebat quidam plantatam in vinea sua: & venit quærens fructum in ea, neque invenit.

7 Dixit autem vinitori, Ecce, anni tres sunt *ex quo* venio quærens fructum in ficu ista, & non invenio: excinde eam: quorsum etiam terram inutilem reddit.

8 Ille verò respondens dixit ei, Domine, sine eam etiam hoc anno, usquequo fodero circum eam, & misero stercus.

9 Et si quidem tulerit fructum, *sines*: sin minus, postea excindes eam.

10 Docebat autem in quadam synagoga Sabbato.

11 Et ecce, mulier adfuit, habens spiritum infirmitatis *ab* annis decem & octo: eratque incurva, nec prorsus *sese* poterat surrigere.

12 Ipsam autem Jesus visam advocavit, & dixit ei, Mulier, soluta es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit ei manus: & illicò surrecta est, & glorificabat Deum.

14 Respondens autem præfectus synagogæ, indignans quòd Sabbato sanâsset Jesus, dixit turbæ, Sex dies sunt quibus oportet operari: his ergo *diebus* venite & curamini, & non die Sabbati.

15 Respondit ergo ei Dominus, & dixit, Hypocrita, unusquisque vestrum Sabbato nonne solvit bovem suum aut asinum à præsepi, & abducit aquatum?

16 Hanc autem filiam Abrahami, quam vinxerat Satanas, ecce decem & octo annos, non op-

portuit à vinculo isto solvi die Sabbati?

17 Et cum hæc diceret, pudebant omnes qui se opponebant ei: tota verò turba gaudebat super omnibus illis gloriosis rebus quæ fiebant ab eo.

18 Dixit autem *Jesus*, Cui rei similè est regnum Dei, & cui illud assimilabo?

19 Simile est grano sinapis, quod acceptum quispiam misit in hortum suum: & crevit, & evasit in arborem magnam, & volucres cœli nidulatæ sunt in ejus ramis.

20 Et rursum dixit, Cui rei assimilabo regnum Dei?

21 Simile est fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usquequo fermentaretur tota.

22 Peragrabat igitur singulas urbes & vicos, docens, & iter faciens Hierosolymam.

23 Dixit autem ei quidam, Domine, num pauci sunt qui servantur? Ipse verò dixit eis,

24 Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt:

25 Ex quo *videlicet* surrexerit paterfamilias, & occluserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostium, dicentes, Domine, Domine, aperi nobis: qui respondens dicet vobis, Nescio vos unde sitis:

26 Tunc incipietis dicere, Edimus in tui conspectu & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

27 Et dicet, Dico vobis, nescio unde vos sitis: abscedite à me omnes qui datis operam iniquitati.

28 Illic erit fletus & stridor dentium, cùm videritis Abraham, & Isaac, & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem ejici foras.

29 Tunc venient *homines* ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Austro: & discumbent in regno Dei:

30 Et ecce, sunt ultimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt ultimi.

31 Eo ipso die accesserunt quidam Pharisæi, dicentes, Exi & abi hinc: nam Herodes vult te interimere.

32 Tunc ait eis, Profecti dicite vulpi isti, Ecce, ejiciam dæmonia, & sanationes peragam hodie & cras: tertia autem die consummabor.

33 Veruntamen oportet me hodie & cras & perendie iter facere: quia non contingit ut Propheta pereat extra Hierusalem.

34 Hierusalem, Hierusalem, quæ interimis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina pullitiem suam sub alas, & noluisti?

35 Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta. Amen autem dico vobis, Non videbitis me usquedum venerit *tempus* cùm dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAP. XIV.

Sanatio Hydropici sabbato. Sermones convivales Christi, ejusque præmonitio ad sui imitatores.

ET factum est, ut cùm veniret domum cujusdam ex primoribus Pharisæis sabbato ad edendum panem, ipsi observarent eum.

2 Et ecce, quidam hydropicus aderat coram eo.

3 Tum respondens Jesus dixit Legis interpretibus & Pharisæis in hæc verba, Licetne curare sabbato?

4 Illi verò tacuerunt. Tum ipse prehendit eum, sanavit, & dimisit.

5 Et respondens eis, dixit, Quis vestrûm *si ipsius* asinus aut bos in puteum incidat, non statim extrahet eum die sabbati?

6 Et non poterant ei ex adverso ad ista respondere.

7 Dixit autem parabolam iis qui vocati fuerant, attendens quomodo primos recubitus eligerent, dicens eis,

8 Cum vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne discumbito primo loco: ne forte honoratior te sit vocatus ab eo;

9 Et is qui te & illum vocavit veniens dicat tibi, Da huic locum: & tunc incipias cum ignominiâ ultimum locum tenere.

10 Sed cùm vocatus fueris, vade discubitum in ultimum locum, ut cùm venerit qui te vocavit, dicat tibi, Amice, ascende altiùs: tunc erit tibi gloria in conspectu eorum qui tecum discumbunt.

11 Nam quisquis se extollit, deprimetur: & qui se depresserit, extolletur.

12 Dicebat autem etiam ei à quo fuerat ipse vocatus, Cùm feceris prandium aut cœnam, ne vocato amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos divites: nequando & ipsi te vicissim vocent, ac retribuatur tibi gratia.

13 Sed cùm facis epulum, voca mendicos, mancos, claudos, cæcos:

14 Et beatus eris, quia non possunt *gratiam* retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 Hæc autem cùm audisset quidam ex iis qui simul discumbebant, dixit ei, Beatus qui edet panem in regno Dei.

16 Ipse autem dixit ei, Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos:

17 Misitque servum suum hora cœnæ, ut diceret vocatis, Venite, quia jam parata sunt omnia.

18 Et omnes cœperunt uno *ore* se excusare. Primus dixit ei, Agrum emi, & necesse habeo exire, & eum inspicere: rogo te, habe me excusatum.

19 Et alter dixit, Juga boum emi quinque, & proficiscor ad probandum ea: rogo te, habe me excusatum.

20 Et alius dixit, Uxorem duxi, & propterea non possum venire.

21 Cùm igitur servus ille advenisset, annunciavit ista Domino suo. Tum iratus paterfamilias dixit servo suo, Exi citò in plateas, & vicos urbis, & mendicos ac mancos claudosque & cæcos huc introducito.

22 Et ait servus, Domine, factum est ut imperâsti, & adhuc locus est.

23 Tunc ait Dominus servo, Abi ad vias & sepes, & coge ingredi ut impleatur domus mea.

24 Dico enim vobis, neminem virorum illorum qui vocati fuerant gustaturum cœnam meam.

25 Ibat autem turba multa cum eo: & conversus dixit eis,

26 Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem, & uxorem, liberos, & fratres, & sorores, atque adeò etiam animam suam, non potest meus esse discipulus.

27 Et quisquis non portat crucem suam, & sequitur me, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim ex vobis, à velit turrim ædificare, non priùs considens computat sumptum, an habeat quæ ad ejus perfectionem *requirantur*?

29 Ut ne postquam fundamenta posuerit

rit fundamentum, & nequiverit eam perficere, omnes qui spectârint, incipiant illi illudere,

30 Dicentes, Homo iste cœpit ædificare, & nequivit *ædificium* perficere.

31 Aut quis rex proficiscens, ut committat prælium adversus alterum regem, non priùs consultat considens, an possit cum decem millibus occurrere illi qui cum viginti millibus venit adversus ipsum?

32 Alioquin, cùm adhuc ille procul est, legatione missâ, rogat ea quæ ad pacem spectant.

33 Sic ergo quisquis vestrum non valedicit omnibus bonis suis, non potest meus esse discipulus.

34 Bonus est sal: si verò sal infatuatus fuerit, quo condietur?

35 Neque ad terram, neque ad sterquilinium appositus est, foràs eum abjiciunt. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

CAP. XV.

Tres parabolæ de ove & drachmâ perditis, filioque prodigo.

ACcedebant autem ad eum omnes Publicani & peccatores ut eum audirent.

2 Et murmurabant Pharisæi & Scribæ, dicentes, Iste peccatores recipit, & edit cum eis.

3 Ipse verò locutus est ad eos hanc parabolam, dicens:

4 Quis ex vobis, si habeat centum oves, & perdiderit unam ex illis, non derelinquit illas nonaginta novem in deserto, & abit ad eam quæ perit, usquedum eam inventus erit?

5 Et *cum* inventus imponit in humeros suos gaudens.

6 Veniensque domum convocat amicos & vicinos, dicens eis, Gratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat.

7 Dico vobis, ita fore gaudium in cœlo super uno peccatore resipiscente, *magis* quàm super nonaginta novem justis, quibus non opus est resipiscentiâ.

8 Aut quæ mulier, si habeat drachmas decem, & perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam, & verrit domum, quæritque accuratè usquequo *eam* invenerit?

9 Et *cum* inventa, convocat amicas ac vicinas, dicens, Gratulamini mihi: quia inveni drachmam quam perdideram.

10 Ita dico vobis, gaudium est in conspectu Angelorum Dei super uno peccatore resipiscente.

11 Ait autem, Quidam habebat duos filios:

12 Quorum junior dixit patri, Pater, da mihi partem substantiæ *quæ* me attinentem. *Ille* igitur divisit eis facultates.

13 Post dies autem non multos, congregatis omnibus, junior ille filius peregre profectus est in regionem longinquam: & illic dissipavit substantiam suam, profusè vivendo.

14 Cùm autem omnia ipse consumpsisset, orta est fames valida in regione illâ: & ipse cœpit *egere* deficiens.

15 Abiit igitur & adhæsit uni ex civibus regionis illius: qui misit eum in agros suos ut pasceret porcos.

16 Et desiderabat implere ventrem suum siliquis quas edebant porci: & nemo ei dabat.

17 Cùm autem ad se rediisset, dixit, Quot mercenarii patris mei redundant panibus, ego verò fame pereo!

18 Surgens proficiscar ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccavi in cœlum & in tuo conspectu:

19 Neque ampliùs sum dignus vocari filius tuus: fac me ut unum ex mercenariis tuis.

20 Surgens igitur contendit ad patrem suum. Cùm autem adhuc longè abesset, vidit eum pater ipsius, & intimâ misericordiâ motus est: & accurrens incidit in collum ejus, & deosculatus est eum.

21 Dixit autem ei filius, Pater, peccavi in cœlum & in tuo conspectu, neque dignus sum ampliùs vocari filius tuus.

22 Dixit verò pater servis suis, Proferte stolam illam præcipuam, & induite eum, & indite annulum in manum ejus, & soleas in pedes:

23 Et adducitum vitulum illum fagitatum mactate, & edentes oblectemur;

24 Quia filius iste meus mortuus erat, & revixit; perieratque, & inventus est. Cœperunt igitur iete oblectare.

25 Erat autem filius ille ipsius senior rure: qui ut veniens appropinquavit domui, audivit concentum & choros:

26 Et vocatum unum ex pueris percontatus est quid istud esset.

27 Is verò dixit ei: Frater tuus venit, & mactavit pater tuus vitulum illum fagitatum, quòd valentem illum recepera.

28 Indignatus est autem *ille*, nec voluit introire. Pater ergo ipsius egressus advocabat eum.

29 Ipse verò respondens dixit patri, Ecce, tot annos servio tibi, nec unquam præceptum tuum sum transgressus; nec unquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis oblectarer.

30 Sed cùm filius iste tuus, qui abligurivit victum tuum cum meretricibus, venit, mactàsti ei vitulum illum fagitatum.

31 Ipse verò dixit ei, Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.

32 Exhilarari & gaudere oportebat, quòd frater tuus hic mortuus erat, & revixit; perieratque, & inventus est.

CAP. XVI.

Parabola dispensatoris iniqui; divortium; dives epulo & Lazarus,

Dixit autem etiam discipulis suis, Fuit homo quidam dives, qui habebat dispensatorem: & is delatus est apud eum, ut qui dissiparet quæ ipsi suppetebant.

2 Vocavit eum igitur, & dixit ei, Quid istud audio de te? redde rationem dispensationis tuæ: non enim poteris ampliùs esse dispensator.

3 Dixit autem apud se dispensator, Quid faciam, cùm Dominus meus auferat à me dispensationem? fodere nequeo, mendicare pudet.

4 Novi quid sim facturus, ut cum amotus fuero à dispensatione, recipiant me *in quibus* domum suam.

5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui dixit primo, Quantum debes domino meo?

6 Is autem ait, Centum batos olei. Tum ille dixit ei, Accipe tabulas tuas, & sede citò, & scribe quinquaginta.

7 Deinde alii dixit, Tu verò quantum debes? Is autem ait, Centum coros tritici. Tum ipse dixit ei, Accipe tabulas tuas, & scribe octoginta.

8 Et laudavit dominus ille dispensatorem injustum, quòd prudenter fecisset. Certè filii hujus seculi prudentiores sunt filiis lucis in suo genere.

9 Et etiam ego vobis dico, Facite vobis amicos ex mamonâ injusto: ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna illa tabernacula.

10 Qui fidelis est in pauco, etiam in multo fidelis est; & qui in pauco injustus est, etiam in multo injustus est.

11 Itaque si in fallaci mamonâ fideles non fuistis, veram *mammam* quis credet vobis?

12 Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?

13 Nullus servus potest duobus dominis servire: aut enim unâm odio habebit, & alterum diliget; aut uni adhærebit, & alterum contemnet: non potestis Deo servire & mamonæ.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisæi, qui erant avari: & irridebant eum.

15 Tunc dixit eis, Vos estis qui justificatis vos ipsos in hominum conspectu: Deus autem novit corda vestra: quia quod apud homines sublime est, abominatio est in conspectu Dei.

16 Lex & Prophetæ usque ad Johannem: ab eo tempore regnum Dei evangelizatur, & quisque in illud vi perrumpit.

17 Facilius est autem cœlum & terram præterire, quam Legis unum apicem excidere.

18 Quisquis dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & quisquis à viro dimissam ducit, mœchatur.

19 Cæterùm quidam erat dives, qui induebatur purpurâ & byssô, & festè oblectabatur quotidie splendidè.

20 Erat verò quidam mendicus, nomine Lazarus, qui projectus erat ad vestibulum ejus, ulcerosus,

21 Et deziderans saturari micis quæ cadebant è mensâ divitis: sed & canes veniebant ac lingebant ejus ulcera.

22 Factum est autem ut moreretur mendicus, & asportaretur ab Angelis in sinum Abrahami: mortuus est verò etiam dives, ac sepultus est.

23 Et apud Inferos sublatis oculis suis, cùm esset in tormentis, vidit Abrahamum è longinquo, & Lazarum in sinu ejus.

24 Tum ipse clamans dixit, Pater Abrahame, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digitum suum in aquam, & refrigeret linguam meam: quoniam crucior in hâc flammâ.

25 Dixit autem Abrahamus, Fili, memento te bona tua recepisse in vitâ tuâ, & Lazarum similiter mala: nunc autem hic solamen recipit, tu verò cruciaris.

26 Et ad hæc omnia, inter nos & vos hiatus ingens constitutus est, ut ii qui volunt hinc tranire ad vos, non

possint, neque istinc huc transire.

27 Dixit autem *ille*, Rogo te igitur, pater, ut eum mittas domum patris mei.

28 Habeo enim quinque fratres, ut *hæc* attestetur eis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormenti.

29 Dicit ei Abrahamus, Habent Mosen & Prophetas: audiant eos.

30 Ille verò dixit, Non, pater Abrahame: sed si quis e mortuis abierit ad eos, resipiscent.

31 Abrahamus autem dixit ei, Si Mosen & Prophetas non audiunt, ne siquidem quispiam ex mortuis resurgat, persuadebuntur.

CAP. XVII.

Scandalum vitandum: Ignoscentia commendata: Decem leprosi sanati: Regnum Dei quomodo veniet, & quo mundi statu apparebit filius hominis.

AIT autem discipulis, Contingere non potest ut non eveniant offendicula: sed væ illi per quem eveniunt.

2 Expedit ei si mola asinaria circumponatur collo ejus, & abjectus fuerit in mare, *potius* quam ut sit offendiculo uni ex parvis istis.

3 Cavete vobis: Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & si resipuerit, remitte ei.

4 Et si septies *in* die peccaverit in te, & septies *in* die revertatur ad te, dicens, Resipui: remittes ei.

5 Tunc dixerunt Apostoli Domino, Adde nobis fidem.

6 Dixit autem Dominus, Si haberetis fidem quantulum est granum sinapis, dicere-tis huic sycamino, Eradicator, & plantator in mari: & obediret vobis.

7 Quis autem vestrûm habet servum arantem, aut pascentem, qui regresso ab agro dicat statim, Accede, & recumbe?

8 Imò nonne dicit ei, Para quod cœnem, & præcinctus ministra mihi usquedum edero ac bibero; & postea edito tu & bibito?

9 Num gratiam habet servo illi quia fecit quæ ipsi edicta fuerant? non puto.

10 Ita & vos, cùm feceritis omnia quæ edicta sunt vobis, dicite, Servi inutiles sumus: nam quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est, inter eundum Hierosolymam, ut ipse tranfiret per mediam Samariam & Galilæam.

12 Cùm autem ingrederetur in quendam vicum, occurrerunt ei decem viri, leprosi, qui steterunt procul:

13 Et sustulerunt vocem, dicentes, Jesu magister, miserere nostri.

14 Qui cum eos vidisset, dixit eis, Profecti ostendite vos sacerdotibus. Et factum est ut inter eundum purificati sint.

15 Unus autem ex ipsis ut vidit se sanatum esse, revertit, glorificans Deum voce magnâ.

16 Et procidit in faciem ad pedes ejus, gratias ei agens: eratque ille Samaritanus.

17 Respondens autem Jesus dixit, Nonne decem *illi* purificati sunt? novem autem illi ubi *sunt*?

18 Non sunt reperti qui redierunt, ut retribuerent gloriam Deo, nisi alienigena ille.

19 Et

19 Et dixit ei, Surge, & abi: fides tua te servavit.

20 Interrogatus autem à Pharisæis quando venturum esset regnum Dei? respondit eis & dixit, Non veniet regnum Dei ita ut observari possit.

21 Neque dicent, Ecce hic, aut, Ecce illic; ecce enim, regnum Dei intus habetis.

22 Dixit autem discipulis, Veniet tempus cùm desiderabitis videre unum ex diebus Filii hominis, nec videbitis.

23 Et dicent vobis, Ecce hic, aut, Ecce illic: *sed* ne abite, neque prosequimini.

24 Nam sicut fulgur coruscans ex *una* regione quæ sub cœlo est, in *alteram* quæ sub cœlo est, splendet: ita erit & Filius hominis die suo.

25 Sed priùs oportet eum multa pati, & reprobari à gente ista.

26 Et prout factum est in diebus Noe, ita erit etiam diebus Filii hominis.

27 Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum, ad eum usque diem quo introiit Noe in arcam: venitque diluvium, & perdidit omnes.

28 Similiter etiam ut accidit in diebus Lot: edebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant.

29 Quo autem die Lot exiit Sodomis, pluit ignem & sulphure è cœlo, & omnes perdidit.

30 Secundum hæc erit dies quo Filius hominis detegetur.

31 In illo die qui fuerit in solario, & vasa ejus in ipsâ domo, ne descendat ad ea tollenda: & qui in agro, similiter non revertatur retrorsum.

32 Memineritis uxoris Lot.

33 Quicunque studuerit animam suam servare, perdet eam: & quicunque eam perdiderit, vivificabit eam.

34 Dico vobis, illâ nocte erunt duo in lecto uno: unus accipietur, & alter relinquetur.

35 Duæ erunt molentes simul: una accipietur, & altera relinquetur.

36 Duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

37 Tunc respondentes dicunt ei, Ubi, Domine? Ipse verò dixit eis, Ubi corpus, illic congregabuntur aquilæ.

CAP. XVIII.

Exemplo viduæ & publicani commendantur assiduitas & humilitas orationis. Pueruli Christus amplectitur. Terrentur qui pecunias possident, & confortantur qui omnia reliquerunt.

DIxit autem eis etiam parabolam *hunc finem habentem*, quòd oporteret ipsos semper orare, nec segnes esse:

2 Dicens, Judex quidam erat in quadam urbe, qui Deum non timebat, nec quenquam reverebatur:

3 Erat autem in illâ urbe quædam vidua, quæ venit ad eum, dicens, Vindica me ab adversario meo.

4 Ille autem noluit per *multum* tempus: postea verò dixit apud se, Etsi Deum non timeo, nec quenquam revereor,

5 Tamen quia molestiam mihi præbet vidua ista, vindicabo eam, ne tandem veniens, obtundat me.

6 Ait autem Dominus, Audite quid judex ille injustus dicat:

7 Deus autem non vindicabit electos suos vociferantes ad ipsum die ac nocte, et-

etiamsi iram cohibeat super ipsis?

8 Dico vobis, Vindicabit eos cito. Veruntamen Filius hominis cùm venerit, num reperturus est fidem in terrâ?

9 Dixit autem etiam quibusdam qui sibi persuaserant se justos esse, & pro nihilo habebant reliquos, parabolam istam:

10 Homines duo ascenderunt in templum ad orandum; unus Pharisæus, & alter Publicanus.

11 Pharisæus confistens secum hæc orabat, Deus, gratias ago tibi quòd non sim ut reliqui homines, rapaces, injusti, mœchi; vel etiam ut iste Publicanus.

12 Jejuno bis hebdomade, decimo quæcunque possideo.

13 Publicanus autem procul stans nolebat vel oculos in cœlum attollere: sed cædebat pectus suum, dicens, Deus, placator mihi peccatori.

14 Dico vobis, descendit iste justificatus domum suam *potiùs* quàm ille: quia quicunque se extollit, deprimetur, & qui sese deprimit, extolletur.

15 Adferebant autem ad eum etiam infantes, ut eos tangeret: cùm autem hoc vidissent discipuli, objurgârunt eos.

16 Jesus verò cùm puerulos advocâsset, dixit, Sinite puerulos venire ad me, & eos ne prohibete: talium est enim regnum Dei.

17 Amen dico vobis, Quicunque non exceperit regnum Dei tanquam puerulus, nequaquam introibit in illud.

18 Tunc interrogavit eum quidam ex primoribus, dicens, Magister bone, quid faciendo vitam æternam possidebo?

19 Dixit autem ei Jesus, Cur me dicis bonum? nemo bonus, nisi unus, *nempe* Deus.

20 Præcepta nôsti, Ne mœchare, Ne occidito, Ne furare, Ne falsum testimonium dicito, Honora patrem tuum & matrem tuam.

21 Ille autem dixit, Hæc omnia observavi à juventute meâ.

22 Jesus verò his auditis dixit ei, Adhuc unum tibi deest: omnia quæ habes vende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & adesdum sequere me.

23 At ille, his auditis, valde tristis factus est: nam dives erat valde.

24 Cùm autem vidisset Jesus eum valde tristem factum, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent, introibunt in regnum Dei?

25 Facilius est enim camelum per foramen acûs intrare, quam divitem in regnum Dei intrare.

26 Qui verò istud audierant, dixerunt, Et quis potest servari?

27 Ipse autem dixit, Quæ fieri non possunt apud homines, fieri possunt apud Deum.

28 Dixit autem Petrus, Ecce, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

29 Ipse verò dixit eis, Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos, regni Dei causâ,

30 Qui non recepturus sit multiplicia in hoc tempore, & in seculo venturo vitam æternam.

31 Jesus autem assumptis illis

illis duodecim, dixit eis, Ecce, ascendimus Hierosolymam, & perficientur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.

32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conspuetur.

33 Et postquam eum flagellaverint, interiment: sed die tertiâ resurget.

34 Ipsi verò nihil horum intellexerunt: eratque ista verba ipsis occulta, nec cognoverunt quæ dicebantur.

35 Factum est autem ut dum ipse appropinquaret Jericho, cæcus quidam sederet apud viam, mendicans.

36 Cùm igitur is audisset turbam prætereuntem, percontabatur quid hoc esset.

37 Annunciaverunt autem ei, Jesum Nazarenum transire.

38 Tunc vociferatus est, dicens, Jesu, fili Davidis, miserere mei.

39 Et qui præibant, objurgabant eum ut sileret: ipse verò multo magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

40 Jesus autem cùm substitisset, jussit eum adduci ad se: & cùm is appropinquasset, interrogavit eum,

41 Dicens, Quid tibi vis faciam? Ille verò dixit, Domine, ut visum recipiam.

42 Et Jesus dixit ei, Recipito visum: fides tua te servavit.

43 Illicò igitur visum recepit, ac sequebatur eum glorificans Deum: & totus populus, cùm hoc vidisset, tribuit laudem Deo.

CAP. XIX.

Zacchæus salvatur. Parabola de decem minis. Christi ingressus in urbem, ejusque lacrymæ, & zelus erga domum Dei.

JEsus autem ingressus Jericho, transibat.

2 Et ecce, quidam nomine vocatus Zacchæus, & qui Magister erat publicanorum, & is dives erat:

3 Studebatque videre quis esset Jesus: nec poterat præ turbâ, quòd staturâ parvus esset:

4 Præcurrens igitur ascendit in sycomorum, ut eum videret; quoniam futurum erat ut illâc transiret.

5 Ut autem venit ad eum locum, suspiciens Jesus vidit eum, & dixit ei, Zacchæe, festinans descende: hodie enim domi tuæ oportet me manere.

6 Tum is festinans descendit, & excepit eum gaudens.

7 Et omnes cùm hoc vidissent murmurabant, dicentes eum ingressum esse ad hominem peccatorem ut *ibi* diversaretur.

8 Adstans autem Zacchæus dixit Domino, Ecce, dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid cuipiam per calumniam eripui, reddo quadruplum.

9 Dixit autem ei Jesus, Hodie salus huic domui contigit, eò quòd ipse quoque sit filius Abrahamu.

10 Venit enim Filius hominis ut quærat & servet quod perierat.

11 Hæc autem ipsis audientibus, pergens, dixit parabolam, eò quòd esse prope Hierosolymam, & quod putarent fore ut illico regnum Dei appareret.

12 Dixit ergo, Homo quidam nobilis profectus est in regionem longinquam, ut acciperet

ciperet sibi regnum, ac reverteretur.

13 Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem minas, & dixit eis, Negotiamini, donec veniam.

14 Cives autem ejus oderant eum, miserúntque legationem post eum, dicentes, Nolumus hunc regnare super nos.

15 Et factum est cùm is rediisset, accepto regno, jussit vocari servos illos ad se, quibus dederat pecuniam: ut cognosceret quid quis negotiando consecisset.

16 Adfuit autem primus, dicens, Domine, mina tua decem minas lucrifecit.

17 *Ille* autem ait ei, Bene *est*, serve bone: quia in minimo fuisti fidelis, habeto potestatem in decem urbes.

18 Et alter venit, dicens, Domine, mina tua confecit quinque minas.

19 *Ille* verò & isti dixit, Tu quoque præesto quinque urbibus.

20 Et alius venit, dicens, Domine, ecce mina tua quam habui sepositam in sudario.

21 Metui enim te, quòd homo sis austerus: aufers quod non deposuisti, & tollis quod non seminâsti.

22 Tum *ille* dixit ei, Ex ore tuo te judicabo, serve male: sciebas me hominem austerum esse, qui tollam quod non deposui, & metam quod non seminavi:

23 Quare igitur non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum fœnore ipsam exegissem?

24 Et adstantibus dixit, Tollite ab eo minam, & date ei qui decem minas habet.

25 *Illi* verò dixerunt ei, Domine, habet decem minas.

26 *At ille*, Nam, *inquit*, dico vobis, Omni habenti dabitur: ei verò qui non habet etiam quod habet, auferetur ab eo.

27 Quinetiam meos illos inimicos, qui noluerunt me regnare supra se, adducite huc, & jugulate coram me.

28 Et his dictis, antegrediebatur ascendens Hierosolymam.

29 Et factum est cùm appropinquâsset Bethphagæ & Bethaniæ, ad montem qui vocatur Olearum, misit duos e discipulis suis,

30 Dicens, Abite in vicum qui est ex adverso: in quo introeuntes invenietis pullum alligatum, cui nullus unquam hominum insedit: solutum eum adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit, Quare solvitis? sic dicetis ei, Quoniam eo opus est Domino.

32 Profecti autem qui missi erant, invenerunt prout ei dixerat.

33 Solventibus autem ipsi pullum, dixerunt eis domini ejus, Quare solvitis pullum?

34 Ipsi verò dixerunt, Quoniam eo opus est Domino.

35 Duxerunt igitur eum ad Jesum. Et pallii; suis pullo injectis, imposuerunt Jesum.

36 Eunte autem ipso substernebant pallia sua in via.

37 Et cùm jam appropinquaret ad descensum montis Olearum, cœpit omnis multitudo discipulorum gaudenter laudare Deum voce magnâ de omnibus quas viderant virtutibus,

38 Dicentes, Benedictus rex ille qui venit in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in *locis* altissimis.

39 Et

39 Et aliqui Phariſæorum turbâ dixerunt ei, Magiſter, increpa diſcipulos tuos.

40 Ipſe verò reſpondens dixit eis, Dico vobis, ſi iſti tacuerint, mox lapides clamabunt.

41 Et ut appropinquavit, videns urbem, flevit ſuper eâ,

42 Dicens, Si vel tu nôſſes & hoc ſaltem tuo die quæ ad pacem tuam *pertinent!* Sed nunc occulta ſunt oculis tuis.

43 Nam veniet tempus adversum te, quo circumjicient tibi inimici tui vallum, & circumcingent te, & conſtringent undique:

44 Teque ſolo æquabunt, & filios tuos intus, neque relinquent in te lapidem ſuper lapidem; eò quòd non noveris præſtitutum hoc tempus viſitationis tuæ.

45 Et ingreſſus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant in eo & emebant,

46 Dicens eis, Scriptum eſt, Domus mea domus precationis eſt: vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.

47 Et docebat quotidie in templo. Primarii verò Sacerdotes & Scribæ & primores plebis ſtudebant eum perdere:

48 Nec inveniebant quid facerent: totus enim populus pendebat ab ipſo cùm eum audiebat.

CAP. XX.

De Baptiſmo Johannis: de operariis in vineam miſſis: de tributo: de reſurrectione, & filio Davidis.

1 Factum eſt quodam die, cùm docet illorum, ut cùm ipſe docaret populum in templo, & evangelizaret, ſupervenerunt primarii Sacerdotes & Scribæ cum Senioribus,

2 Et allocuti ſunt eum, dicentes, Dic nobis quâ auctoritate iſta facias, aut quis ille ſit qui dedit tibi iſtam auctoritatem?

3 Reſpondens autem dixit eis, Interrogabo vos & ego quiddam: Dicite igitur mihi:

4 Baptiſmus Johannis è cœlo erat, an ex hominibus?

5 At illi ratiocinati ſunt apud ſe, dicentes, Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non credidiſtis ei?

6 Sin autem dixerimus, Ex hominibus: tota plebs lapidabit nos, perſuaſa enim eſt Johannem Prophetam fuiſſe.

7 Reſponderunt igitur ſe neſcire unde eſſet.

8 Tunc Jeſus dixit eis, Nec ego dicam vobis quâ auctoritate hæc faciam.

9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc, Quidam plantavit vineam, & elocavit eam agricolis: & peregrè abiit multum temporis.

10 Sed præſtituto tempore miſit ſervum ad agricolas illos, ut ibi darent ex fructu vineæ. Agricolæ autem illi cæſum illum ablegaverunt inanem.

11 *Ille* verò perrexit, & alterum ſervum miſit: ac ipſi hunc quoque cæſum & contumeliis affectum ablegaverunt inanem.

12 Et perrexit mittere tertium: at illi & illum vulneratum ejecerunt.

13 Dixit igitur Dominus vineæ, Quid faciam? mittam filium illum meum dilectum: utique, cùm hunc viderint, reverebuntur.

14 Viſo autem eo, agricolæ ratiocinabantur inter ſe, dicentes, Hic eſt hæres: venite,

nite, interimamus eum, ut noſtra fiat hæreditas.

15 Et ejectum eum extra vineam interimerunt. Quid ergo faciet eis dominus vineæ?

16 Veniet & perdet agricolas iſtos, & dabit vineam aliis. *Hoc* autem cùm audiſſent, dixerunt, Abſit.

17 Ille verò intuitus eos ait, Quid illud eſt ergo quod ſcriptum eſt, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus eſt caput anguli?

18 Quiſquis ceciderit ſuper illum lapidem, confringetur: ſuper quem autem ceciderit, diſſipabit eum.

19 Et ſtuduerunt primarii Sacerdotes & ſcribæ injicere in eum manus eâ ipsâ horâ, ſed metuerunt plebem: cognoverant enim *eam* adverſus ipſos dixiſſe ſimilitudinem iſtam.

20 Itaque obſervantes *eum*, miſerunt inſidiatores, qui ſe juſtos eſſe ſimularent: ut carperent ejus ſermonem, traditurí eum imperio & potestati Præſidis:

21 Qui interrogaverunt eum, dicentes, Præceptor, ſcimus te rectè dicere & docere, nec accipere perſonam, ſed viam Dei in veritate docere:

22 Licet nobis tributum dare Cæſari, an non?

23 Animadverſa autem eorum calliditate, dixit eis, Quid me tenta is?

24 Oſtendite mihi denarium: cujus habet imaginem & inſcriptionem? Reſpondentes autem dixerunt, Cæſaris.

25 Tunc dixit eis, Reddite igitur quæ *ſunt* Cæſaris, Cæſari, & quæ *ſunt* Dei, Deo.

26 Itaque nequiverunt ejus verba carpere coram plebe: & mirati ſuper ejus reſponſo, ſilverunt.

27 Accedentes autem quidam Sadducæorum, (qui contendunt non eſſe reſurrectionem) interrogârunt eum,

28 Dicentes, Magiſter, Moſes ſcripſit nobis, ſi cujus frater mortuus fuerit, habens uxorem, & ſine liberis mortuus fuerit, ut ejus frater accipiat uxorem illam, & excitet ſemen fratri ſuo.

29 Septem ergo fratres fuerunt, quorum primus accepta uxore mortuus eſt ſine liberis.

30 Accepit igitur eam ſecundus, *qui* & ipſe mortuus eſt ſine liberis.

31 Deinde tertius accepit eam: itidem autem & illi ſeptem: nec reliquerunt liberos, & mortui ſunt.

32 Poſt omnes autem mortua eſt mulier.

33 In reſurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? nam illi ſeptem habuerunt eam uxorem.

34 Tunc reſpondens dixit eis Jeſus, Filii hujus ævi ducunt uxores, & nuptum dantur:

35 Qui verò digni habiti fuerint qui ævum illud conſequantur & reſurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur:

36 Nec enim mori poſſunt amplius: pares enim Angelis ſunt: & filii ſunt Dei, cùm ſint filii reſurrectionis.

37 Mortuos autem ſuſcitatum iri, etiam Moſes indicavit in rubo, cùm dicit Dominum Deum Abrahami, & Deum Iſaac, & Deum Jacobi.

38 Deus autem non eſt mortuorum, ſed vivorum

D. 6

ri: omnes enim vivunt

39 Respondentes autem ei
dam ex scribis dixerunt,
gister, bene dixisti.
40 Nec amplius audebant
quicquam interrogare.
41 Dixit autem eis, Quo-
do dicunt Christum filium
Davidis?
42 Et ipse David dicit in
ro Psalmorum. Dixit Do-
inus Domino meo, Sede ad
xtram meam,
43 Usquedum statuero in-
micos tuos scabellum pedum
orum.
44 David ergo Dominum
um vocat, & quomodo filius
us est?
45 Audiente verò toto po-
lo dixit discipulis suis,
46 Cavete à Scribis, qui
unt ambulare stolati, & a-
ant salutationes in foris, ac
imos consessus in conventi-
us, & primos accubitus in
enis:
47 Qui exedunt domos vi-
arum, & in speciem preci-
longis orationes: isti reci-
ent gravius judicium.

CAP. XXI.

Duae super omnes liberalitas. Excidium Jerusalem & finis ejus.

1 Respiciens verò vidit divites
mittentes dona sua in
ngazophylacium.
2 Vidit autem etiam quan-
am viduam pauperculam in-
ittentem illuc minuta æris
ia.
3 Et dixit, Verè dico vo-
is, vidua hæc pauper immisit
plius quàm omnes.
4 Nam omnes hi ex eo
od sibi redundat immise-
unt: quæ dona erat Dei: hæc
ro immisit ex penuria
a omnia victum quem habe-
at.

5 Et quibusdam dicentibus
de templo, quòd pulchris lapi-
dibus ac donariis ornatum es-
set, dixit,
6 Hæccine spectatis? venient
dies quibus non relinquetur
lapis super lapidem, qui
non destruatur.
7 Interrogaverunt autem
eum, dicentes, Magister,
quando hæc erunt? & quod
erit signum quando futura
sint ista?
8 Ipse verò dixit, Videte
ne seducamini: multi enim
venient sub nomine meo, di-
centes, Ego sum *Christus*: &
tempus illud præstitutum ap-
propinquat. Ne igitur sequi-
mini eos.
9 Cùm verò audieritis bella
& exagitationes, ne conter-
namini: oportet enim ista
primùm fieri; sed non statim
erit finis.
10 Tunc dixit eis, Insurget
gens in gentem, & regnum
in regnum:
11 Et magni terræ motus
erunt singulis locis, & fames,
& pestilentiæ, & terriculamenta, & signa è cœlo magna erunt.
12 Sed ante hæc omnia in-
icient vobis manus, & vos
persequentur, tradentes in
conventus & carceres, adduc-
tos ad reges ac præsides, propter nomen meum.
13 *Hoc* autem cedet vobis
testimonio.
14 Ponite igitur *hoc* repo-
situm in cordibus vestris,
non præmeditari defensionem.
15 Ego enim dabo vobis
os & sapientiam cui non po-
terunt contradicere neque ob-
sistere omnes qui se vobis op-
ponent.
16 Prodemini autem etiam
à parentibus, & fratribus, & co-
gnatis, & amicis: & mor-

te

te mulctandos curabunt *aliquos* ex vobis:
17 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum.
18 Sed pilus capitis vestri non peribit.
19 Per tolerantiam vestram possidete animas vestras.
20 Cùm autem videritis Hierosolymam cingi ab exercitibus, tunc agnoscite appropinquare vastationem ejus.
21 Tunc qui in Judæâ sunt, fugiant in montes: & qui intra eam, excedant: & qui in agris, non ingrediantur in eam.
22 Nam hi sunt dies ultionis, ut impleantur omnia quæ scripta sunt.
23 Væ autem gravidis & lactantibus in illis diebus, erit enim necessitas magna in hâc regione, & ira in populo isto.
24 Et cadent acie gladii, & captivi ducentur in omnes gentes: & Hierosolyma calcabitur à Gentibus, usquequo impleantur præstituta illa tempora Gentium.
25 Tunc erunt signa in sole, & lunâ, & stellis: & in terrâ anxietas Gentium in consilii inopiâ, resonante mari & fluctibus:
26 Exanimantis hominibus præ metu & expectatione *malorum* eorum supervenientium in orbem terrarum; nam potestates cœlorum concutientur.
27 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potentiâ & gloriâ multâ.
28 Cùm autem hæc fieri incipient, surgite & attollite capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.
29 Dixit etiam eis parabolam, *inquiens*, Videte ficum & omnes arbores.
30 Cùm jam emiserint *folia*, *vos ea* cernentes, per vos ipsos agnoscitis jam prope esse æstatem:
31 Ita & vos, cùm videritis hæc fieri, agnoscite prope esse regnum Dei.
32 Amen dico vobis, Nequaquam præterierit hæc ætas quousque *hæc* omnia facta fuerint.
33 Cœlum & terra præteribunt: verba autem mea nequaquam præteribunt.
34 Cavete autem vobis nequando graventur corda vestra crapulâ & ebrietate, & solicitudinibus hujus vitæ: & repente vobis superveniat dies ille.
35 Nam ut laqueus, invadet in omnes qui habitant in superficie totius terræ.
36 Excubate igitur, omni tempore deprecantes, ut digni habeamini qui effugiatis ista omnia quæ futura sunt, & constitatis ante Filium hominis.
37 Docebat autem interdiu in templo: noctu verò exiens pernoctabat in monte qui vocatur Olearum.
38 Et totus populus diluculo veniebat ad eum, ut eum audiret in templo.

CAP. XXII.

Proditio Judæ. Initiatio cœnæ. Professio Christi. Petri zelus, lapsus & resipiscentia. Christi de se confessio.

Appropinquabat autem festum azymorum, quod dicitur Pascha.
2 Et quærebant principes Sacerdotes & scribæ quomodo eum interficerent: timebant enim plebem.
3 In-

3 Introiit autem Satanas in Judam cognominatum Iscariotem, qui erat è numero *illorum* duodecim.

4 Abiens igitur collocutus est cum primariis Sacerdotibus ac præfectis *templo*, quomodo ipsis eum prodere et.

5 Qui gavisi sunt: & pacti sunt *se* daturos ei pecuniam.

6 *Ille* verò spopondit: quærebatque opportunitatem eum ipsis tradendi absque turbâ.

7 Venit autem dies azymorum, quo oportebat mactari patcha.

8 Misit igitur Petrum & Joannem, dicens, Proficîscî parate nobis patcha, ut edamus.

9 Ipsi verò dixerunt ei, Ubi vis paremus *illud*?

10 At ille dixit eis, Ecce, postquam introieritis in urbem, occurret vobis quidam aquæ amphoram bajulans: sequimini eum domum illam in quam ingreditur.

11 Et dicite patrifamilias illius domûs, Dicit tibi Magister, Ubi est diversorium, ubi patcha cum discipulis meis edam?

12 Tunc ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum: illic parate *patcha*.

13 Profecti verò invenerunt omnia prout dixerat eis: & paraverunt patcha.

14 Cùm autem adesset *constitutum* illud tempus, recubuit, & duodecim Apostoli cum eo.

15 Et dixit eis, Desiderio desideravi hoc patcha edere vobiscum, antequam ego patiar.

16 Dico enim vobis me non amplius eturum ex eo, usquequo completum fuerit in regno Dei.

17 Et accepto poculo, cùm gratias egisset, dixit, Accipite hoc, & partimini vobis ipsis.

18 Dico enim vobis me non bibiturum ex fructu vitis, usquequo regnum Dei venerit.

19 Et acceptum panem, cùm gratias egisset, fregit: & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur: hoc facite ad mei commemorationem.

20 Itidem etiam *dedit eis* poculum, postquam cœnâsset, dicens, Hoc poculum *est* Novum illud pactum per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur.

21 Cæterùm ecce manus ejus qui me prodit, mecum *est* in mensâ.

22 Et filius quidem hominis, prout definitum est, abit: veruntamen væ homini illi per quem proditur.

23 Tunc ipsi cœperunt mutuò quærere inter se de hâc re; ecquis nimirum ex ipsis esset hoc facturus.

24 Orta est autem etiam de hoc contentio inter eos, quis eorum videretur esse maximus.

25 Ipse verò dixit eis, Reges gentium dominantur eis, & qui autoritatem habent in eas, benefici vocantur.

26 Vos autem non ita *estote*: sed qui maximus est inter vos, eho sicut qui minimus est: & qui ductor est, sicut qui ministrat.

27 Nam uter major est, qui accumbit, an qui ministrat? nonne qui discumbit? At ego sum inter vos ut qui ministrat.

28 Vos autem ii estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis.

29 Ego vero pacisor vobis,

bis, prout pactus est mihi Pater meus, regnum:

30 Ut edatis & bibatis in mensâ meâ in regno meo, & sedeatis super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.

31 Dixit etiam Dominus, Simon, Simon, ecce, Satanas appetit vos quos ventilaret sicut triticum:

32 Sed ego deprecatus sum pro te, ne deficiat fides tua: tu igitur aliquando cùm te converteris, stabili fratres tuos.

33 Ipse verò dixit ei, Domine, tecum paratus sum & in carcerem & ad mortem proficisci.

34 At ille dixit ei, Dico tibi, Petre, Nequaquam emittet vocem hodie gallus priusquam ter neges quòd tu me noveris.

35 Dixit etiam eis, Quando misi vos absque crumenâ, & perâ, & soleis, num quid defuit vobis? Ipsi verò dixerunt, Nihil.

36 Dixit ergo eis, At nunc qui crumenam habet, tollat eam, similiter & peram: & qui non habet, vendat pallium suum, & emat gladium.

37 Dico enim vobis, adhuc oportere scriptum istud in me perfici; istud, *inquam*, Et cum sceleratis numeratus est. Nam ea quæ *scripta sunt* de me, finem habent.

38 At illi dixerunt, Domine, ecce duo gladii hic. Ipse verò dixit eis, Satis est.

39 Et egressus, profectus est ex more in montem Olearum: secuti sunt autem eum etiam discipuli ejus.

40 Cùm verò perveniisset ad eum locum, dixit eis, Orate ne introeatis in tentationem.

41 Tum ipse abscessit ab eis quasi ad jactum lapidis, positisque genibus oravit,

42 Dicens, Pater, si velis transferre poculum hoc à me veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.

43 Conspectus est autem ei Angelus è cœlo corroborans eum.

44 Et *ipse* constitutus in angore, intentus orabat. Fiebat autem sudor ejus quasi grumi sanguinis descendentis in terram.

45 Et cùm surrexisset à precatione, venissetque ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitiâ.

46 Et dixit eis, Quid dormitis? surgite, & orate, ne introeatis in tentationem.

47 Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & is qui dicebatur Judas, unus ex illis duodecim, præibat eis & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum.

48 Jesus autem dixit ei, Juda, osculo Filium illum hominis prodis?

49 Videntes autem illi qui circa ipsum *erant* quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, percutiemusne gladio?

50 Et quidam ex ipsis percussit servum Pontificis maximi, & abstulit aurem ejus dexteram.

51 Respondens autem Jesus dixit, Sinite huc usque? & tactâ illius auriculâ, sanavit eum.

52 Dixit autem Jesus iis qui adversus ipsum venerant *nempe* primariis Sacerdotibus & præfectis templo, & senioribus, *Siccine* ut adversus latronem existis cum gladiis & fustibus?

53 Cùm quotidie vobiscum esse in templo, non extendistis manus in me

ed hæc est hora illa vestra, & potestas tenebrarum.

54 Prehensum autem eum duxerunt, & introduxerunt eum Pontificis maximi. Petrus verò sequebatur è longinquo.

55 Cùmque accendissent ignem in medio aulæ, atque una consedissent, sedit & Petrus inter eos.

56 Cùm autem eum vidisset ancilla quædam sedentem ad ignem, intentis in eum oculis dixit, Et iste eum eo erat.

57 Ipse verò abnegavit eum, dicens, Mulier, non novi eum.

58 Et paulò post alius videns eum, dixit, Et tu ex iis es. Petrus verò ait; Homo tu, non sum.

59 Et interpositâ quasi horâ unâ, alius quidam *id* asseverabat, dicens, Verè & iste cum illo erat: etenim Galilæus est.

60 Ait autem Petrus, Homo tu, nescio quid dicas. Et illicò, adhuc ipso loquente, vox gallus.

61 Tum conversus Dominus intuitus est Petrum; & recordatus est Petrus sermonis Domini, quomodo *nimirum* dixerat ipsi, Priusquam gallus vocem emiserit, ter me abnegabis.

62 Et egressus foras Petrus flevit amare.

63 Viri verò qui unà tenebant Jesum, illudebant ei, cædentes *eum*:

64 Et eo obvelato, cædebant faciem ejus, & interrogabant eum, dicentes, Vaticinare quis sit qui te percusserit.

65 Et alia multa convitiantes dicebant in eum.

66 Et ut ortus est dies, congregatum fuit presbyterium populi, & primarii Sacerdotes & Scribæ, & adduxerunt eum in suum consessum,

67 Dicentes, Num tu es ille Christus? dic nobis. Dixit autem eis, Si vobis dixero, nequaquam credetis.

68 Quòd si vos etiam interrogavero, nequaquam respondebitis mihi, neque *me* absolvetis.

69 Ab hoc tempore erit Filius hominis sedens ad dexteram potentiæ Dei.

70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo es Filius ille Dei? Ipse verò dixit eis, Vos dicitis: nam *ita* ego sum.

71 At illi dixerunt, Quid ampliùs egemus testimonio? ipsi enim audivimus ex ore ipsius.

CAP. XXIII.

Christus ab Herode illusus & à Pilato damnatus crucifigitur; crucifixus derideatur & moritur; mortuus sepelitur.

TUnc surgens universa multitudo eorum, duxit eum ad Pilatum.

2 Cœperunt autem eum accusare, dicentes, Comperimus istum pervertere gentem, & vetare tributa dare Cæsari, dicendo se Christum, *id est*, regem esse.

3 Pilatus autem interrogavit eum, dicens, Tune es Rex ille judæorum? Ipse verò respondens ei dixit, Tu dicis.

4 Ait verò Pilatus ad primarios Sacerdotes & turbam, Nullam invenio noxam in hoc homine.

5 At illi invalescebant, dicentes, Concitat populum, docens per universum Judæam, exorsus à Galilæa huc usque.

6 Pilatus verò, auditâ Galilæâ, interrogavit num homo ille Galilæus esset.

7 Et

7 Et cùm cognovisset eum ad Herodis potestatem pertinere, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per eos dies.

8 Herodes autem viso Jesu gavisus est valde: nam à multo *tempore* cupiebat eum videre, eò quòd audivisset multa de eo, & sperabat se signum aliquod visurum ab eo fieri.

9 Interrogavit autem eum multo sermone: sed ipse nihil ei respondit.

10 Adstabant autem primarii Sacerdotes & Scribæ magnâ contentione eum accusantes.

11 Herodes autem cum militibus suis, cùm eum pro nihilo habuisset, & illusisset *ei*, amictum veste splendidâ remisit ad Pilatum.

12 Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes eo ipso die: nam antea inimici erant inter sese.

13 Pilatus verò, convocatis primariis Sacerdotibus & primoribus ac populo,

14 Dixit eis, Obtulistis mihi hunc hominem, tanquam avertentem populum: & ecce, ego in vestri conspectu quæstione habitâ, nullam noxam inveni in homine isto, ex iis de quibus accusatis eum:

15 Sed ne Herodes quidem: nam remisi vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte factum est ab eo.

16 Castigatum ergo eum dimittam.

17 Necesse autem habebat dimittere eis singulis festis unum *quempiam*.

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens. Tolle illum, dimitte verò nobis Barabbam:

19 *Qui* erat, propter seditionem quandam & cædem factam in urbe, conjectus in carcerem.

20 Rursus ergo Pilatus locutus est *eos*, volens dimittere Jesum.

21 Ipsi verò reclamabant dicentes, Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertiò dixit eis, Quid enim iste malefecit? nullam noxam capitalem inveni in eo: castigatum ergo eum dimittam.

23 At illi instabant vocibus magnis, petentes ut ipse crucifigeretur: & invalescebant voces eorum ac primariorum Sacerdotum.

24 Tum Pilatus secundum eos judicavit, ut fieret quod ipsi petebant.

25 Dimisit autem eis illum qui propter seditionem & cædem conjectus fuerat in carcerem, quem petierant: Jesum verò tradidit illi eorum voluntati.

26 Cùm igitur adducerent eum, prehenso Simone quodam Cyrenæo, qui veniebat rure, imposuerunt ei crucem ferendam post Jesum.

27 Sequebatur autem eum magna multitudo populi & mulierum: quæ & plangebant & lamentabantur eum.

28 Conversus autem ad eas Jesus dixit, Filiæ Hierosolem, ne flete de me, verùm de vobis ipsis flete, & de liberis vestris:

29 Nam ecce, venient dies quibus dicent, Beatæ sterilis & uteri qui non genuerunt & ubera quæ non lactarunt.

30 Tum incipient dicere montibus, Cadite in nos, & collibus, Operite nos.

31 N
no ista
set?
32 D
am alii
cum eo
33 C
locum
illic c
facinor
dexter
stram.
34 J
Pater,
sciunt
tie ites
gerun
35 E
Cæsa:
bant
cum ei
cavit,
set ille
Dei.
36 Il
ni milit
cum ei
37 D
Rex ille
mettipsi
38 E
cription
ceris G
Hebraic
LATI
39 U
nonas il
batur
Christus
nos ser
40 R
ter, obj
Se Dei
etim in
ac?
41 E
nam di
ille ver
42 Di
memen
regnum
43 T

31 Nam si in virente ligno ista faciunt, in arido quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo, *itque* facinorosi, cum eo interimendi.

33 Cùm igitur venissent in locum qui vocatur Calvaria, illic crucifixerunt eum, & facinorosos illos: unum ad dexteram, alterum ad sinistram.

34 Jesus autem dicebat: Pater, remitte *hoc* ipsis, nesciunt enim quid faciunt. Partientes vero vestimenta ejus, ejecerunt sortem.

35 Et stabat populus spectans: irrisis autem excipiebant eum etiam primores cum eis, dicentes, Alios servavit, servet seipsum, si hic est ille Christus electus ille Dei.

36 Illudebant autem etiam ei milites, accedentes, & acetum ei offerentes:

37 Dicentesque, Si tu es Rex ille Judæorum, serva temetipsum.

38 Erat autem etiam inscriptio scripta supra eum literis Græcis & Romanis & Hebraicis, HIC EST REX ILLE JUDÆORUM.

39 Unus autem ex facinorosis illis suspensis, convitiabatur ei, dicens, Si tu es Christus ille, & teipsum & nos serva.

40 Respondens autem alter, objurgavit eum, dicens, Ne Deum quidem tu times, cum in eadem sis damnatione?

41 Et nos quidem justè: (nam digna factis recipimus) iste vero nihil indecens fecit.

42 Dixitque Jesu, Domine, memento mei cùm veneris in regnum tuum.

43 Tum dixit ei Jesus, Amen, dico tibi, Hodie mecum eris in paradiso.

44 Erat autem quasi hora sexta, & tenebræ factæ sunt in totâ regione usque ad horam nonam.

45 Et obtenebratus est sol, & aulæum templi fissum est medium:

46 Cùmque clamâsset voce magnâ Jesus, ait, Pater, in manus tuas depono spiritum meum. Et cum hæc dixisset, exspiravit.

47 Cum vidisset autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens, Vere hic homo justus erat.

48 Et omnis turba quæ simul ad hoc spectaculum accesserat, spectans quæ facta fuerant, cædens pectora sua revertebatur.

49 Stabant autem omnes noti ejus procul, & mulieres quæ erant eum unà secutæ à Galilæa, videntes ista.

50 Tum ecce quidam nomine Joseph, senator, vir bonus ac justus:

51 Qui non assensus fuerat consilio ac facto eorum, ortus Arimathæâ civitate Judæorum: qui & ipse expectabat regnum Dei:

52 Hic, *inquam*, adiens Pilatum, petiit corpus Jesu.

53 Et detractum illud involvit sindone, posuitque illum in monumento quod erat in saxo excisum, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54 Porro dies erat Parasceves, & sabbatum succedebat.

55 Subsecutæ etiam mulieres, quæ cum eo venerant ex Galilæa, spectarunt monumentum, & quomodo positum esset corpus ejus.

56 Reverſæ verò paraverunt aromata & unguenta: ac ſabbato quidem quieverunt ſecundum præceptum.

CAP. XXIV.

Angeli evangelizant mulieribus. Colloquium Emmauticum. Chriſti aſſumptio in cœlum.

PRimo autem *die* hebdomadis, profundo diluculo, iverunt ad monumentum, ferentes, quæ paraverunt, aromata: & nonnullæ cum ipſis.

2 Invenerunt autem ſaxum avolutum à monumento:

3 Et ingreſſæ non invenerunt corpus Domini Jeſu.

4 Et factum eſt ut dum in eâ re hæſitarent, ecce, duo viri ſupervenerunt eis, induti veſtibus fulgurantibus.

5 Cùm autem expavefactæ inclinarent faciem in terram, dixerunt eis, Quid inter mortuos quæritis eum qui vivit?

6 Non eſt hic, ſed ſuſcitatus eſt: mementote, ut locutus ſit vobis cum adhuc in Galilæâ eſſet,

7 Dicens, Oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertio reſurgere.

8 Recordatæ ſunt igitur verborum illius.

9 Et reverſæ à monumento annunciaverunt hæc omnia illis undecim, & reliquis omnibus.

10 Erant autem Maria Magdalene, & Joanna, & Maria Jacobi *mater*, & reliquæ cum ipſis, quæ hæc dicebant Apoſtolis.

11 Sed viſa ſunt apud eos quaſi deliramentum verba ipſarum, neque crediderunt eis.

12 Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumentum, & cùm ſe inclinâſſet, cernit linteа ſola *illic* jacentia, abiitque, apud ſemetipſum mirans factum.

13 Et ecce, duo ex iis ibant eo ipſo die in vicum diſtantem ſtadiis ſexaginta à Hieruſalem, cui *vico* nomen *eſt* Emmaus:

14 Et colloquebantur inter ſe de iſtis omnibus quæ evenerant.

15 Et factum eſt ut dum colloquerentur, & *ſe* mutuò rogitarent, ipſe Jeſus accederet, & unà iter faceret cum ipſis.

16 Oculi autem eorum tenebantur ne ipſum agnoſcerent.

17 Dixit autem eis, Qui ſunt hi ſermones quos confertis inter vos ambulantes, & *quid* eſtis tetrico vultu?

18 Reſpondens autem alter, cui nomen Cleophas, dixit ei, Tu ſolus commoraris Hieroſolymæ, & non noſti quæ in eâ facta ſunt his diebus?

19 Ipſe verò dixit eis, Quæ? At illi dixerunt ei, Quæ *facta ſunt* Jeſu Nazaræo, qui fuit Propheta, potens reipsâ & verbis, coram Deo & toto populo:

20 Quomodo eum tradiderunt principes Sacerdotum & primores noſtri ut morte damnaretur, & crucifixerunt eum.

21 Nos autem ſperabamus illum eſſe qui redempturus eſſet Iſraelem: atqui præter hæc omnia, tertium hunc diem agit hodie ex quo hæc facta ſunt.

22 Sed & mulieres quædam ex nobis perculerunt nos, quæ diluculò venerunt ad monumentum:

23 Et non invento ejus corpore venerunt dicentes se etiam apparitionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24 Et abierunt quidam eorum qui erant nobiscum, ad monumentum; & ita invenerunt prout mulieres dixerant, ipsam verò non viderunt.

25 Tum ipse dixit eis, O amentes, & tardi corde ad credendum omnibus quæ locuti sunt Prophetæ!

26 Nonne hæc oportuit pati Christum, & introire in gloriam suam?

27 Et exorsus à Mose & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de se *scripta erant*.

28 Appropinquârunt igitur vico in quem proficiscebantur, & ipse simulabat se longiùs ire.

29 Sed *ipsi* adegerunt eum, dicentes, Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinavit dies. Ingressus est igitur ut maneret cum eis.

30 Et factum est cùm decubuisset cum eis, sumpto pane, benedixit & fractum dedit eis.

31 Adaperti sunt autem oculi eorum, & agnoverunt eum: sed ipse ablatus est ex eorum conspectu.

32 Tum alter ad alterum dixerunt, Nonne cor nostrum ardebat in nobis dum loqueretur nobis in viâ, & dum adaperiret nobis scripturas?

33 Et surgentes eo ipso momento, reversi sunt Hierosolymam, & invenerunt congregatos illos undecim, & eos qui cum ipsis erant;

34 Et qui dicebant, Suscitatus est Dominus verè, & conspectus est Simoni.

35 Tum ipsi exposuerunt *eis* quæ *gesta erant* in viâ, & ut fuerat à se agnitus in fractione panis.

36 Hæc autem ipsis loquentibus, stetit ipse Jesus in medio eorum, & dixit eis, Pax vobis.

37 Consternati verò & expavefacti putabant se spiritum conspicere.

38 Tunc dixit eis, Quid turbati estis, & quare disceptationes subeunt corda vestra?

39 Videte manus meas & pedes meos: nam ego ipse sum: contrectate me, & videte, nam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me conspicitis habere.

40 Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus ac pedes.

41 Adhuc autem ipsis non credentibus præ gaudio & mirantibus, dixit eis, Habetis hic esculentum aliquid?

42 Tum ipsi dederunt ei partem piscis assi, & aliquid ex favo apiario.

43 Quæ *ille* accepit, & edit in eorum conspectu:

44 Dixitque eis, Hi sunt sermones quos locutus sum vobis cùm adhuc essem vobiscum, oportere impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosis, & Prophetis, & Psalmis de me.

45 Tunc aperuit eorum mentem ut intelligerent scripturas.

46 Et dixit eis, Ita scriptum est, & ita oportuit Christum pati, & resurgere ex mortuis tertio die:

47 Et prædicari ejus nomine resipiscentiam ac remissionem peccatorum apud omnes Gentes, incipiendo ab urbe Hierosolymorum.

48 Vos autem estis horum testes.

49 Et ecce, ego emittam promissum Patris mei in vos: vos autem residete Hierosolymis usquequò induamini virtute ex alto.

50 Eduxit autem eos foràs ad Bethaniam usque: & sublatis manibus suis, benedixit eis.

51 Et factum est, ut dum ipse benediceret eis, disjunctus ab eis sursùm ferretur in cœlum.

52 Ipsi autem, adorato eo, reversi sunt Hierosolymam cum gaudio magno.

53 Erantque omni *tempore* in templo, laudantes & benedicentes Deo. Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM JOANNEM.

CAPUT I.

Verbum caro factum. Testimonium Joannis de Christo. Vocatio quatuor discipulorum. Scala cœli.

IN principio erat Sermo ille, & Sermo ille erat apud Deum, eratque ille Sermo Deus.

2 Hic *Sermo* erat in principio apud Deum.

3 Omnia per hunc *Sermonem* facta sunt, & absque eo factum est nihil quod factum sit.

4 In ipso vita erat, & vita erat Lux illa hominum:

5 Et Lux ista in tenebris lucet, sed tenebræ eam non comprehenderunt.

6 Exstitit homo missus à Deo, cui nomen Joannes:

7 Is venit ad *dandum* testimonium, *id est*, ut testaretur de illa Luce, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille Lux illa, sed *missus fuit* ut testaretur de illâ Luce.

9 *Hic* erat Lux illa vera quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.

10 In mundo erat, & mundus per eum factus est, sed mundus eum non agnovit.

11 Ad sua venit, & sui eum non exceperunt.

12 Quotquot autem eum exceperunt, dedit eis hoc jus, ut Filii Dei sint facti, *nempe* iis qui credunt in nomen ejus:

13 Qui non ex sanguine, neque ex libidine carnis, neque ex libidine viri, sed ex Deo geniti sunt.

14 Et Sermo ille factus est Caro, & commoratus est inter nos, (& spectavimus gloriam ejus, gloriam, *inquam*, ut unigeniti *egressi* à Patre) plenus gratiæ ac veritatis.

15 Joannes testatus est de eo, & clamavit, dicens, Hic est de quo dicebam. *Is* qui post me venit, antepositus est mihi: quia prior me erat.

16 Et ex plenitudine ipsius omnes accepimus, & gratiam pro gratiâ.

17 Nam Lex illa per Mosen data est: gratia & veritas per Jesum Christum præstita est.

18 Deum nemo vidit unquam: unigenitus ille Filius qui est in sinu Patris, ille *nobis* exposuit.

19 Hoc etiam est testimonium Joannis, quando miserunt Judæi Hierosolymis Sacerdotes & Levitas, ut interrogarent eum, quisnam ipse esset.

20 Et professus est, neque negavit: professus est, *inquam*, se non esse Christum illum.

21 Tunc interrogaverunt eum, Quid ergo es? Tûne es Elias? *Ipse* verò dixit, Non sum: *Et illi*, Es tu Propheta ille? Qui respondit, Non.

22 Dixerunt ergo ei, Quis es? ut responsum demus iis qui miserunt nos: quid dicis de teipso?

23 Ait, Ego *sum* vox vociferantis in deserto, Complanate viam Domini, prout dixit Esaias Propheta.

24 Qui verò missi fuerant, erant ex Pharisæis.

25 Et interrogaverunt eum, ac dixerunt ei, Cur ergò baptizas, si tu non es Christus ille, neque Elias, neque Propheta ille?

26 Respondit eis Joannes, dicens, Ego baptizo aquâ: sed in medio vestrûm stat quem vos non nôstis.

27 Hic ille est qui post me venit, qui mihi antepositus est: cujus solearum ego non sum dignus qui solvam corrigiam.

28 Hæc Bethabaræ facta sunt secus Jordanem, ubi Joannes baptizabat.

29 Postero die cernit Joannes Jesum venientem ad se, & ait, Ecce Agnus ille Dei qui tollit peccatum mundi:

30 Hic est de quo dicebam, Post me venit vir qui antepositus est mihi, quia prior me erat.

31 At ego non noveram eum: sed ut manifestus fiat Israeli, propterea veni ego baptizans aquâ.

32 Tum, *inquam*, testatus est Joannes, dicens, Conspexi Spiritum descendentem quasi columbam è cœlo, *qui* etiam mansit super eum.

33 Et ego non noveram eum, sed qui misit me ut baptizarem aquâ, ille mihi dixerat, Super quem videris Spiritum descendentem, ac manentem super eum, hic est qui baptizat Spiritu sancto.

34 Ego igitur vidi & testor hunc esse Filium illum Dei.

35 Postero die iterum stabat Johannes, & ex discipulis ejus duo;

36 Et intuitus Jesum ambulantem, dixit, Ecce Agnus ille Dei.

37 Audierunt autem eum duo illi discipuli loquentem, & secuti sunt Jesum.

38 Conversus verò Jesus, & conspicatus eos sequentes se, dicit eis,

39 Quid quæritis? Illi verò dixerant ei, Rabbi (quod dicitur, si interpreteris, Magister) ubi moraris?

40 Dicit eis, Venite & videte. Venerunt viderunt que ubi moraretur: & apud eum

manſerunt diem illum, hora enim erat quaſi decima.

41 Erat Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus qui audierant *illa* ex Joanne, & ſecuti fuerant eum.

42 Invenit hic prior fratrem ſuum Simonem & dixit ei, Invenimus Meſſiam illum, quod eſt, ſi interpreteris, Chriſtus ille.

43 Et adduxit eum ad Jeſum. Intuitus autem eum Jeſus dixit, Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod *eſt*, ſi interpreteris, Petra.

44 Poſtero die voluit Jeſus abire in Galilæam: invenit autem Philippum, & dixit ei, Sequere me.

45 Erat verò Philippus ex Bethſaidâ, civitate Andrææ & Petri.

46 Invenit Philippus Nathanaelem, & dicit ei, Invenimus *illum* de quo ſcripſit Moſes in Lege, & Prophetæ, *nempe* Jeſum filium illum Joſephi, illum ex *urbe* Nazarethâ.

47 Tum dixit ei Nathanael, *Ex u be* Nazarethâ poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus, Veni & vide.

48 Vidit Jeſus Nathanaelem venientem ad ſe, & dixit de eo, Ecce verè Iſraelita in quo dolus non eſt.

49 Dixit ei Nathanael, Unde me nôſti? Reſpondit Jeſus & dixit ei, Priuſquam te Philippus vocaret, cùm eſſes ſubter ficum, videbam te.

50 Reſpondit Nathanael, & dixit ei, Rabbi, tu es ille Filius Dei, tu es ille Rex Iſrael.

51 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te ſub ficu, credis? majora iſtis videbis.

52 Præterea dixit ei, Amen, amen dico vobis, Ab hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes ac deſcendentes ſuper Filium hominis.

CAP. II.

Nuptiæ in Canâ Galilææ. Reformatio templi. Corpus Chriſti, templum myſticum.

DIE autem tertio nuptiæ factæ ſunt in Cana *oppido* Galilææ: erátque mater Jeſu illic.

2 Vocatus eſt autem etiam Jeſus ac diſcipuli ejus ad nuptias illas.

3 Et cùm defeciſſet vinum, mater Jeſu dixit ei, Vinum non habent.

4 Dicit ei Jeſus, Quid mihi tecum *rei eſt*, mulier? nondum venit hora illa mea.

5 Dicit ejus mater miniſtris, Quodcunque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Judæorum, capientes ſingulæ amphoras binas aut ternas.

7 Dicit eis Jeſus, Implete has hydrias aquâ; Impleverunt eas igitur uſque ad ſummum.

8 Tunc dicit eis, Haurite nunc, & offerte architriclino. Obtulerunt igitur.

9 Ut autem guſtavit architriclinus aquam illam quæ facta fuerat vinum, (neſciebat autem unde eſſet: ſed miniſtri ſciebant qui hauſerant aquam) vocat ſponſum architriclinus:

10 Et dicit ei, Omnes primo loco bonum vinum apponunt, & poſtquam *convivæ* aſſatim biberunt, tunc id quod minùs bonum eſt: tu *verò* ſervâſti bonum vinum uſque adhuc.

11 Hoc

11 Hoc initium signorum fecit Jesus in Cana *appido* Galilææ, & manifestam fecit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli ejus.

12 Postea descendit Capernaum ipse & mater, & fratres & discipuli ejus: manserúntque illic non multos dies:

13 Nam propè erat Pascha Judæorum: ascendit igitur Jesus Hierosolymam.

14 Et invenit in templo vendítores boum & ovium & columbarum, & nummularios sedentes.

15 Factoque flagello è funiculis, omnes ejecit è templo, & oves & boves, & argentariorum nummulos effudit, mensásque subvertit.

16 Et columbarum venditoribus dixit, Tollite hinc ista: ne facite domum Patris mei domum mercatûs.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli, scriptum esse, Zelus domûs tuæ exedit me.

18 Respónderunt ergò Judæi, & dixerunt ei, Quod signum ostendis nobis quòd ista facis?

19 Respondit Jesus & dixit ei, Destruite templum hoc, & inter triduum excitabo illud.

20 Dixerunt ergò Judæi, Quadraginta & sex annis ædificatum est templum istud, & tu intrà triduum illud excitabis?

21 At ille loquebatur de templo corporis sui.

22 Postquam ergo suscitatus fuit ex mortuis, recordati sunt ejus discipuli quòd hoc sibi dixisset, & crediderunt Scripturæ, & sermoni quem Jesus dixerat.

23 Cùm autem esset Hierosolymis in Pascha, in festo, multi crediderunt in nomen ejus, spectantes signa quæ edebat.

24 Ipse autem Jesus non credebat eis semetipsum, eo quòd nósset omnes:

25 Nec opus esset ut quisquam ei testaretur de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAP. III.

Dialogus inter Nicodemum & Christum. Compendium evangelii propositum, expositum, & obsignatum.

ERat autem quidam ex Pharisæis cui nomen *erat* Nicodemo, ex primoribus Judæorum:

2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei, Rabbi, scimus te à Deo venisse magistrum: nemo enim potest hæc signa edere quæ tu edis, nisi Deus sit cum eo.

3 Respondit Jesus & dixit ei, Amen, amen dico tibi, Nisi quis genitus sit iterùm non potest videre regnum Dei.

4 Dicit ei Nicodemus, Quomodo potest quispiam nasci qui sit senex? num potest in uterum matris suæ secundo introire, & nasci?

5 Respondit Jesus, Amen, amen dico tibi, Nisi quis fuerit genitus ex aquâ & Spiritu, non potest introire in regnum Dei.

6 Quod genitum est ex carne, caro est: & quod genitum est ex Spiritu, spiritus est.

7 Ne mireris me dixisse tibi, Oportet vos iterum gigni.

8 Ventus quo vult spirat, & sonum ejus audis, sed nescis unde veniat & quo vadat: ita est quisquis genitus est è Spiritu.

9 Respondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri?

10 Respondit Jesus & dixit ei, Tu es Magister Israelis, & hæc non nôsti?

11 Amen, amen dico tibi, Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur: sed testimonium nostrum non recipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo, si dixero vobis cœlestia, credetis?

13 Nullus enim ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, *nempè*, Filius hominis qui est in cœlo.

14 Prout autem Moses extulit serpentem in deserto, ita extolli oportet Filium hominis:

15 Ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

16 Ita enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum illum unigenitum dederit, ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut damnet mundum, sed ut servetur mundus per eum.

18 Qui credit in eum, non condemnatur: qui verò non credit, jam condemnatus est: quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.

19 Hæc est autem condemnatio, quòd Lux venit in mundum, sed dilexerunt homines potiùs tenebras quam Lucem: quia sunt eorum mala opera.

20 Quisquis enim quæ mala sunt agit, odit lucem: nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius:

21 Qui verò dat operam veritati, venit ad lucem: ut manifesta fiant opera ipsius, quòd secundum Deum facta fuerint.

22 Postea venit Jesus & discipuli ejus in Judææ territorium: & illic educabatur cum eis, & baptizabat.

23 Baptizabat autem etiam Joannes in Ænon prope Salim, quoniam aquæ multæ erant illic, & veniebant ac baptizabantur.

24 Nondum enim conjectus fuerat Joannes in carcerem.

25 Orta est igitur quæstio *quibusdam* ex discipulis Joannis cum Judæis de purificatione.

26 Venerúntque ad Joannem, & dixerunt ei, Rabbi, is qui tecum erat apud trajectum Jordanis, cui tu testimonium dediti, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum.

27 Respondit Joannes & dixit, Homo non potest recipere quicquam nisi fuerit ei datum è cœlo.

28 Vos ipsi mihi testes estis me dixisse, Non sum ego Christus, sed missus sum *qui apparerem* coram eo.

29 Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi: hoc ergo gaudium meum impletum est.

30 Illum oportet crescere, me verò minui.

31 Qui supernè venit, supra omnes est: qui è terrâ est, & terrenus est, & terrena loquitur: qui è cœlo venit, supra omnes est.

32 Et quod vidit & audivit, hoc testatur; sed testimonium ejus nemo recipit.

33 Qui recepit ejus testimonium, is obsignavit Deum veracem esse.

34 Nam *is demum* quem misit Deus, verba Dei loquitur; non enim *huic* admetitur Deus spiritum.

35 Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in manum.

36 Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui verò non assentitur Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

CAP. IV.

Colloquium Christi cum Samaritana, ejusque fructus. Regis filius sanatur.

UT ergo cognovit Dominus Pharitæos audisse ipsum plures discipulos facere & baptizare quam Joannes,

2 (Quanquam Jesus ipse non baptizabat, sed discipuli ejus.)

3 Reliquit Judæam, & abiit rursum in Galilæam.

4 Oportebat autem eum transire per Samariam.

5 Venit ergo in urbem Samariæ quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacobus Josepho filio suo.

6 Erat autem ibi fons Jacobi. Jesus ergò fatigatus ex itinere ita sedit ad fontem: hora *enim* erat quasi sexta.

7 Venit mulier Samaritana ut hauriret aquam: dicit ei Jesus, Da mihi potum.

8 Nam discipuli ejus abierant in urbem ut cibos emerent.

9 Dicit igitur ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu, Judæus cùm sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? (non enim utuntur Judæi Samaritanis.)

10 Respondit Jesus, & dixit ei, Si nôsses donum illud Dei, & quis sit ille qui dicit tibi, Da mihi potum, tu petiisses ab eo; & dedisset tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier, Domine, neque quò haurias habes, & puteus profundus est: unde ergo habes aquam illam vivam?

12 Num tu major es patre nostro Jacobo, qui dedit nobis hunc puteum, ex quo ipse bibit, & filii ejus, & ejus pecora?

13 Respondit Jesus & dixit ei, Quisquis bibit ex aquâ istâ sitiet rursus.

14 Quisquis autem biberit ex aquâ illa quam ego ei dabo, non sitiet in æternum: sed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

15 Dicit ei mulier, Domine, da mihi aquam istam, ut non sitiam, neque veniam huc ad hauriendum.

16 Dicit ei Jesus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17 Respondit mulier & dixit ei, Non habeo virum. Dicit ei Jesus, Bene dixisti, Non habeo virum.

18 Quinque enim viros habuisti: & nunc quem habes, non est tuus vir: hoc vere dixisti.

19 Dicit ei mulier, Domine, video te Prophetam esse.

20 Patres nostri in hoc monte adoraverunt: & vos dicitis Hierosolymis esse locum illum ubi oporteat adorare.

21 Dicit ei Jesus, Mulier, crede mihi, venit tempus quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis Patrem.

22 Vos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus: quia salus ex Judæis est.

23 Sed venit tempus, & nunc est, cùm veri adoratores adorabunt Patrem Spiritu ac veritate: etenim Pater tales quærit qui ipsum adorent.

24 Deus est Spiritus: & qui adorant eum, oportet in Spiritu ac veritate adorent.

25 Dicit ei mulier, Scio Messiam venturum, (qui dicitur Christus,) cum venerit ille, nobis annunciabit omnia.

26 Dicit ei Jesus, Ego *is* sum, qui loquor tibi.

27 Interea verò venerunt ejus discipuli, & mirati sunt quòd cum muliere loqueretur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut, Quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergò hydriam suam mulier, & abiit in urbem, dixitque ejus loci hominibus,

29 Venite, videte hominem qui dixit mihi quæcunque feci: num ille est Christus ille?

30 Exierunt ergo ex urbe, & venerunt ad eum.

31 Interim autem rogabant eum discipuli, dicentes, Rabbi, ede.

32 Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo quendam, quem vos non nôstis.

33 Dicebant ergo discipuli alii ad alios, Num quis attulit ei quod ederet?

34 Dicit eis Jesus, Esca mea est exequi voluntatem ejus qui misit me, & consummare ipsius opus.

35 Nonne vos dicitis, Adhuc quadrimestre *spatium* tupereit, & messis erit? Ecce dico vobis, attollite oculos vestros, & spectate regiones: nam alba jam sunt ad messem.

36 Qui autem metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.

37 Nam in hoc dictum illud verum est, Alius est qui seminat, & alius qui metit.

38 Ego misi vos ad *id* metendum in quo vos non laborâstis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiistis.

39 Ex urbe autem illâ multi Samaritanorum crediderunt in eum propter sermonem mulieris illius, testantis, *ac dicentis*, Certè dixit mihi omnia quæ feci.

40 Cùm ergo venissent ad eum Samaritani, rogârunt eum ut apud eos maneret: & mansit ibi duos dies.

41 Ac multò plures crediderunt propter sermonem ipsius.

42 Et illi mulieri dicebant, Non amplius propter tuos sermones credimus: ipsi enim audivimus, & scimus hunc esse verè Servatorem illum mundi, Christum.

43 Duobus autem post diebus exiit inde, & abiit in Galilæam.

44 Ipse enim Jesus testatus fuerat, Prophetam in suâ patria honorem non habere.

45 Cùm ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cùm omnia vidissent quæ fecerat Hierosolymis in festo: nam & ipsi venerant ad festum.

46 Venit igitur Jesus rursum Cana *oppidum* Galilææ, ubi fecerat ex aquâ vinum. Erat autem in *urbe* Capernaumo regius quidam, cujus filius infirmus erat.

47 Is cùm audisset Jesum venisse ex Judæâ in Galilæam, abiit ad eum, & eum rogavit ut descenderet ac sanaret suum filium: erat enim moribundus.

48 Dixit ergo Jesus ei, Nisi signa & prodigia videritis, non credetis.

49 Dicit ei regius ille, Do-

mine,

mine, descende priusquam moriatur puerulus meus.

50 Dicit ei Jesus, Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixerat ei Jesus: & proficiscebatur.

51 Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & nunciaverunt, dicentes, Filius tuus vivit.

52 Percontatus est ergo ab eis horam quâ melius habuerat: & dixerunt ei, Heri *circa* horam septimam dimisit eum febris.

53 Agnovit ergo pater *illi factum esse* illâ ipsâ horâ quâ dixerat ei Jesus, Filius tuus vivit, & credidit ipse, ac domus ejus tota.

54 Hoc rursus, *id est*, secundum signum edidit Jesus, cùm veniret ei Judæâ in Galilæam.

CAP. V.

Paralyticus ad piscinam. Auctoritas & officium Christi. Resurrectio mortuorum. Scrutinium Scripturarum.

POst hæc erat festum Judæorum, & ascendit Jesus Hierosolymam.

2 Est autem Hierosolymis ad *forum* pecuarium piscina quæ nominatur Hebraice Bethesda, quinque porticus habens.

3 In his jacebat multitudo magna infirmorum, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

4 Angelus enim descendebat præcipuo tempore in piscinam, & turbabat aquam: itaque qui primus ingressus erat post aquæ turbationem sanus fiebat à quocunque detineretur morbo.

5 Erat autem quidam illic homo annum octavum annum agens in infirmitate.

6 Hunc cùm vidisset Jesus jacentem, & cognovisset eum jam multum temporis egisse *in morbo*, dicit ei, Cupis sanus fieri?

7 Respondit ei infirmus ille, Domine, non habeo qui, cùm turbata fuerit aqua, immittat me in piscinam: sed interim dum ego venio, alius ante me descendit.

8 Dicit ei Jesus, Surge, attolle grabatum tuum, & ambula.

9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat: erat autem Sabbatum die illo.

10 Judæi ergo dicebant ei qui sanatus fuerat, Sabbatum est; non licet tibi attollere grabatum.

11 Respondit eis, Qui me sanum fecit, is mihi dixit, Attolle grabatum tuum, & ambula.

12 Interrogaverunt eum ergo, Quis ille est qui dixit tibi, Attolle grabatum tuum, & ambula?

13 Is autem qui sanatus fuerat, nesciebat quis esset: Jesus enim evaserat è turbâ quæ erat in illo loco.

14 Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit ei, Ecce, sanus factus es: ne pecca amplius, ut ne quid deterius tibi fiat.

15 Abiit homo ille, & nunciavit Judæis Jesum esse à quo sanatus fuerat.

16 Ac propterea persequebantur Judæi Jesum, & studebant eum interimere, quod ista fecisset Sabbato.

17 Jesus autem respondit eis, Pater meus usque adhuc operatur, & ego operor.

18 Propterea ergo magis studebant eum Judæi interimere, quia non solum solvisset Sabbatum, sed & Deum dixisset patrem suum, parem se faciens Deo.

19 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Amen, amen dico

vobis, non potest Filius à semetipso operari, *id est*, nisi viderit Patrem operantem: quæcunque enim ille facit, hæc etiam Filius pariter facit.

20 Pater enim amat Filium, & omnia ostendit ei quæ facit: & opera istis majora ostendet ei, ut vos miremini.

21 Sicut enim Pater suscitat mortuos & vivificat, ita & Filius quos vult vivificat.

22 Nec enim Pater judicat quenquam, sed omne judicium dedit Filio:

23 Ut omnes honorent Filium prout honorant Patrem: qui non honorat Filium, non honorat Patrem, qui misit eum.

24 Amen, amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet: sed transivit à morte in vitam.

25 Amen, amen dico vobis, adventat tempus, & nunc est, cùm mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint, vivent.

26 Sicut enim Pater habet vitam in seipso, sic dedit & Filio habere vitam in seipso.

27 Et autoritatem ei dedit etiam judicium exercendi, quatenus Filius hominis est.

28 Ne hoc miremini: nam veniet hora quâ omnes qui in monumentis sunt, audient vocem ejus,

29 Et prodibunt qui bona fecerint in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerint, in resurrectionem condemnationis.

30 Non possum ego à meipso facere quicquam: prout audio, judico: & judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me, *id est*, Patris.

31 Si ego testor de meipso, testimonium meum non est firmum.

32 Alius est qui testatur de me, & scio firmum esse testimonium quod testatur de me.

33 Vos misistis ad Joannem, & *is* testimonium dedit veritati.

34 Ego autem ab homine testimonium non capto: sed hæc dico ut vos servemini.

35 Ille erat lucerna ardens & lucens: vos autem voluistis ad momentum exultare ejus luce.

36 At ego testimonium habeo majus *testimonio* Joannis: opera enim quæ dedit mihi Pater ut ea consummem, ipsa, *inquam*, opera quæ ego facio, testantur de me, quod Pater miserit me.

37 Et qui misit me Pater, ipse testatus est de me: Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus vidistis.

38 Et sermonem ejus non habetis in vobis manentem: quia quem misit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini Scripturas, quia videmini vobis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testantur de me.

40 Sed non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.

41 Gloriam ab hominibus non capto.

42 Sed vos novi charitatem Dei non habere in vobis.

43 Ego veni nomine Patris mei, nec recipitis me; si venerit alius nomine suo, illum recipietis.

44 Quomodo vos potestis credere, cùm gloriam alii ab aliis captetis, & gloriam illam quæ à solo Deo proficiscitur non quæratis?

45 Ne

45 Ne putate me accusaturum vos apud Patrem? est qui accuset vos, Moses, in quo vos speratis.

46 Si enim crederetis Mosi, crederetis mihi; nam ille de me scripsit.

47 Quod si scriptis illius non creditis, quomodo verbis meis credetis?

CAP. VI.

Duo Christi miracula, & concio de pane & aquâ vitæ, & quomodo excepta.

POst hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, *quod est* Tiberiadis.

2 Et sequebatur eum turba multa, quia videbant ejus signa quæ edebat in infirmis.

3 Subiit verò in montem Jesus, & ibi sedit cum discipulis suis.

4 Propè autem erat Pascha, festum Judæorum.

5 Cùm ergo sustulisset oculos Jesus, & conspexisset multam turbam ad se venire, dicit Philippo, unde ememus panes ut edant isti?

6 (Hoc autem dicebat, tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.)

7 Respondit ei Philippus, Ducentorum denariorum panes non sufficerint eis, ut singuli eorum paululum quiddam accipiant.

8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, *nempe* Andreas frater Simonis Petri,

9 Est hic puerulus quidam, qui habet quinque panes hordeaceos & duos piciculos; sed hæc quid sunt inter tam multos?

10 Dixit autem Jesus, Facite ut homines recumbant. Erat autem gramen multum in eo loco. Discubuerunt ergo viri illi numero quasi quinquies mille.

11 Accepit autem panes illos Jesus, & actis gratiis distribuit discipulis, discipuli verò accumbentibus: similiter etiam ex piciculis illis quantum volebant.

12 Ut autem expleti sunt, dixit *Jesus* discipulis suis, Congregate quæ superfuerunt fragmenta, ne quid pereat.

13 Congregârunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentis ex quinque illis panibus hordeaceis, quæ superfuerant iis qui comederant.

14 Illi ergo cùm vidissent signum quod Jesus ediderat, dicebant, Hic est verè Propheta ille qui venturus erat in mundum.

15 Jesus ergo cùm nôsset venturos, & se abrepturos ut facerent se regem, fecessit rursus in montem solus ipse.

16 Ut autem serum *dici* factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare.

17 Et ingressi navigium, ibant trans mare Capernaumum versus: jam autem erat tenebræ, nec venerant ad eos Jesus.

18 Et mare, vento magno flante, insurgebat.

19 Provecti verò quasi stadia viginti quinque aut triginta, conspiciunt Jesum ambulantem super mare, & appropinquantem navi, & timuerunt.

20 Ille verò dixit eis, Ego sum, ne metuite.

21 Cupidè ergò receperunt eum in navigium: & statim navigium pervenit ad regionem in quam ibant.

22 Postero die turba quæ subsiterat cis mare, cum vidisset illic non fuisse aliud navigium nisi unum illud in quod ingressi fuerant discipuli ejus, & Jesum non in-

troisse

troisse cum discipulis suis in navigium, sed solos ejus discipulos abiisse:

23 (Alia vero navigiola Tiberiade venerunt prope locum illum ubi ederant panem, posteaquam gratias egisset Dominus:)

24 Cùm igitur, *inquam*, vidisset turba Jesum illic non esse, neque discipulos ejus, ingressi sunt & ipsi in navigia, & venerunt Capernaum, quærentes Jesum.

25 Et eo invento trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc perveniisti?

26 Respondit eis Jesus, & dixit, Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia edistis panes illos & saturati estis.

27 Operemini non cibo qui perit, sed cibo illi qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater obsignavit, *id est*, Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus ut operemur operibus Dei?

29 Respondit Jesus & dixit eis, Hoc illud est opus Dei, ut credatis in *eum* quem ille misit.

30 Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu signum edis, ut videamus & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri ederunt illud manna in deserto illo: sicut scriptum est: Panem è cœlo dedit eis quem ederent.

32 Dixit ergo eis Jesus, Amen dico vobis, nequaquam Moses dedit vobis panem illum cœlestem: sed Pater meus dat vobis panem illum cœlestem verum.

33 Panis enim ille Dei is est qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ei, Domine, da nobis semper panem istum.

35 Dixit autem eis Jesus, Ego sum panis ille vitæ: qui venit ad me, nequaquam esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.

36 Sed dixi vobis, certè & vidistis me, & non creditis.

37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet; & eum qui venit ad me nequaquam ejecerim foràs:

38 Quia descendi è cœlo ut exequar non voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.

39 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, *id est*, Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, sed suscitem illud in ultimo illo die.

40 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut quisquis conspicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & suscitem ipsum ego ultimo illo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de eo, quia dixerat, Ego sum panis ille qui è cœlo descendit:

42 Et dicebant, Nonne iste est Jesus, filius ille Josephi, cujus nos novimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit iste, E cœlo descendi?

43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Ne murmurate inter vos.

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego suscitem ipsum ultimo illo die.

45 Scriptum est in Prophetis, Et erunt omnes docti à Deo. Quisquis ergo audivit à Patre & didicit, venit ad me.

46 Non quòd Patrem viderit quisquam, nisi is qui est a Deo: hic vidit Patrem.

47 Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis ille vitæ.

49 Patres vestri ederunt manna in deserto, & mortui sunt.

50 Hic est panis ille qui è cœlo descendit, ut qui edit ex eo non moriatur.

51 Ego sum panis ille vivus qui è cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane vivet in æternum: panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.

52 Pugnabant ergo Judæi ad invicem adversus alios, dicentes, Quomodo potest hic nobis carnem *suam* dare quam edamus?

53 Dixit ergo eis Jesus, Amen, amen dico vobis, nisi ederitis carnem Filii, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

54 Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego suscitabo ipsum ultimo illo die.

55 Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.

56 Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.

57 Sicut misit me vivens ille Pater, & ego vivo per Patrem; *ita* etiam qui ederit me, vivet ipse quoque per me.

58 Hic est panis ille qui de cœlo descendit: non prout ederunt Patres vestri manna, & mortui sunt; qui ederit hunc panem vivet in æternum.

59 Hæc dixit in synagoga, cùm doceret in *urbe* Capernaumo.

60 Multi ergo ex discipulis ejus, *bis* auditis, dixerunt, Durus est hic sermo: quis potest eum audire?

61 Sciens autem Jesus apud se discipulos suos de hoc murmurare, dixit eis, Hoccine vos offendit?

62 *Quid* ú igitur spectaveritis Filium hominis ascendentem eò ubi erat priùs?

63 Spiritus est id quod vivificat, caro non prodest quicquam: verba quæ ego loquor vobis, spiritus sunt & vita sunt.

64 Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt: sciebat enim à principio Jesus quinam essent qui non credebant, & quis eum proditurus esset.

65 Et dicebat, Propterea dixi vobis, neminem posse venire ad me nisi fuerit ei datum à Patre meo.

66 Ex eo *tempore* multi discipulorum ejus pedem retulerunt: nec amplius cum eo versabantur.

67 Dixit ergo Jesus duodecim illis, Num & vos vultis abire?

68 Respondit ergo ei Simon Petrus. Domine, ad quem abibimus? verba vitæ æternæ habes:

69 Et nos credidimus, & scimus te esse Christum illum Filium Dei viventis.

70 Respondit ei Jesus, Nonne ego vos duodecim elegi? & *tamen* unus ex vobis est diabolus.

71 Loquebatur autem de Judâ Simonis *filio* Iscariotâ; futurum enim erat ut hic proderet eum, cùm esset unus ex illis duodecim.

CAP. VII.

Christus non cum affinibus, sed clam profectus ad festum, docet in Templo. Varia feruntur de eo judicia, & discedent qui eum comprehendere volebant.

VErsabatur autem Jesus post hæc in Galilæa: nolebat enim in Judæa versari, quia studebant eum Judæi interimere.

2 Propè autem erat festum Judæorum Scenopegia.

3 Dixerunt igitur ad eum fratres ejus, Digredere hinc, & vade in Judæam, ut tui quoque discipuli spectent opera tua quæ facis.

4 Nemo enim occulto facit aliquid, & quærit ipse celebris esse: si hæc facis, manifesta teipsum mundo.

5 Nam ne fratres quidem ejus credebant in eum.

6 Dicit ergo eis Jesus, Præstitutum illud tempus meum nondum adest: præstitutum autem illud tempus vestrum semper est paratum.

7 Non potest mundus vos odisse: me autem odit, quoniam ego testor de eo, opera ejus mala esse.

8 Vos ascendite ad hos dies festos: ego nondum ascendo ad festum, quia præstitutum illud meum tempus nondum expletum est.

9 Hæc autem cùm eis dixisset, mansit in Galilæâ.

10 Ut ascenderunt autem fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifestè, sed velut occultè.

11 Judæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant, Ubi est ille?

12 Et mussitatio multa erat in turbâ de eo: alii quidem dicebant, Vir bonus est: alii verò dicebant, Non: sed turbam seducit.

13 Nullus tamen liberè loquebatur de eo, propter metum Judæorum.

14 Festo autem illo jam medio, ascendit Jesus in templum, ac docebat.

15 Et mirabantur Judæi, dicentes, Quomodo ille literas novit, cùm *eas* non didicerit?

16 Respondit eis Jesus, & dixit, Mea doctrina non est mea: sed ejus qui misit me.

17 Si quis voluerit, quod ille vult, facere, cognoscet de doctrinâ, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus qui misit ipsum, hic verax est, & injustitia in eo non est.

19 Nonne Moses dedit vobis Legem, & *tamen* nemo ex vobis præstat Legem? quid me studetis interimere?

20 Respondit turba & dixit, Dæmonium habes, quis te studet interimere?

21 Respondit Jesus & dixit eis, Unum opus feci, & omnes miramini.

22 Attamen Moses dedit vobis circumcisionem (non quòd ex Mose sit, sed *quia* ex Patribus) & Sabbato circumciditis hominem.

23 Si circumcisionem accipit homo Sabbato, ut non solvatur Lex Mosis, mihi indignamini quod totum hominem sanum fecerim Sabbato?

24 Ne judicate secundum vultum, sed justum illud judicium ferte.

25 Dicebat ergo quidam ex Hierosolymitanis, Nonne hic est quem student interimere?

26 At ecce, liberè loquitur, & nihil ei dicunt: numquid vero cognoverunt primores hunc verè esse Christum illum?

27 Sed

27 Sed novimus unde hic
: cùm autem venerit ille
hristus, nemo cognituru eſt
nde ſit.
28 Clamabat ergo Jeſus in
mplo, docens & dicens, Et
e nôſtis, & unde ſim nôſtis:
à meipſo non veni, ſed eſt
rus qui miſit me, quem vos
on nôſtis.
29 Ego verò novi eum,
uia ab ipſo ſum, & ille me
iſit.
30 Studebant ergo eum pre-
ndere: ſed nemo injecit in
am manum, quia nondum
enerat hora illa ipſius.
31 Multi verò ex turbâ cre-
derunt in eum, & dicebant,
hriſtus cùm venerit, num
ra plura edet iis quæ iſte
idit?
32 Audierunt Phariſæi tur-
m iſta murmurantem de eo,
miſerunt Phariſæi ac pri-
rii Sacerdotes miniſtros ut
m prehenderent.
33 Dixit ergo eis Jeſus, Ad-
c pauliſper ero vobiſcum,
nde abibo ad eum qui me
iſit.
34 Quæretis me, nec inve-
etis: & ubi ego ero, eò vos
on poteritis venire.
35 Dixerunt ergo Judæi in-
e ſeſe, Quonam eſt iſte pro-
turus, ut nos non inveni-
us eum? num ad eos qui
erſi ſunt inter Græcos pro-
turus eſt, & Græcos do-
turus?
36 Quis eſt hic ſermo quem
dit, Quæretis me, & non in-
etis me: & ubi ego eo,
on poteritis venire?
37 Ultimo autem die illo
gno feſti ſtetit Jeſus, &
mavit dicens, Si quis ſitit,
iat ad me, & bibat.
38 Qui credit in me, ſicut
it Scriptura, flumina aquæ
ex ventre ipſius fluent.

39 (Hoc autem dixit de Spiritu illo quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus Sanctus, quia Jeſus nondum erat glorificatus.)

40 Multi ergo è turbâ, cum audiſſent hunc ſermonem, dicebant, Verè hic eſt Propheta ille.

41 Alii dicebant, Hic eſt Chriſtus ille. Quidam autem dicebant, Num enim è Galilæâ veniet ille Chriſtus?

42 Nonne ſcriptura dicit, ex ſemine Davidis, & ex *vico* Bethlehemâ ubi erat David, venturum illum Chriſtum?

43 Diſſidium ergo ortum eſt in turbâ propter eum.

44 Quidam autem ex ipſis volebant eum prehendere, ſed nemo injecit in eum manus.

45 Venerunt ergo miniſtri ad primarios Sacerdotes & Phariſæos: qui dixerunt eis, Quare non adduxiſtis eum?

46 Reſponderunt miniſtri, Nunquam ita locutus eſt homo ut homo iſte.

47 Reſponderunt ergo eis Phariſæi, Num & vos ſeducti eſtis?

48 Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Phariſæis?

49 Sed turba hæc quæ non novit legem, execrabilis eſt.

50 Dicit eis Nicodemus, is qui venerat ad eum nocte, cùm unus eſſet ex illis,

51 Num Lex noſtra condemnat quempiam, niſi priùs ex ipſo audierit, & cognoverit quid faciat?

52 Reſponderunt & dixerunt ei, Num & tu Galilæus es? ſcrutare & ſcito ex Galilæâ Prophetam non ſuiſſe ſuſcitatum.

53 Et profectus eſt unuſquiſque domum ſuam.

CAP.

CAP. VIII.

Christus adulteræ peccata remittit. Testatur de seipso & de Patre: & quis semen Abrahami, & quis liber dicendus.

JEsus autem profectus est in montem Oleárum.

2 Et diluculo rursus adfuit in templo, & totus populus venit ad eum, & sedens docebat eos.

3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam: & cùm statuissent eam in medio,

4 Dicunt ei, Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso facto cùm mœcharetur:

5 In Lege verò Moses præcepit nobis ut tales lapidentur; tu ergo quid dicis?

6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent eum accusare. Jesus autem incurvatus deorsum, digito scribebat in terrâ.

7 Cùm autem perseverarent eum interrogare, sese surrigens dixit ad eos, Qui vestrûm immunis est à peccato, primus in eam jaciat lapidem.

8 Et rursum incurvatus deorsum, scribebat in terrâ.

9 Ipsi verò cùm *hæc* audivissent, & à conscientiâ redarguerentur, singulatim alius post alium exierant, initio facto à senioribus usque ad ultimos; & derelictus est solus Jesus, & mulier in medio stans.

10 Jesus autem sese surrigens, & nemine conspecto præter mulierem, dixit ei, Mulier, ubi sunt illi tui accusatores; nemo te condemnavit?

11 Ipsa verò dixit, Nemo, Domine. Dixit autem ei Jesus, Nec ego te condemno: vade, & ne deinceps pecca.

12 Rursum ergo Jesus eis locutus est, dicens; Ego sum lux illa mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

13 Pharisæi autem dixerunt ei, Tu de teipso testaris, testimonium tuum non est firmum.

14 Respondit Jesus & dixit eis, Etiamsi ego testor de meipso, firmum est testimonium meum: quia scio unde venerim, & quo vadam: vos autem nescitis, unde venerim, & quò vadam.

15 Vos secundum carnem judicatis, ego non judico quenquam.

16 Quòd si etiam judicarem ego, judicium meum firmum esset: quia solus non sum, sed ego & qui misit me Pater.

17 Sed & in Lege vestrâ scriptum est, duorum hominum testimonium firmum esse.

18 Ego *is* sum qui testor de meipso, & testatur de me qui misit me Pater.

19 Dicebant ergo ei, Ubi est tuus ille Pater? Respondit Jesus, Neque me nôstis, neque Patrem meum: si me nôssetis, Patrem quoque meum nôssetis.

20 Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo: & nemo prehendit eum, quia nondum venerat illa ipsius hora.

21 Dixit ergo iterum eis Jesus, Ego vado, & quæretis me, & in hoc peccato vestro moriemini: quo ego vado, vos non potestis venire.

22 Dicebant ergo Judæi, Num interimet seipsum, quia dicat, Quò ego vado, vos non potestis venire?

23 Tunc dixit eis, Vos infernè estis, ego sum supernè; vos ex hoc mundo est

ls, ego non ſum ex hoc
undo?
24 Ideò vobis dixi, vos
brituros in peccatis veſtris.
m niſi crediderit is me *eum*
e, moriemini in peccatis
ſtris.
25 Dixerunt ergo ei, Tu
is es? Tum dixit eis Je-
s, *Id* quod à principio dico
obis.
26 Multa habeo quæ de
bis loquar ac judicem: ſed
i me miſit, verax eſt: &
o quæ audivi ab eo, hæc
quor mundo.
27 Non cognoverunt ſe de
tre *hac* ipſis dicere.
28 Dixit ergo eis Jeſus,
im ſuſtuleritis filium homi-
s, tunc agnoſcetis me eum
e, & à meipſo nihil facere,
l prout docuit me Pater
e loqui.
29 Nam qui me miſit, me-
m eſt: non reliquit me ſo-
m Pater, quia ego quæ pla-
nt ipſi facio ſemper.
30 Hæc illo loquente multi
ediderunt in eum.
31 Dicebat ergo Jeſus eis
ueis qui crediderant ipſi,
vos manſeritis in ſermone
eo, verè diſcipuli mei eritis.
32 Et cognoſcetis Verita-
m, & Veritas vos in liber-
em vindicabit.
33 Reſponderunt ei, Se-
m Abrahami ſumus, neque
quam ſervivimus unquam:
omodo tu dicis, Vos in li-
rtatem vindicabimini?
34 Reſpondit eis Jeſus, A-
n, amen dico vobis, Quiſ-
is operam dat peccato, ſer-
s eſt peccati.
35 Servus autem non manet
omo perpetuò: filius ma-
t perpetuò.
36 Itaque ſi vos Filius in
ertatem vindicârit, vere li-
i eritis.

37 Scio vos ſemen Abrahami eſſe, ſed ſtudetis me interimere, quia ſermo ille meus non habet locum apud vos.

38 Ego loquor quod vidi apud Patrem meum, & vos facitis quod vidiſtis apud patrem veſtrum.

39 Reſponderunt & dixerunt ei, Pater noſter Abrahamus eſt. Dicit eis Jeſus, Si filii Abrahami eſſetis, opera Abrahami faceretis.

40 Nunc autem ſtudetis me interimere, hominem qui veritatem vobis locutus ſum, quam audivi à Deo: hoc Abrahamus non fecit.

41 Vos facitis opera patris veſtri. Itaque dixerunt ei, Nos ex ſcortatione non ſumus nati: unum patrem habemus, *nempe* Deum.

42 Dixit ergò eis Jeſus, Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis me: ego enim à Deo prodii & adſum: nec enim a meipſo veni, ſed ille me miſit.

43 Quare loquelam iſtam meam non agnoſcitis? *nempe* quoniam non poteſtis audire ſermonem meum.

44 Vos ex patre diabolo eſtis, & cupiditates patris veſtri vultis exequi. Ille fuit homicida à principio, & in veritate non perſtitit: non eſt enim veritas in eo. Quotieſcunque loquitur mendacium, de ſuo loquitur, quia mendax eſt, & pater ille mendacii.

45 *Vos* autem, quia ego veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguit me de peccato? ſi veritatem dico, quare vos non creditis mihi?

47 Qui

47 Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

48 Respónderunt ergo Judæi, & dixerunt ei, Nonne bene dicimus te Samaritanum esse, & dæmonium habere?

49 Respondit Jesus, Ego dæmonium non habeo, sed honoro patrem meum, & vos contumeliâ afficitis me.

50 Ego verò non quæro gloriam meam: est qui quærat & judicet.

51 Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum observaverit, mortem non conspiciet in æternum.

52 Dixerunt ergo ei Judæi, Nunc agnovimus te dæmonium habere. Abrahamus mortuus est, & Prophetæ; & tu dicis, Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

53 Num tu major es patre nostro Abrahamo, qui mortuus est? etiam Prophetæ mortui sunt: quem tu teipsum facis?

54 Respondit Jesus, Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: Pater ille meus, is est qui glorificat me, quem vos dicitis Deum vestrum esse.

55 Sed non nôstis eum: ego verò ipsum novi: & si dixero ipsum mihi non esse notum, ero similis vestrî, *id est*, mendax: sed eum novi, & sermonem ejus observo.

56 Abrahamus pater ille vester gestivit videre diem istum meum, & vidit, ac gavisus est.

57 Dixerunt igitur ei Judæi, Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti?

58 Dixit eis Jesus, Amen, amen dico vobis, priusquam Abrahamus existeret, ego sum.

59 Sustulerunt ergo lapides ut jacerent in eum: Jesus autem occultavit se, & exivit è templo, cùm transivisset per medios ipsos: & ita prætériit.

CAP. IX.

Cæci à Christo sanati historia.

PRætergrediens autem vidit quendam cæcum à nativitate.

2 Et interrogaverunt eum discípuli ejus, dicentes, Rabbi, quis peccavit, iste an parentes ejus, ut cæcus nasceretur?

3 Respondit Jesus, Neque iste peccavit, neque parentes ejus, *ut cæcus nasceretur: sed cæcus natus est* ut opera Dei manifesta fierent in eo.

4 Oportet me vacare operibus ejus qui misit me donec dies est: veniet nox cum nemo potest operari.

5 Quamdiu fuero in mundo, Lux sum mundi.

6 Hoc cùm dixisset, spuit humi, & fecit lutum ex sputo, & illevit lutum oculis cæci illius:

7 Dixitque ei, Vade, ablue *oculos* in piscina Siloam, quod est, si interpreteris, Missus. Abiit ergo, & ablúit *oculos*, rediitque videns.

8 Vicini ergo, & qui priùs conspexerant eum cæcum esse, dicebant, Nonne hic est qui sedebat & mendicabat?

9 Alii dicebant, Certè hic est: alii verò, Certè símilis est ei: Ille *verò* dicebat, Certè ego *is* sum.

10 Dixerunt ergo ei, Quomodo aperti sunt tibi oculi?

11 Re-

11 Respondit ille, & dixit, Quidam qui dicitur Jesus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad piscinam Siloam, & ablue *oculos*. Ut autem abii, & ablui *oculos*, vidi.

12 Dixerunt ergo ei, Ubi est ille? Ait, Nescio.

13 Adducunt eum ad Pharisæos, eum, *inquam*, qui olim cæcus fuerat.

14 Erat autem Sabbatum cùm lutum faceret Jesus, & aperiret oculos ejus.

15 Rursus ergo interrogârunt eum etiam Pharisæi quomodo videndi facultatem esset adeptus. Ille verò dixit eis, Lutum imposuit oculis meis, & ablui *oculos*, & video.

16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam, Homo iste non est à Deo, nam Sabbatum non observat. Alii dicebant, Quomodo potest quisquam peccator talia signa edere? Et dissidium erat inter eos.

17 Rursus dicunt cæco, Tu, quid dicis de illo, quòd aperuit oculos tuos? Ille autem dixit, Certè Propheta est.

18 Non crediderunt ergo Judæi de eo quòd cæcus fuisset, & videndi facultatem esset adeptus, usquequò vocârunt ejus parentes; ejus, *inquam*, qui videndi facultatem fuerat adeptus.

19 Et interrogaverunt eos, dicentes, Hiccine est filius vester, quem vos dicitis cæcum natum esse? quomodo ergo nunc videt?

20 Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt, Scimus hunc esse filium illum natum, & cæcum natum fuisse:

21 Quomodo verò nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus: ipse ætatem habet, ipsum interrogate, ipse de se loquetur.

22 Hæc dixerunt parentes ejus, quod metuerunt Judæos: jam enim constituerant Judæi, ut si quis eum profiteretur esse Christum, synagogâ moveretur.

23 Propterea parentes ejus dixerunt, Ætatem habet, ipsum interrogate.

24 Secundò ergo vocârunt hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei, Tribue gloriam Deo; nos hunc hominem scimus peccatorem esse.

25 Respondit igitur ille & dixit, An peccator sit, nescio: unum scio, me, cùm cæcus fuerim, nunc videre.

26 Dixerunt autem ei rursus, Quid fecit tibi? quomodo aperuit oculos tuos?

27 Respondit eis, Jam vobis dixi, & non audivistis: cur iterum vultis audire? num & vos fieri vultis ipsius discipuli?

28 Itaque convitiati sunt ei, & dixerunt, Tu discipulus illius es, nos autem Mosis discipuli sumus.

29 Nos scimus Deum esse locutum Mosi: hic autem unde sit nescimus.

30 Respondit ille, & dixit eis, At enim istud mirum est, quòd vos nesciatis unde sit, & *tamen* aperuit meos oculos.

31 Scimus autem quòd Deus peccatores non audiat: sed si quis Dei cultor est, & facit quod ille vult, *ille* hunc audit.

32 Ab seculo non est auditum aliquem aperuisse oculos ejus qui cæcus natus fuerit.

33 Nisi esset hic à Deo,

non

non posset *tale* quicquam facere.

34 Respondérunt & dixerunt ei, Tu in peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecérunt eum foràs.

35 Audivit Jesus eum ejectum foràs: & eum nactus, dixi ei, Tùne credis in Filium Dei?

36 Respondit ille & dixit, Quis est, Domine, ut credam in eum?

37 Dixit autem ei Jesus, Et vidisti eum, & is est qui loquitur tecum.

38 At ille ait, Credo, Domine: Et adoravit eum.

39 Et dixit Jesus, Ad judicium *exercendum* ego in hunc mundum veni: ut qui non vident, videant, & qui vident cæci fiant.

40 Audierunt autem hæc quidam ex Pharisæis qui cum ipso erant, & dixerunt ei, Num & nos cæci sumus?

41 Dixit eis Jesus, Si cæci essetis, non haberetis peccatum: nunc verò dicitis, Videmus: itaque peccatum vestrum manet.

CAP. X.

Christus distinguens verum Pastorem à mercenario, & ovium naturam describens, conciliat sibi à Judæis odium & calumnias.

AMEN, amen dico vobis, qui non ingreditur per ostium in caulam ovium, sed ascendit aliundè, ille fur est & latro.

2 Qui verò ingreditur per ostium, pastor est ovium.

3 Huic aperit janitor, & oves vocem ejus audiunt: & suas oves vocat nominatim, & educit eas.

4 Cùmque suas oves emiserit, antegreditur eas: & oves eum sequuntur, quia nôrunt vocem ejus.

5 Alienum autem nequaquam sequentur, sed fugient ab eo: quia non nôrunt vocem alienorum.

6 Hanc similitudinem dixit eis Jesus: Illi verò non cognoverunt quænam illa esset quæ loquebatur eis.

7 Jesus ergò rursùm dixit eis, Amen, amen dico vobis, ego sum ostium illud ovium.

8 Quotquot ante me venerunt, fures sunt & latrones: sed oves non auscultárunt eos.

9 Ego sum illud ostium: per me si quis introierit, servabitur; & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.

10 Fur non venit nisi ut furetur, & mactet ac perdat *oves*: ego veni ut vitam habeant, & abundent.

11 Ego sum pastor ille bonus: bonus pastor animam suam deponit pro ovibus.

12 Mercenarius autem, qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, ipse videt lupum venientem, relinquit oves, & fugit; lupus autem eas rapit, & dispergit oves.

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non est illi cura ovium.

14 Ego sum pastor ille bonus, & agnosco meas, & noscor à meis.

15 Prout novit me Pater, *ità* & ego novi Patrem, & animam meam depono pro ovibus.

16 Alias etiam oves habeo quæ non sunt ex hâc cauli: illas quoque oportet me adducere: nam vocem meam audient: Fiétque unus grex & unus pastor.

17 Propterea Pater me diligit, quia ego depono animam meam ut eam rursùm sumam.

18 Ne

18 Nemo tollit eam à me, sed ego depono eam per me-ipsum: autoritatem habeo deponendi eam. & autoritatem habeo rursus eam assumendi. Hoc præceptum accepi à Patre meo.

19 Dissidium igitur rursum factum est inter Judæos propter istos sermones.

20 Dicebant autem multi eorum, Dæmonium habet, & insanit; quid eum auditis?

21 Alii dicebant, Hæc verba non sunt dæmoniaci: num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

22 Facta sunt autem Encænia Hierosolymis, & hyems erat.

23 Et ambulabat Jesus in templo in porticu Solomonis.

24 Cinxerunt igitur eum Judæi, & dixerunt ei, Quousque animam nostram sustendis? si tu es Christus ille, dic nobis apertè.

25 Respondit eis Jesus, Dixi vobis, nec creditis: opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testantur de me.

26 Sed vos non creditis: non enim estis ex ovibus illis meis, sicut dixi vobis.

27 Oves illæ meæ vocem meam audiunt, & ego eas cognosco, & sequuntur me:

28 Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam è manu meâ.

29 Pater ille meus, qui mihi dedit eas, major omnibus est; neque quisquam potest eas eripere è manu Patris mei.

30 Ego & Pater unum sumus.

31 Sustulerunt ergo rursum lapides Judæi, ut eum lapidarent.

32 Respondit eis Jesus, Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo: propter quod illorum operum me lapidatis?

33 Responderunt ei Judæi, dicentes, Ob bonum opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam, id est, quia tu, homo cùm sis, facis teipsum Deum.

34 Respondit eis Jesus, Nonne scriptum est in Lege vestra, Ego dixi, Dii estis?

35 Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura;

36 *Me*ne, quem Pater sanctificavit & misit in mundum, vos dicitis blasphemare, quia dixi, Filius Dei sum?

37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38 Sin verò *illa* facio, etiamsi mihi non credatis, operibus *tamen* credite: ut cognoscatis & credatis Patrem in me esse, & me in eo.

39 Rursus ergo studebant eum prehendere: sed exivit ex eorum manu.

40 Abiitque rursus ad trajectum Jordanis, in eum locum ubi primùm fuerat Joannes cùm baptizaret, mansitque illic.

41 Multi autem veniebant ad eum, & dicebant, Joannes quidem signum nullum edidit: quæcunque autem de isto dixit, vera erant.

42 Et multi illic crediderunt in eum.

CAP. XI.

Lazarus mortuus resuscitatur. Christus concionatur. Caiphas insciùs vaticinatur.

ERAT autem infirmus quidam *nomine* Lazarus, à Bethaniâ ex vico Mariæ & Marthæ sororis ipsius:

2 (Maria autem ea erat quæ unxit Dominum unguento, &

& exterſit pedes ejus capillis ſuis: cujus frater Lazarus infirmus erat.

3 Miſerunt ergo ſorores ejus ad ipſum, dicentes, Domine, ecce, *is* quem amas, eſt infirmus.

4 Jeſus autem, *hoc* audito, dixit, Hæc infirmitas non eſt *immiſſa* ad mortem, ſed pro Dei gloriâ, ut per eum *morbum* glorificetur Filius Dei.

5 Diligebat autem Jeſus Martham, & ſororem ejus, & Lazarum.

6 Ut ergo audivit *illum* ægrotare, tum quidem manſit duos dies in eo loco ubi erat:

7 Deinde poſtea dixit diſcipulis, Eamus in Judæam rurſus.

8 Dicunt ei diſcipuli, Rabbi, modò ſtudebant te Judæi lapidare, & rurſum illuc abis?

9 Reſpondit Jeſus, Nonne duodecim ſunt horæ diei? ſiquis ambulat interdiu, non impingit: quia lucem hujus mundi cernit:

10 Si quis autem ambulat nocte, impingit: quia lux ei non adeſt.

11 Hæc ait: & poſtea dixit eis, Lazarus, amicus ille noſter, dormit: ſed proficiſcor ut è ſomno excitem eum.

12 Dixerunt ergò diſcipuli ejus, Domine, ſi dormit, ſervabitur.

13 Hoc autem dixerat Jeſus de ipſius morte, at illi putârunt eum de dormitione ſomni dicere.

14 Tunc ergo Jeſus dixit eis aperte, Lazarus mortuus eſt.

15 Et gaudeo propter vos (ut credatis) me illic non fuiſſe: ſed eamus ad eum.

16 Dixit autem Thomas, qui dicitur Didymus, condiſcipulis, Eamus & nos, ut moriamur cum eo.

17 Venit ergo Jeſus, & invenit eum quartum jam diem in monumento agere.

18 Erat autem Bethania propè Hieroſolymam fere ſtadiis quindecim:

19 Multique ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, & eis qui cùm ipſis erant, ut conſolarentur eas de fratre ſuo.

20 Martha ergo ut audivit Jeſum venire, occurrit ei: Maria verò domi ſedebat:

21 Dixit autem Martha ad Jeſu, Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus:

22 Sed & nunc ſcio quia ut quæcunque petieris à Deo, det tibi.

23 Dicit ei Jeſus, Reſurget frater tuus.

24 Dicit ei Martha, Scio reſurrecturum in reſurrectione ultimo illo die.

25 Dixit ei Jeſus, Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet:

26 Et quiſquis vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

27 Ait illi, Etiam, Domine, ego credo te eſſe Chriſtum illum Filium illum Dei qui in mundum venturus es.

28 Et cùm hæc dixiſſet, abiit, & clam vocavit Mariam ſororem ſuam, dicens, Magiſter adeſt, & te vocat.

29 Illa, ut audivit, ſurgit citò & venit ad eum:

30 Nondum autem venerat Jeſus in vicum: ſed erat in eo loco ubi occurrerat ei Martha.

31 Judæi ergo qui domi erant cum eâ, & conſolabantur eum, cùm vidiſſent Mariam citò ſurrexiſſe, & exi-

eati sunt eam, dicentes, ertè abit ad monumentum, t illic fleat.

32 Maria verò cùm venisset o ubi erat Jesus, viso eo, ac- dit ad ejus pedes, dicens ei, omine, si fuisses hic, non et mortuus frater meus.

33 Jesus autem ut vidit m flentem, & Judæos, qui ni venerant cum eâ, flentes, fremuit spiritu, & turbavit ipsum:

34 Et dixit, Ubi posuistis m? Dicunt ei, Domine, ni & vide.

35 Lachrymatus est Jesus.

36 Dixerunt ergo Judæi, ce quomodo amabat eum.

37 Quidam autem ex ipsis erunt, non poterat hic qui eruit oculos cæci, facere ut ic non moreretur?

38 Jesus ergo rursum fre- ns apud semetipsum, venit ad numentum: erat autem dium, & lapis erat ei im- situs.

39 Ait Jesus, Tollite lapi- m. Dicit ei Martha, soror s qui mortuus fuerat, Do- ne, jam olet: quatuor e- m dierum est.

40 Dicit ei Jesus, Nonne i tibi, fore, si credideris, videas gloriam Dei?

41 Sustuleruut ergo lapi- m *à loco* ubi mortuus ille rat positus. Jesus autem ulit sursum oculos, & dix- Pater, gratias ago tibi d me audieris.

42 Ego verò sciebam me per à te audiri: sed prop- turbam circumstantem hoc , ut credant me à te mis- esse.

43 Et cùm hæc dixisset, mavit voce magnâ, Laza- ideum foras.

44 Tum, qui fuerat mortu- prodit, pedes & manus us fasciis; vultus autem ejus sudario erat obvinctus. Dicit eis Jesus, Solvite eum, & finite abire.

45 Multi ergo ex Judæis qui venerant ad Mariam, & spectârant quæ fecerat Jesus, crediderunt in eum.

46 Quidam autem ex eis adierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecerat Jesus.

47 Coegerunt ergo primarii Sacerdotes & Pharisæi concilium, & dicebant, Quid agimus? nam hic homo multa signa edit.

48 Si omittamus eum ita, omnes in eum credent: venientque Romani, & delebunt tum locum nostrum, tum gentem.

49 Unus autem ex ipsis, Caiaphas, Pontifex maximus anni illius, dixit eis, Vos nihil scitis:

50 Nec cogitatis conducere nobis ut unus homo moriatur pro populo, & tota gens non pereat.

51 Hoc autem ex semetipso non dixit: sed cùm esset Pontifex maximus anni illius, prophetavit fore ut Jesus pro gente moreretur:

52 Nec tantùm pro eâ gente, sed ut etiam filios Dei dispersos congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die consultabant unà ut interimerent eum.

54 Jesus ergo palàm ambulabat inter Judæos: sed abiit illinc in regionem quæ est prope desertum, in urbem quæ dicitur Ephraim: & illic commorabatur cum discipulis suis.

55 Propè autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Hierosolymam ex illâ regione ante Pascha, ut purificarent se.

56 Quærebant ergo Jesum, & loquebantur alii cum aliis in templo stantes, Quid vi-

detur vobis? *an* venturus non sit ad festum?

57 Dederant autem principes Sacerdotes & Pharisæi præceptum, ut si quis nosset ubi esset, indicaret, ut prehenderent eum.

CAP. XII.

Christus à Maria unguitur, Hierosolymam ingreditur, & triumphatur.

JESUS ergo sex ante Pascha diebus venit in Bethaniam, ubi erat Lazarus ille qui fuerat mortuus, quem suscitaverat ex mortuis.

2 Fecerunt igitur ei cœnam istic, & Martha ministrabat: Lazarus autem unus erat ex eis, qui simul discumbebant cum eo.

3 Maria verò acceptâ libra unguenti nardi liquidæ multi pretii unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis; domus autem impleta est odore unguenti.

4 Dixit ergo quidam ex discipulis ejus, *nempe* Judas Simonis *filius*, Iscariotes, qui erat eum proditurus,

5 Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis, & datum est pauperibus?

6 Dixit autem hoc, non quòd pauperum ipsi cura esset, sed quia fur erat, & marsupium habebat, & ea quæ immittebantur portabat.

7 Dixit ergo Jesus, Omitte eum: in diem funerationis meæ asservavit istud:

8 Pauperes enim semper habetis vobiscum, me verò non semper habetis.

9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis eum illic esse: & venerunt non propter Jesum tantùm, sed etiam ut Lazarum viderent, quem excitârat à mortuis.

10 Consultârunt autem primarii Sacerdotes, ut Lazarum etiam interimerent:

11 Quia multi ex Judæis propter eum abibant, & credebant in Jesum.

12 Postero die turba multa quæ venerat ad diem festum, cùm audissent Jesum venire Hierosolymam,

13 Acceperunt ramos palmarum, & prodierunt ei in viam, & clamabant, Hosanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex ille Israelis.

14 Nactus autem Jesus asellum, insedit ei, sicut scriptum est:

15 Ne metue, filia Sion: ecce, Rex ille tuus venit, sedens pullo asinæ.

16 Hæc autem non cognoverunt discipuli ejus primùm: sed cùm glorificatus esset Jesus, tunc recordati sunt quòd scripta de eo, & sic hæc præstitisse.

17 Testabatur verò turba quæ erat cum eo, quòd Lazarum vocâsset è monumento, & suscitâsset eum ex mortuis.

18 Propterea etiam occurrit ei turba, quia audierat eum edidisse hoc signum.

19 Pharisæi ergo dixerunt inter se, Videtisne nos nihil proficere? ecce, mundus totus secutus est.

20 Erant autem quidam Græci ex iis, qui ascenderant ut adorent in festo:

21 Isti verò venerunt ad Philippum qui erat à Bethsaida *urbe* Galilææ, & rogârunt eum, dicentes, Domine, volumus Jesum videre.

22 Venit Philippus & dixit Andreæ: Andreas rursùm & Philippus dicunt Jesu.

23 Jesus autem respondit eis, dicens, Venit hora ut glorificetur Filius hominis.

24 Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens

rit in terram, & mortuum fuerit, ipsum solum manet: si verò mortuum fuerit, multum fructum affert.

25 Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi ego sum, illic & minister meus erit, & si quis mihi ministraverit, honorabit eum Pater.

27 Nunc anima mea turbata est: & quid dicam? Pater, libera me ab hac horâ: sed propterea veni in horam hanc.

28 Pater, glorifica nomen tuum. Venit ergo vox e cœlo. *dicens*, Et glorificavi, & rursus glorificabo.

29 Turba ergo quæ astabat & audierat, dicebat tonitru esse factum. Alii dicebant, Angelus ei locutus est.

30 Respondit Jesus & dixit, Non propter me hæc vox venit, sed propter vos.

31 Nunc judicium est mundi hujus: nunc princeps hujus mundi hujus, ejicietur foras.

32 Et ego si fuerò exaltatus à terrâ, omnes trahàm ad meipsum.

33 Hoc autem dicebat, significans quâ morte moriturus esset.

34 Respondit ei turba, Nos audivimus ex lege, Christum manere in æternum: & quomodo tu dicis oportere exaltari Filium hominis? quis est iste Filius hominis?

35 Dixit igitur eis Jesus, Adhuc parvo tempore lux vobiscum est: ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ deprehendant: nam qui ambulat in tenebris nescit quò vadat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. Hæc locutus est Jesus: & cùm abiisset, occultavit se ab eis.

37 Cùm autem tot signa coram eis edidisset, non credebant in eum:

38 Ut sermo Esaiæ prophetæ impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?

39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias,

40 Excæcavit oculos eorum, & obduravit corda eorum: ne videant oculis, & intelligant corde, & fiat conversatio & sanem eos.

41 Hæc dixit Esaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.

42 Verumtamen etiam ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos hoc non profitebantur, ne synagogâ moverentur:

43 Dilexerunt enim gloriam hominum potiùs quàm gloriam Dei.

44 Jesus autem clamavit & dixit, Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me.

45 Et qui conspicit me, conspicit eum qui misit me.

46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis credit in me, in tenebris non maneat.

47 Si quis autem audierit verba mea, & non crediderit, ego non damno ipsum: Non enim veni ut damnem mundum, sed ut servem mundum.

48 Qui aspernatur me, nec recipit verba mea, habet qui condemnet ipsum: sermo quem locutus sum, ille damnabit eum ultimo die.

49 Quia ego ex meipso non sum locutus: sed qui

misit me Pater, ipse mihi præcepit quid dicam & quid loquar.

50 Et scio præceptum ejus vitam æternam esse. Quæ igitur ego loquor, prout dixit mihi Pater, ita loquor.

CAP. XIII.

Christus lavat pedes Apostolorum. Notat proditorem. Prædicit lapsum Petri.

ANTE festum autem diem Paschæ, sciens Jesus venisse horam illam digrediendi ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos illos qui erant in mundo, usque ad finem dilexit eos.

2 Et cœnâ peractâ, (cum diabolus jam immisisset in cor Judæ *filii* Simonis Iscariotæ, ut proderet eum,)

3 sciens Jesus Patrem omnia dedisse sibi in manus, & se à Deo prodiisse, & ad Deum abire;

4 surgit à cœna, & deponit pallium: acceptóque linteo, præcinxit se.

5 Deinde immisit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum: qui dixit ei, Domine, tu mihi lavas pedes?

7 Respondit Jesus & dixit ei, Quod ego facio, tu nescis nunc, cognosces autem postea.

8 Dicit ei Petrus, Non lavabis meos pedes in æternum. Respondit ei Jesus, Nisi lavero te, nihil mecum habebis commune.

9 Dicit ei Simon Petrus, Domine, non solum pedes meos, sed etiam manus & caput.

10 Dicit ei Jesus, Ei qui lotus est, non opus est nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus: & vos mundi estis, sed non omnes.

11 Nôrat enim eum à quo prodebatur: propterèà dixit, Non omnes estis mundi.

12 Postquam ergo lavisset pedes eorum, & pallium suum recepisset, rursum recubuit, & dixit eis, Nôstis quid fecerim vobis?

13 Vos me vocantes, *dicitis*, Magister ac Domine; & bene dicitis: sum enim.

14 Itaque si ego lavi pedes vestros, Dominus & præceptor, vos quoque debetis alii aliorum pedes lavare.

15 Exemplum enim præbui vobis, ut prout ego feci vobis, *ita* & vos faciatis.

16 Amen, amen dico vobis, Servus non est major Domino suo, neque legatus major eo à quo missus est.

17 Si hæc noveritis, beati eritis, si ea feceritis.

18 Non de omnibus vobis loquor: ego scio quos elegerim: sed *oportet* impleatur Scriptura, Qui edit mecum panem, sustulit adversum me calcem suum.

19 Jam nunc dico vobis priusquam fiat, ut cùm factum fuerit, credatis me *eum* esse.

20 Amen, amen dico vobis, quando aliquem misero, quisquis *eum* recipit, me recipit: qui verò me recipit, recipit eum qui me misit.

21 Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, & testatus est, dixitque, Amen, amen dico vobis, unus ex vobis prodet me.

22 Discipuli ergo aspiciebant alii ad alios, incerti de quo diceret.

23 Erat autem quidam ex discipulis Jesu recumbens in sinu ipsius, *nempe* is quem diligebat Jesus.

24 Innuit ergo huic Simon Petrus

Petrus *ut* percontaretur quisnam esset de quo diceret.

25 Ille verò cùm sese inclinasset in pectus Jesu, dicit ei, Domine, quis est?

26 Respondit Jesus, Ille est cui ego intinctam offulam dedero. Et cùm intinxisset offulam, dedit Judæ *filio* Simonis Iscariotæ.

27 Et post *fum tam* offulam, tunc ingressus est in illum Satanas. Dicit igitur ei Jesus, Quod facis, mox facito.

28 Hoc autem nemo accumbentium intelligebat quorsùm ei dixisset.

29 Quidam enim putabant, quoniam marsupium habebat Judas, Jesum ei dixisse, Eme quibus opus est nobis ad festum: aut egenis ut aliquid daret.

30 Ille igitur acceptâ offulâ, statim exivit: erat autem nox.

31 Cùm ergo exivisset, dicit Jesus, Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus in eo.

32 *Quòd* si Deus glorificatus est in eo, Deus quoque glorificabit eum in sese, & statim glorificabit eum.

33 Filioli, adhuc pauliſper vobiscum sum. Quæretis me: sed sicut dixi Judæis, quo ego vado, vos non potestis venire: *ita* & vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, Ut alii alios diligatis: sicut, *inquam*, dilexi vos, ut vos etiam diligatis alii alios.

35 Ex hoc omnes cognoscent vos esse discipulos meos, si charitatem habueritis alii in alios.

36 Dicit ei Simon Petrus, Domine, quo abis? Respondit ei Jesus, quo abeo, non potes me nunc sequi: postea verò sequeris me.

37 Dicit ei Petrus, Domine, quare non possum te sequi nunc? animam meam pro te deponam.

38 Respondit ei Jesus, Animam tuam pro me depones? Amen, amen dico tibi, non emittet vocem gallus donec ter me abnegaveris.

CAP. XIV.

Christus via, vitæ, veritas: promittit Spiritum Sanctum, ejusque officium describit.

NE turbator cor vestrum: creditis in Deum? etiam in me credite.

2 In domo Patris mei habitationes multæ sunt: alioqui dixissem vobis.

3 Proficiscor paraturus vobis locum: & cùm profectus fuero, & paravero vobis locum, rursum veniam, & assumam vos ad meipsum: ut ubi ego ego, & vos sitis.

4 Et quò ego abeam scitis, & viam scitis.

5 Dicit ei Thomas, Domine, nescimus quò abeas: quomodo igitur possumus viam scire?

6 Dicit ei Jesus, Ego sum via illa, & illa veritas, & vita illa: nemo venit ad Patrem nisi per me.

7 Si nôsletis me, Patrem etiam meum nôsletis: Et jam nunc nôstis eum, & vidistis eum.

8 Dicit ei Philippus, Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

9 Dicit ei Jesus, Tantum temporis vobiscum sum, & non nôstis me, Philippe? Qui vidit me, vidit Patrem: quomodo igitur tu dicis, Ostende nobis Patrem?

10 Non credis me in Patre, & Patrem in me esse? Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor: sed Pater qui in me manet, ipse facit opera.

11 Credite mihi, me in Patre, & Patrem in me *esse*: sin minus, propter ipsa opera credite mihi.

12 Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & majora illis faciet. Nam ego ad Patrem meum proficiscor.

13 Et quicquid petieritis in nomine meo, ego faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14 Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.

15 Si diligitis me, præcepta mea servate.

16 Ego verò rogabo Patrem, & alium Advocatum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum:

17 *Nempe* Spiritum illum veritatis, quem mundus non potest recipere, quia non conspicit eum, nec novit eum: vos autem nôstis eum, quia apud vos manet, & in vobis erit.

18 Non relinquam vos orbos: redeo ad vos.

19 Adhuc paululum, & mundus me non amplius conspicit; vos autem conspicietis me: quia ego vivo, vos etiam vivetis.

20 In illo die vos cognoscetis me esse in Patre meo, & vos in me, & me in vobis.

21 Qui tenet præcepta mea, & observat illa, is est qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & ei conspiciendum exhibebo meipsum.

22 Dicit ei Judas, non *ille* Iscariotes, Domine, quid est cur te ûs nobis conspiciendum exhibiturus, & non mundo?

23 Respondit Jesus & dixit ei, Si quis diligit me, sermonem meum observabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus.

24 Qui non diligit me, sermones meos non observat: & sermo quem auditis, non est meus, sed ejus qui misit me, *nempe* Patris.

25 Hæc locutus sum vobis, apud vos manens.

26 Advocatus autem ille, *id est*, Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæ dixi vobis.

27 Pacem relinquo vobis, pacem illam meam do vobis: non prout mundus dat, ego do vobis. Ne turbator cor vestrum, neque formidato.

28 Audivistis me dixisse vobis, Abeo, & redeo ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique quòd dixerim, Proficiscor ad Patrem: nam Pater major me est.

29 Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cùm factum fuerit, credatis.

30 Non loquar amplius multa vobiscum: venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quicquam.

31 Sed ut nôrit mundus Patrem à me diligi: & prout præcepit mihi Pater, ita faciam. Surgite, abeamus hinc.

CAP. XV.

Christus vitis & palmitum similitudine ostendit quomodo discipuli fructum ferre possint; & ad dilectionem & patientiam suo exemplo eos hortatur.

EGO sum vitis illa vera, & Pater meus est agricola ille.

2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollit: & omnem qui fert fructum purgat, ut plus fructus adferat.

3 Jam vos puri estis propter sermonem quem locutus sum vobis.

4 Manete

4 Manete in me, & ego in vobis *manebo*: sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, *id est*, nisi manserit in vite: ita nec vos nisi in me manseritis.

5 Ego sum vitis, vos palmites: is qui manet in me, & in quo ego *maneo*, hic fert fructum multum: nam seorsùm à me nihil potestis facere.

6 Nisi quis in me manserit, ejectus extra *vineam*, statim ut palmes aresecet: deinde congregantur isti *palmites*, & in ignem abjiciuntur, & ardent.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quicquid volueritis, petite, & fiet vobis.

8 In hac re glorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum adferatis: & eritis mei discipuli.

9 Prout dilexit me Pater, *ita* & ego dilexi vos: manete in illâ meâ charitate.

10 Si præcepta mea observaveritis, manebitis in charitate meâ, sicut ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus charitate.

11 Hæc locutus sum vobis, ut gaudium illud meum in vobis maneat, & gaudium vestrum impleatur.

12 Hoc est mandatum illud meum, ut diligatis alii alios, prout dilexi vos.

13 Majorem charitatem nullus habet quàm istam, ut quispiam animam suam deponat pro amicis suis.

14 Vos amici mei eritis, si feceritis quæcunque ego præcipio vobis.

15 Non ampliùs dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ipsius: vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audivi a Patre meo, nota feci vobis.

16 Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & constitui vos ut abeuntes fructum feratis, & fructus vester maneat: ut quicquid petieritis à Patre in nomine meo det vobis.

17 Hæc præcipio vobis, ut diligatis alii alios.

18 Si mundus vos odit, scitis me priùs quàm vos illis odio habitum.

19 Si ex mundo essetis, mundus quod suum est amaret: quia verò ex mundo non estis, sed ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote sermonis illius quem ego dixi vobis, Non est servus major domino suo: si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum observaverunt, & vestrum observabunt.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia non noverunt eum qui misit me.

22 Si non venissem & locutus essem eis, peccatum non haberent: nunc autem non habent quod prætexant peccato suo.

23 Qui me odit, is etiam Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt & oderunt tum me tum Patrem meum.

25 Sed *oportet* ut impleatur sermo qui in Lege ipsorum scriptus est, Oderunt me immeritò.

26 Cùm autem venerit Advocatus ille quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus, *inquam*, ille veritatis, qui à Patre emanat, ille testabitur de me:

27 Sed & vos testabimini, quoniam à principio mecum estis.

CAP. XVI.

Christus discipulis crucem prædicit; Consolatorem promittens, ejusque officium describens. Angustias suorum mulieri parturienti comparat.

HÆC locutus sum vobis ut ne offendamini.

2 Movebunt vos synagogis: imò veniet tempus cùm quisquis vos interemerit, putet se cultum præstare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc locutus sum vobis, ut, ubi venerit hora illa, memineritis eorum, *nempe* quòd ego *hæc* dixerim vobis. Hæc autem vobis à principio non dixi, quia vobiscum eram.

5 Nunc autem abeo ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me *dicens*, Quo abis?

6 Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis, confert vobis ut ego abeam. Nisi enim abiero, Advocatus ille non veniet ad vos: sin autem profectus fuero, mittam eum ad vos.

8 Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato & de justitia & de judicio.

9 De peccato quidem, eò quòd non credunt in me:

10 De justitiâ verò, eò quòd ad Patrem abeam, & amplius non conspicietis me.

11 De judicio autem, eò quòd princeps hujus mundi condemnatus sit.

12 Adhuc multa habeo quæ vobis dicam, sed nunc non potestis portare.

13 Cùm autem venerit ille, *id est*, Spiritus ille veritatis, dux viæ vobis erit in omnem veritatem, non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audierit loquetur: & quæ ventura sunt renunciabit vobis.

14 Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & renunciabit vobis.

15 Omnia quæ habet Pater, mea sunt, propterea dixi illum de meo accepturum & renunciaturum vobis.

16 Paulisper, & non conspicietis me: & rursum paulisper, & videbitis me, quia ego vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo *quidam* ex discipulis ejus alii ad alios, Quid est hoc quod dicit nobis, Paulisper, & non conspicietis me; Paulisper, & videbitis me; &, Quia ego vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo, Quid illud est quod dicit, Paulisper? nescimus quid loquatur.

19 Cognovit autem Jesus eos velle ipsum interrogare, & dixit eis, De hoc quæritis inter vos, quod dixi, Paulisper, & non conspicietis me: & iterum, paulisper, & videbitis me?

20 Amen, amen dico vobis, flebitis vos, & lamentabimini, mundus autem gaudebit: vos verò tristes eritis, sed tristitia vestra evadet in gaudium.

21 Mulier, cùm parit, dolorem habet, quoniam advenit hora ejus: postquam autem peperit puerulum, jam non meminit afflictionis, propter gaudium quòd homo nit natus in mundum:

22 Et vos igitur nunc quidem tristitiâ tenemini: sed rursum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

23 Et illo die me non interrogabitis quicquam. Amen, amen dico vobis, quæcunque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.

24 Usque adhuc non petiistis quicquam in nomine meo; petite & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc locutus sum vobis per similitudines: venit tempus cùm non ampliùs per similitudines loquar vobis, sed apertè de Patre meo nuncium afferam vobis:

26 Illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis me rogaturum Patrem pro vobis.

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amâstis, & credidistis me à Deo prodiisse.

28 Prodii à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & proficiscor ad Patrem.

29 Dicunt ei discipuli ejus, Ecce, nunc apertè loqueris, nec similitudinem ullam dicis.

30 Nunc scimus te scire omnia, nec opus esse tibi ut quis te interroget: per hoc credimus te à Deo prodiisse.

31 Respondit eis Jesus, Nunc creditis?

32 Ecce veniet tempus, & jam venit, cum dispergemini unusquisque ad sua, méque solum relinquetis: sed non sum solus: nam Pater mecum est.

33 Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo afflictionem habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAP. XVII.

Christi ad Patrem precatio.

HÆC locutus est Jesus, & sublevit oculos suos in cœlum, dixitque, Pater, venit hora illa: glorifica Filium tuum, ut & te Filius tuus glorificet:

2 Sicut dedisti ei auctoritatem in omnem carnem, ut quotquot dedisti ei, det eis vitam æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, ut te cognoscant *esse* illum solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te glorificavi in terrâ: opus consummavi quod dedisti mihi ut facerem:

5 Nunc igitur glorifica me tu, Pater, apud temetipsum, eâ glorià quam habui apud te priùs quàm mundus esset.

6 Manifestum feci nomen tuum hominibus quos dedisti mihi *electos* è mundo: tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servârunt.

7 Nunc noverunt omnia quæ dedisti mihi à te esse.

8 Quia verba quæ tradidisti mihi, tradidi eis: & ipsi receperunt, & vere nôrunt me à te prodiisse, & crediderunt me à te misisum esse.

9 Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro *iis* quos dedisti mihi, quia tui sunt.

10 Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt: & glorificatus sum in eis.

11 Et non sum ampliùs in mundo, sed isti sunt in mundo, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos per nomen tuum quos dedisti mihi, ut sint unum, prout & nos.

12 Cùm essem cum eis in mundo, ego custodiebam eos per nomen tuum: quos dedisti mihi ego custodivi, & nemo ex eis periit, nisi filius ille perditionis: ut Scriptura impleretur.

13 Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum plenum apud se.

14 Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt ex mundo, prout & ego non sum ex mundo.

15 Non rogo ut tollas eos è mundo, sed ut eos ab impio illo conserves.

16 Ex mundo non sunt, prout ego non sum ex mundo.

17 Sanctifica eos tuâ veritate: sermo ille tuus veritas est.

18 Sicut me misisti in mundum, *ita* & ego misi eos in mundum.

19 Et eorum causâ ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non tantùm autem pro istis rogo, sed & pro iis qui per sermonem eorum credituri sunt in me.

21 Ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, & ego in te: ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus me à te missum esse.

22 Et ego gloriam, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus:

23 Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & ut cognoscat mundus quòd tu me miseris, & eos diligas, prout me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi, velim ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut spectent gloriam illam meam quam dedistis mihi: quia dilexisti me ante jactum mundi fundamentum.

25 Pater juste, mundus te non novit: ego autem te novi, & hi noverunt me à te missum esse.

26 Et notum ipsis feci nomen tuum, & notum faciam: ut charitas, quâ dilexisti me, sit in eis, & ego in eis.

CAP. XVIII.

Christus in horto capitur, à Petro abnegatur, & Pilato traditur.

HÆC cùm dixisset Jesus, *egressus* abiit cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & discipuli ejus.

2 Noverat autem eum locum etiam Judas, qui prodebat eum, quia Jesus frequenter cùm discipulis suis illùc convenerat.

3 Judas ergo cùm accepisset cohortem, & a primariis Sacerdotibus ac Pharisæis ministros, venit illuc cum laternis & facibus & armis.

4 Jesus itaque sciens omnia quæ ventura erant in se, prodiens dixit eis, Quem quæritis?

5 Respondérunt ei, Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus, Ego *is* sum. Stabat autem cum eis etiam Judas qui prodebat eum.

6 Ut ergo dixit eis, Ego *is* sum, abierunt retrorsum, & cecidérunt humi.

7 Iterum igitur rogavit eos, Quem quæritis? Illi autem dixérunt, Jesum Nazarenum.

8 Respondit Jesus, Dixi vobis me eum esse: ergo si me quæritis, sinite hos abire.

9 Ut impleretur sermo quem dixerat, Ex iis quos dedisti mihi, non perdidi quenquam.

10 Simon autem Petrus cùm gladium haberet, eduxit eum, & ferit servum Pontificis maximi, & abscidit auriculam ejus dextram. Erat autem nomen servo Malchus.

11 Dixit ergo Jesus Petro, Reconde gladium tuum in vaginam: annon bibam poculum quod dedit mihi Pater?

12 Co-

12 Cohors igitur & tribunus & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, & vinxerunt eum.

13 Et abduxerunt primùm ad Annam, erat enim socer Caiaphæ, qui erat Pontifex maximus anni illius: is verò misit eum vinctum ad Caiapham Pontificem maximum.

14 Erat autem Caiaphas is qui consilium dederat Judæis, expedire ut unus homo moreretur pro populo.

15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus verò ille notus erat Pontifici maximo, & simul introiit cum Jesu in aulam Pontificis maximi.

16 Petrus autem stabat extra ad ostium; exivit ergo discipulus ille alter qui erat notus Pontifici maximo, & locutus est ostiariæ, & introduxit Petrum.

17 Dixit ergo Petro ancilla ostiaria, Nonne & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille, Non sum.

18 Astabant autem servi & ministri qui prunas congesserant, quia frigus erat, & se calefaciebant: erat verò cum eis etiam Petrus astans, & se calefaciens.

19 Pontifex maximus ergo interrogavit Jesum de discipulis ejus, & de doctrinâ ipsius.

20 Respondit ei Jesus, Ego palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagogâ & in templo, quò undique Judæi conveniunt, & in occulto locutus sum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt, quid sim ipsis locutus: ecce, hi sciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem cùm ipse dixisset, unus ex ministris qui astabat, baculo cecidit Jesum, dicens, Itáne respondes Pontifici maximo?

23 Respondit ei Jesus, Si male locutus sum, testificare de malo: sin bene, cur me cædis?

24 Miserat igitur eum Annas vinctum ad Caiapham Pontificem maximum.

25 Stabat autem Simon Petrus, & *se* calefaciebat: dixerunt igitur ei, Num & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit, Non sum.

26 Dicit ei quidam ex servis Pontificis maximi, cognatus ejus cujus abciderat Petrus auriculam, Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 Rursus ergo negavit Petrus, & statim gallus vocem emisit.

28 Ducunt ergo Jesum à Caiapha in Prætorium, erat autem mane: & ipsi non introierunt in Prætorium, ne pollluerentur, sed ut ederent Pascha.

29 Prodiit ergo Pilatus ad eos, & dixit, Quam accusationem adfertis adversus hominem istum?

30 Responderunt & dixerunt ei, Nisi iste esset facinorosus, non tradidissemus eum tibi.

31 Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & secundum legem vestram condemnate eum. Itaque Judæi dixerunt ei, Nobis non licet interimere quenquam.

32 Ut sermo Jesu impleretur, quem dixerat, significans quâ morte futurum erat ut moreretur.

33 Regressus est ergo in prætorium Pilatus, & vocavit Jesum, dixitque ei, Tune es rex ille Judæorum?

34 Respondit ei Jesus, A teipsone tu hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35 Respondit Pilatus, Nunquid ego Judæus sum? gens tua & primarii Sacerdotes tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36 Respondit Jesus, Regnum meum non est ex hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei certâssent ne traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit ergo ei Pilatus, Ergo rex es tu? Respondit Jesus, Tu dicis me regem esse: ego ad hoc genitus sum, & ad hoc veni in mundum, ut dem testimonium veritati. Quisquis est ex veritate audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus, Quid est veritas? Et cùm hoc dixisset, rursum prodiit ad Judæos, & dixit eis, Ego nullum invenio crimen in eo.

39 Est autem vobis consuetudo, ut unum dimittam vobis in Pascha: vultisne ergo dimittam vobis regem illum Judæorum?

40 Clamitârunt autem rursum omnes, dicentes, Nequaquam istum, sed Barabbam. Erat autem ille Barabbas latro.

CAP. XIX.

Historia passionis, mortis, & sepulturæ Christi.

TUNC ergo assumpsit Jesum Pilatus & flagellavit.

2 Et milites contexuerunt coronam è spinis, & imposuerunt ipsius capiti, & pallio purpureo induerunt eum.

3 Et dicebant, Ave, rex Judæorum. Et bacillis eum cædebant.

4 Prodiit ergo rursum Pilatus foras, & dixit eis, Ecce, adduco vobis eum foras, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire.

5 Prodiit ergo Jesus foras, gerens spineam illam coronam, & purpureum illud pallium. Et dixit eis *Pilatus*, Ecce homo.

6 Cùm autem intuiti sunt eum primarii Sacerdotes & *eorum* ministri, clamitârunt, dicentes, Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite; ego enim non invenio in eo crimen.

7 Respondérunt ei Judæi, Nos legem habemus, & secundum nostram legem debet mori, quia Filium Dei se fecit.

8 Cùm ergo audivisset Pilatus hunc sermonem, magis metuit.

9 Et rursus ingressus est in Prætorium, & dixit Jesu. Unde es tu? Jesus autem responsum ei non dedit.

10 Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? nescis me potestatem habere crucifigendi te, & potestatem habere te dimittendi?

11 Respondit Jesus, Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi *hoc* tibi datum esset supernè: propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12 Ex eo *tempore* studebat Pilatus eum dimittere: Judæi verò clamabant, dicentes, Si hunc dimiseris, non es amicus Cæsaris; quicunque se regem facit, contradicit Cæsari.

13 Pilatus ergo cùm audisset hunc sermonem, eduxit foràs Jesum, consedítque in tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbatha.

14 Erat autem parasceve Paschæ, hora verò quasi sexta: tum dicit Judæis, Ecce rex vester.

15 Illi verò clamitârunt, Tolle, tolle, crucifige eum.

Dicit

Dicit eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Respondérunt primarii Sacerdotes, Non habemus regem nisi Cæsarem.

16 Tunc ergo tradidit eum ipsis ut crucifigeretur. Assumpserunt autem Jesum, & abduxerunt.

17 Et *ipse* portans crucem suam prodiens venit in eum locum qui dicitur Calvariæ, Hebraicè autem Golgotha.

18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jesum.

19 Scripsit autem etiam titulum Pilatus, & imposuit cruci. Erat verò scriptum: JESUS NAZARENUS REX ILLE JUDÆORUM.

20 Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus erat: & erat scriptum Hebraicè, Græcè, & Romanè.

21 Dixerunt igitur Pilato primarii Sacerdotes Judæorum, Ne scribito, Rex ille Judæorum: sed illum dixisse, Rex sum Judæorum.

22 Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi.

23 Milites ergo cùm crucifixissent Jesum, acceperunt ejus vestimenta, (& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem) & tunicam: erat autem tunica insutilis, à summo contexta tota.

24 Dixerunt ergo inter se, Ne findamus eam, sed sortiamur de illâ cujus futura sit: ut Scriptura impleretur, dicens, Partiti sunt vestimenta mea sibi, & super vestem meâ jecerunt sortem. Milites igitur hæc fecerunt.

25 Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus & soror matris ejus, Maria Cleophæ *uxor*, & Maria Magdalene.

26 Cùm vidisset ergo Jesus matrem ac discipulum adstantem quem diligebat, dicit matri suæ, Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua: Et ex illâ horâ recepit eam discipulus ille domum suam.

28 Postea, cùm sciret Jesus *reliqua* omnia jam esse peracta, ut consummaretur Scriptura, dixit, Sitio.

29 Vas igitur *illic* erat positum aceto plenum. Illi verò impleverunt spongiam aceto, & hyssopo circundatam admoverunt ori ejus.

30 Cùm autem accepisset Jesus acetum, dixit, Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.

31 Judæi ergo, ut non manerent in cruce corpora Sabbato, quoniam erat Parasceve, (erat enim magnus dies illius Sabbati) rogaverunt Pilatum ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur.

32 Venerunt ergo milites, & prioris quidem *latronis* confregerunt crura, & alterius qui crucifixus fuerat cum eo.

33 Ad Jesum autem cùm venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non confregerunt ejus crura:

34 Sed quidam ex militibus lanceâ latus ejus fodit, & statim exivit sanguis & aqua.

35 Et qui vidit testatur, & firmum est testimonium ejus: ille, *inquam*, scit se vera dicere, ut & vos credatis.

36 Facta sunt enim hæc ut Scriptura impleretur, *dicens*, Non conteretur *ullum* os ipsius.

37 Et

37 Et rursus alia Scriptura dicit, Intuebuntur quem transfixerunt.

38 Post hæc autem rogavit Pilatum Josephus Arimathæensis (ut qui esset discipulus Jesu, sed occultus propter metum Judæorum) ut tolleret corpus Jesu: quod permisit Pilatus. Venit ergo, & sustulit corpus Jesu.

39 Venit autem & Nicodemus (is qui venerat ad Jesum nocte primum) ferens misturam myrrhæ & aloes libras quasi centum.

40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & obvinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire.

41 In eo autem loco ubi fuerat crucifixus, erat hortus, & in horto, monumentum novum in quo nondum quisquam positus fuerat.

42 Ibi ergo, propter Parasceven Judæorum, quòd monumentum illum propè esset, posuerunt Jesum.

CAP. XX.

Resurrectio Christi quomodo facta & patefacta.

PRIMO verò die hebdomadis Maria Magdalene venit manè, cùm adhuc tenebræ essent, ad monumentum: cernitque lapidem illum sublatum à monumento.

2 Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illum discipulum quem amabat Jesus, & dicit eis, Sustulerunt Dominum è monumento, & nescimus ubi posuerint eum.

3 Exivit ergo Petrus, & alter ille discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul: sed alter ille discipulus præcurrit citiùs Petro, venitque prior ad monumentum,

5 Et cùm se incurvâsset, cernit posita lintea: non tamen introivit.

6 Venit ergo Simon Petrus, sequens eum, & introivit in monumentum, & conspexit lintea *ibi* posita:

7 Et sudarium quod fuerat super caput ejus non cum linteis positum, sed seorsùm involutum in unum locum.

8 Tunc ergo introivit etiam alter ille discipulus, qui venerat prior ad monumentum, viditque & credidit.

9 Nondum enim noverant Scripturam, videlicet quòd oporteret eum ex mortuis resurgere.

10 Redierunt ergo illi discipuli ad suos.

11 Maria verò stens flebat ad monumentum foris. Dum ergo fleret, incurvavit se in monumentum:

12 Et conspexit duos Angelos albatos, sedentes, unum ad caput, & alterum ad pedes, *illic* ubi jacuerat corpus Jesu:

13 *Qui* etiam dixerunt ei, Mulier, quid fles? Dicit eis, Sustulerunt Dominum meum, nec scio ubi posuerint eum.

14 Et cùm hæc dixisset, convertit se retrorsum, conspexitque Jesum stantem, nec sciebat Jesum esse.

15 Dicit ei Jesus, Mulier, quid fles? quem quæris? Illa putans ollitorem esse, dixit ei, Domine, si tu ipsum asportâsti, dicito mihi ubi posueris eum, & ego eum tollam.

16 Dicit ei Jesus, Maria. Illa se convertens dicit ei, Rabboni, quod dicitur Magister.

17 Dicit ei Jesus: Ne me tangito: nondum enim ascendi ad Patrem meum; sed proficiscere ad fratres meos, &

die eis,
meam,
Deum
frum.
18 V
annunci
disset D
sibi dixi
19 C
die ill
& fores
bi eran
propter
venit J
dio *ips*
vobis.
20 E
stendit
um. C
puli vi
21 D
Pax v
Pater,
22 E
flavit
pite Sp
23 S
peccat
quorun
sunt.
24 T
duodec
mus, n
do ven
25 D
discipu
Ille ve
ro in n
clavor
tum n
vorum
meam
quam
26
rursus
tùs, &
nit Je
sterit
axit,
27
Inser
vide
man.

die eis, Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, & Deum meum, & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene annuncians discipulis quòd vidisset Dominum, & *quòd* ea sibi dixisset.

19 Cùm ergo vesperà esset, die illo primo hebdomadis, & fores essent clausæ *illic* ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus: stetitque in medio *ipsorum*, & dixit eis, Pax vobis.

20 Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus ac latus suum. Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino.

21 Dixit autem eis iterum, Pax vobis: sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos.

22 Et cùm hæc dixisset, afflavit *eos*: & dixit eis, Accipite Spiritum Sanctum.

23 Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt.

24 Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venerat Jesus.

25 Dixerunt igitur ei alii discipuli, Vidimus Dominum. Ille verò dixit eis, Nisi videro in manibus ejus vestigium clavorum, & immisero digitum meum in vestigium clavorum, & immisero manum meam in latus ejus, nequaquam credam.

26 Octo verò post diebus rursus erant discipuli ejus intùs, & Thomas cum eis: venit Jesus foribus clausis, & stetit in medio *ipsorum*, & dixit, Pax vobis.

27 Deinde dicit Thomæ, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & profer manum tuam, & immitte in latus meum, & ne esto incredulus, sed credens.

28 Respondit autem Thomas, & dixit, Domine mi, & Deus mi.

29 Dicit ei Jesus, Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.

30 Multa verò etiam alia signa edidit Jesus in discipulorum suorum conspectu, quæ non sunt scripta in hoc libro.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum illum Filium Dei, & ut credentes vitam habeatis per nomen ejus.

CAP. XXI.

Apparitio Christi, & sermo ad Petrum.

POSTEA sese conspiciendum præbuit rursus Jesus discipulis apud mare Tiberiadis: sic autem sese conspiciendum præbuit.

2 Erant simul Simon Petrus & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat ex Cana *urbe* Galilææ, & *filii* Zebedæi, aliique ex discipulis ejus duo.

3 Dicit eis Simon Petrus, Abeo piscatum: Dicunt ei, imus & nos tecum. Exierunt, & ascenderunt in navigium statim: & illâ nocte nihil ceperunt.

4 Manè verò jam exorto, stetit Jesus ad littus: nesciebant tamen discipuli Jesum esse.

5 Dicit igitur eis Jesus, Pueri, num quid obsonii habetis? Responderunt ei, Non.

6 At ille dixit eis, Conjicite rete in dextram navigii partem, & invenietis. Conjecerunt ergo, & nequibant ampliùs illud trahere præ multitudine piscium.

7 Dicit ergo discipulus ille

le, quem diligebat Jesus, Petro, Dominus est. Simon ergo Petrus, cùm audisset Dominum esse, amiculum præcinxit (erat enim nudus) & abjecit se in mare.

8 Alii verò discipuli navigio venerunt, (non enim longè aberant à terrâ, sed circiter cubitis ducentis) trahentes rete *plenum* piscium.

9 Ut autem descenderunt in terram, cernunt prunas positas, & piscem impositum, & panem.

10 Dicit eis Jesus, Afferte ex piscibus quos modò cepistis.

11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus: & cùm tot essent, non est scissum rete.

12 Dicit eis Jesus, Venite, prandete. Nullus autem discipulorum audebat eum interrogare, Tu quis es? cùm scirent Dominum esse.

13 Venit ergo Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.

14 Isiâ jam tertiâ vice conspicuum se præbuit Jesus discipulis suis, postquam suscitatus fuerat ex mortuis.

15 Cùm ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus, Simon *fili* Jonæ, diligis me plus quàm hi? Dicit ei, Certè, Domine, tu nosti quòd amem te. Dicit ei, Pasce agnos meos.

16 Dicit ei rursum secundò, Simon *fili* Jonæ, diligis me? Ait illi, Certè, Domine, tu nosti quod amem te. Dicit ei, Pasce oves meas.

17 Dicit ei tertiò, Simon *fili* Jonæ, amas me? Tristitiâ fuit affectus Petrus, quod tertiò dixisset ipsi, Amas me? dixitque ei, Domine, tu omnia nosti: tu nosti quòd amem te. Dicit ei Jesus, Pasce oves meas.

18 Amen, amen, dico tibi, cùm esses junior, cingebas te, & ambulabas quò volebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & transferet quò noles.

19 Hoc autem dixit, significans quâ morte glorificaturus esset Deum. Et cùm hoc dixisset, dicit ei, Sequere me.

20 Conversus Petrus cernit illum discipulum, quem diligebat Jesus sequentem, qui & recubuerat in cœnâ illâ super pectus ejus, & dixerat, Domine, quis est ille qui te prodit?

21 Hunc ergo cum vidisset Petrus, dicit Jesu, Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei Jesus, Si velim eum manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo ille inter fratres, discipulum illum non moriturum. Sed non dixerat ei Jesus, Non moritur: sed, Si eum velim manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est discipulus ille qui de his testatur, & hæc scripsit: & scimus firmum esse testimonium ejus.

25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur singillatim, ne mundum quidem ipsum opinor capturum eos qui scriberentur libros. Amen.

ACTA

ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Ascensio Christi in cœlum; devotio Apostolorum; electio Matthiæ in locum Judæ.

PRimum quidem librum confeci, Theophile, de omnibus quæ cœpit Jesus & facere & docere,
2 Ad *eum* usque diem quo cùm præcepta dedisset Apostolis, quos per Spiritum Sanctum elegerat, sursum receptus est.
3 Quibus etiam sese, postquam passus fuit, exhibuit vivum cum multis certissimis signis, per dies quadraginta conspectus ab eis, & dicens quæ ad regnum Dei *spectant*.
4 Et cùm illis conveniens mandavit eis, ne abscederent Hierosolymis, sed ut expectarent promissionem Patris, quam, *inquit*, audistis ex me.
5 Nam Joannes quidem baptizavit aquâ, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto istis non multis post diebus.
6 Cùm igitur illi convenissent, interrogârunt eum, dicentes, Domine, num hoc tempore restitues regnum Israeli?
7 Dixit autem ad illos, Non est vestrum nôsse tempora vel opportunitates quas Pater in suâ ipsius auctoritate statuit.
8 Sed recipietis virtutem Spiritûs Sancti, postquam supervenerit in vos, eritisque mihi testes & Hierosolymis, & in totâ Judæâ, & Samariâ, & usque ad ultimas terræ.
9 Et cùm hæc dixisset, aspicientibus ipsis elevatus est, & nubes suscepit eum abstulit ab oculis eorum.
10 Et cùm essent intentis in cœlum oculis, eo proficiscente, ecce, viri duo adstiterunt illis albo vestitu:
11 Qui & dixerunt, Viri Galilæi, quid statis intuentes in cœlum? hic Jesus qui sursum receptus est *discedens* à vobis in cœlum, ita veniet quem admodum spectastis eum proficiscentem in cœlum.
12 Tunc reversi sunt Hierosolymam à monte qui vocatur Olíveti, qui est prope Hierosolymam, distans itinere Sabbati.
13 Et cùm introissent, ascenderunt in cœnaculum ubi commorabantur & Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, & Jacobus *filius* Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi *frater*:
14 Hi omnes perdurabant concorditer *in* precibus & supplicationibus, cum uxoribus & Maria matre Jesu, & cum ipsius fratribus.
15 Et per eos dies cùm assurrexisset Petrus in medio discipulorum, dixit (erat autem turba capitum eodem *loci* quasi centum viginti)
16 Viri fratres, oportuit impleri Scripturam hanc, quam prædixit Spiritus Sanctus per os Davidis, de Judâ, qui fuit viæ dux iis qui comprehenderunt Jesum:
17 Annumerabatur enim nobiscum, & sortitus erat sortem ministerii hujus.
18 Is igitur acquisivit agrum ex mercede injustitiæ:

&

& præcipitatus crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera ejus.

19 Innotuítque omnibus habitantibus Hierosolymis: adeò ut vocetur ager ille propriâ ipsorum linguâ, Aceldama, hoc est, ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in libro Psalmorum, Fiat commoratio ejus deserta, & non sit qui habitet in eâ; &, Episcopatum ejus accipiat alius.

21 Oportet igitur ex iis viris qui nobiscum convenerunt toto tempore quo Dominus Jesus versatus est inter nos,

22 Exorsus à Baptismo Joannis, ad eum usque diem quo sursum receptus est à nobis, unum fieri nobiscum testem resurrectionis ejus.

23 Statuerunt igitur duos, Josephum vocatum Barsabam, qui cognominabatur Justus, & Matthiam.

24 Et orantes dixerunt, Tu, Domine, qui corda omnium nosti, ostende utrum elegeris ex his duobus:

25 Ut accipiat sortem ministerii hujus & Apostolatûs, à quo aberravit Judas, ut abiret in locum suum.

26 Jecerunt igitur sortes eorum, & cecidit sors super Matthiam, qui communibus calculis allectus est cum undecim Apostolis.

CAP. II.

Solennitas prima Pentecostes N. T. in effusione Spiritûs Sancti, in concione Apostolorum, nominatim Petri, conversione auditorum & communione sanctorum.

✗ CUM autem advenisset dies Pentecostes, erant omnes concorditer eodem *loci*.

2 Tum exititit repentè sonitus è cœlo tanquam ruentis flatus violenti, qui replevit totam domum ubi erant confidentes.

3 Et visæ sunt eis dispertitæ linguæ instar ignis, *qui* etiam sedit super unumquemque eorum.

4 Repleti sunt autem omnes Spiritu Sancto, cœperuntque loqui aliis linguis, prout Spiritus ille dabat eis effari.

5 Erant verò Hierosolymis habitantes Judæi viri religioſi ex omni natione *eorum* qui sub cœlo *sunt*.

6 Orto autem hoc rumore convenit multitudo, & conturbati fuit, quòd audiret unusquisque *suâ* propriâ linguâ ipsos loquentes.

7 Obstupescebant autem omnes ac mirabantur, dicentes alii ad alios, Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt?

8 Quomodo igitur nos audimus eos suâ quisque linguâ, in quâ nati sumus?

9 Parthi & Medi & Elamitæ, & qui incolimus Mesopotamiam, Judæamque & Cappadociam, Pontum & Asiam,

10 Phrygiam & Pamphyliam, Ægyptum & partes Libyæ, quæ est secundùm Cyrenen, & advenæ Romani, tum Judæi tum Proselyti,

11 Cretes & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica Dei *facta*.

12 Obstupescebant igitur omnes, & hæsitabant, dicentes alius ad alium, Quid hoc sibi vellet?

13 Alii verò sannis *eos* exsequentes dicebant, Vino dulci pleni sunt.

14 Consistens autem Petrus cum undecim, extulit vocem suam, & affatus est eos, dicens, Viri Judæi, *vosque* omnes

nes qui habitatis Hierosolymis, hoc vobis notum sito. & auribus percipite verba mea.

15 Non enim, ut vos præsumitis, isti ebrii sunt, cùm sit hora diei tertia:

16 Sed hoc illud est quod dictum est per Prophetam Joelem:

17 Et erit ultimis temporibus, (dicit Deus) effundam ex Spiritu meo in quamvis carnem: & prophetabunt filii vestri & filiæ vestræ, & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt.

18 Et quidem in servos meos & in ancillas meas in diebus illis effundam ex Spiritu meo, & prophetabunt.

19 Et edam prodigia in cœlo sursum, & signa in terrâ deorsum, sanguinem & ignem, & vaporem fumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, priusquam veniet dies ille Domini magnus & illustris.

21 Et futurum est, ut quicunque invocaverit nomen Domini, servetur.

22 Viri Israelitæ, audite sermones istos: Jesum illum Nazarænum, virum à Deo approbatum apud vos præstantibus factis & prodigiis & signis quæ edidit per eum Deus in medio vestri, sicut & ipsi nostis,

23 Hunc, *inquam*, definito illo consilio & præcognitione Dei traditum cùm accepisletis, manibus sceleratis *cruci* affixum interemistis.

24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus mortis, eò quòd fieri non poterat ut ipse ab eâ retineretur.

25 David enim dicit de eo, Providebam Dominum in conspectu meo semper; quoniam est mihi ad dexteram ne concutiar.

26 Propterea obleclatum est cor meum, & exultavit lingua mea; atque adeò caro mea commorabitur cum spe.

27 Quoniam non deseres animam meam apud inferos, nec dabis Sanctum tuum sentire corruptionem.

28 Notas mihi fecisti vias vitæ; replebis me jucunditate in tuo conspectu.

29 Viri fratres, licet liberè dicere apud vos de Patriarchâ Davide, eum & obiisse & sepultum esse, & monumentum ejus esse apud nos ad hunc usque diem.

30 Propheta igitur cum esset, & sciret Deum jurejurando sibi juràsse, fore ut ex fructu lumbi ipsius, quòd ad carnem attinet: Christum illum suscitaret, *quem* collocaret super ejus thronum:

31 Præscius locutus est de resurrectione Christi, non derelictam esse apud inferos animam ejus, neque carnem ejus sensisse corruptionem.

32 Hunc Jesum suscitavit Deus; cujus *rei* omnes nos sumus testes.

33 Itaque dexterâ Dei sursum sublatus, & promissum Spiritum Sanctum adeptus à Patre, effudit hoc quod vos nunc cernitis & auditis.

34 Nec enim David ascendit in cœlos; sed dicit ipse, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam,

35 Usquedum ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Certò sciat ergò tota domus Israelis, quòd Deus hunc fecerit Dominum & Christum, hunc ipsum, *inquam*, Jesum quem vos crucifixistis.

37 Qui verò hæc audierunt, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos;

liquos Apostolos, Quid faciemus, Viri fratres.

38 Petrus autem ait ad eos, Resipiscite, & baptizetur unusquisque vestrùm in nomen Jesu Christi in remissionem peccatorum; & accipietis donum Spiritûs Sancti.

39 Vobis enim facta est promissio & liberis vestris, & omnibus longè post futuris, quoscunque videlicet advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliisque sermonibus plurimis obtestabatur, & exhortabatur *eos*, dicens, Servamini ex gente istâ pravâ.

41 Qui ergò libenter receperunt sermonem ejus, baptizati sunt, & additæ sunt *Ecclesiæ* die illo animæ quasi ter mille.

42 Perdurabant autem in doctrinâ Apostolorum & communicatione, & fractione panis & precibus.

43 Obortus est autem omnibus metus: multaque prodigia & signa per Apostolos fiebant.

44 Omnes autem qui crediderant, erant eodem *loci*, & habebant omnia communia.

45 Et possessiones ac facultates vendebant, & dispertiebant ea omnibus, prout cuique opus erat.

46 Et quotidie perdurantes concorditer in templo, ac frangentes domatim panem, capiebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis;

47 Laudantes Deum, & habentes gratiam apud totum populum: Dominus autem addebat quotidie Ecclesiæ qui salvi fierent.

CAP. III.

Petri miraculum, & concio pœnitentialis & salutaris.

CAterum Petrus & Joannes simul ascendebant in templum sub horam precationis, nonam.

2 Quidam autem vir claudus ab utero matris suæ portabatur; quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab ingredientibus in templum.

3 Is cùm vidisset Petrum ac Joannem ingressuros in templum, rogavit ut eleemosynam acciperet.

4 Intentis autem in eum oculis Petrus cum Joanne dixit, Aspice ad nos.

5 Ille igitur attendebat eos, sperans se aliquid ab eis accepturum.

6 Petrus autem dixit, Argentum & aurum non est mihi; quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazaræi surge & ambula.

7 Et prehensâ manu ejus dexterâ, erexit *eum*; illico verò confirmatæ sunt plantæ ipsius ac malleoli.

8 Et exsiliens stetit & ambulavit: & ingressus est cum eis in templum, ambulans & saliens, & laudans Deum.

9 Viditque eum totus populus ambulantem & laudantem Deum:

10 Et eum agnoverunt illum esse qui ad *petendum* eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt pavore & stupore super eo quod ei contigerat.

11 Cùm autem claudus ille qui sanatus fuerat, teneret Petrum & Joannem, cucurrit totus populus ad eos in porticum, quæ appellatur Solomonis, expaveſactus.

12 Quo viso, Petrus respondit populo, Viri Israelitæ, quid miramini de hac re? aut quid intentos oculos in nos habetis, quasi propriâ potestate aut pietate effecerimus ut hic ambulet?

13 Deus ille Abrahami & Isaaci

Isaaci & Jacobi, Deus, *inquam*, Patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum, quem vos tradidistis & abnegâstis in conspectu Pilati, cùm ille judicâsset esse dimittendum.

14 Vos autem sanctum illum & justum abnegâstis, & postulâstis homicidam condonari vobis:

15 Principem autem vitæ interemistis, quem Deus suscitavit à mortuis; cujus *rei* nos testes sumus.

16 Et per fidem in nomine ipsius, hunc quem conspicitis ac nôstis, confirmavit nomen ipsius: fides, *inquam*, quæ per ipsum *est*, dedit isti integritatem hanc coram omnibus vobis.

17 Sed nunc, fratres, scio vos per ignorantiam *ista* fecisse, sicut & primores vestros.

18 Deus autem quæ pronunciaverat per os omnium Prophetarum suorum, Christum suum perpessurum, ita implevit.

19 Resipiscite igitur, & convertite vos, ut deleantur peccata vestra: postquam venerint tempora refrigerationis à conspectu Domini,

20 Et miserit priùs prædicatum vobis Jesum Christum:

21 Quem oportet quidem cœli capiant, usque ad tempora restitutionis omnium, de quibus locutus est Deus à sæculo per os omnium sanctorum suorum Prophetarum:

22 Moses etenim ad Patres dixit, Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester ex fratribus vestris sicut me: audietis eum in omnibus quæ locutus fuerit vobis.

23 Futurum est autem, ut quicquis non auscultârit Prophetam illum, disperdatur è populo.

24 Sed & omnes Prophetæ à Samuele & iis qui deinceps fuerunt, quotquot locuti sunt, etiam prænunciârunt dies istos.

25 Vos estis filii Prophetarum & pacti, quod pepigit Deus erga patres nostros, dicens ad Abrahamum. Et in semine tuo benedictionem consequentur omnes familiæ terræ.

26 Vobis primùm Deus suscitatum Filium suum Jesum misit, qui benediceret vobis, unoquoque *sese* avertente à pravitatibus vestris.

CAP. IV.

Petrus & Joannes intrepidè coram Senioribus populi causam Christi agunt: interea discipuli precibus invigilant, & communione bonorum coalescunt.

LOquentibus autem ipsis ad populum, supervenerunt Sacerdotes & præfectus templo & Sadducæi,

2 Molestè ferentes quòd docerent populum, & annunciarent in nomine Jesu resurrectionem ex mortuis.

3 Et injecerunt eis manus, posuerúntque eos in custodiâ in posterum diem: nam erat jam vespera.

4 Multi verò eorum qui audierunt hunc sermonem, crediderunt; & factus est numerus virorum, quasi quinquies mille.

5 Factum est autem postero die, ut congregarentur primores eorum & Seniores & Scribæ Hierosolymis:

6 Et Annas Pontifex maximus, & Caiaphas & Joannes & Alexander, & quotquot erant ex genere Pontificio.

7 Cùm igitur statuissent eos in medio, percontati sunt, Quâ potestate aut quo nomine vos hoc fecistis?

8 Tunc

8 Tunc Petrus, replétus Spíritu Sancto, dixit eis, Príncipes populi & Seniores Israëlis,

9 Quandoquidem de nobis hódie quæstio habétur super benefício in hóminem infírmum *collato*, quómodo *iste* hic sérvatus sit;

10 Notum sit ómnibus vobis, & toti pópulo Israelítico, per nómen Jesu Christi Nazaræi, quem vos crucifixístis, quem Deus suscitávit ex mórtuis, per hoc, *inquam*, istum adstare sanum in vestro conspéctu.

11 Hic est lapis ille pro nihilo habítus a vobis ædificántibus, qui factus est caput ánguli,

12 Nec est in alio quoquam salus; nec enim aliud nómen est sub cælo, quod datum sit inter hómines, per quod oporteat nos sérvari.

13 Conspécta vero Petri in dicendo libertáte & Joannis, compértoque e hómines esse illitteratos & idiotas, admirabántur, & agnoscebant eos cum Jesu fuísse:

14 Et hóminem illum qui sanátus fuerat, cernéntes stantem cum eis, nihil poterant contradícere.

15 Jussis autem ipsis extra concílium abíre, conferebant inter se,

16 Dicentes. Quid faciémus hóminibus istis? conspícuum enim signum éditum est per eos, manifestum est ómnibus habitántibus Hierosólymis, nec id possúmus negare.

17 Sed ne *id* ámplius serpat in pópulum, minaciter interminémur eis, ne posthac ulli hóminum loquántur in nómine isto.

18 Itaque vocátis ipsis denunciárunt, ne omnínò loquerentur, neve docérent in nómine Jesu.

19 Petrus autem & Joannes respondéntes dixérunt eis, An justum sit in conspéctu Dei vobis potíus auscultare quàm Deo, judicate.

20 Non enim possúmus nos, quæ vidimus & audívimus, non loqui.

21 Illi verò non invenientes quómodo punírent eos, additis minis eos dimísérunt, propter populum, quia omnes glorificabant Deum super eo quod factum fuerat.

22 Annórum enim erat ámplius quadragínta homo ille in quem edítum fuerat signum hujusmódi sanatiónis.

23 Dimíssi autem *ili* venérunt ad suos, & annunciavérunt quæ primi tri-Sacerdótes & Seniores ipsis dixerant.

24 Qui cùm *hæc* audíssent, concorditer sustulérunt vocem ad Deum, dixerúntque, Domine, tu es Deus ille, qui fecísti cælum ac terram, mare & omnia quæ in eis sunt:

25 Qui spíritu Sancto per os Davídis pueri tui dixísti, Cur fremuérunt Gentes, & pópuli meditáti sunt inánia?

26 Adstitérunt reges terræ & príncipes congregáti sunt símul adversus Dóminum & Christum ejus.

27 Congregáti sunt enim in hâc civitáte vere advérsus sanctum Fílium tuum Jesum quem unxísti, Herodes & Pontius Pilatus cum Géntibus & pópulis Israëlis.

28 Ut facerent quæcúnque manus tua & consílium tuum prius prædestinávit ut fíerent.

29 Nunc igitur, Dómine, dedísce in minas eórum, & da servis tuis, ut cum omni libertáte loquántur sermónem tuum.

30 Manu tuâ à te extensâ ad sanándum, signáque

pr

prodigiis editis per nomen sancti Filii tui Jesu.

31 Cùm autem precati essent, succussus est locus in quo erant congregati, & repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & locuti sunt sermonem Dei cum libertate.

32 Multitudinis autem eorum qui crediderunt, erat cor & anima una; nec quisquam aliquid eorum quæ habebat, suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.

33 Et Apostoli magnâ vi reddebant testimonium resurrectionis Domini Jesu: & gratia magna erat super eos omnes.

34 Nullus enim erat egenus inter eos: quotquot enim erant possessores agrorum aut domorum, vendentes, adferebant pretia eorum quæ venditа fuerant:

35 Et deponebant ad pedes Apostolorum: distribuebatur autem hoc singulis, prout cuique opus erat.

36 Joseph ergo qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est, si interpreteris, Filius consolationis) Levites, Cyprius genere,

37 Cùm haberet agrum, vendidit *eum*, & attulit pecuniam, deposuitque ad pedes Apostolorum.

CAP. V.

Ananiæ cum uxore historia. Apostoli capti denuo fustuntur concilio, & Gamalielis consilio morti eximuntur; exultantur tamen & gaudent.

VIR autem quidam, nomine Ananias, cum Sapphirâ uxore suâ vendidit possessionem:

2 Et intervertit *aliquid* ex pretio, conscià etiam uxore suâ; allatámque partem aliquam ad pedes Apostolorum deposuit.

3 Dixit autem Petrus, Ananiâ, cur implevit Satanas cor tuum, ut mentireris *in* Spiritum Sanctum, & intervertere ex pretio istius prædii?

4 Nonne si servasses, manebat tibi, & venundatum in tuâ erat potestate? Quid *erat*, cur induceres in animum rem istam? non es mentitus hominibus sed Deo.

5 Audiens autem Ananias hos sermones, cecidit, & exanimatus est: & extitit metus magnus super omnes audientes ista.

6 Surgentes verò juvenes subtraxerunt eum, elatúmque sepelierunt.

7 Intercessit autem fermè horarum trium intervallum, cùm uxor quoque ipsius, nesciens quod factum fuerat, ingressa est.

8 Dixit autem ei Petrus, Dic mihi num tanti prædium vendidistis? ipsa verò dixit, Etiam tanti.

9 Petrus autem dixit ei, Quid *est* cur convenerit inter vos, ut tentaretis Spiritum Domini? Ecce, pedes eorum qui sepelierunt virum tuum, ad ostium *adsunt*, & efferent te.

10 Illicò verò cecidit ad pedes eius, & exanimata est: ingressi autem juvenes invenerunt eam mortuam, & elatam sepelierunt juxta virum suum.

11 Et obortus est metus magnus toti Ecclesiæ, & omnibus qui hæc audiebant.

12 Per manus autem Apostolorum edebantur signa & prodigia multa in populo: & erant concorditer omnes in porticu Solomonis.

13 Reliquorum autem nemo audebat ipsis adhærere: sed magnificabat eos populus.

14 Imò

14 Imò verò adjiciebantur, qui crederent Domino, multitudo *videlicet* virorum simul ac mulierum:

15 Adeò ut in plateas efferrent infirmos, & ponerent in lectis ac grabbatis; ut venientis Petri vel umbra inumbraret aliquem eorum.

16 Conveniebat autem etiam vulgus vicinarum urbium Hierosolymam, adferentes infirmos ac vexatos a spiritibus impuris; qui sanabantur omnes.

17 Consurgens autem Pontifex maximus & omnes qui cum eo erant, quæ est hæresis Sadducæorum, repleti sunt invidiâ.

18 Et injecerunt manus in Apostolos, posuerúntque eos in custodiâ publicâ.

19 Sed Angelus Domini per noctem aperuit fores carceris, eductíque illis dixit,

20 Ite, & *vos* stantes loquimini populo in templo omnia verba vitæ hujus.

21 *Illi* verò cum hæc audissent, introierunt sub diluculum in templum, & docebant: adveniens autem Pontifex maximus, & qui cum eo erant, convocaverunt concilium & universum senatum filiorum Israel: miseruntque in carcerem, ut illi adducerentur.

22 Cùm autem venissent ministri, non invenerunt eos in carcere: *quod* reversi annunciaverunt,

23 Dicentes, Carcerem quidem invenimus clausum quam tutissimè, & custodes extra stantes ante fores: cùm aperuissemus autem, neminem intùs invenimus.

24 Ut verò audierunt hos sermones, & Pontifex & præfectus templo, & primarii Sacerdotes, hæsitabant super eis, quonam hoc evasurum esset.

25 Adveniens autem quidam nunciabat eis, Ecce viri quos posueratis in carcere, stant in templo, & docent populum.

26 Tunc præfectus abiens cum ministris, abduxit eos, non *tamen* per vim (metuebant enim populum, ne lapidarentur.)

27 Adductos igitur eos statuerunt in concilio; & interrogavit eos Pontifex maximus,

28 Dicens, Nonne etiam atque etiam demandavimus vobis, ne doceretis in nomine isto? & ecce, replevistis Hierosolymam doctrinâ vestrâ, & vultis in nos inducere sanguinem hominis istius.

29 Respondens autem Petrus & Apostoli dixerunt, Obedire oportet Deo potiùs quàm hominibus.

30 Deus ille Patrum nostrorum suscitavit Jesum quem vos interfecistis suspensum in ligno:

31 Hunc, *inquam*, Deus dexterâ suâ sursum sublatum *constituit* principem ac servatorem, ut det resipiscentiam Israeli & remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus ei testes horum quæ dicimus; atque etiam Spiritus ille Sanctus quem dedit Deus iis qui dicto sunt audientes ejus.

33 At illi *his* auditis frendebant, & consultabant de iis interficiendis.

34 Surgens autem in concilio quidam Pharisæus, nomine Gamaliel, Legis doctor quem totus populus in pretio habebat, jussit ut pauliſper ab ducerent foràs Apostolos:

35 Et dixit illis, Viri Israelitæ, attendite animum vo

bis ipsis quod ad istos homines *attinet*, quid facturi sitis.

36 Nam ante hæc tempora exortus est Theudas, dicens se aliquem esse: cui agglutinatus est numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemptus est, & omnes qui assensi sunt ei, dissoluti sunt & ad nihilum redacti.

37 Post hunc exortus est Judas ille Galilæus, temporibus descriptionis, & avertit populum multum post se: periit & ille, & omnes qui assensi fuerant ei, dispersi sunt.

38 Nunc itaque dico vobis, abscedite ab hominibus istis, & mittite ipsos facite: quoniam si est ex hominibus consilium hoc sive opus istud, dissolvetur:

39 Sin ex Deo est, non poteritis istud dissolvere, *& videte* ne etiam cum Deo pugnare comperiamini.

40 Assensi sunt autem ei: & cùm advocâssent Apostolos, cæsis mandârunt ne loquerentur in nomine Jesu: & dimiserunt eos.

41 Ipsi ergo gaudentes processerunt à conspectu concilii, quòd digni habiti essent qui pro nomine Jesu contumeliâ afficerentur.

42 Et quotidie in templo & domatim non cessabant docere & evangelizare Jesum Christum.

CAP. VI.

Septem Diaconi eliguntur, ex quibus Stephanus capitur & accusatur.

1 Æterum per eos dies cùm multiplicarentur discipuli, ortum est murmur Græcorum adversus Hebræos, quòd viduæ eorum despicerentur in ministerio quotidiano.

2 Itaque duodecim illi, advocata multitudine discipulorum, dixerunt, Non est æquum nos, derelicto sermone Dei, ministrare mensis.

3 Deligite ergo, O fratres, ex vobis viros septem, testimonio ornatos, plenos Spiritu Sancto & sapientiâ, quos huic usui præficiamus.

4 Nos verò in precibus & administratione Sermonis perdurabimus.

5 Placuit autem hic sermo toti præsenti multitudini: & elegerunt Stephanum, virum plenum fide ac Spiritu Sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum proselytum Antiochenem:

6 Quos statuerunt in conspectu Apostolorum: qui precati imposuerunt eis manus.

7 Itaque sermo Dei crescebat, & valdè multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis: multaque turba Sacerdotum auscultabat fidei.

8 Stephanus verò, plenus fide ac potentiâ, edebat prodigia & signa magna in populo.

9 Exorti sunt autem quidam è synagogâ quæ dicitur Libertinorum, & Cyrenæorum, & Alexandrinorum, & eorum qui sunt ex Cilicia & Asiâ, altercantes cum Stephano:

10 Sed nequiverunt obsistere sapientiæ & spiritui per quem loquebatur.

11 Tum subjecerunt quosdam qui dicerent se audivisse eum loquentem verba blasphema in Mosen & Deum.

12 Commoverunt que plebem & Seniores & Scribas: & eum adorti, correptum adduxerunt in concilium.

13 Statueruntque falsos testes, qui dicerent, Homo iste non

cessat loqui verba blasphema adversus locum hunc sanctum & Legem.

14 Audivimus enim eum cùm diceret, Jesum illum Nazaræum destructurum hunc locum, & mutaturum ritus quos tradidit nobis Moses.

15 Tunc intentis in eum oculis, omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus quasi faciem Angeli.

CAP. VII.

Concio Stephani apologetica explicans nucleum Pentatcuchi: ejusque lapidatio.

Dixit autem Pontifex maximus, Num igitur hæc ita se habent?

2 Ipse verò dixit, Viri fratres & patres, audite: Deus ille gloriæ visus est patri nostro Abrahamo cùm esset in Mesopotamia, priusquàm habitaret Charris:

3 Et dixit ei: Exi è terra tuâ, & ex cognatione tua, & veni in terram quamcunque ostendam tibi.

4 Tunc exiit è terra Chaldæorum, & habitavit Charris. Et illinc, postquàm pater ejus mortuus est, transtulit eum *Deus* in terram hanc in qua nunc vos habitatis.

5 Nec dedit ei hæreditatem in ea, ne vestigium quidem pedis, quamvis pollicitus esset se illam daturum ei obtinendam, & semini ejus post eum; cum non haberet prolem.

6 Locutus autem est ita Deus: Erit, *inquit*, semen tuum inquilinum in terra aliena, ubi servituti subjicietur, & male accipietur annis quadringentis.

7 Sed gentem cui servierint puniam ego, dicit Deus: & post hæc exibunt, & *ipsi* colent me in loco isto.

8 Deditque ei pactum Circumcisionis: & ita *Abrahamus* genuit Isaacum, & circumcidit eum die octavo: Isaacus autem *genuit* Jacobum, & Jacobus duodecim patriarchas.

9 Patriarchæ verò invidi moti Josephum vendiderunt *abducendum* in Ægyptum: sed erat Deus cum eo.

10 Et eruit eum ex omnibus ipsius afflictionibus, deditque ei gratiam & sapientiam coram Pharaone Rege Ægypti, qui constituit eum ductorem Ægypto, & toti domui suæ.

11 Venit autem fames in universam terram Ægypti & Canaan, & afflictio magna: & non inveniebant cibos patres nostri.

12 Cùm audivisset autem Jacobus esse triticum in Ægypto, misit patres nostros primum.

13 Et in secunda *professione* agnitus est Josephus à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Josephi.

14 Missis autem *nuncii* Josephus accersivit patrem suum Jacobum, omnemque cognationem suam, capitum septuaginta quinque.

15 Descendit ergo Jacobus in Ægyptum, obiitque ipse & patres nostri.

16 Et translati sunt Sichemam, & positi in monumento quod emerat Abrahamus pretio argenti à filiis Emmor *patris* Sichemi.

17 Cum autem appropinquaret tempus promissionis quam Deus jurârat Abrahamo, crevit populus & multiplicatus est in Ægypto;

18 Usquequò exortus est alius rex, qui non noverat Josephum.

19 Hic

19 Hic adversus genus nostrum ingeniosus, malè accepit patres nostros, *ad*-ò ut exponerent infantes suos, ne interirent.

20 Quo tempore natus est Moses, qui fuit divinitùs venustus, & nutritus fuit tres menses in domo patris sui.

21 Expositum autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutrivit eum sibi pro filio.

22 Et eruditus fuit Moses omni sapientiâ Ægyptiorum; erátque potens dictis & factis.

23 Ut verò expletum est ei quadraginta annorum tempus, venit ei in mentem invisere fratres suos filios Israelis.

24 Et cùm vidisset quendam ex *iis* affici injuria, tutatus est *eum*, percusso Ægyptio, & laborantem illum vindicavit.

25 Existimabat autem fratres suos intelligere Deum per manum ipsius dare ipsis salutem: at illi non intellexerunt.

26 Subsequente verò die visus est ipsis pugnantibus, & compulit eos in pacem, dicens, Viri, fratres estis vos: cur alii alios injuriâ afficitis?

27 Is autem qui injuriâ afficiebat proximum, repulit eum, dicens, Quis te nobis constituit principem & judicem?

28 Num tu me vis interimere, quemadmodum interemisti heri Ægyptium illum?

29 Ad hunc autem sermonem Moses fugit, & factus est advena in regione Madian, ubi genuit duos filios.

30 Expletis vero annis quadraginta visus est ei in deserto montis Sina Angelus Domini in flammeo igne rubi.

31 Moses autem ut *hoc* conspexit, admiratus est visum: & cùm accederet ad *hoc* considerandum, exititit ad eum vox Domini, *dicens*,

32 Ego *sum* Deus ille patrum tuorum, Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Iacobi: tremefactus autem Moses non audebat *illud* considerare.

33 Dixit autem ei Dominus, Solve soleas pedum tuorum, locus enim in quo stas, terra sancta est.

34 Vidi, vidi vexationem populi mei qui *est* in Ægypto, & suspiria ipsorum audivi, & descendi ut eruam eos: nunc ergo adesdum, mittam te in Ægyptum.

35 Hunc *ergo* Mosen quem abnegaverant, dicentes, Quis te constituit principem & judicem? hunc, *inquam*, Deus misit principem & liberatorem *futurum*, ductu Angeli qui visus fuerat ei in rubo.

36 Hic eduxit illos editis prodigiis & signis in regione Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta.

37 Hic est Moses ille qui dixit filiis Israel, Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester è fratribus vestris sicut me: ipsum audietis.

38 Hic ille est qui conveniente *populo* in deserto, fuit cum Angelo ipsum alloquente in monte Sinâ, & cum patribus nostris, quique excepit viva eloquia quæ nobis traderet.

39 Cui noluerunt auscultare patres nostri, sed repulerunt *eum*, & aversi sunt cordibus suis in Ægyptum;

40 Dicentes Aaroni, Fac nobis deos qui præeant nobis: Mosi enim isti qui eduxit nos ex regione Ægypti, nescimus quid contigerit.

41 Et vitulum fecerunt per-

illos dies, obtulerúntque sacrificium idolo, & oblectárunt sese operibus manuum suarum.

42 Vertit autem *se*̨ Deus, & tradidit eos ad colendum exercitum cœli: sicut scriptum est in libro Prophetarum: Num victimas & oblationes obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?

43 Imò bajulâstis tabernaculum Molochi, & sidus Dei vestri Remphanis, quas figuras fecistis ut eas adoraretis: itaque transferam vos ad Babylonis fines.

44 Tabernaculum Testimonii fuit patribus nostris in deserto, prout edixerat is, qui dixerat Mosi ut faceret illud secundum exemplar quod viderat.

45 Quod etiam acceptum introduxerunt patres nostri cum Jesu in ipsâ occupatione Gentium, quas expulit Deus à conspectu patrum nostrorum usque ad dies Davidis:

46 Qui invenit gratiam in conspectu Dei, petiitque ut nanciscerétur tabernaculum Deo Jacobi.

47 Solomon autem ædificavit ei ædem:

48 Sed Excelsissimus ille in manufactis templis non habitat, sicut Propheta dicit,

49 Cœlum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum. Quam ædem ædificabitis mihi, dicit Dominus, aut quis est locus requietis meæ?

50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51 Duri cervice & incircumcisi corde & auribus, vos semper Spiritui illi Sancto obnitimini: quales *fuerant* patres vestri, tales & vos *estis*.

52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? trucidarunt, *inquam*, eos qui prænunciârunt adventum Justi illius, cujus nunc vos proditores & interfectores facti estis:

53 Qui accepistis legem per dispositionem Angelorum, & non observâstis.

54 Audientes autem hæc findebantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.

55 Cùm autem esset plenus Spiritu Sancto, intentis in cœlum oculis vidit gloriam Dei, & Jesum adstantem ad dexteram Dei;

56 Et ait, Ecce, conspicio cœlos apertos, & Filium illum hominis adstantem ad dexteram Dei.

57 Exclamantes autem *illi* voce magnâ continuerunt aures suas, & irruerunt concorditer in eum:

58 Et ejectum eum extra urbem lapidârunt: testes autem deposuerunt pallia sua ad pedes adolescentis qui vocabatur Saulus.

59 Lapidârunt igitur Stephanum invocantem & dicentem, Domine Jesu, recipe spiritum meum.

60 Positis autem genibus, clamavit voce magnâ, Domine, ne statuas eis hoc peccatum: & cùm hoc dixisset, obdormivit.

CAP. VIII.

Saulus Ecclesiam persequitur; Samaria Dei verbum recipit; Philippus Simonem Magum & Æthiopem Eunuchum baptizat.

SAulus autem ultrò consenserat ipsius cædi. Orta est verò illo die persecutio magna adversus Ecclesiam quæ erat Hierosolymis: & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apostolos.

2 Extulerunt autem uni Stephanum viri religiosi, & plangorem magnum ediderunt super eo.

3 Saulus

3 Saulus vero vastabat Ecclesiam, iens domatim: & tractos viros ac mulieres tradebat in custodiam *conjiciendos*.

4 At qui dispersi fuerant, peragrabant *regionem* evangelizantes sermonem *Dei*.

5 Philippus vero cùm devenisset in urbem Samariæ, prædicabat eis Christum:

6 Attendebat autem turba concorditer ibs quæ à Philippo dicebantur, audiendo & cernendo signa quæ edebat.

7 Spiritus enim impuri ex multis qui *eis* tenebantur, exibant, vociferantes voce magnâ: multique paralytici & claudi sanati sunt.

8 Et gaudium magnum exstitit in illâ urbe.

9 Vir autem quidam, nomine Simon, antea in urbe illâ exercuerat artem magicam, & gentem Samariæ obstupefecerat, dicens se esse quempiam magnum:

10 Cui attendebant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes, iste est potentia illa Dei magna.

11 Attendebant autem ei propterea quòd à multo tempore magicis artibus eos dementârat.

12 Cùm vero credidissent Philippo evangelizanti quæ ad regnum Dei & nomen Jesu Christi *pertinent*, baptizabantur tum viri tum mulieres.

13 Simon vero & ipse credidit; & baptizatus perdurabat apud Philippum; & conspiciens signa & virtutes magnas edi, obstupefiebat.

14 Cùm autem audissent Apostoli qui erant Hierosolymis Samariam recepisse sermonem Dei, miserunt ad eos Petrum ac Joannem:

15 Qui cùm descendissent, orârunt pro eis ut acciperent Spiritum Sanctum.

16 (Nondum enim in quenquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantùm fuerant in nomen Jesu.)

17 Deinde imposuerunt eis manus, & receperunt *illi* Spiritum Sanctum.

18 Cùm autem conspexisset Simon per impositionem manuum Apostolorum dari Spiritum Sanctum, obtulit eis pecunias,

19 Dicens, Date etiam mihi potestatem istam, ut cuicunque imposuero manus recipiat Spiritum Sanctum.

20 Petrus autem dixit ei, Pecunia tua tecum pereat, qui donum Dei existimâris pecuniis acquiri.

21 Non est tibi pars neque sors in hoc negotio; cor enim tuum non est rectum in Dei conspectu:

22 Respisce igitur ab ista malitia tua, & deprecare Deum, si fortè remittetur tibi machinatio cordis tui:

23 Video enim te in felle amaritudinis & connexu injustitiæ positum.

24 Respondens autem Simon dixit, Deprecamini vos pro me apud Dominum, ne quid superveniat mihi istorum quæ dixistis.

25 Illi igitur attestati sermonem Dei, reversi sunt Hierosolymam, & multis vicis Samaritanorum evangelizârunt.

26 Angelus autem Domini locutus est Philippo, dicens, Surge, & vade meridiem versus ad viam quæ Hierosolymis descendit Gazam; quæ est deserta.

27 Is igitur surgens profectus est: & ecce quidam Æthiops eunuchus, dynastes Candaces reginæ Æthiopum, qui præerat universæ illius gazæ, venerat Hierosolymam adoraturus:

28 Et revertebatur sedens in curru suo, legebátque Esaiam Prophetam.

29 Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, & proximè adhæreto currui isti.

30 Accurrens igitur Philippus audivit eum legentem Esaiam Prophetam, & dixit, Nempe intelligis quæ legis?

31 At ille ait, Quînam enim possim, nisi mihi quispiam dux viæ fuerit? Et precatus est Philippum ut ascenderet sederétque secum.

32 Locus autem scripturæ quem legebat, hic erat, Ut ovis ad mactationem ductus est, & ut agnus coram suo tonsore mutus, ita non aperuit os suum.

33 In ipsius depressione judicium ejus sublatum est: Seculum autem ejus quis enarrabit? quoniam tollitur è terrâ vita ejus.

34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit, Oro te, de quo dicit istud Propheta? de seipso, an de alio quopiam?

35 Tum Philippus aperuit os suum, & exorsus ab hac scriptura, evangelizavit ei Jesum.

36 Cùm verò pergerent in viam, venerunt ad quandam aquam: tum ait ei eunuchus, En aquam; quod prohibet me baptizari?

37 Dixit verò Philippus, Si credis ex toto corde, licet: respondens autem *ille* dixit, Credo Jesum Christum esse Filium illum Dei.

38 Jussitque sisti currum: ac descenderunt ambo in illam aquam, Philippus simul & eunuchus, & *ille* baptizavit eum.

39 Cùm autem ascendissent ex aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum; nec amplius vidit eum eunuchus: perrexit igitur in via sua gaudens.

40 Philippus autem inventus est Azoti; & peragrans *regionem* evangelizavit omnibus urbibus, usquedum veniret Cæsaream.

CAP. IX.

Sauli conversio, baptizatio & evasio è Damasco. Sanatio Æneæ paralytici, & Tabithæ defunctæ per Petrum resuscitatio.

SAulus autem adhuc spirans minas ac cædem adversus discipulos Domini, adiit Pontificem maximum,

2 Et petiit ab eo epistolas *perferendas* Damascum ad synagogas; ut si quos invenisset hujus sectæ, tum viros, tum mulieres, vinctos adduceret Hierosolymam.

3 Cùm autem iter faceret, factum est ut appropinquaret Damasco: & repente circumfudit eum ut fulgur lux è cœlo:

4 Et cùm cecidisset in terram, audivit vocem dicentem sibi, Saul, Saul, quid me persequeris?

5 Dixit autem, Quis es, Domine? Dominus autem dixit, Ego sum Jesus quem tu persequeris; durum *fuerit* tibi contra stimulos calcitrare.

6 *Saulus verò* tremens & pavens dixit, Domine, quid me vis facere? Tum Dominus ad eum, Surge, & ingredere urbem, & dicetur tibi quid te oporteat facere.

7 Viri autem illi qui cum Saulo iter faciebant, constiterunt muti, audientes quidem ejus vocem, neminem autem conspicientes.

8 Surrexit autem Saulus è terra, apertisque oculis suis neminem videbat: manu verò ductum eum introduxerunt Damascum.

9 Fuitque

9 Fuitque tribus diebus non videns, & non edit neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias, ad quem dixit per visionem Dominus, Anania. Et ille ait, Ecce, ego adsum, Domine.

11 Tum Dominus ad eum, Surge, & proficiscere in vicum qui vocatur Rectus, & quære in domo Judæ Saulum *quendam* nomine, Tarsensem: ecce enim orat;

12 Et vidit per visionem virum Ananiam nomine introeuntem, & imponentem sibi manum ut visum reciperet.

13 Respondit autem Ananias: Domine, audivi ex multis de viro isto quod malis affecerit sanctos tuos Hierosolymis:

14 Quinetiam hoc loco habet potestatem a principibus Sacerdotum, vinciendi omnes qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dominus, Proficiscere: nam instrumentum electum est mihi iste, ut portet nomen meum in conspectum Gentium, & regum, & filiorum Israel.

16 Ego enim ei præmonstrabo quàm multa oporteat ipsum pro nomine meo pati.

17 Abiit igitur Ananias, & introivit domum illam, & impositis ipsi manibus dixit, Saul frater, Dominus misit me (Jesus, *inquam*, qui visus est tibi in via qua veniebas) ut visum recipias, & impleare Spiritu Sancto.

18 Statim autem deciderunt ab oculis ejus quasi squamæ, & visum recepit illicò: ac surgens baptizatus est.

19 Cùmque cepisset cibum, corroboratus est. Fuit autem Saulus cum discipulis qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et statim in synagogis prædicavit Christum, *nempe* eum esse Filium illum Dei.

21 Obstupescebant autem omnes qui eum audiebant, & dicebant, Nonne hic est qui perdidit Hierosolymis eos qui invocabant nomen istud? & huc idcirco venit ut vinctos eos adduceret ad primarios Sacerdotes?

22 Saulus autem magis sese corroborabat, & confundebat Judæos qui habitabant Damasci, collatis testimoniis demonstrans eum esse Christum illum.

23 Expletis autem multis diebus ceperunt simul Judæi consilium illum interimendi.

24 Sed intellectæ sunt Sauło insidiæ eorum: adservabant autem portas die ac nocte, ut eum interimerent.

25 Acceptum igitur eum discipuli nocte per murum demiserunt fune subnixum in sporta.

26 Cùm verò Saulus advenisset Hierosolymam, tentabat se propiùs adjungere discipulis: sed omnes metuebant eum, non credentes eum esse discipulum.

27 Barnabas autem acceptum eum duxit ad Apostolos, & narravit eis quomodo in via vidisset Dominum, & quòd locutus esset ei, & quomodo Damasci libere locutus esset in nomine Jesu.

28 Versabatur ergo cum eis Hierosolymis.

29 Et liberè in nomine Domini Jesu loquebatur, & disceptabat adversus Græcos: illi verò conabantur eum interimere.

30 Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum.

31 Ecclesiæ igitur per totam Judæam & Galilæam &

Samariam habentes pacem ædificabantur: & pergentes in timore Domini, & consolatione Sancti Spiritûs, multiplicabantur.

32 Factum est autem ut Petrus, per omnes pertranseens, deveniret etiam ad sanctos qui habitabant Lyddæ.

33 Reperit autem illic quendam nomine Æneam, ab annis jam octo decumbentem in grabbato, qui erat paralyticus.

34 Et dixit ei Petrus, Ænea, sanat te Jesus Christus: surge & sterne tibi ipsi. Is autem statim surrexit.

35 Et viderunt eum omnes qui incolebant Lyddam & Sarona, qui converterunt se ad Dominum.

36 Joppæ verò fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ, si interpreteris, dicitur Caprea. Hæc erat dives operum bonorum & eleemosynarum quas præstabat.

37 Factum est autem per illos dies ut illa ex infirmitate moreretur: quam cùm lavissent posuerunt in cœnaculo.

38 Cùm autem Lydda esset propè Joppen, discipuli, audito Petrum illic esse, duos viros miserunt ad eum, rogantes ne cunctaretur usque ad ipsos transire.

39 Exurgens igitur Petrus venit cum eis: quem, cùm advenisset, adduxerunt in cœnaculum, & adstiterunt ei omnes viduæ, flentes, & ostendentes tunicas & vestimenta quæ Dorcas faciebat, cùm una cum ipsis esset.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus, ponis genibus, oravit: & conversus ad corpus, dixit, Tabitha, surge: Illa verò aperuit oculos suos, & viso Petro resedit.

41 Datâ autem ei manu *Petrus* erexit eam: & vocatis sanctis ac viduis eam vivam repræsentavit.

42 Id autem innotuit per totam Joppen, & multi crediderunt in Dominum.

43 Factúmque est ut dies multos maneret *Petrus* Joppæ, apud Simonem quendam coriarium.

CAP. X.

Cornelius angeli monitu Petrum accersit, & Petrus Dei jussu adit Cornelium, illoque ei concionante, venit Spiritus Dei super eum & suos.

POrrò quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio ex legione quæ vocatur Italica,

2 Pius ac timens Deum, cum totâ domo suâ, & præstans eleemosynas multas populo.

3 Qui cùm assiduè precaretur Deum, vidit per visionem manifestè, quasi horâ diei nonâ, Angelum Dei introeuntem & dicentem ipsi, Corneli.

4 At ille intentis oculis in eum & expavefactus, dixit, Quid est, Domine? Dixit autem ei, Preces tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in Dei conspectu.

5 Nunc igitur mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus.

6 Is diversatur apud Simonem quendam coriarium, cui est domus apud mare: Is dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Ut autem discessit Angelus qui loquebatur Cornelio, vocavit duos ex famulis suis, & militem pium ex iis qui cum ipso erant assidui:

8 Et cùm eis exposuisset omnia, misit eos Joppen.

9 Po-

9 Postridiè verò illis iter facientibus & appropinquantibus urbi, ascendit Petrus in solarium ut oraret, circa horam sextam.

10 Factum est autem ut valdè esuriret, voluitque capere cibum; parantibus igitur illis *cibum*, incidit in eum mentis excessus,

11 Conspexitque cœlum apertum, ac descendens ad se vas quoddam ut linteum magnum, quatuor extremis devinctum, quod demittebatur in terram;

12 In quo erant quævis quadrupedia terræ, & feræ, & reptilia, & volucres cœli

13 Et exstitit vox ad eum, Surge, Petre, macta & ede.

14 Ait autem Petrus, Nequaquam, Domine: nunquam enim edi quicquam pollutum vel immundum.

15 Tum vox rursus ad eum secundò, Quæ Deus purificavit, tu ne pollato.

16 Hoc autem factum est ter: & rursum receptum est vas in cœlum.

17 Cùm autem apud se Petrus hæsitaret, *cogitans* quidnam esset visum illud quod viderat, tum ecce, viri qui missi fuerant à Cornelio, percontati de domo Simonis, supervenerunt ad vestibulum:

18 Et evocato *quopiam* percontati sunt an Simon, qui cognominaretur Petrus, illic diversaretur:

19 Petro verò cogitante de visione, dixit ei Spiritus, Ecce, tres viri quærunt te.

20 Surgens itaque descende, & nihil addubitans proficiscere cum eis; nam ego eos misi.

21 Descendens ergo Petrus ad viros illos qui ad ipsum missi fuerant à Cornelio, dixit, Ecce, ego *is* sum quem quæritis: Quæ causa est propter quam adestis?

22 Ipsi verò dixerunt, Cornelius centurio, vir justus & timens Deum, & ornatus testimonio totius gentis Judæorum, divinitùs admonitus est ab Angelo sancto, ut accerseret te domum suam, & abs te quædam audiret.

23 Intrò vocatos igitur eos accepit hospitio: postridiè verò Petrus abiit cum eis, & quidam ex fratribus Joppensibus comitati sunt eum.

24 Et altero post die introierunt Cæsaream; Cornelius autem expectabat eos, convocatis cognatis suis & necessariis amicis.

25 Ut autem factum est ut introiret Petrus, occurrens ei Cornelius, & accidens ad ejus pedes, adoravit.

26 Petrus verò erexit eum, dicens, Surge; & ego ipse homo sum.

27 Et colloquens cum eo, ingressus est, invenitque multos qui convenerant:

28 Dixitque eis, Vos scitis Judæo nefas esse propriis adjungere se aut accedere ad alienigenam; sed mihi ostendit Deus, ne quem pollutum vel immundum hominem dicerem.

29 Quapropter etiam nihil oblocutus veni accersitus. Percontor igitur quâ ratione me accersiveritis?

30 Tum Cornelius ait, Nudiustertius usque ad hanc horam eram jejunus, & horâ nonâ orabam domi meæ; & ecce, quidam stetit ob oculos meos veste splendidâ:

31 Dixitque, Cornelii, exaudita sunt preces tuæ, & eleemosynæ tuæ in memoriam venerunt in conspectu Dei.

32 Mitte ergo Joppen, & accerſe Simonem qui cognominatur Petrus: hic diverſatur in ædibus Simonis coriarii apud mare: cùm advenerit, loquetur tibi.

33 Eodem igitur *momento* miſi ad te; & tu bene feciſti qui adveneris: nunc ergo omnes nos in conſpectu Dei adſumus, ut audiamus omnia quæ tibi imperata ſunt à Deo.

34 Petrus autem ore aperto dixit, Verè deprehendo Deum non reſpicere ad perſonam:

35 Sed in quavis gente acceptum ei eſſe quemvis qui eum timeat, & operam dat juſtitiæ.

36 Quem ſermonem ſignificavit filiis Iſraelis evangelizans pacem per Jeſum Chriſtum, qui eſt omnium Dominus.

37 Vos nôſtis quod geſtum eſt in totâ Judæâ, initio facto à Galilæâ, poſt baptiſma quod prædicavit Joannes:

38 Ut Jeſum illum à Nazarethâ unxerit Deus Spiritu Sancto & potentiâ, qui obambulavit beneficiis afficiens, & ſanans omnes ſub diaboli poteſtatem redactos, quoniam Deus erat cum eo.

39 Et nos ſumus teſtes omnium quæ & in regione Judæorum & Hieroſolymis fecit, quem interemerunt ſuſpenſum in ligno:

40 Hunc *autem* Deus ſuſcitavit tertio die, fecitque ut is conſpicuus fieret,

41 Non toti populo, ſed teſtibus quos ipſe priùs deſignaverat, *nimirum* nobis qui comedimus ac bibimus unà cum eo poſteaquam reſurrexit à mortuis.

42 Mandavit autem nobis ut prædicemus populo, & cum teſtificatione denunciamus eum eſſe qui definitus ſit à Deo judex vivorum ac mortuorum.

43 Huic etiam omnes Prophetæ teſtimonium dant, remiſſionem peccatorum accepturum per nomen ejus quemvis qui crediderit in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba iſta, illapſus eſt Spiritus Sanctus in omnes qui audiebant hunc ſermonem.

45 Et fideles qui *erant* ex circumciſione & venerant cum Petro, obſtupuerunt quòd etiam in Gentes effuſum eſſet donum Spiritûs Sancti.

46 Audiebant enim eos loquentes linguis, ac magnificantes Deum: tunc reſpondit Petrus,

47 Num quis aquam prohibere poteſt, quò minùs *videlicet* baptizentur iſti qui Spiritum Sanctum acceperunt ſicut & nos?

48 Et præcepit eos baptizari in nomen Domini: tunc rogaverunt eum ut *ibi* permaneret ad dies aliquot.

CAP. XI.

Apologia Petri. Nomenclatura Chriſtianorum. Agabi prophetia.

AUdierunt autem Apoſtoli & fratres qui erant in Judæâ, Gentes etiam recepiſſe ſermonem Dei.

2 Cùm igitur aſcendiſſet Petrus Hieroſolymam, diſceptârunt adverſus eum qui *erant* ex circumciſione,

3 Dicentes, Ad viros præputium habentes introiſti, & unà ediſti cum eis.

4 Exorſus autem Petrus, *omnia* expoſuit eis ordine, dicens,

5 Ego eram in civitate Joppe orans: & viſum in mentis

mentis excessu vidi, *nempe* descendens vas quoddam, ceu linteum magnum, quod quatuor extremis demittebatur è cœlo, & ad me usque venit.

6 In quod cùm intendissem oculos, consideravi, & vidi quadrupedia terræ, & feras, & reptilia, & volucres cœli.

7 Audivi autem vocem dicentem mihi, Surge, Petre, macta & ede:

8 Dixi verò, Nequaquam, Domine, nam nihil commune aut impurum unquam introivit in os meum.

9 Respondit autem mihi vox secundò è cœlo, Quæ Deus purificavit, tu ne pollaito:

10 Idque ter factum est, & rursus omnia sursum retracta sunt in cœlum.

11 Tunc ecce, eodem momento tres viri supervenerunt in ædes in quibus eram, Cæsareâ missi ad me.

12 Dixit verò mihi Spiritus, ut irem cum eis, nihil addubitans: venerunt autem mecum etiam sex isti fratres, & ingressi sumus domum viri illius.

13 Qui annunciavit nobis quomodo vidisset Angelum domi suæ, qui adstitisset ac dixisset ipsi, Mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus,

14 Qui tibi ea dicturus est per quæ tu serveris & tota domus tua.

15 Cùm autem cœpissem loqui, illapsus est Spiritus Sanctus in eos, quemadmodum & in nos in principio.

16 Recordatus sum verò illius dicti Domini, cum diceret, Joannes quidem baptizavit aquâ, vos verò baptizabimini spiritu Sancto.

17 Postquam igitur par illud donum dedit eis Deus ut & nobis, cùm crediderunt in Dominum Jesum Christum, quis eram ego qui Deum possem inhibere?

18 His autem auditis, quiescerunt, & glorificaverunt Deum, dicentes, Nempe etiam Gentibus Deus resipiscentiam dedit ad vitam.

19 Cæterùm qui dispersi fuerant ex afflictione orta ob Stephanum, transierunt usque in Phœniciam, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes sermonem *Dei* nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam Cyprii & Cyrenenses qui ingressi Antiochiam, locuti sunt Græcis, evangelizantes Dominum Jesum.

21 Fuit autem manus Domini cum eis: multusque numerus fide ipsis habita conversus est ad Dominum.

22 Pervenit autem hic rumor ad aures Ecclesiæ quæ erat Hierosolymis: emiserunt igitur Barnabam, ut pergeret Antiochiam usque:

23 Qui cum advenisset, & vidisset gratiam Dei, gavisus est, & hortatus est omnes ut proposito cordis permanerent cum Domino.

24 Nam erat vir bonus & plenus Spiritu Sancto & fide: & adjuncta est multa turba Domino.

25 Abiit autem Barnabas Tarsum, ut requireret Saulum; & cum invenisset duxit Antiochiam.

26 Factumque est, ut annum totum congregarentur in Ecclesiâ, docerentque turbam multam, & discipuli nominarentur primum Antiochiæ Christiani.

27 Per id tempus autem descenderunt Hierosolymis Prophetæ Antiochiam:

28 Et unus eorum surgens, nomine Agabus, significavit per Spiritum famem magnam futuram in toto terrarum orbe: quæ etiam fuit sub Claudio Cæsare.

29 Singuli verò discipulorum, prout cuique suppetebat, decreverunt submittere *aliquid* fratribus habitantibus in Judæâ.

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manum Barnabæ & Sauli.

CAP. XII.

Herodes Agrippa persecutor Jacobi & Petri perit phthiriasi.

CÆterum per id tempus injectis rex Herodes manibus male accepit nonnullos ex Ecclesiâ.

2 Interemit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.

3 Et cùm vidisset *hoc* placere Judæis, perrexit comprehendere etiam Petrum; (erant autem dies Azymorum)

4 Quem etiam prehensum, conjecit in carcerem traditum quatuor quaternionibus militum, ut eum custodirent: volens eum post pascha producere populo.

5 Petrus igitur asservabatur in carcere: preces autem assiduæ fiebant ad Deum ab Ecclesiâ pro ipso.

6 Cùm verò productus esset eum Herodes, nocte illâ dormiebat Petrus inter duos milites, vinctus catenis duabus, & custodes ante ostium observabant carcerem:

7 Et ecce Angelus Domini supervenit, & lux splenduit in carcere; & pulsato latere Petri excitavit eum, dicens, Surge citò: & exciderunt ei catenæ ex manibus.

8 Dixitque ei Angelus, Præcingere, & subliga sandalia tua: fecit autem ità; tum *ille* dixit ei, Amicitor pallio tuo, & sequere me.

9 Itaque egressus *Petrus* sequebatur eum, nec sciebat verum esse quod fiebat per Angelum, sed putabat *se* visum *aliquod* cernere.

10 Cùm autem pertransivissent primam ac secundam custodiam, venerunt ad portam Ferream, quæ ducit in civitatem, quæ sua sponte aperta est eis: & egressi progressi sunt per vicum unum: & statim abscessit Angelus ab eo.

11 Tum Petrus ad se reversus dixit, Nunc verè scio Dominum misisse Angelum suum, & eruisse me è manu Herodis & ex omni expectatione populi Judæorum.

12 Et *re* apud se animadversâ, venit domum Mariæ matris Joannis, qui cognominabatur Marcus, ubi erant multi congregati & orantes.

13 Cùm pulsâsset autem Petrus ostium vestibuli prodiit puella ut subauscultaret, nomine Rhode.

14 Quæ agnitâ voce Petri præ gaudio non aperuit vestibulum, sed intrò currens annunciavit adstare Petrum ante vestibulum.

15 Illi verò dixerunt ei, Insanis: illa autem asseverabat ita se rem habere; at illi dicebant, Angelus ejus est.

16 Petrus verò *ibi* perseverabat pulsare: cùm autem aperuissent, viderunt eum, & perculsi fuerunt.

17 *Ipse* verò manu postulato ab ipsis silentio, narravit eis quomodo Dominus se eduxisset è carcere: dixitque, Annunciate ista Jacobo & fratribus. Et egressus, profectus est in alium locum.

18 Orto

18 Orto autem die fuit tumultus non parvus inter milites, quidnam factum esset Petro.

19 Herodes verò cùm eum requisivisset, & non invenisset, quæstione de custodibus habitâ, jussit *eos* ad supplicium rapi: & cùm descendisset à Judæâ Cæsaream, *ibi* commoratus est.

20 Herodes autem incenso animo erat in Tyrios & Sidonios: at illi concorditer venerunt ad eum, & persuaso Blasto qui præerat cubiculo regis, petebant pacem: eò quod alerentur regio ipsorum ex regis *agro*.

21 Statuto autem die Herodes indutus veste regiâ, & considens pro tribunali concionabatur ad eos:

22 Populus verò acclamabat, Vox Dei, & non hominis.

23 Illico verò percussit eum Angelus Domini, eò quòd non tribuisset gloriam Deo, & erosus à vermibus exanimatus est.

24 Sermo verò Domini crescebat ac multiplicabatur.

25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt Hierosolymis, expleto ministerio, simul assumpto etiam Joanne qui cognominabatur Marcus.

CAP. XIII.

Paulus & Barnabas segregati Christum prædicant Judæis & Gentibus. Elymas Paulo resistens excæcatione punitur.

ERANT autem Antiochiæ in Ecclesiâ quæ *illic* erat, quidam Prophetæ & doctores, Barnabas & Simeon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenæus, & Manahen qui fuerat unà cum Herode tetrarchâ educatus, & Saulus.

2 Illis autem suum ministerium obeuntibus Domino & jejunantibus, dixit Spiritus Sanctus, Separate mihi Barnabam & Saulum ad opus ad quod eos advocavi.

3 Cùm *ergo* jejunâssent, & precati imposuissent eis manus, dimiserunt *eos*.

4 Ipsi igitur emissi à Spiritu Sancto, descenderunt Seleuciam; & illinc abnavigaverunt Cyprum.

5 Cumque pervenissent Salamina, annunciârunt sermonem Dei in Synagogis Judæorum: habebant autem etiam Joannem *sibi* subservientem.

6 Peragratâ verò insulâ Paphum usque invenerunt quendam magum pseudoprophetam Judæum, cui nomen *erat* Barjesu.

7 Qui erat cum Proprætore Sergio Paulo, viro intelligente: hic advocatis Barnabâ & Saulo expetivit audire sermonem Dei.

8 Obsistebat autem eis Elymas, *id est*, magus (ita enim explicatur nomen ejus) studens avertere Proprætorem à fide.

9 Saulus autem (qui & Paulus) repletus Spiritu Sancto, intentis in eum oculis,

10 Dixit, O plene omni dolo & ad quodvis scelus propensione, fili diaboli, hostis omnis justitiæ, non cessabis pervertere vias Domini rectas?

11 Nunc igitur ecce, manus Domini adversum te; eritque cæcus, non cernens solem ad certum tempus: illico verò incidit in eum caligo ac tenebræ; & circumiens quærebat qui sese manu prehensum ducerent.

12 Tunc Proprætor cùm vidisset quod factum fuerat, credidit,

credidit, perculsus super doctrinâ Domini.

13 Provecti verò Papho, Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ *urbem*: Joannes verò abscedens ab eis, reversus est Hierosolymam.

14 At ipsi progressi Pergâ, venerunt Antiochiam *urbem* Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbati, consederunt.

15 Post lectionem autem Legis & Prophetarum miserunt præfecti synagogæ ad eos, dicentes, Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad populum, dicite.

16 Assurgens igitur Paulus manu silentio postulato, dixit, Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audite.

17 Deus ille populi hujus Israelis elegit patres nostros, & populum sursum evexit cùm commoraretur in terrâ Ægypti, & ex eâ eduxit eos elato brachio.

18 Et circiter quadraginta annorum tempus mores eorum pertulit in deserto.

19 Et cùm deleviset septem gentes in terrâ Canaan, sorte distribuit eis terram earum.

20 Et postea annis circiter quadringentis quinquaginta, dedit judices usque ad Samuelem Prophetam.

21 Et exinde petierunt regem, deditque eis Deus Saulem filium Cis, virum ex tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo excitavit eis Davidem in regem, cui etiam testimonio dato dixit, Inveni Davidem *filium* Jesse, virum secundum cor meum, qui exsequetur omnes voluntates meas.

23 Hujus è semine Deus secundum promissionem excitavit Israeli Servatorem Jesum.

24 Cùm antè prædicâsset Joannes coram eo jam adventante, Baptismum resipiscentiæ toti populo Israelis.

25 Cùm autem expleret Joannes cursum, dixit, Quem me suspicamini esse? non is sum ego, sed ecce, venit post me, cujus pedum soleam non sum dignus qui solvam.

26 Viri fratres, filii generis Abrahami, & qui inter vos timetis Deum, vobis sermo salutis hujus missus est.

27 Qui enim habitabant Hierosolymis, & primores eorum, cùm hunc ignorarent, tum voces Prophetarum quæ per omne sabbatum leguntur, eo damnato, impleverunt.

28 Tum nullâ causâ mortis inventâ, petierunt à Pilato ut interimeretur.

29 Cùm verò perfeciissent omnia quæ de eo scripta sunt, detractum è ligno posuerunt in monumento:

30 Deus autem suscitavit eum ex mortuis;

31 Qui conspectus est per dies multos iis qui simul ascenderant cum eo à Galilæâ Hierosolymam, suntque testes ejus apud populum.

32 Et nos vobis evangelizamus eam promissionem quæ patribus facta est, Deum videlicet eam impleviisse filiis illorum, *id est*, nobis, suscitato Jesu.

33 Ut etiam in psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34 Quòd autem suscitaverit eum ex mortuis, non ampliùs reversurum in sepulchrum, ita dixit, Dabo vobis firmas illas Davidis beneficentias.

35 Ideò & aliàs dicit, Non fines Sanctum illum tuum sentire corruptionem.

36 Nam

36 Nam David quidem postquam ætate suâ inservivit Dei consilio, obdormivit. & appositus est patribus suis, senitque corruptionem:

37 At is quem Deus excitavit, non senit corruptionem.

38 Notum igitur sit vobis, fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per istum:

39 Et ab omnibus à quibus non potuistis per Legem Mosis justificari, per hunc credentem quemvis justificari.

40 Videte ergò ne vobis superveniat quod dictum est in Prophetis:

41 Videte, O contemptores, & admiramini, & dispārete; quia opus operor ego diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Egressis autem *eis* è synagogâ Judæorum, rogārunt Gentes ut intra proximè sequens sabbatum exponerentur sibi hæc verba.

43 Solutóque conventu secuti sunt multi ex Judæis & religiosis proselytis Paulum ac Barnabam; qui alloquentes eos, persuaserunt eis ut permanerent in gratiâ Dei.

44 Sequente verò sabbato urbs prope tota congregata fuit ad audiendum sermonem Dei.

45 Visâ autem turbâ Judæi repleti sunt invidiâ, & contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, contradicentes ac blasphemantes.

46 Tunc loquendi libertate usi Paulus ac Barnabas dixerunt, Vobis necesse fuit primùm exponi sermonem Dei: postquam autem illum repellitis, & indignos vos ipsos decernitis æternâ vitâ, ecce, convertimus nos ad Gentes.

47 Ita enim nobis præcepit Dominus, *dicens*, Constitui te ut sis lux Gentium, ut sis saluti usque ad ultimas terras.

48 Gentes autem hæc audientes gaviæ sunt, & laudibus extulerunt sermonem Domini: & crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

49 Perferebatur autem sermo Domini per totam illam regionem.

50 Judæi verò exstimulārunt mulieres religiosas & honoratas, & primos urbis, & excitārunt persecutionem in Paulum ac Barnabam, ejeceruntque eos è finibus suis.

51 At illi excusso pulvere pedum suorum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli verò replebantur gaudio & Spiritu Sancto.

CAP. XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejecti. Paulus Lystræ claudum sanat, & sibi sacrificaturos prohibet: ibidem lapidatus se recolligit, & Ecclesias multas colligit.

FACTUM est autem Iconii, ut simul introirent synagogam Judæorum, & ita loquerentur, ut crederent Judæorum simul & Græcorum magna multitudo.

2 Judæi verò qui assensi non fuerunt *sermoni*, incitārunt & malè affectos reddiderunt animos Gentium adversus fratres.

3 Multum igitur tempus *ibi* commorati sunt, liberè loquentes, freti Domino, qui testimonium dabat sermoni gratiæ suæ, dabátque ut signa & prodigia ederentur per manus eorum.

4 Fissa est autem multitudo urbis: & alii quidem erant à Judæis, alii verò ab Apostolis.

5 Cùm

5 Cùm autem factus esset impetus Gentium ac Judæorum unà cum suis primoribus ad eos contumeliis afficiendos & lapidandos,

6 Re inter se animadversâ, profugerunt in civitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & circumjacentem regionem:

7 Et illic evangelizaverunt.

8 Quidam autem vir Lystris captus pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.

9 Hic audivit Paulum loquentem; qui cùm intendisset in eum oculos, & vidisset quòd fidem haberet *se* liberatum iri,

10 Dixit voce magnâ, Surge in pedes tuos rectus: at *ille* exiliit & ambulavit.

11 Turba verò cùm vidisset quod fecerat Paulus, sustulerunt vocem suam, Lycaonicè dicentes, Dii assimilati hominibus descenderunt ad nos.

12 Vocabantque Barnabam, Jovem; Paulum verò Mercurium, quoniam is præibat in loquendo.

13 Sacerdos autem Jovis collocatus ante eorum urbem, cùm tauros vittatos ad vestibula adduxisset, volebat cum turbâ sacrificare:

14 Quod cùm audissent Apostoli Barnabas & Paulus, diruptis palliis suis insilierunt in turbam, clamantes,

15 Ac dicentes, Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines iisdem quibus vos affectionibus obnoxii, annunciantes, ut à vanis istis rebus convertatis vos ad Deum illum vivum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt:

16 Quique præteritis ætatibus sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere.

17 Quanquam non passus est se *esse* expertem testimonii, bona tribuendo, dans nobis cœlitùs pluvias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo & delectatione corda nostra.

18 Et hæc dicentes, vix compescuerunt turbam ne ipsis sacrificaret.

19 Supervenerunt autem quidam Judæi Antiochiâ & Iconio, qui persuasâ turbâ, Paulum lapidatum traxerunt extra urbem, existimantes eum mortuum esse.

20 Cum autem circumstetissent eum discipuli, surrexit, & ingressus est urbem, & postridie egressus venit Derben cum Barnabâ.

21 Cumque evangelizâssent urbi illi, & discipulos multos adjunxissent, reversi sunt Lystram & Iconium & Antiochiam:

22 Confirmantes animos discipulorum, hortantes ut permanerent in fide, & *dicentes*, Oportere per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei.

23 Cumque ipsis per suffragia creâssent per singulas Ecclesias Presbyteros, precatique essent cum jejuniis, commendârunt eos Domino, in quem credideràrant.

24 Peragratâque Pisidia venerunt in Pamphyliam:

25 Ac Pergæ locuti *Domini* sermonem descenderunt Attaliam;

26 Et illinc enavigârunt Antiochiam, unde fuerant commendati gratiæ Dei ad opus quod impleverant.

27 Cum autem venissent & congregâssent Ecclesiam, retulerunt quanta Deus per ipsos effecisset, eumque aperuisse Gentibus ostium fidei.

28 Et commorati sunt il-

Ne non parvum tempus cum discipulis.

CAP. XV.

Synodus Hierosolymitana: & Pauli à Barnaba separatio & in Asiam ablegatio.

POrrò quidam qui descenderant è Judæâ, docebant fratres, & *dicebant*, Nisi circumcidamini ritu Mosis, non potestis servari.

2 Ortâ igitur repugnantiâ & disceptatione non parvâ Paulo ac Barnabæ adversus illos, constitutum fuit ut ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis ad Apostolos ac Presbyteros Hierosolymam, super hâc quæstione.

3 Illi ergo deducti ab Ecclesia peragrârunt Phœnicem, & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & gaudio magno affecerunt omnes fratres.

4 Cùm autem pervenissent Hierosolymam, excepti sunt ab Ecclesiâ & ab Apostolis ac Presbyteris, & retulerunt quanta Deus per ipsos effecerat.

5 Sed (*aiebant*) quidam surrexerunt ex hæresi Pharisæorum qui crediderunt, dicentes, oportere ipsos circumcidere & eis mandare ut observent Legem Mosis.

6 Congregati sunt igitur Apostoli & Presbyteri ut dispicerent de hac re.

7 Cum autem multa disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit eis, Viri fratres, vos scitis Deum jampridem inter vos elegisse *me*, ut per os meum audirent Gentes sermonem evangelii, & crederent.

8 Et ille cordium cognitor Deus præbuit eis testimonium, dato ipsis Spiritu Sancto, sicut & nobis:

9 Nihilque discrevit inter nos & illos, fide ab *ipso* purificatis cordibus eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum ad imponendum jugum cervici discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare valuimus?

11 Imo per gratiam Domini Jesu Christi credimus nos servatum iri, quemadmodum & illos.

12 Tacuit autem tota illa multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum exponentes quanta Deus edidisset signa & prodigia per ipsos inter Gentes.

13 Postquam autem ipsi conticuissent, respondit Jacobus, dicens, Viri fratres, audite me.

14 Simeon exposuit quomodo primùm Deus respexerit *Gentes*, ut sumeret ex ipsis populum nomini suo.

15 Et huic *rei* consonant verba Prophetarum: sicut scriptum est:

16 Post hæc revertar, & restaurabo tabernaculum Davidis collapsum, & ruinas ejus restaurabo, & rursus erigam illud:

17 Ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes Gentes super quas invocatum fuerit nomen meum: dicit Dominus qui facit hæc omnia.

18 Nota sunt Deo ab *omni* ævo omnia opera sua.

19 Quamobrem ego censeo non esse obturbandos eos qui ex Gentibus ad Deum se convertunt:

20 Sed ad eos scribendum, ut abstineant à pollutis per simulacra, & scortatione, & suffocatis rebus, & sanguine.

21 Moses enim ab ætatibus antiquis oppidatim habet qui ipsum prædicent, cùm in synagogis per singula Sabbata legatur.

22 Tunc visum est Apostolis & Presbyteris cum tota Eccle-

Ecclesia, delectos ex sese viros mittere Antiochiam, cum Paulo & Barnaba: *nempe* Judam qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primarios inter fratres:

23 Istis per eorum manum scriptis: Apostoli & Presbyteri & frates, iis qui sunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus, qui *sunt* ex Gentibus, salutem.

24 Quoniam quosdam è nobis egressos audivimus vos turbâsse verbis, labefactantes animas vestras, dicentes *oportere* vos circumcidi, & observare Legem, quibus non edixeramus:

25 Visum est nobis concorditer coactis delectos viros mittere ad vos cum dilectis nostris Barnaba & Paulo,

26 Hominibus qui exposuerunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi *vobis* eadem verbis referent.

28 Visum est enim Spiritui Sancto ac nobis, ne quod amplius imponeremus vobis onus præter necessaria ista;

29 *Videlicet*, ut abstineatis ab iis quæ sunt immolata simulacris, & sanguine, & suffocato, & scortatione: à quibus si vobis caveritis, bene agetis. Valete.

30 Illi igitur dimissi venerunt Antiochiam, & congregatâ multitudine reddiderunt epistolam.

31 Quam cùm legissent, gavisi sunt super ea exhortatione.

32 Judas quoque & Silas, cùm essent & ipsi Prophetæ, multo sermone adhortati sunt & confirmârunt fratres.

33 Cùm autem egissent *illic* aliquandiu, dimissi sunt cum pace à fratribus ad Apostolos.

34 Silæ tamen visum est ibi manere.

35 Paulus autem & Barnabas commorati sunt Antiochiæ, docentes & evangelizantes, cum aliis etiam multis, sermonem Domini.

36 Post aliquot autem dies dixit Barnabæ Paulus, Reversi invisamus fratres nostros oppidatim in quibus annunciavimus sermonem Domini *cogniturí* quomodo *se* habeant.

37 Barnabæ verò consilium erat assumere secum Joannem qui vocabatur Marcus.

38 Paulus autem æquum censebat, eum non simul assumere qui abscessisset ab ipsis ex Pamphyliâ, nec eorum comes in illo opere fuisset.

39 Orta igitur fuit exacerbatio, ut alter ab altero abscesserit: & Barnabas assumpto Marco navigârit in Cyprum:

40 Paulus verò allecto Silâ abiit commendatus gratiæ Dei à fratribus:

41 Peragravitque Syriam ac Ciliciam confirmans Ecclesias.

CAP. XVI.

Profectio & persecutio Pauli multiplex.

DEVENIT autem Derben & Lystram: & ecce, discipulus quidam erat illic nomine Timotheus, filius mulieris cujusdam Judææ fidelis, patris autem Græci.

2 Huic dabant testimonium fratres qui Lystris erant & Iconii.

3 Eum itaque voluit Paulus secum proficisci: & assumptum eum circumcidit, propter Judæos qui in illis locis erant: sciebant enim omnes patrem ejus Græcum esse.

4 Prout autem pertransibant urbes, tradebant eis observanda placita illa quæ decreta fuerant ab Apostolis & Presbyteris qui Hierosolymis erant.

5 Itaque

5 Itaque Ecclesiæ confirmabantur fide, & exuberabant numero quotidie.

6 Phrygiâ autem peragratâ & Galatica regione, prohibiti à Spiritu Sancto loqui sermonem Dei in Asiâ,

7 Cùm venissent in Mysiam, tentabant ire versùs Bithyniam: sed non sivit eos *ire* Spiritus.

8 Præteritâ igitur Mysiâ, descenderunt Troada.

9 Et visum per noctem Paulo est: Vir Macedo quidam adstabat precans eum, & dicens, Transiens in Macedoniam succurre nobis.

10 Ut autem hoc visum vidit statim studuimus abire in Macedoniam, collatis argumentis colligentes quòd advocâsset nos Dominus ut eis evangelizaremus.

11 Provecti igitur Troade, rectum cursum tenuimus Samothracem, & sequente die Neapolim:

12 Et illinc Philippos, quæ est prima hujus partis Macedoniæ urbs, colonia. Commorati sumus autem in eâ urbe aliquot dies.

13 Et die sabbati egressi sumus ex urbe ad flumen, ubi solebat esse precatio: & cùm consedissemus, allocuti sumus mulieres quæ convenerant.

14 Quædam autem mulier nomine Lydia, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum, Deum colens, *nos* audivit: cujus Dominus aperuit cor ut attenderet iis quæ dicebantur à Paulo.

15 Cùm igitur baptizata esset, & domus ejus, rogavit nos, dicens, Si judicâstis me fidelem esse Domino, ingressi domum meam, manete. Et coëgit nos.

16 Factum est autem proficiscentibus nobis ad precationem, ut ancillula quædam, habens spiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ quæstum magnum præbebat dominis suis vaticinando.

17 Hæc subsecuta Paulum ac nos, clamabat, dicens, Isti homines servi sunt Dei illius altissimi, qui annunciant vobis viam salutis.

18 Hoc autem fecit ad multos dies: sed molestè ferens Paulus, & ipse conversus, spiritui illi dixit, Mando tibi per nomen Jesu Christi ut exeas ab eâ. Exiit igitur eodem illo momento.

19 Videntes autem illius *ancillulæ* domini abiisse spem quæstûs sui, prehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad magistratus.

20 Et cùm pertraxissent eos ad prætores, dixerunt, Homines isti conturbant civitatem nostram, cùm sint Judæi:

21 Et annunciant ritus quos non licet nobis excipere, neque usurpare, cùm simus Romani.

22 Unà verò insurrexit turba adversùs eos: & prætores diruptis eorum vestibus jusserunt *eos* virgis cædi.

23 Et cùm multas plagas eis imposuissent, conjecerunt eos in carcerem, additis mandatis commentariensi ut tutò eos asservaret.

24 Qui tali accepto mandato, conjecit eos in intimum carcerem, & pedes eorum adstrinxit nervis.

25 Mediâ autem nocte orantes Paulus & Silas hymnos canebant Deo: & qui vincti erant exaudiebant eos.

26 Repentè verò terræ motus magnus exstitit, ita ut quaterentur fundamenta carceris: & illico apertæ sunt omnes

omnes fores, & omnium vincula laxata.

27 Expergefactus autem commentariensis, cum videret fores carceris apertas, stricto gladio erat seipsum interempturus, existimans vinctos effugisse.

28 Clamavit verò Paulus voce magnâ, dicens, Ne quid faceris tibi ipsi mali: omnes enim hic sumus.

29 Is autem petito lumine irrupit, & tremefactus accidit Paulo & Silæ *ad pedes*:

30 Et productis ipsis foras, ait, Domini, quid me oportet facere ut server?

31 At illi dixerunt, Crede in Dominum Jesum Christum, & servaberis tu ac domus tua.

32 Et locuti sunt ei sermonem Domini, & omnibus qui erant domi ipsius.

33 *Ipse* verò illis assumptis eâ ipsâ horâ noctis, lavit *eorum* plagas: & baptizatus est ipse, & omnes *domestici* illius illico.

34 Et ipsis deductis domum suam, apposuit mensam: & exultavit quòd cum universâ domo suâ credidisset Deo.

35 Die autem exorto, prætores miserunt viatores qui dicerent, Dimitte homines illos.

36 Annunciavit autem commentariensis hos sermones Paulo: Miserunt, *inquit*, præfecti ut dimittamini: nunc igitur egressi, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis, Cæsos nos publicè, indictâ causâ, cùm simus Romani, conjecerunt in carcerem, & nunc clàm nos ejiciunt? non profectò: sed veniant ipsi, & nos educant.

38 Renunciârunt autem prætoribus viatores verba ista: metuerúntque audito eos Romanos esse.

39 Et venientes precati sunt eos, & eductos rogârunt ut egrederentur ex urbe.

40 Egressi autem è carcere introierunt ad Lydiam: & visis fratribus, consolati sunt eos, & egressi sunt *ex urbe*.

CAP. XVII.

Paulus prædicat Thessalonicæ & Athenis.

1 TInere autem facto per Amphipolin & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga quædam Judæorum.

2 Paulus verò sicut consueverat introivit ad eos, & per Sabbata tria disseruit *cum* eis ex Scripturis,

3 Explicans & ob oculos ponens oportuisse Christum pati & resurgere ex mortuis: & hunc Jesum, quem ego, *inquit*, annuncio vobis, esse Christum illum.

4 Nonnulli igitur eorum assensi sunt, & consociati sunt Paulo & Silæ, & religiosorum Græcorum multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ.

5 Sed invidiâ commoti Judæi qui *sermoni* non assentiebantur, assumptis quibusdam circumforaneis viris improbis, ac turbâ coactâ, fecerunt ut civitas tumultuaretur. & adorti domum Jasonis, studebant eos adducere ad populum.

6 Et cùm non invenissent eos, traxerunt Jasonem & quosdam fratres ad civitatis magistratus, vociferando, Hi qui orbis terrarum statum subverterunt, etiam hic adsunt:

7 Quos accepit Jason: qui omnes contra edicta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, *nempe* Jesum.

8 Commoverunt autem turbam & civitatis magistratus, hæc audientes:

9 Qui

9 *Qui* tamen cùm satis accepissent ab Jasone & reliquis, dimiserunt eos.

10 Fratres verò statim per noctem Paulum simul & Silam emiserunt Beræam: qui cùm adveniissent, ierunt in synagogam Judæorum.

11 Iis autem *Judæis* qui erant Thessalonicæ, fuerunt isti generosiores, ut qui receperint sermonem cum omni alacritate, quotidie examinantes Scripturas an hæc ita se haberent.

12 Multi igitur crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, Beræâ quoque annunciatum esse à Paulo sermonem Dei, venerunt etiam illuc, concitantes turbam.

14 Sed tunc statim Paulum emiserunt fratres, ut iret velut ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt illic.

15 Qui verò Paulum susceperant tuto loco constituendum, deduxerunt eum Athenas usque, & accepto præcepto ad Silam ac Timotheum, ut quàm citissimè ad ipsum venirent, abierunt.

16 Paulo verò Athenis illos expectante, irritabatur spiritus ejus in ipso, cùm conspiceret urbem idolis refertam.

17 Differebat igitur in synagogâ cum Judæis & religiosis: & in foro quotidie cum quibusvis obviis.

18 Quidam autem ex Epicureis & Stoicis Philosophis confligebantur cum eo: & quidam dicebant, Quid vult garrulus iste dicere? Alii vero, Peregrinorum deorum videtur annunciator esse, quoniam Jesum & Resurrectionem ipsis annunciabat.

19 Et prehensum eum duxerunt in Areopagum, dicentes, Possumusne scire quæ sit ista nova, de quâ tu loqueris, doctrina?

20 Peregrina enim quædam infers auribus nostris; volumus ergo scire quidnam ista sibi velint.

21 (Cæterùm Athenienses omnes & inquilini peregrini nulli alii rei vacabant nisi ad dicendum aut audiendum aliquid novi.)

22 Cùm autem constitisset Paulus in medio Areopago, dixit, Viri Athenienses, omnino conspicio vos quasi religiosiores:

23 Pertransiens enim & contemplans sacra vestra, inveni etiam aram cui inscriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego vobis annuncio.

24 Deus ille qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt, cùm sit cœli & terræ Dominus, in manufactis templis non habitat:

25 Nec manibus hominum colitur, alicujus rei egens, cùm ipse det omnibus vitam & halitum & omnia.

26 Fecitque ex uno sanguine totam gentem hominum, ut habitaret super universâ superficie terræ, definitis præstitutis temporibus, & positis terminis habitationis eorum;

27 Ut quærerent Dominum, si fortè palpando eum invenirent: quandam profectò non longè abest ab unoquoque nostrûm.

28 In ipso enim vivimus & movemur, & sumus: sicut & quidam vestratium poetarum dixerunt: Nam hujus progenies etiam sumus.

29 Pro-

29 Progenies ergo Dei cùm simus, non debemus existimare auro & argento, aut lapidi, sculpturæ artificii & excogitationis hominum, numen esse simile

30 Deus igitur temporibus istius ignorantiæ connivendo dissimulatis, nunc mandat omnibus ubique hominibus ut resipiscant.

31 Eò quòd statuit diem quo justè judicaturus est orbem terrarum, per eum virum quem definiit, *fide* ejus *rei* palam factâ omnibus, illo ex mortuis suscitato.

32 Cùm audissent autem resurrectionem mortuorum, alii quidem sannis *eum* excipiebant, alii verò dicebant, Audiemus te rursus de hac re.

33 Et ita Paulus exivit è medio eorum.

34 Quidam verò ei sese adjunxerunt & crediderunt: in quibus *fuit* & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAP. XVIII.

Paulus visitat multas Ecclesias. Apollos penitus informatur in fide Christi.

POstea Paulus cum discessisset Athenis, venit Corinthum:

2 Et reperto quodam Judæo nomine Aquilâ, Ponticonatione, qui nuper venerat ex Italiâ, & Priscillâ uxore ejus, (eò quòd edixisset Claudius ut omnes Judæi Româ excederent) venit ad eos:

3 Et quia ejusdem erat artificii, manfit apud eos, & operabatur: erat enim ars illorum conficere tabernacula.

4 Disserebat autem in synagoga omnibus Sabbatis, & inducebat fuam sententiam tum Judæos tum Græcos.

5 Ut autem advenerunt è Macedonia Silas & Timotheus, constringebatur spiritu Paulus, attestans Judæis Jesum *esse* Christum illum.

6 Ipsis autem obsistentibus ac blasphemantibus, excussis vestibus dixit eis, Sanguis vester *sit* super caput vestrum: mundus ego ab hoc tempore ad Gentes proficiscar.

7 Et digressus illinc introiit domum cujusdam nomine Justi, colentis Deum, cujus domus erat conjunctissima synagogæ.

8 Crispus autem præfectus synagogæ credidit Domino cum tota domo sua: multique Corinthiorum audientes credebant & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo, Ne metue, sed loquere, & ne tacueris:

10 Nam ego sum tecum, & nemo te invadet ut male te accipiat: quoniam populus est mihi multus in hac urbe.

11 Commoratus est itaque *illic* annum & sex menses, docens apud eos sermonem Dei.

12 Cùm autem Gallio esset Proconsul Achaiæ, insurrexerunt concorditer Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13 Dicentes, Iste persuadet hominibus colere Deum contra Legem.

14 Paulo verò os aperturo dixit Gallio Judæis, si quid injusti factum esset, aut scelus malum, O Judæi, quatenus ferret ratio vos sustinerem:

15 Sin verò quæstio est de sermone & nominibus & lege vestra, ipsi videbitis: judex enim ego istarum rerum esse nolo.

16 Et

16 Et abegit eos à tribunali.

17 Prehensum autem omnes Græci Sosthenem præfectum synagogæ cædebant ante tribunal: neque quicquam eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus verò cùm adhuc illic permansisset dies multos, vale dicto fratribus, enavigavit in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, cùm totondisset caput Cenchreis: habebat enim votum.

19 Devenit autem Ephesum, & eos ibi dereliquit: ipse verò ingressus synagogam disseruit cum Judæis.

20 Rogantibus autem ipsis ut diutius apud ipsos maneret, non annuit:

21 Sed valedixit eis, dicens, Oportet omnino me diem festum qui instat agere Hierosolymis: sed iterum revertar ad vos, Deo volente. Et provectus est Epheso.

22 Cùmque descendisset Cæsaream, ascendissetque *Hierosolymam*, & salutâsset Ecclesiam, descendit Antiochiam.

23 Et cùm egisset *illic* aliquandiu, abiit, pertranseens ordine Galaticam regionem & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, pervenit Ephesum, potens in Scripturis:

25 Hic erat initiatus viâ Domini, & fervens spiritu loquebatur & docebat diligenter ea quæ sunt Domini, sciens tantum Baptisma Joannis.

26 Cœpitque liberè loqui in synagoga: quem auditum Aquila & Priscilla assumpserunt, & penitùs ei exposuerunt viam Dei.

27 Cùm autem vellet transire in Achaiam, fratres *cum* adhortati scripserunt discipulis ut exciperent eum: qui cum advenisset, multum contulit iis qui crediderunt per gratiam.

28 Magnâ enim contentione Judæos magis ac magis redarguebat publicè, ostendens per Scripturas Jesum esse Christum illum.

CAP. XIX.

Libris magicis Ephesi combustis, & idololatriâ reprehensâ excitantur turbæ, quæ tamen sedantur.

FActum est autem interim dum Apollos esset Corinthi, ut Paulus, peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum: ubi cum discipulos quosdam invenisset,

2 Dixit eis, Num Spiritum Sanctum accepistis posteaquam credidistis? Illi verò dixerunt ei, Imo, sitne Spiritus Sanctus ne audivimus quidem.

3 Tunc dixit eis, In quid ergo baptizati estis? Ipsi verò dixerunt, In Joannis baptisma.

4 Dixit autem Paulus, Joannes quidem baptizavit Baptismo resipiscentiæ, dicens populo, ut in eum qui venturus erat post ipsum, crederent, hoc est, in Christum Jesum.

5 Qui verò *illum* audierunt baptizati sunt in nomen Domini Jesu.

6 Et cum imposuisset eis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus in eos, & loquebantur linguis & prophetabant.

7 Erant autem omnes isti viri circiter duodecim.

8 *Ipse* porrò ingressus synagogam liberè loquebatur, ad tres menses differens & suadens quæ ad regnum Dei *pertinent*.

9 Cum

9 Cum autem quidam indurarentur, & non acquiescerent *sermoni*, male loquentes de via illa *Dei* in conspectu multitudinis, abscedens ab illis, separavit discipulos, quotidie disserens in schola Tyranni cujusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium; *ita* ut omnes qui habitabant in Asiâ, tum Judæi tum Græci, audierint sermonem Domini Jesu.

11 Virtutesque non vulgares edebat Deus per manus Pauli:

12 *Ita* ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore ejus sudaria seu semicinctia, ut discederent ab eis morbi, & spiritus improbi ab eis exirent.

13 Aggressi sunt verò quidam ex circulatoribus Judæis exorcistis nominare super eos qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes, Adjuramus vos per Jesum quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam filii Scevæ Judæi primarii Sacerdotis septem, qui hoc faciebant.

15 Respondens verò spiritus improbus, dixit, Jesum novi, & Paulum scio; vos autem qui estis?

16 Et insiliit in eos homo in quo erat spiritus ille improbus, & superatis illis, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent ex domo illâ.

17 Id verò innotuit omnibus tum Judæis tum Græcis qui habitabant Ephesi: & incidit metus in eos omnes, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18 Et multi eorum qui crediderant, veniebant confitentes & indicantes facta sua.

19 Multi verò ex iis qui curiosa exercuerant, comportatos libros exusserunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis repererunt denariorum quinquaginta millia.

20 Ita fortiter crescebat sermo Domini, & invalescebat.

21 His autem impletis, induxit in animum Paulus, peragratâ Macedoniâ & Achaiâ, proficisci Hierosolymam, dicens, Postquam illic fuero, oportet me Romam etiam videre.

22 Missis verò in Macedoniam duobus ex iis qui ministrabant ei, *videlicet* Timotheo & Erasto, ipse substitit ad tempus in Asia.

23 Ortus est autem illo tempore tumultus non parvus super viâ *Dei*:

24 Nam quidam nomine Demetrius, signator argenti qui faciebat templa Dianæ argentea, præbebat artificibus non parvum quæstum:

25 Quibus ille congregatis & istiusmodi rerum opificibus, dixit, Viri, scitis ex hoc quæstu nostras esse copias:

26 Et spectatis & auditis Paulum istum non solum Ephesinam, sed propè totius Asiæ multam turbam persuadendo avertisse, dicentes deos illos non esse qui manibus fiunt.

27 Non solum autem periculum est ne istud quod nostra est peculiare, nobis probrosum evadat, sed etiam ne magnæ Dianæ templum pro nihilo reputetur, futurumque sit ut etiam destruatur magnificentia ejus, quam Asia tota orbis terrarum colit.

28 *His* autem auditis, plenæ exandescentia, clamaverunt dicentes, Magna est Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas tota confusione, & irruerunt con-

concorditer in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, sociis peregrinationis Pauli.

30 Paulo verò volente prodire ad populum, non siverunt eum *prodire* discipuli.

31 Sed & quidam ex Asiarchis cùm essent ei amici, *nuncio* ad eum misso, rogârunt ne se daret in theatrum.

32 Alii igitur aliud clamabant: erat enim concio conturbata, & plerique nesciebant cujus rei causâ convenissent.

33 Ex turba verò *quidam* protulerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis: Alexander autem manu silentio postulato, volebat defensione uti apud populum.

34 Quem ut agnoverunt Judæum esse, vox extitit una ab omnibus *prolata* quasi ad horas duas clamantibus, Magna est Diana Ephesiorum:

35 Tum scriba cùm sedâsset turbam, dixit, Viri Ephesii, quisnam est hominum qui nesciat Ephesiorum urbem æditui-nam esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi *simulacri*?

36 Cùm igitur his non possit contradici, oportet vos quietos esse, nec quicquam præceps facere.

37 Adduxistis enim homines hos, neque sacrilegos neque contumeliosos in deam vestram.

38 Quòd si Demetrius & qui cum eo sunt artifices negotium habent cum aliquo, agitur forum, & Proconsules sunt: alii alios postulanto.

39 Siquid autem de reliquis rebus requiritis, in legitima concione explicabitur.

40 Nam periculum est ne accusemur seditionis propter hodiernum, cùm nulla sit causa ob quam possimus reddere rationem concursûs istius. Et cùm hæc dixisset, dimisit concionem.

CAP. XX.

Paulus excitat Eutychum, Presbyteros Ephesinos vocat Miletum, ibique habet concionem valedictoriam.

POstquam verò cessavit tumultus, cùm advocâsset Paulus discipulos, & complexus esset, abiit profecturus in Macedoniam.

2 Cùm autem illas partes peragrâsset, & hortatus illos fuisset multo sermone, venit in Græciam.

3 Et *ibi* peractis mensibus tribus, cùm ei in Syriam navigaturo factæ fuissent à Judæis insidiæ, censuit per Macedoniam reverti.

4 Comitabatur autem eum usque in Asiam Sopater Beræensis: ex Thessalonicensibus verò, Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbæus, & Timotheus:

5 Asiani verò, Tychicus, & Trophimus: Qui cùm prævissent, exspectârunt nos Troade.

6 Nos verò enavigavimus Philippis post dies Azymorum, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque, ubi commorati sumus dies septem.

7 Primo autem die hebdomadis, congregatis discipulis ad frangendum panem, Paulus differebat cum eis abiturus postridie, produxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant verò lucernæ multæ in cœnaculo ubi erant congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus in fenestra, obrutus somno profundo, cùm diutius differret Paulus, præ somno dejec-

batus, decidit ex tertia contignatione deorsum: & sublatus est mortuus.

10 Cùm descendisset autem Paulus, prolapsus est in eum: & simul *cum* complexus dixit, Ne tumultuamini: anima enim ejus in ipso est.

11 Cùm igitur ascendisset, fregissetque panem, & cibum sumpsisset, diu collocutus usque ad diluculum, ita *domum* profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & solamen acceperunt non mediocre.

13 Nos verò progressi ad navem, provecti sumus Assum, illinc recepturi Paulum: sic enim edixerat, pedibus ipse iter facturus.

14 Ut autem conjunxit *se* nobiscum apud Assum, receptо eo devenimus Mitylenen.

15 Et cùm illinc enavigâssemus, sequente die pervenimus e regione Chii, postridie verò appulimus Samum: & cùm diversati essemus apud Trogyllium, sequenti die venimus Miletum.

16 Decreverat enim Paulus præternavigare Ephesum, ne ipsi contingeret tempus terere in Asia. Festinabat enim, ut, si fieri posset, die Pentecostes esset Hierosolymis.

17 Missis autem Mileto *nuncios* Ephesum, accersivit Presbyteros Ecclesiæ.

18 Qui cùm ad ipsum venissent, dixit eis, Vos scitis quomodo à primo die quo ingressus sum Asiam, vobiscum per id omne tempus fuerim.

19 Serviens Domino cum omni animi submissione, & multis lacrymis ac tentationibus, quæ mihi evenerunt in Judæorum insidiis:

20 Ut nihil subterfugerim eorum quæ vobis conducerent, quo minùs *ea* vobis annunciarem, & docerem vos publicè & domatim:

21 Attestans Judæis simul & Græcis conversionem ad Deum, & fidem, quæ est in Dominum nostrum Jesum Christum.

22 Et nunc ecce, ego vinctus Spiritu proficiscor Hierosolymam, ignorans quæ in ea mihi occurrent:

23 Nisi quòd Spiritus Sanctus oppidatim etiam atque etiam attestatur, dicens vincula & afflictiones me manere.

24 Sed nullius rei habeo rationem, neque vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi à Domino Jesu ad attestandum Evangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce, ego scio non ampliùs visuros faciem meam ullos ex vobis omnibus, per quos transivi prædicans regnum Dei.

26 Ideo testor vobis hodierno die me purum esse à sanguine omnium:

27 Non enim subterfugi quo minùs annunciarem vobis omne Dei consilium.

28 Attendite igitur *animum* ad vosipsos & totum gregem in quo vos Spiritus sanctus constituit episcopos, ad pascendam Ecclesiam Dei quam suo illo proprio sanguine acquisivit.

29 Ego enim illud scio, lupos graves, non parcentes gregi, ingressuros esse in vos post discessum meum:

30 Et ex vobismetipsis exsecturos qui loquantur perversa, ut discipulos post se abducant.

31 Ideo vigilate, memoriæ per triennium nocte & die non cessâsse cum lacrymis admonere unumquemque.

32 Et

32 Et nunc quoque, fratres, commendo vos Deo & sermoni gratiæ ipsius, qui *qui item Deus* potest *vos* superstruere, & dare vobis quòd hæreditatem jure possideatis cum sanctificatis omnibus.

33 Argentum vel aurum aut vestem nullius concupivi.

34 Imo ipsi nôstis, usibus meis, & iis qui mecum sunt, manus istas ministrâsse.

35 In omnibus ostendi vobis oportere sic laborando suscipere infirmos, & meminisse verborum Domini Jesu, ipsum *videlicet* dixisse, Beatum est dare potiùs quam accipere.

36 Et cùm hæc dixisset, positis genibus suis, oravit cum illis omnibus.

37 Magnus autem fletus omnium ortus est; & ruentes in collum Pauli, deosculabantur eum:

38 Cruciati maximè ob sermonem quem dixerat, ipsos non esse ampliùs faciem ejus conspecturos: & deduxerunt eum ad navim.

CAP. XXI.

Agabus prophetat, & Paulus Hierosolymis capitur.

UT autem provecti sumus, avulsi ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequente die Rhodum, & illinc Patara.

2 Et nacti navim trajicientem in Phœniciam, ea conscensâ, provecti sumus.

3 Cùm autem cœpisset nobis apparere Cyprus, & eam ad sinistram reliquissemus, navigavimus in Syriam, & devecti sumus Tyrum; illic enim navis erat suum onus exponitura.

4 Permansimus autem ibidem dies septem, inventis discipulis; qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymam.

5 Sed peractis illis diebus, abiimus, omnibus deducentibus nos cum uxoribus & liberis extra urbem usque: & positis genibus in littore, oravimus.

6 Et alii alios complexi, conscendimus navim: illi autem reversi sunt domum suam.

7 Nos verò navigatione perfectâ devenimus Tyro Ptolemaïda: & salutatis fratribus, mansimus diem unum apud eos.

8 Postridie verò egressi Paulus & nos qui cum eo eramus, venimus Cæsaream: & ingressi domum Philippi Evangelistæ (qui erat unus ex illis septem) mansimus apud eum.

9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.

10 Et cùm *illic* permansissemus dies complures, descendit ex Judæâ quidam Propheta, nomine Agabus;

11 Qui cum venisset ad nos, & sumpsisset zonam Pauli, vinctis sibi manibus ac pedibus, dixit, Hæc dicit Spiritus Sanctus, Virum cujus est hæc zona, ita vincient Hierosolymis Judæi, tradentque in manus Gentium.

12 Ut verò ista audivimus, rogabamus & nos & ejus loci incolæ, ne ascenderet Hierosolymam.

13 Sed respondit Paulus, Quid facitis, fleates & emollientes cor meum? Nam ego non solùm vinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine Domini Jesu.

14 Cùm igitur non assentiretur, acquievimus, dicentes, Fiat Domini voluntas.

15 Porrò post dies istos collectis sarcinis ascendimus Hierosolymam.

16 Venerunt autem simul etiam *aliqui* ex discipulis Cæsareâ nobiscum, adducentes, apud quem diversaremur, Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

17 Cùm igitur perveniſſemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti verò die introiit Paulus nobiscum ad Jacobum, & omnes Presbyteri adfuerunt:

19 Quos complexus, exposuit ordine singula quæ Deus fecerat inter Gentes per ipsius ministerium.

20 At illi *his* auditis, glorificaverunt Dominum; & dixerunt ei, Vides, frater, quot sint millia Judæorum qui crediderunt: sunt que omnes æmuli zelo Legis.

21 Audierunt autem de te ex aliorum sermone, te defectionem à Mose docere omnes qui inter Gentes sunt Judæos, & dicere eos non debere circumcidere filios, neque *secundum* ritus ambulare.

22 Quid est ergo? omnino oportet convenire multitudinem: audient enim te venisse.

23 Hoc igitur fac quod tibi dicimus: sunt nobis viri quatuor qui voto sese obstrinxerunt.

24 His assumptis, sanctificator cum eis, & adde ad eorum sumptus, ut radant capita, & norint omnes nihil esse eorum quæ de te auditione acceperunt, sed te quoque ita incedere ut Legem observes.

25 De iis autem qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus & decrevimus, ne quid hujusmodi observent, nisi ut caveant ab iis quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & rebus suffocatis, & fornicatione.

26 Tum Paulus, assumptis viris illis, sequente die cum eis sanctificatus ingressus est in templum, denuncians expletionem dierum sanctificationis, usquedum oblata fuit pro unoquoque eorum oblatio.

27 Cùm autem septem illi dies jam essent finiendi, qui ex Asia *advenerant* Judæi ipsum conspicati in templo, concitârunt totam turbam, & injecerunt manus in eum:

28 Clamantes, viri Israelitæ, succurrite; hic ille homo est qui adversus populum & Legem & locum hunc omnes ubique docet: atque adeò Græcos introduxit in templum, & polluit sanctum locum istum.

29 (Viderant enim antea Trophimum Ephesium in urbe cum eo, quem existimabant fuisse à Paulo introductum in templum.)

30 Commota est igitur urbs tota, & factus est concursus populi; & prehensum Paulum trahebant è templo; statimque clausæ sunt fores.

31 Studentibus autem ipsi eum interficere, pervenit rumor ad Tribunum cohortis, totam Hierosolymam conturbatam esse:

32 Qui eo ipso *momento*, acceptis militibus ac Centurionibus, decurrit ad illos: at illi cùm vidissent Tribunum & milites, cessârunt cædere Paulum.

33 Tunc appropinquans Tribunus prehendit eum; & jussit vinciri catenis duabus, & percontatus est quinam esset, & quid fecisset.

34 Alii autem aliud vociferabantur

ferabantur in turba: & cùm non posset certum reícire propter tumultum, jussit eum duci in castra.

35 Cùm igitur perveniísset ad gradus, evenit ut portaretur à militibus propter violentiam turbæ:

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans, Tolle ipsum:

37 Et cùm futurum esset ut introduceretur in castra Paulus, dicit Tribuno, Licétne mihi aliquid tibi dicere? Qui dixit, Græcè nósti?

38 Nonne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies commovísti & eduxísti in desertum quatuor millia ícariorum?

39 Dixit autem Paulus, Ego quidem sum Judæus Tarsensis urbis in Cilicia non obscuræ civis: cæterum rogo te, permitte mihi ut alloquar populum.

40 Cùm igitur ille permisísset, Paulus stans in gradibus, manu silentium postulavit à plebe, & magno silentio facto, locutus est linguâ Hebræâ, dicens:

CAP. XXII.

Apologia Pauli, ejusque fructus.

VIRI fratres & patres, audite meam, quâ nunc apud vos utor, defensionem.

2 Cùm audíssent autem eum Hebræâ linguâ ipsos alloqui, magis præbuerunt se quietos; & ipse verò dixit *eis*,

3 Ego quidem sum Judæus natus Tarsi *quæ urbs est* Ciliciæ, nutritus verò in hac ipsa urbe apud pedes Gamalielis, eruditus ad exquisítam formam patriæ legis, zelo Dei æmulator, sicut & vos omnes estis hodie.

4 Qui hanc sectam sum persecutus usque ad mortem, vinciens ac tradens in carceres tum viros tum mulieres.

5 Ut & Pontifex maximus mihi testis est, & totus Seniorum ordo; a quibus etiam acceptis ad fratres epistolis Damascum proficiscebar, adducturus etiam eos, qui illic essent, vinctos Hierosolymam ut punirentur.

6 Evenit autem mihi iter facienti, & appropinquanti Damasco circiter meridiem, ut repentè è cœlo circumfulserit me lux multa tanquam fulgur.

7 Cecidíque in solum, & audivi vocem dicentem mihi, Saul, Saul, quid me persequeris?

8 Ego verò respondi, Quis es, Domine? dixitque mihi, Ego sum Jesus Nazaræus, quem tu persequeris.

9 Porrò qui mecum erant, lucem quidem conspexerunt, & expavefacti sunt: vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur mecum.

10 Dixi verò, Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit mihi, Surge ac proficíscere Damascum, ac illic tibi dicetur de omnibus quæ constitutum est tibi ut facias.

11 Cùm verò non viderem præ gloria lucis illius, manu deductus ab iis qui mecum erant, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir plus secundum Legem, testimonio ornatus omnium *illic* habitantium Judæorum,

13 Veniens ad me, & adstans, dixit mihi, Saul frater, recipe visum: & ego eodem illo momento, visu recepto, illum vidi.

14 Ipse autem dixit, Deus patrum nostrorum designavit te qui cognoscéres ipsius voluntatem, & videres Justum illum, & audíres vocem ex ore ipsius:

15 Nam eris ei testis apud omnes homines, *eorum* quæ vidisti & audisti.

16 Et nunc quid cunctaris? surgens baptizator, & abluitor à peccatis tuis, invocato nomine Domini.

17 Evenit autem mihi reverso Hierosolymam, cùm orarem in templo, ut raperer extra me:

18 Et viderem eum dicentem mihi, Festina, & exi citò Hierosolymis, quoniam non excipient testimonium tuum de me.

19 Et ego dixi, Domine, ipsi sciunt me pertraxisse in carcerem, & verberibus affecisse per singulas synagogas eos qui credebant in te.

20 Et cùm effunderetur sanguis Stephani martyris tui, ego quoque adstabam, & una assentiebar cædi ipsius, & custodiebam pallia eorum qui interimebant eum.

21 Tum *is* dixit mihi, Proficiscere; nam ego te longè ad Gentes emittam.

22 Audiebant autem eum ad hunc usque sermonem: tum *verò* sustulerunt vocem suam, dicentes, Tolle è terra *hominem* istiusmodi; non enim convenit eum vivere.

23 Clamantibus autem eis, & projicientibus pallia, & pulverem jactantibus in aërem,

24 Jussit Tribunus eum duci in castra, dixitque ut in eum flagris inquireretur, ut resciret propter quod crimen sic clamarent adversus eum.

25 Cùm autem eum distendissent loris *cædendum*, dixit adstanti Centurioni Paulus, Num hominem Romanum & *quidem* indictâ causâ licet vobis flagellare?

26 *Hoc* autem cùm audisset Centurio, adiit Tribunum, & *hoc* annunciavit ei, dicens, Vide quid facturus sis; homo enim iste Romanus est.

27 Accedens autem Tribunus, dixit ei, Dic mihi, num tu Romanus es? At ille dixit, Etiam.

28 Et respondit Tribunus, Ego multâ summâ civitatem istam acquisivi: Paulus autem ait, Ego verò etiam natus sum *civis*.

29 Statim igitur abscesserunt ab eo qui erant in eum inquisituri; sed & Tribunus quoque metuit cognito eum Romanum esse, quoniam eum vinxerat.

30 Postridie verò volens certum rescire, nempe cujus rei accusaretur à Judæis, solvit eum è vinculis, & jussit primarios Sacerdotes venire, totúmque ipsorum consessum: ac deductum Paulum statuit coram eis.

CAP. XXIII.

Paulus, jussu Ananiæ, percutitur, consolatur à Deo, & à conjuratorum manu Cæsaream mittitur.

INtentis autem in consessum oculis, Paulus ait, Viri fratres, ego omni conscientiâ bonâ servivi Deo, ad hunc usque diem.

2 Ananias autem Pontifex maximus imperavit iis qui ipsi adstabant, ut os ejus cæderent.

3 Tum Paulus dixit ei, Futurum est ut percutiat te Deus, paries dealbate; & tu sedes judicans me secundum Legem, & Legem transgrediens jubes me cædi?

4 Tum qui adstabant dixerunt, Pontifici Dei maximo conviciaris?

5 Dixit autem Paulus, Nesciebam, fratres, Pontificem esse maximum; scriptum est enim,

enim, Principi populi tui non maledices.

6 Cùm verò nôsset Paulus unam quidem partem esse Sadducæorum, alteram verò Phariſæorum, clamavit in conſeſſu, Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæi: de ſpe & reſurrectione mortuorum ego in judicium vocor.

7 Cùm autem hoc eſſet locutus, orta eſt ſeditio inter Phariſæos ac Sadducæos: & ſiſa eſt multitudo.

8 Nam Sadducæi quidem dicunt non eſſe reſurrectionem neque angelum neque ſpiritum: Phariſæi autem utrumque profitentur.

9 Ortus eſt igitur clamor magnus: & cùm ſurrexiſſent Scribæ ex partibus Phariſæorum, depugnabant, dicentes, Nihil mali invenimus in homine iſto: quòd ſi ſpiritus locutus eſt ei, ſeu Angelus, ne repugnemus Deo.

10 Magnâ autem ortâ ſeditione, veritus Tribunus ne Paulus ab ipſis diſcerperetur, juſſit militum manum deſcendere, & eum raptum è medio ipſorum ducere in caſtra.

11 Sequente verò nocte ſuperveniens ei Dominus, dixit, Confide, Paule: ut enim confiſus es de me Hieroſolymis, ſic te oportet etiam Romæ teſtari.

12 Orto autem die, quidam ex Judæis factâ coitione devoverunt ſeſe, dicentes, neque eſuros ſe neque bibituros uſquequo interemiſſent Paulum.

13 Erant verò plures quam quadraginta viri qui hanc conjurationem fecerant:

14 Qui adierunt primarios Sacerdotes & Seniores, & dixerunt, Devotione devovimus nos ipſos, nihil guſtaturos uſquequo interemerimus Paulum.

15 Nunc ergo vos comparete apud Tribunum ex conſeſſu, ut cras ad vos deducat, veluti exquiſitiùs percogniturus de iis quæ ad eum *ſpectant*: nos verò, priuſquam appropinquet, parati ſumus ipſum interimere.

16 Cùm autem filius ſororis Pauli audiſſet inſidias, venit, & ingreſſus in caſtra annunciavit *eas* Paulo.

17 Paulus autem advocato quodam ex Centurionibus, ait, Adoleſcentem hunc adduc ad Tribunum, habet enim quod annunciet ei.

18 Ille igitur aſſumptum eum duxit ad Tribunum, & dixit, Vinctus ille Paulus advocatum me rogavit ut hunc adoleſcentem ducerem ad te, qui aliquid habeat quod tibi loquatur.

19 Tribunus verò, prehenſâ ejus manu, cùm ſeceſſiſſet ſeorſum, percontatus eſt, Quid eſt quod habes mihi annunciandum?

20 *Ille* autem dixit, Judæi conſtituerunt te rogare ut cras Paulum deducas in conſeſſum, quaſi aliquid exquiſitiùs precontaturi ſint de eo.

21 Tu verò ne ipſis aſſentitor: Inſidiantur enim ei ex iſtis viri plures quadraginta qui ſeipſos devoverunt neque eſuros neque bibituros uſquequo interemerint eum: & nunc parati ſunt, expectantes quid a te renuncietur.

22 Tribunus igitur dimiſit adoleſcentem, cum ei mandâſſet *ut* nulli effutiret quòd hæc ipſi indicâſſet.

23 Et advocatis duobus quibuſdam ex Centurionibus, dixit *eis*, Parate milites ducentos, qui proficiſcantur Cæſaream uſque, & equites ſeptuaginta,

sunginta, & stipatores ducentos, à tertia hora noctis:

24 Et ut jumenta præberent, ut impositum Paulum salvum perducerent ad Felicem Præsidem:

25 Scripta epistolâ quæ hanc summam contineret:

26 Claudius Lysias præstantissimo Præsidi Felici salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Judæis, cùm jam futurum esset ut ab eis interimeretur, superveniens cum militum manu, erui, edoctus Romanum esse.

28 Et volens rescire crimen cujus eum postularent, deduxi eum in ipsorum concilium.

29 Quem comperi accusari de quæstionibus Legis ipsorum, nullius verò criminis reum quod sit dignum morte aut vinculis.

30 Indicatis autem mihi insidiis adversus hunc virum eventuris à Judæis, eo ipso momento misi *eum* ad te, & mandavi quoque accusatoribus, ut quæ habent adversus eum, dicant apud te. Vale.

31 Milites igitur, sicut ipsis edixerat, receptum Paulum duxerunt nocte Antipatridæ.

32 Postero autem die, reversi sunt in castra, relictis equitibus qui cum eo proficiscerentur.

33 Qui cùm venissent Cæsaream, & tradidissent epistolam Præsidi, steterunt coram eo etiam Paulum.

34 Cùm legisset autem *literas* Præses, & interrogasset ex qua provincia esset, ac cognovisset esse ex Cilicia,

35 Audiam te, inquit, cùm accusatores quoque tui adfuerint. Justitque in prætorio Herodis ipsum custodiri.

CAP. XXIV.

Paulus agit causam suam, & concionatur coram Felice.

QUinque autem post diebus descendit Pontifex maximus, Ananias, cum Senioribus & Tertullo quodam oratore: qui comparuerunt coram Præside contra Paulum.

2 Citato igitur eo, cœpit accusare Tertullus, dicens,

3 Multâ *nos* pace potiri per te, & ea quæ rectè ac feliciter in hac gente providentiâ tuâ gesta sunt, prorsus & ubique agnoscimus, prætantissime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne verò te diutiùs interpellem, precor te ut audias nos paucis pro tua æquitate.

5 Comperimus enim virum hunc *esse* pestem, & qui moveat seditionem omnibus Judæis per orbem terrarum, & principem hæresis Nazaræorum:

6 Qui templum quoque tentavit prophanare: in quem etiam prehensum voluimus secundum Legem nostram judicium ferre.

7 Sed interveniens Tribunus Lysias, cum magna vi abduxit eum è manibus nostris:

8 Jussis ipsius accusatoribus ad te venire: ex quo poteris ipse, inquisitione habitâ, de omnibus istis cognoscere de quibus nos eum accusamus.

9 Consenserunt autem etiam Judæi, aientes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus, cum innuisset ei præses ut loqueretur: Quia te à multis annis huic genti præsidere scio, eò alacriore animo quæ ad me attinent pro mei defensione dicam.

11 Cùm

11 Cùm tu possis certior fieri, non plures *exactos* esse dies quàm duodecim ex quo ascendi Hierosolymam adoraturus.

12 Neque verò me in templo invenerunt cum aliquo differentem, aut coitionem turbæ facientem, neque in synagogis, neque in urbe:

13 Neque probare possunt ea de quibus nunc me accusant.

14 Hoc verò tibi fateor me secundum viam illam quam hæresin dicunt, ita colere patrium Deum, ut qui credam omnibus quæ in Lege & in Prophetis scripta sunt;

15 Et spem habeam in Deo, fore, quam etiam ii ipsi expectant, resurrectionem mortuorum, tum justorum, tum injustorum.

16 Interea verò ipse *me* exercco ad conscientiam habendam sine offensa apud Deum & apud homines semper.

17 Pluribus autem annis interjectis, veni eleemosynas præstiturus genti meæ, & oblationes:

18 Inter quæ invenerunt me sanctificatum in templo, non *tamen* cum turbâ, neque cum tumultu, quidam ex Asia Judæi.

19 Quos oportuit apud te adesse, & accusare si quid haberent adversum me.

20 Aut hi ipsi dicant, si quod compererunt in me injuste factum, cùm ego starem in concilio:

21 Nisi de hac una voce quâ clamavi cùm inter eos starem, De resurrectione mortuorum ego in judicium vocor hodie à vobis.

22 Auditis autem his, Felix amplavit eos: postquam exquisitiùs pernovero quæ ad viam illam pertinent, inquiens, cùm Tribunus Lysias descenderit, pernoscam vestrum negotium.

23 Edicens etiam Centurioni ut servaretur Paulus, ac laxaretur, & ne quis prohiberetur, ex ipsius familiaribus ei ministrare, aut eum adire.

24 Aliquot autem post diebus cum adveniisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, accersivit Paulum, & audivit eum de fide quæ est in Christum

25 Disserente autem ipso de justitia, & continentia, & judicio futuro, expavescens Felix respondit, Ut nunc se res habent, abi: opportunitatem autem post nactus accersiam te:

26 Simul & illud sperans fore, ut pecunia ipsi daretur à Paulo, ut eum *vinculis* exsolveret: quamobrem etiam crebrius eum accersiens, colloquebatur cum eo.

27 Biennio autem completo, accepit successorem Felix Porcium Festum, & volens gratiam inire à Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

Paulus agit causam suam coram Festo.

FEstus ergo ingressus provinciam, triduo post ascendit Cæsaream Hierosolymam.

2 Comparuerunt autem coram eo Pontifex maximus & primarii ex Judæis contra Paulum, & eum precati sunt,

3 Petentes gratiam adversus eum, ut accerseret eum Hierosolymam: & factis insidiis ut eum in via interimerent.

4 Festus autem respondit, ut asservaretur Paulus Cæsareæ, se verò cito *illuc* profecturum.

5 Qui ergo inter vos, inquit, *illud* poterunt, unà descendant,

ſcendant, & ſiquid eſt in hoc viro improbum, accuſent eum.

6 Commoratus autem apud eos dies non plures quam decem, cum deſcendiſſet Cæſarèam, poſtero die ſedit in tribunali, juſſitque Paulum adduci;

7 Qui cum adfuiſſet, circumſteterunt *eum*, qui Hieroſolymis deſcenderant Judæi, multas & graves criminationes adferentes adverſus Paulum, quas nequibant demonſtrare.

8 Cum ipſe pro ſui defensione diceret, Neque in Legem Judæorum, neque in Templum, neque in Cæſarem quicquam peccavi.

9 Sed Feſtus volens gratiam inire à Judæis, reſpondens Paulo dixit, Vis Hieroſolymam aſcendere, & illic de his judicari apud me?

10 Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæſaris ſiſto, ubi me oportet judicari. Judæos nullâ in re injuriâ affeci, ſicut & tu pulchre agnoſcis:

11 Nam ſi injuriâ quemquam affeci, & aliquid dignum morte feci, non recuſo mori; ſin verò nihil eſt ex *eis* de quibus iſti me accuſant, nullus me poteſt *eis* donare. Cæſarem appello.

12 Tunc Feſtus cum concilio collocutus, reſpondit, Cæſarem appellâſti? ad Cæſarem proficiſceris.

13 Diebus autem aliquot exactis, Agrippa rex & Bernice venerunt Cæſaream, ſalutaturi Feſtum.

14 Et cum dies complures illic eſſent commorati, Feſtus regi expoſuit quæ ad Paulum *ſpectabant*, dicens, Vir quidam eſt relictus à Felice in vinculis:

15 De quo cum eſſem Hieroſolymis, comparuerunt principes Sacerdotum & Seniores Judæorum, petentes damnationem adverſus eum:

16 Quibus reſpondi, Non eſſe Romanis morem, quempiam ad exitium concedere, priuſquam is qui accuſatur in conſpectu habeat accuſatores, & locum defensionis accipiat ſuper criminatione.

17 Cum ergo huc convenissent abſque ulla dilatione, conſequente die ſedens in tribunali, juſſi adduci hominem.

18 Cujus accuſatores cum adſtarent, nullum crimen objiciebant eorum quæ ego ſuſpicabar:

19 Sed quæſtiones quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant adverſus eum, & de quodam Jeſu defuncto, quem aiebat Paulus vivere.

20 Incertus autem ego ſuper ejuſmodi inquiſitione, dixi, num velles proficiſci Hieroſolymam, & illic judicari ſuper iſtis.

21 Cum verò Paulus appellâſſet ut aſſervaretur Auguſti cognitioni, juſſi eum aſſervari quouſque mitterem eum ad Cæſarem.

22 Agrippa verò dixit Feſto, Velim & ipſe hominem audire: at ille, Cras, inquit, eum audies.

23 Postero igitur die, cum veniſſent Agrippa & Bernice cum multa oſtentatione, & introiſſent in auditorium cum Tribunis & eminentibus ejus urbis civibus, jubente Feſto, adductus eſt Paulus.

24 Tum Feſtus, Agrippa rex, inquit, & omnes qui mihi adeſtis nobiſcum, videtis iſtum, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me & Hieroſolymis & hic vociferando non oportere eum ſum vivere amplius.

25 Ego verò cum comp[illegible]

rissem eum nihil dignum morte fecisse; & is ipse appellasset Augustum, decrevi eum mittere.

26 De quo quid certi scribam domino, non habeo: quapropter eum ad vos produxi, & maximè ad te, rex Agrippa, ut habitâ quæstione habeam quod scribam.

27 Nam præter rationem mihi videtur cum mittam vinctum, non etiam crimina in eum *collata* significare.

CAP. XXVI.

Paulus disserit pathetic̀ coram Agrippâ, & innocens judicatur.

AGrippa verò Paulo dixit, Permittitur tibi pro te ipso dicere: tunc Paulus, extentâ manu, hac defensione usus est:

2 Super omnibus de quibus postulor à Judæis, rex Agrippa, beatum me duco, quòd sim hodie defensione apud te usurus:

3 Maximè quod te gnarum esse sciam omnium qui apud Judæos sunt rituum & quæstionum: ideo rogo te ut me patiente animo audias.

4 Vitam itaque meam actam à juventute, quæque à principio fuit in gente meâ Hierosolymis, sciunt omnes Judæi.

5 Ut qui antea noverint me jam inde à majoribus (si velint testari) secundum exquisitissimam illam sectam nostræ religiosi cultûs vixisse Pharisæum.

6 Nunc verò ob spem promissionis factæ patribus nostris à Deo, sto in judicium vocatus.

7 Ad quam *promissionem* duodecem tribus nostræ *Deum* nocte & die assiduè colentes, sperant se deventuras; de qua spe postulor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Quid? incredibile judicatur apud vos quòd Deus mortuos suscitet?

9 Equidem statueram apud me adversus nomen illius Jesu Nazaræi multa oportere *me* contraria facere.

10 Quod etiam feci Hierosolymis: & multos sanctorum ego carceribus inclusi, à principibus Sacerdotum potestate acceptâ: & cum *ab eis* interimerentur, tuli suffragium.

11 Ac per omnes synagogas sæpe ipsos puniens, coegi ad blasphemandum: & supra modum furens adversus eos, persecutus sum *ipsos* etiam in exteras usque civitates.

12 Inter quæ etiam proficiscens Damascum cum autoritate & procuratione à principibus Sacerdotum,

13 Die medio, rex, in via vidi cœlitus lucem quæ splendorem solis superans circumfudit me suo fulgore, & eos qui mecum iter faciebant.

14 Cum autem omnes nos decidissemus in terram, audivi vocem alloquentem me, ac dicentem Hebraicâ linguâ, Saul, Saul, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulos calcitrare.

15 Ego autem dixi, Quis es, Domine? at ille dixit, Ego sum Jesus ille quem tu persequeris.

16 Sed exsurge, & sta in pedes tuos: idcirco enim apparui tibi, ut designarem te ministrum ac testem tum eorum quæ vidisti, tum eorum quibus apparebo tibi:

17 Eruens te ex hoc populo, & gentibus, ad quos nunc te remitto.

18 Ut aperias oculos eorum, & convertas *eos* à tenebris ad lucem, & à potestate Satanæ ad Deum, ut remissionem peccatorum & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem quæ est in me.

19 Unde, rex Agrippa, non fui rebellis cœlesti illi apparitioni:

20 Sed iis qui sunt Damasci primum, & Hierosolymis, & in omni regione Judææ, *deinde* & Gentibus annunciavi, ut resipiscerent & converterent se ad Deum, opera facientes convenientia resipiscentiæ.

21 Horum causâ Judæi me in templo comprehendum tentârunt manibus *suis* interficere.

22 Sed auxilium quod *est* à Deo nactus, persisti in hunc usque diem, testificans *ista* tum parvis tum magnis, nec quicquam dicens extra ea quæ Prophetæ ac Moses futura prædixerunt:

23 *Nempe* Christum fuisse passurum, ac primum ex resurrectione mortuorum, lucem annunciaturum huic populo & Gentibus.

24 Hæc autem ipso pro sui defensione excipiente, Festus magnâ voce ait, Insanis, Paule: multæ literæ te ad insaniam adigunt.

25 Tum ille, Non insanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera ac sanæ mentis verba loquor.

26 Scit enim ista rex, apud quem etiam liberè loquor: nam eum latere quicquam horum mihi non persuadeo: neque enim id in angulo gestum est.

27 Credis, rex Agrippa, Prophetis? scio te credere.

28 Agrippa vero dixit Paulo, Propemodum persuades mihi ut fiam Christianus.

29 Paulus autem dixit, Optârim à Deo, ut & propemodum & admodum non tu modo, sed omnes etiam qui me audiunt hodiè, facti essetis tales qualis ego sum, exceptis istis vinculis.

30 Et cum hæc dixisset, surrexit rex ac præses, & Bernice, & qui considerant cum eis.

31 Et cum secessissent, loquebantur alii ad alios, dicentes, Certè nihil morte aut vinculis dignum facit homo iste.

32 Agrippa verò Festo dixit, Dimitti poterat homo iste, nisi appellâsset Cæsarem.

CAP. XXVII.

Pauli navigatio, naufragium, & incolumitas.

UT autem decretum fuit ut nos enavigaremus in Italiam, tradiderunt tum Paulum tum quosdam alios vinctos Centurioni nomine Julio, cohortis Augustæ.

2 Conscenso igitur navigio Adramytteno, navigaturi secundum Asiæ regiones, provecti sumus, & nobiscum erat Aristarchus Macedo Thessalonicensis.

3 Alterâ autem die devecti sumus Sidonem: & Julius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaretur.

4 Illinc verò provecti sublegimus Cyprum, quod venti essent adversi.

5 Et pelagus quod est secundum Ciliciam & Pamphyliam emensi, devenimus Myra *urbem* Lyciæ:

6 Et illic nactus Centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, imposuit nos in eam.

7 Cumque multis diebus tardè navigaremus, vixque perveniissemus secundum Gnidum, non permittente nobis vento, sublegimus Cretam secundum Salmonem:

8 Et illam vix præterlegentes, pervenimus in locum quendam quem vocant Pulchros portus, cui propinqua erat civitas Lasæa.

9 Multo

9 Multo autem tempore peracto, & cum jam esset periculosa navigatio, quod jam etiam jejunium præteriisset, admonebat *eos* Paulus,

10 Dicens eis, Viri, video cum injuria multoque damno, non solum oneris & navis, sed etiam capitum nostrorum, futuram navigationem.

11 Centurio autem gubernatori & nauclero potius assentiebatur, quam iis quæ à Paulo dicebantur.

12 Et cum appositus portus non esset ad hybernandum, plerique cœperunt consilium solvendi etiam illinc, *experturi* si quomodo possent Phœnica devenire & illic hybernare; qui portus est Cretæ, spectans ad Africum & Corum.

13 Cum autem aspirâsset Notus, visi quod sibi proposuerant obtinuisse, cum solvissent, propius præterlegerunt Cretam.

14 Verum haud multò post impegit in eam ventus turbulentus qui vocatur Euroclydon.

15 Cumque abreptum esset navigium, nec posset obniti vento, dato *ventis navigio*, ferebamur.

16 Et cum infra parvam quandam insulam quæ Clauda vocatur, cursu delati essemus, vix valuimus scaphæ compotes fieri.

17 Quâ subductâ, adjumentis utebantur, succinctâ navi, metuentésque ne in Syrtin exciderent, demissis velis ita ferebantur.

18 Cum autem vehementi tempestate jactaremur sequente *die* jacturam fecerunt:

19 Ac tertio die ipsi nostris manibus armamenta navis abjecimus.

20 Cum autem neque sol neque sidera apparerent ad complures dies, & tempestas non parva incumberet, ablata in posterum spes omnis erat salutis nostræ.

21 Et cùm multa jam fuisset inedia, tunc stans Paulus in medio ipsorum, dixit, Oportebat quidem, O viri, mihi obediendo non provehi à Creta, & vitare injuriam hanc & damnum.

22 Sed nunc adhortor vos, ut bono animo sitis; amissio enim nulla erit cujusquam ex vobis, sed tantùm navis:

23 Adstitit enim mihi hâc nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui etiam servio,

24 Dicens, Ne metue, Paule; oportet te Cæsari sisti: & ecce, gratificatus est tibi Deus omnes qui tecum navigant.

25 Propterea bono animo estote, viri: credo enim Deo ita fore quemadmodum locutus est mihi.

26 In insulam autem quandam excidere nos oportet.

27 Cæterum cum quartadecima nox advenisset, & jactaremur in Adria, nautæ circa medium noctis suspicati sunt appropinquare sibi aliquam regionem:

28 Et demissâ bolide invenerunt passus viginti: & paululum inde progressi, rursum demissâ bolide, invenerunt passus quindecim.

29 Et metuentes ne quo modo in aspera loca exciderent, jactis è puppi anchoris quatuor, optabant diem oriri.

30 Cum verò nautæ studerent fugere è navi, & demisissent scapham in mare, sub prætextu velut è prora anchoras extensuri,

31 Dixit Paulus Centurioni & militibus, Nisi isti in navi manserint, vos servari non potestis.

32 Tunc absciderunt milites

tes funes scraphæ, & siverunt eam excidere.

33 Interim autem dum oriretur dies, hortabatur Paulus omnes ut caperent cibum, dicens, Dies hic est decimus quartus, ex quo expectantes jejuni permanetis, nullo *cibo* sumpto.

34 Ideo vos hortor ut sumatis cibum; hoc enim ad salutem vestram spectat: nullius enim vestrum capillus ex capite cadet.

35 Et cum hæc dixisset, & accepisset panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset, cœpit edere.

36 Omnes verò cum jam animum recepissent, sumpserunt & ipsi cibum.

37 Eramus autem universa capita in navigio ducenta septuaginta sex.

38 Cæterum satiati cibo, alievabant navim, projicientes frumentum in mare.

39 Cum autem dies ortus esset, terram illam non agnoscebant; sinum verò quendam animadverterunt, habentem littus, in quem decreverant, si possent, extrudere navim.

40 Anchoris igitur undique præcisis permiserunt *eam* mari, simul relaxatis vinculis gubernaculorum; & sublato artemone ad venti flatum, tendebant ad littus.

41 Sed cum incidissent in locum bimarem, impegerunt navim: ac prora quidem infixa mánebat immota, puppis verò solvebatur præ undarum violentia.

42 Militum autem consilium erat ut vinctos interimerent, ne quis cum enatáret, effugeret.

43 Sed Centurio volens conservare Paulum, prohibuit eos ab hac voluntate; jussitque ut qui possent natare, abjicerent *se* primos, & in terram evaderent:

44 Reliqui verò partim in tabulis, partim quibusdam navis *fragmentis*: & ita factum est ut omnes salvi evaderent in terram.

CAP. XXVIII.

Paulus multis in itinere miraculis editis, tandem venit Romam, & per biennium ibidem Evangelium docet.

ET quum salvi evasissent, tunc cognoverunt insulam illam vocari Melitam.

2 Barbari verò præstabant nobis non vulgarem humanitatem: accensâ enim pyrâ acceperunt nos omnes propter imbrem urgentem & propter frigus.

3 Cum autem congregasset Paulus nonnihil sarmentorum, & imposuisset in pyram, vipera è calore prodiens, arripuit ejus manum.

4 Ut verò barbari viderunt pendentem bestiam è manu ejus, alii aliis dicebant, Omnino homicida est homo iste; quem, postquam salvus evasit è mari, ultio non sivit vivere.

5 At ille, excussâ bestiâ in ignem, nihil mali passus est.

6 Illi verò expectabant dum intumesceret, aut concideret repentè mortuus: sed cum multum *tempus* expectassent, & viderunt nihil incommodi illi accidere, mutati dicebant eum esse Deum.

7 Cæterum circa locum illum erant prædia primario insulæ illius, nomine Publii, qui nos acceptos triduo peramicè hospitio excepit.

8 Factum est autem ut pater Publii febribus ac dysenteriâ detentus, decumberet; ad quem Paulus ingressus, & precatus, impositis ei manibus sanavit eum.

9 Hoc igitur facto, reliqui etiam

etiam qui infirmitatibus tenebantur in illa insula, accedebant & sanabantur.

10 Qui etiam multis honoribus nos honorârunt, & cùm proveheremur, imposuerunt quæ usui *nobis* erant.

11 Tribus itaque post mensibus provecti sumus navi Alexandrinâ, quæ in ea insula hyemaverat, cui erat insigne Castor & Pollux.

12 Et devecti Syracusas *illic* manimus triduum.

13 Unde circumlegentes devenimus Rhegium: & altero post die cùm supervenisset Auster, secundo die venimus Puteolos:

14 Ubi repertis fratribus, rogati sumus ut permaneremus apud eos diebus septem: & ita contendimus Romam.

15 Unde cùm audissent fratres de rebus nostris, prodierunt nobis in occursum usque ad Appii forum & tres tabernas: quos cùm vidisset Paulus, gratiis actis Deo, sumpsit fiduciam.

16 Cùm verò venissemus Romam, Centurio tradidit vinctos præfecto exercituum: sed permissum est Paulo ut habitaret seorsùm cum milite qui ipsum custodiret.

17 Factum est autem ut tertio post die convocaret Paulus Judæorum primos: qui ubi convenissent, dixit eis, Ego, viri fratres, cùm nihil fecerim adversus populum aut ritus patrios, vinctus traditus sum Hierosolymis in manus Romanorum:

18 Qui quæstione de me habitâ, volebant me dimittere, quòd nulla sit in me causa mortis:

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem: non *tamen* quasi habeam de quò gentem meam accusem.

20 Ob hanc igitur causam vos advocavi, quos viderem & alloquerer: nam propter spem Israelis circundatus sum hâc catenâ.

21 Illi verò dixerunt ei, Nos neque literas accepimus de te ex Judæa: neque advenions quisquis fratrum annunciavit aut locutus est aliquid de te malì.

22 Æquum autem censemus ex te audire quæ sentias: nam de istâ hæresi notum est nobis ubique ei contradici.

23 Cùm igitur constituissent ei diem, venerunt ad eum in hospitium complures, quibus cum attestatione exponebat regnum Dei, suadens eis quæ de Jesu Christo sunt ex Lege Mosis, & Prophetis, à mane usque ad vesperam.

24 Et alii quidem assentiebantur iis quæ dicebantur; quidam verò non credebant.

25 Cùm autem inter se discordes essent, digressi sunt, postquam Paulus hoc verbum dixisset, Benè sanè Spiritus Sanctus locutus est per Esaiam Prophetam patribus nostris,

26 Dicens, Vade ad populum istum, & dic, Auditu audietis, & non intelligetis; & videntes videbitis, & non cernetis.

27 Crassum enim factum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt: ne cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertant se, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, missam esse Gentibus hanc Dei salutem, & ipsos audituros.

29 Cùm ergo hæc dixisset, exierunt Judæi, multam habentes inter se altercationem.

30 Mansit autem Paulus biennium

ennium totum in proprio conducto, & excipiebat omnes qui ad ipsum ingrediebantur,

31 Prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni dicendi libertate, nemine prohibente.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD ROMANOS.

CAPUT I.

Apostolatûs sui munus profes-sus, causam describit op-pressæ & inhibitæ veritatis.

PAulus servus Jesu Christi, ex *Dei* vocatione Apostolus, separatus ad *prædicandum* Evangelium Dei,

2 (Quod antè promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis)

3 De Filio suo, (facto ex semine Davidis secundum carnem:

4 Declarato Filio Dei potenter secundum Spiritum sanctificationis, per resurrectionem ex mortuis) *nempe* Jesu Christo Domino nostro:

5 (Per quem accepimus gratiam & Apostolatum ad obedientiam fidei inter omnes Gentes, pro quibus nominatis,

6 Inter quas estis etiam vos, vocati à Jesu Christo)

7 Omnibus qui Romæ estis, dilectis Dei, vocatis sanctis, Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo.

8 Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum, super omnibus vobis, quod fides vestra annunciatur in toto mundo.

9 Testis enim mihi est Deus, quem colo spiritu meo in Evangelio Filii ejus, me perpetuo mentionem facere vestri:

10 Semper in precibus meis rogans, ut si quo modo tandem aliquando prosperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.

11 Expeto enim videre vos, ut aliquod impertiar vobis donum spirituale, ut vos stabiliamini.

12 Hoc est, ad communem exhortationem per cujusque, apud vos, per mutuam fidem, vestram simul & meam.

13 Nolim autem vos ignorare, fratres, me sæpe proposuisse venire ad vos, (sed prohibitus fui usque adhuc) ut fructum aliquem haberem inter vos quoque, sicut & inter reliquas Gentes.

14 Et Græcis & barbaris, cum sapientibus tum insipientibus, debitor sum.

15 Itaque quod in me situm est, promptum est & vobis quoque, qui Romæ estis, evangelizandum.

16 Non

16 Non enim me pudet Evangelii Christi, potentia siquidem est Dei ad salutem cuivis credenti, Judæo primùm, tum etiam Græco.

17 Justitia enim Dei per illud revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: Justus autem ex fide vivet.

18 Patet enim ira Dei è cœlo adversus omnem impietatem & injustitiam hominum, ut qui veritatem injustè detineant:

19 Quoniam id quod de Deo cognosci potest, manifestum est in ipsis: Deus enim eis manifestum fecit.

20 Ipsius enim invisibilia jam inde à condito mundo ex iis quæ fecit mente perpensâ pervidentur, æterna *videlicet* eius tum potentia tum Divinitas: ad hoc ut sint inexcusabiles:

21 Propterea quòd cum Deum nôrint, *tamen* ut Deum non glorificaverunt, neque gratias ei egerunt: sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis & obtenebratum est cor eorum intelligentiâ carens.

22 Cùm se dicitent sapientes, stulti facti sunt.

23 Mutârunt enim gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem corruptibilis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium.

24 Quamobrem etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, ut fœdarent corpora sua inter se:

25 Ut qui Dei veritatem transmutârint in falsitatem, & coluerint res conditas, ac servierint *eis* præterito Conditore, qui est benedictus in secula. Amen.

26 Propterea, *inquam*, tradidit eos Deus sordis affectibus: nam & fœminæ illorum transmutârunt naturalem usum in eum qui est præter naturam.

27 Similitérque etiam masculi relicto naturali usu fœminæ, exarserunt sua libidine alius in alium, masculi in masculis fœda perpetrantes, & compensationem (quam oportuit) erroris sui in sese recipientes.

28 Et sicut non visum est eis Deum in notitia retinere, *ita* tradidit eos Deus in mentem omnis judicii expertem, ut facerent quæ minimè conveniunt:

29 Oppleti omni injustitia, malitia, scortatione, improbitate, avaritia: pleni invidia, cæde, contentione, dolo, malignitate:

30 Susurrones, oblocutores, Dei otores, injuriosi, superbi, gloriosi, inventores malorum, parentibus non obedientes:

31 Desipientes, fœdifragi, charitatis expertes, implacabiles, immisericordes:

32 Qui Dei jure agnito (*nempe* eos qui talia faciunt, dignos esse morte) *tamen* non solum ea faciunt, sed etiam facientibus consentiunt ultro.

CAP. II.

Judæos & gentes ex æquo sub condemnationem peccati concludit.

QUapropter inexcusabiles es, O homo, quisquis *alium* damnas: nam hoc ipso quòd damnas alterum, teipsum condemnas: eadem enim facis tu qui *alium* damnas.

2 Scimus verò judicium Dei esse secundum veritatem adversus eos qui talia faciunt.

3 Cogitas autem hoc, O homo, qui damnas eos qui talia

talia faciunt, & facis ea, fore, ut effugias judicium Dei?

4 An divitias benignitatis ejus & tolerantiæ ac iræ cohibitæ contemnis, ignorans benignitatem Dei ad resipiscentiam te deducere?

5 Sed pro duritia tua & corde quod resipiscere nescit, ipse tibi thesaurum recondis iram in diem iræ & revelationis justi judicii Dei:

6 Qui reddet unicuique secundum opera ipsius:

7 Iis quidem qui per tolerantiam quærunt boni operis gloriam & honorem & incorruptibilitatem, vitam æternam:

8 Rixosis verò & veritati quidem non assentientibus, obsequentibus autem injustitiæ, *erit* excandescentia & ira.

9 Afflictio, *inquam*, *erit* & angustia in omnem animam hominis perpetrantis malum, tum Judæi imprimis, tum etiam Græci.

10 Gloria verò & honor & pax *erit* cuivis recte facienti bonum, tum Judæo imprimis, tum & Græco.

11 Non enim est personarum acceptio apud Deum.

12 Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege quoque peribunt: & quicunque in Lege peccaverunt, per Legem damnabuntur.

13 (Non enim qui audiunt Legem, justi sunt apud Deum: sed qui Legem præstant, justificabuntur.

14 Nam cùm gentes quæ Legem non habent, naturâ quæ Legis sunt faciant, isti Legem non habentes sibi ipsis sunt Lex:

15 Ut qui ostendant opus Legis scriptum in cordibus suis unâ testimonium reddente ipsorum conscientiâ, & cogitationibus sese mutuò accusantibus aut etiam defendentibus)

16 In die quo judicabit Dominus de rebus occultis hominum, ex Evangelio meo, per Jesum Christum.

17 Ecce, tu cognominaris Judæus, & acquiescis in Lege, & gloriaris in Deo,

18 Et nosti *ejus* voluntatem, & exploras quæ discrepant, institutus ex Legis auditu:

19 Confidisque te viæ ducem esse cœcis, lucem eorum qui *sunt* in tenebris,

20 Eruditorem desipientium, magistrum infantium, quòd habeas informationem cognitionis ac veritatis in Lege.

21 Qui igitur doces alium, teipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris?

22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis? qui abominaris idola, sacrilegium admittis?

23 Qui de Lege gloriaris, per Legis transgressionem Deum afficis contumelia?

24 Nam Dei nomen propter vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.

25 Nam circumcisio quidem prodest si Legem exsequaris: quòd si transgressor Legis sis, circumcisio tua facta est præputium.

26 Itaque si præputium jus Legis observaverit, nonne præputium illius pro circumcisione reputabitur?

27 Et quod est ex natura præputium, Legem præstans, damnabit te qui per literam & circumcisionem transgressor es Legis?

28 Non enim qui *est* in propatulo *Judæus est*: nec ea quæ *est* in propa-

tulo *circumcisio*, *id est*, in carne, circumcisio est:

29 Sed qui in occulto Judæus est: & circumcisio cordis, *id est*, in spiritu, non litera: cujus *Judæi* laus non *est* ex hominibus, sed ex Deo.

CAP. III.

Prærogativam Judæorum concelens, probat tamen eos inde non justificari, sed tantum ex fide, quemadmodum & gentes.

QUÆ est igitur præstantia Judæi? aut quæ utilitas circumcisionis?

2 Multa per omnem modum. Primarium enim *illud est*, quòd eis credita sunt eloquia Dei:

3 Quid tum enim si infidi fuerant quidam? num ipsorum infidelitas fidem Dei inanem reddet?

4 Absit: imo esto Deus verax, omnis autem homo mendax: sicut scriptum est, Ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas quando tu judicas.

5 Quòd si injustitia nostra Dei justitiam commendat, quid dicemus? num injustus Deus, qui inferat pœnam (humano more loquor)

6 Absit: alioquia quomodo judex erit Deus mundi?

7 Etenim si veritas Dei per meam mendacium exundavit in gloriam ipsius, cur amplius ego ut peccator condemnor?

8 Ac non (sicut de nobis male loquuntur, & sicut quidam aiunt nos dicere) faciamus mala ut veniant bona? quorum damnatio justa est.

9 Quid igitur? præcellimus? Nullo modo: nam ante crimınati sumus & Judæos & Græcos omnes esse sub peccato.

10 Sicut scriptum est: Non est justus, ne unus quidem:

11 Non est qui intelligat, non est qui exquirat Deum.

12 Omnes declexerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat quod bonum est, non est usque ad unum.

13 Sepulcrum apertum guttur eorum, linguis suis ad dolum usi sunt, venenum aspidum sub labiis eorum.

14 Quorum os diris, & amarulentiâ plenum est.

15 Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

16 Contritio & miseria in viis eorum:

17 Et viam pacis non cognoverunt.

18 Non est timor Dei coram oculis eorum.

19 Scimus autem, quæcunque Lex dicit, iis qui in Lege sunt dicere, ut omne os obstruatur, & obnoxius fiat totus mundus condemnationi Dei.

20 Propterea ex operibus Legis nulla caro justificabitur in conspectu ejus; per Legem enim *est* cognitio peccati.

21 Nunc verò absque lege justitia Dei manifesta facta est, comprobata testimonio Legis ac Prophetarum:

22 Justitia, inquam, Dei per fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credunt: Non enim est distinctio.

23 Omnes enim peccaverunt, ac deficiuntur gloriâ Dei.

24 Ut qui justificentur gratis, *id est*, ejus gratia per redemptionem factam in Jesu Christo,

25 Quem præstituit Deus *ad est* placamentum per fidem in sanguine ipsius, ad demonstrationem justitiæ suæ propter dissimulationem peccatorum quæ antecesserunt, Deo *illa* tolerante:

26 Ad demonstrationem justitiæ suæ præsenti tempore: ut sit ipse justus, & justificans eum qui est ex fide Jesu.

27 Ubi igitur gloriatio? exclusa est. Per quam legem? operum? non: sed per legem fidei.

28 Colligimus igitur, fide justificari hominem absque operibus Legis.

29 An Judæorum Deus solum? annon & Gentium? certè & Gentium.

30 Siquidem Deus unus *est* qui justificabit circumcisionem ex fide, & præputium per fidem,

31 Legem igitur inutilem reddimus per fidem? Absit: imò Legem stabilimus.

CAP. IV.

Justificatio per fidem exemplis & dictis Scripturæ confirmatur.

QUid igitur dicemus, Abrahamum patrem illum nostrum nactum esse secundum carnem?

2 Nam si Abrahamus ex operibus justificatus fuit, habet quod glorietur, at non apud Deum.

3 Quid enim Scriptura dicit? Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam.

4 Atqui ei qui operatur, merces non imputatur ex gratia, sed *est* ex debito:

5 Ei verò qui non operatur, sed credit in eum qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam.

6 Sicut etiam David declarat beatum eum hominem cui Deus imputat justitiam absque operibus: dicens,

7 Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum obtecta sunt peccata.

8 Beatus vir cui non imputârit Dominus peccatum.

9 Ista igitur beatitatis declaratio in circumcisionem *solum*, an & in præputium *cadit*? Dicimus enim imputatam fuisse Abrahamo fidem ad justitiam.

10 Quomodo ergo imputata est? cùm esset in circumcisione, an *cùm esset* in præputio? non in circumcisione, sed in præputio.

11 Et signum accepit circumcisionis, sigillum justitiæ fidei receptæ in præputio, ut esset pater omnium credentium in præputio, imputatâ etiam ipsis justitiâ:

12 Et pater circumcisionis: iis *videlicet* qui non solum sunt ex circumcisione, sed qui etiam incedunt per vestigia fidei patris nostri Abrahami, quæ fuit in præputio:

13 Non enim per Legem promissio *cessit* Abrahamo, aut semini ejus, ut hæres esset mundi, sed per justitiam fidei.

14 Etenim si ii qui ex lege *sunt* hæredes sunt, vana facta est fides, & inanis reddita est illa promissio.

15 Nam lex iram efficit: ubi enim non est Lex, ibi nec transgressio *est*.

16 Propterea ex fide *est hæreditas*, ut *sit* per gratiam, ut firma sit promissio toti semini: *id est*, non solum ei quod *est* ex Lege, verum etiam ei quod *est* ex fide Abrahami, qui est pater omnium nostrûm,

17 (Sicut scriptum est, Patrem multarum gentium constitui te) coram eo cui credidit, Deo *videlicet*, vivificante mortuos, & vocante quæ non sunt, tanquam sint.

18 Qui *Abrahamus* contra spem sub spe credidit, fore ut ipse fieret Pater multarum gentium,

gentium, secundum id quod *ei* dictum fuerat, Ita erit semen tuum.

19 Ac minimè infirmus fide non consideravit suum ipsius corpus jam emortuum, cùm centum circiter natus esset annos, nec emortuum uterum Saræ.

20 Ad hanc promissionem autem Dei non addubitavit incredulitate: sed corroboratus fuit fide, tributâ gloriâ Deo:

21 Ac planè persuasum habens *eum* quod promiserat, posse etiam efficere.

22 Quapropter etiam *hoc* imputatum est ei ad justitiam:

23 Non scriptum est autem propter eum solùm, quòd *hoc* imputatum est ei ad justitiam:

24 Sed etiam propter nos quibus futurum est ut imputetur, iis *nimirum* qui credant in eum qui suscitavit Jesum Dominum nostrum à mortuis,

25 Traditum *morti* propter offensas nostras, suscitatum ad nostri justificationem.

CAP. V.

Fructus justificationis: & collatio Adami primi & secundi.

JUstificati igitur ex fide pacem habemus erga Deum per Dominum nostrum Jesum Christum.

2 Per quem etiam fide addati fuimus in hanc gratiam per quam stamus, & gloriamur sub spe gloriæ Dei.

3 Neque *id* solùm, sed etiam gloriamur de afflictionibus, scientes quòd afflictio tolerantiam efficiat:

4 Tolerantia verò experientiam, experientia autem spem:

5 Porrò spes non pudefacit, eo quod charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis.

6 Christus enim, cùm nullis adhuc viribus essemus, præstituto tempore pro impiis mortuus est.

7 Enim verò vix pro justo quispiam moriatur: (nam pro bono *viro* forsitan aliquis etiam mori sustineat.)

8 Commendat autem suam erga nos charitatem Deus; eo quòd cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit.

9 Justificati igitur nunc ejus sanguine, servabimur multò magis per eum ab ira illa.

10 Nam si cùm inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem Filii ejus, multò magis reconciliati servabimur per vitam ipsius.

11 Neque id solùm, verùm etiam gloriamur de Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem recepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in mundum introiit, ac per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pervasit, in quo omnes peccârunt.

13 Nam usque ad Legem peccatum erat in mundo: peccatum verò *ejus* non putatur non existente Lege.

14 Regnavit autem mors ab Adamo usque ad Mosen, in eos etiam qui non peccaverunt ad similitudinem transgressionis Adami, qui est typus illius qui erat futurus.

15 At non ut offensa, ità etiam *et* quod *Deus* gratificatur: nam si illius unius offensâ multi mortui sunt, multò magis gratia Dei & donatio per gratiam, quæ *est* unius illius hominis Jesu Christi, in multos exundavit.

16 Neque

16 Neque ut *illud quod introiit* per unum qui peccavit, *ita est* beneficium; nam reatus quidem *est* ex una *offensa* ad condemnationem: quod autem gratificatur *Deus*, *est* ex multis *offensis* ad justificationem.

17 Etenim si per unam offensam mors regnavit per unum, multò magis *ii* qui exundantiam illam gratiæ & doni justitiæ recipiunt, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Nempe igitur sicut per unam offensam *reatus venit* in omnes homines ad condemnationem, ita per unam justificationem *beneficium redundavit* in omnes homines ad justificationem vitæ.

19 Sicut enim per contumaciam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam justi constituentur multi.

20 Lex verò præterea introiit ut amplificaretur offensa illa: sed ubi amplificatum est peccatum, *ibi* superabundavit gratia:

21 Ut quemadmodum regnaverat peccatum ad mortem, ita etiam gratia regnaret per justitiam ad vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAP. VI.

Qualis redditur qui coaluit cum secundo Adamo, & in ejus mortem implantatus est.

QUID igitur dicemus? permanebimus in peccato ut gratia auctior fiat?

2 Absit; qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in eo?

3 An ignoratis nos, quotquot baptizati sumus in Christum Jesum, in mortem ejus esse baptizatos?

4 Consepulti sumus igitur ei per baptismum in mortem: ut sicut suscitatus est Christus ex mortuis in gloriam Patris, ita & nos novâ vitâ ambulemus.

5 Nam si cum eo plantati coaluimus assimilatione mortis ejus, nimirum etiam resurrectionis *assimilatione cum eo* coalescemus:

6 Illud scientes, veterem illum nostrum hominem cum eo crucifixum esse, ut aboleatur corpus peccati, ne nos ampliùs serviamus peccato.

7 Etenim qui mortuus est, liberatus est à peccato.

8 Quod si commortui sumus Christo, credimus fore ut etiam ipsi convivamus.

9 Ut qui sciamus Christum suscitatum ex mortuis, non ampliùs mori: mortem, *inquam*, ei non amplius dominari.

10 Nam quòd mortuus est, peccato mortuus est semel: quòd autem vivit, vivit Deo.

11 Ita etiam vos colligite, vos tum mortuos esse peccato, tum verò vivere Deo, per Christum Jesum Dominum nostrum.

12 Ne regnato igitur peccatum in mortali vestro corpore, ut auscultetis ei in cupiditatibus corporis.

13 Neque sistite membra vestra arma injustitiæ peccato: sed sistite vos Deo ut ex mortuis vivos, & membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim estis sub Lege, sed sub Gratia.

15 Quid igitur? peccabimus, quod non simus sub Lege, sed sub Gratia? Absit.

16 An nescitis quod cui sistitis vos servos ad obedientiam, ejus servi estis cui auscul-

auscultatis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam?

17 Gratia autem *habetur* Deo quòd fuistis *quidem* servi peccati, sed ex corde auscultastis ei formæ doctrinæ in quam estis traditi.

18 Et liberati à peccato, servi facti estis justitiæ.

19 Hominum more loquor, propter infirmitatem carnis vestræ. Nempe sicut stitistis membra vestra serva impuritati & iniquitati, ad *patrandam* iniquitatem: ita nunc sistite membra vestra serva justitiæ ad sanctimoniam.

20 Cùm enim servi eratis peccati, liberi eratis justitiæ.

21 Quem igitur fructum habebatis tunc *ex iis* de quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors *est*.

22 Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctimoniam; finem autem, vitam æternam.

23 Nam stipendia peccati, mors: donum autem Dei *est* vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.

CAP. VII.

Exemplo monstratur quomodo à lege liberemur; ejus erga nos usus & meritus repugnantia cum lege membrorum declaratur.

AN ignoratis, fratres, (peritos enim Legis alloquor) legem *tantisper* dominari homini quod *ipse* vixerit?

2 Nam viro subjecta mulier, viventi viro devincta est per legem: quòd si mortuus fuerit vir, liberata est à lege viri.

3 Proinde, vivente viro, mœcha vocabitur, si fiat alterius viri; sin autem mortuus fuerit vir ejus, libera est à lege illa, ut non sit mœcha, si fiat alterius viri.

4 Itaque, fratres mei, vos quoque mortificati estis legi in corpore Christi; ut effectis alterius, ejus *videlicet* qui ex mortuis suscitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Cùm enim essemus in carne, affectus peccatorum per legem *existentes* vigebant in membris nostris, ad fructum ferendum morti.

6 Nunc autem liberati sumus à lege, mortuo *eo* in quo detinebamur, ut serviamus in novitate spiritûs, ac non *in* vetustate literæ.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum *est*? Absit: imò peccatum non cognovi nisi per Legem: nam ipsam quoque cupiditatem non nôssem *esse peccatum*, nisi Lex dixisset, Non concupisces.

8 Sed peccatum, occasione per illud præceptum sumptâ, effecit in me totam cupiditatem.

9 Nam absque Lege peccatum *quidem erat* mortuum: ego verò vivus eram absque Lege quondam: precepti autem illius adventu peccatum *quidem* revixit, ego verò mortuus sum.

10 Et inventum est illud præceptum quod *erat* ad vitam, mihi *cedere* ad mortem.

11 Nam peccatum occasione per illud præceptum sumptâ, seduxit me, & per illud occidit.

12 Itaque lex ipsa quidem sancta; & præceptum illud sanctum ac justum ac bonum.

13 Ergo quod bonum *est*, mihi factum est mors? Absit: imò peccatum *mihi factum est mors*, ut manifestum fiat quod peccatum mihi per id quod bonum est efficiat mortem:

tem: *id est*, ut peccatum fieret admodum peccans per illud præceptum.

14 Scimus enim Legem esse spiritualem: at ego carnalis sum, venditus ut subjicerer peccato.

15 Quod enim perpetro, non agnosco: non etiam quod volo, hoc ago, sed quod odi, hoc facio.

16 Quòd si id facio quod nolo, consentio Legi quòd bona *sit*.

17 Nunc itaque non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

18 Novi enim non habitare in me (id est in carne mea) bonum: nam velle adest mihi, sed ut quod bonum est efficiam, non assequor.

19 Non enim facio bonum quod volo: sed malum quod nolo, hoc ago.

20 Quòd si id facio ego quod nolo; non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

21 Invenio igitur volenti mihi facere bonum, hanc legem *impositam esse*, quòd mihi malum adjaceat.

22 Delector enim lege Dei quod ad interiorem hominem:

23 Sed cerno aliam legem in membris meis belligerantem adversus legem mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis.

24 Ærumnosus ego homo: quis me eripiet es isto corpore mortis?

25 Gratias ago Deo per Jesum Christum Dominum nostrum. Nempe igitur ipse ego mente quidem servio Legi Dei, carne verò legi peccati.

CAP. VIII.

Immunitas, spes, & confidentia eorum qui à lege membrorum liberati, secundum legem mentis & spiritum vivunt.

NUlla igitur nunc *est* condemnatio iis qui *sunt* in Christo Jesu, *qui* non secundum carnem ambulant, sed secundum Spiritum.

2 Nam Lex Spiritus vitæ *qui est* in Christo Jesu, liberavit me à Lege peccati & mortis.

3 Nam quæ Legis *erat* impotentia, cum viribus esset destituta in carne, Deus suo ipsius Filio misso in formam consimili carni peccato obnoxiæ, idque pro peccato condemnavit peccatum in carne:

4 Ut jus illud Legis compleatur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum Spiritum.

5 Nam qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt: qui verò *sunt* secundum Spiritum, quæ Spiritus sunt.

6 Nam quod sapit carnis mors est: quod autem sapit Spiritus, vita & pax:

7 Quoniam quod sapit carnis inimicitia *est* adversus Deum: Legi enim Dei non subjicitur, nam ne potest quidem.

8 Ergo qui in carne sunt Deo placere non possunt.

9 Vos autem non estis in carne, sed in Spiritu: siquidem Spiritus Dei habitat in vobis: quòd siquis Spiritum Christi non habet, is non est ejus.

10 Porrò si Christus in vobis *est*, corpus quidem mortuum *est* propter peccatum, spiritus autem vita *est* propter justitiam.

11

11 Sed si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis, habitat in vobis; is qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora vestra per inhabitantem ipsius Spiritum in vobis.

12 Nempe igitur, fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus, *id est Spiritui.*

13 Nam si secundum carnem vixeritis, futurum est ut moriamini; sed si Spiritu actiones corporis mortificetis, vivetis.

14 Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.

15 Non enim accepistis Spiritum servitutis rursum ad timorem, sed accepistis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba, *id est*, Pater.

16 *Et* ipse Spiritus testatur una cum spiritu nostro, nos esse filios Dei.

17 Quòd si filii, etiam hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si modo cum *eo* patimur, ut & una glorificemur.

18 Reor enim minimè pares *esse* præsentis temporis passiones gloriæ in nobis revelandæ.

19 Etenim mundus hic conditus *quasi* exserto capite ferventi exspectat revelationem filiorum Dei.

20 Nam vanitati mundus conditus subjectus est, non sponte, sed propter eum qui subjecit *(in spem)*;

21 Sub spe quod & ipse conditus mundus liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22 Scimus enim totum conditum una ingemiscere, & una parturire ad hunc usque tempus.

23 Neque verò *ille* solùm, sed & ipsi qui primitias Spiritûs habemus, nosipsi, inquam, apud nosipsos suspiramus, adoptionem expectantes, *id est*, redemptionem corporis nostri:

24 Nam spe servati sumus: spes autem si cernatur, non est spes: quod enim quis cernit, cur speret?

25 Si verò quod non cernimus, speramus, *nempe* per tolerantiam expectamus.

26 Itidem autem & Spiritus una sublevat infirmitates nostras: quid enim oremus, ut oportet, non novimus; sed ipse Spiritus intercedit pro nobis suspiriis inenarrabilibus.

27 Qui verò scrutatur corda, novit quid sapiat Spiritus; quia secundum Deum intercedit pro sanctis.

28 Novimus autem, iis qui diligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum: iis *videlicet* qui ex præstituto *ipsius* vocati sunt.

29 Nam quos præscivit etiam prædestinavit conformandos imagini Filii sui; ut is sit primogenitus inter multos fratres.

30 Quos verò prædestinavit, eos etiam vocavit; & quos vocavit, eos etiam justificavit; quos autem justificavit, eos etiam glorificavit.

31 Quid igitur dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32 Is quidem qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum eo nobis omnia gratificabitur?

33 Quis intentabit crimina adversus electos Dei? Deus is *est* qui justificat.

34 Quis est qui condemnet? Christus *is est* qui mortuus est; imò verò qui etiam suscitatus est; qui etiam est ad dexteram Dei; qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis nos separabit à charitate Christi? *num* afflictio, num angustia, num persecutio, num fames, num nuditas, num periculum, num gladius?

36 (Sicut scriptum est, Tui causâ occidimur totum diem: reputati sumus velut oves destinatæ mactationi)

37 Imò in his omnibus ampliùs quàm victores sumus per eum qui dilexit nos.

38 Nam mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura,

39 Neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam, posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAP. IX.

Filii carnis à filiis promissionis distinguuntur; & promissionis fundamentum unde petendum, docetur.

VEritatem dico per Christum: non mentior, (attestante mihi simul conscientiâ meâ per Spiritum Sanctum:)

2 Magnam mihi tristitiam esse, & sine intermissione cruciatum cordi meo:

3 Optârim enim ego ipse anathema esse *separatum* à Christo, pro fratribus meis, cognatis, *inquam*, meis secundum carnem:

4 Qui sunt Israelitæ; quorum *est* adoptio, & gloria, & pacta, & Legis constitutio, & cultus, & promissiones:

5 Quorum *sunt* patres, & ex quibus *est* Christus quod ad carnem attinet, qui est supra omnes Deus benedictus in secula. Amen.

6 Fieri verò non potest ut exciderit sermo Dei: non enim omnes qui *sunt* ex *patre* Israele, *sunt* Israel:

7 Neque quia *sunt* semen Abrahami, *ideo* omnes *sunt* filii; sed in Isaaco vocabitur tibi semen.

8 Hoc est, non qui filii carnis, ii filii Dei; sed qui *sunt* filii promissionis, reputantur in semine.

9 Promissionis enim sermo hic est, Hoc ipso tempore veniam, & erit Saræ filius.

10 Neque *hic* solùm, sed & Rebecca, cum ex uno concepisset, *nempe* ex Isaaco patre nostro, *hæc experta est*.

11 Nondum enim natis *fuerit*, cum nihil fecissent boni vel mali, ut præstitutum Dei, quod *est* secundum *ipsius* electionem, *id est*, non ex operibus, sed ex vocante, *firmum* maneret,

12 Dictum est ei, Major serviet minori.

13 Sicut scriptum est, Jacobum dilexi, Esavum autem odio habui.

14 Quid igitur dicemus? Num injustitia *est* apud Deum? Absit.

15 Nam Mosi dicit, Miserebor cujus misertus fuero, & commiserabor quem commiseratus fuero.

16 Nempe igitur *electio* non est ejus qui velit, neque ejus qui currat, sed ejus qui misereatur, *nempe* Dei.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni, Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra.

18 Itaque cujus vult mi-

ret

retur, quem autem vult indurat.

19 Dices ergo mihi, Quid adhuc succeniet? nam ejus voluntati quis obtitit?

20 Imò verò, ô homo, tu quis es qui ex adverso respondas Deo? num dicit figmentum fictori, Cur me tale fecisti?

21 Annon habet potestatem figulus in lutum, ut ex eadem massa faciat aliud quidem vas ad decus, aliud verò ad dedecus:

22 *Quid* si verò Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, pertulit multâ cum iræ cohibitione vasa iræ, compacta ad interitum?

23 Et ut notas faceret divitias gloriæ suæ erga vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam?

24 Quos etiam vocavit, *nimirum* nos, non solùm ex Judæis, verum etiam ex Gentibus:

25 Ut etiam apud Oseen dicit, Vocabo populum qui meus non *erat*, populum meum: & eam quæ dilecta non *erat*, dilectam.

26 Et erit, in loco ubi dictum fuerat eis, Non populus meus vos, illic vocabuntur filii viventis Dei.

27 Esaias autem clamat super Israel, *Etiam* si fuerit numerus filiorum Israelis ut arena maris, reliquiæ servabuntur.

28 Rem enim conficiet, & succidet cum justitia: quoniam rem concisam peraget Dominus in terra.

29 Et sicut priùs dixit Esaias, Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, facti fuissemus ut Sodoma, & Gomorrhæ similes facti fuissemus.

30 Quid igitur dicemus? nempe Gentes quæ non sectabantur justitiam, apprehendisse justitiam, justitiam autem eam quæ *est* ex fide;

31 Israelem verò consectando Legem justitiæ, ad Legem justitiæ non perveniisse.

32 Quare? Quia non ex fide, sed velut ex operibus Legis: impegerunt enim ad lapidem ad quem impingitur.

33 Quemadmodum scriptum est, Ecce, statuo in Sion lapidem ad quem impingetur, & petram offendiculi: & quisquis credit in eum, non pudefiet.

CAP. X.

Justitia fidei cum justitia legis confertur, cujus dicitur ad omnes promulgatio facta.

FRatres, propensa quidem est voluntas cordis mei & deprecatio ad Deum super Israel ad salutem.

2 Testor enim *de* ipsis, eos zelum Dei habere: sed non ex notitia.

3 Nam ignorantes Dei justitiam, & propriam justitiam statuentes constituere, justitiæ Dei non fuerunt subjecti.

4 Nam finis Legis *est* Christus, ad justitiam cuivis credenti:

5 Moses enim describit justitiam quæ est ex Lege, *his verbis*, Quòd qui præstiterit ea, vivet per illa.

6 At quæ ex fide est justitia, ita dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cœlum? hoc est, Christum ex alto deducere.

7 Aut, Quis descendet in abyssum? hoc est, Christum ex mortuis reducere.

8 Sed quid dicit? Prope te verbum est in ore tuo & in corde tuo: Hoc est verbum illud fidei quod prædicamus:

9 *Nempe*, Si professus fue-

ris ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde tuo quòd Deus eum suscitavit ex mortuis, servaberis.

10 Nam corde creditur ad justitiam, fit autem ore professio ad salutem.

11 Dicit enim Scriptura, Quisquis credit in eum, non pudebit.

12 Non enim est distinctio vel Judæi vel Græci: nam idem *est* Dominus omnium, dives in quosvis à quibus invocatur.

13 Quisquis enim invocaverit nomen Domini, servabitur.

14 Quomodo igitur invocabunt eum in quem non crediderint? quomodo autem credent *ei* de quo non audierunt? quomodo autem audient absque prædicante?

15 Quomodo autem prædicabunt nisi missi fuerint? sicut scriptum est, Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona?

16 Sed non omnes auscultarunt Evangelio. Esaias enim dicit, Domine, quis credidit sermoni nostro?

17 Ergo fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei.

18 Sed, inquam *ego*, an non audierunt? imò verò in omnem terram exivit sonus eorum, & ad ultima orbis terrarum verba eorum.

19 Sed, inquam *ego*, num Israel non cognovit *Deum*? Primus Moses dicit, Ego ad æmulationem provocabo vos per gentem quæ non est gens: per gentem intelligentiæ expertem ad iram vos provocabo.

20 Esaias autem utitur audaciâ, dicitque, Inventus sum ab iis qui me non quærebant: manifestus factus sum iis qui de me non interrogabant.

21 Adversus Israelem autem dicit, Toto die expandi manus meas ad populum contumacem & contradicentem.

CAP. XI.

Judæorum rejectio quomodo intelligenda, & quem usum ergo nos habere debeat.

NUM igitur, inquam *ego*, abjecit Deus populum illum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum, ex semine Abrahami, ex tribu Benjaminis.

2 Non abjecit Deus populum illum suum quem præcognovit. An nescitis de Elia quid dicit Scriptura? quomodo interpellet Deum adversus Israelem, dicens:

3 Domine, Prophetas tuos occiderunt: & altaria tua fodiderunt, & ego relictus sum solus, & petunt animam meam.

4 Sed quid dicit ei divinum responsum? Feci ut remanserint mihi septem millia virorum, qui non flexerunt genu *imagini* Baalis.

5 *Ita* igitur & hoc tempore reservatio secundum electionem gratuitam facta est.

6 Quòd si per gratiam, non jam ex operibus? alioquin gratia jam non est gratia. Si ex operibus, jam non ex gratia: alioquin opus jam non est opus.

7 Quid igitur? Quod requirit Israel, hoc non est adeptus: sed electi assecuti sunt, reliqui verò obcalluerunt,

8 Sicut scriptum est, Dedit eis Deus spiritum soporis, oculos, ut non cernant, & aures, ut non audiant usque in hodiernum diem.

9 Et David dicit, Fiat

mensa eorum in laqueum, & tendiculum, & offendiculum, & talionem ipsis.

10 Obtenebrentur oculi eorum, ut non cernant: & tergum eorum semper incurva.

11 *Num* igitur (inquam *ergo*) impegerunt ut caderent? Absit: Sed per eorum offensam salus *obtigit* Gentibus, ut eos ad æmulationem provocaret.

12 Quòd si eorum offensa est opulentia mundi, & diminutio eorum opulentia Gentium: quantò magis plenitudo ipsorum?

13 Nam (quod vobis dico Gentibus, quatenus ego quidem sum Apostolus Gentium) ministerium meum illustro.

14 Et *experiar* si quo modo ad æmulationem provocem consanguineos meos, & servem aliquos ex ipsis.

15 Nam si abjectio eorum est reconciliatio mundi, quæ *erit* assumptio, nisi vita ex mortuis?

16 Quod si primitiæ sanctæ, *sancta* etiam massa: & si radix sancta *est*, etiam rami.

17 Quòd si nonnulli rami defracti sunt, tu verò, cùm oleaster cleaster, insitus es pro ipsis, & particeps radicis ac pinguedinis oleæ factus es,

18 Ne gloriare adversus ramos: quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dices igitur, Defracti sunt rami ut ego insererer.

20 Bene: per incredulitatem defracti sunt. Tu verò per fidem stas: ne effertor animo, sed metue.

21 Nam si Deus naturalibus ramis non pepercit, *videbit* ne tibi quoque non parcat.

22 Vide igitur benignitatem ac præcisam severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, præcisam severitatem: in te verò benignitatem, si permanseris in benignitate: alioquin & tu excideris.

23 Sed & illi, si non permanserint in infidelitate, inserentur: potens enim est Deus rursum eos inserere.

24 Etenim si tu ex naturali exsectus es oleastro, & præter naturam insitus es in veram oleam; quantò magis ii qui naturales sunt, inserentur propriæ oleæ?

25 Nolim enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, (ut ne sitis apud vosmetipsos sapientes) obdurationem ex parte Israeli evenisse, tantisper dum plenitudo Gentium introierit.

26 Et ita totus Israel servabitur: sicut scriptum est, Veniet ex Sion ille liberator, & avertet impietates à Jacob.

27 Et hoc est illis à me pactum, cùm abstulero peccata ipsorum.

28 Itaque quod ad Evangelium attinet, sunt inimici propter vos: quod ad electionem autem, dilecti propter Patres.

29 Nam dona illa & illa vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum ipsum pœnitere non possit.

30 Sicut enim & vos quondam inobedientes fuistis Deo, nunc autem estis misericordiam consecuti per istorum contumaciam:

31 sic & isti nunc inobedientes fuerunt, ut per vestram misericordiam & ipsi misericordiam consequantur.

32 Conclusit enim Deus omnes illos in inobedientiam, ut omnium illorum misereretur.

33 O profundas divitias, tum ſapientiæ, tum cognitionis Dei! quàm inſcrutabilia ſunt ejus judicia, & ejus viæ imperveſtigabiles!

34 Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à conſilio?

35 Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei?

36 Nam ex eo, & per eum, & in ipſum *ſunt* omnia: ipſi *ſit* gloria in ſecula. Amen.

CAP. XII.

Paræneſis ad cultum Dei gratum, ad dilectionem mutuam, & inimicorum.

ADhortor igitur vos, fratres, per miſerationes Dei, ut ſiſtatis corpora veſtra hoſtiam vivam, ſanctam, placentem Deo, rationalem illum cultum veſtrum:

2 Et ne vos configurate ſeculo iſti, ſed transformate vos per renovationem mentis veſtræ, ad hoc ut probetis quæ ſit voluntas Dei, bona illa placens, ac perfecta.

3 Enimvero per gratiam quæ mihi data eſt, edico cuivis verſanti inter vos, ne ſupra modum ſapiat ultra quam oportet ſapere: ſed ſapiat ad ſobrietatem, prout cuique Deus partitus eſt menſuram fidei.

4 Quemadmodum enim in uno corpore membra multa habemus, membra verò omnia eandem non habent actionem:

5 Ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſingulatim autem alii aliorum membra.

6 Habentes autem diverſa dona pro gratia quæ nobis data eſt, ſive prophetiam, *prophetemus* pro proportione fidei:

7 Sive miniſterium, *verſemur* in miniſtrando: tum is qui docet, in docendo:

8 Tum qui exhortatur, in exhortatione: qui diſtribuit, cum ſimplicitate: qui præeſt, cum diligentia: qui miſeretur, cum hilaritate.

9 Charitas eſto minimè ſimulata. *Eſtote* abhorrentes à malo, agglutinati bono.

10 Fraternâ charitate alii ad alios amandos propenſi. Honore alii aliis præeuntes.

11 Studio minimè ignavi. Spiritu ſerventes. Domino ſervientes.

12 Spe gaudentes. In afflictione ſubſiſtentes. In oratione perdurantes.

13 Uſibus ſanctorum communicantes. Hoſpitalitatem ſectantes.

14 Benedicite iis qui vos infectantur. Benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.

16 Itidem alii in alios affecti: Non elate de vobis ipſis ſentientes, ſed humilibus obſecundantes. Ne eſtote prudentes apud voſmetipſos.

17 Nemini malum pro malo viciſſim reddentes. Procurantes honeſta in omnium hominum conſpectu.

18 Si fieri poteſt, quantum in vobis eſt, cum omnibus hominibus in pace viventes.

19 Non ipſi voſmet ulciſcentes, dilecti: ſed date locum iræ: ſcriptum eſt enim, *Meum* eſt ulciſci, ego rependam, dicit Dominus.

20 Itaque ſi eſurit inimicus tuus, ciba eum: ſi ſitit, da potum: hoc enim ſi feceris, carbones ignis coacervabis ad caput ejus.

21 Ne vincitor à malo, ſed vince bono malum.

CAP.

CAP. XIII.

Magistratui obedientia, & omni homini officia dilectionis exhibenda.

OMNIS anima potestatibus supereminentibus subjecta esto; non enim est potestas nisi à Deo; & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.

2 Itaque quisquis obsistit potestati, Deo ordinationi obsistit; qui autem obsistunt, ipsi sibi condemnationem auferent.

3 Nam magistratus non sunt metui bonis operibus sed malis. Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est facito, & laudem ab ipsa obtinebis.

4 Dei enim minister est tuo bono. Quòd si feceris quod malum est, metue: non enim frustra gladium gerit: nam Dei minister est, vindex ad iram ei qui quod malum est fecerit.

5 Quapropter necesse est subjici, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Propter hoc enim etiam tributa solvitis: siquidem ministri Dei sunt in hoc ipsum incumbentes.

7 Redde igitur omnibus quod debetis: cui tributum *debetur*, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timor, timorem; cui honor, honorem.

8 Nemini quicquam debete; nisi *hoc*, ut alii alios diligatis: nam qui diligit alterum, Legem implevit.

9 Siquidem illud: Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces; & si quod aliud *est* præceptum, in hoc sermone summatim comprehenditur, nempe, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

10 Charitas proximum non afficit malo: itaque charitas est completio Legis.

11 Idque perspectâ opportunitate, quod *videlicet* tempus jam sit nostri è somno expergefiendi: nunc enim propius nos est salus quàm cum credidimus.

12 Nox processit, dies autem propinquat: abjiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur habitu qui luci conveniat.

13 Ut interdiu compositè ambulemus; non *in* comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciviis, non lite & invidiâ:

14 Sed induimini Domino Jesu Christo; & carnis curam ne habete ad *explendas* cupiditates.

CAP. XIV.

Infirmos non offendendos, sed libertatem nostram ad ædificationem esse dirigendam.

EUM vero qui fide est infirmus, assumite, non *tamen* ad altercationes disceptationum.

2 Alius quidem credit, edi licere quidvis; alius autem *fide* infirmus edit olera.

3 Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto; & qui non edit, edentem ne condemnato: Deus enim eum assumpsit.

4 Tu quis es, qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perstat aut cadit; stabilietur autem; potest enim Deus eum stabilire.

5 Alius quidem æstimat diem præ die; alius autem *perque* æstimat quemvis diem: unusquisque in animo suo plene certus esto.

6 Qui curat diem, Domino curat; & qui non curat diem, Domino non curat: qui edit, Domino edit, gratias enim agit Deo; & qui non edit, Domino non edit, & gratias agit Deo.

7 Nullus enim nostrûm sibi ipsi vivit, & nullus sibi ipsi moritur.

8 Nam sive vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domino morimur: sive igitur vivamus, sive moriamur, Domini sumus.

9 Ad hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & revixit, ut & mortuis & viventibus dominetur.

10 Tu verò cur condemnas fratrem tuum? aut etiam tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? omnes enim sistemur apud tribunal Christi.

11 Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus; certè mihi *se* flectet omne genu, & omnis lingua palam agnoscet Deum.

12 Nempe ergo unusquisque nostrûm de ipso rationem reddet Deo.

13 Ne amplius igitur alii alios judicemus; sed hic potius adhibete judicium, ut ne fratri propona is quidpiam ad quod impingat vel offendat.

14 Novi & persuasum habeo in Domino Jesu, nihil esse impurum per se, sed ei qui reputat aliquid esse impurum, *ei* impurum *esse*.

15 Verùm si propter escam frater tuus contristatur, non jam secundum charitatem ambulas. Ne escâ tua illum perdito pro quo Christus mortuus est.

16 Ne igitur bonum vestrum blasphemetur.

17 Non enim est regnum Dei esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium per Spiritum Sanctum.

18 Nam qui per hæc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

19 Nempe igitur quæ ad pacem faciunt, sectemur, & quæ ad mutuam ædificationem.

20 Ne cibi causâ destrue opus Dei: omnia quidem munda; sed malum est homini qui edens, impingit.

21 Bonum *est* non edere carnes, neque bibere vinum, neque *quidquam facere* in quo frater tuus impingit, vel offenditur, vel infirmus est.

22 Tu fidem habes? apud temetipsum habe in conspectu Dei. Beatus qui non condemnat seipsum in *eo* quod approbat:

23 Qui verò dubitat, si ederit, condemnatus est, quoniam non edit ex fide. Quicquid verò ex fide non est, peccatum est.

CAP. XV.

Exemplo Christi jubentur fortiores robur suum conferre ad confirmandos infirmos.

DEBEMUS autem nos qui firmi *sumus* infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobismetipsis.

2 *Itaque* unusquisque nostrûm proximo placeat in bonum, *id est*, ad ejus ædificationem.

3 Etenim Christus non placuit sibimetipsi, sed sicut scriptum est, Convicia eorum qui conviciantur tibi, inciderunt in me.

4 Nam quæ antè scripta sunt, ad nostram doctrinam antè scripta sunt; ut per tolerantiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.

5 Deus

5 Deus autem *autor* tolerantiæ & consolationis det vobis, ut itidem alii in alios affecti sitis, secundum Christum Jesum:

6 Ut concorditer uno ore glorificetis Deum ac Patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Propterea assumite alii alios, sicut & Christus assumpsit nos in gloriam Dei.

8 *Illud* autem dico, Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis pro Dei veritate, ut confirmaret promissiones patrum:

9 Et ut Gentes pro misericordia glorificent Deum: sicut scriptum est, Propterea celebrabo te inter Gentes, & nomini tuo psallam.

10 Et rursum dicit, Hilares estote Gentes cum populo ejus.

11 Et rursum, Laudate Dominum omnes Gentes, & collaudate eum omnes populi.

12 Et rursum Esaias dicit, Erit radix Jesse, & qui exurgat ad imperandum Gentibus, in ipso Gentes sperabunt.

13 Utinam verò Deus spei impleat vos omni gaudio & pace in credendo, ut ipe exundetis per virtutem Spiritûs Sancti.

14 Persuasum autem habeo & ipse ego de vobis, fratres mei, quòd ipsi per vos pleni sitis bonitate, impleti omni cognitione, & qui possitis etiam vos mutuò admonere.

15 Audacius verò scripsi vobis, fratres, aliquatenus, veluti commonefaciens vos, propter gratiam quæ data est mihi à Deo,

16 Ad hoc ut sim minister Jesu Christi apud Gentes: operans Evangelio Dei, ut oblatio Gentium fiat accepta, sanctificata per Spiritum Sanctum.

17 Habeo igitur quod glorier per Christum Jesum, in iis quæ ad Deum *pertinent*.

18 Non enim sustinuerim qu equam loqui quod non effecerit Christus per me, *ad ducendis* ad obedientiam Gentibus, verbis & factis,

19 Virtute signorum ac prodigiorum, virtute Spiritûs Dei: adeo ut ab Hierosolyma & circumjacentibus *regionibus*, usque ad Illyricum, impleverim prædicandi Evangelii Christi munus:

20 Ita porrò contendens evangelizare, non ubi nominatus esset Christus, ut ne super alienum fundamentum ædificarem:

21 Sed sicut scriptum est, Quibus non est annunciatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

22 Quapropter etiam sæpe inhibitus sum venire ad vos.

23 Nunc verò cum non amplius habeam locum in his regionibus, summum autem desiderium habeam veniendi ad vos à multis annis:

24 Quando proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos. Spero enim fore ut *illac* præteriens conticiam vos, & à vobis deducar illuc: si tamen vestra consuetudine priùs ex parte expletus fuero.

25 Nunc autem proficiscor Hierosolyma in, ministrans sanctis.

26 Libuit enim Macedoniæ & Achaiæ conferre aliquid in pauperes sanctos qui sunt Hierosolymis.

27 Libuit enim *eis*, *inquam*, & debitores eorum sunt; nam si spiritualia ipsorum *sunt* Gentibus communicata sunt, debent etiam *ipsæ* in carnalibus eis ministerio suo adesse.

28 Hoc igitur ubi perfecero, & eis consignavero hunc fructum, abibo istac in Hispaniam.

29 Scio verò me, cùm veniam ad vos, cum plena benedictione Evangelii Christi venturum.

30 Precor autem vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem Spiritûs; ut meeum certetis *vestris* pro me apud Deum precibus,

31 Ut liberer à contumacibus in Judæa, utque ministerium hoc meum erga Hierosalem acceptum sit sanctis;

32 Ut cum gaudio veniam ad vos per voluntatem Dei, unáque vobiscum resociller.

33 Deus autem pacis *sit* cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

Salutat complures, & monet ut caveant sibi à dissidiorum auctoribus.

COmmendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est ministra Ecclesiæ Cenchreensis:

2 Ut eam excipiatis in Domino convenienter sanctis, & adsitis ei quæcunque in re *ipsi* usus fuerit vobis; nam hæc tum multis hospitium præbuit, tum mihi etiam ipsi.

3 Salutate Priscillam & Aquilam, adjutores meos in Christo Jesu;

4 (Qui pro anima mea suam ipsorum cervicem supposuerunt; quibus non ego solus gratias ago, sed etiam omnes Ecclesiæ Gentium:)

5 Item ecclesiam quæ in domo eorum est. Salutate Epænetum mihi dilectum, primitias Achaiæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multùm laboravit erga nos.

7 Salutate Andronicum & Juniam, cognatos meos, & concaptivos meos, qui sunt insignes inter Apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliam dilectum mihi in Domino.

9 Salutate Urbanum, adjutorem nostrum in Christo, & Stachyn mihi dilectum.

10 Salutate Apellem, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli *familiaribus*.

11 Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos qui *sunt* ex Narcissi *familiaribus*, eos, *inquam*, qui *sunt* in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Persida *mihi* dilectam, quæ multùm laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum selectum in Domino, & matrem ejus ac meam

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermem, & qui cum iis sunt fratres.

15 Salutate Philologum & Juliam, Nereum & sororem ejus, & Olympam, & qui cum iis sunt omnes sanctos.

16 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos Ecclesiæ Christi.

17 Precor autem vos, fratres, ut observetis dissidiorum & offendiculorum auctores contra doctrinam quam vos didicistis: & declineris ab eis.

18 Nam qui ejusmodi sunt, Domino nostro Jesu Christo non serviunt, sed suo ventri: & per blandiloquentiam & assentationem corda innocuum minimè malorum seducunt.

19 Vestra enim obedientia ad omnes pervenit. Gaudeo igitur quod ad vos *attinet*:

sed volo vos sapientes quidem esse in rebus bonis, simplices verò in malis.

20 Porrò Deus pacis conteret Satanam sub pedes vestros cito. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

21 Salutant vos Timotheus adjutor meus, & Lucius & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22 Saluto vos in Domino ego Tertius, qui descripsi epistolam.

23 Salutat vos Caius hospes meus & Ecclesiæ totius. Salutat vos Erastus procurator urbis, & Quartus frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei verò qui potest vos stabilire, secundum Evangelium meum & præconium Jesu Christi, ex revelatione mysterii quod à temporibus æternis tacitum fuit:

26 Nunc verò factum est manifestum, & per Scripturas Propheticas ex imperio æterni Dei ad obedientiam fidei, omnibus Gentibus notificatum:

27 Soli *inquam*, sapienti Deo gloria per Jesum Christum in secula. Amen.

Ad Romanos scripta fuit Corintho, per Phœben ministram Cenchreensis Ecclesiæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS PRIMA.

CAP. I.

Ad dissidia reprimenda, animos à mundi sapientia ad crucem Christi revocat.

PAULUS vocatione Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater:

2 Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, quovis loco, *Domini, inquam*, tum ipsorum, tum nostri,

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob gratiam Dei quæ data est vobis in Christo Jesu:

5 Quòd in omnibus ditati estis in ipso, omni loquendi facultate, omnique cognitione:

6 Prout testimonium Christi confirmatum fuit in vobis:

7 Adeo ut nullo dono deficiamini, expectantes dum reveletur Dominus noster Jesus Christus.

8 Qui *Deus* etiam confirmabit vos usque ad finem inculpatos, in diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis *est* Deus per quem vocati estis in communionem filii ipsius Jesu Christi Domini nostri.

10 Precor autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter vos dissidia, sed sitis impacti eâdem mente & eâdem sententiâ.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, fratres mei, à domesticis Chloes, quod lites sint inter vos.

12 Hoc autem dico, singulos vestrûm dicere, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, at ego Christi.

13 *Num* dispertitus est Christus? num Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomen Pauli baptizati fuistis?

14 Gratias ago Deo meo, quod neminem vestrûm baptizaverim, nisi Crispum & Gaium:

15 Ut

15 Ut nequis dicat me in meum nomen baptizâſſe.

16 Baptizavi autem etiam Stephanæ familiam: cæterùm haud ſcio num quem alium baptizaverim.

17 Non enim miſit me Chriſtus ut baptizarem, ſed ut evangelizarem: non *tamen* cum dicendi peritia, ne inanis reddatur crux Chriſti.

18 Nam ſermo ille de cruce, iis quidem qui pereunt, ſtultitia eſt: iis autem qui ſervantur, *id eſt*, nobis, potentia Dei eſt.

19 Scriptum eſt enim, Aboleho ſapientiam ſapientum, & intelligentiam intelligentium tollam è medio.

20 Ubi ſapiens? ubi ſcriba? ubi diſquiſitor ſeculi iſtius? nonne inſatuavit Deus ſapientiam mundi hujus?

21 Nam poſtquam in Dei ſapientia, mundus non cognovit Deum per *iſtam* ſapientiam, libuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſervare credentes.

22 Quandoquidem & Judæi ſignum petunt, & Græci ſapientiam quærunt:

23 Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis verò ſtultitiam:

24 Ipſis autem vocatis, tum Judæis, tum Græcis, Chriſtum Dei potentiam, ac Dei ſapientiam.

25 Nam ſtultitia Dei ſapientior eſt quàm homines: & infirmitas Dei validior eſt quàm homines.

26 Cernitis enim vocationem veſtram, fratres: vos *videlicet* non eſſe multos ſapientes ſecundum carnem, non multos potentes, non multos nobiles.

27 Verùm quæ ſtulta *ſunt* mundi, elegit Deus ut pudefaciat ſapientes: & quæ *ſunt* infirma mundi, elegit Deus, ut pudefaciat valida:

28 Et quæ ignobilia ſunt in mundo, & pro nihilo habita, elegit Deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt aboleat.

29 Ut ne glorietur ulla caro in ejus conſpectu.

30 Sed ex ipſo vos eſtis in Chriſto Jeſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, juſtitiaque, & ſanctificatio, & redemptio.

31 Ut *fiat* ſicut ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in Domino gloriator.

CAP. II.

Myſteria Chriſti crucifixi non ſermonis elegantia, ſed ſpiritus evidentia prædicari, quia non animalibus ſed ſpiritualibus ſuſceptibilia.

EGO igitur cum venirem ad vos, fratres, veni non cum eminentia orationis aut ſapientiæ, annuncians vobis teſtimonium Dei.

2 Non enim ſtatui quicquam ſcire inter vos, niſi Jeſum Chriſtum, eúmque crucifixum.

3 Sed fui ego cum infirmitate & timore, ac tremore multo apud vos.

4 Neque oratio mea & præconium meum *verſatum eſt* in perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in demonſtratione ſpirituali & potente;

5 Ne fides veſtra conſiſtat in ſapientia hominum, ſed in potentia Dei.

6 Sapientiam verò loquimur inter adultos: ſapientiam autem non ſeculi hujus, neque principum ſeculi hujus qui abolentur:

7 Sed loquimur ſapientiam Dei *latentem* in myſterio, *id eſt*, occultam illam quam præfinierat Deus ante ſecula ad gloriam noſtram.

8 Quam

8 Quam nemo principum ſeculi hujus cognovit: nam ſi cognovíſſent, nequaquam Dominum gloriæ crucifixíſſent.

9 Sed *prædicamus*, ſicut ſcriptum eſt, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venerunt, quæ paravit Deus iis a quibus ipſe diligitur.

10 Nobis autem Deus *ea* retexit per Spiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunditates Dei.

11 Quis enim hominum novit ea quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui eſt in eo? Ita etiam ea quæ ſunt Dei nemo novit niſi Spiritus Dei.

12 Nos verò non ſpiritum mundi accepimus, ſed ſpiritum qui *eſt* ex Deo: ut ſciamus quæ Deus *nobis* gratificatus.

13 Quæ igitur loquimur, non ſermonibus quos docet humana ſapientia, ſed quos docet Spiritus Sanctus, ſpiritualia cum iis quæ ſpiritualia ſunt conferentes.

14 Animalis autem homo non eſt capax eorum quæ ſunt Spiritus Dei: ſunt enim ei ſtultitia, nec poteſt *ea* cognoſcere, quia ſpiritualiter dijudicantur:

15 At ſpiritualis dijudicat quidem omnia, ipſe verò à nemine dijudicatur.

16 Quis enim novit mentem Domini, qui inſtructurus ſit eum? nos autem mentem Chriſti habemus.

CAP. III.

Gloriantes in miniſtris remittuntur ad Chriſtum totius ædificii fundamentum; cui ſuperædificanda non humana & carnalia, ſed quæ probam doctrinam ſuſtinere poſſint.

EGO porrò, fratres, non potui loqui vobis ut ſpiritualibus, ſed *locutus ſum* ut carnalibus, *id eſt*, ut infantibus in Chriſto.

2 Lactis potu vos alui, & non eſcâ: nondum enim poteratis *id ferre*: imò ne nunc quidem adhuc poteſtis.

3 Nam adhuc carnales eſtis: cùm enim inter vos *ſint* invidia & contentio, & diſſidia, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis?

4 Etenim cùm dicit aliquis, Ego quidem ſum Pauli: alter verò, Ego *ſum* Apollo: nonne carnales eſtis?

5 Quis igitur eſt Paulus, quis autem Apollos, niſi miniſtri per quos credidiſtis, & ut cuique Dominus dedit?

6 Ego plantavi, Apollos rigavit: ſed Deus dedit crescendi vim.

7 Itaque neque is qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed Deus qui dat crescendi vim.

8 Is verò qui plantat, & is qui rigat, unum ſunt: unuſquiſque verò ſuam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem.

9 Etenim Dei ſumus adminiſtri: Dei arvum, Dei ædificium eſtis.

10 Secundum gratiam Dei quæ data eſt mihi, ut peritus architectus fundamentum poſui: alius autem ſuperædificat. Porrò unuſquiſque videat quomodo ſuperædificet.

11 Nam fundamentum aliud nemo poteſt ſtatuere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Jeſus Chriſtus.

12 Quòd ſi quis ſuperædificet ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam:

13 Cujuſque opus manifeſtum fiet, dies enim *id* declarabit: nam per ignem revelabitur: & cujuſque o-

pus

pus quale sit ignis probabit.
14 Si cujus opus manserit quod superædificaverit, mercedem accipiet.
15 Si cujus opus exustum fuerit, damnum faciet: ipse verò servabitur; ita tamen ut per ignem.
16 An nescitis vos esse templum Dei, & Spiritum Dei habitare in vobis?
17 Siquis templum Dei violat, hunc perdet Deus: nam templum Dei sanctum est, quod estis vos.
18 Nullus seipsum seducat: siquis sibi videtur esse sapiens inter vos in hoc seculo, stultus fiat ut fiat sapiens.
19 Sapientia enim mundi hujus stultitia est apud Deum. Scriptum est enim, Capit sapientes in versutia ipsorum:
20 Et rursum, Dominus novit disceptationes sapientum esse vanas.
21 Itaque nullus glorietur in hominibus: omnia namque vestra sunt:
22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præsentia, & futura: omnia, *inquam*, vestra sunt:
23 Vos autem Christi, Christus verò Dei.

CAP. IV.

Imago fidelis dispensatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum proponitur.

SIC de nobis reputet homo ut de ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum Dei.
2 Quod reliquum est autem, *illud* requiritur in dispensatoribus, ut quis fidus inveniatur.
3 Mihi verò pro minimo est quod à vobis dijudicer, aut ab humano judicio: imò nec ipse me dijudico.
4 Nullius enim rei mihi conscius sum: sed non per hoc justificatus sum: Dominus autem is est qui me dijudicat.
5 Proinde ne ante præstitutum tempus quicquam judicate, *id est*, usquedum venerit Dominus, qui & illustraturus est res tenebris occultatas, & manifesta faciet consilia cordium: ac tunc laus erit unicuique à Deo.
6 Hæc autem, fratres, figurâ quâdem transtuli ad meipsum & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis supra id quod scriptum est non sapere: ut ne alius pro alio inflemini adversus alium.
7 Quis enim te *ab aliis* discernit? quid autem habes quod non receperis? quod si etiam accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?
8 Jam saturati estis, jam ditati estis, absque nobis regnum adepti estis: atque utinam sane regnum adepti fitis, ut & nos vobis conregnemus.
9 Deus enim, puto, nos ultimos Apostolos, spectandos proposuit, ut morti adjunctos. Nam spectaculum facti sumus mundo, & Angelis & hominibus.
10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem validi: vos glorioſi, nos ignominioſi.
11 Ad hoc usque tempus & esurimus & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & incertis sedibus erramus:
12 Et laboramus, operantes propriis manibus: conviciis affecti, bene precamur: si qui nos persequantur, sufferimus.
13 Infamati precamur: tanquam purgamenta mundi facti sumus, & *tanquam* omnium ramentum nunc usque.

14 Non

14 Non ut vos pudore suffundam, hæc scribo; sed ut filios meos dilectos admoneo.

15 Nam etsi decem millia prædagogorum habeatis in Christo, at non multos patres *habetis:* in Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui.

16 Precor vos igitur imitatores mei estote.

17 Propterea misi vobis Timotheum, qui est filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit quæ sint viæ meæ in Christo, sicut ubique in omnibus Ecclesiis doceo.

18 Cæterùm perinde quasi ego non sim venturus ad vos, inflati sunt quidam.

19 Sed veniam citò ad vos, si Dominus voluerit, & cognoscam non verba istorum inflatorum, sed *spiritualem* potentiam.

20 Non enim in verbis *situm est* regnum Dei, sed in *Spiritûs* potentia.

21 Quid vultis? cum virgâ veniam ad vos, an cum charitate, & spiritu lenitatis?

CAP. V.

Incestuosum jubet excommunicari, & sine fermento vitiorum Pascha celebrari.

OMnino auditur *esse* inter vos scortatio, & ejusmodi scortatio quæ ne inter Gentes quidem nominatur, adeo ut quis uxorem patris habeat.

2 Et vos inflati estis, ac non potiùs luxistis, ut tolleretur è medio vestri qui facinus hoc patravit?

3 Enimverò ego ut absens corpore, præsens autem spiritu, jam ut præsens judicavi, ut is qui hoc ita perpetravit,

4 Vobis & meo spiritu in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis, cum potestate Domini nostri Jesu Christi,

5 Ejusmodi, *inquam*, *homo* tradatur Satanæ ad exitium carnis, ut spiritus salvus sit die illo Domini Jesu.

6 Non *est* bona gloriatio vestra. An nescitis paululo fermenti totam massam fermentari?

7 Expurgate igitur vetus fermentum, ut sitis nova massa, sicut estis fermenti expertes. Etenim Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est, *nempe* Christus.

8 Itaque festum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ & nequitiæ: sed cum fermentatis *panibus* sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in Epistola, ne commisceamini cum scortatoribus.

10 At non omnino cum scortatoribus mundi hujus, aut avaris, aut rapacibus, aut idololatris: alioquin debetis scilicet è mundo exire.

11 Nunc autem scripsi vobis ne commisceamini, *si* is, si quis, cùm frater nominetur, sit scortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax: cùm hujusmodi, *inquam*, ne edatis quidem.

12 Quid enim meâ *interest* etiam de extraneis judicare? nonne de iis qui intus sunt vos judicatis?

13 De extraneis verò Deus judicat: tollite igitur istum improbum ex vobis ipsis.

CAP. VI.

Contentiones forenses & temere spiritualis profanationes redarguuntur.

SUstinet aliquis vestrûm, negotium habens adversus alterum, judicio experiri sub injustis, ac non sub sanctis?

2 An ignoratis sanctos mundum judicaturos? quod si per vos judicabitur mundus,

dus, indigni estis minimis judiciis?

3 An ignoratis fore ut Angelos judicemus, nedam *ut* quæ ad hujus viæ usum pertinent, *non judicemus?*

4 Itaque si judicia habeatis de iis quæ ad hujus vitæ usum pertinent, eos qui nullo loco habentur in Ecclesia, eos, *inquam*, in subselliis collocate.

5 Ad pudorem vobis *incutiendum* loquor. Itáne non est inter vos sapiens, ne unus quidem, qui possit decernere inter fratres suos?

6 Sed frater cum fratre judicio experitur, idque sub infidelibus.

7 Jam igitur omnino defectus in vobis est, quòd judicia habeatis inter vosmetipsos: quare non potiùs injuriam patimini? cur non potiùs damnum accipitis?

8 At vos injuriâ afficitis, & fraudatis, idque fratres.

9 An ignoratis injustos non esse Dei hæreditatem possessuros? Ne errate: neque scortatores, neque idololatræ, neque mœchi, neque molles, neque qui concumbunt cum masculis,

10 Neque fures, neque avari, neque ebrioni, neque conviciatores, neque rapaces, regni Dei hæreditatem possidebunt.

11 Et hæc eratis quidem; sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis, in nomine Domini Jesu, & per Spiritum Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, at non omnia conducunt; omnia mihi licent, at ego non redigar sub ullius rei potestatem.

13 Escæ ventri *destinatæ sunt*, & venter escis: Deus autem & hunc & eas abolebit: corpus verò non scortationi, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus autem & Dominum suscitavit, & nos suscitabit potentiâ suâ.

15 An ignoratis corpora vestra esse membra Christi? Num igitur sublata membra Christi faciam scorti membra? Absit.

16 An ignoratis eum qui agglutinatur scorto, unum esse corpus *cum scorto?* Erunt enim, inquit, qui duo *erunt* caro una.

17 Qui verò agglutinatur Domino, unus cum eo spiritus est.

18 Fugite scortationem: omne peccatum quod fecerit homo extra corpus est; sed qui scortatur, in proprium corpus peccat.

19 An ignoratis corpus vestrum esse templum Spiritûs Sancti *qui est* in vobis, quem habetis à Deo, neque vos esse vestri juris?

20 Nam empti estis pretio: glorificate igitur Deum in corpore vestro, & in spiritu vestro, quæ sunt Dei.

CAP. VII.

Quæsitis Corinthiorum de conjugio, de vocatione temporali & virginitate respondetur.

CÆterùm de quibus mihi scripsistis: bonum *fuerit* viro mulierem non attingere.

2 Sed propter scortationes, suam quisque uxorem habeto, & proprium quæque virum habeto.

3 Uxori vir debitam benevolentiam reddito; similiter autem & uxor viro.

4 Uxor proprium corpus non habet in potestate, sed vir; similiter autem & vir proprium corpus non habet in potestate, sed uxor.

5 Ne

5 Ne fraudate alter alterum, nisi fiquid ex consensu ad tempus, ut vacetis jejunio & precibus: & rursum simul convenite, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico ex concessione, non ex imperio:

7 Nam velim omnes homines esse ut & ipse *sum*: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ita, alius autem ita.

8 Dico autem cœlibus & viduis, Bonum eis est si *sic* manserint ut & ego *maneo*.

9 Quòd si se non continent, matrimonium contrahant: nam melius est matrimonium contrahere quam uri.

10 Iis autem qui matrimonio juncti sunt, mando, non ego, sed Dominus, Uxor à viro ne se ipsam separato:

11 Quòd si se separârit, maneat cœlebs, aut viro reconciliator: & vir uxorem ne dimittito.

12 Reliquis autem ego dico, non Dominus, Si quis uxorem habeat infidelem quæ consentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito.

13 Et uxor quæ habet virum infidelem, qui consentiat ad habitandum cum ea, ne eum dimittito.

14 Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxore, & uxor infidelis sanctificata est in viro: alioqui certè liberi vestri impuri essent; nunc autem sancti sunt.

15 At si infidelis sese separet, separatus esto: non est servituti subjectus frater aut soror in hujusmodi *rebus*; sed ad pacem vocavit nos Deus.

16 Ecquid enim nôsti, uxor, an virum sis servatura? aut ecquid nôsti, vir, an uxorem sis servaturus?

17 Sed ut unicuique *donum* partitus est Deus, ut unumquemque vocavit Dominus, ita ambulet, & ita in Ecclesiis omnibus constitub.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? ne attrahat *præputium*; in præputio aliquis vocatus est? ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio præceptorum Dei.

20 Unusquisque in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.

21 Servus vocatus es? ne sit tibi curæ: sed si potes etiam liber fieri, potius *eo* utere.

22 Etenim qui in Domino vocatus est servus, libertus Domini est; similiter & qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 Pretio empti estis, ne estote servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus fuit, fratres, in hoc maneat apud Deum.

25 De virginibus autem imperium Domini non habeo; sed sententiam *in hac re meam* dico, ut cui Dominus per misericordiam dederit fidum esse.

26 Existimo igitur hoc bonum esse propter instantem necessitatem; bonum, *inquam*, esse homini sua esse.

27 Alligatus es uxori? ne quære dissolutionem: Solutus es ab uxore? ne quære uxorem;

28 Quod si etiam duxeris uxorem, non peccâsti; & si nupserit virgo, non peccavit: sed afflictionem in carne habituri sunt *qui sunt* hujusmodi. Ego verò vobis parco.

29 Hoc

29 Hoc autem aio, fratres, quoniam opportunum tempus est: reliquum est ut & qui habent uxores, sint tanquam non habentes:

30 Et qui flent, ut non flentes: & qui gaudent, ut non gaudentes: & qui emunt, ut non obtinentes:

31 Et qui utuntur hoc mundo, ut non abutentes; præterit enim habitus hujus mundi.

32 Volim autem vos absque sollicitudine esse. Qui cœlebs est, sollicitus est de iis quæ sunt Domini, quomodo placiturus sit Domino;

33 At qui duxit uxorem, sollicitus est de iis quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori.

34 Discretæ sunt, ea quæ est uxor, & ea quæ est virgo: quæ est cœlebs, sollicita est de iis quæ sunt Domini, ut sit sancta cum corpore tum spiritu: quæ verò nupta est, sollicita est de iis quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro.

35 Hoc autem dico vestro commodo: non ut laqueum vobis injiciam, sed ut decenter & aptè adhæretis Domino absque ulla distractione.

36 Cæterùm si quis sibi existimat indecorum in virginem suam committere, si florem ætatis excedat, & ita debeat fieri: quod vult faciat, non peccat: nubant matrimonio.

37 Qui verò stabilis perstat in corde non habens necessitatem, sed in potestate habet propriæ voluntatis, & hoc decrevit in corde suo, ut servet suam virginem, bene facit.

38 Itaque qui dat nuptum, bene facit: & qui non dat nuptum, melius facit.

39 Uxor alligata est lege quamdiu vivit vir ejus: quod si obdormierit vir ejus, libera est ad cui velit nubendum: tantùm in Domino.

40 Sed beatior est si ita maneat, secundum meam sententiam: videor autem *mihi* & ego Spiritum Dei habere.

CAP. VIII.

Cognitionem charitate frænandam docetur.

CÆterùm de iis quæ idolis immolantur, scimus nos omnes cognitione esse præditos: cognitio inflat, charitas verò ædificat.

2 Quòd si quis sibi videtur aliquid scire, nondum quicquam novit sicut oportet nôsse.

3 Sed si quis diligit Deum, hic cognitus fuit ab eo.

4 De esu igitur eorum quæ idolis immolantur, scimus idolum nihil *esse* in mundo, & nullum *esse* Deum alium nisi unum.

5 Nam etiamsi sint qui dicantur dii, & in cœlo & in terra: (sicut sunt dii multi, & domini multi)

6 Nobis tamen unus *est* Deus, Pater ille à quo omnia & nos in ipso: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia & nos per ipsum.

7 Sed non in omnibus *est* ea cognitio: nonnulli enim *cum* conscientia idoli usque ad hoc tempus, ut idolis immolatum edunt: & conscientia eorum, infirma cum sit, inquinatur.

8 Cæterùm esca nos non commendat Deo: neque enim si edamus, amplius habemus: neque si non edamus, minùs habemus.

9 Sed videte ne quo modo facultas

facultas illa vestra impingendi causa sit infirmis.

10 Etenim si quis videat te, illâ cognitione præditum, in idolio accumbere, nonne conscientia ipsius, qui infirmus est, instruetur est edendum ea quæ sunt idolis mactata?

11 Et tuâ istâ cognitione frater infirmus, propter quem Christus est mortuus, peribit.

12 Ita autem peccantes in fratres, & vulnerantes infirmam conscientiam eorum, in Christum peccatis.

13 Quapropter si esca offendiculo est fratri meo, non edam carnes in æternum, ne sim offendiculo fratri meo.

CAP. IX.

Apostoli exemplum, quomodo libertas per charitatem sit coercenda, & corpus domandum ad cursum tutiùs absolvendum.

NOnne sum Apostolus? nonne sum liber? nonne Jesum Christum Dominum illum nostrum vidi? nonne opus meum vos estis in Domino?

2 Si aliis non sum Apostolus, at certe vobis sum; nam sigillum Apostolatûs mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos qui in me inquirunt, hæc est.

4 Annon habemus potestatem edendi ac bibendi?

5 Annon habemus facultatem sororem uxorem circumducendi, ut & reliqui Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 An solus ego & Barnabas non habemus facultatem non operandi?

7 Quis militat propriis stipendiis unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit?

8 Num secundum hominem hæc dico? nonne etiam Lex hæc dicit?

9 Nam in Mosis lege scriptum est, Non obligabis os bovi trituranti. Num boves curæ sunt Deo?

10 An *hoc* propter nos omnino dicit? propter nos enim *hoc* scriptum est. Nam suspe debet is qui arat, arare: & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse.

11 Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia messuerimus?

12 Si alii *sui* in vos juris participes sunt, *an* non potius nos? atqui non usi sumus jure isto: sed omnia tegimus, ne interrumpamus Evangelium Christi.

13 An nescitis eos qui sacris operantur, *ea quæ* ex sacrario *sunt* edere: & qui altari assident, cum altari participare.

14 Ita etiam Dominus constituit iis qui Evangelium annunciant, ut ex Evangelio vivant.

15 Ego tamen nullo istorum sum usus: neque verò hæc scripsi, ut ita fiat in me: nam bonum est mihi mori potius, quam ut gloriationem meam aliquis inanem reddat.

16 Etenim si evangelizem, non est quod glorier; necessitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi est nisi evangelizem.

17 Nam si volens hoc faciam, mercedem habeo; si invitus, dispensatio credita est mihi.

18 Quæ igitur mihi est merces? ut cùm evangelizem, gratuitum constituam evangelium Christi, ut ne abutar facultate meâ in Evangelio.

19 Nam quamvis liber sim

19 omnibus, omnibus meipsum servum feci, ut plures lucrifacerem:

20 Et factus sum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qui sub Lege sunt, ut ſi *essem* sub Lege, ut eos qui sub Lege sunt lucrifacerem:

21 Exlegibus ut exlex, (*non tamen* exlex Deo, sed sublex Christo) ut lucrifacerem exleges.

22 Factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem: omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos servarem.

23 Hoc autem facio propter Evangelium, ut unà particeps ejus fiam.

24 An ignoratis, eos qui in stadio currunt, omnes quidem currere, sed unum accipere præmium? sic currite ut comprehendatis.

25 Porrò quisquis certat, in omnibus est continens: illi quidem itaque ut corruptibilem coronam accipiant, *nos* continentes; nos autem *ut* incorruptam.

26 Ego igitur ita curro, ut non in incertum; ita pugilem ago, ut non aerem cædens.

27 Sed contundo corpus meum, & in servitutem redigo, ne quo modo, cum aliis prædicarim, ipse rejectaneus fiam.

CAP. X.

Historiæ sacræ mysterium explicatur, & docetur abstinendum esse à mensa Dæmoniorum, ut participetur de mensa Domini.

NOLIM autem vos ignorare, fratres, patres nostros omnes sub illa nube fuisse, & omnes per mare transisse:

2 Et omnes in Mosen baptizatos esse nube & mari:

3 Et omnes eandem escam spiritualem ediſſe:

4 Et omnes eundem potum spiritualem bibisse: bibebant enim ex sequente spirituali petra; petra verò illa erat Christus.

5 Sed pleroſque illorum non habuit gratos Deus, prostrati sunt enim in deserto.

6 Hæc autem typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas, sicut illi concupiverunt.

7 Ne igitur idololatræ estote, sicut quidam eorum: ut scriptum est, Sedit populus ad edendum ac bibendum, & surrexerunt ad ludendum.

8 Neque scortemur, sicut quidam eorum scortati sunt, & ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentârunt, & à serpentibus perierunt.

10 Neque murmurate, sicut quidam eorum murmurârunt, & perierunt à disperſore.

11 Hæc autem omnia typicè evenerunt eis: scripta verò sunt ad nostri admonitionem, in quos fines seculorum devenerunt.

12 Itaque qui *sibi* videtur stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non cepit, nisi humana: fidelis autem *est* Deus, qui non sinet vos tentari supra *id* quod potestis, sed unà cum tentatione prælabit etiam exitum, ut possitis *eam* sufferre.

14 Quapropter, dilecti mihi, fugite ab idololatria.

15 Ut intelligentibus loquor, judicate vos quod aio.

16 Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne

ne communio corporis Christi est?

17 Quoniam unus *est* panis, unum corpus nos, qui multi sumus: nam omnes ex uno illo pane participamus.

18 Cernite Israelem *qui est* secundum carnem: nonne qui edunt victimas, consortes sunt altaris?

19 Quid ergo dico? idolum aliquid esse, aut quod idolis immolatum est, aliquid esse?

20 Imò *illud dico*, quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos consortes dæmoniorum esse.

21 Non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum; non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

22 An provocamus ad æmulationem Dominum? num validiores eo sumus?

23 Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

24 Nemo quod suum est, quærat, sed quisque quod alterius *est*.

25 Quicquid in macello venditur, edite, nihil discriminantes propter conscientiam.

26 Domini enim est terra, & plenitudo ejus.

27 Quòd si quis infidelium vos vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis, edite, nihil interrogantes propter conscientiam:

28 At si quis vobis dixerit, Hoc idolis mactatum est, ne edite, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam: Domini enim est terra, & plenitudo ejus:

29 Conscientiam autem dico, non tuam, sed illius alterius: cur enim libertas mea damnatur ab alia conscientia?

30 Et si ego per gratiam *cibum* participo, cur *ob id* impius judicor pro quo ego gratias ago?

31 Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.

32 Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.

33 Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non quærens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut serventur.

CAP. XI.

Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta cœnæ praxis ad primam institutionem reformatur.

IMitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2 Laudo verò vos, fratres, quòd omnia mea meministis; & sicut tradidi vobis, traditiones retinetis.

3 Vellem autem vos nôsse, Christum esse omnis viri caput; caput autem mulieris, virum; caput verò Christi, Deum.

4 Omnis vir orans aut prophetans operto capite, dedecorat caput suum.

5 Omnis verò mulier orans aut prophetans non operto capite, dedecorat caput suum: nam *id* unum ac idem est, ac si rasa esset.

6 Nam si non operitur mulier, etiam tondeatur; quod si turpe mulieri tonderi aut radi, veletur:

7 Vir enim non debet operire caput, cùm *is* imago sit & gloria Dei; at mulier gloria viri est.

8 Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.

9 Neque enim conditus est vir

vir propter mulierem, sed mulier propter virum:

10 Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite propter Angelos.

11 Attamen neque vir absque muliere, neque mulier absque viro, in Domino.

12 Sicut enim mulier ex viro *est*, ita & vir per mulierem: omnia verò ex Deo.

13 Apud vos ipsos judicate, *num* decorum est mulierem non opertam Deum orare?

14 An ne natura quidem ipsa hoc vos docet, quòd viro quidem comatum esse dedecori sit?

15 Contra mulieri comatam esse decori sit? nam coma pro velamine data est ei.

16 Quòd si quis videtur contentiosus esse, nos ejusmodi consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei.

17 Hoc verò *illa* mando ut vos non laudem, quòd *videtur* non cum emolumento, sed cum detrimento conveniatis.

18 Primùm enim cùm convenitis in Ecclesia, audio dissidia inter vos esse, & aliquam partem credo.

19 Oportet enim etiam hæreses inter vos esse, ut qui probi sunt, manifesti fiant inter vos.

20 Cùm igitur convenitis eodem loco, *hoc* non est Dominicam cœnam edere.

21 Nam unusquisque propriam cœnam præoccupat in edendo; & hic quidem esurit, ille verò ebrius est.

22 Enimverò num domos non habetis ad edendum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & pudefacitis eos qui? Quid vobis dicam? laudabo vos? in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, Dominum Jesum *videlicet* eâ nocte quâ proditus est, accepisse panem:

24 Et gratiis actis, fregisse, ac dixisse, Accipite, edite: hoc meum est corpus quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei commemorationem.

25 Itidem & poculum postquam cœnasset, dicendo, Hoc poculum est novum illud pactum, per meum sanguinem: hoc facite, quotiescunque biberitis, ad mei commemorationem.

26 Quotiescunque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis usquequò venerit.

27 Itaque quisquis ederit panem hunc, vel biberit poculum Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini.

28 Exploret autem quisque seipsum, & ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat.

29 Nam qui edit & bibit indigne, damnationem sibi ipsi edit & bibit, non discernens corpus Domini.

30 Propterea inter vos multi *sunt* infirmi & valetudinarii, & dormiunt multi.

31 Etenim si nosipsos dijudicaremus, non judicaremur.

32 Sed cum judicamur, à Domino erudimur, ne cum mundo condemnemur.

33 Itaque, fratres mei, cùm convenitis ad edendum, alius alium expectate:

34 Quòd si quis esurit, domi edat; ne ad condemnationem conveniatis. Reliqua verò, cùm venero, ordinabo.

CAP.

CAP. XII.

Dona Dei varia & ipsorum usus.

PORRO de spiritualibus *donis*, fratres, nolim vos in *eorum* ignoratione versari.

2 Scitis *vos* Gentes fuisse, ad idola illa muta, prout abripiebamini, fuisse abreptos.

3 Quapropter notum vobis facio, nullum per Spiritum Dei loquentem dicere Jesum anathema, & neminem posse dicere Jesum Dominum, nisi per Spiritum Sanctum.

4 Distinctiones autem donorum sunt, sed idem Spiritus.

5 Et distinctiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus.

6 Et distinctiones actionum sunt, sed idem est Deus agens ea omnia in omnibus.

7 Unicuique verò datur declaratio Spiritûs ad utilitatem.

8 Nam huic quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ; alii vero sermo cognitionis per eundem Spiritum;

9 Alteri vero fides per eundem Spiritûm; alii vero donum sanationum per eundem Spiritum: alii vero operatio virtutum; alii vero prophetia; alii vero discretio spirituum;

10 Alteri vero genera linguarum; alii vero interpretatio linguarum.

11 Sed omnia hæc agit unus ille & idem Spiritus, distribuens privatim *illa* singulis sicut vult.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia vero illa membra corporis quod unicum est, multa sunt, *ita* unum sunt corpus; ita & Christus.

13 Etenim per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, & Judæi, & Græci, & servi, & liberi: & omnes potati sumus in unum Spiritum.

14 Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dicat pes, Quia non sum manus, non sum ex corpore; num propterea non est ex corpore?

16 Et si dicat auris, Quia non sum oculus, non sum ex corpore; num propterea non est ex corpore?

17 Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus?

18 Nunc autem Deus constituit membra, singula ipsa, sicut voluit, in corpore,

19 Quòd si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc verò multa quidem membra sunt, unum verò corpus.

21 Non potest autem oculus dicere manui, Te mihi non opus est: aut rursùm caput pedibus, Non est mihi vobis opus.

22 Imo multo potiùs, quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessaria sunt:

23 Et quæ putamus membra corporis minùs esse honesta, iis honorem amplium circumponimus: & quæ in nobis indecora, copiosiorem decorem habent.

24 Nam quæ sunt in nobis decora, *ea* opus non est: sed Deus contemperavit corpus, ei cui deerat amplior tributo honore:

25 Ut ne ut dissidium in corpore, sed membra illa sollicita sint alia pro aliis.

26 Itaque sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive

sore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra particulatim.

28 Et alios quidem constituit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, deinde Prophetas, tertiò Doctores: deinde *constituit* potestates, deinde dona sanationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum.

29 Num omnes Apostoli? num omnes Prophetæ? num omnes Doctores?

30 Num omnes edunt virtutes? num omnes donum habent sanationum? num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur?

31 Sed affectate dona potiora: & porrò iter ad excellentiam vobis indicabo.

CAP. XIII.

Prærogativa & speculum charitatis.

SI linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si habeam prophetiam, & noverim mysteria omnia, omnemque cognitionem; & si habeam totam fidem, adeo ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.

3 Et si insumam alendis egenis omnia quæ mihi supersunt, & si tradam corpus meum ut comburar, charitatem autem non habeam, *hoc* nihil *mihi* prodest.

4 Charitas iram cohibet; benigna est charitas, non invidet charitas, non agit perperam, non inflatur:

5 Non agit indecorè, non quærit quæ sua sunt, non exacerbatur, non cogitat *malum:*

6 Non gaudet injustitiâ, gratulatur autem veritati:

7 Omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas nunquam excidit; sed & prophetiæ evanescent, & linguæ cessabunt, & cognitio evanescet.

9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Postquam autem advenerit quod perfectum est, tunc quod est aliquatenus, ut inutile tolletur.

11 Cùm essem infans, ut infans loquebar, ut infans sapiebam, ut infans ratiocinabar; postquam autem factus sum vir, inutilia sustuli quæ infantis erant.

12 Cernimus enim nunc per speculum & per ænigma, tunc autem coram *cernemus*; nunc novi aliquatenus, tunc verò amplius cognoscam prout amplius edoctus fuero.

13 Nunc verò manet fides, spes, charitas, tria hæc; maxima autem harum charitas.

CAP. XIV.

Politia Ecclesiæ.

ADsectate charitatem, ambite spiritualia; magis tamen ut prophetetis.

2 Nam qui loquitur linguâ, non hominibus loquitur, sed Deo: nullus enim audit, spiritu verò loquitur mysteria.

3 Qui autem prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & consolationem.

4 Qui loquitur linguâ, seipsum ædificat; qui verò prophetat, Ecclesiam ædificat.

5 Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut prophetetis; major enim

est qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, excepto si interpretetur ut Ecclesia ædificationem accipiat.

6 Quod si nunc, fratres, veniam ad vos linguis loquens, quid vos juvabo, nisi vobis loquar aut ex revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel docendo?

7 Atqui animæ expertia quæ sonum edunt, & tibia, & cithara, nisi distinctionem sonis dederint, quomodo cognoscetur quod tibiâ canitur aut citharâ?

8 Etenim si incertum sonum tuba dederit, quis apparabitur ad bellum?

9 Ita & vos nisi per linguam ediderit is bene significantem sermonem, quomodo cognoscetur quod dicitur? eritis enim in aërem loquentes.

10 Tot, si casus tulerit, genera vocum sunt in mundo, & nihil *est* mutum.

11 Nisi igitur sciero vim vocis, ero ei qui loquitur, barbarus; & qui loquitur, apud me barbarus *fuerit*.

12 Ita & vos, quandoquidem spiritus æmulatis, ad ædificationem Ecclesiæ quærite ut exundetis.

13 Quapropter qui loquitur linguâ, oret ut interpretetur.

14 Nam si orem linguâ, spiritus meus orat; sed intelligentia mea est infructuosa.

15 Quid est igitur? orabo spiritu, sed orabo etiam intelligentiâ; psallam spiritu, sed psallam etiam intelligentiâ.

16 Quandoquidem si benedixeris spiritu, is qui implet locum idiotæ, quomodo dicturus est Amen ad tuam gratiarum actionem; nam quid dicas nescit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis, sed alius non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo, quod magis quàm vos omnes linguis loquar.

19 Sed in Ecclesia malim quinque verba ex intelligentiâ meâ loqui, ut & alios voce instituam, quam decem millia verborum linguâ.

20 Fratres, ne estote pueri prudentiâ; sed malitiâ infantes, prudentiâ verò adulti estote.

21 In Lege scriptum est, Propterea per diversæ linguæ *homines*, & alia labra loquar populo huic, & ita quoque me non audient, dicit Dominus.

22 Linguæ igitur sunt signum, non iis qui credunt, sed infidelibus; prophetia verò non infidelibus, sed credentibus.

23 Itaque si eodem loco convenerit tota Ecclesia, & omnes linguis loquantur, ingrediantur autem idiotæ vel infideles, nonne dicent vos furere?

24 Sed si omnes prophetent, ingrediatur autem infidelis quispiam, aut idiota, arguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus.

25 Et ita quæ occulta sunt in ejus corde, manifesta fiunt; atque ita procidens in faciem adorabit Deum, annuncians Deum verè in vobis esse.

26 Quid igitur est, fratres? quoties convenitis, quisque vestrûm canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet, interpretationem habet; omnia ad ædificationem fiant.

27 Et si linguâ quis loquitur, *sat* per binos, aut ad plurimum ternos, & vicis-

sim: unus autem interpretetur.

28 Quòd si non sit interpres, taceat in Ecclesia *qui loquitur lingua*, sibiipsi verò loquatur & Deo.

29 Prophetæ autem duo aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30 Quod *si quid* alii revelatum fuerit assidenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes singillatim prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationem accipiant.

32 Et spiritus prophetarum Prophetis subjiciuntur.

33 Non enim est exagitationis *auctor* Deus, sed pacis, ut in omnibus Ecclesiis sanctorum.

34 Mulieres vestræ in conventibus taceant: nec enim permissum est eis ut loquantur, sed *obtemperet* ut subditæ sint, sicut & Lex dicit.

35 Quòd si quid discere volunt, domi suos viros interrogent: nam turpe est mulieribus in Ecclesia loqui.

36 An à vobis sermo Dei profectus est? an ad vos solos devenit?

37 Si quis sibi videtur Propheta esse, aut spiritualis, agnoscat, quæ scribo vobis, esse Domini præcepta.

38 Qui verò ignarus est, ignarus esto.

39 Itaque, fratres, ambite prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibete.

40 Omnia decenter & ordine fiant.

CAP. XV.

Confirmatio resurrectionis, & quanam corpora futura sit.

Notum autem facio vobis, fratres, Evangelium quod evangelizavi vobis, quod & accepistis, in quo etiam statis:

2 Per quod etiam, si retinetis quo sermone vobis evangelizaverim, servamini: nisi si frustra credidistis.

3 Tradidi enim vobis imprimis quod & accepi, Christum vidilicet mortuum esse pro peccatis nostris, secundum Scripturas:

4 Et sepultum fuisse, & suscitatum tertio die, secundum Scripturas:

5 Et visum fuisse Cephæ, deinde duodecim illis.

6 Postea visus est amplius quam quingentis fratribus semel; ex quibus plerique manent usque adhuc, quidam autem obdormierunt.

7 Postea visus est Jacobo; deinde Apostolis omnibus.

8 Ultimo verò omnium, velut abortivo, visus est etiam mihi.

9 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quod persecutus sum Ecclesiam Dei.

10 Sed gratiâ Dei sum id quod sum: & gratia ejus, quæ in me *collata est*, non fuit inanis; sed amplius quàm illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei quæ mecum *est*.

11 Et ego igitur & illi ita prædicamus, & ita credidistis.

12 Quòd si Christus prædicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum?

13 Nam si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est suscitatus.

14 Quòd si Christus non est suscitatus, vanum videlicet *est* præconium nostrum, vana autem *est* etiam fides vestra.

15 Invenimur autem etiam

falsi testes Dei: quoniam de Deo testificati sumus, eum suscitâsse Christum: quem *tamen* non suscitavit, si videlicet mortui non suscitantur.

16 Nam si mortui non suscitantur, Christus quoque non est suscitatus.

17 Quòd si Christus non est suscitatus, inanis est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris.

18 Nempe & qui obdormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac solùm vita speramus in Christum, miserrimi omnium hominum sumus.

20 Nunc autem Christus suscitatus est ex mortuis: & primitiæ eorum qui obdormierunt factus est.

21 Quia enim per hominem mors, per hominem quoque resurrectio mortuorum.

22 Sicut enim in Adamo omnes moriantur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

23 Unusquisque autem suo ordine: primitiæ Christus, posteà qui sunt Christi, in adventu ipsius.

24 Deinde *erit* finis, cùm tradiderit regnum Deo ac Patri: cùm ut inane sustulerit omne imperium, & omnem autoritatem & potestatem:

25 Nam oportet eum regnare usque quo omnes inimicos supposuerit pedibus ejus.

26 Ultimus *autem* hostis aboletur mors.

27 Nam omnia subjecit sub pedes ejus. Cum autem dicit omnia esse *ei* subjecta, palam est *hoc dici* excepto eo qui subjecit ei omnia.

28 Postquam verò subjecta fuerint ei omnia, tunc & ipse Filius subjicietur ei qui subjecit ipsi omnia, ut Deus sit omnia in omnibus.

29 Alioqui quid facient qui ablutione utuntur super mortuis: si omnino mortui non suscitantur, cur ablutione utuntur super mortuis?

30 Cur etiam nos periclitamur omni momento?

31 Diebus singulis morior per gloriationem vestram, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si secundum hominem adversus bestias pugnavi Ephesi, quæ mihi utilitas, si mortui non suscitantur? edamus & bibamus, cras enim morimur.

33 Ne errate, Mores bonos commercia corrumpunt mala.

34 Evigilate justè, & ne peccate: quidam enim Deum non nôrunt: ad pudorem vobis *incutiendum* loquor.

35 At dicet aliquis, quomodo suscitantur mortui? quali autem corpore prodeunt?

36 Desipiens, quod tu seris, non vivisci, nisi mortuum fuerit.

37 Et quod seris, non corpus oriturum seris, sed nudum granum, si casus tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis *seminibus*.

38 Sed Deus ei dat corpus ut voluit, & singulis seminibus suum corpus.

39 Non omnis caro, eadem caro; sed alia quidem caro hominum, alia autem caro pecorum, alia autem piscium, alia verò volucrum.

40 Et *sunt* corpora cœlestia, & *sunt* corpora terrestria: sed alius quidem cœlestium decor, alius verò terrestrium.

41 Alius decor Solis, & alius decor Lunæ, & alius decor stellarum: stella enim stellæ præstat decore.

42 Ita

42 Ita *erit* & resurrectio mortuorum: seritur *corpus* cum corruptione, suscitatur cum incorruptione.

43 Seritur fœdum, suscitatur cum gloria: seritur omnium virium expers, suscitatur potens; seritur corpus animale, suscitatur corpus spirituale.

44 Est corpus animale, & est corpus spirituale.

45 Ita etiam scriptum est, *Factus* est prior homo Adamus anima vivens: posterior *autem* Adamus *factus* est spiritus vivificus.

46 At spirituale non est prius, sed animale, deinde spirituale.

47 Primus homo è terrâ, pulvereus: secundus homo, ipse Dominus è cœlo.

48 Qualis pulvereus ille, tales & pulverei sunt: & qualis ille cœlestis, tales & qui cœlestes erunt.

49 Et sicut gessimus imaginem terreni, geremus etiam imaginem cœlestis.

50 Hoc autem dico, fratres, quod caro & sanguis non possunt regni Dei hæreditatem consequi: neque corruptio hæreditatem incorruptibilitatis consequetur.

51 Ecce, mysterium vobis dico: Non omnes quidem obdormiemus, sed omnes mutabimur, momento, & jactu oculi, ad ultimam tubam.

52 Canet enim tuba, & mortui excitabuntur incorrupti, & nos mutabimur.

53 Oportet enim corruptibile illud induere incorruptibilitatem, & mortale illud induere immortalitatem.

54 Postquam autem hoc corruptibile induerit incorruptibilitatem, & mortale illud induerit immortalitatem, tunc fiet illud quod scriptum est, Absorpta est mors ad victoriam.

55 Ubi tua, O mors, victoria? ubi tuus, O sepulcrum, aculeus?

56 Aculeus verò mortis est peccatum: vis autem peccati, Lex.

57 Deo autem habetur gratia, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Itaque, fratres mei dilecti, stabiles estote, immoti, eminentes in opere Domini semper, cùm sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino.

CAP. XVI.

Facta exhortatione ad eleemosynam, epistola commendatione Timothei, & salutationibus clauditur.

POrrò de collecta in sanctos, quemadmodum ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2 Primo quoque die hebdomadis unusquisque vestrum apud se seponat, recondens ut thesaurum quod pro Dei benignitate licuerit: ne cùm venero, tunc collectæ fiant.

3 Postquam autem accesserо, quoscunque probaveritis, hos mittam cum epistolis ut perferant Hierosolymam beneficentiam Vestram.

4 Quod si res digna fuerit ut & ipse proficiscar, mecum proficiscentur.

5 Veniam autem ad vos cùm Macedoniam transiero, (Macedoniam enim pertransibo.)

6 Apud vos autem forsitan permanebo, aut etiam hybernabo: ut vos me prosequamini quocunque profecturus.

7 Nolo enim vos nunc in transcursu videre: sed spero temporis aliquantum manfu-

rum *me* apud vos, ſi Dominus permiſerit.

8 Permanebo autem Epheſi uſque ad Pentecoſten.

9 Nam oſtium mihi apertum eſt magnum & operoſum, & adverſarii multi.

10 Quòd ſi venerit Timotheus, videte ut ſine metu ſit apud vos: opus enim Domini operatur ut & ego.

11 Nequis igitur illum pro nihilo habeat: ſed proſequimini eum cum pace, ut veniat ad me: expecto enim eum cum fratribus.

12 Porrò de Apollo fratre, multum precatus ſum eum ut iret ad vos cum fratribus: ſed omnino non fuit *ei* voluntas nunc eundi: venturus eſt autem, cùm tempus opportunum habuerit.

13 Vigilate, perſtate in fide, viriliter agite, eſtote fortes.

14 Omnia veſtra cum charitate fiant.

15 Precor autem vos, fratres, nôſtis familiam Stephanæ eſſe primitias Achaiæ, & ſeſe in miniſterium ſanctis addixiſſe:

16 Ut & vos ſubjiciamini talibus, & omnibus operam ſuam conferentibus & laborantibus.

17 Gaudeo verò de adventu Stephanæ & Fortunati & Achaici, quoniam iſti defectum veſtri ſuppleverunt.

18 Refocillarunt enim ſpiritum meum ac veſtrum. Agnoſcite igitur eos qui tales ſunt.

19 Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino multùm Aquila & Priſcilla, cum Eccleſia quæ eſt domi ipſorum.

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate alii alios oſculo ſancto.

21 Salutatio manu mea Pauli.

22 Si quis non amat Dominum Jeſum Chriſtum, ſit anathema, maranatha.

23 Gratia Domini Jeſu Chriſti *ſit* vobiſcum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Jeſu. Amen.

Ad Corinthios prior miſſa fuit Philippis per Stephanum & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS SECUNDA.

CAPUT I.

Paulus gaudet consolationem in afflictionibus perceptam in afflictos refundere, & excusat se quòd ad Corinthios non venerit.

PAULUS Apostolus Jesu Christi, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, unà cum sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia,

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus *esto* Deus ac Pater Domini nostri Jesu Christi: Pater, *inquam*, ille miserationum & Deus omnis consolationis,

4 Consolans nos in omni afflictione nostra, ut possimus in quavis afflictione *positos* consolari, eâ ipsâ consolatione quâ nos ipsos consolatur Deus.

5 Nam sicut exundant perpessiones Christi in nobis, ita per Christum exundat etiam consolatio nostra.

6 Sive autem affligimur, pro vestra consolatione ac salute *affligimur*: sive consolationem percipimus, *consolationem percipimus* pro vestra consolatione, quæ agit *in vobis* per tolerantiam earundem perpessionum, quas & nos perpetimur: & spes nostra firma est de vobis.

7 Ut qui sciamus vos, sicut consortes estis perpessionum, ita etiam consortes *fore* consolationum.

8 Non enim volumus vos ignorare, fratres, de afflictione nostra quæ nobis evenit in Asia; nos supra modum gravatos fuisse, supra vires, adeo ut prorsùs animi penderemus, etiam quod ad vitam.

9 Sed ipsi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobis ipsis, sed in Deo suscitante mortuos;

10 Qui que ex tanta morte nos eripuit & eripit; in quo speramus nos adhuc etiam ereptum iri:

11 Unà conferentibus subsidiariam

fidiariam operam etiam vobis per deprecationem pro nobis, ut donum ex multis personis in nos *collatum* per multos celebretur gratiarum actione pro nobis.

12 Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium videlicet conscientiæ nostræ, quod cum simplicitate & sinceritate Dei, non cum sapientia carnali, sed cum gratia Dei, versati sumus in mundo, plurimùm autem apud vos.

13 Non enim alia scribimus vobis quàm quæ legitis, aut etiam agnoscitis; spero autem vos etiam ad extremum agnituros:

14 Sicut & aliquatenus agnovistis, non gloriationem vestram esse, quemadmodum & vos nostra *estis*, in diem Domini Jesu.

15 Itaque hâc fiduciâ priùs volui ad vos venire, ut secundam gratiam haberetis:

16 Et per vos transire in Macedoniam, & rursum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17 Hoc igitur cùm deliberarem, numnam levitate sum usus; aut quæ delibero, secundum carnem delibero, ut sit apud me Etiam & Non?

18 Imò Deus fidelis *novit* sermonem nostrum apud vos non fuisse Etiam & Non.

19 Nam Dei Filius Jesus Christus, qui inter vos per nos prædicatus est, *id est*, per me & Sylvanum ac Timotheum, *non fuit* Etiam & Non; sed Etiam fuit in ipso.

20 Quotquot enim *sunt* promissiones Dei, in ipso *sunt* Etiam, & in ipso *sunt* Amen, ad Dei gloriam per nos.

21 Porrò qui nos confirmat vobiscum in Christum, & qui unxit nos, Deus est.

22 Qui etiam obsignavit nos, indiditque arrhabonem Spiritûs cordibus nostris.

23 Ego verò testem Deum invoco in meam animam, me *illarco* nondum venisse Corinthum, quòd vobis parcam.

24 Non quòd dominemur vestræ fidei, sed *quòd* administri simus gaudii vestri: nam fide statis.

CAP. II.

Prioris scripti apologia. Resipiscenti jam incestuoso jubet veniam dari.

HOC autem apud me statui, rursùs cum tristitia non venire ad vos.

2 Nam si ego contristo vos, quis est igitur qui exhilarat me, nisi is ipse qui contristatus fuerit ex me?

3 Et hoc ipsum vobis scripsi, ne cùm venero, tristitiam capiam ex iis de quibus oportebat me gaudere, confisus de vobis omnibus, meum gaudium omnium vestrum *gaudium* esse.

4 Nam ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi vobis per multas lacrymas; non ut tristitiâ afficeremini, sed ut cognosceretis charitatem quam habeo summam erga vos.

5 Quòd si quis tristitiam attulit, non mihi tristitiam attulit, sed quodammodo, ne *illum* aggravem, vobis omnibus.

6 Sufficit istiusmodi *homini* ista increpatio à pluribus illa profecta.

7 Ut è contrario potiùs vos *ei* condonetis, *eumque* consolemini, ne quo modo redundante tristitiâ absorbeatur *ejusmodi*.

8 Quapropter precor vos ut ratam faciatis in illum charitatem.

9 Nam

9 Nam in hunc finem etiam scripsi, ut cognoscerem probationem vestri, *id est*, an ad omnia obedientes sitis.

10 Cui verò quidpiam condonatis, & ego *condono*: nam & ego si quid condonavi, cui condonavi, propter vos *id feci*, in conspectu Christi, ut ne superemur à Satana.

11 Non enim illius machinationes ignoramus.

12 Porrò cum venissem Troadem ad *prædicandum* Evangelium Christi, etiamsi ostium mihi apertum erat per Dominum, non fuit remissio spiritui meo, eo quòd non invenerim Titum fratrem meum:

13 Sed cùm illis valedixissem, abii in Macedoniam.

14 Deo *habetur* autem gratia, qui facit ut semper triumphemus in Christo; & odorem cognitionis sui manifestum facit per nos quovis in loco.

15 Nam Christi bona fragrantia sumus Deo: in iis qui servantur, & in iis qui pereunt:

16 Iis quidem, odor mortis ad mortem: illis verò, odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus?

17 Non enim, ut plerique, *adulteramus* sermonem Dei, sed ut ex sinceritate, sed ut ex Deo, in conspectu Dei, de Christo loquimur.

CAP III.

Commendatur ministerium spiritus per ministra litera: cum illi aperte pronuncient quod ea ab eodem traditum.

1 Incipimus rursus nosmetipsos commendare? aut num egemus ut quibusdam, commendatitiis epistolis apud vos, aut ex vobis?

2 Epistola nostra vos estis, inscripta in cordibus nostris, quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus.

3 Dum manifestum sit vos esse epistolam Christi subministratam à nobis, inscriptam non atramento, sed Spiritu Dei vivi; non in tabulis lapideis, sed in carneis tabulis cordis.

4 Fiduciam autem hujusmodi habemus per Christum apud Deum:

5 Non quòd idonei simus per nosmetipsos ad cogitandum quicquam, velut ex nobismetipsis: sed quòd idonei sumus *id* ex Deo est:

6 Qui etiam fecit ut idonei essemus ministri novi fœderis, non literæ, sed Spiritus: nam litera occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quòd si mortis ministerium in literis *sculptum*, & informatum in lapidibus, fuit gloriosum, adeò ut non possent intentis oculis intueri filii Israel in faciem Mosis, propter gloriam illam faciei ejus, quæ *nunc* ut inutilis tollitur:

8 Qui non potiùs ministerium Spiritus erit gloriosum?

9 Nam si ministerium condemnationis *fuit* gloriosum, multò magis ministerium justitiæ exundat gloriâ.

10 Etenim quod glorificatum fuit, ne glorificatum quidem fuit hac in parte, *id est*, supereminentis illius gloriæ respectu.

11 Nam si quod *nunc* ut inutile tollitur, *fuit* gloriosum, multò magis est gloriosum id quod manet.

12 Itaque cùm hujusmodi spem habeamus, multâ in loquendo evidentiâ utimur.

13 Nec *ſumus*, ſicut Moſes, *qui* imponebat velamen faciei ſuæ, ne oculos defigerent filii Iſraelis ad finem ejus quod *nunc* ut inutile tollitur.

14 Itaque occalluerunt mentes illorum: Nam uſque ad eniem hodiernum, in lectione Veteris pacti manet non retectum velamen illud, quod in Chriſto inutile factum tollitur.

15 Sed ad hunc uſque diem cùm legitur Moſes, velamen cordi eorum impoſitum eſt.

16 Quando verò ſeſe converterit ad Dominum, tolletur velamen illud:

17 Dominus verò Spiritus ille eſt: ubi autem Spiritus ille Domini, illic libertas.

18 Nos autem omnes retecta facie gloriam Domini quaſi in ſpeculo intuentes, in eandem imaginem transformamur ex glorià in gloriam, ſicut à Domini Spiritu.

CAP. IV.

Veritatem omnibus conſcientiis non indaratis per Apoſtolos illuxiſſe; confeſſores ejus ſubjectos cruci; majori tamen conſolatione quàm cruce fruituros.

PRopterea cùm miniſterium hoc habeamus, prout miſericordiam conſecuti ſumus, degnes non ſumus.

2 Sed abrenunciavimus pudendis latebris, non cum calliditate ambulantes, neque falſantes ſermonem Dei, ſed declaratione veritatis commendantes noſmetipſos apud omnem conſcientiam hominum, in conſpectu Dei.

3 Quòd ſi opertum eſt Evangelium noſtrum, iis qui pereunt opertum eſt.

4 In quibus Deus hujus ſeculi excæcavit mentes, *nempe in* infidelibus, ne irradiet eos illuſtratio Evangelii gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei.

5 Non enim noſmetipſos prædicamus, ſed Chriſtum Jeſum *eſſe* Dominum: nos autem, ſervos veſtros propter Jeſum.

6 Quoniam Deus, qui dixit ut è tenebris lux ſplendeſceret, *is eſt* qui ſplenduit in cordibus noſtris, ad *habendam* lucem notitiæ gloriæ Dei in facie Jeſu Chriſti.

7 Habemus autem theſaurum hunc in teſtaceis vaſculis, ut hæc hujus potentiæ ſupereminentia ſit Dei, & non ex nobis.

8 Dum in omnibus affligimur, at non coarctamur: hæſitamus, at non prorsùs hæremus:

9 Perſecutionem patimur, ſed in ea non deſerimur: dejicimur, at non perimus:

10 Quolibet tempore mortificationem Domini Jeſu corpore circumferentes, ut etiam vita illa Jeſu in corpore noſtro manifeſta fiat?

11 Semper enim nos qui vivimus morti tradimur propter Jeſum, ut etiam vita Jeſu manifeſta fiat in carne noſtra mortali.

12 Itaque mors quidem in nobis agit, vita verò in vobis.

13 Et quoniam habemus eundem Spiritum fidei, ſecundum illud quod ſcriptum eſt, Credidi, & ideo locutus ſum: nos quoque credimus, quamobrem etiam loquimur:

14 Scientes ſore ut qui ſuſcitavit Dominum Jeſum, nos quoque per Jeſum ſuſcitet, & ſiſtat vobiſcum.

15 Nam hæc omnia propter vos *ſunt*, ut gratia illa amplificata, pluribus gratiarum

agentibus, exundet in gloriam Dei.

16 Propterea non segnescimus, sed etiamsi externus homo noster corrumpitur, internus tamen renovatur indies.

17 Illicò enim præteriens levitas afflictionis nostræ excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis:

18 Dum non spectamus ea quæ cernuntur, sed ea quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria sunt: at quæ non cernuntur, æterna.

CAP. V.

Peregrinantes in tabernaculo corporis abesse à Christo; per Apostolos autem vocari ad Christum, qui in spiritu & novitate vitæ est cognoscendus.

SCimus enim nos, si terrestris hujus domûs nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium *videlicet* non manu factum, æternum in cœlis.

2 In hoc etenim suspiramus, expetentes domicilio nostro, quod è cœlo est, superindui.

3 Si quidem etiam induti non nudi reperiemur.

4 Etenim qui sumus in hoc tabernaculo suspiramus gravati: in quo *constituti* non cupimus exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à vitâ.

5 Porrò Deus *is est*, qui nos ad hoc ipsum condidit, qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritûs.

6 Confidenti igitur animo sumus semper, & scimus nos dum adsumus in corpore, peregrinari à Domino

7 (Per fidem enim ambulamus, non per aspectum.

8 Confidenti autem animo sumus: sed gratum est nobis potiùs abesse è corpore, & adesse apud Dominum.)

9 Quapropter etiam contendimus ut hic præsentes, & hinc absentes, ipsi placeamus.

10 Omnes enim nos manifestos fieri oportet coram tribunali Christi, ut unusquisque reportet quæ in corpore *fecerit*, congruenter ad id quod fecerit, sive bonum, sive malum.

11 Scientes igitur terrorem illum Domini, homines ad fidem adducimus. Deo autem manifesti sumus: & spero *nos* etiam conscientiis vestris manifestos esse.

12 Non enim iterum nosipsos commendamus vobis, sed vobis occasionem præbemus gloriandi de nobis: ut habeatis *quod dicatis* adversus eos qui in facie gloriam captant, at non in corde.

13 Nam si insanimus, Deo *insanimus*: sive sanâ mente sumus, vobis *sanâ mente sumus*.

14 Charitas enim illa Christi constringit nos;

15 Ut qui hoc statuerimus, si unus pro omnibus mortuus fuit, nempe istos omnes fuisse mortuos, & *illum* pro omnibus mortuum esse, ut qui vivunt, posthac non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & suscitatus est.

16 Itaque nos posthac neminem novimus secundum carnem: quòd si etiam novimus Christum secundum carnem, nunc tamen non amplius novimus.

17 Siquis igitur *est* in Christo, nova res condita *est*, vetera

vetera præterierunt: ecce nova facta sunt omnia.

18 Hæc autem omnia *sunt* ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Jesum Christum, deditque nobis ministerium reconciliationis:

19 Nempe quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputando eis offensas eorum; posuitque in nobis sermonem illum reconciliationis.

20 Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo *vos* rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.

21 Fecit enim *ut* qui non novit peccatum, pro nobis peccatum *esset*, ut nos efficeremur justitia Dei in eo.

CAP. VI.

Ministerium cruce & virtute insigne commendatur: & ab infidelium commercio dissuadetur.

SED &, operam nostram ei accommodantes, hortamur ne frustra gratiam Dei receperitis:

2 (Dicit enim *Deus*, Præstituto tempore accepto exaudivi te, & in die salutis succurri tibi: ecce nunc *est* præstitutum illud tempus acceptum, ecce nunc dies salutis.)

3 Nullum ulla in re præbentes impingendi causam, ne vituperetur ministerium:

4 Sed in omnibus nos approbantes, ut Dei ministri, tolerantia multa in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis,

5 In verberibus, in carceribus, in exagitationibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis:

6 Cum castitate, cum notitia, cum iræ cohibitione, cum benignitate, cum Spiritu Sancto, cum charitate minime simulatâ:

7 Per sermonem veritatis, per virtutem Dei, per arma justitiæ à dexteris ac sinistris:

8 Per gloriam & dedecus, per convitia & laudes: ut impostores, & *tamen* veraces:

9 Ut ignoti, & *tamen* noti: ut morientes, & ecce vivimus: ut qui castigamur, nec *tamen* morte afficimur:

10 Ut tristes, semper tamen gaudentes: ut pauperes, sed multos ditantes: ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.

11 Os nostrum apertum est erga vos, Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non habitatis angustè in nobis: sed angusti estis in visceribus vestris.

13 Loquor autem ut filiis de pari compensatione: Dilatamini & vos.

14 Ne impari jugo copulamini cum infidelibus: quid enim consortium justitiæ cum legis transgressione? & quæ communio lucis cum tenebris?

15 Et quæ concordia Christo cum Belial? aut quæ portio fideli cum infideli?

16 Et quæ consensio templo Dei cum simulacris? nam vos templum estis Dei viventis: sicut dixit Deus, Habitabo in eis & inambulabo: & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17 Quapropter exite è medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immun-

ne attingite, tum ego excipiam vos:

18 Et ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro filiis ac filiabus, dicit Dominus omnipotens.

CAP. VII.

Se ex amore fecisse quod contristarit ipsos, nec pœnitere, quamvis tristitia eorum secundum Deum fuit, & in bonum cesserit.

HAS igitur promissiones cùm habeamus, dilecti, purificemus nos ab omni inquinamento carnis ac spiritûs, ad fidem perducentes sanctimoniam in timore Dei.

2 Recipite nos: neminem injuriâ affecimus, neminem corrupimus, neminem quæstui habuimus.

3 Ad condemnationem *vestri hoc* non dico: nam ante dixi vos in cordibus nostris esse, ad commoriendum & convivendum.

4 Multa *est* mihi loquendi libertas apud vos, multa mihi gloriatio de vobis: impletus sum consolatione: vehementer superabundo gaudio in omni afflictione nostra.

5 Etenim cùm venissemus in Macedoniam, nullam habuit remissionem caro nostra, sed in omnibus fuimus afflicti: foris *fuerunt* pugnæ, intus metus.

6 Sed qui consolatur abjectos, consolatus est nos, *scilicet* Deus, adventu Titi.

7 Non solùm autem adventu illius, sed etiam consolatione quam ille accepit ex vobis, cùm renunciaret nobis vestrum vehemens desiderium, vestrum luctum, vestrum superme ardorem, adeò ut magis gavisus fuerim.

8 Nam etiamsi vos contristavi per epistolam, non me pœnitet, etiamsi pœnituerit (video enim epistolam illam, tametsi ad tempus, vos contristâsse.)

9 Nunc gaudeo, non quòd contristati fueritis, sed quòd contristati fueritis ad resipiscentiam: nam contristati fuistis secundum Deum, ut nullâ in re damno affecti fueritis ex nobis.

10 Nam quæ secundum Deum est tristitia, ea resipiscentiam efficit ad salutem, cujus nunquam pœniteat: at mundi tristitia mortem efficit.

11 Ecce enim istud ipsum, quòd secundum Deum contristati fuistis, quantum in vobis effecit studium? imò defensionem, imò indignationem, imò timorem, imò vehemens desiderium, imò zelum; imò vindicationem? per omnia testatum fecistis vos esse puros in hoc negotio.

12 Itaque etsi scripsi vobis, non *scripsi vobis* ejus respectu qui injuriam fecerat, nec ejus respectu, qui injuria affectus fuerat, sed ut apud vos manifestum fieret studium illud nostrum pro vobis, in conspectu Dei.

13 Propterea consolationem accepimus ex consolatione vestri: sed quam plurimum gavisi fuimus ob gaudium Titi, quòd refocillatus sit spiritus ejus ab omnibus vobis:

14 Et quòd si quid apud eum de vobis gloriatus sum, non sui pudefactus: sed ut omnia verè locuti fumus vobis, ita & gloriatio nostra quâ usus eram apud Titum, vera comperta sit:

15 Et viscera ejus eò ampliùs erga vos *affecta* sint, memoria repetentis omnium vestrûm obedientiam, & ut cum timore ac tremore ipsum exceperitis.

16 Gau-

16 Gaudeo igitur quod penitùs confidam de vobis.

CAP. VIII.

Macedonum & Christi exemplo ad Eleemosynas exhortatio.

PORRÒ, notam facimus vobis, fratres, gratiam Dei præstitam Ecclesiis Macedonum:

2 *Nempe* in multa exploratione afflictionis exundans gaudium ipsorum, & profundam eorum paupertatem exundâsse in copiosam benignitatem ipsorum.

3 Nam pro viribus (testor) atque supra vires voluntarii *fuerunt*:

4 Multis cum precibus nos deprecantes ut hanc beneficentiam & societatem hujus ministerii sanctorumcausâ *subeundi*, in nos receperimus.

5 Ac non prout sperebamus *ita fecerunt*, sed semetipsos dedíderunt primùm Domino, *deinde* & nobis per Dei voluntatem:

6 Ut adhortaremur Titum, ut sicut ante cœpit, ita etiam absolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.

7 Itaque sicut omnibus abundatis, *nempe* fide, & sermone, & cognitione, & omni studio & veträ in nos charitate, *videte* ut hâc quoque gratiâ abundetis.

8 Non ex imperio dico, sed aliorum studio, vestræ quoque dilectionis sinceritatem reddens exploratam.

9 Nostis enim beneficentiam Domini nostri Jesu Christi, cum *videlicet* propter vos pauperem factum esse, cum esset dives, ut vos illius paupertate ditesceretis.

10 Et sententiam in ea re *meam* dico, nam hoc vobis conducit, qui non solùm facere, sed etiam velle ante cœpistis anno superiore.

11 At nunc etiam illud ipsum facere absolvite: ut sicut *adfuit* promptum illud velle; ita etiam *a tht* ipsum perficere ex eo quod habetis.

12 Etenim si prius adfit promptus animus, aliquis acceptus *est* pro eo quod habet, non pro eo quod non habet.

13 Non enim *dico* ut aliis sit relaxatio, vobis autem afflictio: sed *ut* pari conditione quod vobis superest, *subveniat* hoc tempore quod illis deest;

14 Ut & quod illis superest suppleat quod vobis deest, ut fiat æqualitas.

15 Sicut scriptum est, Qui multum *collegit*, plus non habuit: & qui paululum, minus non habuit.

16 Gratia verò *habetur* Deo, qui cordi Titi indidit eam studium pro vobis:

17 Quod tum exhortationem illi gratam habuit, tum verò quòd majore studio ultro ad vos iter fecerit.

18 Misimus autem uni cum eo fratrem illum cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias.

19 (Nec *id* solùm, sed etiam suffragiis delectus est ab Ecclesiis socius peregrinationis nostræ, cum hac beneficentia quæ administratur a nobis ad ipsius Domini gloriam, & *comprobandum* promptum animum vestrum.)

20 Vitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac [illegible] quæ administratur à nobis:

21 Ut qui procuramus honesta non solùm in conspectu Domini, sed etiam in conspectu hominum.

22 Misimus autem cum eis fratrem nostrum, quem sæpe probavimus in multis [illegible] sum, nunc autem multo diligentiorem, ob multam [illegible] fiduciam in vobis.

23 Sive de Tito *quæritur*, ſocius meus *eſt*, & apud vos adjutor: ſive de fratribus noſtris, legati *ſunt* Eccleſiarum, & gloria Chriſti.

24 Itaque demonſtrationem charitatis veſtræ, & noſtræ de vobis gloriationis, edite in eos in conſpectu Eccleſiarum.

CAP. IX.

Continuatur exhortatio ad liberalitatem eleemosynariam.

NAM de miniſterio quod ſanctis exhibetis, ſupervacaneum eſt mihi ſcribere vobis.

2 Novi enim promptum animum veſtrum, quem de vobis jacto apud Macedones, Achaiam videlicet paratam eſſe ab anno ſuperiore: & ex vobis *ortus* zelus provocavit complures.

3 Miſi autem hos fratres, ne gloriatio noſtra de vobis inanis *ſit* hac in parte: ut (ſicut dicebam) parati ſitis;

4 Ne quo modo, ſi mecum venerint Macedones, & invenerint vos imparatos, nos pudeſiamus (ut ne vos dicam) in præſidente iſta gloriatione.

5 Ita que neceſſarium duxi adhortari hos fratres, ut priores venirent ad vos, & prius abſolverent antea denunciatam beneficentiam veſtram, ut ea ſit parata, ita ut beneficentia, & non ut extortum aliquid.

6 Hoc autem *dico*, Qui ſerit parcè, parcè etiam metet: & qui ſerit benignè, benignè etiam metet.

7 Unuſquiſque ſicut præoptat corde, *ita* agat: non ex triſtitia aut ex neceſſitate: nam hilarem datorem diligit Deus.

8 Potens *eſt* autem Deus efficere ut omnis gratia in vos exundet: ut in omnibus omni tempore omne quod ſufficiat habentes, exundetis ad omne opus bonum.

9 Sicut ſcriptum eſt: Diſperſit, dedit pauperibus; juſtitia ejus manet in ſeculum.

10 Qui autem ſuppeditat ſemen ſerenti, & panem, ad eſcam ſuppeditet, & multiplicet ſementem veſtram, & augeat fructus juſtitiæ veſtræ;

11 *Vobis* omni modo ditatis ad omnem benignitatem, quæ per nos efficit ut gratiæ agantur Deo.

12 Nam miniſterium functionis iſtius non ſolùm ſupplebit quæ ſanctis deſunt, ſed etiam exundat per multas gratiarum actiones apud Deum *exhibitas*, per approbationem iſtius miniſterii:

13 Deum glorificando de veſtra teſtata ſubmiſſione Evangelio Chriſti, deque benigna in ſe & in omnes communicatione:

14 Et per ipſorum deprecationem pro vobis propenſo vos amore diligentium, propter excellentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratia autem *habetor* Deo ſuper inenarrabili ſuo dono.

CAP. X.

Arma & armatura Chriſtianorum.

CÆterùm precor vos per lenitatem illam & æquitatem Chriſti, ego ipſe Paulus qui coram quidem ſubmiſſo animo ſum inter vos, abſens verò ſum erga vos confidens:

2 *Hoc* autem deprecor, ne præſens confidenter agam fiduciâ quâ exiſtimor audax fuiſſe in quoſdam, qui de nobis exiſtimant, quaſi ſecundum carnem ambulemus.

3 Nam in carne non *tamen* ſecundum carnem ambulantes militamus.

4 Arma enim militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed divi-

divinitùs valida ad destructionem munitionum.

5 Ratiocinationes evertendo, omnemque sublimitatem quæ sese extollit adversus cognitionem Dei: & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obediendum Christo:

6 Et paratum habendo quo vindicemus omnem contumaciam, posquam impleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ ob oculos sunt aspicitis? siquis apud se confidit se Christi esse, hoc vicissim reputet ex sese, quemadmodum ipse Christi *est*, ita & nos Christi *esse*.

8 Nam si amplius etiam quippiam glorier de potestate nostra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad destructionem vestri, non pudeñam.

9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epistolas.

10 Nam epistolæ quidem (inquiunt) graves sunt & validæ: sed præsentia corporis infirma *est*, & sermo *est* nihili.

11 Hoc reputet *qui* ejusmodi *est*, quales sumus sermone per epistolas cùm absumus, tales etiam *nos fore* reipsa cùm aderimus.

12 Non enim audemus nos adjungere vel conjungere cum quibusdam qui seipsos commendant: sed non intelligunt quòd ipsi sese metiuntur seipsis, & ùbiipsis sese comparant.

13 At nos non gloriabimur de iis quæ mensuræ *nostræ* non sunt, sed secundem modum nobis ad regulam admensum, *id est*, ejus quam distribuit nobis Deus mensuræ, *gloriabimur* nos pervenisse ad vos etiam usque.

14 Non enim quasi non pervenerimus usque ad vos extendimus nosipsos ultra quàm deceat, nam usque ad vos etiam pervenimus in Evangelio Christi.

15 Nequaquam de iis quæ mensuræ *nostræ* non sunt gloriantes, *id est*, de alienis laboribus: sed sperantes, *fore ut* augescente fide vestra in vobis amplificemur in attributa nobis nostra mensura ad exundantiam usque:

16 Ut in iis *regionibus* quæ ultra vos *sunt*, evangelizemus non ut in alteri attributa mensura de præparatis glorietur.

17 Cæterum qui gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui seipsum commendat, is probandus est, sed is quem Dominus commendat.

CAP. XI.

Instituit sui cum pseudapostolis comparationem, & excusat se illis.

UTinam sufferretis paululum imprudentiam meam: sed etiam sufferte me.

2 Affecto enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos *uni* viro *ut* virginem castam sistam, *nempe* Christo.

3 Sed metuo ne quo modo sicut serpens Hevam illusit calliditate sua, ita corrupta cogitationes vestræ *deficiant* à simplicitate quæ est in Christo.

4 Enimverò si veniens quispiam alium Jesum prædicat quem non prædicavimus, aut *si* spiritum alterum accipitis quem non acceperatis, aut evangelium aliud quod non acceperatis, bene *illum* toleretis.

5 Puto enim me nihilo inferiorem fuisse summis apostolis.

6 Quod si rudis *sum* sermone, non tamen *sum* rudis

Epitome

gnitione: sed omnino manifestis factis sumus in omnibus apud vos.

7 Num peccavi, cùm ipse me submitterem, ut vos eveheremini? Id est, quòd gratuito Evangelium Dei evangelizavi vobis?

8 Alias Ecclesias spoliavi, accepto ab eis stipendio, ut vobis inservirem; & cùm apud vos essem & egerem, non obstorpui cum cujusdam incommodo.

9 Quod enim mihi deerat, supplêverunt fratres cùm venissent è Macedonia: & in omnibus me conservavi vobis minimè onerosum, & præstabo.

10 Est veritas Christi in me, quod hæc gloriatio non obstruetur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quapropter? *an* quod non diligam vos? Deus novit.

12 Sed quod facio, etiam faciam; ut amputem occasionem iis qui exoptant occasionem: ut in *eo de* quo gloriantur, inveniantur quales & nos.

13 Nam ejusmodi pseudapostoli operarii dolosi sunt, transfigurantes se in Apostolos Christi.

14 Neque id mirum: ipse enim Satanas se transfigurat in Angelum lucis.

15 Non magnum est igitur, si etiam ejus ministri transfigurent se tanquam *sint* ministri justitiæ, quorum finis erit secundùm opera ipsorum.

16 Rursùm dico, nequis me putet despientem esse; alioquin vel ut despientem recipite me, ut paululum quidlum & ego glorier.

17 Quod dico, non dico secundùm Dominum, sed ut de[illegible], in fundamento hujus gloriationis.

18 Quandoquidem multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor.

19 Libenter enim sufferti[illegible] despientes, quod sitis sapientes.

20 Sufferti[illegible] enim siquis vos in servitutem adigit, siquis exedit, siquis *stipendium* accipit, siquis attollit sese, siquis vos in faciem cædit.

21 Contumeliæ respectu dico; sicuti quod nos infirmi fuimus. Imo in quocunque audaciâ uti velit aliquis (ut despiens loquor) audaciâ & ego uti velim.

22 Hebræi sunt? *sum* & ego: Israelitæ sunt? *sum* & ego? Semen Abrahami sunt? *sum* & ego.

23 Ministri Christi sunt? (despiens loquor) superior sum ego; in laboribus ampliùs; in plagis supra illos; in carceribus ampliùs; in mortibus sæpe.

24 A Judæis quinquies accepi quadragenas *plagas* unâ minus.

25 Ter virgis cæsus fui, semel fui lapidatus, ter naufragium feci, nocte ac die in profundo egi.

26 In itineribus sæpe fui, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis à *meis* gentilibus, periculis à gentibus, periculis in civitatibus, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis inter falsos fratres:

27 In labore & ærumna, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in jejuniis sæpe, in frigore & nuditate.

28 Absque iis quæ extrinsecus *evenient*, *urget* agmen illud quotidie conflurgens, *id est*, sollicitude de omnibus Ecclesiis.

29 Quis infirmus est, quin ego sim infirmus? quis offendiculo

fendiculo afficitur, quin ego urar?

30 Si gloriari oporteat, de iis quæ infirmitatis meæ *sunt*, gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, benedictus in secula, novit me non mentiri.

32 Damasci Ethnarca, nomine Aretæ regis præsidio tenebat Damascenorum urbem, cupiens me prehendere:

33 Sed per fenestram in corbe fune demissus fui per mœnia, & ejus manus effugi.

CAP. XII.

Raptus Pauli: stimulus carnis: gloriatio in infirmitatibus & passionibus.

GLoriari sanè non convenit mihi: veniam ad apparitiones & revelationes Domini.

2 Novi hominem in Christo ante annos quatuordecim (an in corpore, nescio; an extra corpus, nescio; Deus novit) raptum in tertium usque cœlum.

3 Et novi hujusmodi hominem (an in corpore, an extra corpus, nescio; Deus novit)

4 Raptum fuisse in paradisum, & audiisse ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui.

5 Super hujusmodi homine gloriabor; de meipso verò non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.

6 Si enim voluero gloriari, non ero desipiens; veritatem enim dicam: sed parcè loquor, nequis de me reputet supra *id* quod cernit esse me, aut *quid* audit ex me.

7 Et ne supereminentiâ revelationum supra modum efferrer, datus est mihi furculus infixus carni, *nempe* angelus Satan, ut me colaphis cædat, ne supra modum efferar.

8 Super hoc ter Dominum rogavi, ut abscederet à me.

9 Sed dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea; nam potentia mea per infirmitatem consummatur. Libentissimè igitur gloriabor potius de infirmitatibus meis, ut tanquam in tabernaculo inhabitet in me potentia Christi.

10 Propterea acquiesco in infirmitatibus, in injuriis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: cùm enim infirmus sum, tunc potens sum.

11 Fui desipiens in gloriando: vos me coegistis: nam ego debueram à vobis commendari: nulla enim in re inferior fui summis Apostolis, etiamsi nihil sum.

12 Indicia quidem Apostolatûs edita sunt apud vos cum omni tolerantia, per signa, & prodigia, & virtutes.

13 Nam quid est in quo fuistis inferiores reliquis Ecclesiis, nisi quòd ego ipse non obtorpui cum vestro incommodo? condonate mihi hanc injuriam.

14 Ecce tertiò paratus sum venire ad vos, nec cum vestro incommodo obtorpescam: non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos: non enim debent filii parentibus, sed parentes filiis thesauros recondere.

15 Ego verò libentissimè sumptum impendam, & impendar pro animabus vestris, etiamsi, plurimùm vos diligens, minùs diligar.

16 Sed esto, ego vos non gravavi: sed quòd sim callidus, dolo vos cepi.

17 Num per quenquam eorum quos misi ad vos, quæstui vos habui?

18 Precatus sum Titum, &

um eo miſi fratrem: num liqua in re vos quæſtui hu- uit Titus; nonne eodem ſpi- tu ambulavimus? nonne iiſ- dem veſtigiis?

19 Rurſum putatis quòd os vobis excuſemus? in con- ſpectu Dei, in Chriſto loqui- mur: omnia autem hæc, di- lecti, pro veſtra ædificatione.

20 Nam metuo ne quo mo- o, cum venero, non quales elim reperiam vos, & ego eperiar vobis qualem nolitis: ne quo modo *ſint* lites, æmu- ationes, excandeſcentiæ, ri- æ, obtrectationes, ſuſurri, umores, tumultuationes:

21 Ne me, poſtquam ite- am venero, deprimat Deus eus apud vos, & lugeam ultos eorum qui ante pec- ârunt, nec reſipuerunt ſuper mpuritate & ſcortatione & aſcivia quam patrârunt.

CAP. XIII.

Ad ſui ipſorum examine probat Apoſtolatûs ſui ἐνεργειαν *& authoritatem, quâ poſſet uti.*

Tertiò jam venio ad vos. In Ex ore duorum teſtium ut trium firmum erit omne verbum:

2 Prædixi & ſecundò præ- ſens ut præſens, & abſens nunc ſcribo iis qui ante pec- ârunt, & reliquis omnibus, ere ut, ſi denuò venero, non arcam.

3 Quandoquidem experi- mentum quæritis in me lo- quentis Chriſti, qui erga vos non infirmus, ſed potens eſt in vobis:

4 Nam etſi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei: nam & infirmi ſumus in eo, ſed vivi erimus cum eo, ex potentia Dei apud vos:

5 Vos ipſos tentate an ſitis in fide, vos ipſos explorate: annon agnoſcitis voſmet ipſos, *videlicit* Jeſum Chriſtum in vobis eſſe? niſi rejectanei eſtis.

6 At ſpero fore, ut cog- noſcatis nos non eſſe rejectaneos.

7 Opto autem à Deo, ne quid mali faciatis: non ut nos probi appareamus, ſed ut quod bonum eſt faciatis, nos verò velut rejectanei ſimus.

8 Non enim poſſumus quic- quam adverſus veritatem, ſed pro veritate.

9 Gaudemus enim cùm nos infirmi ſumus, vos autem va- lidi eſtis: hoc autem etiam optamus, veſtri *videlicit* con- nexum.

10 Propterea hæc abſens ſcribo, ne præſens præciſâ ſeveritate utar ex authoritate quam dedit mihi Dominus ad ædificationem, ac non ad de- ſtructionem.

11 Quod reliquum eſt, fra- tres, gaudete, compingimini, conſolatione fruimini, idem ſapite, in pace agite; & Deus charitatis ac pacis erit vo- biſcum.

12 Salutate alii alios oſcu- lo ſancto: ſalutant vos ſancti omnes.

13 Gratia Domini Jeſu Chri- ſti, & charitas Dei, & com- municatio Spiritûs Sancti ſit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Corinthios ſecunda fuit ſcripta Philippis *urbe* Mace- doniæ, per Titum & Lucam.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD GALATAS.

CAPUT I.

Galatæ mutabiles: Evangelii autoritas: Chronicum Pauli.

PAULUS Apostolus, (non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, ac Deum Patrem qui suscitavit eum ex mortuis)

2 Quique mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ,

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eximeret nos ex præsenti sæculo malo, secundum voluntatem Dei & Patris nostri;

5 Cui *sit* gloria in sæcula sæculorum. Amen.

6 Miror vos ita citò, deserto eo qui vocavit vos in gratiam Christi, transferri in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud; sed nonnulli vos turbant, & volunt invertere Evangelium Christi.

8 Sed etiamsi nos, aut Angelus è cœlo evangelizet vobis præter *id* quod vobis evangelizavimus, anathema sit.

9 Ut ante diximus, etiam nunc iterum dico, si quis vobis evangelizaverit præter *id* quod accepistis, anathema sit.

10 Nunc enim *utrùm* hominnes an Deum *audientes* suadeo, aut quæro hominibus placere? Enimverò si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium illud quod est à me evangelizatum non esse secundum hominem.

12 Neque enim ego ab homine id accepi, neque edoctus sum, sed *illud* per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim quomodo conversatus sim olim in Judaismo, me *videlicet* supra modum persecutum esse Ecclesiam Dei, & eam vastasse:

14 Et profeciisse in Judaismo supra multos coævos meos in gente mea, summe æmulans traditiones à patribus meis profectas.

15 Quando verò libuit Deo qui separavit me ab utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16 Revelare Filium suum in me, ut evangelizarem eum inter Gentes, non statim præterea contuli cum carne & sanguine:

17 Neque redii Hierosolymam ad eos qui ante me fuerunt Apostoli; sed abii in Arabiam, ac denuo rediii Damascum.

18 Deinde tribus [illegible] redii Hierosolymam [illegible]

ferem Petrum: & permansi
apud eum dies quindecim.
19 Alium autem ex Apostolo-
rum non vidi quenquam, nisi
Jacobum fratrem Domini.
20 In iis porro quæ scribo
vobis, ecce in conspectu Dei
quòd me non mentiri.
21 Deinde veni in regiones
Syriæ & Ciliciæ.
22 Eram autem ignotus fa-
ciebus Ecclesiis Judææ quæ *erant*
in Christo:
23 Sed fòlùm audierant *qui*
dicebant, Qui persequebatur
nos aliquando, nunc evange-
lizat fidem quam olim vasta-
bat:
24 Et glorificabant Deum
in me.

CAP. II.

Chronicum Pauli continuatur, & justificatio Evangelica asseritur: Paulus Apostolus Gentium, ut Petrus Judæorum.

DEINDE interjectis annis
quatuordecim, rursum a-
scendi Hierosolymam unà
cum Barnaba, assumpto simul
& Tito.
2 Ascendi autem ex revela-
tione, & exposui eis Evange-
lium quod prædico inter Gen-
tes, sed privatim iis qui sunt
in pretio, ne quo modo frustra
currerem aut cucurrissem.
3 Sed neque Titus, qui me-
cum erat, quamvis esset Græ-
cus, coactus fuit circumcidi:
4 Nempe propter irrepti-
cios falsos fratres, qui fuerant
subintroëssi ad explorandum
libertatem nostram quam ha-
bemus in Christo Jesu, ut nos
in servitutem adigerent.
5 Quibus ne ad momen-
tum quidem *nos* subjiciendo
dedimus, ut veritas Evangelii
permaneret apud vos.
6 Ab iis autem qui existi-
mantur esse aliquid, quales
olim fuerint, nihil meâ re-
fert: personam hominis Deus non accipit; nam qui sunt in pretio, nihil mecum præterea contulerunt.
7 Imo è contrario, cùm vidissent mihi concreditum fuisse Evangelium præputii, ut Petro circumcisionis,
8 (Nam qui efficax fuit per Petrum ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuerit etiam per me apud Gentes,)
9 Cùmque cognovissent gratiam mihi datam Jacobus & Cephas & Joannes, qui existimantur esse columnæ, dexteras societatis dederunt mihi ac Barnabæ, ut nos apud Gentes, ipsi vero apud circumcisos *Apostolatu fungeremur*.
10 Solùm *monuerant* ut pauperum meminissemus, quod & ipsum studui facere.
11 Cùm autem venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti, eò quod condemnandus esset.
12 Nam antequam venissent quidam à Jacobo, unà cum Gentibus edebat: cùm autem venissent, subterfugiebat ac separabat sese ab eis, metuens eos qui erant ex circumcisione.
13 Ac simulabant unà cum eo reliqui etiam Judæi, adeò ut Barnabas quoque simul abduceretur eorum simulatione.
14 Sed cùm vidissem eos non recto pede incedere, ut veritati Evangelii congruebat, dixi Petro coram omnibus, Si tu, cùm sis Judæus, gentiliter vivis, ac non judaice, cur Gentes cogis judaizare?
15 Nos naturâ Judæi, & non ex gentibus peccatores;
16 Scientes non justificari hominem ex operibus Legis, sed per fidem Jesu Christi: etiam nos in Christum Jesum credidimus, ut justificeremur ex

ex fide Christi, & non ex operibus Legis; propterea quòd non justificabitur ex operibus Legis ulla caro.

17 Quòd si dum quærimus justificari per Christum, invenimur & ipsi peccatores, num Christus peccati minister est? Absit.

18 Nam si quæ destruxi, ea rursùs ædifico, transgredierem meipsum constituo.

19 Ego enim per Legem Legi mortuus sum, ut Deo viverem.

20 Unà cum Christo crucifixus sum; vivo autem, non amplius ego: sed vivit in me Christus: & vitam quam nunc vivo in carne, vivo per fidem illam Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Irritam non facio gratiam Dei; nam si per Legem est justitia, igitur Christus sine causa mortuus est.

CAP. III.

Doctrina de justificatione gratuita continuatur: & usus Legis ostenditur.

O Amentes Galatæ, quis vos fascinavit ne obtemperemini veritati, quibus ob oculos Jesus Christus prius fuerat depictus, inter vos crucifixus?

2 Hoc solum velim discere ex vobis, ex operibus Legis Spiritum accepistis, an ex fide per auditum percepta?

3 Adeo amentes estis? cùm spiritu inceperitis, nunc carne perficimini?

4 Tam multa passi estis frustrà? si modo etiam frustra.

5 Qui igitur suministrat vobis spiritum, & efficit virtutes in vobis, ex operibus Legis, an ex fide per auditum perceptâ *id* ministrat?

6 Sicut Abrahamus credidit Deo, & imputatum est ei ad justitiam:

7 *Ita* nôstis, nempe eos qui ex fide sunt, esse filios Abrahami.

8 Cùm prævidisset autem Scriptura Deum ex fide justificaturum Gentes, *id* a te evangelizavit Abrahamo, Benedicentur, *inquiens*, in te omnes Gentes.

9 Itaque qui ex fide benedicuntur cum fideli Abrahamo.

10 Nam quotquot ex operibus Legis sunt, sub execratione sunt: scriptum est enim, Execrabilis *est* quisquis non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis, ut faciat ea.

11 Nullum autem per Legem justificari apud Deum manifestum *est*; quoniam justus ex fide vivet.

12 Lex autem non est ex fide; sed qui fecerit ea, vivet per ea.

13 *At* Christus nos redemit ab execratione Legis, cum pro nobis factus est exsecratio: scriptum est enim, Execrabilis *est* quisquis pendet in ligno:

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahami exstet in Christo Jesu, & ut promissionem illum Spiritum acciperemus per fidem.

15 Fratres, humana loquor: pactionem ratam factam, hominem licet, nullus irritam facit, aut *aliquid* ei superaddit.

16 Abrahamo verò dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit, Et seminibus, ut de multis; sed ut de uno, Et semini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico, Pactionem à Deo prius ratam habitam, *respicientem* in Chri-

m. Lex quæ post annos
adringeatos & triginta ex-
it, non reddit inutilem ad
olendam promissionem.
18 Nam si ex Lege est hæ-
ditas, non jam *ex* ex pro-
missione: atqui Abrahamo per
omissionem gratificatus est
us *hæreditatem*.
19 Quid igitur? Lex trans-
ressionum gratiâ adjecta est,
quo veniret semen illud
cui facta est promissio: *Lex*,
um, ordinata per Ange-
s per manum internuncii?
20 Internuncius autem uni-
tio est; Deus vero unus
21 *Num* igitur Lex *edita*
averius promissiones Dei?
it: nam si data fuisset Lex
e posset vivificare, vere ex
ge esset justitia.
22 Sed concluſit illa Scrip-
ra omnia sub peccatum, ut
missio ex fide Jesu Christi
retur credentibus.
23 Antequam autem veni-
fides, sub Legis præsidio
ebamur, conclusi in
em quæ futurum erat
revelaretur.
24 Itaque Lex pædagogus
ster fuit in Christum *nos-*
s ut ex fide justificare-
25 At postquam venit
des, non amplius sub pædagogo
mus.
26 Omnes enim filii Dei e-
per fidem in Christo Jesu.
27 Nam quicunque in Chri-
m baptizati fuistis, Christo
induti.
28 Non est Judæus neque
cus, non est servus neque
r, non est masculus ac fœ-
a, omnes enim vos unus
in Christo Jesu.
29 Quòd si vos *estis* Chri-
nique Abrahami semen
, & secundum promissio-
hæredes.

CAP. IV.

Status hominis sub Lege & Evangelio, sive sub peccato & gratia.

HOC autem dico, Quamdiu hæres infans est, nihil differt à servo, quamvis sit Dominus omnium:
2 Sed sub tutoribus & curatoribus est usque ad tempus quod pater præstituerit.
3 Ita & nos, cùm essemus infantes, sub elementis mundi eramus in servitutem redacti.
4 At postquam venit plenum tempus, emisit Deus Filium suum factum ex muliere, factum Legi subjectum:
5 Ut eos qui Legi erant subjecti redimeret, ut adoptionem acciperemus.
6 Quoniam autem estis filii, emisit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, *id est*, Pater.
7 Itaque non amplius es servus, sed filius; quòd si filius, etiam hæres Dei per Christum.
8 Imo tum quidem ignorantes Deum, serviebatis iis qui naturâ non sunt dii:
9 At nunc, cùm cognoscatis Deum, imo potius cogniti viis à Deo, quomodo convertitis *vos* retrorsum ad infirma & egena elementa, quibus ad superiora regressi servire vultis?
10 Dies observatis, & menses, & præstituta tempora, & annos.
11 Metuo de vobis, ne frustra fatigatus sim apud vos.
12 Estote quasi ego; nam & ego *jam* quasi vos; fratres, deprecor vos: nullâ in re me affecistis injuriâ.
13 Nostis autem me per infirmitatem carnis vobis priùs evangelizâsse:
14 Et explorationem mei

quæ

quæ *fiebat* in carne mea, non pro nihilo habuistis neque respuistis; sed me ut Angelum Dei, ut Christum Jesum, excepistis.

15 Quæ igitur erat beatitatis vestræ prædicatio? testimonium enim reddo vobis; vos, si fieri potuisset, oculos vestros effossos daturos mihi fuisse.

16 *Itaque* num inimicus factus sum vobis dum vobis vera loquor?

17 Ambiunt vos non benè: imo excludere nos volunt, ut se ambiatis.

18 Præclarum est autem vehementer amare, in re bona semper, & non solum dum præsens sum apud vos.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, usquequo formetur Christus in vobis:

20 Velim autem nunc adesse apud vos, & mutare vocem meam; quoniam hæsito in vobis.

21 Dicite mihi qui sub Lege vultis esse, Legem non auditis.

22 Scriptum est enim, Abrahamum duos filios habuisse; unum ex ancilla, & unum ex libera:

23 Sed is qui ex ancilla *natus* est, secundum carnem natus est; qui verò ex libera, per promissionem.

24 Per quæ aliud figuratur: nam hæc sunt duo illa pacta; unum quidem quod est Agar ex monte Sina, generans *prolem* ad servitutem.

25 Istud enim Agar est Sina mons in Arabia; eâdem autem serie respondet ei Hierosolyma quæ nunc *est*, servitque cum filiis suis.

26 Illa verò quæ sursùm est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrûm.

27 Scriptum est enim, Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis; quoniam plures sunt liberi desertæ, quàm ejus quæ habet virum.

28 Nos igitur, fratres, secundum Isaacum promissionis filii sumus.

29 Sed quemadmodum tunc is qui secundum carnem genitus fuerat, persequebatur eum qui natus erat secundum Spiritum: ita & nunc *fit*.

30 Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus: nequa quam enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

31 Nempe, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ.

CAP. V.

Libertas Christiana; libertas carnis & Spiritûs, & ejus usque fructus.

IN libertate igitur quâ Christus nos liberavit, perstate & ne regredientes impleamini servitutis jugo.

2 Ecce, Ego Paulus dico vobis, Si circumcidamini, Christum nihil vobis profuturus.

3 Testor enim rursùm omni homini qui circumcidit eum esse debitorem totius legis servandæ.

4 Inanes facti estis *sepa*rà Christo, quicunque per legem justificamini; & à gratia excidistis.

5 Nos enim Spiritu ex fide spem justitiæ expectamus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet neque præputium, sed fides per charitatem efficax.

7 Currebatis bene, quis vos interrupit ut non obediretis veritati?

8 Hæc persuasio non *profecta* ex eo qui vocat vos.

9 Paulum fermenti totam massam fermentat.

10

10 Ego confido de vobis in Domino, vos nihil aliud sitis sensuros: sed qui turbat vos, auferet condemnationem, quisquis fuerit.

11 Ego autem, fratres, si circumcisionem etiam prædico, quid adhuc persecutionem patior? nempe inane redditum fuerit offendiculum crucis.

12 Utinam etiam abscindantur qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres: tantùm ne libertatem arripite ut datam carni occasionem, sed ex charitate servite alii aliis.

14 Nam tota Lex uno dicto completur, isto *videlicet*, Diliges proximum tuum ut teipsum.

15 Quòd si alii alios mordetis & exeditis, videte ne vicissim alii ab aliis consumamini.

16 Hoc autem dico, Spiritu ambulate, & quod concupiscit caro ne perficite.

17 Nam caro concupiscit adversus Spiritum, spiritus autem adversus carnem: hæc autem inter se opposita sunt, ut non quæcunque volueritis, eadem faciatis.

18 Quod si spiritu ducimini, non estis sub Lege.

19 Porrò manifesta sunt opera carnis: quæ sunt adulterium, scortatio, impuritas, lascivia,

20 Idololatria, veneficium, inimicitiæ, lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, dissidia, hæreses,

21 Invidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vobis sicut etiam prædixi, eos videlicet qui talia agunt regni Dei non fore hæredes.

22 At fructus spiritûs est charitas, gaudium, pax, iræ patientia, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continen-

23 Adversus eos qui sunt ejusmodi non est Lex.

24 Qui enim sunt Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus.

25 Si vivimus spiritu, spiritu etiam incedamus.

26 Ne simus inanis gloriæ cupidi, alii alios provocantes, alii aliis invidentes.

CAP. VI.

Dilectione mutua, cruce Christi, & nova creatura fieri filios Dei.

FRatres, etiamsi præoccupatus fuerit homo in aliqua offensa, vos spirituales reconcinnate hujusmodi hominem cum spiritu lenitatis: considerans unusquisque temetipsum, ne & tu tenteris.

2 Alii aliorum onera portate: & ita complete Legem Christi.

3 Nam siquis sibi videtur aliquid cum nihil sit, hunc suus ipsius animus seducit.

4 Opus autem suum probatum reddat unusquisque, & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.

5 Nam unusquisque suum onus portabit.

6 Communicet autem, qui instituitur in sermone cum eo qui se instituit, omnia bona.

7 Ne errate: Deus non irridetur: quicquid enim seminaverit homo, hoc & metet.

8 Nam qui seminat carni suæ, ex carne metet interitum: qui verò seminat spiritui, ex spiritu metet vitam æternam.

9 Porrò ne bene faciendo segnes simus: præstituto enim tempore suo metemus, si non frangamur animo.

10 Nempe igitur, dum tempus opportunum habemus, simus benefici erga omnes, maxime vero erga domesticos fidei.

11 Videtis quam longis literis vobis scripserim meâ manu.

12 Quicunque volunt speciosi apparere in carne, ii cogunt vos circumcidi, tantùm ne ob crucem Christi persecutionem patiantur.

13 Nam ne ipsi quidem qui circumciduntur, Legem servant: sed volunt vos circumcidi, ut de vestrâ carne glorientur.

14 A me verò absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.

15 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicunque secundum hanc regulam incedent, pax *esto* super eos & misericordia & super Israelem Dei.

17 De cætero, ne quis mihi molestias præbeto: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro, fratres. Amen.

Ad Galatas missa fuit Roma.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD EPHESIOS.

CAPUT I.

De Electionis & Adoptionis mysteriis differens, à Deo eorum revelationem Ephesiis comprecatur.

PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, sanctis qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu:

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro: & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus esto Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nobis omni benedictione spirituali, in cœlis in Christo:

4 Sicut elegit nos in ipso ante jactum mundi fundamentum, ut essemus sancti & inculpati in conspectu ejus cum charitate.

5 Qui prædestinavit nos quos adoptaret in filios per Jesum Christum in ipsum, pro benevolo affectu voluntatis suæ,

6 Ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, quâ nos gratificavit acceptos effecit in dilecto.

7 In quo habemus redemptionem, per sanguinem ejus, remissionem, secundum lapsuum ex divite ipsius gratia.

8 Quâ exundavit in nos omni sapientiâ & prudentia.

9 Postquam notum fecit nobis mysterium voluntatis suæ, secundum gratuitam eam benevolentiam quam proposuerat in ipso:

10 *Nempe* ut in plenitudine temporum illorum præstitutorum dispensatione summatum omnium colligat

colligeret omnia illa in Christo, tum quæ in cœlis sunt, tum quæ in terra:

11 In ipso, *inquam*, in quo etiam in sortem ascîti sumus, cùm essemus prædestinati secundum præstitutum ejus qui agit omnia ex consilio voluntatis suæ:

12 Ut nos simus laudi gloriæ ipsius, qui priores speravimus in Christo.

13 In quo *spe râstis* & vos, audito sermone illo veritatis illius, *id est*, Evangelio salutis vestræ; per quod etiam postea quam credidistis, obsignati estis Spiritu illo promissionis sancto:

14 Qui est arrhabo hæreditatis nostræ, ad obtinendam redemptionem, ad laudem gloriæ ipsius.

15 Propterea etiam ego, audità eâ quæ in vobis est fide in Dominum Jesum, & charitate in omnes sanctos,

16 Non cesso gratias agere pro vobis, mentionem vestri faciens in precibus meis;

17 Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, Pater illæ gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ & revelationis, per agnitionem ipsius:

18 Illuminatis oculis mentis vestræ, ad sciendum quæ sit spes illa vocationis ipsius, & quæ opes gloriæ hæreditatis ipsius in sanctis;

19 Et quæ sit superemi-nens illa magnitudo potentiæ ipsius in nobis qui credimus, pro efficacitate roboris virium ipsius,

20 Quod exeruit in Christo cùm suscitavit eum ex mortuis, & collocavit ad dexteram suam in cœlis,

21 Longè supra omne imperium, ac potestatem, & potentiam, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non solùm in hoc seculo, verùm etiam in futuro.

22 Et omnia subjecit ejus pedibus, eumque constituit caput super omnia *ipsi* Ecclesiæ.

23 Quæ est corpus ipsius, & complementum ejus qui omnia implet in omnibus.

CAP. II.

Status hominis extra Christum & in Christo.

ET vos *unà vivificavit*, cum essetis mortui in lapsibus & peccatis;

2 In quibus olim ambulâstis, ut est vita mundi hujus, secundum principem qui potestas est aëris, & spiritus nunc agentis in homínibus contumácibus:

3 Inter quos & nos omnes conversati sumus olim in cupiditatibus carnis nostræ, facientes quæ carni ac cogitationibus libebant: eramusque naturâ filii iræ, ut etiam reliqui.

4 Sed Deus, qui dives est misericordiâ, propter multam charitatem suam quâ dilexit nos,

5 Etiam nos, cùm in offensis mortui essemus, unà vivificavit cum Christo, *cujus* gratiâ estis servati;

6 Unáque suscitavit, unáque collocavit in cœlis in Christo Jesu:

7 Ut ostenderet in seculis supervenientibus supereminentes illas opes suæ gratiæ, pro *sua* erga nos benignitate in Christo Jesu.

8 Gratiâ enim estis servati per fidem: & hoc non *est* ex vobis; *sed* Dei donum *est*.

9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10 Nam ipsius sumus opus, conditi in Christo Jesu ad opera bona quæ præparavit Deus ut in eis ambulemus.

11 Propterea mementote vos quondam Gentes in carne, qui dicebamini præputium ab ea quæ vocatur circumcisio manibus in carne facta:

12 Vos, *inquam*, illo tempore fuisse absque Christo, abalienatos à civili statu Israelis, & extraneos quod ad pactorum promissiones *attinet*, spem non habentes, & absque Deo in mundo.

13 At nunc in Christo Jesu, vos qui olim eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinem Christi.

14 Ipse enim est pax nostra, qui utraque fecit unum, & intergerini parietis septum solvit:

15 Inimicitiis, *id est*, lege præceptorum *quæ* in ritibus *posita est*, per carnem suam abolitis; ut ex duobus illis conderet in semetipso unum novum hominem, faciens pacem:

16 Et utrosque in uno corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis inimicitiis per eam.

17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, *tum* qui longè tum qui propè eratis.

18 Quoniam utrique per ipsum habemus aditum per unum Spiritum ad Patrem.

19 Nempe igitur non ampliùs estis peregrini & inquilini, sed concives sanctorum, ac domestici Dei,

20 Superstructi super fundamentum Apostolorum ac Prophetarum, existente imo angulari lapide ipso Jesu Christo;

21 In quo totum ædificium congruenter coagmentatum crescit, ut sit templum sanctum Domino:

22 In quo & vos unà ædificamini, ut sitis domicilium Dei per Spiritum.

CAP. III.

Ex suo inter Gentes ministerio, vim potentiæ Christi in se operantem vult observari, eamque Ephesiis quoque comprecatur.

HUJUS rei gratiâ ego Paulus *sum* vinctus ille Christi Jesu pro vobis Gentibus:

2 Si modò audistis dispensationem gratiæ Dei datæ mihi erga vos:

3 *Deum*, *videlicet*, per revelationem notum mihi fecisse mysterium illud, (sicut antè scripsi paucis;

4 Ex quo perlecto, potestis perpendere quæ sit mea intelligentia in mysterio Christi)

5 Quod aliis ætatibus non innotuit filiis hominum, ut nunc revelatum fuit sanctis ejus Apostolis & Prophetis per Spiritum:

6 Gentes, *videlicet*, esse cohæredes & concorpores, consorteſque promissionis ejus in Christo per Evangelium:

7 Cujus factus sum minister ex dono gratiæ Dei, quod datum est mihi secundum efficacem illam vim potentiæ ipsius.

8 Mihi, *inquam*, longè minimo omnium sanctorum, data est hæc gratia evangelizandi inter Gentes impervestigabiles illas opes Christi;

9 Et in lucem proferendi omnibus, quæ *sit* communio mysterii quod erat abscondi tum à seculis in Deo, qui omnia hæc condidit per Jesum Christum:

10 Ut nota nunc fiat per Ecclesiam, imperiis ac potestatibus *quæ* in cœlis *sunt* multiformis illa sapientia Dei:

11 Secundum præstitutum æternum quod constituit in Christo Jesu Domino nostro:

12

12 In quo habemus loquendi libertatem & aditum cum fiducia, per fidem ipsius.

13 Quapropter peto ne fegnes fieri in afflictionibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra.

14 Hujus rei gratiâ flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi,

15 Ex quo tota familia in cœlis & in terra nominatur,

16 Ut det vobis pro divite sua gloria, ut fortiter corroboremini per Spiritum suum in interiore homine,

17 Et inhabitet Christus per fidem in cordibus vestris;

18 Ut in charitate radicati & fundati, valeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ *sit* illa latitudo & longitudo, & profunditas & sublimitas:

19 Et nôsse charitatem illam Christi *omni* notitiâ superiorem, ut impleamini ad omnem usque plenitudinem illam Dei.

20 Ei verò qui summa cum exuberantia potest omnia facere supra ea quæ petimus aut cogitamus, pro illa vi agente in nobis;

21 Ei *sit*, *inquam*, gloria in Ecclesia per Christum Jesum in omnes ætates seculi seculorum. Amen.

CAP. IV.

Unio, communio & hierarchia Ecclesiæ membrorumque, & præcepta ad sanctimoniam spectantia.

1 DRECOR itaque vos ego vinctus ille in Domino, ut ambuletis ita ut convenit vocationi quâ vocati estis;

2 Cum omni animi submissione & lenitate, cum iræ cohibitione, sufferentes alii alios per charitatem:

3 Studentes conservare unitatem Spiritûs per connexum pacis.

4 Unum *est* corpus, & unus Spiritus, sicut & vocati estis in unam spem vocationis vestræ:

5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma;

6 Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnes, & in omnibus vobis.

7 Sed unicuique nostrûm data est gratia pro mensura doni Christi.

8 Quapropter dicit, Cùm ascendisset in sublime, captivam duxit captivitatem, & dedit dona hominibus:

9 Cæterum illud, ascendit, quid est nisi quod etiam descenderat priùs in infimas partes terræ?

10 Qui descenderat, ipse *est* qui etiam ascendit longè supra omnes cœlos, ut impleret omnia.

11 Is igitur dedit alios quidem Apostolos, alios verò Prophetas, alios autem Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores:

12 Ad compactionem sanctorum, ad opus ministerii, ad ædificationem corporis *Christi*;

13 Donec perveniamus nos omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum adultum, ad mensuram plenæ *staturæ Christi*;

14 Ut ne simus ampliùs pueri, qui fluctuemus & circumferamur quovis vento doctrinæ, in hominum alea, per veteratoriam ad artificiosè fallendum versutiam:

15 Sed sincerè nos gerentes in charitate, prorsus adolescamus in eum qui *est* caput, *nempe Christus*;

16 Ex quo totum corpus congruenter coagmentatum, & compactum per omnes suppeditatas commissuras, ex vi

intùs agente pro menſura uniuſcujuſque membri, incrementum capit corpori conveniens ad ſui ipſius exſtructionem per charitatem.

17 Hoc itaque dico, & obteſtor per Dominum, ne ampliùs ambuletis ſicut reliquæ gentes ambulant, in vanitate mentis ſuæ,

18 Tenebris obſcuratam mentem habentes, & alienati à vita Dei propter ignorantiam quæ eſt in ipſis, per obdurationem cordis ipſorum:

19 Qui poſteaquam dedoluerunt, ſeſe dediderunt lasciviæ ad cœrtatim patrandam impuritatem omnem.

20 Vos autem non ita didiciſtis Chriſtum,

21 (Si modo de eo audiviſtis, & per eum edocti eſtis, ſicut eſt veritas in Jeſu)

22 Deponere quod ad priſtinam converſationem attinet, veterem illum hominem qui de ſeductricibus cupiditatibus ſeſe corrumpit;

23 Renovari verò ſpiritu mentis veſtræ,

24 Et induere novum illum hominem, qui ſecundum Deum conditus eſt ad juſtitiam & ſanctimoniam veram.

25 Quapropter depoſito mendacio, loquimini veritatem quiſque proximo ſuo; nam ſumus alii aliorum membra.

26 Iraſcimini & ne peccate; ſol ne occidat ſuper exacerbationem veſtram:

27 Neque date locum diabolo.

28 Qui furabatur, non ampliùs furetur; ſed potiùs laboret, operando manibus quod bonum ſit, ut habeat quod impertiat cui opus fuerit.

29 Nullus ſermo putris ex ore veſtro egreditor; ſed ſiquis eſt commodus ad ædificationis uſum, ut gratiam auditoribus adferat.

30 Et ne triſtate Spiritum illum Sanctum Dei, per quem obſignati eſtis in diem redemptionis.

31 Omnis amaritudo, & excandeſcentia, & ira, & clamor, & maledicentia tollatur ex vobis, cum omni malitia.

32 Sed eſtote alii in alios benigni, miſericordes, condonantes vobis mutuò offenſas, ſicut & Deus in Chriſto condonavit vobis.

CAP. V.

Imitandus Deus in charitate & virtutum œconomitarum praxi; conjugium Chriſto & Eccleſiæ appropriatum.

ESTOTE igitur imitatores Dei, ut filii dilecti:

2 Et ambulate in charitate, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem ac victimam Deo, in odorem bonæ fragrantiæ.

3 Scortatio verò & omnis impuritas aut avaritia ne nominetur quidem inter vos, ſicut decet ſanctos;

4 Et obſcœnitas, & ſtulti loquium, & ſcurrilitas, quæ non conveniunt; ſed potiùs gratiarum actio.

5 Nam hoc nôſtis, Nullum ſcortatorem, aut impurum, aut avarum, qui eſt idololatra, habere hæreditatem in regno Chriſti & Dei.

6 Nemo vos ſeducat inanibus ſermonibus; propter hæc enim venit ira Dei in homines contumaces.

7 Ne igitur eſtote conſortes eorum.

8 Eratis enim olim tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis incedite,

9 (Nam fructus Spiritûs *in omni bonitate & juſtitia & veritate*)

10 Il-

10 Explorantes quid placeat Domino,

11 Et ne participate opera illa infrugifera tenebrarum, ſed potiùs etiam arguite.

12 Nam quæ occulte fiunt ab iſtis, turpe eſt vel dicere.

13 Sed omnia illa dum à luce arguuntur, manifeſta fiunt: lux enim illud eſt quod omnia facit manifeſta.

14 Quapropter dicit, Excitate qui dormis, & reſurge à mortuis, & illuceſcet tibi Chriſtus.

15 Videte igitur quomodo accurate ambuletis non ut inſipientes, ſed ut ſapientes;

16 Redimentes opportunitatem, quoniam dies mali ſunt.

17 Propterea ne eſtote deſipientes, ſed intelligentes quæ ſit voluntas Domini.

18 Et ne inebriamini vino, in quo luxus eſt: ſed implemini Spiritu;

19 Loquentes inter vos mutuò pſalmis & hymnis & cantionibus ſpiritualibus, canentes, ac pſallentes in corde veſtro Domino:

20 Gratias agentes ſemper de omnibus, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, Deo & Patri:

21 Subjicientes vos alii aliis cum timore Dei.

22 Uxores, propriis viris ſubjicite vos, ut Domino:

23 Quoniam vir eſt caput uxoris, ut & Chriſtus eſt caput Eccleſiæ, & is eſt qui ſalutem dat corpori.

24 Itaque ſicut Eccleſia ſeſe ſubjicit Chriſto, ita & uxores ſuis viris ſeſe ſubjiciunto in omnibus.

25 Viri, diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum expoſuit pro ea:

26 Ut eam ſanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum:

27 Ut ſiſteret eam ſibi glorioſam, *id eſt*, Eccleſiam non habentem maculam aut rugam, aut quicquam ejuſmodi, ſed ut ſit ſancta & inculpata.

28 Ita debent viri diligere ſuas uxores ut ſua ipſorum corpora. Qui diligit ſuam uxorem, ſeipſum diligit.

29 Nullus enim unquam ſuam ipſius carnem odio habuit: imo enutrit ac fovet eam, ſicut & Dominus Eccleſiam.

30 Quoniam membra ſumus corporis ejus, ex carne ejus, & ex oſſibus ejus.

31 Propterea derelinquet homo patrem ſuum ac matrem, & agglutinabitur uxori ſuæ: & qui duo erant fient una caro.

32 Myſterium hoc magnum eſt: loquor autem de Chriſto & Eccleſia.

33 Itaque & vos ſinguli, ſuam quiſque uxorem ita diligito ut ſeipſum: uxor autem videto ut timeat virum.

CAP. VI.

Præcepta œconomica continuantur, & patrobia ſacra graphicè deſcribuntur.

Liberi, auſcultate in Domino parentibus veſtris, id enim eſt juſtum.

2 Honora patrem tuum & matrem: quod eſt præceptum primum cum promiſſione:

3 Ut bene tibi ſit, & ſis longævus ſuper terra.

4 Et vos, patres, ne provocate ad iram liberos veſtros, ſed enutrite eos in diſciplina & admonitione Domini.

5 Servi, auſcultate Dominis ſecundum carnem, cum timore ac tremore, cum ſimplicitate cordis veſtri, ut Chriſto:

6 Non ad oculum ſervientes, ut qui hominibus placere ſtudent; ſed ut ſervi Chriſti facientes ex animo quæ vult Deus:

7 Cum benevolentia ſervientes, ut Domino, & non hominibus:

8 Scientes ſingulos quicquid fecerint boni, hoc reportaturos à Domino, ſive ſervus fuerit ſive liber.

9 Et vos, Domini, eadem facite erga illos, remiſſis minis: ſcientes veſtrum etiam ipſorum Dominum eſſe in cœlis, nec perſonæ acceptationem eſſe apud eum.

10 Quod reliquum eſt, fratres mei, corroboramini in Domino, & robore virium ipſius.

11 Induite univerſam illam armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adverſus artes Diaboli.

12 Quoniam non eſt nobis luctа adverſus ſanguinem & carnem, ſed adverſus imperia, adverſus poteſtates, adverſus mundi principes, *id eſt*, tenebrarum ſeculi hujus, adverſus ſpirituales improbitates *quæ ſunt* in ſublimi.

13 Propterea aſſumite univerſam illam armaturam Dei, ut poſſitis obſiſtere tempore adverſo, & omnibus confectis ſtare.

14 State igitur, lumbis circumcinctis veritate, & induti thorace juſtitiæ:

15 Calceatis pedibus præparatione Evangelii pacis:

16 Supra omnia aſſumpto ſcuto fidei quo poſſitis omnia jacula mali illius ignita extinguere.

17 Galeam etiam ſalutis recipite, & gladium Spiritus, hoc eſt, verbum Dei:

18 Omni prece & deprecatione orantes omni tempore per Spirituni, & illi ipſi re excubantes cum omni perſeverantia, & ſupplicatione pro omnibus ſanctis:

19 Et pro me, ut mihi detur ſermo ad apertionem oris mei cum libertate, ut notum faciam myſterium Evangelii:

20 Cujus causâ legatione fungor catenatus: ut, *inquam*, de eo libere loquor, ut oportet me loqui.

21 Ut autem ſciatis & vos res meas, & quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus, charus frater & fidus miniſter in Domino:

22 Quem miſi ad vos ob id ipſum, ut cognoſcatis res noſtras, & conſoletur corda veſtra.

23 *Pax ſit vobis* fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Jeſu Chriſto.

24 Gratia ſit cum omnibus diligentibus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ad incorruptibilitatem. Amen.

Scripta fuit Româ ad Epheſios per Tychicum.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

CAPUT I.

Philippenſibus pro ſuæ charitatis & communionis precatur: fructum vinculorum ſuorum & diſſolutionis ſuæ deſiderium notat: atque unitatem & patientiam hortatur.

PAULUS & Timotheus ſervi Jeſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu qui ſunt Philippis, una cum epiſcopis ac diaconis:

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Gratias ago Deo meo cum omni memoria veſtri,

4 Semper in omni deprecatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecans,

5 Super veſtrâ in Evangelio communione à primo die uſque ad hoc tempus:

6 Perſuaſum habens hoc ipſum, fore ut qui incepit in vobis opus bonum perficiat uſque ad diem Jeſu Chriſti.

7 Sicut juſtum eſt ut ego hæc ſentiam de omnibus vobis, propterea quod animo teneam vos, & in vinculis meis, & in defenſione & confirmatione Evangelii; vos, *inquam*, omnes unà mecum fuiſſe gratiæ participes.

8 Teſtis enim mihi eſt Deus quantoperè expetam vos omnes in viſceribus Jeſu Chriſti.

9 Et hoc oro, ut charitas veſtra adhuc magis ac magis exuberet in cognitione & omni ſenſu;

10 Ut exploretis quæ diſcrepant, ut ſitis ſinceri, & inoffenſo curſu pergatis ad diem uſque Chriſti.

11 Repleti fructibus juſtitiæ, qui *ſunt* per Jeſum Chriſtum ad gloriam & laudem Dei.

12 Velim autem vos ſcire, fratres, quæ mihi *acciderunt*, magis ad profectum Evangelii evenîſſe:

13 *Adeo* ut vincula mea in Chriſto celebria ſint in toto prætorio, ac reliquis omnibus:

14 Et plerique ex fratribus in Domino freti vinculis meis, ampliùs audeant ſine metu ſermonem loqui.

15 Ac nonnulli quidem per invidiam & contentionem, nonnulli verò etiam bono affectu Chriſtum prædicant.

16 Alii quidem, *inquam*, per contentionem Chriſtum non caſtè annunciant, quòd exiſtiment ſeſe afflictionem adjicere vinculis meis:

17 Alii verò ex charitate, ſcientes me ad defenſionem Evangelii conſtitutum eſſe.

18 Quid igitur? attamen quovis modo, ſive in ſpeciem, ſive ſincerè, Chriſtus annunciatur: & de hoc gaudeo, atque etiam gaudebo.

19 Novi enim fore ut hoc mihi cedat in ſalutem per veſtram deprecationem & ſuppeditationem ſpiritûs Jeſu Chriſti:

20 Secundum intentam expectationem & ſpem meam, quòd nulla in re pudeâm, ſed cum omni dicendi libertate, ut ſemper, *ita* nunc

quoque magnificabitur Christus in corpore meo, seu per vitam seu per mortem.

21 Mihi enim *est* Christus & *in* vita & in morte lucrum.

22 An verò vivere in carne mihi operæ pretium *sit*, & quid eligam, ignoro.

23 Constrictus enim utrinque teneor, desiderio tendere ad dimissionem, & ut cum Christo sim: est enim *id* valdè multò melius.

24 Sed permanere in carne magis necessarium *est* propter vos.

25 Et hoc confisus novi me mansurum esse, & permansurum cum vobis omnibus ad vestrum profectum, & gaudium fidei:

26 Ut exundet gloriatio vestra in Christo Jesu de me, mea rursus apud vos præsentia.

27 Tantùm ut convenit Evangelio Christi vos gerite, ut sive postquam venero & videro vos, sive absens audiam de rebus vestris, & vos perstare in uno spiritu, uno animo concertantes per fidem Evangelii:

28 Nec ulla in re territos ab iis qui se opponunt; quod illis quidem est exitii indicium, vobis autem salutis, idque à Deo.

29 Quia gratis datum est vobis in Christi negotio, non solum in eum credere, sed etiam pro eo pati;

30 Idem certamen sustinendo quale vidistis in me, & nunc auditis de me.

CAP. II.

Exemplo Christi ad humilitatem hortatur: Timotheum se missurum promittit, & moram Epaphroditi excusat.

SIqua igitur consolatio *est* in Christo, si quod solatium charitatis, si quæ communio Spiritûs, si quæ viscera & miserationes:

2 Explete meum gaudium, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes & sententiis uni.

3 Nihil *gerentes* per contentionem aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alii alios existimantes sibi præcellere:

4 Ne sua quisque spectate, sed unusquisque etiam quæ sunt aliorum.

5 Itaque is sit affectus in vobis, qui fuit & in Christo Jesu;

6 Qui cùm esset in forma Dei, non duxit *esse* rapinam parem esse cum Deo:

7 Sed ipse se exinanivit, formâ servi acceptâ, similis hominibus factus,

8 Et habitu inventus ut homo, ipse se submisit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

9 Quapropter etiam Deus ipsum in summam extulit sublimitatem, ac donavit illi nomen quod est supra omne nomen:

10 Ut ad nomen Jesu omne genu *se* flectat cœlestium & terrestrium & subterraneorum,

11 Omnisque lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Dei Patris.

12 Proinde, dilecti mihi, prout semper auscultâstis, non ut in præsentia mea solùm, sed nunc multò magis in absentia mea, cum timore & tremore vestram ipsorum salutem conficite:

13 Deus enim is est qui efficit in vobis & ipsum velle & ipsum agere, pro gratuita *sua* benevolentia.

14 Omnia facite absque murmurationibus ac disceptationibus:

15 Ut

15 Ut sitis inculpati & simplices, Dei, *inquam*, filii inculpati in medio gentis pravæ ac perversæ: inter quos *homines* splendetis ut faces in mundo,
16 Sermonem vitæ prætendentes: ut gloriari possim in die Christi me non frustrà cucurrisse, nec frustrà laborâsse.
17 Quinetiam si pro libamento offerar super sacrificio & ministerio fidei vestræ, gaudeo & gratulor omnibus vobis.
18 Itidem autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.
19 Spero autem in Domino Jesu me Timotheum citò missurum vobis, ut & ego bono sim animo cognito statu vestro.
20 Neminem enim habeo pari animo præditum, qui sincerè de rebus vestris futuras sit solicitus.
21 Nam omnes quæ sua ipsorum sunt quærunt, non quæ Christi Jesu.
22 Experimentum autem ejus nôstis, quòd *videlicet* tanquam cum Patre Filius, mecum servierit *Deo* in Evangelio.
23 Hunc igitur spero me missurum, simulatque videro rerum mearum statum.
24 Confido autem in Domino, me quoque citò venturum ad vos.
25 Sed necessarium duxi Epaphroditum, fratrem & adjutorem ac commilitonem meum, vestrum autem legatum, quique mihi subministravit quibus mihi opus erat, ad vos mittere.
26 Quoniam expetebat omnes vos, & gravissimè angebatur, propterea quod audissetis eum infirmum fuisse.
27 Et certe infirmus fuit proximus mortem; sed Deus misertus est ejus; nec ejus solius, sed & mei, ne tristitiam haberem super tristitiam.
28 Eò studiosius itaque ipsum misi, ut eo rursùs viso gaudeatis, & ego eò minùs doleam.
29 Excipite igitur eum in Domino cum omni gaudio, & tales in honore habete.
30 Nam propter opus Christi accessit ad mortem usque, non habitâ vitæ ratione, ut suppleret defectum vestri erga me ministerii.

CAP. III.

Præ notitia Christi omnia contemnit, ad sui imitamen hortatur, & defert inimicos cruci.

QUOD reliquum est, fratres mei, gaudete in Domino: eadem scribere vobis me quidem haud piget, vobis autem tutum est.
2 Cavete canes, cavete malos operarios, cavete concisionem:
3 Nos enim sumus circumcisio qui spiritu colimus Deum, & gloriamur in Christo Jesu, nec confidimus in carne.
4 Quamquam ego habeo etiam in carne de quo confidam. Si quisquam alius videtur habere in carne de quo confidat, ego maximè *habeo*:
5 Circumcisus octavo die, ex gente Israelis, tribu Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Pharisæus,
6 Quod ad æmulationem *attinet*, persequens Ecclesiam: quod ad justitiam quæ est in Lege irreprehensus:
7 Sed quæ mihi erant lucra, ea duxi propter Christum damnum esse.
8 Quinetiam certe duco omnia damnum esse propter eminentiam notitiæ Christi Jesu Domini mei: propter quem omnibus istis mei ipsum multavi, *atque* duco pro stercoribus, ut Christum lucrifaciam;

9 Et comperiar in eo, non habens meam justitiam, *nempe* quæ est ex Lege, sed eam quæ est per fidem Christi, *id est*, justitiam *quæ est* ex Deo per fidem;

10 Ut cognoscam eum, & vim resurrectionis ejus, & communionem perpessionum ejus, dum conformis fio morti ejus,

11 *Experiens* ecquo modo deveniam ad resurrectionem mortuorum.

12 Non quòd jam *metam* apprehenderim, aut jam sim consummatus; sed prosequor *experiens* an quoque apprehendam, cujus etiam rei causâ apprehensus fui à Christo Jesu.

13 Fratres, ego meipsum non reor *metam* apprehendisse.

14 Unum autem *ago*; ea quidem quæ à tergo sunt obliviscens, ad ea verò quæ à fronte sunt contendens, scopum versus feror ad præmium supernæ vocationis Dei, in Christo Jesu.

15 Quotquot itaque adulti sumus, hoc sentiamus: quod si quid aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.

16 Attamen *in eo* ad quod usque pervenimus, eâdem incedamus regulâ, & idem sapiamus.

17 Estote simul mei imitatores, fratres, & eos considerate, qui ita ambulant, sicut habetis nos pro exemplari:

18 Multi enim incedunt, quos sæpe dixi vobis, nunc autem & flens dico, hostes *esse* crucis Christi;

19 Quorum finis *est* exitium; quorum Deus *est* venter, & gloria ad ignominiam ipsorum; qui terrestria curant.

20 Nos autem ut municipes cœlorum nos gerimus; unde etiam Servatorem expectamus Dominum Jesum Christum:

21 Qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioso, pro vi illa efficaci, qui potest etiam subjicere sibi omnia.

CAP. IV.

Jubet gaudere in Domino; sine solicitudine esse; suam conversationem imitari; & quamvis indigentiam tolerare posse, subventionis tamen gratiam agnoscit.

ITaque, fratres mei dilecti & expetiti, gaudium & corona mea, ita perstate in Domino, dilecti.

2 Euodiam precor, & Syntychen precor, ut idem sapiant in Domino.

3 Et rogo te quoque, sincere germane, adjuva illas, ut quæ in Evangelio concertârunt mecum, mihi, unà cum Clemente quoque & reliquis adjutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper; rursùm, inquam, gaudete.

5 Æquitas vestra innotescat omnibus hominibus: Dominus propè est.

6 De nulla re soliciti estote, sed omni in re, precibus & deprecatione cum gratiarum actione, petitiones vestræ innotescant apud Deum.

7 Et pax illa Dei quæ exsuperat omnem mentem, præsidio custodiet corda vestra & mentes vestras in Christo Jesu.

8 Quod reliquum est, fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque veneranda, quæcunque justa, quæcunque pura, quæcunque amabilia, quæcunque boni nominis, si qua virtus, & si qua laus est, ista reputate.

9 Quæ

9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc, *inquam*, facite, & Deus pacis erit vobiscum.

10 Gavisus sum autem in Domino magnopere, quòd jam tandem reviruistis in vera pro me cura: qua de re & antea soliciti eratis, sed destituebamini opportunitate.

11 Non quòd penuriâ laborem *hoc* dico; nam ego didici, in quibus sum, iis ipsis contentus esse.

12 Novi autem deprimi, novi etiam abundare: ubique & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem & ad esuritionem, *id est*, tum ad exuberantiam tum ad penuriam.

13 Omnia valeo per eum qui me corroborat, *nempe* Christum.

14 Attamen bene feciſtis quòd unà participes fuistis meæ afflictionis.

15 Nôstis autem & vos, Philippenses, cum initio Evangelii proficiscerer è Macedonia, nullam mihi Ecclesiam communicâsse in ratione dati & accepti, nisi vos solos.

16 Nam etiam Thessalonicæ *cùm essem*, semel & iterum quod mihi opus erat, mihi misistis.

17 Non quod requiram donum, sed requiro fructum illum exuberantem, *qui* in rationes vestras *inducatur*.

18 Accepi autem omnia, & abundo: expletus sum, *inquam*, acceptis ab Epaphrodito quæ à vobis *missa sunt*, odorem bonæ fragrantiæ, hostiam Deo acceptam *ac* placentem.

19 Deus autem meus supplebit quicquid opus fuerit vobis, secundum divitias suas gloriosè in Christo Jesu.

20 Deo autem & Patri nostro *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

21 Salutate omnes sanctos in Christo Jesu: salutant vos qui mecum sunt fratres.

22 Salutant vos omnes sancti, maximè verò qui sunt ex Cæsaris domo.

23 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Scripta est Româ per Epaphroditum.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD COLOSSENSES.

CAPUT I.

Coloſſenſibus bene precatur, iiſque prædicat Chriſtum imaginem Dei, caput Eccleſiæ, & abſconditum olim myſterium.

PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti per Dei voluntatem, & Timotheus frater,

2 Iis qui ſunt Coloſſis, ſanctis ac fidelibus fratribus in Chriſto: Gratia *ſit* vobis & pax a Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Gratias agimus Deo & Patri Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſemper pro vobis orantes:

4 Auditâ fide veſtrâ in Chriſto Jeſu, & charitate in omnes ſanctos:

5 Propter ſpem ſepoſitam vobis in cœlis, quam priùs auditis per ſermonem veritatis, *id eſt*, Evangelii,

6 Quod pervenit ad vos, ſicut & in totum mundum, & fructum profert, ſicut apud vos quoque, ex quo die verè audiviſtis & cognoviſtis Dei gratiam.

7 Sicut & didiciſtis ex Epaphra dilecto conſervo noſtro, qui eſt fidus pro vobis miniſter Chriſti:

8 Qui & declaravit nobis veſtram per Spiritum charitatem.

9 Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non deſinimus pro vobis orare, & petere ut impleamini agnitione voluntatis ejus cum omni ſapientia & intelligentia ſpirituali:

10 Ut ambuletis ſicut Domino convenit, cui per omnia placeatis, omnis operis boni fructum proferentes, & creſcentes in agnitione Dei:

11 Omni potentiâ potentes facti ſecundum gloriosum robur ipſius, ad omnem toleratiam & animi lenitatem cum gaudio:

12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam ſortem ſanctorum in luce:

13 Qui, *inquam*, eripuit nos ex poteſtate tenebrarum, ac tranſtulit in regnum Filii ſui dilecti.

14 In quo habemus redemptionem per ſanguinem ipſius, *id eſt*, remiſſionem peccatorum;

15 Qui eſt imago Dei inviſibilis, & primogenitus omnis rei conditæ.

16 Nam per eum condita ſunt omnia quæ in cœlis ſunt & quæ in terra, viſibilia & inviſibilia, ſive throni, ſive dominia, ſive imperia, ſive poteſtates: omnia, *inquam*, per eum, & ejus reſpectu condita ſunt:

17 Eſque ipſe ante omnia, & omnia per eum conſiſtunt:

18 Eſque caput corporis, *id eſt*, Eccleſiæ: eſque ipſe principium & primogenitus ex mortuis, ut inter omnia primas teneat;

19 Quoniam libuit Patri ut omnis plenitudo in eo habitaret:

20 Et ut pace per ſanguinem crucis ejus factâ, per eum reconciliaret omnia ſibi, per eum, *inquam*, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

21 Itaque vos, cùm eſſetis quondam abalienati & hoſtes, mente operibus malis intenti, nunc ſane reconciliavit,

22 In corpore illo carnis ſuæ, per mortem; ut ſiſtat vos ſanctos, & inculpatos, & irreprehenſos in conſpectu ſuo:

23 Si quidem permanetis in fide fundati & ſtabiles, nec dimovemini à ſpe Evangelii quod audiſtis, *Evangelii*, *inquam*, prædicati omni creaturæ quæ ſub cœlo eſt, cujus factus ſum ego Paulus miniſter.

24 Qui nunc gaudeo de iis quæ patior pro vobis & reliquias afflictionum Chriſti vicißim expleo in carne mea, pro corpore ipſius, quod eſt Eccleſia:

25 Cujus *Eccleſiæ* factus ſum miniſter ex diſpenſatione Dei, quæ data eſt mihi erga vos ad implendum Dei ſermonem:

26 *Nempe* myſterium illud quod abſconditum fuit à ſeculis & ætatibus, nunc autem factum eſt manifeſtum ſanctis ejus:

27 Quibus voluit Deus notum facere quæ ſunt illæ divitiæ gloriæ hujus myſterii inter Gentes, qui eſt Chriſtus inter vos, ſpes illa gloriæ;

28 Quem nos annunciamus, admonentes quoſvis, & quoſvis erudientes omni ſapientiâ, ut quoſvis ſiſtamus perfectos in Chriſto Jeſu:

29 Ad quod etiam enitor, decertans ſecundum vim illam efficacem ipſius, agentem in me potenter.

CAP. II.

Vanitatis damnat quicquid extra Chriſtum eſt: nominatim de circumciſione, ciborum abſtinentiâ & Angelorum cultu loquitur, unde conſtituit liberatos qui cum Chriſto mortui ſunt.

VElim enim vos ſcire quantum certamen ſuſtineam pro vobis & iis qui *ſunt* Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem meam in carne;

2 Ut conſolationem accipiant eorum corda, ipſis charitate compactis, & omni opulentiâ plenè certioratæ intelligentiæ ad cognitionem myſterii Dei ac Patris & Chriſti:

3 In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ ac notitiæ abſconditi.

4 Hoc autem *ideo* dico, ut ne quis vos falsò ratiocinando fallat, ſermonis probabilitate.

5 Etſi enim corpore abſum, ſpiritu tamen ſum vobiſcum, gaudens & cernens veſtrum ordinem, & ſoliditatem veſtræ in Chriſtum fidei.

6 Sicut igitur accepiſtis Chriſtum Jeſum Dominum, *ita* in eo ambulate:

7 Radicati & ſuperſtructi in eo, ac confirmati fide, ſicut edocti eſtis, exundantes eâ cum gratiarum actione.

8 Videte ne quis ſit qui vos deprædetur per philoſophiam & inanem ſeductionem, ſecundum traditionem hominum, ſecundum elementa mundi, & non ſecundum Chriſtum.

9 Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter:

10 Et eſtis in eo completi, qui eſt caput omnis imperii ac poteſtatis.

11 In

11 In quo etiam circumcisi estis circumcisione quæ fit sine manibus, corpore peccatorum carnis exuto per circumcisionem Christi.

12 Eo consepulti per baptismum, per quem etiam cum eo suscitati estis per fidem efficacis illius virtutis Dei, qui suscitavit eum ex mortuis.

13 Voique mortuos in offensis & præputio carnis vestræ cum eo vivificavit; vobis condonatis omnibus offensis,

14 *Ac* deleto quod adversum nos *erat* rituum chirographo, quod, *inquam*, erat nobis subcontrarium, *ipse* verò cruci affixum è medio sustulit,

15 Et expoliata imperia ac potestates traduxit palam, triumphatis illis per eam.

16 Ne quis igitur vos damnet ob cibum vel potum, aut respectu festi, aut novilunii, aut sabbatorum:

17 Quæ sunt umbra rerum futurarum, at corpus *est* Christi.

18 Nemo adversum vos resolvis partes sibi ultrò sumat, in submissione animi, & religioso cultu Angelorum; pedem inferens in ea quæ non vidit, & temere inflatus carnis suæ intelligentiâ:

19 Neque retinens caput, ex quo totum corpus per commissuras & connexus suppeditatum & compactum, augescit Dei augmento.

20 Itaque si mortui cum Christo *liberi* estis ab elementis mundi, quid ut viventes in mundo, ritibus oneramini?

21 Ne ederis, *aiunt isti*, neque gustaris, neque attigeris:

22 Quæ omnia ipso usu corrumpuntur, *præscripta* ex præceptis & doctrinis hominum:

23 Quæ rationem quidem habent sapientiæ in cultu voluntario, & submissione animi, & in eo quòd corpori non parcant; nec *tamen* ullius sunt pretii. *Cum ad explendam*, quibus farcitur caro.

CAP. III.

Jubet exuere veterem hominem cum suis affectibus, & novum induere cum suis virtutibus: instituit quæ œconomiam Christianam.

1 Itaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens:

2 Superna curate, non terrestria.

3 Nam mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.

4 Postquam autem Christus vita *illa* nostra manifestus factus fuerit, tum & vos cum eo patefietis glorioso.

5 Mortificate igitur membra vestra terrestria, fornicationem, impuritatem, mollitiem, cupiditatem malam, & avaritiam, quæ est idolatria:

6 Ob quæ venit ira Dei per homines contumaces.

7 Quibus in *vitiis* & vos ambulastis quondam, cum in iis vixeritis.

8 At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram, excandescentiam, malitiam, maledicentiam, verborum obscenitatem, ab ore vestro.

9 Ne mentimini alius in versus alium, cùm exuti sitis illo vetere homine cum suis ipsius:

10 Et induti sitis novo, qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus qui ipsum condidit:

11 Ubi non est Græcus & Judæus, Circumcisio & præputium, Barbarus &

servus & liber: sed omnia & in omnibus est Christus.

12 Induimini igitur, ut electi Dei, sancti & dilecti, visceribus miserationum, benignitate, animi submissione, lenitate, iræ cohibitione:

13 Sufferentes alii alios, & condonantes vobis mutuò, si quis adversus aliquem habuerit querelam: sicut & Christus condonavit vobis, ita & vos.

14 Super hæc autem omnia *induimini* charitate, quæ est connexus perfectionis:

15 Et pax Dei sit gubernatrix in cordibus vestris, ad quam etiam vocati estis in uno corpus: & grati estote.

16 Sermo Christi inhabitet in vobis copiosè cum omni sapientia, docendo & admonendo vos mutuò psalmis & hymnis & cantionibus spiritualibus, cum gratia canendo in vestro cordè Domino.

17 Et quicquid feceritis, sermone aut facto, in nomine Domini Jesu *id facite*, gratias agentes Deo & Patri per eum.

18 Uxores, subjicite vos propriis viris, ut convenit in Domino.

19 Viri, diligite uxores, & ne estote adversus eas amaricanti.

20 Filii, auscultate parentibus in omnibus: hoc enim placet Domino.

21 Patres, ne irritate liberos vestros, ne despondeant animum.

22 Servi, auscultate per omnia dominis secundum carnem, non obsequiis ad oculum exhibitis, ut qui hominibus placere student, sed cum simplicitate cordis, timentes Deum.

23 Et quicquid feceritis, ex animo præstate, tanquam Domino, & non hominibus:

24 Scientes vos à Domino recepturos mercedem hæreditatis: Nam Domino Christo servitis.

25 Qui verò injuriam intulerit, referet injuriam quam intulerit, nec est personarum acceptio.

CAP. IV.

Ad generales exhortationes redit, commendationesque & salutationes subjungit.

DOmini, jus & æquum servis præstate: ut qui sciatis vos quoque habere Dominum in cœlis.

2 In precibus perdurate, invigilantes iis cum gratiarum actione:

3 Orantes simul etiam pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysterium Christi, propter quod etiam sum vinctus.

4 Ut, *inquam*, illud manifestum faciam, sicut oportet me loqui.

5 Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes.

6 Sermo vester semper cum gratia *sit* sale conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.

7 Res meas omnes vobis notas faciat Tychicus, dilectus frater, & fidus minister, ac conservus in Domino:

8 Quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat res vestras, & corda vestra consoletur:

9 Cum Onesimo, fidò & dilecto fratre, qui est ex vobis. Omnia *igitur* vobis nota facient quæ hic aguntur.

10 Salutat vos Aristarchus meus in captivitate socius, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis præcepta: si venerit ad vos, excipite eum:

11 Et

11 Et Jesus qui vocatur Justus, qui sunt ex circumcisione: hi soli *sunt* mihi adjutores in regno Dei, & fuere mihi solatio.

12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi, semper precibus certans pro vobis, ut stetis perfecti & completi in omni voluntate Dei.

13 Hoc enim de eo testor, eum multo vestri studio ardere, & eorum qui sunt Laodiceæ, & eorum qui Hierapoli.

14 Salutat vos Lucas medicus ille dilectus, & Demas.

15 Salutate fratres qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & Ecclesiam quæ in domo illius est.

16 Et cùm perlecta fuerit apud vos epistola, facite ut etiam in Laodicensium Ecclesia recitetur: & ut scriptum Laodiceà vos quoque legatis.

17 Et dicite Archippo, Vide ut ministerium, quod accepisti in Domino, impleas.

18 Salutatio mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

Scripta est ad Colossenses Roma, per Tychicum & Onesimum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD THESSALONICENSES PRIOR.

CAPUT I.

Thessalonicenses Pauli, imò Domini ipsius imitatores effecti, ideo sunt bonorum Christianorum exemplaria.

PAulus & Sylvanus & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium *quæ est* in Deo Patre, & Domino Jesu Christo: Gratia sit vobis & pax, à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Gratias agimus Deo semper de omnibus vobis, mentionem vestri facientes in precibus nostris:

3 Indesinenter commemorantes efficacem vestram fidem, & laboriosam charitatem, & patientem illam expectationem in Domino nostro Jesu Christo coram Deo & Patre nostro;

4 Scientes, fratres, dilecti Deo, electionem vestram.

5 Quoniam Evangelium nostrum constitit apud vos non in sermone solùm, sed etiam in potentiâ, & Spiritu Sancto, & certi oratione; sicut nôstis quales fuerimus inter vos vestrâ causâ.

6 Et vos imitatores nostri facti fuistis & Domini, suscepto sermone cum afflictione multa, cum gaudio Spiritus Sancti.

7 Ad

7 Adeo ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia.

8 A vobis enim non solum personuit sermo Domini in Macedonia & Achaia, verùm etiam in omnem locum fides vestra quæ est in Deum, diffamavit, ut necesse non habeamus quicquam loqui.

9 Siquidem ipsi de nobis annunciant qualem ingressum habuerimus ad vos, & quomodo converteritis vos ad Deum, relictis idolis, ut serviretis Deo vivo & vero;

10 Et expectaretis Filium ejus è cœlis, quem suscitavit à mortuis, *nempe* Jesum nos eruentem ab ira illa ventura.

CAP. II.

Oculum boni pastoris & auditoris.

NAM ipsi nôstis, fratres, ingressum nostrum ad vos non fuisse vanum.

2 Imò etiam *multa* priùs passi & contumeliis affecti Philippis, sicut nôstis, libertate loquendi usi sumus in Deo nostro, ad annunciandum apud vos Evangelium Dei cum multo certamine.

3 Exhortatio enim nostra non fuit ex impostura, neque ex impuritate, neque cum dolo:

4 Sed sicut probati fuimus à Deo quibus crederetur Evangelium, ita loquimur, non ut hominibus placentes, sed Deo exploranti corda nostra.

5 Nec enim unquam fuimus sermone assentatorio usi sumus, sicut nôstis, nec avaritiæ causa quicquam prætexuimus, Deus testis est.

6 Neque ex hominibus quærentes gloriam, nec à vobis, nec ab aliis, cùm possemus vobis oneri esse, ut Apostoli Christi;

7 Sed fuimus mansueti in medio vestri, ut si nutrix foveret liberos suos.

8 Et ita, cupidi vestri, avebamus impertiri vobis non solùm Evangelium Dei, sed etiam nostras ipsorum animas quòd chari nobis essetis.

9 Meministis enim, fratres, laboris nostri ac ærumnæ: nocte enim ac die operando, ne cui vestrûm oneri essemus, prædicavimus apud vos Evangelium Dei.

10 Vos testes estis & Deus, quomodo sanctè, & justè, & inculpatè vobis qui creditis, nos gesserimus.

11 Sicut nôstis, quomodo unumquemque vestrûm (tanquam pater liberos suos) hortabamur & consolabamur:

12 Et obtestabamur ut ambularetis sicut convenit Deo, vocanti vos ad suum regnum ac gloriam.

13 Propterea etiam nos gratias agimus Deo sine intermissione, quod acceptum de Deo sermonem, quem audistis ex nobis, exceperitis non ut sermonem hominum, sed (sicut est verè) ut Dei sermonem, qui etiam agit in vobis qui creditis.

14 Vos enim, fratres, imitatores facti estis Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa, in Christo Jesu, quippe qui eadem passi sitis & vos à propriis tribulibus, prout & ipsi à Judæis:

15 Qui etiam Dominum Jesum & proprios Prophetas occiderunt & nos exegerunt; neque Deo placent, & omnibus hominibus adversantur:

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut serventur, ut semper compleant peccata sua; occupavit enim eos ira ad extremum usque.

17 Nos verò, fratres, orbati

bati vobis ad temporis momentum, conſpectu, non animo, eò amplius ſtuduimus videre faciem veſtram cum multo deſiderio.

18 Ideo voluimus venire ad vos (ego quidem Paulus) ſemel atque iterum, ſed impedivit nos Satanas.

19 Nam quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona de qua glorier? an non & vos in conſpectu Domini noſtri Jeſu Chriſti in ejus adventu?

20 Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

CAP. III.

Informatus à Timotheo de eorum fide & dilectione, deſiderat ipſos videre, & precatur ipſis progreſſum.

QUamobrem nos non amplius continentes, libuit nobis ut ſoli Athenis derelinqueremur,

2 Miſimúſque Timotheum fratrem noſtrum, ac miniſtrum Dei, & adjutorem noſtrum in Evangelio Chriſti, ad vos ſtabiliendos & exhortandos ſuper fide veſtra.

3 Ut nemo commoveatur ob afflictiones iſtas; ipſi enim nôſtis ad id nos eſſe conſtitutos.

4 Etenim cùm apud vos eſſemus, prædicebamus vobis fore ut affligeremur: quod & evenit, & nôſtis.

5 Quamobrem & ego non amplius *me* continens miſi *cum*, ut cognoſcerem fidem veſtram, veritus ne quo modo tentâſſet vos tentator ille, & inanis redditus eſſet labor noſter.

6 Nuper autem cùm veniſſet Timotheus ad nos à vobis, & lætum nuncium nobis attuliſſet de fide & charitate veſtra, & quòd bonam noſtri memoriam retineatis, ſemper expetentes nos videre, ſicut nos quoque vos:

7 Propterea conſolationem accepimus, fratres, ex vobis in omni afflictione & neceſſitate noſtra, per veſtram fidem.

8 Nunc enim vivimus, ſi vos ſtatis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem poſſimus Deo rependere de vobis, ſuper omni gaudio quo gaudemus propter vos coram Deo noſtro:

10 Nocte ac die magis & magis rogantes ut videamus veſtram faciem, & quæ deſunt fidei veſtræ ſuppleamus.

11 Ipſe verò Deus & Pater noſter, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos:

12 Vos autem Dominus ut auctiores ſitis & exundetis mutuâ inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos:

13 Ut corda veſtra confirmata ſtabiliat in ſanctimonia coram Deo & Patre noſtro, in adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus ſanctis ſuis.

CAP. IV.

Sanctimoniam & amorem fraternum ſectandum, præceptis manibus operandum, reſurrectionem juſtorum firmam habendum.

QUOD reliquum eſt igitur fratres, rogamus vos & precamur per Dominum Jeſum, ut ſicut accepiſtis à nobis quomodo oporteat vos ambulare & placere Deo, ita & excellatis:

2 Nôſtis enim quæ mandata dederimus vobis per Dominum Jeſum.

3 Nam hæc eſt voluntas Dei, *nempe* ſanctificatio veſtra, *eſt*, ut abſtineatis à fornicatione:

4 Ut ſciat veſtrùm unuſquiſque ſuum vas poſſidere in ſanctificatione & honore.

5 Non

5 Non in morbo cupiditatis, ſicut Gentes quæ non noverunt Deum:

6 *Et* ut ne *quis* opprimat et habeat quæſtui in negotio fratrem ſuum: nam vindex est Dominus omnium iſtorum, ſicut & ante diximus vobis, et aſſeveranter teſtificati ſumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad impuritatem, ſed ad ſanctificationem.

8 Proinde qui *hæc* aſpernatur, non aſpernatur hominem, ſed Deum, qui etiam dedit nobis Spiritum ſuum ſanctum.

9 Cæterum de fraterno amore non neceſſe habetis ut ſcribam vobis: ipſi namque vos divinitùs docti eſtis ut diligatis alii alios.

10 Nam & facitis hoc erga omnes fratres qui ſunt in tota Macedonia: precamur autem vos, fratres, ut potius proficiatis;

11 Et ambitioſè contendatis quieti eſſe, & res veſtras curare, ac operari propriis manibus veſtris, ſicut vobis mandavimus.

12 Ut vos geratis decenter erga extraneos, & nullius indigeatis.

13 Nolim autem vos in ignorantia verſari, fratres, quod dormientes attinet qui obdormierunt, ut ne contriſtemini, ſicut & reliqui qui ſpem non habent.

14 Nam ſi credimus Jeſum mortuum eſſe & reſurrexiſſe, ita etiam Deus eos qui obdormierint in Jeſu adducet cum ipſo.

15 Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, fore ut nos vivi, qui reliqui erimus in adventu Domini, non prævenimus eos qui obdormierunt.

16 Nam ipſe Dominus cum hortationis clamore & cum voce Archangeli & cum Dei tuba deſcendet è cœlo: & qui mortui fuerint in Chriſto, reſurgent primum.

17 Deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur ſimul cum eis in nubes, in occurſum Domini in aëra: & ita ſemper cum Domino erimus.

18 Itaque conſolamini alii alios iſtis ſermonibus.

CAP. V.

Modus legitimæ præparationis ad noviſſimum diem.

PORRÒ de temporibus & opportunitatibus, fratres, non eſt neceſſe ut vobis ſcribatur.

2 Ipſi enim penitùs ſcitis diem illum Domini, ut fur nocte *venit*, ita venturum eſſe.

3 Cùm enim dicent, *Pax & ſecuritas*, tunc repentinum eis inſtat exitium, ſicuti dolor partûs mulieri gravidæ, & nequaquam effugient.

4 At vos, fratres, non eſtis in tenebris, ut dies ille vos, tanquam fur, deprehendat.

5 Omnes vos filii lucis eſtis, ac filii diei: non ſumus *filii* noctis, neque tenebrarum.

6 Nempe igitur ne dormiamus ut reliqui, ſed vigilemus & ſobrii ſimus.

7 Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur nocte ſunt ebrii.

8 At nos qui ſumus diei, ſobrii ſimus, induti thorace fidei & charitatis, & pro galea ſpe ſalutis.

9 Nam non conſtituit nos Deus ad iram, ſed ad ſalutem obtinendam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum:

10 Qui mortuus eſt pro nobis: ut ſive vigilemus, ſive dormiamus, ſimul cum eo vivamus.

11 Quapropter adhortamini alii alios, & ædificate in-

gulì

guli singulos, sicut & facitis.

12 Rogamus autem vos, fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & admonent vos:

13 Et eos supra modum charos ducatis, propter opus ipsorum. Pacem colite inter vos mutuam.

14 Precamur autem vos, fratres, admonete inordinatos, consolamini eos qui pusillo animo sunt: sublevate infirmos, iram cohibete erga omnes.

15 Videte ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed beneficentiam semper sectamini, tum inter vos mutuò, tum erga omnes.

16 Semper gaudete.

17 Sine intermissione orate.

18 In omnibus gratias agite; hæc enim est voluntas Dei per Christum Jesum erga vos.

19 Spiritum ne extinguite.

20 Prophetias ne pro nihilo habete.

21 Omnia explorate: quod bonum fuerit, retinete.

22 Ab omni specie mala abstinete.

23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos: & integer vester spiritus, & anima & corpus inculpate in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.

24 Fidelis *est* qui vocavit vos, qui etiam *id* efficiet.

25 Fratres, orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes cum osculo sancto.

27 Adjuro vos per Dominum, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus.

28 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

Ad Thessalonicenses prima scripta fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD THESSALONICENSES POSTERIOR.

CAPUT I.

Afflictiones piorum in adventu Christi compensandas.

PAulus & Sylvanus & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo:

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo.

3 Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, ut par est, quòd vehementer augescat fides vestra, & abundet mutua uniuscujusque omnium vestrùm charitas:

4 Adeo ut nos ipsi de vobis gloriemur apud Eccle-

ri, *id est*, super tolerantia
stra & fide in omnibus per-
ecutionibus vestris & affli-
ionibus quas sustinetis:
5 *Quæ est* indicium est ju-
judicii Dei, ut digni ha-
eamini regno Dei, pro quo
iam *ista* patimini.
6 Si quidem justum est a-
d Deum, vicissim reddere
s qui affligunt vos, affli-
ionem,
7 Vobis verè qui affligi-
ini, relaxationem nobiscum
revelatione Domini Jesu de
lo, cum Angelis suis po-
ntibus,
8 Cum igne flammante, in-
gens ultionem iis qui Deum
iciunt, neque auscultant E-
angelio Domini nostri Jesu
risti:
9 Qui pœnam pendent æ-
rni exitii, *expulsi* à facie
omini & gloriâ virium ip-
us:
10 Cùm venerit ut glorifi-
etur in sanctis, & admiran-
us fiat in credentibus omni-
us (quòd fides habita fuerit
himonio nostro apud vos)
die illo.
11 Cujus etiam rei gratiâ
amus semper pro vobis, ut
s dignetur istâ vocatione
us noster, & compleat om-
em *suæ* bonitatis gratuitam
nevolentiam, & opus fidei
tenter:
12 Ut glorificetur nomen
omini nostri Jesu Christi in
bis, & vos in eo, ex gratia
i nostri, & Domini Jesu
risti.

CAP. II.

Judicium de Antichristi natali, progressu, revelatione & abolitione.

Oganius autem vos, fra-
tres, per adventum Do-
ni nostri Jesu Christi, &
ri ad eum aggregatio-
,
2 Ne citò à mente dimo-
veamini, neque terreamini,
neque per spiritum, neque
per sermonem, neque per e-
pistolam, tanquam per nos
scriptam, quasi instet dies ille
Christi.
3 Ne quis vos seducat ullo
modo. *Non* enim *adveniet dies
Christi*, quin venerit defectio
prius; & revelatus fuerit ho-
mo ille peccati, filius, *in-
quam*, illam perditionis,
4 Sese opponens ille & ef-
ferens supra quicquid dicitur
Deus, aut numen: adeo ut
in templo Dei tanquam Deus
sedeat, præ se ferens se esse
Deum.
5 Annon meministis me,
cùm adhuc essem apud vos,
hoc dixisse vobis?
6 Nunc verò quid *eum* re-
tineat nôstis, ut is suo præ-
stituto tempore reveletur.
7 Jam enim peragitur my-
sterium impietatis hujus: tan-
tum qui nunc obstat, *obstabit*
usquedum è medio sublatus
fuerit.
8 Et tunc revelabitur scele-
ratus ille, quem Dominus ab-
sumet spiritu oris sui, & illu-
stri adventu suo abolebit:
9 *Illum*, *inquam*, cujus ad-
ventus est ex illa vi efficaci
Satanæ, cum omni potentia,
& signis, & prodigiis men-
dacibus,
10 Et cum omni seductione
injustitiæ in iis qui pereunt,
propterea quod amorem ve-
ritatis non receperunt ut salvi
fierint.
11 Ideo igitur mittet eis
Deus efficaciam erroris, ut
credant mendacio;
12 Ut damnentur omnes
qui non crediderint veritati,
sed acquieverint in injustitia.
13 Nos autem debemus gra-
tias agere Deo semper de vo-
bis, fratres, dilecti à Domino,
quòd

quòd elegerit vos Deus ab initio ad ſalutem per ſanctificationem Spiritûs & fidem habitam veritati.

14 Quo vocavit vos per Evangelium noſtrum, ad acquirendam gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti.

15 Nempe igitur, fratres, perſtate, & retinete traditam doctrinam, quam edocti eſtis & per ſermonem & per epiſtolam noſtram.

16 Ipſe verò Dominus noſter Jeſus Chriſtus, & Deus ac Pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam & ſpem bonam per gratiam,

17 Conſoletur veſtra corda, & ſtabiliat vos in omni ſermone & opere bono.

CAP. III.

Precandum eſſe, & à vita inordinata & otioſa cavendum.

QUod reliquum eſt, orate, fratres, pro nobis, ut ſermo Domini currat & glorificetur, ſicut & apud vos;

2 Et ut arripiamur à protervis ac ſceleratis hominibus: non enim omnium eſt fides.

3 Sed fidelis eſt Dominus, qui ſtabiliet vos & cuſtodiet ab illo improbo.

4 Confidimus autem in Domino de vobis, vos quæ mandamus vobis & facere & facturos eſſe.

5 Dominus verò dirigat veſtra corda ad Dei charitatem, & Chriſti patientem expectationem.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut ſubducatis vos ab omni fratre qui inordinatè ambulat, & non ex tradita doctri[na] quam accepit à nobis.

7 Nam ipſi ſcitis quomo[do] oporteat nos imitari: quo[niam] am non inordinatè nos ge[ſſi]mus inter vos.

8 Neque gratis panem e[dimus] mus *acceptum* à quoquam ſed cum labore & ærumn[a] nocte dieque operantes, cui veſtrûm oneri eſſemus.

9 Non quòd nobis [non] liceat: ſed ut noſmetip[ſos] pro exemplari præbeamus vobis ad nos imitandos.

10 Etenim cùm eſſemus pud vos, hoc denunciabam vobis, quod ſi quis nolit o[pe]rari, etiam non edito.

11 Audivimus enim qu[os]dam ambulare inter vos ordinate, nihil agente, ſ[ed] inaniter ſatagentes.

12 Iis autem qui ſunt i[n]uſmodi, mandamus, & p[re]camur per Dominum noſtr[um] Jeſum Chriſtum, ut cum q[ui]ete operantes ſuo panem ſcantur.

13 Vos autem, fratres, ſegneſcite in benefacien[do].

14 Quòd ſi quis non o[be]ſcultat noſtro per epiſt[o]lam ſermoni, hunc notate; & commercium habete cum ut erubeſcat.

15 Neque ut inimicum cite, ſed admonete ut frem.

16 Ipſe autem Dom[inus] pacis ſemper det vobis p[ax] omni modo. Dominus cum omnibus vobis.

17 Salutatio mea m[anu] Pauli: quod eſt ſignum omni epiſtola; ita ſcribo.

18 Gratia Domini n[oſtri] Jeſu Chriſti *ſit* cum om[nibus] vobis. Amen.

Ad Theſſalonicenſes ſ[ecun]da miſſa fuit Athenis.

PA[ULI]

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM PRIOR.

CAPUT I.

Quid principali Doctori attendendum sit: quibus ponatur Lex: ad quid Christus venerit, & quomodo miserum sit.

PAULUS Apostolus Jesu Christi ex imperio Dei Salvatoris nostri & Domini Jesu Christi, ipsi spei nostræ.

2 Timotheo, germano filio in fide: Gratia, misericordia, & pax a Deo Patre nostro, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Sicut te rogavi ut remaneres Ephesi, cum proficiscerer in Macedoniam, ut denunciares quibusdam, ne aliter doctrinam docerent:

4 Neque attendant fabulis & genealogiis nunquam finitis, quæ potius quæstiones præbent quam ædificationem Dei quæ est per fidem.

5 Finis autem præcepti est caritas ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta:

6 A quibus quidam non recedentes, aberrarunt retrorsum:

7 Volentes esse Legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

8 Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime utatur:

9 Hoc sciens, quia justo lex non est posita, sed iniquis & non subditis, impiis & peccatoribus, scelestis & profanis, parricidis & matricidis, homicidis,

10 Fornicatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & si quid aliud est quod sanæ doctrinæ sit oppositum:

11 Quæ est secundum gloriosum Evangelium beati Dei, quod concreditum est mihi.

12 Gratiam igitur illi habeo, qui corroboraverit me, Christo Jesu Domino nostro, quòd me fidum duxerit, ut qui me *ante* blasphemum & persecutorem & contumeliosum; sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate,

13 Superabundavit autem gratia illa Domini nostri cum fide & dilectione in Christo Jesu.

14 Certus est sermo, & dignus omnibus modis omnibus qui recipiatur, Christum Jesum venisse in mundum ut peccatores salvos faceret, quorum primus ego sum.

15 Verùm ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primo ostenderet Jesus Christus omnem clementiam, ad informationem eorum qui credituri sunt illi ad vitam æternam.

16 Regi autem sæculorum, immortali, invisibili, soli sapienti Deo, honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, *nempe* ut secundum præcessas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam,

19 Retinens fidem & bonam conscientiam; quâ expulsâ nonnulli naufragium fidei fecerunt:

20 Ex quibus est Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, ut castigati discerent non blasphemare.

CAP. II.

Cur pro omnibus & quomodo pr candum. Ad mulieres instructio.

ADhortor igitur ante omnia ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actione pro quibuvis hominibus,

2 Pro regibus & quibusvis in eminentia constitutis; ut tranquillam ac quietam vitam degamus cum omni pietate & veneratione.

3 Nam hoc bonum est & acceptum in conspectu Servatoris nostri Dei,

4 Qui quosvis homines vult servari, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Unus enim *est* Deus, unus etiam mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus:

6 Qui sese ipse dedit redemptionis pretium pro quibusvis, *Christus, inquam*, testimonium illud præfinitutis suis temporibus *destinatum*:

7 Cujus constitutus sum ego præco & Apostolus, (veritatem dico per Christum, non mentior) doctor, *inquam*, Gentium cum fide ac veritate.

8 Volo igitur viros orare in quovis loco, puras manus attollentes absque irâ & disceptatione:

9 Itidem & mulieres amictu honesto, cum verecundia & modestia ornare sese, non cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel pretiosa vestitu:

10 Sed (quod decet mulieres pietatem in Deum spondentes) operibus bonis.

11 Mulier cum silentio discito cum omni submissione.

12 Mulieri enim docere non permitto, neque autoritatem usurpare in virum: sed *mando* ut sit in silentio.

13 Adamus enim prior formatus est, deinde Eva.

14 Et Adamus non fuit seductus; sed mulier seducta causa transgressionis fuit.

15 Servabitur tamen liberos gignendo, si manserint *ipsi* in fide ac charitate, & sanctificatione cum modestia.

CAP. III.

Idea Episcopi, Presbyteri, & Diaconi. Quid Ecclesia, quæve mysteria pietatis.

CERTUS *est hic* sermo, si quis Episcopatum desiderat, præclarum opus desiderat.

2 Oportet igitur Episcopum irreprehensum esse, unius uxoris virum, vigilantem, temperantem, compositum, hospitalem, aptum ad docendum,

3 Non vinosum, non percussorem, non turpem questum facientem; sed æquum, alienum à pugnis, alienum ab avaritia:

4 *Qui* suæ domui bene præsit, qui liberos habeat subditos cum omni honestate:

5 (Nam si quis propriæ domui præesse nescit, quomodo Ecclesiam Dei curabit?)

6 Non novitium, ne inflatus in crimination incidat diaboli.

7 Oportet autem eum & testimonium bonum habere testimonium ab extraneis, ne in probri

grabrum incidat & laqueum diaboli.

8 Diaconos itidem venerandos, non bilingues, non multo vino addictos, non turpem quæstum facientes;

9 Tenentes mysterium fidei in munda conscientia.

10 Atque hi etiam explorentur priùs, deinde ministrent si sint inculpati.

11 Uxores itidem *eorum oportet esse* venerandas, non calumniatrices, sobrias, fidas in omnibus.

12 Diaconi sint unius uxoris mariti, qui liberis bene præsint, & propriis domibus.

13 Nam qui bene ministraverint, gradum sibi bonum acquirunt, & multam loquendi libertatem per fidem quæ *est* in Christo Jesu.

14 Hæc tibi scribo, sperans fore ut mox ad te veniam:

15 Quòd si tardavero, ut scias quomodo oporteat in domo Dei versari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & stabilimentum veritatis.

16 Et sine dubio magnum est pietatis mysterium: Deus manifestus factus est in carne, justificatus est in Spiritu, conspectus est ab Angelis, prædicatus est Gentibus, fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam.

CAP. IV.

Prædicit ultimorum temporum hypocrisin & heteroloxiam, seseque studium pietatis & S. Literarum.

SPiritus autem disertè dicit fore ut posterioribus prætetis temporibus desciscant quidam à fide, attenti spiritibus deceptoribus, ac doctrinis dæmoniorum,

2 Per hypocrisin falsiloquorum, quorum conscientia uatorno reiecta est;

3 Prohibentium contrahere matrimonium, *jubentium* abstinere à cibis quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione, fidelibus, ac iis qui norunt veritatem.

4 Nam quicquid condidit Deus bonum *est*: nec quicquam rejiciendum *est*, si cum gratiarum actione sumatur.

5 Sanctificatur enim per verbum Dei & preces.

6 Hoc si fueceris fratribus, bonus eris minister Jesu Christi, innutritus in sermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ quam affectatus es.

7 Cæterum profanas & aniles fabulas avertare: sed exerce teipsum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio ad pauca utilis est, at pietas ad omnia utilis est, ut quæ promissionem habeat vitæ præsentis ac futuræ.

9 Certus est hic sermo, & omnibus modis dignus qui recipiatur.

10 Nam idcirco etiam fatigamur, & conviciis afficimur, quòd speremus in Deo vivo, qui est conservator omnium *hominum*, maximè verè fidelium.

11 Hæc denuncia & doce.

12 Nemo tuam juventutem contemnat, sed esto exemplar fidelium in sermone, in conversatione, in charitate, in spiritu, in fide, in castitate.

13 Interim dum venio, intentus esto lectioni, exhortationi, doctrinæ.

14 Ne negligito donum quod in te est, quod datum est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare: in his esto: ut tuus profectus manifestus sit inter omnes.

16 Intentus esto tibi ipsi & doctrinæ, & permane in i-

ſtis: id enim ſi feceris, & teipſum ſervabis, & eos qui te audierint.

CAP. V.

De modo quemque decenter exhortandi: de viduis, de Presbyteris, & impoſitione manuum.

SEniorem ne increpato, ſed hortare ut patrem; juniores, ut fratres;

2 Mulieres natu grandiores, ut matres: juniores ut ſorores, cum omni caſtitate.

3 Viduas honora quæ verè viduæ ſunt.

4 Quòd ſi qua vidua liberos aut nepotes habet, diſcant priùs *in* propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus: hoc enim eſt honeſtum & acceptum in conſpectu Dei.

5 Porrò quæ vere vidua eſt ac ſola relicta, ſperat in Deo, & permanet in deprecationibus & precibus nocte ac die.

6 At quæ laſcivit, ea vivens mortua eſt.

7 Hæc igitur denunciato, ut ſint irreprehenſæ.

8 Quòd ſi quis ſuis & maximè domeſticis non providet, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior.

9 Vidua allegatur non minor annis ſexaginta, quæ fuerit unius viri uxor,

10 In operibus bonis bono teſtimonio ornata: ſi liberos educavit, ſi fuit hoſpitalis, ſi ſanctorum pedes lavit, ſi afflictis ſubvenit, ſi omne bonum opus eſt aſſiduè ſectata.

11 Porrò juniores viduas reijce: Poſtquam enim laſcivierunt adverſus Chriſtum, nubere volunt:

12 Damnandæ, quod primam fidem irritam fecerint.

13 Simul autem etiam otioſæ *eſſe* diſcunt, circumeuntes domos: imò non ſolùm otioſæ, ſed etiam nugaces, & curioſæ, garrientes quæ non oportet.

14 Velim igitur juniores nubere, liberos gignere, domum adminiſtrare, nullam occaſionem dare adverſario ad conviciandum.

15 Jam enim nonnullæ deflexerunt ſecutæ Satanam.

16 Quòd ſi quis fidelis aut ſiqua fidelis habet viduas, ei ſuppeditato quantum ſufficit, & non onerator Eccleſiæ, ut iis quæ verè viduæ ſunt ſubveniat.

17 Qui bene præſunt preſbyteri, duplici honore digni habentor; maximè qui laborant in ſermone & doctrinâ.

18 Dicit enim Scriptura, Bovi trituranti non obligabis os: &, Dignus eſt operarius mercede ſua.

19 Adverſus presbyterum accuſationem ne recipito, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.

20 Eos qui peccant, in conſpectu omnium argue, ut & reliqui metuant.

21 Obteſtor in conſpectu Dei, & Domini Jeſu Chriſti, & electorum Angelorum, ut hæc obſerves ſine præjudicio, nihil faciens in alteram partem inclinando.

22 Manus cito ne cui impoſito, neque communicato peccatis alienis; temetipſum caſtum conſerva.

23 Ne ampliùs eſto abſtemius: ſed vino pauculo utere, propter ſtomachum tuum & crebras tuas infirmitates.

24 Quorundam hominum peccata ante manifeſta ſunt, præeuntia damnationi: quibusdam verò ſubſequuntur.

25 Itidem & bona opera ante manifeſta ſunt: & ea quæ ſecus habent, occultari non poſſunt.

CAP.

CAP. VI.

Officium servi, pietatis ἀυτάρκεια, & avaritiæ mala indicantur.

QUicunque sub jugo sunt servi, suos dominos omni honore dignos ducunto, ne Dei nomen & doctrina blasphemetur.

2 Qui vero fideles habent dominos, ne eos contemnant quod fratres sint: sed eò magis inserviant, quod fideles sint ac dilecti, qui beneficium illum impertiri capessunt. Hæc doce & exhortare.

3 Si quis diversum docet doctrinam, neque accedit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ;

4 Is inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa quæstiones ac pugnas de verbis: ex quibus nascitur invidia, lis, maledicentiæ, suspiciones malæ,

5 Perversæ exercitationes hominum mente corruptorum, & qui privati sunt veritate, & quæstui habent pietatem: abscede ab eis qui ejusmodi sunt.

6 Est autem quæstus magnus pietas cum animo sua sorte contento.

7 Nihil enim intulimus in mundum; videlicet nec efferre quicquam possumus.

8 Sed habentes *alimenta*, & quibus tegamur, hæc nobis satis erunt.

9 Qui verò volunt ditescere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas inanes & damnosas, quæ demergunt homines in exitium & perniciem.

10 Siquidem radix omnium malorum est amor pecuniæ: quam quidam dum appetunt, aberrârunt à fide, & seipsos undiquaque transfixerunt doloribus multis.

11 Tu verò, O homo Dei, ista fuge: sectare autem justitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam, lenitatem.

12 Decerta præclarum illud certamen fidei: apprehende vitam æternam, ad quam & vocatus es, & professus præclaram *illam* professionem in conspectu *multorum* testium.

13 Mando tibi coram Deo qui vivificat omnia, & Jesu Christo, qui testatam fecit coram Pontio Pilato præclaram illam professionem,

14 Ut observes hanc præceptionem, incontaminatus & irreprehensus, usque ad illustrem *illum* adventum Domini nostri Jesu Christi:

15 Quem præstitutis temporibus suis ostendet ille beatus & solus Princeps, Rex Regum, & Dominus dominorum:

16 Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor & robur æternum. Amen.

17 Iis qui divites sunt in hoc sæculo denuncia, ne efferantur animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiose ad fruendum:

18 Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, sociis convictûs:

19 Congerentes sibi pro thesauro *fundamentum* bonum in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam.

20 Timothee, depositum custodi, & aversare profanos

illos de rebus inanibus clamores, & oppositiones falsò nominatæ notitiæ:

21 Quam nonnulli præ se ferentes, circa fidem aberrârunt à scopo. Gratia sit tecum. Amen.

Ad Timotheum prima missa fuit Laodiceâ, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTEUM POSTERIOR.

CAPUT I.

Donum exsuscitandum; hypotyposis sanorum verborum servanda, & strenuitas in officio adhibenda.

PAULUS Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ quæ est in Christo Jesu,

2 Timotheo dilecto filio *sit* gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratiam habeo Deo, quem colo à majoribus cum munda conscientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte ac die:

4 Expetens te videre, memor tuarum lacrymarum, ut gaudio replear:

5 Memoriâ repetens eam quæ in te est minimè simulatam fidem, quæ habitavit priùs in avia tua Lòide, & matre tuâ Eunicâ; persuasus sum autem quòd in te quoque.

6 Quam ob causam in memoriam revoco tibi ut exsuscites donum Dei quod est in te per impositionem manuum mearum.

7 Non enim dedit nobis Deus spiritum formidinis, sed roboris, & charitatis, & sobrietatis animi.

8 Ne igitur te pudeat testimonii Domini nostri, neque me pudeat mei, qui sum vinctus ipsius: sed esto particeps afflictionum Evangelii ex potentia Dei:

9 Qui servavit nos, & vocavit vocatione sanctâ: non ex operibus nostris, sed ex suo proposito, & gratiâ, quæ data quidem est nobis in Christo Jesu ante tempora secularum:

10 Sed facta nunc est manifesta per illustrem illum adventum Servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolevit, & vitam ac incorruptibilitatem in lucem produxit per Evangelium.

11 Cujus causâ constitutus sum ego præco & Apostolus ac doctor Gentium.

12 Quam ob causam & hæc patior: sed non pudefio: novi enim cui crediderim, & mihi persuasum est eum potentem depositum meum in illum diem custodire.

13 [illegible]

13 Expressam formam tene sanorum sermonum quos à me audisti, cum fide & charitate quæ est in Christo Jesu.

14 Præclarum illud depositum custodi per Spiritum sanctum qui inhabitat in nobis.

15 Nôsti hoc, quòd se averterint à me omnes qui sunt in Asia; ex quibus sunt Phygellus & Hermogenes.

16 Præstet misericordiam Dominus Onesiphori domui illi, quoniam sæpe me recreavit, & catenam meam non erubuit:

17 Imo cùm esset Romæ, studiosiùs quæsivit me, & invenit.

18 Det ei Dominus, ut inveniat misericordiam apud Dominum in die illo: quam multum etiam Ephesi subministrârit, tu optimè nôsti.

CAP. II.

Simplicis militibus & agricolis similitudine ad tolerantiam exportatur, & monet Timotheum ut profanis clamoribus leniter & mansuetè arguat.

TU igitur, fili mi, corroborator per gratiam quæ est in Christo Jesu.

2 Et quæ audisti à me inter multos testes, hæc commitre fidis hominibus, qui sint idonei ad alios quoque docendos.

3 Tu igitur tolerans esto afflictionum, ut bonus miles Jesu Christi.

4 Nemo qui militat, implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat à quo delectus est miles.

5 Quòd si certet etiam aliquis, non coronatur nisi legitimè certaverit.

6 Agricolam oportet prius laborando fructus percipere.

7 Perpende quæ dico: det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

8 Memento Jesum Christum suscitatum fuisse ex mortuis, sustum ex semine Davidis, secundum Evangelium meum:

9 In quo vexor usque ad vincula, ut malefactor; sed sermo Dei non est vinctus.

10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipsi salutem consequantur quæ est in Christo Jesu, cum gloria æterna.

11 Certus est hic sermo: nam si cum eo mortui sumus, cum eo etiam vivemus:

12 si cruce moleramus, etiam conregnabimus: si abnegamus, & ille abnegabit nos.

13 Si infidi sumus, ille tamen fidus manet; negare seipsum non potest.

14 Hæc suggere, obtestans in conspectu Domini, ne de verbis pugnent, quod nullam adfert utilitatem, imo auditores subvertit.

15 Stude teipsum probatum sistere Deo, operarium qui non erubescat, & qui rectè sermonem veritatis secet.

16 Profanos autem illos de rebus inanibus clamores cohibe; ad majorem enim procedunt impietatem:

17 Et sermo eorum depascet ut gangræna: ex quibus sunt Hymenæus & Philetus,

18 Qui circa veritatem aberrârunt à scopo, dicentes, resurrectionem jam esse factam, & subvertunt quorundam fidem.

19 Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Novit Dominus eos qui sunt sui; &, Abscedat ab injustitia quisquis nominat nomen Christi.

20 Ceterum in magna domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam

lignea ac testacea: & alia quidem ad decus, alia verò ad dedecus.

21 Si quis igitur sese ab his expurgârit, erit vas ad decus sanctificatum, & accommodum usibus Domini, & ad omne opus bonum comparatum.

22 Juveniles autem cupiditates fuge: sed sectare justitiam, fidem, charitatem, pacem, cum iis qui invocant Dominum ex mundo corde.

23 Stultas autem & ineruditas quæstiones averte, sciens eas gignere pugnas.

24 Servum autem Domini non oportet pugnare, sed mansuetum esse erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos;

25 Cum lenitate eruditem eos qui contrario animo sunt affecti, *expertarum* num aliquando detur is eis Deus resipiscentiam ad agnitionem veritatis:

26 Et resipiscant mentis repetâ evaluti ex diaboli laqueo, ab eo captivi facti ad ipsius libitum.

CAP. III.

Prophetia de novissimo tempore: autor ipsaque S. Literarum.

1 HOC autem scito, fore ut extremis diebus instent tempora molesta:

2 Erunt enim homines sui amantes, avari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus non obsequentes, ingrati, scelesti,

3 Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites, minime amantes bonorum,

4 Proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potiùs quam amantes Dei.

5 Habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegarint; istos igitur avertere.

6 Ex his enim sunt isti qui irrepunt in familias, & captivas ducunt mulierculas, onustas peccatis, actas cupiditatibus variis;

7 Semper discentes, & quæ nunquam ad cognitionem veritatis venire possint.

8 Quemadmodum autem Jannes & Jambres obstiterunt Mosi, ita & hi obsistunt veritati: homines mente corrupti, rejectanei circa fidem.

9 Sed non procedent amplius: nam amentia istorum evidens erit omnibus, ut illorum fuit.

10 Tu verò assecutus es meam doctrinam, vitæ meæ rationem, propositum, fidem, longanimitatem, charitatem, tolerantiam,

11 Persecutiones, passiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lystris; quas persecutiones sustinui: & ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Sed & omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu persecutionem patientur.

13 Impostori autem homines & impostores proficient in pejus, tum seducentes tum seducti.

14 At tu maneto in iis quæ didiciisti, & quæ tibi concredita sunt, sciens à quo didiceris:

15 Teque à puero sacras Literas novisse, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem, per fidem quæ est in Christo Jesu.

16 Tota Scriptura divinitus est inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia:

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè instructus.

CA

CAP. IV.

Officium pastoris Ecclesiæ: cursus Pauli cygneus: multa passus & derelictus ab omnibus, liberatur à Domino.

OBtestor te igitur ego in conspectu Dei, & Domini nostri Jesu Christi, qui judicaturus est vivos & mortuos in adventu illo suo adventu & regno suo;

2 Prædica sermonem illum, insta tempestivè, intempestivè: argue, objurga, exhortare cum omni lenitate & doctrinâ.

3 Nam erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt: sed auribus prurientes, sibi secundum suas illas coacervabunt doctores:

4 Et à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas verò convertent.

5 At tu vigila in omnibus, labores esto afflictionum, opus fac Evangelistæ, ministerii tui plenam fidem fac.

6 Nam & ego jam libor, & præstitutum tempus meæ resolutionis instat.

7 Certamen illud præclarum certavi, cursum perfeci, fidem servavi.

8 Quod reliquum est, reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, justus Judex: non solum autem mihi, sed & omnibus qui exspectaverint adventum ipsius.

9 Stude mox ad me venire.

10 Nam Demas me deseruit, diligens hoc sæculum, & profectus est Thessalonicam: Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

11 Lucas mecum est solus: Marcum assumptum adduc tecum: est enim mihi perutilis ad ministerium.

12 Porrò Tychicum misi Ephesum.

13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, adferes cum venies, & libros, maximè membranas.

14 Alexander faber æratus multa mala mihi exhibuit: reddat ei Dominus secundum facta ipsius:

15 Quem & tu cave: vehementer enim obstitit sermonibus nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt: utinam ne hoc illis imputetur.

17 Sed Dominus mihi adfuit, & corroboravit me: ut per me certiorarentur prædicationem quod audirent omnes Gentes: & ereptus sum ex ore leonis.

18 Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, servabitque regno suo cœlesti: cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

19 Saluta Priscam & Aquilam & Onesiphori familiam.

20 Erastus mansit Corinthi. Trophimum autem reliqui Miseti infirmum.

21 Stude venire ante hyemem. Salutat te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus sit cum spiritu tuo. Gratia sit vobiscum. Amen.

Scripta est Româ secunda ad Timotheum, qui primus Ephesi ordinatus fuit Episcopus, cum Paulus iterum astitetur Cæsari Neroni.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TITUM.

CAPUT I.

Quales Episcopos & Presbyteros ordinare debeat, & de quibus Cretenses monendi.

PAulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ est secundum pietatem:

2 Ad spem vitæ æternæ quam promiserat Deus ille mentiri nescius, ante tempora sæculorum: manifestam autem fecit præstitutis temporibus suis:

3 Videlicet sermonem illum suum per præconium, quod concreditum est mihi ex imperio Servatoris nostri Dei: Tito germano filio in communi fide.

4 Gratia *sit tibi*, misericordia & pax à Deo Patre, & Domino Jesu Christo Servatore nostro.

5 Hujus rei gratia dereliqui te in Creta, ut quæ desunt corrigas, & constituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinavi.

6 Si quis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fideles, qui non sint obnoxii crimini luxûs, aut subjici nescii.

7 Oportet enim Episcopum inculpatum esse, tanquam Dei dispensatorem, non sibi pertinaciter placentem, non iracundum, non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem:

8 Sed hospitalem, bonorum amantem, temperantem, justum, pium, continentem:

9 Tenacem fidelis illius sermonis qui ad doctrinam est, ut possit & exhortari doctrinâ sanâ, & contradicentes convincere.

10 Sunt enim multi subjici nescii, & vaniloqui, & mentium seductores, maximè qui sunt ex Circumcisione.

11 Quibus oportet os obturare, qui totas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratiâ.

12 Dixit quidam ex ipsis, proprius ipsorum propheta, Cretenses semper mendaces, malæ feræ, ventres pigri.

13 Testimonium hoc est firmum: quam ob causam increpa redarguito præcisè, ut sani sint in fide:

14 Non attenti Judaicis fabulis, & præceptis hominum advertantium veritatem.

15 Omnia quidem munda mundis: pollutis autem & incredulis nihil est mundum, sed polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum profitentur scire, sed factis negant, cùm sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum reprobi.

CAP. II.

Jubetur Titus verbis & exemplo ad obedientiam gratiæ, quæ illuxit omnibus, omnes & singulos exhortari.

AT tu loquere quæ decent sanam doctrinam.

2 Ut senes sobrii sint, venerandi, temperantes, sani fide, charitate, tolerantiâ.

3 Anus itidem ut *sint* habitu qui sanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honestatis magistræ:

4 Ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum ac liberorum amantes,

5 Temperantes, castæ, domi manentes, bonæ, quæ sese subjiciant suis viris: ne sermo Dei blasphemetur.

6 Adolescentulos itidem adhortare ut sint temperantes:

7 Per omnia teipsum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 Sermonem sanum, qui damnari non possit: ut qui ex adverso *est*, erubescat, nihil habens quod de vobis dicat mali.

9 Servos *hortare* ut suis dominis sese subjiciant, in omnibus ut *eis* placeant: non respondatores,

10 Nihil intervertentes, sed omnem bonam fidem ostendentes, ut doctrinam Servatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 Illuxit enim gratia illa Dei salutifera cunctis hominibus;

12 Erudiens nos ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter & juste & piè vivamus in præsenti seculo:

13 Expectantes beatam illam spem & illustrem illum adventum gloriæ magni illius Dei ac Servatoris nostri, *nempe* Jesu Christi:

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibi ipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum operum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio: nemo te despiciat.

CAP. III.

Benignitati Dominicæ & bonis operibus, non quæstionibus aut λοιδορίαις studendum.

1 Pius suggere ut sese subjiciant principatibus ac potestatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum sint parati:

2 Ne cui maledicant; ut sint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quosvis homines.

3 Nam eramus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, servientes cupiditatibus ac voluptatibus variis, in malitia & invidia degentes, odiosi, alii alios odio prosequentes.

4 Sed postquam benignitas & erga homines amor apparuit Servatoris nostri Dei,

5 Non ex operibus justis quæ fecerimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritûs Sancti:

6 Quem effudit super nos copiosè per Jesum Christum Servatorem nostrum:

7 Ut justificati illius gratiâ, hæredes efficeremur secundum spem vitæ æternæ.

8 Certus *est* hic sermo, & hæc volo te asseverare, ut qui crediderunt Deo curent bene agendo præire.

9 Hæc illa sunt bona, & hominibus utilia: stultas autem quæstiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales cohibe: sunt enim inutiles & vanæ.

10 Hæreticum hominem post unam & alteram admonitionem repelle:

11 Ut qui nôris eversum esse eum qui sit ejusmodi, & peccare, ut qui suopte judicio sit condemnatus.

12 Cùm misero Arteman ad te, aut Tychicum, stude venire ad me Nicopolin: nam illic decrevi hyemare.

13 Zenam legis interpretem & Apollo studiosè deducendos curato, ne quid illis desit.

14 Discant autem etiam nostri bene agendo præire ad necessarios usus, ut non sint fructus expertes.

15 Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos qui diligunt nos in fide. Gratia *Dei sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretensium Ecclesiæ ordinatus fuit Episcopus, scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD PHILEMONEM

CAPUT I.

Ignoscentia Christiana commendatur Philemoni.

PAULUS vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adjutori nostro;

2 Et Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ quæ domi tuæ est:

3 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis.

5 Quòd audiam tuam charitatem, ac fidem quam habes erga Dominum Jesum, & erga omnes sanctos:

6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni quod est in vobis per Christum Jesum.

7 Gaudium enim habemus multum, & consolationem super charitate tua, quòd viscera sanctorum refocillata sint per te, frater.

8 Quapropter quamvis multam in Christo libertatem habeam præcipiendi tibi quod convenit;

9 *Tamen* propter charitatem potiùs precor, cum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiam vinctus Jesu Christi.

10 Precor autem pro filio meo quem genui in vinculis meis, Onesimo:

11 Quondam tibi inutili, nunc verò tibi & mihi perutili.

12 Quem remisi: tu autem eum, id est, viscera mea, excipe.

13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te ministraret mihi in vinculis Evangelii.

14 Sed absque tua sententia nihil volui facere, ut non velut ex necessitate sit bene-

ficium

cium tuum, sed sponte collatum.

15 Utique enim propterea separatus fuit *abs te* ad tempus, ut eum *à me* perpetuum recipias:

16 Non jam ut servum, sed amplius quàm servum, fratrem *videlicet* dilectum, maximè mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in Domino?

17 Itaque si me socium habes, excipe eum tanquam me.

18 Quòd si quâ te injuriâ affecit, aut debitor tibi est, hoc mihi imputato.

19 Ego Paulus scripsi meâ manu, ego rependam: ut ne tibi dicam quòd teipsum etiam mihi insuper debeas.

20 Etiam, frater, *hunc* ego fructum abs te consequar in Domino: refocilla mea viscera in Domino.

21 Scripsi tibi, confisus fore ut tu *me* audias, ut qui nôrim te supra id etiam quod dico, facturum esse.

22 Simul autem etiam para mihi hospitium: spero enim me per preces vestras donatum iri vobis.

23 Salutant te Epaphras, (meus in captivitate propter Christum Jesum socius,)

24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem missa fuit Româ per Onesimum servum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRÆOS.

CAPUT I.

Ut doctrinam Christi commendet, probat eum supra prophetas & supra angelos esse.

MUltis vicibus multisque modis olim Deus locutus Patribus in Prophetis, ultimis diebus hisce locutus est nobis in Filio,

2 Quem constituit hæredem omnium, per quem etiam mundum condidit.

3 Qui cum sit effulgentia gloriæ, & character personæ illius, sustineátque omnia verbo illo suo potente, purificatione peccatorum nostrorum per seipsum factâ, sedit ad dextram Majestatis illius in *locis* excelsissimis:

4 Tantò præstantior factus Angelis, quantò excellentius præ illis sortitus est nomen.

5 Nam cui dixit unquam Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te; ac rursum, Ego ero ei pater, & ipse erit mihi filius?

6 Rursum autem cum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit, Et adorent eum omnes Angeli Dei.

7 Et

7 Et de Angelis quidem dicit, Qui Angelos suos facit ventos, & administros suos ignis flammam.

8 Ad Filium autem, Thronus tuus, Deus, in seculum seculi; virga recta virga regni tui.

9 Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te, O Deus, Deus tuus oleo exultationis, ultra consortes tuos.

10 Et, Tu, in initio, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli:

11 Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut vestimentum veterascent;

12 Ac velut amictum circumvolves eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient.

13 Ad quem autem Angelorum dixit unquam, Sede ad dextram meam usquedum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

14 Nonne omnes sunt ministerii munere fungentes Spiritus, qui ministerii causâ emittuntur propter hæredes salutis futuros?

CAP. II.

Concludit Christi doctrinæ obedientiam deberi, eámque nobis fratrem factum, ut nostrûm misereatur.

IPropterea oportet nos eò amplius attendere ea quæ audivimus, ne quando perfluamus.

2 Etenim si per Angelos dictus sermo fuit firmus, omnisque transgressio & contumacia justum mercedis retributionem retulit:

3 Quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem? quæ cum primùm enarrari cæpit per ipsum Dominum, ab his qui ipsum audierunt fuit nobis confirmata:

4 Testimonium illis præbente Deo & signis & prodigiis, variisque virtutibus, & Spiritûs Sancti distributionibus pro sua voluntate.

5 Non enim Angelis subjecit mundum illum futurum de quo loquimur.

6 Testatus est autem quidam alicubi, dicens, Quid est homo, ut memor sis ejus, aut filius hominis, ut eum respicias?

7 Fecisti eum paulisper inferiorem Angelis: gloriâ & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.

8 Omnia subjecisti sub pedibus ejus. Etenim verò per hoc quod ei subjecit omnia, nihil omisit quod non ei subjectum: at nunc nondum videmus ei omnia esse subjecta.

9 Sed Jesum illum cernimus gloriâ & honore coronatum qui paulisper fuit inferior Angelis factus, propter mortem perpessionem, ut beneficio Dei pro omnibus mortem gustaret.

10 Decebat enim, ut ipse propter quem sunt hæc omnia, & per quem sunt hæc omnia, multos filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per pressuras consummaret.

11 Nam & qui sanctificat & qui sanctificantur, ex uno sunt omnes. Quam ob rem non erubescit eos vocare fratres,

12 Dicens, Annuntiabo nomen tuum fratribus meis in medio Ecclesiæ tibi hymnum canam.

13 Et rursus, Ego fiducia ero ipso. Et iterum, Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus.

14 Quoniam igitur

participes sunt carnis & sanguinis, ipse quoque consimiliter particeps factus est eorundem, ut per mortem aboleret eum penes quem est mortis robur, hoc est, diabolum:

15 Et liberos redderet quotquot metu mortis per omnem vitam damnati erant servitutis.

16 Non enim utique Angelos assumpsit, sed semen Abrahami assumpsit.

17 Unde debuit per omnia fratribus similis fieri, ut misericors esset & fidelis pontifex in iis quæ apud Deum *agenda forent*, ad expiandum peccata populi.

18 Nam ex eo quod passus fuit cùm tentatus esset, potest & iis qui tentantur succurrere.

CAP. III.

Collatio Mosis & Christi. Inde exhortatio ex Davidis testimonio, & deterratio ab exemplo induratorum in deserto.

UNde, fratres sancti, vocationis cœlestis consortes, considerate Apostolum & Pontificem professionis nostræ, Christum Jesum:

2 Fidelem ei qui ipsum constituit: ut & Moses *fidelis fuit* in tota domo ipsius.

3 *Tanto* namque ampliore gloria præ Mose hic dignus est habitus, quantò majorem habet honorem is qui construxit domum, quam domus ipsa.

4 Omnis enim domus aptatur a quopiam: qui verò construxit hæc omnia est Deus.

5 Et Moses quidem fidus fuit in tota domo ipsius, ut famulus, ad testificanda quæ post erant dicenda.

6 At Christus ut filius domum suam præest: cujus domus sumus nos, si modò loquendi libertatem & spem illam de qua gloriamur, ad finem usque firmam retinuerimus.

7 Quapropter, sicut dicit Spiritus ille sanctus, Hodie si vocem ejus audieritis;

8 Ne obdurate corda vestra, sicut in exacerbatione illa, in die tentationis illius in deserto:

9 Ubi tentaverunt me patres vestri, exploraverunt me, & viderunt opera mea per annos quadraginta.

10 Quapropter infensus fui isti genti, & dixi, Semper errant corde, neque cognoverunt vias meas.

11 Itaque juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

12 Videte, fratres, nequando sit in ullo vestrùm cor malum, incredulum, deficiendo à Deo vivo.

13 Sed exhortamini alii alios quotidie, quoad appellatur dies hodiernus, nequis ex vobis induretur seductione peccati.

14 Christi enim consortes facti sumus, si modò principium illud quò fulcimur firmum retinuerimus ad finem usque:

15 *Interim* dum dicitur, Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra, ut in illa exacerbatione.

16 Nam quidam cùm audîssent, exacerbarunt Dominum: non omnes tamen ii qui exierant ex Ægypto per Mosen.

17 Quibus autem infensus fuit quadraginta annis? nonne iis qui peccaverunt, quorum artus conciderunt in deserto?

18 Quibus autem juravit non ingressuros in requiem suam, nisi iis qui non obedierunt?

19 Et videmus non potuisse ingredi propter incredulitatem.

CAP.

CAP. IV.

Collatio ſabbati ceremonialis & ſpiritualis: & vis verbi Dei penetrantiſſima.

METuamus igitur nequando derelictâ promiſſione introeundi in requiem ejus, videatur aliquis ex vobis illâ fuiſſe per tarditatem excluſus.

2 Etenim nobis evangelizatum eſt, ſicut & illis: at non profuit illis auditus ſermo, ut qui fide contemperatus non fuerit apud illos qui audierunt.

3 Introimus enim in requiem nos qui credidimus, ſicut dixit, Itaque juravi in ira mea, ſi ingreſſuri ſint in requiem meam: quamvis operibus à jacto mundi fundamento factis.

4 Ita enim dixit quodam in loco de ſeptimo die, Et requievit Deus die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis.

5 Et hic rurſum, Si introibunt in requiem meam.

6 Quia igitur reliquum eſt ut aliqui introeant in eam, & quibus priùs evangelizatum fuit, non introierunt propter contumaciam:

7 Rurſum quemdam præfinit diem, Hodie, apud Davidem dicens, tanto poſt tempore, (prout dictum eſt) Hodie ſi vocem ejus audieritis, ne obdurate corda veſtra.

8 Nam ſi Jeſus eos in requie collocâſſet, nequaquam de alio poſthac die locutus fuiſſet.

9 Itaque, reliquus eſt aliquis ſabbatiſmus populo Dei.

10 Nam qui ingreſſus eſt in requiem ipſius, requievit & ipſe ab operibus ſuis quemadmodum à ſuis Deus.

11 Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis in idem incidat contumaciæ exemplum.

12 Vivus enim eſt ſermo Dei & efficax, & penetrantior quovis gladio anceps, & pertingit uſque ad diviſionem animæ ſimul ac ſpiritûs, compagûmque & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis.

13 Nec eſt ulla res creata non manifeſta in conſpectu ipſius: imò omnia *ſunt* nuda & intimè patentia oculis ejus quocum nobis eſt negotium.

14 Habentes igitur Pontificem magnum qui tranſivit cœlos, Jeſum Filium Dei, teneamus *hanc* profeſſionem:

15 Non enim habemus Pontificem qui non poſſit affici ſenſu infirmitatum noſtrarum, ſed tentatum in omnibus ſimiliter, abſque *tamen* peccato.

16 Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ; ut conſequamur miſericordiam, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAP. V.

Collatio Sacerdotii Chriſti cum Levitico & Melchiſedechiano.

NAM omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in ea quæ apud Deum *agenda ſunt*: ut offerat dona & victimas pro peccatis.

2 Qui quantum ſatis eſt poſſit miſerari vicem ignorantium & aberrantium: quòd & ipſe circumdatus ſit infirmitate.

3 Et propter hanc debeat, ſicut pro populo, ita & pro ſeipſo offerre victimam pro peccatis.

4 Neque ſibi ipſi quiſquam ſumit hunc honorem, ſed qui vocatur à Deo, ſicut & Aaron.

5 Ita & Chriſtus non ipſe ſibi hunc honorem tribuit, ut

fieret Pontifex: sed is qui dixit ei, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Sicut & in alio *psalmo* dicit, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci.

7 Qui in diebus carnis suæ, deprecationibus & supplicationibus oblatis cum clamore valido & lacrymis, apud *eum* qui poterat ipsum servare à *morte*, & exauditis precibus liberatus est *metu*:

8 Quamvis Filius esset, *tamen* ex iis quæ passus est, didicit obedientiam:

9 Et *consummatus* factus est autor salutis æternæ omnibus obtemperantibus:

10 Cognominatus à Deo Pontifex secundum ordinem Melchisedeci.

11 De quo multa nobis sunt dicenda, eaque difficilia explicata, quandoquidem segnes facti estis auribus.

12 Vos enim quos oportuit pro temporis ratione doctores esse, rursum opus est doceri quæ sint elementa initii eloquiorum Dei: factique estis ii quibus lacte sit opus, & non solido cibo.

13 Enimverò cui cum lacte res est, is rudis est sermonis justitiæ, (infans enim est:)

14 Sed adultorum est solidus cibus, eorum *videlicet*, qui propter habitum sensus habent exercitatos ad discretionem boni ac mali.

CAP. VI.

Omissis rudimentis fidei, ad ipsam perfectionem tendendum esse: ubi defectionis miserandæ & perfidentium fructus afferitur.

QUapropter omisso qui in Christo rudes inchoat sermone, ad perfectionem feramur: non jacientes rursum fundamentum resipiscentiæ ab operibus mortuis & fide in Deum;

2 Baptismatum doctrinæ ac manuum impositionis, & resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.

3 Atque id faciemus, siquidem permiserit Deus.

4 Nam fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustaverintque donum illud cœleste, & participes facti fuerint Spiritus Sancti,

5 Gustaverintque bonum verbum Dei, ac virtutes futuri seculi,

6 Si prolabantur, denuò renoventur ad resipiscentiam, ut qui rursum crucifigant sibi Filium Dei, & ignominiæ exponant.

7 Nam terra quæ imbrem sæpius in se venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam iis per quos excolitur, particeps fit benedictionis à Deo.

8 At quæ profert spinas & tribulos, reiectanea est, & maledictioni proxima; cujus exitus tendit ad exustionem.

9 Sed nobis persuasimus de vobis, dilecti, quæ meliora sunt, & saluti adhærentia, etiamsi ita loquamur.

10 Non enim injustus est Deus, ut oblivisc atur operis vestri, & laborioſæ charitatis quam ostenditis erga ipsius nomen, ut qui ministraveritis sanctis, & ministretis.

11 Cupimus autem ut unusquisque vestrum idem studium ad finem usque ostendat, ad certam spei persuasionem;

12 Ut ne sitis segnes, sed imitatores eorum qui per fidem & patientem animum hæreditario jure obtinent promissionem.

13 Deus enim pollicitus Abrahamo, cùm non posset per

per quenquam majorem jurare, juravit per seipsum,

14 Dicens, Certè benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te.

15 Atque ita patiente animo fretus, nactus est promissum.

16 Nam homines quidem per eum jurant qui sit major; atque iisdem omnis controversiæ terminus est jusjurandum ad confirmationem *albibitum*.

17 Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promissionis ostendere immutabilitatem consilii sui, fidejussit jurejurando:

18 Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non potest ut mentitus sit Deus, validam consolationem habeamus *nos* qui curium *eo* corripuimus, ut spem propositam retineamus.

19 Quam velut animæ anchoram habemus tutam ac firmam, & ingredientem usque in ea quæ sunt intra velum.

20 Quò præcursor pro nobis ingressus est Jesus, factus secundum ordinem Melchisedeci Pontifex in æternum.

CAP. VII.

Melchisedeci historia & allegoria typica.

NAM hic Melchisedecus rex erat Salem, Sacerdos Dei altissimi, qui occurrit Abrahamo revertenti à cæde regum, & benedixit ei:

2 (Cui & decimas ex omnibus impertitus est Abrahamus) qui primùm quidem ex interpretatione dicitur rex justitiæ, deinde verò etiam rex Salem, quod est rex pacis:

3 Sine patre, sine matre, sine genere: nec initium dierum, neque vitæ finem habens; sed assimilatus Filio Dei manet Sacerdos in perpetuum.

4 Spectate verò quantus hic fuerit, cui Abrahamus etiam ille patriarcha decimas spoliorum dederit.

5 Et ii quidem qui sunt ex filiis Levi Sacerdotium accipientes, præceptum habent decimarum accipiendarum à populo secundum Legem, hoc est, à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahami.

6 Is verò cujus genus ab illos non refertur, decimas accepit ab Abrahamo, & hunc benti promissiones benedixit.

7 Porro sine ulla controversia, id quod minus est ab eo quod majus est benedicitur.

8 Atque hîc quidem homines qui moriuntur, decimas accipiunt; illic autem is de quo testatum est quod vivat.

9 Et (ut ita loquar) in Abrahamo decimatus est etiam ipse Levi, qui decimas accipere.

10 Nam is adhuc in lumbis patris erat, cùm occurreret Abrahamo Melchisedecus.

11 Porrò si consummatio per Leviticum Sacerdotium erat, (nam sub hoc (incultu est populo) quid amplius opus alium exoriri Sacerdotem secundum ordinem Melchisedeci, nec secundum ordinem Aaronis dici?

12 Mutato enim hoc Sacerdotio, necessariò quoque legis mutatio fit.

13 Nam is de quo hæc dicuntur, ad alium tribum pertinet, de quo nullus astitit altari.

14 Palam est enim è Judâ exortum esse Dominum nostrum: cui tribui nihil de Sacerdotio locutus est Moses.

15 Ma

15 Idque eò amplius manifestum est, quòd ad similitudinem Melchisedeci exoritur Sacerdos alius,

16 Qui non ex Lege, cujus præceptum sit carnale, factus est Sacerdos, sed ex vi indissolubilis vitæ:

17 Testificatur enim ad hunc modum, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci.

18 Fit enim irritum præcedens præceptum propter ipsius infirmitatem & inutilitatem.

19 Nihil enim consummavit Lex, sed superintroducta spes potior, per quam appropinquamus Deo.

20 Etiam quatenus non absque jurejurando superintroducta est.

21 (Nam illi quidem absque jurejurando Sacerdotes facti sunt; hic verò cum jurejurando per eum qui dixit ei, Juravit Dominus, & non pœnitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedeci.)

22 Tanto melioris pacti sponsor factus est Jesus.

23 Et illi quidem plures facti sunt Sacerdotes, quòd mors prohiberet eos permanere.

24 At iste, propterea quod in æternum manet, perpetuum habet Sacerdotium.

25 Unde & servare perfectè potest eos qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens ut interpellet pro eis.

26 Talis enim nos decebat Pontifex, sanctus, ab omni malo alienus, sine labe, separatus à peccatoribus, & sublimior cœlis factus:

27 Cui non sit quotidie necesse, quemadmodum illis Pontificibus, prius pro peccatis propriis victimas offerre, deinde *pro peccatis* populi: hoc enim fecit semel cum semetipsum obtulit.

28 Lex enim homines constituit Pontifices infirmitate laborantes: at sermo juramenti jurijurandi post Legem concepti Filium constituit in æternum consummatum.

CAP. VIII.

Recapitulatio doctrinæ de sacerdotio Christi.

CÆterum eorum quæ dicimus hæc summa est: Talem nos habere Pontificem, qui consedit ad dexteram throni Majestatis illius in cœlis:

2 Sanctuarii minister, ac veri illius tabernaculi, quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim Pontifex ad offerenda dona & victimas constituitur; unde necesse fuit, hunc quoque habere quod offerret.

4 Nam si esset in terra, ne Sacerdos quidem esset, manentibus illis Sacerdotibus qui secundum Legem offerunt dona:

5 Ut qui exemplari & umbræ deserviunt rerum cœlestium, sicut divinitùs dictum est Mosi, cùm esset absoluturus tabernaculum, Vide enim, inquit, ut facias omnia ad exemplar quod ostensum est tibi in monte.

6 At nunc *noster ille Pontifex è* præstantius ministerium sortitus est, quò etiam præstantioris est pacti mediator, quod præstantioribus promissis sancitum est.

7 Nam si prius illud tale fuisset, ut nihil in eo posset requiri, haudquaquam fuisset secundo quæsitus locus:

8 Nam increpans eos inquit, Ecce, dies venient, dicit Dominus, cùm peragam cum domo

mo Israelis & cum domo Juda pactum novum;

9 Non secundum pactum quod feci cum patribus ipsorum, quo die prehendi manum ipsorum, ut educerem eos ex Ægypto: nam ipsi non perstiterunt in illo meo pacto, & ego despexi eos, dicit Dominus.

10 Quamobrem hoc est pactum quod paciscar domui Israelis post dies illos, dicit Dominus: Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inscribam; & ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus:

11 Neque docebunt singuli proximum suum, & singuli fratrem suum, dicentes, Cognosce Dominum; nam omnes cognoscent me, ab eo qui pusillus fuerit inter eos, ad eum usque qui magnus fuerit inter eos.

12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum, & peccatorum ipsorum, & transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

13 Dum novum dicit, antiquavit prius; porrò quod antiquavit ac senescit, prope est ut evanescat.

CAP. IX.

Collatio duplicis tabernaculi, veteris & novi.

HAbuit igitur prius *pactum* etiam ritus cultûs, & sanctuarium mundanum.

2 Tabernaculum enim apparatum fuit; prius *quidem* in quo *erat* candelabrum, & mensa, & propositi panes, quod Sancta vocant:

3 Post secundum autem velum erat tabernaculum quod vocant Sancta Sanctorum:

4 Aureum habens thuribulum, & arcam pacti undique circumtectam auro; in qua, urna aurea habens manna, & virga illa Aaron quæ germinavit, & tabulæ illæ pacti.

5 Supra hanc autem Cherubim gloriosi, obumbrantes propitiatorium; de quibus non est nunc dicendum singulatim.

6 His verò sic constructis in prius quidem tabernaculo quovis *tempore* ingrediuntur Sacerdotes cultus obeuntes.

7 In secundum autem semel quotannis solus Pontifex non absque sanguine, quem offert pro seipso & pro populi erratis.

8 Hoc declarante Spiritu Sancto, nondum factam viam manifestam ad sacrarium tabernaculum, priore tabernaculo adhuc consistente:

9 Quod erat exemplar præsenti tempore illo tunc præsentes quo dona sacrificiaque offeruntur, quæ non possint conscientia consummare offerentem,

10 In cibis duntaxat & potionibus, & diversis ablutionibus ac ritibus carnalibus usque ad præfinitum tempus directionis impositis.

11 Adveniens autem Christus Pontifex futurorum bonorum, per majus & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non hujus conditionis,

12 Neque per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium sanguinem ingressus est semel in sancta, æternam redemptionem nactus.

13 Nam si sanguis taurorum & hircorum, & cinis juvencæ aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis puritatem:

14 Quantò magis sanguis Christi, qui per Spiritum æternum seipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam vestram à mortuis operibus

eribus, ad colendum Deum vum?

15 Itaque ob id novi pacti ediator est, ut morte ad re- mptionem earum transgres- num intercedente quæ fue- ntib priore pacto, qui vo- ti erant promissam æter- m hereditatem acciperent.

16 Nam ubi testamentum , mors intercedat necesse testatoris:

17 Testamentum enim in rtuis ratum est; quando- idem nondum valet cùm vit testator.

18 Unde ne prius quidem d absque sanguine dedica- m fuit.

19 Cùm enim Moses omnia ndata secundum Legem re- sset toti populo, sumpto nguine vitulorum & hirco- m, cum aqua & lana coc- a & hyssopo, simul & ip- n librum & totum popu- n asperst,

20 Dicens, Hic *est* sanguis hujus pacti quod manda- vobis Deus.

21 Insuper autem & taber- ulum & omnia vasa illius ilterii sanguine similiter perst.

22 Et omnia ferè secundum em sanguine purificantur, absque sanguinis effusione fit remissio.

23 Itaque necesse *fuit* ex- plaria quidem eorum quæ in cœlis hisce rebus puri- i, ipsa verò cœlestia pota- is quàm hæc sint victimis.

24 Non enim in manufa- m sacrarium ingressus est sus, quod sit exemplar *sacrario* respondens, sed sum cœlum, ut compareat ciem Dei pro nobis.

25 Neque ut sæpe offerat etipsum, sicut Pontifex in- at in sacrarium quotan- em sanguine alieno:

26 (Alioquin oportuisset eum sæpe passum fuisse a jacto mundi fundamento;) sed nunc semel in consummatione sæculorum, ad peccatum per immolationem sui ipsius e medio tollendum, factus est manifestus.

27 Et sicut illud statutum est hominibus, ut semel moriantur, postea verò judicium:

28 Ita & Christus semel oblatus, ut *in sejb*ò attolleret multorum peccata, secundò absque peccato conspicietur iis qui ipsum expectant ad salutem.

CAP. X.

Collatio sacrificiorum ad hostiam Christi, indeque exhortatio ad gratiam Christi in sanctificatione, fide, & tolerantiâ ampletendam.

LEX enim umbram obtinens futurorum bonorum, non ipsam expressam formam rerum, iis hostiis quas singulis annis eaidem continenter offerunt, nunquam potest accedentes confirmare:

2 Alioqui non desinerent offerri, propterea quòd cultores, semel purificati, nullorum peccatorum amplius essent sibi conscii.

3 At in istis *fit* repetita mentio peccatorum quotannis:

4 Non enim potest sanguis taurorum & hircorum auferre peccata.

5 Quapropter ingrediens mundum, dicit, Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem adaptasti mihi.

6 Holocaustomata & *hostiam* pro peccato non approbasti.

7 Tunc dixi, Ecce adsum (in capite libri scriptum est de me) ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Cùm superiùs dixisset, Sacrificium & oblationem & holo-

holocautomata & *hostiam* pro peccato noluisti, neque approbasti, (quæ juxta Legem offeruntur)

9 Tunc dixit, Ecce adsum ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Aufert prius, ut posterius statuat:

10 Quâ voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel *factam*.

11 Omnis igitur Sacerdos adstat quotidie sacro ministerio defungens, & eadem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata:

12 Hic verò unâ pro peccatis oblatâ in perpetuum victimâ, consedit ad dexteram Dei;

13 Quod reliquum est expectans, donec inimici ipsius statuantur scabellum pedum ejus.

14 Unicâ enim oblatione consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur.

15 Testificatur autem *hoc* nobis & ipse Spiritus Sanctus; nam postcaquam prius dixit,

16 Hoc est pactum quod pangam cum eis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas cordibus eorum, & eorum mentibus eas inscribam:

17 Et peccatorum atque transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

18 Porrò ubi *est* horum remissio, non *est* amplius oblatio pro peccato.

19 Cùm igitur, fratres, habeamus libertatem ingrediendi sacrarium per sanguinem Jesu,

20 Eâ viâ quam dedicavit nobis recentem & vivam, per velum, hoc est, per carnem suam:

21 *Cumque habeamus* sacerdotem magnum, præfectum domui Dei,

22 Accedamus cum vero corde, per certioratam fidem, aspersione purgatis cordibus à conscientia mala:

23 Et abluto corpore aquâ munda, retineamus professionem spei non vacillantem (fidelis enim *est* qui promisit:)

24 Et observemus alii alios, ut nos excitemus ad charitatem & bona opera;

25 Non deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos *est* quibusdam, sed adhortantes *alii alios*; idque eò magis, quòd videtis illum diem appropinquare.

26 Nam si ultrò peccaverimus post acceptam cognitionem veritatis, non adhuc pro peccatis reliqua est hostia:

27 Sed horrenda quædam expectatio judicii, & ignis fervor, qui devoraturus est adversarios.

28 Qui aspernatus fuerit Mosis Legem, absque misericordia ex duorum aut trium testimonio moritur:

29 Quanto (putatis) acerbiore supplicio dignus censebitur, qui Filium Dei conculcârit, & sanguinem fœderis per quem fuerat sanctificatus profanum duxerit, & spiritum gratiæ contumeliâ affecerit?

30 Novimus enim eum qui dixit, Mea est vindicatio, Ego rependam, dicit Dominus: & rursùm, Dominus judicabit populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei vivi.

32 Revocate verò in memoriam superiores dies, quibus postquam illustrati fuistis, ingens certamen afflictionum sustinuistis:

33 Partim

33 Partim quidem dum & ...nis conviciis & cum affli...onibus in theatrum editis ...roduci; partim verò dum ...ci affi...ctis eorum qui sic ...ersantur.

34 Nam & de vinculis meis ...cum doluistis, & direptionem ...orum quæ vobis supplebant, cum gaudio accepistis, ut qui sciretis *vos* habere apud vos potiorem substantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35 Ne igitur abjicite libertatem illam professionem vestram, quæ magnam habet remunerationem.

36 Nam tolerantia vobis est necessaria, ut voluntatem Dei obediendo, reportetis promissionem

37 Adhuc enim pusillum aliquantulumcunque, & qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem ex fide vivit; at si *quis se* subduxerit, non probat eum animus meus.

39 At nos non ii sumus, qui nos subducamus ad exitium, sed qui credamus ad animæ salutem.

CAP. XI.

Fides quid, & ejus energia variis exemplis firmata.

1 EST autem fides, illud quo substituunt quæ sperantur, res quæ demonstrat quæ non videntur.

2 Ob eam enim testimonio usi sunt ornati majores.

3 Per fidem intelligimus aptatum fuisse mundum verbo Dei, ut quæ cernimus non fiant ex apparentibus fa...

4 Abel, per fidem, majoris victi sacrificium obtulit Deo quam Cain; per quam testimonio fuit ornatus quòd esset justus, testimonium perhibente Deo de donis ejus: & mortuus adhuc per hanc loquitur.

5 Per fidem Enochus fuit translatus, ne videret mortem: nec fuit inventus, propterea quòd translulerat eum Deus; priusquam enim transferretur, testimonium obtinuerat quòd gratus fuerit Deo.

6 Atqui fieri non potest ut absque fide quisquam Deo sit gratus: nam qui accedit ad Deum, hunc credere oportet esse *Deum*, & præmia largiri iis qui ipsum requirunt.

7 Per fidem divinitùs admonitus Noe de iis quæ nondum cernebantur, veritus construxit arcam ad servandam domum suam, per quam *arcam* condemnavit mundum, & ejus quæ ex fide est justitiæ factus est hæres.

8 Per fidem vocatus Abrahamus auscultavit Deo abeundo in locum quem acceptarus erat in hæreditatem; & exivit, nesciens quò esset venturus.

9 Per fidem commoratus est in terra promissa ut aliena, commoratus in tabernaculis cum Isaac & Jacob cohæredibus ejusdem promissionis.

10 Expectabat enim civitatem illam habentem fundamenta, cujus artifex & conditor est Deus.

11 Per fidem & ipsa Sara vim ad concipiendum semen accepit, ac præter præstitutum tempus ætatis peperit, quòd fidelem *esse* duxerit eum qui promiserat.

12 Quapropter & ex uno, eoque jam emortuo, nati sunt *posteri*, quanta est astrorum cœli multitudo, & quasi arena illa innumerabilis quæ est ad oram maris.

13 Secundum fidem mortui

sunt

sunt isti omnes, non adepti promissa, sed eminùs ea conspicati, postquam *ipsis* fuissent persuasa, & *ea* amplexi fuissent, ac sese professi peregrinos & advenas esse in terra.

14 Nam qui hæc dicunt, palam ostendunt se patriam requirere.

15 Quòd si illius memores fuissent ex qua exierant, habere poterant tempus ad revertendum:

16 Atqui potiorem expetunt, hoc est cœlestem, quapropter Deum non pudet eorum, *id est*, cognominari Deus eorum: paraverat enim eis urbem.

17 Abrahamus cùm tentaretur, obtulit Isaacum per fidem: unigenitum, *inquam*, illum obtulit is qui promissiones acceperat:

18 Ad quem dictum fuerat, In Isaaco vocabitur tibi semen:

19 Ratiocinatus Deum potentiâ præditum esse etiam suscitandi ex mortuis; unde etiam illum similitudine quâdam recepit.

20 Per fidem, de futuris benedixit Isaacus Jacobo & Esavo.

21 Per fidem, Jacobus moriens singulis filiis Josephi benedixit, & adoravit super extremo baculo suo.

22 Per fidem, Josephus obiens de egressione filiorum Israelis meminit, deque ossibus suis præcepit.

23 Per fidem, Moses, cùm natus esset, occultatus est menses tres à parentibus suis, quòd viderent venustum esse puerulum, & non metuerunt edictum regis.

24 Per fidem, Moses, jam grandis, renuit vocari filius filiæ Pharaonis:

25 Potiùs eligens simul malis vexari cum populo Dei, quàm temporariam retinere peccati fruitionem:

26 Majores ducens divitias probrum Christi, quàm Ægyptiorum thesauros: intuebatur enim in præmii retributionem.

27 Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandescentiam regis; nam ut qui videret eum qui est invisibilis, *ita* forti animo fuit.

28 Per fidem peregit pascha & effusionem illam sanguinis; ne, qui perimebat primogenita, ipsos tangeret.

29 Per fidem transgressi sunt rubrum mare veluti per terram; cujus *maris* facto periculo Ægyptii absorpti sunt.

30 Per fidem mœnia Jericho conciderunt, circumdata ad dies septem.

31 Per fidem Rahab meretrix illa non periit unà cum iis qui non obedierunt, cùm pacificè excepisset hospitio exploratores.

32 Et quid præterea ejiquor? deficiet enim me tempus narrantem de Gideone, de Baruco, & Sampsone, & Jephthe, & Davide, & Samuele, ac Prophetis:

33 Qui per fidem debellarunt regna, operam dederunt justitiæ, assecuti sunt promissiones, obstruxerunt ora leonum,

34 Extinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladii, corroborati sunt ex infirmitate, effecti sunt validi in bello, fugarunt exercitus exterorum in fugam verterunt.

35 Mulieres acceperunt per resurrectione mortuos suos: alii verò distenti sunt, non acceptatâ liberatione, ut

tiorem resurrectionem consequerentur:

36 Alii rursus ludibria & flagella sunt experti, insuper & vincula & carcerem.

37 Lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, gladio cæsi, mortui sunt, oberraverunt cum ovillis & caprinis pellibus, destituti, afflicti, malè habiti:

38 Quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus, ac speluncis, ac cavernis terræ.

39 Atque omnes hi testimonio per fidem ornati, non obtinuerunt promissum illud:

40 Quoniam Deus de nobis potius quiddam providerat, ne absque nobis consummarentur.

CAP. XII.

A Sanctorum & Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocat à peccatis, & ex Novi Testamenti super Vetus excellentia deterret ab inobedientia.

PRoinde nos quoque, cum tanta nos circumstet testium nubes, abjecto omni pondere, & peccato ad nos circumcingendos proclivi, per tolerantiam propositum nobis stadium decurramus:

2 Intuentes in fidei ducem & consummatorem Jesum: qui pro sibi proposito gaudio sustinuit crucem, ignominiâ contemptâ, & ad dextram throni Dei consedit.

3 Etenim reputate quis ille sit qui talem sustinuit à peccatoribus adversus sese contradictionem, ne vestris animabus fracti fatiscatis.

4 Nondum ad sanguinem usque restitistis, adversus peccatum decertando.

5 Et obliti estis adhortationis quæ vobis tanquam filiis loquitur, Fili mi, ne parvi pende disciplinam Domini, neque animo frangitor cum ab eo argueris.

6 Quem enim diligit Dominus castigat: flagellat autem quemcunque filium agnoscit.

7 Si castigationem sustinetis, Deus sese vobis exhibet ut filiis: quis enim est filius quem non castiget pater?

8 Quòd si estis absque castigatione, cujus participes sunt omnes, nempe supposititii estis, non filii.

9 Deinde patres quidem carnis nostræ castigatores habuimus, & reveriti sumus: annon multò magis subjiciemur Patri spirituum, & vivemus?

10 Nam illi ad paucos dies, prout ipsis videbatur, nos castigabant: hic autem ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.

11 Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit iis qui per eam fuerint exercitati.

12 Quapropter manus remissas & genua soluta surrigite:

13 Et rectas orbitas facite pedibus vestris, ne quod claudum *est* deflectat de via, sed ut sanetur potiùs.

14 Pacem sectamini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum:

15 Prospicientes ne quis deficiat à gratia Dei: ne qua radix amara suppullulans obturbet, & per hanc polluantur multi.

16 Ne quis sit scortator, aut profanus, velut Esau, qui unico edulio vendidit suum jus primogeniti.

17 Scitis enim eum etiam postea, cum vellet hæreditario jure benedictionem assequi, reprobatum fuisse: non enim reperit pœnitentiæ locum,

cum, quamvis cum lacrymis *benedictionem* illam exquisisset.

18 Non enim accessistis ad contrectabilem montem & ardentem ignem, ac turbinem & caliginem, & procellam:

19 Tubæque sonitum & vocem verborum, quam qui audierant, cum excusatione petierunt ne amplius sibi fieret sermo:

20 (Non enim ferebant quod interdicebatur: Si vel bestia tetigerit montem, lapidabitur aut sagittâ configetur.

21 Et Moses, adeo horrendum erat visum quod apparebat, dixit, Expavefactus sum ac tremebundus)

22 Sed accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei vivi, Hierusalem cœlestem, & myriadas Angelorum:

23 Conventum universalem & concionem primogenitorum qui conscripti sunt in cœlis, & judicem universorum Deum, & spiritus justorum consummatorum:

24 Et ad novi pacti mediatorem Jesum, & sanguinem aspersionis potiora loquentem quàm loquatur Abel.

25 Videte ne aversemini eum qui loquitur: Nam si illi non effugerunt qui recusârunt divinitùs loquentem in terra, multò magis nos, qui eum qui de cœlis *est* aversaremur,

26 Cujus vox tunc concussit terram: nunc autem denunciavit, dicens, Adhuc semel ego concutiam non solum terram, sed etiam cœlum.

27 Porrò illud, Adhuc semel, declarat instabilium rerum, ut puta factitiarum, amotionem, ut maneant quæ sunt stabilia.

28 Quapropter regnum assumentes quod concuti non potest, teneamus gratiam, per quam ita colamus Deum ut ei grati simus, cum verecundia & reverentia.

29 Etenim Deus noster consumens ignis est.

CAP. XIII.

Præcepta pietatis varia continuantur.

FRaternus amor maneto.

2 Hospitalitatis ne estote immemores: per hanc enim quidam insciì exceperunt Angelos hospitio.

3 Memores estote vinctorum, tanquam unà cum illis vincti, eorum qui malis premuntur, ac si ipsi quoque corpore *afflicti* essetis.

4 Honorabile *est* inter quosvis conjugium & cubile impollutum: scortatores autem & adulteros damnabit Deus.

5 Sint mores *vestri* alieni ab avaritia: *estote* contenti præsentibus: dixit enim ipse, Nequaquam te omittam, neque unquam te deseram:

6 Adeò ut confidenti animo dicamus, Dominus *est* mihi auxiliator, nec metuam quid faciat mihi homo.

7 Memores estote ductorum vestrorum, qui locuti sunt vobis sermonem Dei: quorum imitamini fidem, contemplantes quis fuerit exitus conversationis ipsorum.

8 Jesus Christus heri & hodie idem *est*, & in secula.

9 Doctrinis variis & peregrinis ne circumferimini: bonum enim est gratiâ confirmari cor, non cibis, unde nullam perceperunt utilitatem qui in ipsis ambulârunt.

10 Habemus altare, ex quo non habent jus edendi qui tabernaculo deserviunt.

11 Quorum enim animalium sanguis infertur pro peccato in Sacrarium per Pontificem, eorum corpora exuruntur extra castra.

12 Quapropter & Jesus, ut

sanctificaret populum per proprium sanguinem, passus est extra portam.

13 Exeamus igitur ad eum extra castra, probrum ejus portantes.

14 Non enim habemus hîc stabilem civitatem, sed futuram illam inquirimus.

15 Per ipsum igitur assiduè offeramus Deo sacrificium laudis, *id est*, fructum labiorum confitentium nomen ejus.

16 Beneficentiæ verò & communicationis ne obliviscamini; talibus enim victimis delectatur Deus.

17 Obedite ductoribus vestris, & obsecundate; excubant enim ipsi pro animabus vestris tanquam rationem reddituri; ut cum gaudio hoc faciant, & non suspirantes: id enim est vobis inutile.

18 Orate pro nobis: confidimus enim nos bonam conscientiam habere, ut qui in omnibus cupiamus bene versari.

19 Ampliùs autem precor vos ut id faciatis, ut eò citiùs restituar vobis.

20 Deus verò pacis, qui magnum illum ovium, per sanguinem pacti æterni, pastorem, Dominum nostrum Jesum ex mortuis reduxit,

21 Compingat vos ad omne opus bonum, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis quod gratum sit in conspectu suo, per Jesum Christum; cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

22 Precor autem vos, fratres, sufferte sermonem exhortationis hujus; nam paucis *de hoc* scripsi vobis.

23 Scitote fratrem *nostrum* Timotheum solutum esse; cum quo (si mox venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes ductores vestros, & omnes sanctos: Salutant vos Itali.

25 Gratia *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Hebræos scripta est ex Italia per Timotheum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

CAPUT I.

De exploratione & oratione fidei: de tentationis origine, de infirmis verbo, & vero cultu audiitore.

JACOBUS Dei ac Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus dispersis salutem.

2 Summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis;

3 *Illud* scientes, explorationem fidei vestræ efficere tolerantiam.

4 Cæterum tolerantia opus integrum habeto, ut sitis integri & toti, in nullo deficientes.

5 Quod si cui vestrûm deest sapientia, petito à Deo qui dat *eam* omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei.

6 Sed postulet cum fide, nihil ambigens; nam qui ambigit, similis est fluctui maris, qui ventis agitatur & jactatur.

7 Non enim existimet homo ille se quicquam acceptorum à Domino;

8 *Ut qui sit* vir animo duplici, & inquietus in omnibus viis suis.

9 Porrò, frater qui est humilis conditionis glorietur in sublimitate sua:

10 Qui verò dives est in submissione sui; quoniam veluti flos herbæ præteribit.

11 Nam *ut* exortus est sol cum æstu, arefecit herbam, & flos illius decidit, & speciabilis decor ipsius periit: ita & dives in suis gressibus marcescet.

12 Beatus *est* vir qui sustinet tentationem: quoniam probus compertus accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus iis à quibus ipse diligitur.

13 Nemo, cùm tentatur, dicat, A Deo tentor; nam Deus tentari malis non potest, nec quenquam tentat.

14 Sed unusquisque tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur.

15 Deinde cupiditas, posteaquam concepit, parit peccatum; peccatum verò peractum gignit mortem.

16 Ne errate, fratres mei dilecti.

17 Omnis donatio bona & omne integrum donum est superne, descendens à Patre luminum, apud quem non inest transmutatio, aut conversionis obumbratio.

18 *Is* quia voluit, progenuit nos sermone veritatis, ut essemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.

19 Itaque, fratres mei dilecti, sit omnis homo celer ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.

20 Nam ira viri justitiam Dei non exequitur.

21 Quapropter abjectis omnibus sordibus & excrementa malitiæ, cum lenitate excipite insitum illum sermonem, qui potest servare animas vestras.

22 Effectores verò estote sermonis, nec auditores tantùm, falsò ratiocinando vosmetipsos.

23 Nam si quis est auditor sermonis & non effector, is similis est viro considerant faciem suam nativam in speculo:

24 Nam simulatque consideravit seipsum, abiit, & statim oblitus est qualis esset.

25 At is qui introspexerit in perfectam illam Legem libertatis, & permanierit *ea*, quia non fuerit auditor obliviosus, sed actor operis, *inquam*, beatior erit in opere suo.

26 Si quis videtur religiosus esse inter vos, non refrenans linguam suam, sed fuco ipsius cor seducens, hujus vanus est cultus religiosus.

27 Religiosus autem cultus mundus & incontaminatus apud Deum & Patrem, hic est, invisere orphanos & viduas in afflictione ipsorum & immaculatum sese conservare a mundo.

CAP. II.

Prosopolepsia damnatur: regia commendatur: historica rejicitur, & prophetica commendatur.

1 FRatres mei, ne cum acceptione personarum habeatis fidem Domini nostri Jesu Christi gloriosi.

2 Nam si quis in con-

veſtrum ingrediatur, aureum geſtans annulum, veſte ſplendidâ; ingrediatur autem & pauper cum ſordidâ veſte:

3 Et reſpexeritis ad eum qui veſtem gerit ſplendidam, & dixeritis ei, Tu ſede hic pulchrè: pauperi verò dixeritis, Tu ſta illic, aut ſede hic ſubter ſcabellum meum:

4 Nonne diſcrimen feceritis apud vos, & facti fueritis judices malè diſceptantes?

5 Audite, fratres mei dilecti, nonne Deus elegit pauperes mundi hujus, ut fierent divites fide, & hæredes regni quod promiſit iis qui ipſum diligunt?

6 At vos contumeliâ affecistis pauperem. Nonne divites per tyrannidem opprimunt vos, & trahunt vos ad tribunalia?

7 Nonne blaſphemant præclarum illud nomen à quo estis cognominati?

8 Quòd ſi Legem regiam perfectis, ſecundum Scripturam, Diliges proximum tuum ſicut teipſum, bene facitis:

9 Sin verò perſonam reſpicitis, peccatum committitis, redarguimini à Lege velut tranſgreſſores.

10 Quiſquis enim totam legem ſervaverit, impegerit autem in uno, damnâs factus eſt omnium:

11 Nam qui dixit, Ne mœcheris, dixit etiam, Ne occidas: quòd ſi non fueris mœchatus, occideris autem, factus es tranſgreſſor Legis.

12 Ita loquimini, & ita facite, ut per legem libertatis judicandi.

13 Nam damnatio abſque miſericordia erit ei qui non fecerit miſericordiam; & exultat miſericordia adversus damnationem.

14 Quæ utilitas, fratres mei, ſi fidem dicat aliquis habere ſe, opera verò non habeat? num poteſt fides illa eum ſervare?

15 Quòd ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & deſtituti quotidiano victu,

16 Dicat autem *eis* aliquis veſtrûm, Abite cum pace, caleſcite, & ſaturamini; non tamen dederitis *eis* quæ ſunt apta corpori, quæ erit utilitas?

17 Ita quoque fides, ſi opera non habeat, mortua eſt per ſe.

18 Quinimo dicet aliquis, Tu fidem habes, & ego opera habeo: oſtende mihi fidem tuam abſque operibus tuis, & ego oſtendam tibi ex operibus meis fidem meam.

19 Tu credis Deum unum eſſe; bene facis: dæmonia quoque iſtud credunt, & horreſcunt.

20 Vis verò nôſſe, homo vane, fidem quæ eſt abſque operibus, mortuam eſſe?

21 Abrahamus pater ille noſter nonne ex operibus juſtificatus eſt, cùm obtuliſſet Iſaacum filium ſuum ſuper altare?

22 Vides fidem adminiſtram fuiſſe operum ipſius, & ex operibus fidem ad finem perductam fuiſſe?

23 Itaque impleta eſt Scriptura quæ dicit, Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum eſt ei ad juſtitiam, & amicus Dei vocatus eſt.

24 Videtis igitur ex operibus juſtificari hominem, & non ex fide tantùm?

25 Similiter autem etiam Rahab illa meretrix annon ex operibus juſtificata eſt, cùm accepiſſet nuncios illos, & aliâ viâ emiſiſſet?

26 Nam ſicut corpus abſque ſpiritu mortuum eſt, ita

& fides illa quæ est absque operibus mortua est.

CAP. III.

Commoda & incommoda linguæ, illiusque usus & abusus: item sapientia terrena & cœlestis.

NE estote multi doctores, fratres mei, scientes fore ut gravius judicium auferamus.

2 In multis enim impingimus omnes. Si quis in sermone non impingit, hic perfectus est vir, ut qui possit fræno moderari totum etiam corpus.

3 Ecce, equis fræna in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus.

4 Ecce, naves quoque, cùm tantæ sint, & à ventis fævis agitentur, circumaguntur à minimo gubernaculo quocunque impulsus gubernatoris voluerit:

5 Ita & lingua pusillum membrum est, & sese effert magnificè. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit?

6 Et lingua flamma est, & mundus iniquitatis; ita, *inquam*, lingua constituta *est* inter membra nostra, maculans totum corpus, inflammans rotam genituræ nostræ, & inflammata è gehenna.

7 Omnis enim natura & ferarum & volucrum, serpentiumque & marinorum domatur & domita *est* a natura humana.

8 Linguam autem nullus hominum domare potest; malum est quod coercere non possis; plena est veneno mortifero.

9 Per ipsam benedicimus Deo & Patri, & per ipsam execramur homines ad similitudinem Dei factos.

10 Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11 Num fons ex eodem foramine fundit dulcem & amaram aquam?

12 Num potest, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus? ita neque salsa dulcem aquam *potest* edere.

13 Quis sapiens & scientiâ præditus *est* inter vos? demonstret ex bona conversatione opera sua cum lenitate sapientiæ.

14 Quòd si invidiam amaram habetis, & irritationem in corde vestro, ne gloriamini, & ne mendaces estote adversus veritatem.

15 Non est enim ista sapientia supernè descendens; sed terrena, animalis, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia est & rixa, ibi inquieta vita & omne opus pravum.

17 Quæ autem supernè est sapientia, primùm quidem casta est, deinde pacifica, æqua, obsequens, plena misericordiæ & fructuum bonorum, absque disceptatione, & minimè simulata.

18 Fructus autem justitiæ seritur cum pace iis qui dant operam paci.

CAP. IV.

Origo litium & pugnarum unde, exhortatio ad animi submissionem, & purificationem & sui ipsius cognitionem.

UNDE bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, nimirum ex voluptatibus vestris quæ militant in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis, invidetis, & affectatis nec potestis nanciscî: pugnatis, & bellatis, nec obtinetis propterea quod non petitis.

3 P

3 Petitis, & non accipitis, eò quòd male petatis, ut in voluptates vestras insumatis.

4 Adulteri & adulteræ, nescitis amicitiam mundi inimicitiam esse adversus Deum? Quicunque ergo voluerit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis Scripturam inaniter dicere, Ad invidiam tertur spiritus qui iedem posuit in nobis?

6 sed majorem offert gratiam, quia dicit, Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.

7 Subjicite igitur vos Deo: obsistite diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis: purificate manus, vos peccatores: & expiate corda, duplices animo.

9 Sensu ærumnæ tangimini, & lugete, & flete: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Submittite vos in conspectu Domini, & extollet vos.

11 Ne alii aliis obloquimini, fratres. Qui obloquitur fratri, quique damnat fratrem suum, obloquitur Legi, & damnat Legem: quod si damnas Legem, non es observator Legis, sed judex.

12 Unus est Legislator qui potest servare & perdere: tu quis es qui damnas alium?

13 Age nunc qui dicitis, Hodie vel cras proficiscemur in illam urbem, & agemus ibi annum unum, & mercabimur & lucrabimur:

14 Qui ignoratis quid *futurum sit* postero die. Quæ est enim vita vestra? vapor enim est ad exiguum *tempus* apparens, & deinde disparens.

15 Pro eo quod dicere debuitis, Si Dominus voluerit, & vivamus, faciemus hoc aut illud.

16 Nunc autem gloriamini de jactantiis vestris. Omnis ejusmodi gloriatio mala est.

17 Igitur qui noverit rectè facere, nec facit, is peccato tenetur.

CAP. V.

Terret divites: hortatur ad patientiam, sermonis simplicitatem, orationis vehementiam, & peccatorum confessionem.

AGE nunc divites, flete, ejulantes super ærumnis vestris superventuris.

2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra sunt à tineis vorata.

3 Aurum & argentum vestrum ærugine vitiatum est, & ærugo eorum testabitur adversum vos, & exedet carnes vestras velut ignis: thesaurum recondidistis in ultimos dies.

4 Ecce, merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, per vos interversa clamat: & vociferationes eorum qui messuerunt, in aures Domini Sabaoth introierunt.

5 In luxu vixistis super terram, & lasciviistis: enutristis corda vestra ut in die epuli.

6 Condemnastis, occidistis justum: & non obsistit vobis.

7 Patiente igitur animo estote, fratres, usque ad Domini adventum. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter animo eum expectans, dum accipiat pluviam matutinam & serotinam.

8 Patiente animo estote & vos, & stabilite corda vestra, quoniam adventus Domini appropinquat.

9 Ne suspirate alius adversus alium, fratres, ut ne condemnemini. Ecce judex ante fores adstat.

10 Sumite, fratres mei, pro exemplari vexationis, & patientis animi, Prophetas,

qui locuti sunt in nomine Domini.

11 Ecce, beatos prædicamus eos qui adversa sustinent; tolerantiam Job audistis, & finem Domini vidistis: nam abundat intimâ misericordiâ Dominus, & est miserator.

12 Ante omnia verò, fratres mei, ne jurate, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud ullum jusjurandum: sit autem vestrum, Est, est, & Non, non: ne in condemnationem incidatis.

13 Æger est animo aliquis inter vos? oret: bono animo est aliquis? psallat.

14 Infirmatur aliquis inter vos? accersat presbyteros Ecclesiæ, & orent pro eo, ungentes eum oleo in nomine Domini.

15 Et oratio fidei servabit laborantem, erigétque eum Dominus: quòd si peccata commiserit, remittentur ei.

16 Confitemini alii aliis offensas, & precamini alii pro aliis, ut sanemini: multum enim valet deprecatio justi efficax.

17 Elias homo erat similibus quibus nos affectionibus obnoxius, & ardentissime oravit ne plueret: & non pluit super terram annos tres & sex menses.

18 Et rursum oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum suum.

19 Fratres, si quis inter vos aberravit à veritate, & converterit eum quispiam,

20 Sciat, eum qui averterit peccatorem ab errore viæ suæ, servaturum animam à morte, & operaturum multitudinem peccatorum.

PETRI

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

PRIOR.

CAPUT I.

Gratias agit Deo de vocatione ad fidem, cujus probationem, objectum, & mercedem indicat, de qua Prophetæ vaticinati sunt: exhortatur ut renunciantes mundo & priori vitæ, & Deo conformet.

PETRUS Apostolus Jesu Christi, advenis dispersionis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam,

2 Electis ex præcognitione Dei Patris ad sanctificationem Spiritûs, per obedientiam & aspersionem sanguinis Jesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicetur.

3 Benedictus *sit* Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui ex multa sua misericordia regenuit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis,

4 *Ut sit*, ad hæreditatem quæ nec corrumpi potest, nec contaminari, nec marcescere, vobis in cœlis servatam:

5 Qui virtutis Dei præsidio custodimini per fidem ad salutem paratam revelari præstituto tempore ultimo.

6 Qua in re exultatis, ad exiguum *tempus* nunc (si oportet) in variis tentationibus tristitiâ affecti;

7 Ut exploratio fidei vestræ multò pretiosior *exploratione* auri quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur *vobis esse* laudi & honori & gloriæ, cùm revelabitur Jesus Christus:

8 Quem cùm non videritis, diligitis; in quem, nunc eum non videntes, tamen credentes, exultatis gaudio ineffabili & glorioso,

9 Reportantes mercedem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, & *quam* scrutati sunt Prophetæ, qui de *eventura* in vos gratia prophetârunt:

11 Scrutantes in quem aut qualem temporis articulum prænuncius ille qui in ipsis *erat* Spiritus Christi, declararet *eventuras* Christo perpessiones, & gloriam illas consecuturam.

12 Quibus revelatum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare quæ nunc annunciata sunt vobis per eos qui vobis evangelizârunt per emissum è cœlo Spiritum Sanctum, in quæ cupiunt Angeli introspicere.

13 Quapropter succincti lumbis mentis vestræ, sobriè ad finem usque sperate in eam quæ vobis deferetur gratiam, cùm revelabitur Jesus Christus.

14 Ut filii obedientes, qui vos non configuretis pristinis quæ in ignorantia vestra *vixerunt* cupiditatibus:

15 Sed sicut is qui vos vocavit, sanctus est, ipsi quoque sancti in omni conversatione reddamini.

16 Propterea quòd scriptum est, Sancti estote, nam ego sanctus sum.

17 Et si Patrem cognominatis eum qui citra personarum respectum judicat ex cujusque opere, cum timore versamini commorationis vestræ tempore:

18 Ut qui sciatis vos non corruptibilibus *rebus*, argento vel auro, fuisse redemptos ex vana illa vestra conversatione à patribus tradita:

19 Sed pretioso sanguine, utpote agni inculpati & incontaminati, *nempe* Christi;

20 Præcogniti quidem ante jacta mundi fundamenta, manifesti autem facti ultimis temporibus propter vos,

21 Per eum credentes in Deum, qui suscitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides ac spes vestra in Deo esset.

22 Qui *igitur* animas vestras purificâstis, auscultando veritati per Spiritum, ad amorem fraternum minimè simulatum, ex mundo corde alii alios diligite intensè:

23 Regeniti non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, *id est*, per sermonem Dei vivi & manentis in æternum.

24 Nam omnis caro *est* ut gramen, & omnis gloria hominis ut flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit;

25 Sed verbum Domini manet in æternum: hoc autem est verbum illud quod evangelizatum est vobis.

CAP. II.

Exhortatur ad succrescentiam in Christo, & superædificandum lapidi angulari: item ut à concupiscentiis mundi abstineatur, superioribus obtemperetur, & afflictiones ad imitationem Christi ferantur.

PRoinde depositâ omni malitiâ, & omni dolo, & simulationibus, & invidentiis, & omnibus obtrectationibus,

2 Ut modò geniti infantes, lac illud sermonis sincerum expetite, ut per illud augescatis;

3 Siquidem gustâstis quod bonus sit Dominus:

4 Ad quem accedentes, qui est lapis vivus, ab hominibus quidem reprobatus, apud Deum verò electus *ac* pretiosus;

5 Ipsi quoque, veluti vivi lapides ædificati, fiatis domus spiritualis, sacerdotium sanctum, ad offerendum spirituales hostias acceptas Deo per Jesum Christum.

6 Quapropter etiam continetur in Scriptura, Ecce statuo in Sion lapidem in imo angulo, electum, pretiosum: in quem qui credit, nequaquam pudebet.

7 Vobis igitur est honori qui creditis; non assentientibus autem *sermoni*, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est caput anguli, & lapis ad quem impingitur, & petra offendiculi,

8 *Nempe* iis qui impingunt ad sermonem, non assentientes; ad quod etiam constituti fuerant.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus quem *sibi Deus* ut proprium vendicat, ut virtutes prædicetis illius qui vos vocavit è tenebris in admirabilem suam lucem:

10 Qui

10 Qui quondam *eratis* non populus, nunc *estis* populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc estis misericordiam consecuti.

11 Dilecti, precor, ut tanquam inquilini & advenæ abstineatis à carnis cupiditatibus quæ militant adversus animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes,

12 Ut pro eo quod obloquuntur vobis, ut facinorosis, ex bonis operibus *quæ* speculati sint, glorificent Deum die visitationis.

13 Proinde subjecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum; sive regi, ut superemineti:

14 Sive præsidibus, ut qui per eum mittantur: tum ad ultionem facinorosorum, tum ad laudem bene agentium.

15 Quoniam ita est voluntas Dei, ut bene agendo os obstruatis desipientium hominum ignorantiæ:

16 Ut liberi, ac non velut malitiæ velamen habentes libertatem, sed ut servi Dei.

17 Omnes honorate. Fraternitatem diligite. Deum timete. Regem honorate.

18 Servi, subditi estote cum omni timore dominis, non tantùm bonis & æquis, sed etiam pravis.

19 Hoc enim gratiæ, si quis propter conscientiam Dei sustinet molestias, injustè afflictus.

20 Quæ enim est gloria, si peccantes & colaphis cæsi sustinetis? sed si bene agentes & tamen afflicti sustinetis, hoc gratiæ apud Deum.

21 Nam ad hoc etiam vocati estis, quoniam & Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplar, ut sequeremini vestigia ipsius:

22 Qui non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipsius:

23 Qui conviciis affectus, non vicissim conviciabatur; cùm malis afficeretur, non minabatur; sed committebat *causam suam* ei qui juste judicat:

24 Qui peccata *nostra* ipsemet sursùm tulit in corpore suo super lignum illud, ut peccatis mortui, justitiæ viveremus; cujus vibicibus sanati estis.

25 Nam eratis velut oves errantes: sed nunc conversi estis vos ad pastorem & curatorem animarum vestrarum.

CAP. III.

Instructio ad mulieres, & in genere ad omnes de colenda charitate, de patienter tolerandis in carne afflictione, ut spiritus salvetur.

SImiliter uxores sese subjiciant suis viris; ut etiam si qui non assentiuntur sermoni, per uxorum conversationem absque sermone lucrifiant:

2 Ubi speculârint cum timore *conjunctam* castam conversationem vestram.

3 Quarum ornatus non sit externus ille in nodis capillorum, & circumpositio auro, vel palliorum amicta:

4 Sed occultus ille cordis homo, *situs* in incorruptione lenis ac quieti spiritus, qui est in conspectu Dei pretiosus.

5 Ita enim olim & sanctæ illæ mulieres quæ sperabant in Deum, ornabant sese, subjectæ suis viris:

6 Sicut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum vocans; cujus factæ estis filiæ, dum bene agitis, & nequa... quam ullâ terremini conturbatione.

7 Viri similiter simul habitent, secundum *Dei* notitiam, vasi muliebri ut infirmiori tribuentes honorem, utpote cùm unà etiam hæredes *sitis* gratiæ vitæ, ne interrumpantur preces vestræ.

8 Denique omnes *estote* concordes, mutuo molestiarum sensu affecti, fraternâ prædíti charitate, ad intimam misericordiam proni, comes:

9 Non reddentes malum pro malo, aut convicium pro convicio, sed contra benedicentes; ut qui sciatis vos ad hoc vocatos esse, ut benedictionem hæreditario jure obtineatis.

10 Qui enim vult vitam diligere, & videre dies bonos, desistere faciat linguam suam à malo, & labia sua, ne loquantur dolum:

11 Declinet à malo, & faciat quod bonum est: quærat pacem, & persequatur eam.

12 Nam oculi Domini *sunt intenti* in justos, & aures ejus ad deprecationem eorum; vultus verò Domini adversùm eos qui faciunt mala.

13 Et quis est qui malè accipiat vos, si bonarum rerum æmulatores fueritis?

14 Sed & si quid perpetiamini propter justitiam, beati *tamen estis*: cæterum metu eorum ne metuite, neque turbamini:

15 Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris; *estote* autem semper parati ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei quæ in vobis est, cum mansuetudine & timore, conscientiam bonam habentes;

16 Ut pro eo quod obloquuntur vobis tanquam facinorosis, pudeãnt qui infesti sunt vestræ bonæ in Christo conversationi.

17 Melius enim *est* ut bene agentes, si ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quam malè agentes.

18 Nam & Christus semel pro peccatis passus fuit, justus pro injustis; ut nos ad Deum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

19 Per quem etiam spiritibus qui *sunt* in carcere profectus prædicavit:

20 Qui olim non obedierunt, cùm semel expectabat ille Dei patiens animus in diebus Noe, cùm construeretur arca, in qua paucæ (id est octo) animæ servatæ sunt in aqua.

21 Cui rei nunc respondens exemplar baptismi nos quoque servat (non quo carnis sordes abjiciuntur, sed stipulatio bonæ conscientiæ apud Deum) per resurrectionem Jesu Christi:

22 Qui est ad dexteram Dei profectus in cœlum, subjectis ipsi Angelis & potestatibus ac virtutibus.

CAP. IV.

Cum Christo mortuos hortatur, ut pristina devitent peccata; & in novitate vitæ ambulantes gaudeant se esse sortes afflictionum Christi socios, tanquam qui gloriæ ejus consortes etiam sunt.

CUM igitur Christus passus sit pro nobis carne, vosmetipsi eadem cogitatione armamini, *nempe* quòd qui passus est in carne, desierit a peccato:

2 Ut non ampliùs cupiditatibus hominum, sed voluntati Dei, quod in carne reliquum est temporis vivat.

3 Sufficit enim vobis præterito vitæ tempore quæ bona

ent Gentibus perpetrâsse, incedendo in lasciviis, cupiditatibus, vinolentiis, commessationibus, compotationibus, & nefariis simulacrorum cultibus.

4 Quamobrem *illi*, non concurrentibus vobis ad eandem luxûs profusionem, peregrinari sibi videntur, blasphemantes:

5 Qui reddituri sunt rationem ei qui paratus est ad judicandum vivos & mortuos.

6 Nam idcirco mortuis quoque evangelizatum fuit, ut damnarentur quidem secundum homines, *id est*, carne, viverent autem secundum Deum, *id est*, Spiritu.

7 Omnium autem finis immutat: estote igitur temperantes & sobrii ad preces.

8 Ante omnia verò charitatem alii in alios intensam habeantes; nam charitas operiet multitudinem peccatorum.

9 Hospitales *estote* alii erga alios absque murmurationibus.

10 Ut quisque accepit donum, *ita* alius in alium illud subministrantes, ut boni dispensatores variæ Dei gratiæ.

11 Si quis loquitur, *loquatur* ut eloquia Dei: si quis ministrat, *ministret* tanquam ex viribus quas suppeditat Deus; ut in omnibus glorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria & robur in secula seculorum. Amen.

12 Dilecti, ne tanquam peregrini exploratione illâ per ignem quæ fit in vobis ad vestri experimentum, percellimini, ut si peregrinum aliquid vobis accideret.

13 Imo in eo quòd consortes estis afflictionum Christi, gaudete: ut & cùm revelabitur gloria ipsius, gaudeatis exultantes.

14 Si conviciis afficimini in nomine Christi, beati *estis*; quoniam & ille gloriæ & ille Dei Spiritus super vos requiescit; *qui* quod ad illos quidem attinet blasphematur, quod ad vos autem glorificatur.

15 Ne enim quisquam vestrûm malo afficiatur ut homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum rerum inspector.

16 Sed si ut Christianus, ne pudefiat, imo glorificet Deum hoc respectu.

17 Nam tempus *est* ut incipiat judicium à domo Dei; quod si primùm *incipit* à nobis, quis erit finis eorum qui non assentiuntur Evangelio Dei?

18 Et si justus vix servetur, impius & peccator ubi comparebit?

19 Itaque qui malis afficiuntur ex voluntate Dei, tanquam fideli conditori commendent animas suas bene agendo.

CAP. V.

Officia pastorum & auditorum in Ecclesia.

PResbyteros qui inter vos sunt, precor ego unà presbyter, ac testis afflictionum Christi, atque idem gloriæ consors quæ futurum est ut reveletur:

2 Pascite Dei gregem qui penes vos est, illius inspectioni vocantes non coacte, sed libenter, non turpiter affectantes lucrum, sed prompto animo:

3 Neque ut dominantes cleris, sed ut qui fitis exemplaria gregis.

4 Et cùm manifestus factus fuerit ille pastorum princeps, reportabitis amarantinam illam gloriæ coronam.

5 Simi-

5 Similiter juniores ſubjecti eſtote ſenioribus, & omnes viciſſim ſubjicimini: ſubmiſſione animi eſtote intùs ornati; nam Deus ſuperbis obſiſtit, ſubmiſſis autem dat gratiam.

6 Submittite vos igitur robuſtæ manui Dei, ut vos opportuno tempore extollat:

7 Omni ſolicitudine veſtrâ in eum conjectâ; nam illi cura eſt de vobis.

8 Sobrii eſtote, vigilate; nam adverſarius ille veſter diabolus, ut leo rugiens, obambulat, quærens quem abſorbeat:

9 Cui obſiſtite firmi per fidem, ut qui noveritis eaſdem afflictiones e veſtra quæ in mundo eſt fraternitate peragi.

10 Cæterum Deus omnis gratiæ *autor*, qui vocavit vos ad æternam ſuam gloriam in Chriſto Jeſu, pauliſper afflictos, is, *inquam*, perficiat vos, ſtabiliat, roboret, fundet.

11 Ipſi gloria & robur in ſecula ſeculorum. Amen.

12 Per Sylvanum vobis fidum fratrem paucis, ut puto, ſcripſi, adhortans *vos* & teſtificans hanc eſſe veram gratiam Dei in qua ſtatis.

13 Salutat vos ea quæ eſt in Babylone vobiſcum electa *Eccleſia*, & Marcus filius meus.

14 Salutate alii alios charitatis oſculo. Pax vobis omnibus qui eſtis in Chriſto Jeſu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA POSTERIOR.

CAPUT I.

Propoſita ſpei excellentia ad introitum in regnum Dei hortatur; & brevi moriturus doctrinam Chriſti ex voce Patris, & Prophetarum ſcriptis confirmat.

SIMON Petrus, Servus & Apoſtolus Jeſu Chriſti, æque pretioſam fidem nobiſcum ſortitis, per Juſtitiam Dei noſtri & Servatoris Jeſu Chriſti:

2 Gratia vobis & pax multiplicetur in agnitione Dei & Jeſu Domini noſtri;

3 Prout divina vis ipſius omnia nobis donavit quæ ad vitam & pietatem *pertinent*, per agnitionem illius qui vocavit nos ad gloriam ac virtutem:

4 Ex eo quod maxima illa nobis ac pretioſa promiſſa donavit, ut per hæc efficeremini divinæ conſortes naturæ, elapſi ex corruptione quæ eſt in mundo per cupiditatem.

5 Ad hoc ipſum verò vos, omni præterea collato ſtudio, adjicite fidei veſtræ virtutem,

tutem, virtuti vero notitiam,
6 Notitiæ vero continentiam, continentiæ vero tolerantiam, tolerantiæ vero pietatem,
7 Pietati vero fraternum amorem, fraterno vero amori charitatem.
8 Hæc enim si vobis adsint, & abundent, non inertes vos nec infructuosos efficient in Domini nostri Jesu Christi agnitione.
9 Nam cui hæc non adsunt, is cæcus est, nihil procul cernens, oblitus sese à veteribus peccatis suis fuisse purificatum.
10 Quapropter, fratres, potiùs studete vocationem & electionem vestram firmam efficere: hæc enim si feceritis, nunquam impingetis.
11 Ita enim amplè subministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri & Servatoris Jesu Christi.
12 Quapropter non negligam vos de istis semper commonefacere, quamvis peritos & stabilitos in præsenti veritate.
13 Justum autem duco, quamdiu sum in hoc tabernaculo, expergefacere vos per submonitionem:
14 Cùm sciam citò futurum, ut deponam tabernaculum meum; sicut Dominus noster Jesus Christus declaravit mihi.
15 Sed & studebo ut subindè vos possitis post exitum meum horum mentionem facere.
16 Non enim arte compositas fabulas secuti, notam vobis fecimus Domini nostri Jesu Christi potentiam & adventum: sed ut qui oculis nostris aspeximus illius majestatem.
17 Acceperat enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce ad eum delatâ hujusmodi à magnifica illa gloria, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.
18 Et hanc vocem nos audivimus è cœlo delatum, cùm essemus unà cum eo in monte illo sancto.
19 Et habemus firmissimum illum sermonem propheticum, quem bene facitis quòd attenditis, velut lucernam splendentem in obscuro loco, usquedum dies illuxerit, & lucifer exoriatur in cordibus vestris.
20 Si illud primùm noveritis, nullam prophetiam Scripturæ esse propriæ explicationis.
21 Non enim libitu hominis allata est olim prophetia, sed acti à Spiritu Sancto locuti sunt sancti Dei homines.

CAP. II.

Vaticinium de falsorum doctorum multitudine, impietate, artibus, & pœnâ.

FUerunt autem etiam pseudoprophetæ in populo, ut etiam inter vos erunt falsi doctores, qui subintroducent hæreses exitiales, etiam Dominum qui illos mercatus est abnegantes, accersentes ùbipsis celerem perniciem.
2 Et multi sequentur eorum exitia; per quos via veritatis blasphemabitur.
3 Et per avaritiam fictis sermonibus vos negotiabuntur, quibus damnatio jam olim non otiatur, & quorum exitium non dormitat.
4 Nam si Deus Angelis qui peccaverunt, non pepercit: sed in tartarum detrusos catenis caliginis tradidit damnationi servatos:

5 Et

5 Et prisco mundo non pepercit, sed octavum Noe justitiæ præconem custodivit, diluvio in mundum impiorum inducto:

6 Et civitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas subversione damnavit, constituitque ut essent exemplar impie viventuris:

7 Et justum Lot lascivâ nefariorum conversatione fatigatum eripuit.

8 (Justus enim ille, cùm habitaret inter eos, indies animam justam sceleratis *illorum* factis & videndo & audiendo excruciabat)

9 Novit Dominus pios è tentatione eripere, injustos autem in diem judicii pœnas dantes servare.

10 Maxime verò eos qui carnem sequentes in cupiditate pollutionis incedunt, & dominatum contemnunt, qui, *inquam, ut sunt* audaces, & sibi pertinaciter placentes, non horrent dignitates probris incessere:

11 Cùm ipsi Angeli, qui sunt viribus ac potentiâ majores, non ferant adversus eas apud Dominum maledictionis judicium.

12 At isti, veluti animantia rationis expertia, *quæ* naturali impetu feruntur, facta ad eum finem ut capta intereant, ea vituperantes quæ ignorant, suâ ipsorum corruptelâ interibunt:

13 Reportaturi mercedem injustitiæ, ut qui voluptatem ducant diurnum luxum, labes ac maculæ, seductionibus suis sese oblectantes, vobiscum convivando,

14 Oculos habentes plenos adulterii, & qui à peccando cessare nesciant, inescantes animas instabiles, cor habentes ad avaritiam exercitatum, execrandi homines:

15 Qui derelictâ rectâ viâ aberrârunt, secuti viam Balaam *filii* Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit.

16 Sed redargutionem suæ transgressionis habuit; mutum subjugis asina muta, humanâ voce locuta, inhibuit Prophetæ dementiam.

17 Isti sunt fontes aquâ carentes, nebulæ à turbine agitatæ; quibus caligo tenebrarum in æternum asservata est.

18 Nam quæ prætumida vanitas ipsis dictavit loquendo, eos inescant per carnis cupiditates lascivas, qui vere effugerant ab iis qui in errore versantur:

19 Libertatem eis pollicendo, cùm ipsi servi sint corruptelæ: siquidem à quo quis superatus est, huic etiam in servitutem est addictus.

20 Nam si postquam pollutiones mundi per agnitionem Domini & Servatoris Jesu Christi effugerint, his rursum implicati superentur, facta est ultima eorum conditio deterior priore.

21 Melius enim fuisset eis, non cognovisse viam justitiæ, quàm cognitâ *illâ*, regredi à sancto præcepto sibi tradito.

22 Sed accidit eis, quod vero proverbio dici solet, Canis reversus est ad suum ipsius vomitum, & sus lota in volutabrum cœni.

CAP. III.

Adventus Christi ad judicium: mundi παλιγγενεσία. Judicium Epicureorum hac de re: præparatio ad illum diem.

HASCE jam alteras vobis literas scribo, dilecti, quibus finceram mentem vo-

ſtram per ſubmonitionem expergefacio:

2 Ut memores ſitis verborum quæ prædicta ſunt à ſanctis Prophetis, & præcepti illius noſtri qui ſumus Apoſtoli Domini & Servatoris.

3 Illud primum ſcientes, venturos extremis diebus irriſores, in ſuis ipſorum cupiditatibus incedentes,

4 Et dicentes, Ubi eſt pollicitatio adventus ejus? nam ex quo die patres obdormierunt, omnia ita permanent ab initio creationis.

5 Illud enim volentes ipſos fugit, cœlos jam olim extitiſſe per Dei ſermonem, & terram ex aqua & in aqua conſiſtentem.

6 Quamobrem is qui tum erat mundus, aquâ inundatus periit.

7 Qui verò nunc ſunt cœli ac terrâ, eodem ſermone reconditi, aſſervantur igni in diem damnationis & exitii impiorum hominum.

8 Unum autem hoc ne vos fugiat, dilecti, unum diem apud Dominum perinde eſſe ut mille annos, & mille annos ut diem unum.

9 Non tardat Dominus promiſſionem, (ut nonnulli tarditatem hanc eſſe ducunt) ſed patiente eſt animo erga nos, nolens ullos perire, ſed omnes ad reſipiſcentiam tendere.

10 Veniet autem ſicut fur in nocte dies ille Domini, quo cœli cum ſtridore præteribunt, elementa verò æſtuantia ſolventur, terraque & quæ in ea ſunt opera exurentur.

11 Cùm igitur hæc omnia diſſolvenda ſint, quales oportet eſſe vos in ſanctis converſationibus & pietatis officiis?

12 Expectantes & properantes ad adventum diei Dei, in quo cœli conflagrantes ſolventur, & elementa æſtuantia liqueſcent.

13 Sed cœlos novos ac terram novam ſecundum promiſſum ejus expectamus, in quibus juſtitia inhabitat.

14 Quapropter, dilecti, cum hæc expectetis, ſtudete ut incontaminati & inculpati ab eo inveniamini cum pace:

15 Dominique noſtri tarditatem ad iram ſalutem ducite, ſicut & dilectus frater noſter Paulus, pro ſibi data ſapientia ſcripſit vobis:

16 Ut in omnibus ferè epiſtolis loquens de iſtis, in quibus ſunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumque ſtabiles detorquent, ut & reliquas ſcripturas, ſuo ipſorum exitio.

17 Vos igitur, dilecti, iſtorum præſcii cum ſitis, cavete ne illorum nefariorum errore cum illis abducti, excidatis à propria ſtabilitate.

18 Sed creſcite in gratia & notitia Domini noſtri & Servatoris Jeſu Chriſti; cui gloria & nunc & ad tempus ſempiternum. Amen.

JOAN-

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA PRIMA.

CAPUT I.

Verbi annunciatio Apostolica: communio cum Christo: sanguis Christi λύτρον καὶ λύτρον: confessio peccatoris.

QUOD erat à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus, & manus nostræ contrectârunt de Sermone illo vitæ:

2 (Nam vita illa conspicua facta est: & illam vidimus & testamur, & annunciamus vobis vitam illam æternam quæ erat apud Patrem, & conspicua facta est nobis)

3 Quod, *inquam*, vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum: & communio nostra *sit* cum Patre & cum Filio *ejus* Jesu Christo.

4 Et hæc scribimus vobis, ut gaudium vestrum sit plenum.

5 Hic est igitur nuncius ille quem audivimus ex ipso, & renunciamus vobis, Deum lucem esse, nec tenebras in eo esse ullas.

6 Si dixerimus nos communionem habere cum eo, & in tenebris ambulemus, mentimur, nec sincere agimus.

7 Quod si in luce ambulemus, sicut ipse est in luce, communionem habemus cum eo mutuam, & sanguis Jesu Christi Filii *ejus* purificat *nos* ab omni peccato.

8 Si dixerimus *nos* peccatum non habere, *nos ipsos* fallimus, & veritas in *nobis* non est.

9 Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus ut remittat *nobis* peccata, & mundet *nos* ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus *nos* non peccâsse, mendacem facimus eum, & sermo *ejus* non est in *nobis*.

CAP. II.

Christi meritum catholicum: vita Christiana: unctio Spiritûs: doctrina Antichristi.

FIlioli mei, hæc scribo vobis ut ne peccetis. Quod si quis peccârit, advocatum apud Patrem habemus, Jesum Christum justum.

2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nec pro nostris solùm, sed etiam pro totius mundi *peccatis*.

3 Et per hoc scimus quod ipsum novimus, si præcepta ipsius observemus.

4 Qui dicit, Novi eum, & præcepta ejus non observat, mendax est, & in eo veritas non est:

5 Qui autem observat sermonem ejus verè, in hoc charitas Dei adimpleta est: per hoc scimus nos in ipso esse.

6 Qui dicit se in eo habitare, debet, prout ille ambulavit, ita & ipse ambulare.

7 Fratres, non scribo vobis novum præceptum, sed præceptum vetus, quod vidis-

cet habuiſtis jam inde à principio. Vetus hoc præceptum, ſermo ille eſt quem audiviſtis jam inde à principio.

8 E contrario præceptum novum ſcribo vobis, id quod verum eſt in ipſo, & in vobis: quia tenebræ prætereunt, & vera illa lux jam lucet.

9 Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum odit, in tenebris eſt uſque adhuc.

10 Qui diligit fratrem ſuum, in luce manet, & offendiculum in eo non *eſt*.

11 Qui autem odit fratrem ſuum, in tenebris *eſt*, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quia tenebræ oculos ipſius obcæcárunt.

12 Scribo vobis, filioli: quoniam remiſſa ſunt vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo *vobis*, patres: quoniam nôſtis eum qui à principio *eſt*. Scribo *vobis*, adoleſcentes, quoniam improbum illum viciſtis.

14 Scribo *vobis*, pueruli, quoniam noſtis Patrem. Scripſi vobis, patres, quoniam nôſtis eum qui *eſt* à principio. Scripſi vobis, adoleſcentes, quia validi *eſtis*, & verbum Dei habitat in vobis, & improbum illum viciſtis.

15 Ne diligite mundum, neque ea quæ in mundo ſunt: ſi quis diligit mundum, non *eſt* charitas Patris in eo.

16 Quoniam quicquid *eſt* in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & faſtus vitæ, non *eſt* ex Patre, ſed ex mundo *eſt*.

17 Porrò mundus præterit, & cupiditas ipſius: qui verò præſtat voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Pueruli, ultimum tempus adeſt: & ſicut audiviſtis *antichriſtum* venturum, etiam nunc *antichriſti* multi cœperunt eſſe: unde ſcimus ultimum tempus adeſſe.

19 E nobis egreſſi ſunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex *nobis*, manſiſſent utique nobiſcum: ſed egreſſi ſunt ex *nobis*, ut manifeſtum fieret non omnes eſſe ex *nobis*.

20 At vos unctionem habetis à ſancto illo profectam, & nôſtis omnia.

21 Non ſcripſi *vobis* ideirco quod veritatem neſciatis, ſed quoniam eam ſcitis, & nullum mendacium eſſe ex veritate.

22 Quis *eſt* mendax, niſi qui negat Jeſum eſſe Chriſtum illum? hic *eſt antichriſtus*, qui negat Patrem & Filium.

23 Quiſquis negat Filium, nec Patrem habet: qui agnoſcit Filium, etiam Patrem habet.

24 Quod igitur *audiviſtis* à principio, in vobis maneat: ſi in *vobis* manſerit quod *audiviſtis* à principio, *vos* quoque in Filio & Patre manebitis.

25 Hæc autem illa *eſt* promiſſio quam ipſe pollicitus *eſt nobis*, nempe vita illa æterna.

26 Hæc ſcripſi *vobis* de *eis* qui ſeducunt *vos*.

27 Sed unctio quam *vos accepiſtis* ab eo manet in *vobis*: nec neceſſe habetis, ut quiſquam doceat *vos*: verùm ſicut eadem unctio docet *vos* de *omnibus*, quæ & verax *eſt*, & non mendax: & ſicut docuit *vos*, *manebitis* in eo.

28 Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut cum *manifeſtus factus* fuerit, habeamus loquendi libertatem, neque pudeamus coram eo in *ipſius* adventu.

29 Si *ſcitis* eum juſtum eſſe, *nôſtis*, quicunque exercet *juſtitiam*, ex ipſo natum eſſe.

C A P.

CAP. III.

Gratia adoptionis: charitas filiorum Dei symbolum: Christi dilectio erga nos: preces conscientiæ indemnis placent.

VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, nempe ut filii Dei vocemur: propterea mundus non novit *nos*, quia non novit eum.

2 Dilecti, nunc filii Dei sumus, sed nondum manifestum factum est quod erimus: scimus autem fore ut cum ipse factus fuerit manifestus, similes ei fuerimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et quisquis habet hanc spem in eo sitam, castum se conservat, sicut & ille castus est.

4 Quisquis dat operam peccato, etiam Legem transgreditur: nam peccatum est Legis transgressio.

5 Et scitis illum patefactum esse ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non esse.

6 Quisquis in eo manet, non peccat: quisquis peccat, non vidit eum, neque novit eum.

7 Filioli, nemo vos seducat: qui exercet justitiam, justus *est*, sicut ille justus *est*.

8 Qui dat operam peccato, ex diabolo *est*: quoniam à principio diabolus peccat. Ad hoc manifestus *factus est* Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Quisquis natus *est* ex Deo, peccato non dat operam: quoniam semen *ipsius* in eo manet: nec potest peccare, eo quòd ex Deo natus *est*.

10 Per hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli; quisquis non dat operam justitiæ, non *est* ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

11 Quoniam hæc *est* denunciatio quam audivistis à principio, ut diligamus alii alios.

12 Non sicut Cain, qui ex illo improbo erat, & mactavit fratrem suum. Cujus autem rei gratia occidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem ejus justa.

13 Ne miramini, fratres mei, si odit vos mundus.

14 *Nos* scimus *nos* translatos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.

15 Quisquis odit fratrem suum, homicida est, & nôtis nullum homicidam habere vitam æternam in se manentem.

16 Per hoc novimus charitatem Dei, quòd ille animam suam pro nobis deposuit: nos igitur debemus pro fratribus animam deponere.

17 Qui verò habuerit mundanum victum, & viderit fratrem suum cui aliquo sit opus, & clauserit viscera sua coram eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

18 Filioli mei, ne diligamus verbo, neque lingua tantùm, sed facto & veritate.

19 Et per hoc cognoscimus nos ex veritate esse, & coram ipso secura reddemus corda nostra.

20 Nam si nos condemnet cor nostrum, nempe potentior est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Dilecti, si cor nostrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum.

22 Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam præcepta ejus observamus, & quæ in ipsius conspectu placent, facimus.

23 Hoc est igitur ejus præceptum, ut credamus nomini Filii ejus Jesu Christi, & diligamus

ligamus alii alios, ſicut præcepit nobis.

24 Nam qui obſervat ejus præcepta, in eo habitat, & ipſe in eo: & per hoc novimus eum habitare in nobis, *nempe* ex Spiritu quem nobis dedit.

CAP. IV.

Spiritus ſunt probandi: notæ veræ & falſæ doctrinæ: character piorum & impiorum.

Dilecti, ne cuivis ſpiritui credite, ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint: nam multi pſeudoprophetæ venerunt in mundum.

2 Ex hoc cognoſcite Dei Spiritum: quicunque ſpiritus profitetur Jeſum Chriſtum in carnem veniſſe, ex Deo eſt.

3 At quicunque ſpiritus non profitetur Jeſum Chriſtum in carnem veniſſe, ex Deo non eſt: ſed hic eſt ille *ſpiritus* Antichriſti, quem audiſtis venturum fuiſſe, & qui jam nunc in mundo eſt.

4 Vos ex Deo eſtis, filioli, & vicistis eos: quoniam potentior eſt qui eſt in vobis, quam qui in mundo eſt.

5 Ipſi è mundo ſunt, ideo mundana loquuntur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo ſumus: qui novit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos: ex hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis & ſpiritum erroris.

7 Dilecti, diligamus alii alios: nam charitas ex Deo eſt: quiſquis diligit, ex Deo natus eſt, & novit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: nam Deus eſt charitas.

9 Per hoc manifeſta facta eſt charitas Dei in nos, quòd Filium illum ſuum unigenitum miſit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc eſt charitas, non quòd nos dilexerimus Deum, ſed quòd ipſe dilexerit nos, & miſerit Filium ſuum ut eſſet propiciatio pro peccatis noſtris.

11 Dilecti, ſi Deus nos ita dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12 Deum nemo conſpexit unquam: ſi diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta eſt in nobis.

13 Per hoc cognoſcimus nos in eo habitare, & ipſum in nobis, quòd de Spiritu ſuo dedit nobis.

14 Nos verò ſpectavimus & teſtamur Patrem miſiſſe Filium qui eſſet Servator mundi.

15 Quiſquis profeſſus fuerit Jeſum eſſe Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipſe in Deo.

16 Et nos cognovimus & credidimus charitatem quam habet Deus erga nos. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 Per hoc adimpletur charitas nobiſcum, ut fiduciam habeamus in die judicii, quòd qualis ille eſt, *tales* & nos ſumus in hoc mundo,

18 Metus non eſt in charitate: integra charitas foràs ejicit metum: quoniam metus cruciatum habet: qui autem metuit, non eſt conſummatus in charitate.

19 Nos diligimus eum, quoniam ipſe prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem vidit, Deum quem non vidit quomodo poteſt diligere?

21 Et

21 Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat etiam fratrem ſuum.

CAP. V.

Characteres renatorum: tres teſtes in cælo, totidem in terris: peccatum irremiſſibile & remiſſibile.

QUiſquis credit Jeſum eſſe Chriſtum illum, ex Deo genitus eſt: & quiſquis diligit eum qui genuit, diligit etiam eum qui ex eo genitus eſt.

2 Per hoc cognoſcimus nos diligere filios Dei, cum Deum diligimus, & præcepta ejus obſervamus.

3 Hæc eſt enim charitas Dei, ut præcepta ejus obſervemus: & præcepta ejus gravia non ſunt.

4 Quoniam quicquid natum eſt ex Deo, vincit mundum: & hæc eſt victoria quæ vicit mundum, *nempe* fides noſtra.

5 Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit Jeſum eſſe Filium Dei?

6 Hic ille eſt qui venit per aquam & ſanguinem, *nempe* Jeſus Chriſtus: non per aquam ſolum, ſed per aquam & ſanguinem: & Spiritus is eſt qui teſtificatur Spiritum veritatem eſſe.

7 Nam tres ſunt qui teſtificantur in cœlo, Pater, Sermo, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum ſunt.

8 Et tres ſunt qui teſtificantur in terra, Spiritus, & aqua, & ſanguis: & hi tres unum ſunt.

9 Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei majus eſt: nam hoc eſt teſtimonium Dei quod teſtificatus eſt de Filio ſuo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet teſtimonium in ſeipſo; qui non credit in Deo, mendacem eum fecit, quia non credidit teſtimonio quod teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo.

11 Eſt autem hoc teſtimonium, nempe quod vitam æternam dedit nobis Deus; & hæc vita in Filio ejus eſt.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

13 Hæc ſcripſi vobis qui creditis in nomen Filii Dei, ut ſciatis vos vitam æternam habere, & ut credatis in nomen Filii Dei.

14 Et hæc eſt fiducia quam apud Deum habemus, ipſum, ſi quid petierimus ſecundum voluntatem ejus, nos audire.

15 Quòd ſi ſcimus eum audire nos, quicquid petierimus, ſcimus nos habere petitiones, quas ab eo petimus.

16 Si quis viderit fratrem ſuum peccare peccato *quod* non *eſt* ad mortem, petet & dabit ei vitam: peccantibus *dico* non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem; non pro illo dico ut roget.

17 Omnis injuſtitia peccatum eſt: ſed eſt peccatum *quod* non *eſt* ad mortem.

18 Scimus quòd quiſquis natus eſt ex Deo, non peccat: ſed *quòd* qui genitus eſt ex Deo conſervat ſeipſum, & improbus ille non attingit eum.

19 Scimus nos ex Deo eſſe, & mundum totum in illo improbo jacere.

20 Sed ſcimus Filium Dei veniſſe, & dediſſe nobis mentem ut cognoſcamus verum illum: & ſumus in vero illo, *id eſt*, in ejus Filio Jeſu Chriſto. Hic *eſt* verus ille Deus, & vita illa æterna.

21 Filioli, cavete vobis ab Idolis. Amen.

JOANNIS

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Charitati in vita & sinceritati in doctrina studendum.

PResbyter electæ dominæ, & liberis ejus quos ego verè diligo, nec ego solus, sed & omnes qui nôrunt veritatem:

2 Propter veritatem quæ manet in nobis, & nobiscum erit in æternum.

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Domino Jesu Christo Filio Patris, cum veritate & charitate.

4 Gavisus sum valde quòd invenerim ex filiis tuis qui sincerè ambulent, sicut præceptum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non ut præceptum novum scribens tibi, sed quod habuimus à principio, ut diligamus alii alios.

6 Hæc autem est charitas, ut ambulemus secundum præcepta ipsius. Hoc est præceptum illud sicut audistis à principio, ut in eo ambuletis.

7 Nam multi impostores ingressi sunt in mundum, qui non profitentur Jesum Christum venisse in carne. Hic ille est impostor & Antichristus.

8 Respicite vos ipsos, ne perdamus quæ egimus, sed ut mercedem plenam recipiamus.

9 Quisquis transgreditur, nec permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui manet in doctrina Christi, hic & Patrem & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, ne recipite eum domum, nec Ave ei dicite.

11 Qui enim dicit ei Ave, communicat operibus ejus malis.

12 Cùm multa haberem vobis scribenda, nolui per chartam & atramentum: sed spero *me* venturum ad vos, & præsentem præsentibus loquuturum, ut gaudium nostrum sit completum.

13 Salutant te filii sororis tuæ electæ. Amen.

JOANNIS

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA TERTIA.

CAPUT I.

Gaius hospitalitatis speculum: Diotrephes imago falsorum Doctorum.

PResbyter Gaio dilecto, quem ego verè diligo.

2 Dilecte, in primis opto ut prospere agas & valeas, sicut prosperè agit anima tua.

3 Gavisus sum enim valde, cum venirent fratres, & testimonio suo commendarent sinceritatem tuam, prout tu sincerè ambulas.

4 Majus istis gaudium non habeo, cum *videlicet* audio filios meos sincere ambulare.

5 Dilecte, fideliter agis quicquid facis erga fratres & erga peregrinos:

6 Qui testimonio suo commendarunt charitatem tuam in conspectu Ecclesiæ: quos rectè facies si profecutus fueris ut Deo convenit.

7 Nam pro nomine ejus exierunt ex Gentibus, nihil accipientes.

8 Nos ergo debemus recipere hujusmodi, ut una operam impendamus veritati.

9 Scripsi Ecclesiæ: sed q primatum inter eos amb Diotrephes, non recipit no

10 Propterea, si vene memoriam renovabo ipsi facinorum quæ facit, ferm nibus malis garriens in no quique etiam his non conte tus, neque ipse recipit fr tres, &, qui volunt *recip* prohibet, & ex Ecclesia ej cit.

11 Dilecte, ne imitare quo malum est, sed quod bonu est. Qui bene agit, ex De est: qui autem male agi non vidit Deum.

12 Demetrio testimoniu redditum est ab omnibus, ab ipsa veritate: sed & no testimonium perhibemus; nostis testimonium nostru firmum esse.

13 Multa possem scriber sed nolo per atramentum calamum tibi scribere.

14 Spero autem fore t statim te videam, & fa præsentes præsenti loquam

15 Pax tibi. Salutant amici. Saluta amicos nom natim.

JUDA

JUDÆ APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

Exhortatur Apostolus ad perseverantiam fidei, contra quos pseudoprophetas præmonet, eorum doctrinam, conversationem & exitium indicans.

1 Judas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, vocatis à Deo Patre, sanctificatis, & Jesu Christo servatis:

2 Misericordia vobis & pax & charitas multiplicetur.

3 Dilecti, cùm omne studium adhibeam ut scribam vos de communi salute, necesse habui vobis scribere, et vos hortandos ut decertetis pro fide quæ semel tradita est sanctis.

4 Nam subrepserunt quidam homines jam olim præscripti ad hanc damnationem, impii, qui Dei nostri gratiam transferunt ad lasciviam, & solum illum verum Deum, & Dominum nostrum Jesum Christum negant.

5 Volo autem vobis in memoriam revocare *istos*, ut qui semel hoc sciatis, Dominum, cum populum ex Ægypto liberasset, rursus eos qui non credebant perdidisse:

6 Et Angelos qui non conservârunt suam originem, sed reliquerunt suum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis sub caligine reservâsse.

7 Sicut Sodoma & Gomorra & his finitimæ civitates simili modo atque illæ scortatæ, & carnem alteram secutæ, propositæ sunt exemplo, ignis æterni pœnam sustinentes.

8 Similiter tamen & isti somniantes carnem quidem polluunt, dominatum verò aspernantur, & dignitates vituperant.

9 At Michael archangelus ille, cum adversus diabolum altercans, disceptaret de corpore Mosis, non ausus est *ille* impingere notam maledicti, sed dixit, Increpet te Dominus.

10 At isti quæcunque non noverunt, vituperant: quæcunque verò naturaliter, ut animantia rationis expertia, sciunt, in iis sese corrumpunt.

11 Væ ipsis: nam viam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, quâ deceptus fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierunt.

12 Hi sunt in agapis vestris maculæ, dum vobiscum convivantur, securè seipsos pascentes, nubes aquâ carentes, ventis circumactæ, arbores emarcidæ, infrugiferæ, bis emortuæ, eradicatæ:

13 Undæ maris efferatæ, despumantes sua ipsorum dedecora, stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum servata est.

14 Prophetavit autem etiam de istis septimus ab Adamo Enochus, dicens, Ecce, venit Dominus cum sanctis millibus suis:

15 Ut ferat judicium adversus omnes, & redarguat, quicumque ex ipsis sunt impii, de factis omnibus quæ

impiè patrârint, deque omnibus duris quæ locuti fuerint adversus ipsum peccatores impii.

16 Hi sunt murmuratores, queruli, in cupiditatibus suis incedentes: & quorum os loquitur prætumida, admirantes personas utilitatis gratia.

17 Vos autem, dilecti, memores estote verborum illorum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi:

18 Quod, *videlicet*, dixerunt vobis in extremo tempore futuros irrisores, qui in impiis suis cupiditatibus incederent.

19 Hi sunt qui seipsos segregant, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem, dilecti, sanctissimæ vestræ fidei superstruentes vos ipsos, per Spiritum Sanctum orantes,

21 Vos ipsos in charitate Dei conservate, expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22 Et alios quidem habito delectu commiseramini:

23 Alios verò metu servate, ex flamma rapientes: odio habentes vel eam tunicam quæ à carnis contactu sit maculata.

24 Cæterum ei qui potest vos custodire à lapsu immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpatos cum exultatione:

25 *Id est*, soli sapienti Deo Servatori nostro, gloria *esto* & magnificentia, robur & auctoritas, & nunc & in omnia secula. Amen.

APOCALYPSIS JOANNIS THEOLOGI.

CAPUT I.

Prologus hujus libri: in quo intimatio Joannis & prima visio.

APocalypsis Jesu Christi, quam dedit ipsi Deus, ut indicaret servis suis quæ oporteat fieri citò: *is* vero misam per Angelum suum servo suo Joanni significavit:

2 Qui testificatus est sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi, & quæcunque vidit.

3 Beatus qui legit, & *beati* qui audiunt verba prophetiæ hujus, & observant ea quæ in ea scripta sunt. Præstitutum enim tempus illud prope est.

4 Joannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia: Gratia *sit* vobis & pax à Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est: & à septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt:

5 Et à Jesu Christo, *qui est* fidus ille testis, primogenitus ille ex mortuis, ac princeps regum terræ: qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris per sanguinem suum:

6 E

6 Et *qui* fecit nos reges & sacerdotes Deo & Patri suo; ei *sit* gloria & robur in secula seculorum. Amen.

7 Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam qui eum transfixerunt: & plangent coram eo omnes tribus terræ: etiam. Amen.

8 Ego sum Alpha & Omega, *id est*, principium & finis, dicit Dominus, *id est*, Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est, ille, *inquam*, omnipotens.

9 Ego Joannes, *qui* & frater vester *sum*, & socius in afflictione & in regno & patiente expectatione Jesu Christi, eram in insula quæ vocatur Patmos, propter sermonem Dei & testimonium Jesu Christi:

10 Fui *autem* spiritu correptus die Dominico, & audivi à tergo vocem magnam tanquam tubæ,

11 Dicentis, Ego sum Alpha & Omega, primus ille & ultimus, & Quod cernis, scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphiæ, & Laodiceæ.

12 Converti me igitur ut cernerem vocem quæ loquta erat mecum: conversus autem vidi septem candelabra aurea,

13 Et in medio septem candelabrorum aureorum *quendam* similem Filio hominis, indutum talari *veste*, & præcinctum ad mammillas zonâ aureâ.

14 Caput autem ejus & capilli *erant* candidi ut lana, alba tanquam nix; & oculi ejus ut flamma ignis:

15 Pedes autem ejus similes chalcolibano, veluti in fornace ardentes; & vox illius tanquam vox aquarum multarum.

16 Habebat autem in dextra sua stellas septem: & ex ore ejus anceps gladius acutus prodibat; & facies ejus qualis sol in suo vigore lucet.

17 Cùm autem vidissem eum, cecidi ad pedes ejus veluti mortuus; tum imposuit mihi dextram suam, dicens mihi, Ne metue, Ego sum primus ille & ultimus ille:

18 Et qui vivo, sed fui mortuus, & ecce vivo in secula seculorum, Amen: & habeo claves inferorum & mortis.

19 Scribe quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ post hæc sunt futura.

20 Mysterium septem stellarum quas vidisti in dextra mea, & septem candelabra aurea: septem illæ stellæ Angeli sunt septem Ecclesiarum, & candelabra illa septem quæ vidisti, septem Ecclesiæ sunt.

CAP. II.

Protasis hujus libri incipit: & quatuor epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.

ANGELO Ephesinæ Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui tenet septem illas stellas in dextera sua, qui ambulat inter septem illa candelabra aurea.

2 Novi opera tua & laborem tuum & tolerantiam tuam, & quòd non possis ferre malos, & explorâris eos qui se dictitant Apostolos esse, & non sunt, & comperisti eos *esse* mendaces.

3 Et onere pressus fuisti, & toleras; & propter nomen meum laborâsti, & non es defatigatus.

4 Sed habeo *aliquid* adversum te, quòd charitatem tuam primam omiseris.

5 Memor esto itaque unde excideris, & resipisce, & priora opera facito: sin minùs, veniam adversum te citò, & movebo candelabrum tuum à loco suo, nisi resipueris.

6 Sed hoc habes, quòd odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Victori dabo edere ex arbore illa vitæ quæ est in medio paradisi Dei.

8 Angelo verò Smyrnæorum Ecclesiæ scribe, Hæc dixit primus ille & ultimus ille, qui fuit mortuus & vivit:

9 Novi opera tua & afflictionem & paupertatem (sed dives es,) & blasphemiam eorum qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed synagoga Satanæ.

10 Nihil eorum metue quæ passurus es: ecce, futurum est ut conjiciat diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut exploremini: & habebitis afflictionem dierum decem: esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, nequaquam lædetur à morte secunda.

12 Angelo verò Pergamensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui habet gladium illum ancipitem, acutum illum:

13 Novi opera tua, & ubi habites, *nempe*, ubi thronus est Satanæ, & *quod* retineas nomen meum, neque negâsti fidem meam, etiam iis diebus quibus Antipas martyr ille meus fidelis occisus est apud vos, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo adversum te pauca, quòd habeas illic, qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum objicere offendiculum coram filiis Israelis, ut ederent ex iis quæ simulacris erant immolata, & *ut* scortarentur.

15 Ita habes etiam tu qui teneant doctrinam Nicolaitarum, quod odi.

16 Resipisce; sin minùs, veniam adversum te citò, & pugnabo cum illis gladio illo oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Ei qui vicerit, tribuam ut edat ex manna illo occulto; & dabo illi calculum album, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo novit nisi qui accepit.

18 Angelo verò Thyatirensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & cujus pedes sunt similes chalcolibano:

19 Novi opera tua, & charitatem, & subministrationem, & fidem, & tolerantiam tuam, & opera tua, & ultima plura prioribus.

20 Sed habeo adversus te pauca: quòd permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetissam, docere & seducere servos meos, ut scortentur, & edant ex iis quæ simulacris immolantur.

21 Et dedi illi tempus ut resipisceret à scortatione sua, sed non resipuit.

22 Ecce, ego abjiciam eam in lectum, & eos qui adulterium committunt cum ea, in afflictionem magnam, nisi resipuerint ab operibus suis.

23 Et filios ejus occidam morte, & cognoscent omnes Ecclesiæ me esse scrutatorem renum & cordium: & dabo uniculque vestrûm secundum opera vestra.

24 Vobis autem dico, & reliquis

reliquis Thyatirenſibus, quicunque non tenetis doctrinam hanc, & qui non approbâſtis profunditates Satanæ, ut aiunt: non imponam vobis aliud onus.

25 Tamen id quod habetis, retinete quouſque veniam.

26 Nam ſi quis vicerit, & obſervaverit ad finem uſque opera mea, dabo ei poteſtatem in Gentes:

27 Et reget eas virgâ ferreâ; & tanquam vaſa figlina conterentur, ſicut & ego accepi à Patre meo.

28 Et dabo ei ſtellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAP. III.

Tres epiſtolæ exarantur ad totidem Epiſcopos.

ANgelo autem Eccleſiæ quæ eſt Sardibus ſcribe, Hæc dicit qui habet ſeptem illos Spiritus Dei, & ſeptem illas ſtellas: novi opera tua, *nempe*, quòd dicaris vivere, ſed mortuus ſis.

2 Eſto vigilans, & ſtabili reliqua moribunda; non enim inveni opera tua plena in conſpectu Dei.

3 Memento igitur quæ acceperis & audieris; & obſerva illa, & reſipiſce: quòd ſi non vigilaveris, veniam adverſum te tanquam fur, neque intelliges quâ horâ veniam adverſum te.

4 Habes tamen aliqua capita etiam Sardibus quæ non inquinârunt veſtimenta ſua: ideoque ambulabunt mecum albati; digni enim ſunt.

5 Qui vicerit, amicietur veſtimentis albis: neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, ſed agnoſcam nomen ejus in conſpectu Patris mei, & in conſpectu Angelorum ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

7 Angelo verò Philadelphienſis Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit Sanctus & verax ille, qui habet clavem Davidis; qui aperit, & nemo claudit; & claudit, & nemo aperit:

8 Novi opera tua: ecce, propoſui in tuo conſpectu oſtium apertum, nec quiſquam poteſt illud claudere; quia nonnullam habes virtutem, & obſervaſti ſermonem meum, neque abnegâſti nomen meum.

9 Ecce, præbebo eos qui ſunt ex ſynagoga Satanæ, *id eſt*, eorum qui dicunt ſe Judæos eſſe, nec ſunt, ſed mentiuntur: ecce, *inquam*, faciam ut ipſi veniant & adorent ante pedes tuos, & ſciant quòd ego dilexi te:

10 Quoniam obſervâſti ſermonem tolerantiæ meæ, ego quoque te ſervabo ex tempore tentationis, quod venturum eſt in orbem univerſum, ad explorandos incolas terræ.

11 Ecce, venio citò, retine quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam ut is ſit columna in templo Dei mei, nec foras egredietur ampliùs: & inſcribam ei nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, *id eſt*, novæ Hieruſalem, quæ deſcendit è cœlo à Deo meo, & nomen meum novum.

13 *Qui* habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

14 Angelo verò Laodicenſium Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit Amen, teſtis ille fidelis & verax, principium opificii Dei:

15 Novi opera tua, nempe te neque frigidum eſſe neque fervidum: utinam frigidus eſſes aut fervidus.

16 Itaque, quoniam tepidus es, nec frigidus nec fervidus, futurum est ut te evomam ex ore meo:

17 Nam dicis, Dives sum, et ditatus sum, et nullâ re mihi est opus: neque nôsti te esse ærumnosum, et miserabilem, et pauperem, et cœcum, et nudum.

18 Consilium do tibi, ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias: et vestimenta alba, ut induaris, nec manifesta fiat pudenda nuditas tua: et collyrio inungas oculos tuos, ut videas.

19 Ego, quoscunque amo, arguo et castigo: ferve igitur, et resipisce.

20 Ecce, sto ad ostium, et pulso; si quis audierit vocem meam, et aperuerit ostium, ingrediar ad eum, et cœnabo cum eo, et ipse mecum.

21 Qui vicerit, tribuam ei ut sedeat mecum in throno meo, ut et ego vici, et sedeo cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAP. IV.

Rex, caput, & ἀρχιποίμην Ecclesiæ describitur à palatio, throno, assessoribus, &c.

POSTEA vidi, et ecce ostium erat apertum in cœlo: et vox prima quam audiveram tanquam tubæ loquentis mecum, dicebat, Ascende huc, et ostendam tibi quid oportet fieri posthac.

2 Statim igitur fui correptus spiritu; et ecce thronus positus erat in cœlo, et quidam throno insidebat.

3 Is autem qui sedebat, aspectu similis erat lapidi jaspidi et sardio; et in circuitu throni erat iris aspectu similis smaragdo.

4 Et in circuitu throni erant throni viginti quatuor, et super eos thronos vidi viginti quatuor Seniores sedentes, amictos vestibus albis, et habentes impositas capitibus suis coronas aureas.

5 Prodibant autem ex illo throno fulgura et tonitrua, et voces, et septem lampades igneæ ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus Dei.

6 Erat etiam ante thronum mare vitreum simile crystallo; et inter thronum et quæ thronum ambiebant, quatuor animalia plena oculis antè et retrò:

7 Animal autem primum erat simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia singula per se habebant alas senas in circuitu, & intus plena erant oculis, die ac nocte sine intermissione dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus ille omnipotens, Erat, & Est, & Venturus est.

9 Et cùm tribuebant illa animalia gloriam & honorem & gratiarum actionem ei qui throno insidebat, illi, *in quam*, viventi in secula seculorum,

10 Procidebant viginti quatuor illi Seniores in conspectu illius insidentis throno, & adorabant illum viventem in secula seculorum, & adjiciebant coronas suas ante thronum, dicentes,

11 Dignus es, Domine, qui accipias gloriam & honorem & virtutem; quia tu condidisti omnia, & per voluntatem tuam sunt, & creata sunt.

CAP.

CAP. V.

Liber regiminis & providentiæ Christi clausus.

DEinde vidi ad dexteram ejus qui insidebat throno librum scriptum intus et à tergo obsignatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum validum prædicantem voce magnâ, Quis est dignus qui aperiat librum, et solvat ejus sigilla?

3 Nemo autem poterat, neque in cœlo, neque in terra, neque subter terram, aperire librum, neque eum inspicere.

4 Flebam igitur ego multùm, quòd nemo dignus inventus esset qui aperiret & legeret librum, nec qui eum inspiceret.

5 Tum unus ex Senioribus illis dicit mihi, Ne fleto: ecce, vicit Leo ille ex tribu Juda, stirps illa Davidis, ut aperiat librum, & solvat septem ejus sigilla.

6 Aspexi igitur, & ecce inter thronum & quatuor illa animalia & inter Seniores illos Agnus stans, tanquam mactatus, habens cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem illi Spiritus Dei emissi in omnem terram.

7 Is venit & accepit librum ex dextra illius throno insidentis.

8 Cumque accepisset librum, quatuor illa animalia & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in conspectu Agni, habentes singuli citharas & phialas aureas plenas suffituum, quæ sunt preces sanctorum.

9 Et cecinerunt canticum novum, dicentes, Dignus es qui accipias librum, & aperias ejus sigilla: quoniam mactatus es, & redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, & linguâ, & populo, & natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro reges & sacerdotes: & regnabimus in terra.

11 Tum aspexi, & audivi in circuitu throni & animalium & Seniorum illorum vocem Angelorum multorum, & erat eorum numerus millies centena millia, & decies centena millia;

12 Dicentes voce magnâ, Dignus est Agnus ille mactatus qui accipiat potestatem, & divitias, & sapientiam, & vires, & honorem, & gloriam, & benedictionem:

13 Sed & res omnes conditas, quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audivi dicentes, Ei qui insidet throno & Agno benedictio, & honor, & gloria, & robur, in secula seculorum.

14 Quatuor autem animalia illa dicebant, Amen: & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in facies suas, & adorârunt eum qui vivit in secula seculorum.

CAP. VI.

Liber clausus aperitur ab Anno. Sex sigillis ordine apertis, judicia Dei executioni mandantur.

POstea vidi, cùm aperuisset Agnus primum ex sigillis, & audivi unum ex quatuor illis animalibus, dicens, tanquam vocem tonitrui, Veni & aspice.

2 Aspexi igitur, & ecce, aderat equus albus: & qui insidebat ei habebat arcum: et data est ei corona, & prodiit vincens, & ut vinceret.

3 Cùmque aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal dicens, Veni & aspice.

4 Et prodiit alius equus rufus: & ſedenti in eo datum eſt ut tollat pacem è terra, ut alii alios macient: datúſque eſt ei gladius magnus.

5 Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audivi tertium animal dicens, Veni & aſpice. Aſpexi igitur, & ecce, equus niger aderat: & qui inſidebat ei habebat ſtateram in manu ſua.

6 Et audivi vocem inter illa quatuor animalia dicentem, Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario: & vinum & oleum ne læſeris.

7 Cúmque aperuiſſet ſigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentem, Veni & aſpice.

8 Tum vidi, & ecce aderat equus pallidus, & ejus quæ inſidebat ei nomen erat Mors: & Infernus ſequebatur eam: datáque eſt eis in quadrantem terræ poteſtas trucidandi gladio, & fame, & morte, & per terreſtres feras.

9 Cùm verò aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſub altari animas eorum qui mactati fuerant propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod tuebantur:

10 Clamabant autem voce magnâ, dicentes, Uſquequò, Domine, qui ſanctus es & verax, non judicas, & ſanguinem noſtrum vindicas, eum repoſcendo ab iis qui habitant in terra?

11 Tum datæ ſunt ſingulis ſtolæ albæ, & dictum eſt eis ut requieſcerent adhuc paululum temporis, uſquequo compleantur etiam conſervi eorum & fratres eorum, qui occidendi ſunt ſicut & ipſi.

12 Deinde aſpexi cum aperuiſſet ſigillum ſextum, & ecce terræmotus magnus factus eſt: & ſol factus eſt niger ut ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ut ſanguis:

13 Et ſtellæ cœli ceciderunt in terram, ſicut ficus abjicit groſſos ſuos cum vento magno concutitur.

14 Et cœlum abſceſſit ſicut liber qui convolvitur: & omnes montes & inſulæ è ſuis locis remotæ ſunt:

15 Et reges terræ, et optimates, et divites, et tribuni, et potentes, omnéſque tum ſervi tum ingenui occultárunt ſe in ſpeluncis et in petris montium:

16 Et dixerunt montibus & petris, Cadite in nos, occultate nos à conſpectu ejus qui inſidet throno, & ab ira Agni:

17 Nam venit dies ille magnus iræ illius; & quis poterit ſtare?

CAP. VII.

Quatuor Angeli, qui præſunt 4 cardinibus mundi: Angelus cuſtos magni ſigilli quo obſignantur 144,000 electi homines: multitudo & hymnus ſanctorum in cœlo.

POſtea vidi quatuor Angelos inſiſtentes quatuor angulis terræ, retinentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus ſuper terram, neque ſuper mare, neque in ullam arborem.

2 Et vidi alium Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſigillum Dei vivi: qui acclamavit voce magnâ quatuor illis Angelis quibus datum eſt lædere terram, & mare,

3 Dicens, Ne lædite terram, neque mare, neque arbores, quouſque obſignaverimus ſervos Dei noſtri in frontibus ſuis.

4 Et audivi numerum ob-ſigna-

signatorum: centum quadraginta quatuor millia *erant* obsignata ex omnibus tribubus filiorum Israel.

5 Ex tribu Judæ, duodecies mille obsignata; ex tribu Ruben, duodecies mille obsignata; ex tribu Gad, duodecies mille obsignata;

6 Ex tribu Aseris, duodecies mille obsignata; ex tribu Nephtali, duodecies mille obsignata; ex tribu Manassis, duodecies mille obsignata;

7 Ex tribu Simeonis, duodecies mille obsignata; ex tribu Levi, duodecies mille obsignata; ex tribu Issachari, duodecies mille obsignata:

8 Ex tribu Zabulonis, duodecies mille obsignata; ex tribu Joseph, duodecies mille obsignata; ex tribu Benjaminis, duodecies mille obsignata.

9 Postea vidi, & ecce, *alcrat* turba multa, quam numerare nemo posset; ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis; stabantque ante thronum & in conspectu Agni, amicti stolis albis; & palmæ in manibus eorum:

10 Et clamabant voce magnâ, dicentes, Salus à Deo nostro insidente throno, & Agno.

11 Omnes autem Angeli stabant in circuitu throni & Seniorum & quatuor animalium illorum, & procubuerunt ante thronum in facies suas, & adorârunt Deum,

12 Dicentes, Amen: benedictio, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honor, & potestas, & vires, Deo nostro in secula seculorum. Amen.

13 Tum me compellavit unus ex illis Senioribus, dicens mihi, Isti qui amicti sunt stolis albis, quinam sunt, & unde venerunt?

14 Et dixi ei, Domine, tu nôsti: & dixit mihi, Hi sunt qui venerunt ex afflictione magna, & laverunt stolas suas, ac dealbârunt in sanguine Agni:

15 Ideo sunt ante thronum Dei, & colunt eum die ac nocte in templo ejus: & qui insidet throno, proteget eos umbraculo.

16 Non esurient ampliùs, neque sitient ampliùs, nec in eos cadet sol, neque ullus æstus:

17 Quoniam Agnus qui in medio throni est, pascet eos, & vivæ dux erit ipsis ad vivos fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

CAP. VIII.

Epitasis hujus libri hic incipit: nam aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis prodeunt; & primis quatuor clangentibus magna oritur confusio.

PORRO cùm aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cœlo fermè per semihoram.

2 Et vidi septem illos Angelos qui adstant in conspectu Dei, quibus datæ sunt septem tubæ.

3 Tum alius Angelus venit & stetit apud aram, habens thuribulum aureum; & dati sunt ei suffitus multi, ut offerret cum precibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum.

4 Ascendit autem fumus suffituum cum precibus sanctorum è manu Angeli ad conspectum Dei.

5 Deinde accepit Angelus thuribulum, & implevit illud ex

ex igne altaris, abjecitque in terram: & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræ motus.

6 Et septem Angeli qui habebant septem tubas, præparaverunt se ut clangerent.

7 Primus igitur Angelus clanxit, & facta est grando & ignis, mista sanguine, projectaque sunt in terram: & tertia pars arborum exusta est, & omne gramen viride exustum.

8 Deinde secundus Angelus clanxit, & quasi mons magnus igne ardens projectus est in mare, factaque est tertia pars maris sanguis.

9 Et mortua est tertia pars creaturarum quæ erant in mari, animantia *dico*, & tertia pars navium periit.

10 Tum Angelus tertius clanxit, & cecidit è cœlo stella magna, ardens velut lampas, ceciditque in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum:

11 Nomen autem stellæ dicitur Absinthium; versa est igitur tertia pars aquarum in absinthium: & multi hominum mortui sunt ex aquis, quòd amaræ factæ essent.

12 Deinde quartus Angelus clanxit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.

13 Et vidi, & audivi unum Angelum volantem per medium cœli, dicentem voce magnâ, Væ, væ, væ incolis terræ à reliquis sonis tubæ trium illorum Angelorum qui clangent.

CAP. IX.

Quinto & sexto Angelis clangentibus, aliæ subeunt calamitates.

TUM quintus Angelus clanxit, & vidi stellam è cœlo cecidisse in terram, & data est ei *Angelo* clavis putei abyssi.

2 Aperuit igitur puteum abyssi, & ascendit fumus ex puteo ut fumus fornacis magnæ; & obscuratus est sol & aer à fumo putei.

3 Ex fumo autem exierunt locustæ in terram; datáque est illis potestas qualem habent potestatem terrestres scorpii.

4 Sed ipsis est dictum, ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullum arborem; sed tantum homines qui non haberent signum Dei in frontibus suis.

5 Datum autem est eis, non ut occidant eos, sed ut torqueantur menses quinque, *sitque* tormentum eorum ut tormentum scorpii cum percusserit hominem.

6 Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam; & cupient mori, & fugiet mors ab eis.

7 Figuræ verò locustarum similes *erant* equis paratis ad prælium; *erantque* impositæ capitibus earum tanquam coronæ similes auro, & facies earum ut facies hominum.

8 Et habebant capillos ut capillos mulierum; & dentes earum ut leonum erant.

9 Habebant etiam loricas ut loricas ferreas: & sonitus alarum ipsarum ut sonitus curruum, equis multis currentibus ad bellum.

10 Sed & habebant caudas similes scorpionum; erantque aculei in caudis earum: & earum potestas *erat* nocere hominibus menses quinque.

11 Habebant autem sibi impositum regem, Angelum abyssi:

abyſſi: cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè verò Apollyon, *id eſt, perdens.*

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ poſtea.

13 Tum ſextus Angelus clanxit, & audivi vocem quandam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt in conſpectu Dei,

14 Dicentem ſexto Angelo, qui habebat tubam, Solve quatuor illos Angelos vinctos ad magnum illud flumen Euphratem.

15 Soluti ſunt igitur quatuor illi Angeli, parati ad horam & diem & menſem & annum, ut occidant tertiam partem hominum.

16 Eratque numerus equeſtris exercitûs bis millies centena millia: nam audivi numerum eorum.

17 Itemque vidi equos per viſionem, & qui ipſis inſidebant, habentes thoraces igneos & hyacinthinos & ſulphureos; erant autem capita equorum ut capita leonum, & ex ore ipſorum prodibat ignis & fumus & ſulphur:

18 Ab his tribus occiſa eſt tertia pars hominum, *nempe*, ab igne & fumo & ſulphure quæ prodibant ex ore ipſorum.

19 Poteſtas enim eorum in ore eorum eſt, & in caudis eorum; nam eorum caudæ ſimiles ſunt ſerpentibus, habentes capita per quæ lædunt.

20 Porrò reliqui homines qui occiſi non ſunt his plagis, non reſipuerunt ab operibus manuum ſuarum, ut ne adorarent dæmonia & ſimulacra aurea & argentea & ærea & lapidea & lignea, quæ neque cernere poſſunt, neque audire, neque ambulare:

21 Neque reſipuerunt à cædibus ſuis, neque à veneficiis ſuis, neque à ſcortatione ſua, neque à furtis ſuis.

CAP. X.

Alius apparet Angelus nube amictus, & libellum tenens, quem Joanni devorandum tradit.

TUM vidi alium Angelum validum deſcendentem de cœlo, amictum nube, ſupra cujus caput erat iris, facies autem ejus *erat* ut ſol, & pedes ejus ut columnæ ignæ,

2 Habebatque in manu ſua libellum apertum: & impoſuit pedem ſuum dextrum mari, ſiniſtrum autem ſuper terram:

3 Clamavitque voce magnâ, ſicut leo rugit: & cùm clamâſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas:

4 Et cùm locuta fuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram; ſed audivi vocem de cœlo, dicentem mihi, Obſigna quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, & ne ea ſcribas.

5 Et Angelus, quem vidi ſtantem ſuper mare & ſuper terram, ſuſtulit manum ſuam ad cœlum,

6 Et juravit per eum qui vivit in ſecula ſeculorum, qui condidit cœlum & ea quæ ſunt in eo, & terram & ea quæ in ea ſunt, & mare & ea quæ in eo ſunt, tempus non fore ampliùs:

7 Sed in diebus vocis ſeptimi Angeli, cùm clanget, conſummatum iri myſterium Dei, ſicut annunciavit ſervis ſuis Prophetis.

8 Et vox quam audieram è cœlo rursùm locuta eſt mecum, & dixit, Abi, & accipe libellum illum apertum,

qui eſt in manu Angeli ſtantis ſuper mare & ſuper terram.

9 Abii igitur ad Angelum, dicens ei, Da mihi libellum: & dixit mihi, Accipe & devora eum, & amaritudinem adferet ventri tuo, ſed in ore tuo erit dulcis tanquam mel.

10 Accepi igitur libellum è manu Angeli, & devoravi eum; eratque in ore meo dulcis tanquam mel; ſed cùm devorâſſem eum, amaruit venter meus.

11 Tum dixit mihi, Oportet te iterum prophetare coram populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis.

CAP. XI.

Duo teſtes cœlitus miſſi devorantur à beſtia, quorum tamen cadavera poſtea vitam recipiunt: ſubſequitur clangor ſeptimi Angeli.

DATUS eſt autem mihi calamus ſimilis virgæ; adſtititque Angelus, dicens, Surge & metire templum Dei & altare, & eos qui adorant in eo.

2 Sed atrium quod extra templum eſt, exclude, & ne metiaris illud; nam datum eſt Gentibus; & Urbem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus.

3 Sed dabo *illam* duobus illis teſtibus meis, qui prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis.

4 Hi ſunt duæ illæ oleæ, & duo candelabra in conſpectu Dei terræ poſita.

5 Quod ſiquis velit eos lædere, ignis prodit ex ore ipſorum, & devorat inimicos eorum: nam ſiquis velit eos lædere, ita oportet eum occidi.

6 Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum; & poteſtatem habent ſuper aquas convertendi eas in ſanguinem, & percutiendi terram omni plagâ quotieſcunque voluerint.

7 Porrò poſtquam peregerint ſuum teſtimonium, beſtia illa aſcendens ex abyſſo geret adverſus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos.

8 Et cadavera eorum jacebunt in plateis urbis illius magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus noſter crucifixus eſt.

9 Et cernent *homines* ex tribubus & populis & linguis & gentibus cadavera eorum per tres dies & dimidium, & cadavera eorum non ſinent poni in monumentis.

10 Et incolæ terræ gaudebunt ſuper illis, & hilares erunt; & munera mittent alii aliis, quondam hi duo Prophetæ torſerint terræ incolas.

11 Sed poſt dies tres & dimidium, ſpiritus vitæ à Deo *prodiens* ingredietur in illos; ſtabuntque *erecti* in pedes ſuos, & metus magnus cadet in eos qui ipſos ſpectârint.

12 Deinde audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem ipſis, Aſcendite huc: aſcenderuntque in cœlum per nubem; & conſpexerunt illos inimici eorum.

13 Factuſque eſt in illa hora terræ motus magnus; & decima pars urbis cecidit, & occiſa ſunt in terræ motu capita hominum ſepties mille, & reliqui territi ſunt, & dederunt gloriam Deo cœli.

14 Væ ſecundum abiit, & ecce væ tertium veniet citò.

15 Septimus igitur Angelus clanxit, & factæ ſunt voces magnæ in cœlo, dicentes, Facta

Ma sunt regna mundi, Domini nostri, & Christi ejus, qui regnabit in secula seculorum.

16 Tum viginti quatuor illi Seniores, qui in conspectu Dei sedent in thronis suis, prociderunt in facies suas, & adorârunt Deum,

17 Dicentes, Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, Qui es, & qui eras, & qui venturus es, quòd adeptus sis potentiam tuam magnam, & regnum inieris:

18 Et iratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, & præstitutum tempus mortuorum ut judicentur, & des mercedem servis tuis Prophetis, & sanctis, & timentibus nomen tuum, parvis & magnis; & perdas eos qui perdunt terram.

19 Tunc apertum est templum Dei in cœlo, & visa est arca pacti ipsius in ejus templo; & facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræ motus, & grando magna.

CAP. XII.

Mulieris parturientis signum apparet, cujus partui insidiatur draco; qui à Michaele devictus & in terram dejectus, adhuc insequitur mulierem.

VISUM est autem signum magnum in cœlo: mulier amicta sole, sub cujus pedibus erat luna, & in capite corona stellarum duodecim.

2 Et gravida clamabat parturiens, & distorquebatur ad pariendum.

3 Et visum est aliud signum in cœlo: nam ecce, *adfuit* draco magnus rufus, habens capita septem & cornua decem, & in capitibus suis diademata septem:

4 Cujus cauda trahebat tertiam partem stellarum cœli, quas abjecit in terram: stetit autem is draco ante mulierem parituram, ut cùm peperisset, filium ejus devoraret.

5 Peperit autem filium masculum recturum omnes gentes virgâ ferreâ: & raptus est filius ejus ad Deum & thronum ejus.

6 Mulier verò fugit in solitudinem, ubi habet locum paratum à Deo; ut illic alerent eam diebus mille ducentis sexaginta.

7 Et factum est prælium in cœlo: Michael & Angeli ejus præliati sunt cum dracone, & draco pugnavit & Angeli ejus.

8 Sed hi non prævaluerunt, neque locus eorum ampliùs inventus est in cœlo.

9 Et projectus est draco ille magnus, serpens ille antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui seducit totum terrarum orbem; projectus, *inquam*, est in terram, & Angeli ejus cum eo projecti sunt.

10 Et audivi vocem magnam dicentem in cœlo, Nunc facta est salus, & potentia, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus: quia dejectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat eos in conspectu Dei nostri die ac nocte.

11 Sed ipsi vicerunt eum per sanguinem Agni, & per sermonem testimonii sui: & animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.

12 Propterea hilares estote, cœli, & qui habitatis in eis. Væ incolis terræ & maris; nam descendit diabolus ad vos excandescentiæ magnæ plenus, ut qui sciat se exiguum tempus habere.

13 Cùm igitur vidisset draco se projectum esse in terram, persecutus est mulierem quæ pepererat masculum.

14 Sed

14 Sed datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret à conspectu serpentis in desertum, in locum suum, ubi aleretur per tempus & tempora & dimidium temporis.

15 Ejecit autem serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine:

16 Sed succurrit terra mulieri, aperuitque terra os suum, & absorpsit flumen quod ejecerat draco ex ore suo.

17 Iratus est igitur draco adversus mulierem; & abiit, ut gereret bellum cum reliquis ex ejus semine observantibus præcepta Dei, & habentibus testimonium Jesu Christi.

18 Stetitque super arenam maris.

CAP. XIII.

Bestia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam seducit, & ab alia confirmatur.

TUM vidi bestiam è mari ascendentem, quæ habebat capita septem & cornua decem; & imposita cornibus ejus decem diademata, & impositum capitibus ejus nomen blasphemiæ.

2 Eratque hæc bestia quam vidi similis pardo, & pedes ejus ut pedes ursi, & os ejus ut os leonis: dedit autem ei draco virtutem suam, & thronum suum, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum ex capitibus ejus quasi lethaliter cæsum; sed ipsius plaga lethalis curata est; & admirans universa terra secuta est bestiam.

4 Et adorârunt draconem qui dedit potestatem bestiæ; & adorârunt bestiam, dicentes, Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea?

5 Datumque est ei os loquens magna & blasphemias; & data est ei potestas agendi menses quadraginta duos:

6 Aperuit igitur os suum ad blasphemiam adversus Deum, ut conviciis afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7 Sed & datum est ei bellum gerere cum sanctis, & eos vincere: & data est ei potestas in omnem tribum, & linguam, & gentem.

8 Itaque adorabant eam omnes incolæ terræ, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni illius mactati *jam inde* à jacto mundi fundamento.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Si quis in captivitatem agit, in captivitatem abibit: si quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: hic est tolerantia & fides sanctorum.

11 Deinde vidi aliam bestiam ascendentem è terra, habentem cornua duo similia agni, sed loquebatur ut draco.

12 Ea verò potestatem prioris bestiæ omnem exercet in conspectu ejus, & facit ut terra & ipsius incolæ adorent bestiam illam primam cujus curata fuerat plaga lethalis.

13 Editque signa magna; adeo ut etiam ignem faciat è cœlo descendere in terram in conspectu hominum.

14 Et seducit incolas terræ, propter signa quæ datum ei est ut faciat in conspectu bestiæ, dicens incolis terræ ut faciant imaginem bestiæ quæ gladio vulnerata fuit, sed revixit.

15 Datumque est ei ut animaret imaginem bestiæ, ut etiam loquatur imago bestiæ: & faciat ut quicunque non adorârint imaginem bestiæ, occidantur.

16 Sed

16 Sed & facit ut omnes parvi & magni, divites & pauperes, liberi & servi, accipiant characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis:

17 Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterem aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est: qui intelligentiâ præditus est, computet numerum bestiæ; numerus enim hominis est, & numerus ejus sexcenta sexaginta sex.

CAP. XIV.

Hic incipit læta catastrophe hujus libri: nam Agnus tandem prodit in aciem, canticum novum auditur, & quinque Angeli suo officio non desunt.

TUNC vidi, & ecce, *aderat* Agnus stans super montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentia nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.

2 Et audivi vocem è cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam sonum tonitrui magni: & vocem audivi citharœdorum psallantium citharas suas:

3 Et qui canebant quasi canticum novum ante thronum, & in conspectu quatuor illorum animalium, & illorum Seniorum; neque quisquam poterat discere canticum illud, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, ii, *videlicet*, qui empti sunt è terrâ:

4 Hi sunt qui cum mulieribus non sunt inquinati; virgines enim sunt: hi sequuntur Agnum quocunque ierit; hi empti sunt ex hominibus, primitiæ Deo & Agno sacræ;

5 Et in quorum ore non est inventus dolus: sunt enim inculpati ante thronum Dei.

6 Deinde vidi alium Angelum volantem per medium cœli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret incolis terræ, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo:

7 Dicentem magnâ voce, Timete Deum, & ei tribuite gloriam, nam venit hora judicii ejus, & adorate eum qui fecit cœlum & terram, & mare & fontes aquarum.

8 Et alius Angelus secutus est, dicens, Cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vinum excandescentiæ scortationis suæ potandum præbuit omnibus gentibus.

9 Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna, Si quis adoraverit bestiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua,

10 Bibet hic quoque ex vino excandescentiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuso in poculum excandescentiæ ipsius, & torquebitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & in conspectu Agni.

11 Et fumus tormenti ipsorum ascendet in secula seculorum; nec habebunt requiem die nec nocte, qui adorant bestiam & imaginem ejus, & siquis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic tolerantia sanctorum est: hic qui observant præcepta Dei & fidem Jesu.

13 Tunc audivi vocem è cœlo, dicentem mihi, Scribe, Beati ab hoc tempore mortui ii, qui Domini causâ moriuntur. Etiam, dicit Spiritus, ut requiescan à laboribus suis, & opera eorum sequuntur eos.

14 Aspexi autem, & ecce *aderat* nubes candida; & nubi

nubi insidebat *quidam* similis homini, habens impositam capiti suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15 Et alius Angelus prodiit è templo, clamans voce magnâ ad eum qui insidebat nubi, Mitte falcem tuam, & mete; quia venit tibi tempus metendi; nam aruit messis terræ.

16 Misit igitur is qui insidebat nubi falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Tum alius Angelus prodiit è templo quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus prodiit ab altari, habens potestatem in ignem; & clamavit voce magnâ ad eum qui habebat falcem acutam, dicens, Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ; nam maturæ sunt ejus uvæ.

19 Misit igitur Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in magnum illum lacum excandescentiæ Dei.

20 Et calcatus est lacus extra civitatem; exivitque sanguis è lacu usque ad frænos equorum, per stadia mille sexcenta.

CAP. XV.

Deinde calix iræ Dei excipitur septem phialis à totidem Angelis.

DEINDE vidi aliud signum in cœlo magnum & admirabile, Angelos illos septem habentes plagas septem ultimas; quoniam per illas erit excandescentia Dei consummata.

2 Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igni; & eos qui victoriam reportabant ex bestia illa & imagine ejus, & charactere ejus, ex numero nominis ejus, stantes apud mare vitreum, & habentes citharas Dei:

3 Qui etiam cantabant canticum Mosis servi Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens, justæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex sanctorum.

4 Quis non timebit te, Domine, & glorificabit nomen tuum? Nam solus sanctus es: nam omnes gentes venient & adorabunt in conspectu tuo, nam jura tua manifesta facta sunt.

5 Et post hæc aspexi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cœlo.

6 Et prodierunt è templo septem illi Angeli, habentes septem plagas, induti lino mundo & splendido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum ex quatuor animalibus dedit septem Angelis phialas aureas plenas excandescentiæ Dei viventis in secula seculorum.

8 Et impletum est templum fumo *prodeunte* à majestate Dei, & à virtute ejus: nec quisquam poterat ingredi in templum, donec consummatæ essent septem plagæ septem Angelorum.

CAP. XVI.

Septem phialæ nutu Dei effunduntur.

TUNC audivi vocem magnam è templo, dicentem septem illis Angelis, Ite, effundite septem phialas excandescentiæ Dei in terram.

2 Abiit igitur primus *Angelus*, & effudit phialam suam in terram; factumque est ulcus malum ac noxium adversus

versus homines, qui habebant characterem bestiæ, et eos qui adorabant imaginem ejus.

3 Deinde secundus Angelus effudit phialam suam in mare, factumque est illud quasi cruor cadaveris: et quodcunque animal vivebat in mari, mortuum est.

4 Tum tertius Angelus effudit phialam suam in flumina, et in fontes aquarum: et factæ sunt sanguis.

5 Et audivi Angelum aquarum dicentem, Justus es, Domine, Qui es, et Qui eras, et Qui eris, quod hæc judicâris.

6 Quoniam sanguinem sanctorum, et Prophetarum effuderunt, et sanguinem eis dedisti ad bibendum: digni enim sunt.

7 Et audivi alium è sanctuario dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens, vera sunt et justa judicia tua.

8 Postea quartus Angelus effudit phialam suam in solem, et datum est ei æstu affligere homines per ignem.

9 Et æstuaverunt homines æstu magno, et blasphemârunt nomen Dei habentis autoritatem in has plagas: neque resipuerunt ut tribuerent ei gloriam.

10 Tum quintus Angelus effudit phialam suam super thronum bestiæ illius, et factum est regnum ejus tenebrosum: et mandebant linguas suas præ dolore:

11 Et blasphemârunt Deum cœli præ doloribus suis et ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis.

12 Tum sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum, nempe, Euphratem: et exsiccata est aqua ejus, ut pararetur via regum ab ortu solis adventantium.

13 Et vidi ex ore draconis, et ex ore illius bestiæ, et ex ore Pseudoprophetæ illius, tres impuros spiritus similes ranis prodeuntes.

14 Sunt enim spiritus dæmoniorum edentes signa, quique abeunt ad reges terræ et totius mundi, ut congregent eos ad prælium magni illius diei Dei omnipotentis.

15 (Ecce, venio ut fur: Beatus qui vigilat et servat vestimenta sua, ne nudus ambulet, et cernantur pudenda ipsius.)

16 Congregavit igitur eos in locum, qui vocatur Hebraicè Armageddon.

17 Tum septimus Angelus effudit phialam suam in aerem: et prodiit vox magna è templo cœli à throno, dicens, Factum est.

18 Factique sunt sonitus, et fulgura, et tonitrua: et terræ motus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram, terræ motus, *inquam*, adeò magnus.

19 Et dirupta est urbs illa magna in tres partes, et civitates Gentium ceciderunt, et Babylon illa magna venit in memoriam in Dei conspectum, ut præberet ei poculum excandescentiæ iræ suæ.

20 Et omnis insula fugit: et montes non sunt inventi.

21 Et grando magna quasi talenti pondo, descendit è cœlo in homines; et blasphemârunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna fuit ejus plaga vehementer.

CAP.

CAP. XVII.

Judicium magnæ meretricis: cujus ornatus, calix, & anatome describitur.

TUM venit unus ex septem Angelis qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens mihi, Heus tu, ostendam tibi damnationem meretricis illius magnæ, sedentis super aquas multas.

2 Cum qua scortati sunt reges terræ, & cujus scortationis vino inebriati sunt incolæ terræ.

3 Cúmque me per spiritum in desertum asportâsset, vidi mulierem insidentem bestiæ coccinæ, plenæ nominibus blasphemiæ, habenti capita septem & cornua decem.

4 Erat autem mulier illa amicta purpurâ et cocco, & inaurata auro & lapidibus pretiosis & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus & immunditiâ scortationis suæ:

5 Et in fronte suâ nomen scriptum, Mysterium, Babylon illa magna, mater illa scortationum & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem illam ebriam sanguine sanctorum & sanguine martyrum Jesu: & miratus sum, cum viderem illam, admiratione magnâ.

7 Tunc dixit mihi Angelus, Quare miraris? ego dicam tibi mysterium mulieris, & bestiæ quæ portat eam quæ habet capita septem & cornua decem.

8 Bestia quam vidisti, fuit, & non est: & ascensura est ex abysso, & in exitium abitura: & mirabuntur incolæ terræ (quorum nomina scripta non sunt in libro vitæ à jacto mundi fundamento) cernentes bestiam quæ erat, et non est, et tamen est.

9 Hic est mens quæ habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet.

10 Et reges septem sunt: quinque ceciderunt, unus est, et alius nondum venit: et cum venerit, oportet illum ad exiguum *tempus* manere.

11 Bestia autem quæ erat, et non est, is octavus est, et è septem illis est, et in exitium abit.

12 Decem autem cornua quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed autoritatem tanquam reges ad unam horam accipient cum bestia.

13 Hi sunt unius sententiæ, et vires ac autoritatem suam bestiæ tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet eos: quoniam Dominus dominorum est, et Rex regum: et qui cum eo sunt, vocati, et electi, et fideles.

15 Deinde dixit mihi, Aquæ quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt, et turbæ, et gentes, et linguæ.

16 Et decem cornua quæ vidisti in bestia, hi odio prosequentur meretricem, et desertam reddent illam, et nudam, et carnes ejus edent, et ipsam igne exurent.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut exequantur quod ipsi visum est, et ut consentiant, dentque regnum suum bestiæ, donec consummentur verba Dei.

18 Et mulier quam vidisti, est urbs illa magna quæ habet regnum super reges terræ.

CAP.

CAP. XVIII.

Ruina Babylonis figuratur.

ET poſt hæc vidi Angelum deſcendentem è cœlo, habentem autoritatem magnam: & terra illuminata fuit ipſius gloria.

2 Exclamavit autem vehementer voce magna, dicens, Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta eſt domicilium dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritûs impuri, & cuſtodia omnis volucris immundæ & exoſæ.

3 Quia ex vino excandeſcentiæ ſcortationis ejus biberunt omnes gentes, & reges terræ cum ea ſcortati ſunt, & mercatores terræ opibus luxus ejus ditati ſunt.

4 Et audivi aliam vocem è cœlo dicentem, Exite ex ea, populo mi, ne participes ſitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus accipiatis.

5 Nam accumulata peccata ejus pertigerunt uſque in cœlum, & recordatus eſt Deus ſcelerum ejus.

6 Reddite ei ſicut & ipſa reddidit vobis: & duplicate ei duplum ſecundum opera ejus: in poculo quod propinavit, propinate ei duplum.

7 Quantum ſibi gloriæ attribuit & luxuriata eſt, tantum date ei tormentum & luctum: quia in corde ſuo dicit, Sedeo regina, nec ſum vidua, nec luctum videbo.

8 Ideo unâ die venient ejus plagæ, mors, & luctus, & fames: & igne exuretur, quia validus eſt Dominus Deus, qui damnabit eam.

9 Tum flebunt eam & plangent ſuper ea reges terræ, qui cum illa ſcortati & luxuriati ſunt, cum viderint fumum incendii ejus:

10 Procul ſtantes propter terrorem tormenti ipſius, & dicentes, Vah, vah, magna illa urbs Babylon, urbs illa valida, unâ horâ venit judicium tuum.

11 Sed & mercatores terræ flebunt & lugebunt ſuper ea: quoniam merces eorum nemo emit amplius:

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritarum, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omne vas eburneum, & omne vas ex ligno pretioſiſſimo, & ære, & ferro, & marmore:

13 Et cinnamomum, & ſuffitus, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & ſimilam, & triticum, & jumenta, & oves, & equos, & rhedas, & mancipia, & animas hominum.

14 Et fructus deſiderati ab anima tua ablerunt à te: & omnia pinguia & præclara abierunt à te: nec amplius ea invenies.

15 Harum, *inquam*, rerum mercatores ab ea divites facti, procul ſtabunt, propter terrorem tormenti ipſius, flentes ac lugentes:

16 Et dicentes, Vah, vah, civitas illa magna, quæ amicta erat byſſo & purpura & cocco, & deaurata erat auro & lapidibus pretioſis, & margaritis: quinam unâ horâ vaſtatæ ſunt tantæ divitiæ?

17 Sed & omnes gubernatores, & omnis in navibus verſantium turba, & nautæ, & quotquot ex mari quæſtum faciunt, procul ſtabunt,

18 Et clamabunt videntes fumum incendii ejus, et dicent, Quæ ſimilis erat urbi iſti magnæ?

19 Et injecto capitibus pulvere clamabunt flentes ac lugentes & dicentes, Vah, vah, quòd urbs illa magna, in

in qua omnes qui habebant naves in mari, divites facti sunt ex ipsius copiis, unâ horâ desolata est.

20 Exulta super ea cœlum, & sancti Apostoli, & Prophetæ, quoniam nostras de illa pœnas Deus sumpsit.

21 Tum sustulit quidam Angelus validus lapidem instar molæ magnæ, & projecit in mare, dicens, Ita cum impetu projicietur Babylon, urbs illa magna: nec amplius invenietur.

22 Et vox citharœdorum, & musicorum, & tibiâ ac tubâ canentium non audietur in te amplius: nec ullus artifex cujuscumque artis invenietur in te amplius: & sonitus molæ non audietur in te amplius:

23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ non audietur amplius in te: nam mercatores tui erant optimates terræ, & veneficiis tuis seductæ sunt omnes gentes.

24 Et in ea sanguis Prophetarum & sanctorum inventus est, & omnium qui mactati sunt in terra.

CAP. XIX.

Cœlites exultant ob judicium Babylonicæ meretricis, & canunt cœleste Halleluja.

POST hæc audivi vocem magnam turbæ multæ in cœlo dicentis, Halleluja: salus, & gloria, & honor, & virtus Domino Deo nostro.

2 Quia vera & justa *sunt* judicia ejus, & meretricem illam magnam, quæ corrupit terram scortatione suâ, damnavit, & vindicavit sanguinem servorum suorum ex manu ejus.

3 Deinde, secundò dixerunt, Halleluja: & fumus *ejus* ascendit in secula seculorum.

4 Et prociderunt viginti quatuor illi Seniores, & quatuor illa animalia, & adoraverunt Deum insidentem throno, dicentes, Amen, Halleluja.

5 Tum vox è throno prodiit, dicens, Laudate Deum nostrum, omnes servi ejus, & qui timetis eum parvi & magni.

6 Et audivi tanquam sonitum turbæ multæ, & tanquam sonitum aquarum multarum, & tanquam sonitum tonitruorum vehementium, dicentium, Halleluja: quoniam regnum iniit Dominus Deus ille noster omnipotens.

7 Gaudeamus, & exultemus, et demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, et uxor ejus paravit se.

8 Et datum est ei ut amicietur byssо mundâ et splendidâ: byssus enim justificationes sunt sanctorum.

9 Tum dixit mihi, Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi, Hæc verba Dei vera sunt.

10 Et procidi ante pedes ejus ut adorarem eum: sed dixit mihi, Vide ne *feceris*: conservus tuus sum et fratrum tuorum qui habent testimonium Jesu. Deum adora: testimonium enim Jesu est Spiritus prophetiæ.

11 Deinde vidi cœlum apertum, et ecce *adfuit* equus albus: et qui insidebat ei, vocatur Fidelis et verax, et *qui* juste judicat et pugnat.

12 Oculi autem ejus *erant* tanquam flamma ignis: et in capite ejus diademata multa: habebatque nomen scriptum quod nemo novit nisi ipse.

13 Et amictus erat veste tincta sanguine: vocaturque nomen ejus Sermo ille Dei.

14 Exer-

14 Exercitus autem qui ſunt in cœlo, ſequebantur eum equis albis, veſtiti byſſo albâ et mundâ.

15 Et ex ore ejus prodibat gladius acutus, ut eo percuteret gentes: ipſe enim reget eas virgâ ferreâ: et is eſt qui calcabit lacum vini excandeſcentiæ et iræ Dei omnipotentis.

16 Habebatque in veſtimento, et in femore ſuo nomen ſcriptum, Rex regum, et Dominus dominantium.

17 Tunc vidi quendam Angelum ſtantem in ſole, qui clamavit voce magnâ, dicens omnibus avibus quæ volabant per medium cœli, Adeſte et congregamini ad cœnam magni Dei:

18 Ut edatis carnes regum, et carnes tribunorum, et carnes potentum, et carnes equorum, et eorum qui ipſis inſident, et carnes omnium liberorum ac ſervorum, parvorum ac magnorum.

19 Deinde vidi beſtiam illam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad gerendum bellum cum eo qui inſidebat equo, & cum ipſius exercitu.

20 Et comprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta ille qui ediderat ſigna in ejus conſpectu, quibus ſeduxit eos qui acceperant characterem beſtiæ, & qui adoraverant imaginem ejus: et vivi conjecti ſunt ambo in ſtagnum ignis ardens ſulphure:

21 Et reliqui occiſi ſunt gladio ejus qui inſidebat equo, prodeunte ex ore ipſius: & omnes aves ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

CAP. XX.

Felicitas Eccleſiæ in his terris per mille annos.

DEinde vidi Angelum deſcendentem è cœlo, habentem clavem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua:

2 Qui apprehendit draconem, ſerpentem, *inquam*, illum antiquum, qui eſt, Diabolus & Satanas, & vinxit eum *ad* annos mille:

3 Conjecitque eum in abyſſum, quam occluſit & obſignavit ſuper eum, ut non ſeduceret amplius gentes, donec conſummarentur anni mille: nam poſtea oportet eum ſolvi *ad* exiguum tempus.

4 Deinde vidi thronos, & ſedentes ſuper eos, et judicium datum eſt eis: et animas eorum, qui ſecuri percuſſi ſunt propter teſtimonium Jeſu, et propter ſermonem Dei, quique non adorârunt beſtiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus ſuis, aut in manibus ſuis: viventque et regnabunt cum Chriſto mille illos annos.

5 Reliqui verò ex mortuis non reviviſcent, donec conſummati fuerint illi anni mille. Hæc eſt reſurrectio prima.

6 Beatus et ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima: in hos *enim* ſecunda mors non habet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei et Chriſti, et regnabunt cum eo mille annis.

7 Poſtquam verò conſummati fuerint anni mille, ſolvetur Satanas è carcere ſuo.

8 Et exibit ut ſeducat gentes quæ ſunt in quatuor angulis terræ, Gogum et Magogum, ut congreget eos ad prælium: quorum numerus eſt ſicut arena maris.

9 Aſcen-

9 Ascenderunt igitur super latitudinem terræ, et circumiverunt castra sanctorum, et urbem illam dilectam: sed descendit ignis à Deo è cœlo qui devoravit eos.

10 Et diabolus qui seducebat eos, conjectus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi *erat* et bestia illa et ille pseudopropheta, et torquebuntur die ac nocte in secula seculorum.

11 Tum vidi thronum magnum candidum, et quendam ei insidentem, à cujus conspectu fugit terra et cœlum, quorum locus non est inventus.

12 Et vidi mortuos parvos et magnos stantes in conspectu Dei, et libri aperti sunt: et alius liber apertus est, qui est *liber* vitæ: judicatique sunt mortui ex iis quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.

13 Et reddidit mare mortuos quos habebat: Mors quoque et Infernus reddiderunt mortuos quos habebant: et judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.

14 Infernus autem ac Mors conjecti sunt in stagnum ignis: quæ est mors secunda.

15 Et qui non inventus est in libro vitæ scriptus, conjectus est in stagnum ignis.

CAP. XXI.

Cœlum novum & terra nova.

DEinde vidi cœlum novum et terram novam: primum enim cœlum et prima terra abierant: et mare non amplius extabat.

2 Et ego Joannes vidi sanctam illam civitatem Hierusalem novam, descendentem à Deo è cœlo, paratam, ut sponsam ornatam viro suo.

3 Et audivi vocem magnam è cœlo dicentem, Ecce tabernaculum Dei *est* cum hominibus, et habitat cum eis: et ipsi populi ejus erunt, et ipse Deus cum eis erit, Deus ipsorum.

4 Et absterſurus est Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: et mors amplius non extabit; neque luctus, neque clamor, neque labor extabit amplius: quia prædecentia abierunt.

5 Et dixit is qui insidebat throno, Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi, Scribe, nam hæc verba vera sunt et fidelia.

6 Et dixit mihi, Fuerunt: ego sum Alpha et Omega, initium, et finis. Ego sitienti dabo ex fonte aquæ vivæ gratis.

7 Victor hæreditario jure obtinebit omnia: et ero ei Deus, et ipse erit mihi filius.

8 Formidolosis autem, et incredulis, et execrabilibus, et homicidis, et scortatoribus, et veneficis, et idololatris, et omnibus mendacibus portio *assignata* est in stagno ubi ardet ignis et sulphur, quod est mors secunda.

9 Tum venit ad me unus ex septem illis Angelis qui habuerant septem illas phialas plenas septem plagis ultimis: et locutus est mecum, dicens, Veni, ostendam tibi sponsam uxorem Agni.

10 Et asportavit me per spiritum in montem magnum et sublimem, et ostendit mihi civitatem illam magnam, sanctam, *inquam*, illam Hierusalem è cœlo descendentem à Deo,

11 Habentem gloriam Dei: et cujus lumen *erat* simile lapidi pretiosissimo, tanquam lapidi jaspidi instar crystalli splendenti:

12 Ha-

12 Habebat præterea murum magnum & sublimem, habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.

13 Ab Oriente *erant* portæ tres: ab Aquilone, portæ tres: ab Austro, portæ tres: ab Occasu, portæ tres.

14 Et murus urbis habebat fundamenta duodecim. In quibus *erant* duodecim nomina Apostolorum Agni.

15 Porrò is qui loquebatur mecum habebat calamum aureum, ut metiretur civitatem, & portas ejus & murum ejus.

16 Urbs ipsa verò quadrangularis sita est, cujus longitudo tanta est quanta & latitudo: mensusque est civitatem illo calamo, ad stadiorum duodecim millia: sunt que longitudo & latitudo et altitudo ejus æquales.

17 Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis quæ est Angeli.

18 Erat autem structura muri ejus ex jaspide, ipsa verò civitas aurum purum, & similis vitro puro.

19 Et fundamenta muri urbis omni lapide pretioso ornata: fundamentum primum *erat* jaspis: secundum, sapphirus: tertium, chalcedonius: quartum, smaragdus:

20 Quintum, sardonyx: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.

21 Duodecim autem portæ, duodecim margaritæ sunt: et singulæ portæ ex singulis margaritis sunt: et platea civitatis aurum purum tanquam vitrum perlucidum.

22 Nec templum vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, et Agnus.

23 Neque civitas ista eget sole vel lunâ, ut luceant in ea: nam gloria Dei illustrat eam, et lucerna ejus est Agnus.

24 Et gentes quæ servatæ fuerint ambulabunt ad lucem ejus: et reges terræ gloriam suam et honorem ad eam adferent:

25 Nec portæ ejus claudentur interdiu: nox enim non erit illic:

26 Et adferetur gloria et honor Gentium ad eam.

27 Non intrabit in eam quicquam quod inquinat, aut abominandum quippiam patrat vel mendacium *loquitur*: sed qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAP. XXII.

Paradisi cœlestis descriptio, & hujus libri epilogus.

DEinde ostendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem ex throno Dei et Agni.

2 In media verò platea ipsius, et ex utraque parte fluminis *erat* arbor vitæ ferens fructus duodecim, per menses singulos edens fructum suum, et folia sua ad sanationem Gentium.

3 Nec ullum adversus quenquam anathema erit amplius: sed sedes Dei et Agni in ea erit, et servi ejus colent eum.

4 Et videbunt faciem ejus: et nomen ejus in frontibus ipsorum *erit*.

5 Et nox illic non erit, neque opus est eis lumine lucernæ, neque lumine solis: quoniam

quoniam Dominus Deus illuſtrat eos: et regnabunt in ſecula ſeculorum.

6 Tum dixit mihi, Hæc verba fida *ſunt* et vera: et Dominus Deus ille ſanctorum Prophetarum miſit Angelum ſuum ut indicet ſervis ſuis quæ oportet fieri citò.

7 Ecce venio citò. Beatus qui obſervat verba prophetiæ libri hujus.

8 Ego vero Joannes *is ſum* qui hæc audivi et vidi. Et cum audiſſem et vidiſſem, procidi ut adorarem ante pedes Angeli qui mihi hæc oſtendebat.

9 *Is* verò dixit mihi, Vide ne *feceris*: conſervus enim tuus ſum, et fratrum tuorum Prophetarum, et eorum qui obſervant verba libri hujus. Deum adora.

10 Deinde dixit mihi, Ne obſignaveris verba prophetiæ libri hujus: præſtitutum enim illud tempus prope eſt.

11 Qui injuſtè agit, injuſtè agat adhuc: et qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc: et qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc: et ſanctus, ſanctificetur adhuc.

12 Et ecce, venio citò: et merces mea mecum *eſt*, ut reddam unicuique prout opus ipſius erit.

13 Ego ſum Alpha et Omega: principium et finis, primus et ultimus.

14 Beati qui præſtant ejus præcepta: ut ſit eis jus in arborem vitæ, et per portas ingrediantur in civitatem.

15 Foris autem *erunt* canes, et venefici, et ſcortatores, et homicidæ, et idololatræ, et quiſquis amat ac committit mendacium.

16 Ego Jeſus miſi Angelum meum, ut hæc vobis teſtificaretur in Eccleſiis. Ego ſum ſtirps et progenies illa Davidis, ſtella illa ſplendida et matutina.

17 Et Spiritus et Sponſa dicunt, Veni. Et qui audit dicat, Veni: et qui ſitit, veniat: et qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.

18 Enimverò unà teſtor cuivis audienti verba prophetiæ libri hujus: Si quis adjecerit ad hæc, imponet ei Deus plagas ſcriptas in libro iſto:

19 Et ſi quis abſtulerit aliquid ex verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus è libro vitæ, et è urbe illa ſancta, et ex iis quæ ſcripta ſunt in libro iſto.

20 Dicit qui teſtatur iſta: Etiam venio citò. Amen. Veni igitur, Domine Jeſu.

21 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.

29 0C62

Soli Deo honor & gloria.